LOCI COMMVNES

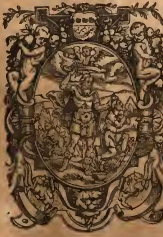
CONGESTI CVM EX DECRETORVM LIBRIS, TVM CONCILIIS ET ORTHODOXORVM PATRVM DECRETIS, ATQVE

etiam diuersarum Nationum Synodis. In quibus totum Ecclesiasticum munus, & veteres Ecclesiarum obseruationes breuiter & dilucidè comprehenduntur.

AVTHORE
D. Burchardo VVormaciensis Ecclesiæ Episcopo.

Opus omnibus Ecclesiasticis & Parochis necessarium.

Claruit hic Author sub Henrico Imperatore: Anno salutis M. XX.

COLONIAE AGRIPPINAE
Apud Ioannem Birckmannum iuniorem.
Anno Domini 1560.

EX QVIBVS LOCIS AVTO- rum ſcriptis Eccleſiaſtica hæc Decreta collegerit.

EX Canonibus, qui corpus Canonum vocantur.
Ex apoſtolorum Canone.
Ex Tranſmarinis concilijs.

	Germania.	
Ex concilijs in	Gallia.	celebratis.
	Hiſpania.	

Ex Romanorum pontificum Decretis.
Ex euangelicis apoſtolicisq; ſcripturis.
Ex veteri Teſtamento.
Ex libris ſancti Gregorij.

	Hieronymo.
	Auguſtino.
	Ambroſio.
Ex	Benedicto.
	Baſilio magno.
	Iſidoro.

Ex pœnitentiali Romano.
Ex pœnitentiali Theodori.
Ex pœnitentiali Bedæ.

INDEX SINGVLORVM LIBRORVM D. BVRCHARdi Vvormaciensis Episcopi breuiter quid quoq; libro continetur ostendens.

PRimus liber cõtinet de potestate & primatu apostolicæ sedis, patriarcharum, cæterorũq; primatuũ, metropolitanorum, & de synodo celebranda, & vocatione ad synodũ, De accusatis, & accusatoribus, & testibus, De expoliatis iniuste, De iudicibus ac de omi honore cõpetẽti, ac dignitate, & diuerso negocio, & ministerio episcoporum.

SEcundus liber continet de congruenti dignitate, & diuersa institutione, ac nutrimento vel qualitate vitæ, & diuerso negocio, & ministerio presbyterorum & diaconorum, seu reliquorum ordinum ecclesiasticorum.

TErtius liber continet de diuinarum domorum institutione, & cultu, & honore. De decimis, & oblationibus, & iustitijs singulorum, & qui libri in sacro catalogo recipiantur, qui vero apocryphi, & quando apponendi sint.

QVartus liber continet sacramentum baptismatis, & ministerium baptizandorum, & baptizatorum, & consignandorum, & consignatorum.

QVintus liber continet de sacramento corporis & sanguinis domini, & de perceptione, & obseruatione eorum.

SExtus liber continet de homicidijs sponte & non sponte commissis, & de paricidijs, & de fratricidijs, & de illis qui vxores legitimas, & seniores suos interficiunt, & de occisione ecclesiasticorum, & de obseruatione, & de pœnitentia singulorum.

SEptimus liber continet de incesta copulatione consanguinitatatis, & in quo geniculo fideles, & coniungi, & separari debeant, & de reuocatione & de pœnitentia singulorum.

OCtauus liber continet de viris ac fœminis Deo dicatis, & sacrum propositum transgredientibus, & de reuocatione, & de pœnitentia eorum.

NOnus liber continet de virginibus & viduis non velatis, de raptoribus earum, & de separatione eorum, de coniunctione legitimorum connubiorum, de concubinis, & de transgressione & pœnitentia singulorum.

DEcimus liber continet de incantatoribus, de auguribus, de diuinis, de sortilegis, & de varijs illusionibus diaboli, & de maledicis, & de contentiosis, & de conspiratoribus, & de pœnitentia singulorum.

VNdecimus liber continet de excommunicandis, & excõmunicatis, de furibus, & de p̃datoribus

bus,& de præſumptione,& contẽptu,& negligentia, &reconciliatione & pœnitentia eorum.

DVodecimus liber cõtinet de piurio, & de pœnitẽtia eius.

TErtiuſdecimus liber continet de veneratione,& obſeruatione ſacri ieiuuij.

QVartuſdecimus liber continet de crapula, & ebrietate, & de pœnitentia eorum.

QVintusdecimus liber continet de imparatoribus, de principibus,& de reliquis laicis, & de miniſterio eorum.

SExtusdecimus liber cõtinet de accuſatoribus, de iudicibus, de defenſoribus, de falſis teſtibus, & de pœnitentia ſingulorum.

SEptimusdecimus liber cõtinet de fornicatione, & inceſtu diuerſi generis, & de pœnitentia vtriuſq; ſexus, & diuerſæ ætatis.

OCtauusdecimus liber continet de viſitatione,& pœnitentia & reconciliatione infirmorum.

NOnusdecimus liber quí corrector vocatur, continet correctiones corporum, & animarum medicinas, , & docet vnumquemque ſacerdotem, etiam ſimplicem quomodo vel qualiter vnicuique ſuccurrere valeat, ordinato vel ſine ordine, pauperi, diuiti, puero, iuueni, ſeni, decrepito, ſano, infirmo, in omni ætate, in vtraque ſexu.

VIgeſimus liber ſpeculationũ vocatur, Speculatur enim de prouidentia, & de prędeſtinatione diuina, & de aduentu Antichriſti, de eius operibus, de reſurrectione, de die iudicij, de infernalibus pœnis, de felicitate perpetuæ vitæ.

INDEX CAPITVLORVM LIBRI PRIMI.

scen-

De

Indicis Capitulorum FINIS.

D. BVRCHARDVS ECCLESIAE VVORMACIENSIS EPISCOPVS, BRVNICHONI FIDELISSImo suo, & eiusdem Ecclesiæ Præposito, in Christo domino Salutem.

A Multis sane diebus, & sæpe quidem coràm familiaritas tua charissime frater hortando à nobis contendit, vt vtile aliquod opus non minùs ex sanctorum Patrum sententijs, quàm Canonicis scripturis, vel ab comprobatis pœnitentiũ exemplis, ad necessarium Ecclesiæ nostræ deseruientium vsum, vigilanti studio colligerem. Et id quidem vel ea ratione maxime flagitare videbaris, quòd Canonum iura, atque pœnitentium formæ, in nostra quidem diœcesi adeò confusa sint, atq; inter se discrepantia, vt aut ex toto neglecta, aut omni penè autoritate destituta, vel modice in Ecclesiastica disciplina institutis apparere possint. Qua de causa sæpe accidit, vt ad pœnitentiæ remedium confugientibus, cùm ob Canonum descriptionem confusam, tum ob Presbyterorum nostrorum ignorantiam, nõ facile subueniatur. Quod an ideò potissimum fieret, non imprudenter ex me rogasti. Et quanquam idem existimem, tamen quia non certam temporis mensuram Canonum censura expressit ad singula pœnitentium delicta adhibendam, sed in absoluentium iudicio relinquendam statuit, idcirco pœnitẽtiæ salutaria remedia ab imperitis quidem sacerdotibus non pro delictorum qualitate prouidentur, à pijs quidem & Canonicis scripturis institutis, eadem facile prout vniuscuiuslibet infirmitas requirit, adhibẽtur. Et quia hæc res ita habet, eò me dilectio tua rogauit, vt opellam hanc congestam iunioribus nostris legendam proponerem, quo ipsi in idonea nimirum ætate ea discant, quæ vel serior æqualium nostrorum ætas modo assequi non possit, vel antecessorum negligentia non attigit. Vtpote decentissimum fore existimans, vt quis cum omni probitate se discipulũ prius exhibeat, quàm doctoris autoritatem apud vulgum temerè præsumat. Et in scholis discat, quod suæ fidei commissos doceat. Equidem hanc tuam petitionem dilectissime frater iustissimam iudicaui, proq; isto tam pio ad diuinam religionem affectu gratias maximas habeo, quem pro Ecclesiæ nostræ statu non segni solicitudine iugiter desudare animaduerto. Verùm quod tuam exhortationem mihi sæpius inculcatam tam diu distuli, ignauiæ, torporiq; meo minime adscribendum putabis, siquidem duæ impediuerunt me causæ, quo minus tibi pro tuo desiderio promptè morem gessi. Quarum alteram ineuitabiles Ecclesiæ nostræ necessitates attulerunt, quæ quotidie fluctuum more in nos emergunt. Altera ex grauibus secularium rerum curis oboritur, ad quas inuiti Imperialium mandato-

rum

rum onere pertrahimur: quæ duo ſane animum meum ad cœleſtia enitentem altiuſcule aſſurgere non permittunt. Nam dum pluribus rebus inquietatur animus, infirmior eſt, quàm vt vnicuilibet par eſſe poßit. Nihilo minus tamen ſanctis tuis petitionibus obſequutus, Synodalia præcepta, ſanctaq; inſtituta, tam ex ſanctorum Patrum ſententijs, quàm ex Canonicis ſcriptis adiutore Deo in vnum faſcem ex ampliſsimo orbe collegi. Eaq; vt potui, vno veluti corpore connexa, viginti libris diſtinxi, ita vt quiſquis eos diligenter legerit, fructum non vulgarem ſentiet ſe breui conſequi poſſe. Perutilem quidem in docenda plebe, firmum autem propter ſcripturarum autoritatem, honeſtum tanquam ſtudio & diligentia acquiſitum: Neque enim ſacerdotis nomen meretur, qui, quàm ſollicite Euangelicam minam expendi oportet, ignorat, vt cæcus cæco dux eſſe nõ poteſt. Quamobrem hunc meum laborem nemo vt collectitium aſpernetur. Certè coegit ſacrarum in immenſum ſcripturarum diffuſa amplitudo, nec non noſtrorum negligentia & inſcitia ſacerdotum, in hoc genere deſudare, in quo colligere quidem licitum fuit, canones vero ſoli mihi ſanxire illicitum. Quantis autẽ hoc laboribus atque vigilijs præſtiterim, Deus Opt. iudicabit, quem, quod pro noſtræ Eccleſiæ neceßitate fecerim, non latet. Quare etiam ſi noſtræ prouinciæ limites non exierit, nihil omnino ægre feremus, modò noſtrorum miniſtrorum manibus teratur. Porro legentibus etiam id perſuaſum eſſe cupimus, nihil de meo in hoc opere additum eſſe, ſed ex diuinis teſtimonijs ſcripturarum ſingula eſſe decerpta, ea ſane fide, vt perpetuam autoritatem habitura non dubitem. Ex quibus autem ſcriptis ſelegerim, ordo prænominatus indicat. Bene vale, & orationibus me adiuua.

PROLO-

PROLOGVS IN VITAM BEATI BVRCHARDI

Episcopi Vuormaciensis.

VITAM actusq; felices B. patris & charissimi senioris mei Burchardi Episcopi, cum scribere mecum deliberarem, tu præsul pijssime N. occurrebas menti meę, vt nomini tuo scripta consignarem, atq; consecrarem. Tua namq; sapiētia cunctis est cognita, & non solum in proprijs, sed etiam in Imperialibus castris solertis hominis officium exercere ab omnibus comprobatis. Ecclesiam autem à Deo tibi commissam maxima autoritate construis & regis, & summæ vir virtutis apertè prædicaris, & pater pauperum, egenorumq; solatium meritò nominaris. Quod in me misero apertissimè ostendisti, quando per varios labores me valde confractum, & ab omnibus despectum ac proiectum, misericorditer recepisti, atq; vt decuit te, clementer consulendo tecum fouisti. Talia, mi pater, erga et non promerentem. Non enim quæ hominum sunt quæris, sed quæ Dei sunt, vt omnibus patet, pura mente meditaris, & non ad personam alicuius respicis, sed rectam cœlestis itineris semitam gressu nec titubante sequeris. Ergo dilectioni vitæ tuæ perpetua conglutinatione, si præsumo confiteri, sigillum Christi charitatis pectori meo impressum est. Quamuis enim inopia rei familiaris in exequijs exhibendis copiam mihi negauerit, tamē mea voluntas semper deuota in Christo tibi manebit. Vnde nomini tuo istud consecraui opusculum, de amicissimi ac familiarissimi tui actibus compositum. Nouerit autem dignitas tua, ꝙ non pro supbia aliqua hæc sunt cōposita, sed, Deo teste, ad euitandam ociositatem cordisq; desidiam, & maxime ob suæ beatæ vitæ memoriam: vt cum sua legantur gesta pijssima, obstruantur ora, contra illum loquentium iniqua. Si quid vero inordinate vel imperite connexui tuæ correctioni & autoritati proferre decreui, sperans hoc tua misericordia corrigi & defendi. Ad vltimum quoq; opusculum istud tuo iudicio subiaceat, vt si tibi displiceat, aboleatur. Si vero placeat ad testamentum factorum Dei serui remaneat. Istud autem opusculum hoc modo sumpsit exordium. Cum die quadam loco secretiori sedens mecum diuersa voluendo, non sine suspirijs cogitarem, meus quidam familiaris interueniens huiusmodi allocutus est verbis, quid tu, inquit, mi charissime, solus hic sedens animo turbato meditaris? Vel cur solito tristior obstipo capite terram intueris? Si enim dictis vel factis aliquis te cōmouerat tecum me iam turbauerat. Ergo si quid tibi mentem conturbat, narrabis, & propositum animi tui à me non cęlabis, quia ad quæcunq; me vocabis, meum consilium atq; auxilium paratum habebis. Oportune frater, inquam, dilecte mi, me hic inuenisti, & quasi exoptatus mihi aduenisti. Iam dudum enim animi propositi aliqua vel dictatis, vel proditione sermonis tibi aperire cogitabam. Sed multis affectum meum impedientibus vsq; modo differebam. Verum inter hæc multa, maximū mihi fuit hoc impedimentum, quod quæ excogitaui in palàm promere dubitaui. Ipse enim nosti, ꝙ perniciosi sunt homines moderni, ꝙ pleni diuersarum cogitationum. Quid si aliquis inuidia stimulante, videns hæc dicta, his verbis vituperādo me confundat? Scilicet magnam esse audaciam, quod ego pauper & stultus prudentibus viris propono meas propositiunculas nudo & sitibundo ingenio vix compactas. Esto, fateor me pauperem esse ac stultum. Sed si pauper sum, diues fieri non erubesco. Diues vero pauper fieri erubescit. Sicuti diuitem villicum legimus dixisse: Men-

dicare erubesco. Charius mihi est cum Lazaro viuere pauperem, quam cum diuite mitti in æternum ignem. Pauperes & nudi omẽs nati sumus. Sed qui dedit animam largitur & escam, quiq; corpus creauit, vestimẽtum tribuit. Ipse enim habet, ipse mihi dabit, quia anima plus est quam esca, & corpus plus quam vestimentum. Ille quoq; pauperes non spernit, sed eligit infirma vt confundat fortia. Si vero nudus aridusq; sum ingenio, tamen induo me temeritate loquendi, quoniam illum spero adiutorem qui dicit: Aperi os tuum & implebo illud. Ipse quippe iuxta suæ promissionem clementiæ quæ facturus dicturusq; sum perficiet, confirmabit, solidabitq;. Ergo de ijs vltra loqui differo, & quæ nostra series poscit promenda tuæ dilectioni aperio. Sanctam deoq; consecratam vitam beati patris nostri Burchardi Episcopi omni laude dignissimam secundũ mei ingenij modulum & conscientiæ testimonium scribere animus me assiduis suggestionibus incessanter impulsat. Ad quod opus perficiendum tuum consilium pariter & auxiliũ supplex imploro, quia diuinis perdoctum istorumq; te cõscium, & ad hoc negocium satis idoneum esse scio. Adhuc enim non sum oblitus quomodo quodã cõfabulationis tẽpore, multũ de prædicti viri virtutibus me interrogasti, & cum illius studia sancta & morum honestatem tibi retulissem, etiam quanta stabilitate in Christi operibus, in scripturis sanctis, in ieiunijs, & vigilijs, & orationibus permansisset, fateor, non sine lachrymis tibi exposui: nec non & quomodo seculares turbines diuersasq; aduersitates & aeris terrores orationis constantia sæpissime compescuerit, narraui, & ita iucundissimum duximus diẽ. Intendis? Quid ni? Nam postea sancti desiderij manu pulsando die noctuq; me instigans petisti, vt de vita vel virtutibus huius viri aliqua scripta proferrem, siue ad proferendum tibi suggererem. Tuis quippe pijs petitionibus obtemperans, aliquas compositiones quamuis elingues, superna gratia mentis meæ raritatem imbuente, cum tuo auxilio de eius vita narrare studebo: Sed quoties illius beatissimi mentio mihi occurrit, toties fletus gemitusq; me affligit. Nihil mihi tunc est, dilecte, nisi lachrymas & suspiria incessanter effundere, hasq; miserabiles cogitationes tacite mecum voluere: Quis fui, aut quis sum, vel quis ero? Ego sum ille misericorditer nutritus & miserabiliter derelictus, in labore & ærumna cõstitutus & penè omnium vilissimus, infimi generis, parentelæ peccatricis, cũctis incognitus, sed tamen mihi conscius. Similitudo gentis & commotio capitis in populis. Nã vt deses respuor, vt fœtẽs expuor, vt putridus despicior: & hoc nõ immerito. Quotidie nãq; infelicissimus ego in peccatorũ volutabro putresco, et onera grauia & meo collo importabilia miser gerere feruesco. Quicquid ẽm labilis desiderat animus velut lutum nullo camino probatũ ad peragẽdum mollesco, & commissa quæ semel vix exortis lachrymis defleo totius animi salutis oblitus, statim centuplico: Vnde & verba mea dolore sunt plena. Hæc te frater similiter mecum cognoscere puto, quem similibus terminis, non semel sudasse, haud ignoro. Sed quorsum hæc? Quorsum te dilecte superuacua ratione demum duco: superuacuam rationem dico, quam verbis profitemur, sed factis non consequimur. Nam in primordio huius rationis non ad tristitiam, sed ad iucunditatem, non ad dolorem, sed ad lætitiam, non ad vitia, sed ad virtutes proferendas te dilecte vocabam. Ergo ad inceptam redeo sententiam tuam, dilectionẽq; rogito, atq; subnixe flagito vt vel interrogando præcedas, meq; de huius viri vita narrãtem intelligas: Seu me interrogantem corrigas, & prædictas virtutes narrans pleniter edoceas. Econtra ille grates referens, inquit, Tua petitio vel admonitio charissime non vituperanda, sed multum mihi videtur laudanda, quæ enim petẽdo quasi scripsisti, ad hæc me salubria narrando admonuisti, sicq; salutiferis verbis me commotum fecisti. Dixisti nanq; te non adhuc esse oblitum meæ interrogationis, & de actibus nostri senioris. Et ego quippe memor sum meæ inquisitionis,

Thermis vis detur legẽdum.

ac toę, de eius virtutibus expositionis. Petsui ergo & peto iterũ vt de felicibus il lius factis aliqua scribas, siue ad scribendum mihi suggeras. Turpe est enim vela deponere cum prosper ventus non cessat afflare. Ergo promissio tua impleatur, & quia fortuna aspirat, vltra non differatur. Sed illa de quibus dixisti grauia onera & miseras mundanarum rerum curas vsq; modo vix mecum nomine notas ita accliuis iam humeris porto, vt heu nec respirare, nec præ magnitudine põderis suspicere potero. Illos autem fluctuantes seculi turbines, diuersasq; aduersitatum incursiones aerisq; terrores, quos viuente beato patrono nostro rarissimos sensimus promerentibus peccatis nostris iam quasi quotidiana nos vel momentaneos sustinemus. Illius nãq; pijs oratiõibus dum vixit apud Deum adiuti à periculis omnibus quasi muro muniti fumus. Postquam autem eius benedicta pręsentia orbati sumus, quo secundum vocem dominicã extincto pastore, q̃si oues sine offensaculo positi, sumus dispersi, & penè ad nihilum redacti. Vnde quoties talia te loquẽte modo audiebam, toties per singula penè verba tacite flebam, nec nudis lachrymis sed, teste conscientia mea, ex intima compunctione concretis. Ergo quæso perge narrando de hoc viro, quæ promisisti, & si quid potero tibi frater suggerere nõ desisto. Fateor, inquam, quod pijs eius orationibus à telis periculosis semper protecti sumus: & ideo me impune peccasse stultissimus tunc putabam, quoniam illum pro nobis incessanter orare sciebam. Multum enĩ pro grege sibi commisso pastor pius apud Deum laborauit, multasq; calumnias & calamitates pectore forti viriliter resistendo apud seculum sustinuit. Quæ omnia in locis congruis Deo adiuuante planius enarrabimus. Sed respondẽdum est adhoc, quod sub exemplis promissa peragẽda admonuisti. Turpe esse dixisti, deponere vela cum nõ cessant ventorum prospera flabra. Et hoc verum esse consequor, sed hoc non incautũ esse puto. Vt si aliquis magnitudinẽ maris trãscurrere disponat, primũ cõtra pelagi minas nauim vndiq; muniat, deinde aquæ profunditatem explorando latẽtes sub vndis scopulos cautus prouideat, vt cum nauigare incipiat, marinas minas securus non timeat, neq; in latentes silices incidat, sed firmo regiminis gubernaculo nauim dirigendo, plenis velis ac prosperis ventis ad portum salutis perueniat. Similibus modis magnitudine huius fides nobis est imploranda. Ingenij exiguitas ex vtraq; parte acuenda, vt in vituperationem inuidorum non incidamus, sed cum salute ad finem perueniamus. Nam inuidus adulando sæpe hominis facta præsens laudat, absens vero quasi rabidus canis inaniter latrando vituperat. Sed quoniam timeo vltra narrarẽ iniquissimos hominum mores, veneno inuidię toxicatos ac nulla fide stabilitos, ponam ori digitum, vt non loquatur os meum opera hominum. Ergo adulantium siue obloquẽtium inuidiam non timentes de huius iusti actibus diuina adiuuãte misericordia aliqua saltẽ enarrare aggrediamur. Attamẽ si ea, quæ vidimus, & quæ religiosis viris referentibus bona de illo didicimus enarrare debemus, diem antea quam sententiam inclinatam videbimus. Idcirco à Natiuitate eius summitatem rei tangendo cum auxilio diuino incipiamus, & ita breuiter eius gesta narrando ad finem vsq; peruenire probemus.

VITA BEATI BVR CHARDI EPISCOPI Vuormaciensis.

ERat igitur Burchardus in Prouincia Hassia genitus, parentibus secundum seculi dignitatem non infimis. Hic nempe puer cõmendatione parentũ apud Confluentiam Canonicè primùm nutritus, deinde per loca diuersa causa studij directus est, postea vero Vuilligoso Moguntinẽsis sedis venerabili Archiepisropo se adiunxit, illiusq; salutari sapiẽtia repletus, & secundum suos nobiles mores imbutus. Quanq̃ ætas denegaret, vitiosa facta fugiẽdo vitabat, & ad meliora paulatim animũ torquebat. Nã post primęuũ iuuentutis florẽ, omni bonitate resulsit p̃clarus, in iusto stabilis, in rõmisso fidelis, in consilio prouidus, in prosperis non elatus, in aduersis non turbatus, sublimioribus obediens, egenis rompatiens, misrris affabilis, misericors subditis, multum largus, moribus honestissimus, atq; in omni opere strenuus. Patientiam in eo laudare nere esse non esticum sibi seruientibus, quanq̃ sæpe contra illum delinquentibus, nec vllum contradirendo aliquando obijceret verbulum. Istis quippe, hisq; similibus pollens virtutibus, per singulas graduum scansiones ad diaconatus ordinẽ ab Archiepiscopo sublatus est, & loro cuidam pauperrimo præpositus est. Hunc ergo locum Archiepisropo adiuuante summo nisu statim adauxit, totisq; viribus decorauit. Nam egregiũ monasterium simul & claustrum Canonirorum in honore Sancti Victoris ibidem cõstruxit, positisq; ad electionem fratrum claustri primatibus, cursum certis temporibus ac signis decantari seruariq; præcepit. Et ita rebus ecclesiasticis secundum regulam canonicam rite ordinatis, prædia & mancipia multa, quæ vel traditione parentum, vel donatiuo regio acquisierat huic ecclesiæ in proprium rontulerat, sicq; pijs viri huius laboribus laudes & gratiarum actiones officio quotidiano in loro prædicto Deo nostro persoluuntur. Ergo religiosissimus Vuilligo sus sanctam hominis Dei intelligẽs meditationem, sibi familiarissimum elegit, & suæ cameræ magistrum ac ciuitatis primatem constituit. In quo officio non solum apud homines, sed etiam apud Deum præmia lucratus est sempiterna, quia neq; muneribus neq; donis, ner alicuius personæ respectione à rectitudinis calle reflecti potuit, sicut quidam quos modo plerunq; aut amicitia aut inuidia à iudicio recto facile labi conspicimus. Ex his alijsq; plurimis pietatis studijs cresrente fama beati viri ad aures Imperatoris Ottonis tertij notitia eius peruenit, qui vt erat pijssimus valde illum dilrxit, & sæpe ad se venientem clementer susrrpit, ac diuersis donis onustum honorifice remisit, gratiam sibi promittẽs esse futuram. Intrrea contigit vt Hildebaldus Vuormacirnsis ecclesię Episropus diem clauderet vltimũ, & vice illius Franrko p̃dicti dñi Burchardi frater cõstitueretur Episcopus. Multa de hoc viro narranda sufficerent, si ingenij exiguitas non impediret. Srd quia mentio eius nostri rationi interuenit, si nõ possumus de factis illius maioribus, tamen aliqua dicamus de minoribus.

Monasterium ac claustrũ S. Victoris prope Moguntiã.

Precũ canonicarũ religiosum officium.

Ecclesia sanctorum patrimonijs ditata.

Episcoporũ intrarijs amici & a suffragijs.

Arcepto igitur episcopatu aliquandiu in Vuormaciæ finibus morabatur, Dein de rebus ecclesiastiris rationabiliter ordinatis in expeditionem Italicam cum Imperatore profectus est. Ibiq; plus q̃ vnius anni spacio in seruitio Imperatoris vigilanti animo studebat, eiusq; secretis sæpe intererat, & quando de rebus maioribus tractandum aliquid erat, tanta familiaritate & autoritate, q̃uis iuuenis esset, apud Imperatorem habebatur, vt sine ipsius cõsilio raro aliquid statueretur. Cunctis affabilis erat, cunctis benignus extitit, & plurima donando gloriã non modi-

Episcopus Imperatori a ronsiliis.

modicam apud cunctos acquisiuit. Vnde & omnes maximo honore ac dilectiōe illū habebant, & quasi sanctū iam diuinabant. Et idcirco ab Imperatore multū honoratus & charus pręalijs habitus, illius cōsilio & malos coercebat, & rempub. in pace regebat. Vnde cōtigit vt Imperator Abbatiā Laurissatiensem Vuormacięsi ecclesiæ cōcederet, & charta ac priuilegio perpetuo stabiliret, & in conuentu ac cōcilio Romanorum hanc traditionem recitare ac pronunciare pręcepisset. Eodē tempore Imperator & prędictus episcopus induti cilicijs pedibus penitus denudatis, quandam speluncam iuxta sancti Clementis ecclesiam clam cunctis intrauerunt, ibiq; in orationibus & ieiunijs, necnon in vigilijs quatuordecim dies latuerunt. Ferunt quidam visionibus & allocutionibus diuinis eos crebro hoc loco fuisse cōsolatos. Nos autem hanc rem parum nobis compertam existimationi vulgi ruminandam relinquimus. Sed tamen hoc pro certo scimus, quod Episcopo dies & hora obitus sui diuinitus prænotata est. Et hoc ipse postquā domum reuersi sunt Imperatori pronunciauit. Quare Imperator multum contristatus, quem in locum ipsius habere, vel cui episcopatum eius cōmittere debuisset, multum lachrymando ab eo exquisiuit. Tunc tandem quasi coactus sic respondit: Fratrem vnum habeo, si Deo placuisset, hunc mihi successorem rogassem. Super hæc autem omnia Deus vnum prouideat in quo sibi bene cōplaceat. Tunc Imperator sub testamēto Dei iurauit antedictū episcopatū fratri illius se daturū. Et vt melius ac facilius recordari potuisset, epistolam deprecatoriam pro hac re ab episcopo accepit, quam in sacculum suum ad testamentum posuit. Quid plura? eadem die & hora qua ipse prædixit, morte succubuit, corpusq; suum Romæ cum magno honore in pace sepultum est. Defuncto autem episcopo, statim aderant varij deprecatores Imperatorem pro episcopatu inuocantes. Ex quibus quidam Erpho pastorali nomine assignatus est. Sed hic postea quartum diem non vidit, quia die tertia defecit. Quo extincto, adfuerunt iterum non pauci aures Imperatoris varijs rogationibus, pecuniæq; promissionibus pro episcopatu incessanter adimplentes, inter quos vnus Raizo nominatus maxime laborando & non pauca promittendo, virgam pastoralem accepit. Qui statim cum gaudio de Italia regressus, ad locum qui dicitur Curo peruenit, ibiq; vitam finiuit. Nuncij autem reuertentes, baculum Imperatori retulerunt, & huius interitum dixerunt. Tunc tandem Imperator suæ memor promissionis, manum clausit, & episcopatum hunc nemini, priusquam in patriam reuerteretur, se daturum promisit. Quis hoc meritis beati patris nostri non computabit, eiusq; vitam in hoc non laudabit, quod ita à Deo erat electus, vt istorum virorum ostenderet defectus. Mira res, multumq; stupenda. Vt vnus post electionem, & episcopatus acceptionem quartumdecimum diem non vidisset, alter verò quartum diem non vixisset. Hic intelligere, necnon & mirabilia Dei possumus videre. Non est enim sapientia neq; prudentia, nec vllum consilium contra dominum. Quod enim hominibus placuit, Deo displicuit. Quod Imperator elegit, Deus reiecit, & elegit infirma, vt confunderet fortia. Sciebat enim suum se timentem, se diligentem, se totis viribus colentem, hunc prædestinatum vocauit, & vocatum iustificauit, & iustificatum non laude hominum, sed sua misericordia magnificauit. Imperator enim de Italia regressus Saxoniam ingreditur, & in locum qui dicitur Kirichberg peruenit. Illuc Episcopus Moguntinus & cum eo venerandus Burchardus ad Imperatorem venit. Imperator Archiepiscopum honorifice suscipiens causam Vuormaciensis Episcopatus illi exposuit, duorumq; virorum mirabiles interitus omnino narrauit. Et post multas confabulationes Imperator per fenestram prospiciens, Burchardum vidit, quem statim celeriter ad se vocauit. Et arripiens manum seorsum duxit, quid frater eius pro eo rogarit, quidve sibi demandarit diligenter exposuit. Ac deinde epistolam, quam in sacculo reser-

uauit illi aperuit. Sicq; Vuormaciense sacerdotiū illi offerre cœpit. Cūq; ille multum retineretur, seq; indignum esse pontificale officium suscipere contenderet, Imperator vehementer instans, quasi vi, ad suscipiendum eum compulerat. Tandem conspiciens, quia potenti resistere non posset, vt cum seniori suo Archiepiscopo causam deliberaret exposcit. Quo impetrato & ab Archiepiscopo accepto consilio, q Imperator iussisset se passurum promisit. Hoc cum diceret, omnium qui aderant lachrymis obortis illius dignissimis meritis committitur virga pastoralis. Post aliquos autem dies licentia ab Imperatore accepta, cum Archiepiscopo in locum Heilegenstat peruenit, ibiq; sacerdotalis officij infulam accepit. Sequenti autem die Pontificalis benedictionis vnctione venerabiliter consecratus est. Deinde post multas salutationes diuersasq; amplexiones ab Archiepiscopo honorifice dimissus, sibi cōmissum episcopatum visitauit, Vuormaciamq; venit, quam destructam ac pene desolatam inuenit. Nam non vsui hominum, sed ferarum, & maxime luporum latibulis aptissima erat. Planities enim valli & destructio muri latronibus & feris facillimum præbebat introitum. Perunt nanq; quod lupi sæpissimè cunctis videntibus pecora ibidem deuorassent, & homines hoc prohibere volentes, assiduis insultationibus audacter terruissent, & tandem quamuis cunctis insequentibus illæsi euasissent. Latrones verò hunc locum ad perficiendam suæ voluntatis nequitiam aptissimum esse iactabāt. Quia neq; munitio valli, neq; obstaculū muri aliquā difficultatem ingrediendi illis aliqñ adferebat. Si quis autem ciuium voluntati eorum aliquid contradixit, hunc nocturnis aggressionibus petierunt & cuncta quæ habuit rapientes secum asportauerunt, ipsum seu mortuum vel semiuiuum relinquentes. Tali pace, tali securitate, necnon tali munitione ciues Vuormacienses illis diebus vsi sunt. Ad vltimum verò relinquentes ciuitatem desolatam, extra murum omnes abierunt, ibiq; domos & ædificia ad suos vsus necessaria condiderunt & sepibus ac trabibus, alijsq; lignis contra raptores & feras in quantum potuerunt se suosq; munierunt. Igitur episcopus Burchardus videns desolatam ciuitatem, multum doluit, acceptoq; à suis consilio, vallo firmissimo circūdedit ciuitatem. Vndiq; reædificauit murum, & ciues intra murum ædificare, necnō & habitare præcepit. Ita quippe in quinq; pene annis ciues expulsos reuocauit, pacemque in his finibus firmauit, & ciuitatem omnino desolatā, ritè restaurauit. Sed hæc vna res pijs huius viri laboribus fuit maximum impedimentum, Otto dux, suusq; filius Cōradus intra ciuitatem habebant munitionem turribus & varijs ędificijs firmissimam. Ad quā domum raptores & fures & omnes contra episcopum delinquentes refugiū tutissimum habebant. Si quis enim contra episcopum suosq; fideles verbis vel factis aliquid deliquit, ad hanc partem statim se recepit, & ob hoc obtruncationes & homicidia multa ex vtraq; parte fiebant. Hoc quippe dedecus, hasq; duras calamitates homo Dei tolerabat. Sed forti pectore audacibus eorum actibus quasi imperterritus semper tamen resistebat. Vnde & contigit vt idem vir Dei hoc genus hominum omnibus vitæ suæ diebus exosum habuisset, & quasi ecclesiæ Dei inuasores omnes respuisset. Vno tantummodo iuuene excepto, quē parentes, cæteriq; cognati, quia pacificus erat & innocentiam vitæ diligebat, indignādo respuerūt. Hūc vir Dei venerabilis ad se vocatum Dei timorem pariter & amorem docuit, & quasi adoptiuum nutriuit, & quia stabilitatem animi in eo intellexit, præ cæteris multum illum dilexit. Quem Deus postea in solium regni clementer exaltauit. Cum episcopus potentium viribus aliter resistere desperasset, curtim suam muro, ciuitatem instar castelli circundedit, & interius turribus & habitaculis ad pugnandum idoneis non segniter excitatis, munitionem satis firmam construxit. Castello itaq; confirmato, & constructo inimicorum audacibus factis fortiter resistebat & spem suis augebat, plerumque etiam ipsos hostes dictis & factis

factis intrepidus terrebat. Postea vero sedatis seditionibus, & pace inter illos vix firmata iussu Imperatoris Episcopus cum apparatu magno & milites Moguntinenses, necnon & abbas Fuldensis atque Episcopus Vuirtzburgensis cum non modica multitudine in Italiam profecti sunt. Cumq; maximo sudore Tussaniam pertrãsissent, Imperator mortuus illis nunciatur. Qui vt necesse erat valde cõtristati, viam per quam venerant reuersi sunt. Tunc Vrbani de Luca & circumiacentibus villis congregata maxima multitudine equitum & peditum, vias vndique concluserunt, & quasi ad bellum instructi nostrorum aduentũ armati expectauerunt. At nostri visa tam magna multitudine, turbabantur, & illis inuitis per terminos eorum transire diffidebant. Inito tandem episcopi cõsilio, legatos mittunt, vt ipsos per fines eorum cũ pace transire permitterent suppliciter precabantur. Quo vix impetrato, illo die vsi sunt pace. Intermisso noctis spacio valde diluculo hostes in vnũ cõglomerati magno clamore & leuibus prælijs primos de nostris lacescere cœperunt, & vtrinq; paucis aut vulneratis aut occisis clamor ab alijs auditur. Itaq; omnes celeriter consurgentes arma capiunt, & omnes in vnum cõueniunt, inter quos erat quidam Thiemarus miles episcopi Vvormaciensis vir strenuus & omni bonitate præcipuus, qui in hoc exercitu in militari re ornatissimus habebatur. Hunc episcopus ad se vocat, rogauit vt si fieri posset rem istam sine humano sanguine finiri adiuuaret. Qui se eius iussa facturum promittens discessit, cõuocatisq; alijs, quod animo habuit tacite aperuit. Deinde montẽ ad ascẽdendum periculosissimum cum suis maximo labore ac sudore nõ segniter ascendit & inimicam manum clam circuiuit. Itaq; hostes visis nostris & mirabili eorũ aduentu, perterriti animo dissoluti sunt, ac præcipites se fugæ dederunt. Nostri insequentes tot in ea fuga peremerunt ac truncauerũt quot consequi potuerunt. Ex hac cæde episcopus cõturbatus lachrymas fudit & Thiemarum multum pro hac re arguit, tandemq; non paucos denarios quasi pro expiatione ciuibus remisit. Ita quoq; Dei gratia adiuuante in patriam reuersi sunt. Interea Henricus Bauarorum dux vndiq; collectis viribus Vvormaciã venit, & vt sceptra regni acquireret, non modicũ laborauit. Ibi quoq; cũ episcopo Moguntinensi, necnon & Vvormaciensi de ijs rebus cõsilium inijt. Igitur causam aduentus sui illis exponit. Deinde omnia quæ voluissent, si voluntati consentirent se facturum promisit. Promiserat enim se munitam domum Ottonis acquisiturum, & in potestatem Episcopi Vvormaciensis redditurum. Sicq; multa dando & promittendo ad voluntatem sententiæ suæ hos viros perduxit. Deinde Moguntiam cum illis venit. Ibique collaudantibus cunctis qui aderant, sceptrum regni accepit. Vbi vero Henricus in solium regni est exaltatus, Burchardus episcopus suæ non immemor promissionis, die noctuq; ob libertatem suæ ciuitatis regem incessanter admonuit. Tandem vero rex, Ottonem ducem ad se vocans, de his rebus sententiam cum eo habuit, ac studium suæ voluntatis aperuit. Qui vt erat vir prudens, sic prudenter respondit: Pater & si rem grandem mihi dixisses, certe facere voluissem. Hoc autem te pro certo scite cupio, quod pro his rebus in æterno Dei regno mercedem sempiternã tecum me habiturum firmiter spero. Istis hisq; similibus sententijs res ista est finita, & quædam villa, quæ dicitur Bruchsella, cum omnibus vtilitatibus & appẽditijs pro hac domo in commutationem duci tradita est. Ita quoque Vvormacia iniquo seruitio diu subacta pijs episcopi laboribus liberata est. Ergo eadẽ die, qua dux de hac munitione discessit, episcopus multis cõgregatis, eandem domum duce inspiciente inuasit, & vsq; ad fundamentum aui da manu omnino destruxit. Deinde quoq; cum eadem materia eisdemq; lapidibus Monasterium & claustrum in honorem sancti Pauli construxit, consignans hoc titulo: Ecclesiam ob libertatem ciuitatis. Ergo cunctis, quæ ad Canonicam regulam pertinebãt, rationabiliter ibi compositis, viginti fratres, qui cursum cer-

tis temporibus ac signis conseruarent, ibidem instituit. His modis vir Dei domum belligeram mutauerat in Christi Ecclesiam, & quæ erat domus contentionis facta est domus reconciliationis, in qua Deo nostro laudes & gratiarum actiones die noctuq; persoluuntur.

Forestus sylua est duobus miliaribus à Vvormacia distans, abietibus abundans, & hanc palus limosa ex vna parte ambiendo circumcingit, in cuius medietate collis pulcherrimus consistit, ad quem vir Dei se transferri præcepit, & quia mūdanos tumultus deuitare voluit, arboribus fruticibusq; succisis collem explanauit. Ibi quoq; primum fecit oratorium, dein alijs officinis peractis, cellam egregiam construxit. Illuc se post concilia regiaq; colloquia, & post curam synodalem diuersosq; mundi strepitus receperat. Ibi quoq; negocijs secularibus post tergum proiectis, totis viribus in obsequio Dei studebat. Eodem quippe tempore in Collectario canonum in hac cella non modicum laborauit. Nam domino Vvalterio Spirensi episcopo adiuuante, & Brunichone præposito exhortante & suggerente, Canones in vnum corpus collegit. Non pro vlla arrogantia, sed, vt ipse dixit, quia Canonum iura pœnitentiumq; iudicia in Episcopatu suo omnino fuerant neglecta ac destructa, hoc vero corpus siue Collectarium distinxit & in viginti libros distribuit. Præterea vero vir Dei pijs laboribus non cessans, Ecclesiam sancti Petri ad sedem, quia vltra modum exigua fuerat, deposuit, ponensq; fundamentum consignauit miræ magnitudinis monasterium, quod quidem magna celeritate paucis annis pene ad perfectionem perduxit, vt non videretur ædificando constructum esse, sed quasi exoptando subito ibi constitisse. Istis quippe diebus sororem suam nomine Mahildam mulierem honestissimam, ac omni claritate dignissimam ad se vocauit, & fraterna dilectione secum nutriuit. Erat enim hæc ipsa domina ad opera muliebria magno ingenio solertissima, & fœminas ad rerum textrilium diuersitatem doctas habuit, & in conficiendis vestibus preciosis mulieres multas superauit. Interea contigit vt Abbatissa in monasterio sanctimonialium ibidem Deo seruientium diem clauderet vltimum. Post cuius obitum omnes sorores quasi vno ore episcopum deprecantes erant vt eidem sorori suæ Abbatiam donaret, & curam eas custodiendi cōmitteret. Vir quoq; venerabilis eorū petitionibus cōsentiens, sororem suā ad se vocauit, ac diuersis circumlocutionibus illam exhortans, tandē sic ait: Dilectissima, inquit soror mea, vides res mundanas quā fragiles ac defectibiles sunt, quam plenæ omni iniquitate consistunt. Nā aurum & argentum lapidesq; qui nobis vidētur pciosi quid aliud, q̃ sordes cōputantur apud Deum? Nihil in his aliud agimus nisi cupiditate rerū tēporalium miseras animas decipimus. Quocunq; eñ gradimur mortis vmbra nos sequitur, & q securiter hodie in delicijs viuit, cras infeliciter morte succumbit. Beatus aūt ille est, qui rectā iusti itineris sequit̃ semitā, & gloriam huius mūdi respuit & quæ Dei sunt, intra domicilium puri cordis recipit. Ergo charissima soror mea armillas & inaures, vestesq; deliciosas volo vt deponas, & velamen sanctum accipias, Sicq; regi sempiterno te adiungas. Hæc cum illa audisset, vehementer expauit, & vltra q̃ dici possit admirans, ait: Nunquid scis senior sancte omnibus diebus vitæ meæ in secularibus me versatam istius officij omnino esse insciā? Nam tm̄ psalterio excepto, libros penitus ignoro, in hoc officio versari nescio, & quō tunc in hac vita dñe sine offendiculo viuere potero? Econtra vir Dei desine, inquit, vt his verbis aliquid addas, & exhortationem meam citissime adimplere differas. Quid tibi obsistit? quid impedit? felicissima est commutatio res transitorias derelinquere & æternas diuitias, vitamq; perpetuā feliciter acquirere. His alijsq; exhortationibus plurimis sororē suā ita superauit vt tādem quicquid voluisset se facturā deuouisset. Hoc cū Dei seruus audiret gratias Deo toto corde rependēs exultauit, Statimq; regulā canonicā simul & cōputum, Necnon

&

& vitam patrum ac dialogũ aliosq; libros huic vitæ conuenientes eã discere præcepit. Quæ continuo omnia quæ iussit obedienter discere ac perficere studuit. Cum autem vir Dei, tantam volũtatem, & tam pium studium in hac Dei famula intellexisset, imposito velamine ad Dei officium eam cõsecrauit. Congregatis in vnum sororibus, abbatiã sororumq; curã illi cõmendauit. Accepto vero velamine cunctis virtutibus, honestisq; moribus clarissima enituit, & quasi omni vita sua secundum regulam fuisset enutrita, cunctis prębuit exempla diuina. Non enim voluit ministrari, sed ministrare, neq; more magistrali super cæteras se exaltauit, sed quasi mater cunctas dilexit ac docuit. Mira res vt fœmina secularis in hoc negocio, ne quidem ad horã grauaretur, sed potius delectaretur. Omne quoque prædiũ quod acquisierat, ecclesiæ cui præerat, cum auxilio fratris in proprium contulerat. Præterea fratre exhortante & adiuuante claustrum similiter & monasterinm penè desolatum, non solum renouauit, sed etiam reædificauit, & dedicari fecit, & in seruitio diuino cum sororibus sibi cõmissis die noctuq; corde & animo stabilissimo permansit, earumq; conuersationem fratris adiutorio rationabiliter, sicut Canonicus deposcit ordo, per omnia disposuit. Illius quoq; exemplis ac documentis vna ex eisdem sororibus Charitas nominata Deo deuota, altioris maiorisq; vitæ districtionem ab episcopo postulabat. Cumq; ille Dei voluntatem in tali vita iustis factis bene adimpleri posse firmaret, tamen virgo Dei petitione incessabili assidue rogabat, vt quia maiora facere vellet, inclusam se à secularibus remoueret. Tãdẽ vir Dei petitiõi eius cõsentiẽs, clusam fieri iussit, diẽ certũ cõstituit, & ad peragẽdã Dei famulę volũtatẽ ad monasteriũ sanctimonialiũ cũ vniuersis fratribus venit. Cũq; illuc ventũ fuisset, fratribus in vnũ cõuocatis, virginẽ in medio statuit, et dixit. Fratres mei charissimi videtis hãc virginẽ Dei amore pariter & timore accensam lubricas huius mundi delicias respuentem, & Deo placere concupiscentem? Hęc sermonem euangelicum nõ surda aure recipiens, patrem & matrem, cognatos & amicos, domos & agros respuit, & soli Deo se adiungere disposuit. Erubescite senes, necnon & vos iuuenes nihil huic simile facientes. Quid tacetis? quid rubore contenditis? Ecce puella tenuissima erecto vexillo intrepida vos præcedit, & contra spiritales nequitias pugnare non metuit. Ecce lorica fidei, galeaq; salutis induta, animo imperterrito contra inimicum dimicare est parata. Ergo si neq; præcedere, neq; huic concurrere possitis, saltem eam similibus pietatis exemplis consequi studeatis. Post hæc aliaq; verba diuina, cõpletis missarum officijs, cellulæ eam inclusit, & quæ cõpunctione diuina secularibus mortua fuit, ordine mortuorũ Deo illam cõmendauerat. Ibi quoq; Deo seruiendo tres annos vita angelica viuebat, & diuersis passionibus tentata, ad vltimum animam pleniter expurgatam suo reddidit creatori, vt in omnibus honorificetur Deus, qui in sanctis suis semper est mirabilis.

Eodem tempore quippe Henricus Imperator cum exercitu in Burgundiam ire disposuit, & eo itinere Vuormaciam venit. Cum autem egregium illud Monasterium pene peractum vidisset. Episcopum vt se præsente consecraretur, assiduis rogatiõibus petiuit. Cumq; vir Dei multũ reniteretur, tandẽ Imp̃atoris voluntati quasi coactus cõsensit. Ergo omni spurcitia foris proiecta, omniq; fuligine detersa, die sequẽti Imp̃atore præsente & iubẽte, cum magnis laudibus, & maximo cleri plebisq; tripudio, multis Episcopis præsentibus, Deo dicata est hæc domus. Post biennium autem res miserabilis in Monasterio eodem acciderat. Nam pars occidẽtalis subita ruina nocte quadã funditus cecidit. Sed hoc mirabile fuit, q̃ nulla campana sub tam magna mole, nisi tñ vna exigua confracta est. De hac re Dei seruus vt erat necesse conturbatus, quandam quasi mœstitiam in vultu præferebat. Accedenres aũt discipuli eius, quorũ non pauca multitudo assidue illũ sequebatur, talibus eũ dictis cõsolabantur. Miramur senior iuste, q̃d

ex

ex infortunio huius operis in tm̃ turbaris, cũ quotidianis postulas oblationibus vt ita peragi liceat sicut Deo placeat. Orationes nanq; tuas Deus exaudit, tuã voluntatem publice adimpleuit. Nã q Deo placet, sæpe probatur. Sicut legitur. Quẽ Deus diligit corripit, quod em̃ Deo displicuit, sicut petisti reiecit. Idcirco suspiria deponas & patientiæ fortitudinem recipias. Hoc est laudabile Deoq; acceptabile. Deus em̃ sicut tu optime nosti, inter alias dogmatis sui sententias istiusmodi dederat dicta cõsolationis. In patiẽtia vestra possidebitis animas vestras. Attende pater hæc, attẽde, & molem curarũ postpone, tristitiamq; obliuiscere. Quia iuxta dñi promissum, tua tristitia conuertetur in gaudium. At vir Dei quasi de tristitia excitatus hilari vultu rñdit. Grates magnas & gratias multimodas vobis rependo pro tanta cõsolatione, taliq; admonitione. Sicut em̃ dño placuit, ita fecit. In hoc qppe gaudeo, vt q̃d sibi nõ placuit sicut rogauimus voluit in melius mutari. Sed audire nunc rogo, & quomodo hæc perdiscebam vobis dico. Quadam die cum duobus pueris solis hortũ meum maiorẽ ingressus, in ipso vestibulo vidi diabolũ, in vestitu & habitu hũano. Stabat em̃ cõtra aqlonẽ herbas arboresq; fructiferas extirpans, & ita facta cõgestione cum multo murmure viam cõclusit. Quem, qa in similitudine & imagine hortulani incedebat, quare viam cõclusisset cum iratus interrogassem, rñdit, vtinam viam vitæ æternæ tibi possem cõcludere, qui possum maius incõmodum breui tempore tibi congerere. Ego aũt admirans audaciam eius, quia putabam custodem horti, dixi. In hoc minuaris, in nomine dñi mihi nõ nocebis, nisi à nequitia tua cessaueris perpetuũ exitũ tibi congeres. His dictis vsq; ad sedem, quę in horto est, pueni, & circũspiciens illum non vidi. Igitur q tam subito nunq̃ cõparuit multum miratus pueros si illum vidissent interrogabam. Qui ambo neminem nisi me solum ibi vidisse dicebant. Sed quendam mecũ cõtendentem se audisse cõfirmabant. Tunc ego scio, inquã, filij quis est, scio. Sed minas eius nõ timebo, neq; in eius verba sperabo, quia veritas in eo non est, vt dominus ait: Et statim inde recedens, hunc versum mẽte pcepi. Quoniam ego in flagella paratus sum, & dolor meus in conspectu meo semper est. Sequenti uerò nocte in hora matutina facta est hęc miserabilis templi ruina. Ego quoq; audiens mente consternatus sum, & illam Dauidicam, fateor non sine lachrymis, repetiui querelam, & fui flagellatus tota nocte, & castigatio mea in matutinis. Ergo fratres mei, quoniam dominus castigando me castigare dignatus est gaudeo, & iuxta uestram exhortationem patiens ero, atq; conuersus pro factis dictisq; meis pœnitentiam agam, & te Deum meũ laudabo. Vt in omnibus honorificeris, qui irasceris & propitius eris, & omnia peccata hominum in tribulatione dimittis. Post hæc quoq; ligna & lapides extra templum exportare præcepit, positoq; fundamento, firmiter ædificauit, & in duobus pene annis ad statum pristinum perduxit. Tunc capita columnarum, necnon quadratos lapides in gyro monasterij circũpositos deaurauit, & omne templum varijs ornamentis vndiq; decorauit. Deinde præbendam fratrum ad sedem Deo seruientiũ, quæ ex vetustissima antiquitate iam defecerat, ac omnino pene neglecta erat, rationabiliter reuocauerat, & in optimum vsum mutauerat. Ergo cunctis Canonice ordinatis, omnes fratres secundum regulam victu quotidiano refici ad refectorium simul præcepit. Similiter præbendam fratrum apud Sanctum Cyriacum ex incursorum negligentia penè destructam, misericorditer renouauit, & eos simul refici iussit. Omnia autem loca ad se pertinẽtia ex vetustate penè destructa ac desolata miro ingenio renouauit, & muris varijsq; ædificijs egregiè decorauit. Monasteriũ sũt & claustrũ S. Andreæ, quod extra murũ cõstitutum per neglectionem desolatum erat intra ciuitatem ædificauit, & causis canonicis ad vsum fratrum venerabiliter ordinatis, ad laudem & gloriam Dei nostri vitam regularem ibidem instituit. In illis etiam diebus Brunecho, de quo suprà diximus,

diximus venerabilis eiusdem præpositus sedis, videns beati viri constantiã, quo modo pompas mundanas respuisset, & in seruitio Dei ferbuisset, humanasq; laudes vitando fugisset, in se reuersus, vitã monasticam aggressus est, & p exempla serui Dei diabolũ decepit, & corde contrito spũq; cõtribulato soli Deo placere studuit. Similiter & alij illustres viri per assidua serui Dei documenta, mundum relinquentes de ciuitate fugerunt & vitæ monachorum se subdiderunt. Tandem verò Episcopus veritus ne monasteria fierent desolata, ab omnibus monasterijs fratribus conuocatis, istis eos allocutus est verbis. Nolo uos ignorare fratres, quod omnis qui timet Deum, & operatur iustitiam, acceptus est illi. Non solũ Monachus, sed & Canonicus etiam & laicus. Non est bonum vt oẽs, qui in naui laborant, vni operi insistãt, vt vel oẽs sint gubernatores, & nullus nauigator, aut oẽs nauigatores, & nullus gubernator. Consultius est, vt apposito gubernatore vnusquisq; operi suo insistat: quidam nauigent, alij altitudinem aquæ explorent, alij si necesse sit malũ scandant, alij verò sentinam hauriant, sicq; nauim oẽs in pace dirigãt. Similiter intelligere debemus fratres, quod nõ omnia possumus omnes. Si eñ omnes Monachi & Canonici, vbi sunt laici? Quis tunc ministrabit Monachis, vel quis seruiet Canonicis? Si aũt omnes laici, vbi tunc laudes, & seruitia Dei? Diuersa est enim familia in ecclesia Dei, Non solummodo Monachi, sed etiam Cannoici, nec non & fideles laici. Et hi omnes egent gratia Dei. Ergo qui Canonicus sit, pro monastica vita de monasterio suo sine licentia non exeat, Sed cum fratribus in cõmnne laboret, & si districtiori vita viuere desideret, intra monasterium suũ operibus Deo placentibus inseruiat, & de malis se sustineat, sicq; holocausta medullata in ara occulti cordis Deo adferre nõ desistat. Tali quoque sententia & iuuenũ animos sedauit, & quod stabiliori mente in seruitio Dei postea permanebant incitauit. Adhæc quippe vt vnusquisq; illorũ secundũ ingenij quantitatem dicta vel scripta studiosa sibi quotidie proferrent firmiter præcepit. Tunc verò quia Dei famulum studio deditum & sacrę scripturę paginis eruditũ, ac sapientia Dei repletum videbant. Sermones & Epistolas, quæstiunculasq; varias illi proferre non timebant. Ergo quidam illorũ inter alias quas sæpe prætulit sententias, de ieiunio Mosi & Helię uerba quęstionis cõposuit, & illi nobis p̃sentibus, quasi pro occasione dictãdi, humili manu porrexit. Ita eñ scripserat ille.

Mentis ingenijq; mei aridã si nõ pertimuissem intelligentiam, clementissime tuæ dñationi quasdã sacræ scripturæ sententias, quæ animi mei exiguitatem constringunt, nec non in dubitationis nodositatẽ cadere cogunt aliqua ratione protulissem, vt tuæ probitatis doctissimo eruditus documẽto rei agnoscerẽ veritatẽ. Qm̃ quicunq; ex sanctarũ sententijs scripturarũ titubationis incidit periculũ, nisi emendatus cõfessionis satisfactione mundatur, ipsamq; cognoscat veritatem grauis culpam reatus incurrit. Quapropter meæ vulnus cõscientiæ valde dolens, vltraq; cęlare metuẽs, tuæ dignissimę sanctitati fiducialiter aperio vt hoc q̃d latet intrinsecus pateftat extrinsecus. Nam huius dictaminis cõpositionem nullius sagacitatis proteruitate succinctus, sed sitibundi ingenij raritate, Deo teste, valde coactus, sanctitati tuæ propono, q̃ me corrigas, certioremq; istius inuestigatiõis me facias, q̃ate typũ illorũ gerere, viceq; scio tenere, q̃bus dñico dicitur alloquio, vobis datum est nosse mysterium regni Dei. Cum aũt veram conscientię meæ cõfessionem faciens ad veritatis agnitionem tua monstrante prudentia peruenero, ab omni reatus mei sorde mundatũ, ac tuæ sanctitatis innocentiæq; me fore participem, & spero & firmiter credo, qm̃ si verũ non esset, Psalmista non dixisset: Cum sancto sanctificaberis, & cum innocente innocẽs eris. Sed q̃a vlceris mei dolor me semper angẽdo, tuam cogit adire clementiam, quæstiunculam, pro q̃ istius pitacioli cõgeriem cõposui, ambagibus cunctis proiectis tuæ prudẽtiæ quã mihi succurrendũ fore non dubito, prout potero vnguetenus exprimere non desisto. In

sacrosanctæ scripturæ voluminibus Mosen & Heliam quadraginta dies ieiunasse legimus, sed an ab omni alimento se abstinuissent multi dubitamus. Christum dominum nostrum cursum quadraginta dierum ieiunasse, & triplicem idcirco tentationem tolerasse scio, & veraciter credo. Sed an vllus hominum hoc fecerit, dubito. Quia si Moses vel Helias aut prophetarum aliquis quadraginta dies vnius cuiusque cibi abstinuisset, diabolicæ tentamenta probationis vt a vtumo non euasisset, nam vt ita dicam facilius esset hominem passibilem probari, quàm dominatorem totius creaturæ tentari. Nunc autem tibi hoc tractandū relinquo, quoniam de talibus vltra loqui tremisco. Scriptum namq; est: Omne verbum ociosum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. Istius vero inuestigationis interrogationem quampluribus proposueram sapientibus, cum non sum edoctus, crescit morbus prædictus acentuplicatus. Quapropter tua me sancta veritatem edoceat sapientia, vt laqueum reatus non incurram. Sed pœnitentiæ vel veræ confessionis fructum acquiram, quem apostolica dicendo premisit sapientia: Confessio fit ad salutem. Vt autē hæc seruus Dei perspexit, huiuscemodi correctionis verba eidem iuueni die tertia rescripsit. Quod me de quadragesimali ieiunio Moysi & Heliæ, quasi dubitando interrogasti, ex hoc te fili chare diutius dubitare nolo. Quia Deo adiuuante planissima expositio est, hac te instruere cupio. Nam vt ipse confessus es. Si quis de sententijs sanctarum scripturarū dubitauerit, nisi satisfactione resipuerit grauis culpam reatus incurrit, si aūt ingenij ariditate seu ꝑtatia temeritate siue ignorātię obscuritate aut negligentiæ conculcatione illusus, titubationis incidit periculū, & corrigit quis eum, scire debet, quoniā qui conuerterit peccatorem ab errore viæ suæ, saluauit animam suam à morte, vt ait Iacobus apostolus. Ergo animam tuam à morte saluabimus, si dicta quæ demonstramus caute perscrutando pura mēte recondis. Scripsisti nāq; hoc, in sacra scriptura Mosen & Heliam quadraginta dies ieiunasse legimus, sed an se ab omni alimento abstinuerint multi dubitamus. Nodum in scyrpo quæris, labores qppe perdit, qui nodum in scyrpo quærit. Est eīm nodum in scyrpo quærere ex apertissima ac verissima ratione dubitationis nodositatem connectere & ex serenissima luce, densissimæ nebulæ crassitudinem contrahere. Serenissimam dico lucem videlicet sanctam scripturā, in qua factis & dictis vnusquisq; fideliū corrigit̄, per q̄d & speculum vitæ merito noiatur. Est eīm sancta scriptura vtrarūq; legū & nouæ & veteris testamenti declaratio. Si qs autē insani capitis ex illius lucidissimis iudicijs nō corrigitur, vanitatis ludibrio illusus decipitur. Vanitatis ludibrio vnusqsq; decipit̄, q̄ stultitię vitio vanissimo capit̄, & nō virtutē quęrit, nec vitiū fugit. Igitur oīe vitiū fugiendū est, certe stultitia fugiēda est. Hoc qppe vitiū hominis est, & ecōtra: Omnis virtus requirenda est. Sapiētia qdem requirenda est, ipsa eīm virtus Dei est. Quam summo studio maximaq; diligentia requirat, qui Dei fortem virtutem cognoscere cupiat. Quid eīm est fortius, quā Dei virtus Quid lucidius, quam q̄d Dei veri solis illuminat radius: Quid veracius quam q̄d scripsit ipsius veritatis manus: Ait eīm scriptura: Descendit Moses de monte duas tabulas lapideas portans in manibus suis, scriptas vtrasq; digito Dei. In quibus etiam tabulis subtitulatū est. Moses Dei seruus ieiunauit quadraginta dies & totidem noctes, vt legem dn̄i mereretur accipere. Quid mirum si Moses illo iubente ieiunauit, in cuius regno nunq̄ vllus esuriuit: sub cuius persona ad corrigendem Israeliticū populum huiusmodi verba correctionis propheta proclamauit. Si esuriero non dicam tibi, meus est eīm orbis terræ. Et iterum, Nunqd manducabo carnes taurorum aut sanguinē hircorum potabo: Ille qppe, q ex nihilo cuncta creauit in regno gloriæ suæ nunq̄ esuriuit, nunq̄ sitiuit, nec vnq̄ dormiuit vt scriptura ait: Ecce non dormitat, neq; dormitabit, q custodit Israel. Igitur filiole verbi gratia mea dicta intellige. Si qs nostrum alicuius regis vel præpoten

tis

tis Imperatoris consilio interfuisset, cum diuersas sui regni diuitias inspiceret, cu
ius cibi vel potus interim dulcedine capi potuisset? Vidisset namq́ ministros di-
uersi generis vestibus indutos. Domum inclytam varijs ornamentis insignitam,
aurum purissimum signis ac preciosissimis lapidibus ornatum, ipsumq́ regem
corona ac regali diademate renitentem, diuitias regni sui caute tractantē, ac my
sticas consilij sui rationes enucleantem: & si lubrica & transitoria huius mūdi glo
ria hominem in tantum delectet, vt praecedens natura naturalia nō reputet, quan
to magis coelestis ęternalisq́ gloria summi, Mosen Deum timentem, eiusq́ prae
cepta sequentem mundana obliuisci fecit? Interfuit enim sancto consilio regis
aeterni. Viderat & gloriam domini, hoc est, tabernaculum non manu factū, id est
non huius creationis, Audierat vocem domini dicentem sibi: Prae caeteris diligo
te, & ex nomine noui te. Quadraginta enim annos pro quadraginta diebus per
manum Mosi eduxit Deus populum suum per desertum, & cum eo locutus est
facie ad faciem, sicut loqui solet ad amicum suum homo, vt scriptura ait: Diem
in annum mutauit, pabulo coelesti populum suum pauit, panem angelicū homo
manducauit. Quis est cibus coelestis, vel quis est cibus angelicus? Quid ergo fili
dices ad haec? Si nodum quaesisti, ecce inuenisti. Iam resolue nodum, & hunc co-
gnosce modum. Putes ne coelestes ciues, sicuti terrenos, rastro vel aratro sudantes
laborando, quaerere panem? Nequaquam. Sed est iustorum panis indefectiuus
Deus Dei filius, angelorum creator & dominus, de quo scriptum est: In princi-
pio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Ecce panis
angelicus. Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Ecce cibus coelestis
descendit, & panem angelorum homo manducauit, quando verbum caro factū
in nobis habitauit. Ipse enim ait: Ego sum panis viuus, qui de coelo descendi, per
quem panem mundus consistit, & per quem populus domini quadraginta an-
nos vixit. De quo Moses iam tunc gustauit quando rubo flagranti affatus sic re-
spondit: Obsecro domine mitte quem missurus es. Et alibi de eodem gustauit,
quando inter plurima doctrinae suae verba filijs Israel ait: Prophetam suscitabit
vobis Deus de fratribus vestris, ipsum audietis: de quo pane gustauit, cum qua-
draginta dies ieiunauit, quia non in solo corporali cibo viuit homo, sed in omni
verbo Dei. Per quod verbum cuncta creata sunt, & omnia quasi ex nihilo consi
stunt, quia ipse Deus verbum est. Verbum erat apud Deum, & Deus erat ver-
bum. In hoc quippe intelligimus, quia Deus pater filius ipse est, & filius, hoc est,
verbum panis coelestis est, & panis coelestis, hoc est, verbum caro factū est, ipso
fatente & dicente. Panis quē ego dedero caro mea est, pro mundi vita. Ipse quip
pe vita est & alimentū angelorū ac hominū qui facit vtraq́ vnum. Ipse quoq́ Mo
sen spiritaliter satiauit, quando quadraginta dies corporaliter ieiunauit. Cuius
excelsam potentiam magnamq́ misericordiam & antiquum cōsilium diabolus
non recognouit, cum ei triplicem tentationem proposuit. Erat enim ab initio fra-
trum accusator, ac nequitiae arbiter, mendacijq́ inuentor, & nugarum, canopico
rum sagacissimus magister. Latuit enim in corde Maraonis, exagitans Mosen p
tentamenta diuersae quaestionis. Ergo Mosen hominem recognouit, sed Chri-
sti diuinitatem carne velatam non intellexit, ideoque Deum hominem perfe-
ctum dubitauit. Quamuis enim vxorem Pilati per visum pro redemptione
eius vexaret, tamen Deum hominem esse venenosus ille dubitabat. Dubitabat
namq́ apud Deum esse misericordiam, vt humanitatem induere suosq́ seruos di
uinitatis suae admirabili commercio renouare vel redimere voluisset. Si enim nō
dubitaret, nec iusto inuideret, Iudaeos infelices ad inobedientiam ac perfidiam
contra Deum non sic excitaret. Neq́ per ora illorum crucifigatur clamaret. Et
q͂a dubitabat, nesciebat. Igit̄ quia ab initio fallax ac dubiosus fuit inter suspēsionē
dubitationis incidit periculum desperationis, & per ruinam desperationis passio

nem patitur æternæ damnationis, atque expulsus in tenebras exteriores infernales merito pertulit passiones. Quod autem interrogasti de ieiunio Heliæ hac sententia intellige. Legisti etiam puto & intellexisti quo modo post imprecatiõem quam fecit super habitatores Galaath Helias absconsus ab Achab rege in torrente Carith Deo iubente à coruis recreatus & pastus est. Post tres autem annos præcepto Dei ostendit se Achab quando zelans zelum domini quadringentos quinquaginta sacerdotes Baal interficere iussit.

Eodem die à Deo impetrans pluuiam, Deinde timens minas Iesabel furibundæ reginæ, per desertum fugit & in vmbra iuniperi pro tædio animę obdormiuit. Tunc q̃que ab angelo bis excitatus & de longitudine viæ instructus, ac subcineritio pane & aqua refectus, in fortitudine cibi illius ambulauit quadraginta dies & totidem noctes. Vnde putas panis iste venit? vel q̃ de fonte hæc aqua hausta fuit. Nam vt legimus Helias à Deo raptus per turbinem in cœlum adhuc corporalis viuit, sed de quo pane reficitur? aut de quo fonte putas potare? Dico tibi pro veritate, quod ipse, qui, vt dixi, panis iustorum consistit, alimentum saturitatis Heliæ absque dubio tribuit. Aqua verò potationis ex illius fonte emanat qui dixit, Aquam, quam ego dedero, qui biberit ex ea non sitiet vnquam. Et iterũ qui biberit aquam quàm ego do, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam ęternam. Helias enim est iustus, & erat ideo iustitiæ pabulo refectus, viuit & viuebat, sicut scriptum est: Iustus ex fide viuit. Sufficiant fili tibi hæc pauca correctionis verba, vt ex minimis imbutus discas maiora perfectè intelligere, & nodum similis quæstionis leuiter dissoluere, quia quæcunque scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt, vt per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus in Christo Iesu domino nostro, q viuit & regnat Deus in omnia secula seculorum. Amen.

Conuenienti verò tempore confabulationis prædictus iuuenis quibusdam familiaribus suis conuocatis, vt ipse fatebatur, ne tam delectabiles animarum epistolas solus ruminando absconderet, larga manu illis hæc distribuit, illi autem caput cum pedibus & intestinis vt scriptum est deuorantes, quæ superfuerunt cum alijs fratribus partiti sunt, & ita ad nostram notitiam peruenerunt. Sed quia propter hoc longius à rectitudine viæ nostræ digressus demoror, ad cœptũ iter redire quantocius conabor. Igitur quia Deus ad suam seruitutem nostrum pium pastorem elegit, consueta misercordia flagellare curauit, sicut legimus, quem enim diligit Deus corripit, & quasi pater in filio complacet sibi. Tactus enim morbo paralysi ægritudine maxima p̃mebatur. Sed hoc incommodo nunq̃ superatus aut animo dissolutus, in eodem vultu, & eadem hilaritate cum patientia summa permanserat. Ex hac quippe Dei castigatione in se rediens, hanc salubrem cogitationem recepit: Videlicet, mundanas res apud Deum esse execrabiles, & non solum ad detrimentum, sed etiam ad perpetuam animæ ruinam pertinere. Vnde ergo per oẽm Sancti Petri familiam diligenter inquirere præcepit, si alicui illorum aliqd ex sua parte iniustè ablatum, siue incommodum factum fuisset, & si quis vllam iniustitiam factam sibi fuisse retulit, huic dupliciter ablata reddere iussit. Verba eius discretione ita fuerant temperata, vt firmitas cordis eius ab audientibus facile intelligeretur. Quicquid enim loquebatur, scripturarum sanctarum exemplis dulcissimis condiebat. Eius autem ori iustitia siue legum iudicia aut sacræ lectionis assiduitas nunquam deerat. Prudentiam in eo laudare non est necesse, cũ non solum ex palatio, sed etiam ex diuersis regionibus maximus hominum numerus ad intelligendum eius consilium cucurrissent.

Frequentatione ieiuniorũ, eleemosynarum, vigiliarum & orationum ita erat intẽtus vt pauci nostræ ętatis viri huic possent adæquari. Nam nisi infirmitate cõpellente, vel maxima necessitate cogẽte, pane, holeribus, & pomis tantummodo vitam

vitam aluit. Assidue verò cunctis putantibus quòd vinum bibisset, aqua se refecit. Sæpissimè autē post tertiam vel quartam vigiliam noctis, cum quodam sibi familiarissimo, cui ne aliquis hoc ab eo cognosceret, summopere interdixit, oēs ciuitatis plateas tacitus circuiuit, omnesq; angulos & foueas perlustrauit, & vbicunque pauperes siue infirmos inuenit, eleemosynarum solatia larga manu illis impendit. Quotidie quippe ante lucem intra oratorium se clausit, ibiq; vsq; ad horā diei primam permansit, & quid intus ageret, non nobis sed soli Deo cognitum est. Quotidianis missarum officijs animo infatigabili, tam pro defunctis, quam pro viuis sacrificia offerre non distulit. Pauperes eum quasi patrem habebant, & ex locis longinquis frequenter ad eum veniebant, quorum nullum incōsolatum abire permisit. Quoties verò subitaneę mortis incursio, siue aeris terror, vel seuitia inimicorū, seu alicuius aduersitatis periculū imminebat, statim conuocatis fratribus orationum ac ieiuniorum constantia hoc superabat. Ecce coram Deo & angelis eius veritatem scribo. Ergo assidue in vnum congregati, dum eius varias virtutes collaudaremus fateor nos hoc iam diuinasse, quod verum est, illo mortuo in hoc loco nullum sui consimilem tam clarissima vita esse futurum. Nam quamuis ægritudine detentus in Dei seruitio tñ mansit inuictus. Monasterium enim in honorem Sancti Martini consignauit. Sed muro ex parte peracto regalis crebrositate seruiminis & maxime assidua infirmitate nec non varijs aduersitatibus impeditus, proh dolor, peragere non potuit, & ita illud Monasteriū quasi semifactum vsq; hodie remansit. Post hoc verò Imperator Henricus moritur, eiusq; corpus ad Babumberg offertur, ibiq; cum maximo honore sepelitur. Quo mortuo Conradus iuuenis, quem supra diximus ab episcopo in Dei timore nutritum & doctum, Dei gratia fauente summa rerum potitus est. Post hinc biennium quam rex in regni solium est sublimatus imbecillitas virium seruo Dei vltra solitum accrescere cœpit. Cumq; languore nimio ægrotaret, intra ciuitatem se recepit, diem & horam futuræ redemptionis expectans. Et cum aliquanto tempore ægritudine magna detineretur, legati regis ad eum veniebant, qui in proxima hebdomada illuc regem esse venturum nunciabāt. De hac legatione seruus Dei conturbatus, pro infirmitate sua multum doluit. Quia neq; regem digne recipere, nec seruitium se dignum pro infirmitate potuisset præbere. Inter hæc verba ad consuetam conuersus consolationem, oratorium intrauit, & ianuam post se clausit ibiq; diem integrum in oratione permansit. Cum sero autem factum esset more solito discipulos conuocare præcepit, laudibusq; vespertinis peractis cum lætitia est regressus, nobisq; omnibus Dei gratia repręsentatus est validus. Ita quippe omne spacium quod rex nobiscum fuerat quasi impetratis inducijs validus erat. Discedente autem rege Triburiam cum eo iuit, ibiq; tres dies mansit, deinde accepta licentia eum abiret, regem se non visurum multis audientibus quasi ioculando prædixit. Cumq; Vuormaciam venisset, dysenteria morbo vltra modum comprimebatur. Quadam verò die cum corpus ad occasum vergere intellexisset, conuocatis discipulis oratorium intrauit, omnibusque debitoribus suis commissa aduersum se piacula dimisit & bannitos seu a se anathematisatos clementer absoluit, eisque omnibus scripta absolutionis singulariter direxit. Deinde aqua purissima totum se lauit, & collum ac barbam atq; coronam radere iussit, indutisq; vestibus puris, suos milites atq; clientes nec non & alios qui aderant ad se intrare præcepit. Tunc vniuersis magno fletu singultantibus vir Dei vix qua poterat manu silentium indicens ait. Patres venerandi, fratres amandi, filioli dilectissimi vestro auxilio apud Deum iam indigeo, multum enim doleo, quod vosvsque modo negligenter præcedebam, meque vltra modum supra vos superbe exaltabam, & non vt iustum erat vos honorificabam, nec diligebam. Sed superbia illa quid mihi modo proficit? Vel arrogan-

tia quid me adiuuat? Multum mihi nunc obfuit, multaq; mihi offendicula parit. Hesterno namq; vnus fui ex ditissimis, sed iam expecto quod mox futurus sim quasi stercus & cinis. Talis enim est gloriatio nostra, talis & dominatio mũdana. Nudus quippe egressus sum de vtero matris meæ, nudus reuertar illuc, nihil præter peccata mecum reportans, nisi Dei misericordia ex hortãte aliquid boni fecerim aliquando hoc apud Deum me inuenturum esse spero. Ecce nũc sum lotus, ecce viã longissimam iturus legationẽ durissimam expecto paratus. Ex his miserijs facile cognoscere potestis liuentes mundanarum rerum gloriationes, quàm fragiles & instabiles sunt, quàm plenæ mali, quàm cæcæ futuræ, quas per speculum nunc cognosco quasi in ænigmate quamuis eisdem adhuc subiaceam ex parte. Ergo cui seruiui abitro Deo meo regi sempiterno, me meaq; omnia indubitanter committo, vt ipse me defendat, & secum illuc perducat, vbi anima mea terribiles occursus non timeat. Talibus dictis nos admonebat, & verbũ Dei non humane sonans docebat. Tandemq; corporis sui dissolutionem aperte pronunciabat. His dictis finitis, cum maxima tristitia foras exiuimus, & tanti pastoris interitum omnes in commune lamentando fleuimus. Tunc principes qui aderat intrantes, thesaurarium & Cameram vbi pecuniam putabant reconditam diligenter angulos omnes perscrutati sunt, & tandem scrinia librorum voluminibus plena spe pecuniæ subuertentes vano fortunæ labore illusi sunt. Nam præter thesaurum ecclesiasticum, nec aurum, nec argentum ibi inuenerunt, exceptis tribus tantum denarijs, quos vir sanctus in V uantone suo reliquit, quando alios pauperibus erogauit. Igitur soror ipsius de qua supra diximus Abbatissa venerabilis, in orationibus & vigilijs perdurando, ab eo non discessit. Cumq; dies paucos maxima infirmitate ægrotaret nocte quadam antequam decederet, Dei seruus de lecto se erexit, & oculis ac manibus in cœlum intentis, diutius orauit. Illi autem qui aderant labia eius moueri videbant, Sed quid oraret, quamuis caute intenderent, penitus non intelligebant. Deinde in lectum se deponens sororem dextera tetigit & dixit. Ecce quod concupiui iam video. Deinde dixit, dominus vobiscum, hoc cum tertio diceret, redemptori nostro, cui seruiuit, quẽ amauit, quem quæsiuit, quem semper optauit, spiritum immaculatum reddidit. Habuit autem seruus Dei quoddam scrinium, quod nullus nostrum aliquando apertum vidit. Huius quidem clauem sorori commisit, vt quicquid inuenisset, in dilectionem & memoriam vitæ suæ habuisset. Quod statim post obitum fratris, quibusdam conuocatis ex nostris dicta illius narrauit & tunc scrinium aperuit. Inuenimus autem in eo cilicium hirsutissimum, & cathenam ferream ex vna parte, quasi ex vlu contritam: Quod vt vidimus primũ, contra Dei famulum sæpe nos negligẽter deliquisse tunsis pectoribus cõmuniter doluimus. Deinde eius felices actus apud Deum ita rectos & absconsos digne admirantes gratiarum actiones Deo nostro non sine lachrymis pro eius vita retulimus. Aderant in exequijs eius sui milites viri venerabiles & illustres, corpusq; eius per omnia monasteria circumferentes, ad sedem principalem tandem detulerunt. Ibiq; ab vniuersis fratribus venerabiliter acceptum solitis custodiebatur officijs. Postera autem die in eadem ecclesia in choro occidentali videlicet ante altare sancti Laurentij honorifice sepultum est. Sed vbi nunc sunt illi pestiferi, qui viam & actus viri Dei venenosis linguis carpentes, multa quæ nec dici licitum est, super illum suosq; fideles varijs obtrectationibus mentiti sunt? O Miseros & profanos totius honestatis oblitos, o totius virtutis inscios, totiusq; pietatis nudos & sola ventris ingluuie saginatos, o totius bonitatis steriles, nihil huic simile facientes, sed spem suam seculo salutemq; sepulchro supponentes, qui serui Dei facta mendacijs lacerabant, sed ipsi talia facere nesciebant, quorum Deus venter est, & gloria eorum in confusione, qui terrena tantum sapiunt & quæ Dei sunt penitus

nesciunt,

nesciūt. Hic aūt sacerdos Christi toto animo totisq; viribus ad Deū cōuersus, quicquid boni fecit Christo soli cognoscendum diligenter abscondit, & inanes fauores, similiter & hominū obtrectatiões paruipendens surda aure trāsiuit, qui tantum Deo placere studuit. Ergo fructū æternum apud Deum pro talibus illū acquisisse, & pmia sempiterna pro secularibus eum recepisse speramus, ac firmiter credimus, & vt cum Christo manēs sempiternū habeat sacerdotiū, Præstāte dño nostro Iesu Chrio cui sit laus & gloria per infinita seculorum secula, Amen.

Anno domini M.XXIIII. vel V. obijt dictus Burchardus episcopus Vvormaciensis secundum cōsiderationem priuilegiorum suorum.

PROLOGVS IN PRIVILEGIA BVRCHARDI EPISCOPI Ecclesiæ Vangionum.

Decursis venerabilium antistitum temporibus, quibus Ecclesiam Vvormaciensem sibi à Deo commissam in vndis diuersarum procellarum, secundum debitum officij sui peruigili cura gubernabant, & eam vel propria largitione, vel regum seu imperatorum traditione facultatibus, honoribus exuberantē reliquerant, accedēdum nobis est ad introitū pij pastoris & tēpora Burchardi Episcopi, cuius memoria propter prærogatiuam meritorū apud homines est celebris, & in conspectu altissimi immortalis. Qui qualiter se in episcopatu habuerit, nō est necessarium verbis exponere: cum fama virtutum eius vbiq; terrarum comprobata sit operum attestatione, &, vt pace omnium dicā, licet plures præcesserunt eum viri miræ sanctitatis in sede Vvormaciensi, respectu eius plantationis & superædificationis, Ecclesia ista tam in spiritalibus, quàm in temporalibus erat quasi informis. Hoc testatur clerus & populus paterna dilectiōe educatus, hoc ciuitas adornata & adaucta, hoc vniuersus episcopatus rebus & largis possessionibus ditatus, hoc testantur congregationes huius Ecclesiæ, quas ipse permodicas inueniens, largitionibus abundanter ampliauit vel ex nouo instituit, corpus canonum in vnam faciem castorum eloquiorum collegit, legem specialem familiæ S. Petri vt infra videtur dedit: & vt breuiter concludam, Ecclesiam Vvormaciensem in meridiano splendore omnibus bonis lucentem, feliciter reliquit. Vnde 13. Calen. Septembris, in pace factus est locus eius, & apud S. Laurentium sepultus.

CONFIRMATIO CONRADI REGIS DE FORESTO FOREHEHE & ciuitatibus in Lobedengauue & Vuingartebin & prædio quod erat ducis in Vvormacia.

In nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Conradus diuina fauente clementia rex. Nouerit omium Christi nostriq; fidelium vniuersitas qualiter fidelissimus noster Arzecho Vvormaciensis Episcopus per interuentum coniugis nostræ Gyselæ reginæ nostri nominis celsitudinem adiens rogauit, vt donationes & traditiones rerū, quas antecessor noster beatę memorię Henricus Imperator per petitionem & seruitutē Burchardi eiusdem sedis quondā Episcopi S. Petro Vvormaciæ fecerat, nostri nomi

nis autoritate denuo cõfirmaremus, hoc eſt, tale prędium, quale auus noſter Otto dux Vuormaciẽſis habuerat, & Foreſtum in Forehebe, cum Foreſterijs manſis & Banno regio, & omnibus vtilitatibus ad hoc reſpicientibus & duos comitatus in Lobẽdengauue & Vuingartebein & tale bñficium quale comes Gobbo ad villam Haſſmareſch. & in eccleſia & in omnibus vtilitatibus retinuerat, cuius petitionibus ob Dei omnipotẽtis amorẽ noſtręq; cõiugis Gyſelæ reginæ ſupplicationem libenter annuentes, eaſdem res prænominatas hoc noſtro autoritatis præcepto nouiter confirmamus, per q̃d iubeť, vt præſato Arzechoni Epiſcopo fideli noſtro eiuſq; ſucceſſoribus in rebus prædictis nullum impedimentum proueniat. Et vt hæc noſtræ confirmationis autoritas firmior in futura tempora permaneat, Sigilli noſtri impreſſorem eam conſignare præcepimus, manu propria ſubtus annotauimus. Data XVI. Caleñ. Martij, indictione octaua. Anno dominicæ incarnationis M. XVI. Anno autem domini Conradi ſecundi regis II. actum Auguſtæ.

LEX FAMILIAE DATA A BVRCHARDO Vuormacienſi.

IN nomine ſanctæ & indiuiduę Trinitatis. Ego Burchardus Vuormacienſis eccleſiæ Epiſcopus propter aſſiduas lamentationes miſerorũ & crebras inſidias multorum, q̃ more canino familiam S. Petri dilacerabant, diuerſas leges eis imponẽtes, & infirmiores q̃ſq; ſuis iudicijs opprimentes, cum conſilio cleri & militum & totius familiæ has iuſſi ſcribere leges, ne aliq̃s aduocatus ſeu vice dñs aut miniſterialis ſiue inter eos aliqua alia loquax pſona ſupradictæ familiæ noui aliquid ſubinſerre poſſet, vna eademq; lex diuiti, pauperi ante oculos prænotata omnibus eſſet cõmunis. Si q̃s ex familia S. Petri ad ſociam ſuam legitime venerit, quicq̃d in dotem dederit, & hoc ipſa annum & diem nõ proclamatum poſſidet, ſi vir prior moritur, vxor eius totam habeat dotem vſq; ad finem vitæ ſuæ. Si autem ipſa moritur ſine filijs, proximi hæredes mariti ſui dotem recipiãt. Similiter fiat ſi vxor prior moriatur. Et q̃cquid ſimul acquiſierant, ſi quis eorũ alterum ſupuixerit, totum habeat in ſua poteſtate, & q̃cquid inde facere velit, faciat. Quod aũt mulier ſecũ ad maritũ attulerat, ambobus mortuis, ſi filios habuerint, ipſi matris hęreditatẽ poſſideãt. Si autẽ filios nõ habuerũt, niſi ipſa traditione impediat, poſt vitã eius totũ ad proximos mulieris redeat, & ſi filios ſimul genuerũt & mater primo obierit, ſi q̃d hæreditatis ex matre filijs deuenerat, & ipſi obierint, hęreditas ad pximos matris redeat.

Lex erit familiæ ſi quis prædium vel mancipia in hæreditatem receperit, & in paupertatẽ inciderit, & ex hac neceſſitate hæreditatẽ vendere voluerit, prius proximis hæredibus ſuis cũ teſtimonio proponat ad emendum. Si aũt emere noluerint, vẽdat ſocio ſuo cui voluerit. Si aũt aliq̃s manſus in manũ Epiſcopi iudicio iudicum prouenerit, & ſi hæredum aliq̃s ſuperſeſſum ius emendare voluerit deť ſibi poteſtas vt tali conditione hæreditatẽ accipiat. Si aũt nullus hæredum ſatisfacere voluerit, illius loci miniſter cuicũq̃ ex familia manſum illũ dederit, hic poſtea firmus hæres fuerit. Si aũt aliq̃s venerit poſt duos annos aut poſt tres aut plus & dicit, ego ſum heres, pauper eram, orphanus erã, nec habui q̃ me paſceret ideo extra patriam iui, & ibi vſq; modo me meo labore cõduxi, & vult cum ſolo teſtimonio illum q̃ iuſſione Epiſcopi hæres effectus eſt, & quia ſuum manſum bene excultum & firmatum habeť, expellere, cõſtituimus, quia prius nullus hęredum

erat, qui supersessum ius emendare voluisset, ille firmus hæres sit, qui à ministeriali hæres effectus est: si hæres erat cur aufugerat, cur domi non sederat, vt hæreditatem suam custodiret. Volumus vt nulla vox eius de hoc amplius audiatur, nisi iusta atq; rationabilis causa ibi intelligatur. Si autẽ aliquis hæreditalem mansum habens moritur, & paruulum hæredem reliquerit, & ille hæres non potest debitum seruitium persoluere, si est aliquis proximior, qui velit debitum seruitium de prædicto manso facere, quousq; hæres ille ad suos dies peruenerit, ne propter teneritatem hæredis exhæredetur hæres, concedimus & constituimus vt misericorditer agatur de eo, rogamus. Si quis in dominicata nostra hæreditatem habens moritur, hæres sine oblatione hæreditatem accipiat, & postea debitam seruitutem inde prouideat. Si quis ex familia moritur quicqd indotatũ reliquerit, nisi traditione impediatur, proximi hæredes possideant. Si quis cum manu coniugæ suæ cum testimonio bono aliquam traditionem siue in dote siue in alijs q̃buslibet rebus fecerit, hoc firmum erit nisi alia res impediat. Si quis prædium vel hæreditatem suam infra familiam vendiderit, & aliquis hæredum suorum præsens fuerit, & nihil contradixerit, vel si absens aliquis hæredum est postea resciuerit, & si infra spacium illius anni hoc reticuerit postea iure carebit. Lex erit familiæ si quis ex aliquo cõmisso in manus episcopi cum iudicio sociorum suorum peruenerit, ipse cum omnibus suis possessionibus eo dijudicetur. Si quis cũ alijs, quos secum adduxerit alicui ex societate sua aliquid iniustitiæ fecerit, ius erit familiæ vt se tantũ & suos viros vna satisfactione reconciliet, & vnusquisq; aliorum semetipsum propria satisfactione reconciliet. Ius erit familiæ vt de Vveregeldo fisgilini hominis quinq; libræ ad Cameram reddantur, & duæ libræ & dimidia amicis eius cõtingant. Ius erit si ex familia vir aliquis & vxor eius obierint, & filium cum filia reliquerint, filius hæreditatem seruilis terræ recipiat, filia autem vestimenta matris & operatam pecuniam accipiat. Reliqua quæ remanserint in omnibus æqualiter inter se partiãtur. Hæc etiam lex erit familiæ, si q̃s prædiũ vel mancipia in hæreditatem acceperit, & in lectum ęgritudinis ita inciderit, vt ęquitare aut per se ambulare non possit, prædium suum vel mancipia hæredibus suis alienare non possit, nisi pro anima sua aliquid inde dare libuerit, aliũ suum quæstum det, libeat cuiq; vt in omnibus locis vbicunq; fieri possit, declinentur periuria. Qualiscũq; sit ex familia, qui cum socio suo, siue in agro, siue in vineis, siue in illis leuioribus rebus aliquid iniuste fecerit, & se ad regentem loci proclamauerit, volumus vt illius loci minister cum subiectis conciuibus suis sine hoc iuramento hoc determinet. Et hoc est constitutum, vt si quis fisgilinus homo ex familiarem aliquam magnam vel paruã ad iniustitiam patrauerit, ad bannum episcopi quinque solidos vt Dageuuardus vadetur, & quinq; solidos cõponat ei, cui iniquitas facta est si de eadem societate est, & si extra suã societatẽ est, vna vntia vadetur & nihil iuret. Et si quis nupserit ex dominicata episcopi, sin aũt ex beneficio in dominicata episcopi nupserit, rebus suis respondeat dño beneficij. Si quis ex familia alienam vxorem acceperit, iustum est, vt quando obierit, duę partes bonorum suorum assumantur ad manum episcopi. Ius erit si fisgilinus homo Dageuuardam accepit vt filij, qui inde nascañ secundũ peiorẽ manum viuant. Similiter si Dageuuardus fisgilinam mulierem accepit. Ius erit familię si quis in placito iniustũ clamorem fecerit aut iratus de sua sede recesserit, vel in tẽpore ad placitum non venerit, & in hoc à consedentibus superatus non fuerit, nihil iuret sed in testino scabinorum sit. Lex erit familię vt vnusquisq; cum socio suo iuret cũ vna manu si propter feudum erit cum vij. & episcopo, similiter habuerunt & hoc in cõsuetudine, si quis alteri pecuniã suam præstiterat, redderẽ quantũ voluisset & q̃d voluisset cũ iuramento negaret. Sed vt declinenẽ periuria, cõstituimus si ille q̃ pecuniã suã prę stiterat iuramẽtũ eius pati voluerit, ipse cõtra eũ duello pugnatũ negatã pecuniã

acquirat,ſi voluerit.Si autem tam digna perſona eſt, quæ pugnare cū eo pro tan-
ta re dedignetur vicarium ſuum ponat.Si quis in Ciuitate Vuormacia duello cō
victus ceciderit,ſexaginta ſolidos vadetur. Extraciuitatem verò infrà familiam
ſi in duello occubuerit,illi quem impugnauerit pro pugna iniuſte illata ſuam iu-
ſtitiam tripliciter componat,bannum epiſcopo perſoluat.Aduocato viginti ſol-
dos tribuat,aut cutem & capillos amittet. Si quis ex familia Sancti Petri prædi-
um vel mācipia à libro homine comparauerit, vel aliquo modo acquiſierit extra
familiam neq; cū aduocato,neq; ſine aduocato niſi commutet dare non liceat. Si
quis fiſcali viro iuſtitiam ſuam infringere voluerit id eſt ad dagouuardum vel ad
cenſum iniuſtū,fiſcalis vir cum ſeptem proximis ſuis non mercede conductis iu-
ſtitiam ſibi innatam obtineat & ſic ex patris parte vituperetur ex eadē parte duę
cognatorum ſuorū & tertia ex iure aſſumatur. Similiter erit ex parte matris niſi
ſi cum iudicio ſcabinorum aut proximorum teſtimonijs ſuperari poſſit.

Lex erit familiæ ſi quis eorum domum alterius cum armata manu introierit
& filiā eius vi rapuerit,cuncta veſtimenta qbus tunc induta fuerat,quando rapta
eſt,ſingulariter in triplū patri eius vel Mundiburdo reſtituat & per ſingulas ve-
ſtimentorum partes bannum epiſcopo componat, poſtremam ipſam triplici ſua
ſatisfactiōe cum banno epiſcopi patri repręſentet, & quia legitime eam ſecundū
Canonica præcepta habere nequiuerit, amicis illius duodecim ſcuta & totidē lan
ceas & vnam libram denariorum pro reconciliatione perſoluat. Et hoc conſtitui
mus. Si quis debitum alicuius rei coram miniſtro confitetur, & miniſter in illa
die locum non habet diffiniri, & hic qui debitum in priori die confeſſus eſt,alia
die negare voluerit, Miniſter ſi teſtimoniū priſtinæ confeſſionis habet vt ęquū
eſt,de ſe faciat ſicut antea debuiſſet.Et hoc lex erit ſi quis de aliqua re miniſteria
li confitetur,& hoc ad placitum differtur,ſicut tunc in placito cōfeſſus fuerit iudi
cetur,ſi miniſter eum cum teſtimonio de priore confeſſione ibi conuincere non
potuerit.Lex erit conciuibus, vt ſi quis in ciuitate hæreditatem aream habuerit,
ad manus epiſcopi dijudicari non poterit, niſi tres annos cenſum & aliam ſuam
iuſtitiam inde ſuperſederit. Et poſt hos tres annos ad tria legitima placita inuite
tur, & ſi ſuperſeſſum ius pleniter emendare voluerit,ipſe eam ſimul antea poſſi-
deat,& ſi domum in ciuitate vendiderit aream perdat.

Et lex erit vt ſi quis in ciuitate aliquē percuſſerit ita vt ad terrā decidat,ad ban-
num Epiſcopi ſexaginta ſolidos componat, ſi autem cum pugno aut aliquo leui
flagello,quod bluthuram vocant, aliquem percuſſerit & non deciderit quinq; ſo-
lidos tantum componat.Lex erit ſi quis in ciuitate ad aliquem occidendum gla-
dium ſuum euaginauerit vel arcum tetēderit, & ſagittam neruo impoſuerit vel
lanceam ſuam ad feriendum protenderit ſexaginta ſolidos componat.

Lex erit ſi epiſcopus fiſcalem hominem ad ſeruitium ſuum aſſumere volue-
rit,vt ad alium ſeruitium eum ponere non debeat, niſi ad Camarariū aut ad pin-
cernam vel ad inferiorem vel ad agaſonem vel ad miniſterialem & ſi eum ad ta-
le ſeruitiū noluerit facere, quatuor denarios perſoluat ad regale ſeruitium & V.
ad expeditionē & tria in iuſſa placita q̄rat in anno & ſeruiat cuicunq; voluerit.

Propter homicidia aūt quæ quaſi quotidie fiebāt infra familiā ſancti Petri mo
re beluino,quia perſępe pro nihilo aut per ebrietatem aut per ſuperbiā alter in al
terum inſana mēte ita inſaniebat,vt in curriculo vnius anni viginti quinq; ſerui
ſancti Petri ſine culpa ex ſeruis eiuſdem eccleſiæ ſint interempti, & ipſi interfe
ctores magis inde gloriati ſunt & elati quàm aliud pœnitudinis præbuiſſent.
Proinde ob illud maximū detrimentū noſtræ eccleſiæ cum ſancto cōſilio noſtro
rū fideliū hanc correctionē fieri decreuimus. Vt ſi quis ex familia cōſotio ſuo ſine
neceſſitate .i. ſine tali neceſſitate ſi ſe ipſum interficere voluerit, aut ſi latro erat
ſe & ſua defendendo: Sed ſine iſtis ſupradictis rebus interfecerit, cōſtituimus vt
ei

ei tollantur corium & capilli & in vtraq; maxilla ferro ad hoc facto comburatur & Vveregeldum reddat, & cum proximis occisi more solito pacem faciant, & ad hoc constringantur proximi vt accipiant. Proximi autem occisi si persequi noluerint proximos occisorum, si quis illorum proximorum consilij & facti iuramento sese expurgare potuerit à proximis interfecti firmam & perpetuam pacem habeat. Si autem proximi occisi istud constitutum competere volunt, & supradictas insidias parant, tamen nihil nocent, nisi quod insidiantur, corium & capillos amittant sine combustione. Si autem aliquem illorum interfecerint siue vulnerauerint per contemptum, corium & capillos amittant & supradictam combustionem patiantur. Si autem occisor aufugerit, & capi non potest quicquid habet ad festum redigatur, & proximi eius si inculpabiles sunt, firmam pacem habeant. Si autem homicida non aufugerit, sed cum proximo occisi suam innocentiam per duellum vendere voluerit & vicerit, Vveregeldum reddat, & cum proximis faciat pacem. Si autem nullus occisi proximorum cum occisore pugnare voluerit ipse se bulliente aqua aduersus Episcopum expurget, & Vveregeldum reddat, & pacem cum proximis faciat & ipsi cogantur vt accipiant. Si autem propter timorem istius constitutionis vadunt ad alienam familiam & incendunt eam contra proprios consocios, & si non est aliquis, qui contra aliquem illorum duello pugnare audeat, singuli bullienti aqua aduersus Episcopum se expurgent, & si quis victus fuerit, ea patiatur, quæ subscripta sunt. Si quis ex familia in ciuitate sine supradictis necessitatibus aliquem ex familia interfecerit, corium & capillos perdat & combustionem suprascripto modo patiatur, & bannum persoluat & Vveregeldum reddat & pacem cum proximis faciat, & illi constringantur, vt accipiant. Si autem aliquis de aliena familia terram S. Petri colet, & tale præsumptum fecerit, id est, si aliquem ex nostra familia sine necessitate iam suprascripta interfecerit, aut ista supra memorata patiatur, aut nostra perdat, & familiæ & aduocati insidias habeat. Si autem noster Seruitor qui in nostra curte est, aut noster Ministerialis talia habet præsumere, volumus vt hoc sit in nostra potestate & consilio nostrorum fidelium, qualiter talis præsumptio vindicetur. Si quis ex familia contenderit cum socio suo de vnaqualibet re, siue de agris, siue de vineis, siue de mancipijs, siue de pecunia, si potest ex vtraque parte cum testimonijs vtrorumque sine iuramento discerni laudamus, sin autem, vt deuitentur periuria volumus vt ex vtraque parte ostendantur illorum testimonia & ita collaudant testes quasi gratum habeant & ex supra dictis duobus testimonijs, duo eligantur ad pugnam & cum duello litem decernant, & cuius compio ceciderit, perdat, & eius testimonium talia patiatur propter falsum testimonium, quasi iuratum habent. Si quis ex familia furtum fecerit, & hoc non pro necessitate famis, sed propter auaritiam & cupiditatẽ, & propter consuetudinem fecit, & quod furatus est, si quinq; solidis appreciari potest, & superari potest, quod aut in macello publico aut in conuentu conciuium debitori vadiatus sit, supradictum furtum ad correptionem malorum constituimus vt legem sibi iniuriam propter furtum perditam habeat, & si ab aliquo de aliqua re inculpatus fuerit, non se expurget iuramento, sed aut duello, aut bulliēti aqua, feruenti ferro. Similiter faciat ille qui in periurio publico captus est. Similiter & ille qui in falso testimoino captus est. Similiter & ille qui propter infamiam furti in duello ceciderit. Similiter & ille qui contra seniorem suum episcopum videlicet cum suis inimicis consiliatus est, siue contra eius honorem siue cōtra eius salutem

ADMO-

ADMONITIO IN SYNODO, FINITO EVANGELIO, A DIAcono legenda, Epiſcopo & cæteris in ordine ſedentibus.

FRATRES, presbyteri & ſacerdotes domini, cooperatores ordinis noſtri eſtis. Nos quidem quamuis indigni locum Aaron tenemus, vos autem locum Eleazari, & Ithamar. Nos vice duodecim Apoſtolorũ fungimur, vos ad formam ſeptuaginta diſcipulorũ eſtis. Nos vero paſtores veſtri ſumus, vos autem paſtores animarum vobis commiſſarum. Nos de vobis rationem reddituri ſumus ſummo paſtori noſtro domino Ieſu Chriſto, vos de plebibus vobis commendatis. Et ideo chariſſimi, videte periculum veſtrum. Admonemus itaq; & obſecramus fraternitatẽ veſtram, vt quæ vobis ſuggerimus, memoriæ commendetis, & opere excercere ſtudeatis.
1. In primis admonemus, vt vita & conuerſatio veſtra irreprehenſibilis ſit, ſcilicet vt cella veſtra ſit iuxta eccleſiam, & in domo veſtra fœminas non habeatis.
2. Omni nocte ad nocturnas ſurgite. 3. Curſum veſtrum horis certis decan
tate. 4. Miſſarum celebrationes religioſe peragite. 5. Corpus & ſanguinem
domini cum timore & reuerentia ſumite. 6. Vaſa ſacra manibus proprijs abluite & extergite. 7. Nullus cantet miſſam niſi ieiunus, 8. Nullus cãtet qui
non communicet. 9. Nullus cantet ſine amictu, alba, ſtola, fanone, & caſula. Et
hæc veſtimenta nitida ſint, & ad nullos vſus alios ſint. 10. Nullus in alba, qua in
ſuos vſus vtitur, præſumat miſſam cantare. 11. Nullus in ligneo, aut in vitreo calice audeat miſſam cantare. 12. Nulla fœmina ad altare domini accedat, nec calicem domini cõtingat. 13. Corporale mundiſſimũ ſit. 14. Altare ſit coopertum de mundis linteis. 15. Super altare nihil ponatur niſi capſæ & reliquiæ, aut
forte quatuor Euangelia, aut pyxis cum corpore domini ad viaticum infirmis.
Cætera in nitido loco recondãtur. 16. Miſſale, plenarium, lectionarium, & antiphonariũ, vnuſquiſq; habeat. 17. Locus in ſecretario, aut iuxta altare ſit pparatus, vbi aqua effundi poſſit, quando vaſa ſacra abluũtur: Et ibi vas nitidum cum
aqua dependeat, vt ibi ſacerdos manus lauet, poſt communionem. 18. Eccleſiæ
ſint copertæ bene & cameratæ, & atrium ſit ſepe munitum. 19. Nullus extra
eccleſiã per domos, nec in locis non conſecratis miſſam cantet. 20. Omnis preſbyter clericum habeat vel ſcolarem, qui epiſtolam vel lectionem legat, & ad miſſam reſpondeat, & cum quo Pſalmos cantet. 21. Infirmos viſitate & eos reconciliate, & iuxta Apoſtolum oleo ſancto inungite, & propria manu communicate, & nullus præſumat tradere communionem laico, aut fœminæ ad deferẽdum
infirmo. 22. Nullus veſtrum pro baptizandis infantibus aut infirmis reconciliandis, aut mortuis ſepeliendis pręmium vel munus exigat. 23. Videte vt per
negligentiam veſtrã nullus infans ſine baptiſmo moriatur. 24. Nullus veſtrũ
ſit ebrioſus & litigioſus, quia ſeruum Dei non oportet litigare. 25. Nullus arma ferat in ſeditione, quia arma veſtra ſpiritalia debent eſſe. 26. Nullus canum
aut auium iocis inſeruiat. 27. Nolite in tabernis bibere. 28. Vnuſquiſque
veſtrum quantum ſapit plebi ſuæ de Euangelio, vel Apoſtolo, die dominico, vel
feſtis diebus annunciet. 29. Verbum domini debetis prędicare. 30. Curam
pauperum peregrinorũ habete, & eos ad prandium veſtrũ inuitate. 31. Eſtote
hoſpitales, vt à vobis alij exemplum bonum ſumant. 32. Omni die dñico ante
miſſam aquam benedictam facite, vnde populus aſpergatur, & ad hoc ſolũ vas
habete. 33. Sacra vaſa, & veſtimenta ſacerdotalia nolite in vadium dare negociatori, aut tabernario. 34. Nullus veſtrum minus digne pœnitentẽ cuiuſcũq;

rei

rei gartia ad reconciliationem adducat, & ei testimonium reconciliationis ferat. 35. Nullus vestrum vsuras exigat, & conductor sui fœnoris existat. 36. Res & facultates quas post diem ordinationis vestræ acquiratis, sciatis ad ecclesiam pertinere. 37. Nullus sine scientia & consensu nostro ecclesiam acquirat. 38. Nullus per potestatem secularium, ecclesiam obtineat. 39. Nullus per pecuniam alterius ecclesiam supplantet. 40. Nullus ecclesiam ad quam titulatus est dimittat & ad aliam quæstus gratia migret. 41. Nullus plures ecclesias teneat, sine adiutorio aliorum presbyterorum. 42. Nullatenus vna ecclesia, inter plures diuidatur. 43. Nullus alterius parrochianum, nisi in itinere, vel si ibi placitum fuerit ad missam recipiat. 44. Nullus in alterius parrochia missam cantet, absq; proprij presbyteri voluntate & rogatu. 45. Nullus decimam ad alium pertinentem recipiat. 46. Nullus pœnitentem inuitet carnem manducare, & bibere vinum, nisi pro eo ad præsens eleemosynam faciat. 47. Nullus præsumat baptizare nisi in vigilia Paschæ, & Pentecostes, nisi pro periculo mortis.

48. Vnusquisq; fontes lapideos habeat, & si non potest habere lapideos, habeat vas aliud ad hoc paratum, in quo nihil aliud fiat. 49. Videte, vt omnibus parrochianis vestris symbolum & orationem dominicam insinuetis. 50. Ieiunium quatuor temporum, & rogationũ, & lithaniæ maioris, plebibus vestris omnimodis obseruandum insinuate. 51. Feria quarta ante quadragesimam, plebem ad confessionem inuitate, & ei iuxta qualitatem delicti pœnitentiam iniungite, non ex corde vestro, sed sicut in pœnitentiali scriptum est. 52. Tribus temporibus in anno, id est, in Natali domini, Pascha, & Pentecoste, omnes fideles ad communionem corporis & sanguinis domini accedere admonete.

53. Certis temporibus coniugatos ab vxoribus abstinere exhortamini.

54. Eulogias post missam in diebus festis plebi tribuite. 55. Nullus vestrum induatur vestibus laicalibus. 56. Nullus rem, aut possessionẽ aut mancipium ecclesiæ vendere, aut commutare, aut quocunq; ingenio alienare præsumat. 57. Diem dominicum & alias festiuitates absq; opere seruili à vespera in vesperam celebrate. 58. Cantus & choros mulierum in atrio ecclesiæ prohibete. 59. Carmina diabolica quæ super mortuos nocturnis horis facere vulgus solet, & cachinnos quos exercet, sub contestatione Dei omnipotentis vetate.

60. Cum excommunicatis, nolite communicare. Nullus illis præsumat missam cãtare. Sed & plebibus vobis cõmissis hoc annũciate. 61. Ad nuptias nullus vestrum eat. 62. Omnibus denunciate, vt nullus vxorem accipiat, nisi publice celebratis nuptijs. 63. Raptum omnimodis prohibete, & vt nullus ad proximam sanguinis sui accedat, & vt alterius sponsam nemo ducat. 64. Porcarios & alios pastores vel dominica die ad missam facite venire. 65. Patrini filiolis suis symbolum & oratiõem dominicam insinuent, aut insinuari faciant.

66. Semp Chrisma sub sera sit, aut sub sigillo propter quosdã infideles. 67. Volumus autem fratres charissimi, quatenus quæ nostra percepistis traditione, quantum humana patitur infirmitas, bonis studeatis operibus adimplere, Præstante domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

D. BVRCHARDI ECCLESIÆ VVORMACIENSIS Episcopi, De Primatu Ecclesiæ, Decretorum Liber Primus.

Qud in nouo testamento post Christum dominum nostrum, à Petro sacerdotalis cœperit ordo. Cap. I.

Ex episto. Anacleti pap. ad episcopos Italiæ directa

IN nouo aũt testamento post Christum dominũ nostrum, a Petro sacerdotalis cœpit ordo, qa ipsi primo pontificatus in Ecclesia Christi datus est, dicente domino ad eum: Tu es, inquit, Petrus, & super hãc petram ędificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam, & tibi dabo claues regni cœlorum. Hic ergo ligandi soluendiq; potestatem primus accepit a domino, primusq; ad fidem populum Dei gratia, & virtute suę prædicationis adduxit.

De priuilegio beato Petro dñi vice solummodo commisso, & discretione potestatis, quæ inter apostolos fuit. Cap. II.

Ex episto. Melchiad. pap. Hispaniæ episcopis directa

ATque hoc priuilegium beato clauigero Petro, sua vice solummodo commisit, quod eius iuste prærogatiuum successit sedi, futuris hæreditandum atq; tenendum temporibus, quoniam & inter beatissimos apostolos fuit quædam discretio potestatis. Et licet cũctorum par electio foret, beato tamẽ Petro cõcessum est, vt alijs præemineret, & eorum quæ ad querelam venirent causas, & interrogationes prudenter disponeret. Quod Dei ordinatione taliter ordinatum esse credimus, ne omnes posteri eorum cuncta sibi vendicarent, sed semper maiores causæ, sicut sunt episcoporum, & potiorum curæ negociorum ad vnam beati principis apostolorum Petri sedem cõfluerent, vt inde suscipiant finem iudiciorum, vnde acceperunt initium institutionum, ne quandoque a suo discreparent capite.

Vt summus sacerdos non vocetur Romanus pontifex, sed primæ sedis Episcopus. Cap. III.

VT primæ sedis episcopus nõ appelletur princeps sacerdotum aut summus sacerdos, aut aliquid huiusmodi, sed tãtum primæ sedis episcopus. Cap. Africano 6.

Quod bipartitus sit ordo sacerdotum. Cap. IIII.

Ex episto. Anacl. papæ missa oĩbus episcopis & reliquis sacerdotib. cap. 18.

SAcerdotum fratres ordo bipartitus est, & sicut dominus illum constituit, a nullo debet perturbari. Scitis autem apostolos a domino esse electos, & constitutos, & postea per diuersas prouincias ad prędicandum dispersos. Quum vero messis cœpit crescere, videns paucos esse operarios, ad eorum adiumentum septuaginta eligi præcepit discipulos. Episcopi vero apostolorum, presbyteri quoq; septuaginta discipulorum locum tenent. Episcopi autem non in castellis, aut

n modicis ciuitatibus debent constitui, sed presbyteri per castella & modicas ciuitates atque villas, debent ab episcopis ordinari & poni, singuli tamen per singulos titulos suos. Amplius quam isti duo ordines sacerdotum, nec nobis collati sunt, nec apostoli docuerunt.

Vt non laici, nec bigami, nec viduarum mariti, sed irreprehensibiles ordinentur episcopi. Cap. V.

Ex decret. Leōis pa. cap. 33.

IN ciuitatibus quarum rectores obierint, de substituendis episcopis hæc forma seruetur, vt is qui ordinandus est, etiam si bonæ vitæ testimonio fulciatur, non laicus, nec neophytus, nec secundę cōiugis sit maritus, aut qui vnam quidem habeat, vel habuerit, & quam sibi viduā copularit. Sacerdotum enim tam excellens est electio, vt quæ in alijs mēbris ecclesiæ non vocantur ad culpā, in illis tn̄ habeantur illicita.

Vt dum episcopus eligitur, si contradictores habeat, quinque episcopi conueniāt. Cap. VI.

Ex concil. Africano, cap. 17.

SEd & illud est statuendum, vt quando ad eligendum episcopum conuenerimus, si qua contradictio fuerit oborta, quia talia facta sunt apud nos, non præsumant ad purgandum eum qui ordinandus est tres episcopi iam, sed postulentur ad numerum supradictorum si haberi possunt duo, in eadem plebe cui ordinandus est, & discutiantur primo personæ contradicentium. Postremo etiam illa quæ obijciuntur pertractentur. Et cum purgatus fuerit sub cōspectu publico, ita demum ordinetur. Si hoc cum vestræ sanctitatis animo cōcordat, roboretur vestræ dignationis responsione. Ab vniuersis episcopis dictū est, satis placet.

Quod nolētibus clericis vel populis nemo debeat episcopus ordinari. Cap. VII.

Ex decret. Celesti. papæ, cap. 18

NVllus inuitis detur episcopus, cleri, plebis & ordinis cōsensus, & desiderium requiratur. Tunc alter de altera eligatur Ecclesia, si de ciuitatis ipsius clericis, cui est episcopus ordinandus, nullus dignus, quod euenire nō credimus, potuerit inueniri. Primū enim illi reprobādi sunt, vt aliqui de alienis ecclesijs merito præferantur. Habeat vnusquisque suæ fructum militię in ecclesia, in qua suam per omnia officia transegit ætatem. In aliena stipēdia minime alter obrepat, nec alij debitam alter sibi audeat vendicare mercedem. Sit facultas clericis renitendi, si se viderint prægrauari. Et quos sibi ingeri ex trāsuerso cognouerint, non timeant refutare, qui si non debitum prēmiū, vel liberum de eo qui eos recturus est, debēt habere iudicium.

Qui episcopi sunt ordininādi, quod debeant prius examinari. Cap. VIII.

Ex concil. Carthagi. cap. 1.

QVi episcopus ordinādus est, antea examinetur, si natura prudens est, si docibilis, si moribus temperatus, si vita castus, si sobrius, si semper sui negocij cauens, si humilis, si affabilis, si misericors, si literatus, si in lege domini instructus, si in scripturarum sensibus cautus, si in dogmatibus ecclesiasticis exercitatus. Et ante omnia si fidei documēta verbis simplicibus adserat, id est, patrē, & filium, & spiritum sanctū, vnum dominum esse confirmans, totamq; in Trinitate deitatem coessentialem, & consubstantialem, &

coæternalem,& coomnipotentem prædicans,ſingulamq́; in Trinitate perſonam plenum Deum,& totas tres perſonas, vnum Deum: Si incarnationem diuinam non in patre, neq; in ſpiritu ſancto factã, ſed in filio tantum credat, vt qui erat in diuinitate Dei patris filius, ipſe fieret in homine, hominis matris filius: Deus verus ex patre, homo verus ex matre: carnẽ ex matris viſceribus habẽs, & animam humanam rationalem: ſimul in eo vtranq; naturam, id eſt, hominis & Dei, perſona vna, vnus filius, vnus Chriſtus, vnus dominus creaturarum omnium quæ ſunt, & autorem, & dominum, & creatorẽ cum patre & ſpiritu ſancto omnium creaturarũ. Qui paſſus ſit vera carnis paſſione, mortuus vera corporis ſui morte, reſurrexit vera carnis ſuę reſurrectione, & vera animæ reſumptione, in qua veniet iudicare viuos & mortuos. Quærẽdum etiam ab eo ſi noui & veteris teſtamenti, id eſt, legis & prophetarum & apoſtolorum, vnum eundemq́; credat autorem & dominum. Si diabolus non per conditionem, ſed per arbitrium ſuum factus ſit malus. Quærendum etiam ab eo, ſi credat huius quam geſtamus, & non alterius carnis reſurrectionem. Si credat iudicium futurum, & recepturos ſingulos pro his quæ in hac carne geſſerunt, vel pœnas vel præmia. Si nuptias non improbet. Si ſecunda matrimonia nõ condemnet. Si carnium perceptionem non culpet. Si pœnitentibus reconciliatis communicet. Si in baptiſmo omnia peccata, id eſt, tam illud originale cõtractum, q̃ illa quæ voluntarie admiſſa ſunt dimittantur, ſi extra Eccleſiam catholicam vllus ſaluetur. Quum in his omnibus examinatus, pleniterq́; inſtructus repertus fuerit, tunc ordinetur epiſcopus.

Vt epiſcopi diligentiſſime probentur, antequam ordinentur. Cap. IX.

VT epiſcopi iudicio Metropolitanorum, & eorum epiſcoporum qui circum circa ſunt, prouehantur ad eccleſiaſticã poteſtatẽ, hi videlicet, qui plurimo tempore probantur, tam verbo fidei, quam recte conuerſationis exemplo. Ex concil. Aurelian. cap. 12.

Quod populo non liceat per ſe ſacerdotum facere electiones. Cap. X.

NOn liceat populo electionem facere per ſe, eorũ qui ad ſacerdotium prouocãtur, ſed in iudicio epiſcoporũ eſſe debet, vt ipſi eũ qui ordinãdus eſt probẽt, ſi in ſermone & fide & ſpiritali vita edoctus ſit. Ex concil. Braggar. cap. 1.

Quod non habeantur epiſcopi, quos nec clerus, nec populus elegit, nec cõprouinciales epiſcopi conſecrarunt, Cap. XI.

NVlla ratio ſinit, vt inter epiſcopos habeantur, qui nec a clericis ſunt electi, nec a plebibus expetiti, nec a comprouincialibus epiſcopis cum Metropolitani iudicio conſecrati. Vnde cum ſæpe quæſtio de male accepto honore naſcatur, quis ambigat, nequaquã & ab iſtis eſſe tribuendum, q̃d non doceatur fuiſſe collatum? Si qui aũt clerici ab iſtis pſeudepiſcopis in eis eccleſijs ordinati ſunt, quæ ad proprios epiſcopos pertinebant, & ordinatio eorum cum conſenſu & conſilio præſidentium facta eſt, poteſt rata haberi, ita vt in ipſis Eccleſijs Ex. Leõis papę 15.

perseuerent. Aliter autem vana habenda est cōsecratio, quia nec loco fundata est, nec autoritate munita.

Quod nullus ordinari episcopus debeat, nisi ex conuentione. Cap. XII.

Ex concil. Aurelian. cap. 2.

NVllus est ordinandus episcopus, nisi cōuocatis clericis & parochianis, & in vnum consentientibus.

De illis qui accipiunt regimina Ecclesiarum, & cunctos fastu superbiæ paruipendunt. Cap. XIII.

Origenes dicit.

QVidam assumpta Ecclesia & rebus diuinis eleuātur, & cunctos fastu superbię paruipendunt, hi canes magis, quam principes nominantur.

De illis episcopis qui superbire incipiunt. Cap. XIIII.

Ex dictis Grego. papæ & apostoli Pauli

HVmilis debet esse episcopus. Gradum enim mansuetudinis accipit, non superbiæ. Paulus dicit: Decet huiusmodi hoīem mansuetum esse, non elatū, nec superbum.

Quod ordinationes episcoporum apostolica autoritate à cunctis comprouincialibus fieri debeant. Cap. XV.

Ex episto. Anacleti pap. scripta episcopis Italiæ, cap. 9.

ORdinatiōes episcoporum autoritate apostolica ab oībus qui in eadē fuerint prouincia sunt celebrandæ, qui simul conuenientes, scrutinium diligenter agant, ieiuniumq; cum conuenientibus precibus celebrent, & manus cum sanctis Euāgeliis quę prędicaturi sunt imponentes, dominica die hora tertia orantes, sacraq; vnctione exēplo prophetarū & regum, capita eorum more apostolorū & Mosi vngentes, quia omnis sanctificatio constat in spiritu sancto, cuius virtus inuisibilis, sancto est chrismate promulgata, hoc ritu solennem celebrent ordinationem. Quod si omēs simul conuenire minime potuerint, assensum tamen suis precibus & scriptis præbeāt, vt ab ipsa ordinatione animo non desint. Porro & Hierosolymitarum primus archiepiscopus beatus Iacobus, qui iustus dicebatur, & secundum carnem domini nuncupatus est frater, a Petro, Iacobo & Ioanne apostolis est ordinatus, successoribus videlicet dantes formam eorum, vt minus quam a tribus episcopis reliquisq; omnibus assensum præbentibus nullatenus ordinetur, & cum communi voto ordinatio celebretur.

Ne laicus fiat episcopus ante XXX. annos, & ante anni conuersionē. Cap. XVI.

Ex concil. Arelatens. cap. 7.

EPiscopatus vero vel presbyterij honorem, nullus laicus ante anni conuersionem, vel ante triginta annos accipiat.

De laicis non temere faciendum episcopos. Cap. XVII.

Ex concil. Sardicens. cap. 13.

OSius episcopus dixit: Et hoc necessarium arbitror, vt diligentissime tractetis, si forte, aut diues, aut scholasticus, de foro, aut ex administratore episcopus fuerit postulatus, vt nō prius ordinetur, nisi ante & lectoris munere, & officio diaconi, aut presbyteri fuerit pfunctus, & ita per singulos gradus si dignus fuerit, ascendat ad culmen episcopatus. Potest enim per has promotiones, q̄ habebūt vtiq; prolixū tēpus, probari, qua fide sit, qua modestia, qua grauitate & verecūdia: & si dignus fuerit probatus, diuino sacerdotio illustretur: quia cōueniens non est, nec ratio vel disciplina patitur, vt temere & leuiter ordinetur, aut episcopus, aut presbyter,

aut

aut diaconus, qui neophytus est, maxime cum & magister gentium beatus apostolus Paulus ne hoc fieret denunciasse & prohibuisse videatur, sed hi quorum per longũ tempus examinata sit vita, & merita fuerint comprobata.

Quod per gradus ecclesiasticos ad episcopatus debeat officium perueniri. Cap. XVIII.

Ex decret. Celest. papæ Galliarũ episcopis missis, cap. 16.

ORdinatos vero quosdam fratres charissimi episcopos, qui nullis ecclesiasticis ordinibus ad tãtæ dignitatis fastigium fuerint instituti, cõtra patrum decreta, huius vsurpatione qui se hoc recognoscit fecisse didicimus, cum ad episcopatum his gradibus quibus frequentissime cautum est debeat perueniri, vt minoribus initiati officiis, ad maiora firmentur. Debet enim antea esse discipulus, quisquis doctor esse desiderat, vt possit docere q̃d didicit. Omnis vitæ institutio, hac ad id quo tendit se ratione confirmat. Qui minine literis operam dederit, præceptor non potest esse literarum. Qui non p singula stipendia creuerit, ad meritum stipendii ordinem non potest peruenire. Solum sacerdotium inter ista rogo vilius est, quod facilius tribuitur, cum difficilius impleatur?

Vt laicam communionem non accipiat, qui per ambitionem episcopatum acceperit. Cap. XIX.

Ex concil. Sardicensi cap. 2.

OSius episcopus dixit: Etiã si talis aliqs extiterit temerarius, vt fortassis talẽ excusationẽ adferens asseueret, quod literas populi acceperit, cum manifestum sit potuisse plures præmio & mercede corrumpi eorum qui synceram fidem non habent, vt clamarent in Ecclesia, & ipsum petere viderentur episcopum, omnino has fraudes damnandas esse arbitror, ita vt nec laicam in fine communionem talis accipiat. Si vobis omnibus placet, statuite. Synodus respondit: placet.

Quod episcopus esse non possit, qui ne sciente metropolitano consecratus fuerit. Cap. XX.

Ex concil. Aralaten. cap. 6.

ILlud autem ante omnia claret, quod eum, qui sine conscientia metropolitani constitutus fuerit episcopus, iuxta magnam synodum esse episcopum non debere.

Ne episcopi per symoniacam hæresim, regiminis locum obtineant. Cap. XXI.

Ex concil. Medensi cap. 43.

CAuendũ & summopere præcauẽdum, ac p virtutem Christi sanguinis interdicẽdum episcopis & regibus, & omnibus sublimioribus potestatibus, atq; cũctis fautoribus, & electoribus q̃rumcunq; atq; consensoribus, seu ordinatoribus in gradu ecclesiastico, vt nemo per symoniacam hæresim, regiminis locum obtineat, quacunq; factione, calliditate, promissiõe, seu commoditate, aut datione per se, aut per emissam personam, cũ spiritus sanctus inter cætera documẽta per os dicat Gregorii: Cur nõ perpendit, quia benedictio illi in maledictionẽ conuertitur? Et alibi: Doles, inquit, dico, gemens denuncio, quia sacerdotium quod apud vos intus ceci dit, foris diu stare non poterit.

De his qui precio sacram mercati sunt dignitatem. Cap. XXII.

Ex epistol. Gelasii papæ, cap. 5

QVos constiterit indignos meritis, sacrã mercatos esse precio dignitatem, conuictos oportet

arceri, quia dantem pariter, accipientemq; damnatio Symonis, quam sacra lectio testatur, inuoluit.

Ex epistol. Oricusdæ pap. ca. 10

De eadem re. Cap. XXIII.

HOc itaq; ad priora coniungimus, ne benedictio per impositionem manus, quę a Deo esse creditur, precio comparetur: quia Symon spiritum sanctum volens precio mercari, apostoli fuit detestatione percussus.

Quod nõ oporteat ordinationes episcoporum diu differri. Cap. XXIIII.

Cap. 25. Chalced.

QVoniam quidã metropolitanorũ, quantũ comperimus, negligunt cõmissos sibi greges, & ordinationes episcoporũ facere differũt, placuit sanctę synodo intra tres mẽses ordinationes episcoporum celebrari, nisi forte necessitas inexcusabilis præparet tẽpus dilationis extẽdi, quod si hoc minime fecerit, correptiõi ecclesiasticæ subiacebit. Veruntamẽ reditus Ecclesiæ viduatæ penes œconomum eiusdẽ Ecclesiæ integri referuentur.

De ordinationibus episcoporũ diu minime differendis. Cap. XXV.

Ex decret. Damasi papæ, cap. 2.

QVoniam quidam metropolitanorũ fidem suam secũdum priscam cõsuetudinem sanctę sedi apostolicæ exponere detrectantes, vsum pallij, neq; expetunt, neq; percipiunt, ac p hoc episcoporũ cõsecratio viduatis Ecclesijs nõ sine periculo protelatur, placuit vt q̃squis metropolitanus, vltra tres menses consecrationis suę ad fidem suam exponendam, palliumq; suscipiendum, ad apostolicã sedẽ nõ miserit, commissa sibi careat dignitate, sitq; licentia metropolitanis alijs post secundam & tertiã commonitionẽ viduatis Ecclesiis cum consilio Romani põtificis ordinãdo episcopũ subuenire. Si vero consecrandi episcopi negligentia prouenerit, vt vltra tres menses Ecclesia viduata consistat, communiõe priuetur, quousq; aut loco cedat, aut se consecrandũ præbere nõ differat. Quod si vltra qnq; menses per suam negligentiam retinuerit viduatam Ecclesiã, neq; ibi neq; alibi consecrationis donũ percipiat, imo metropolitani sui iudicio cedat.

Quando quis debeat à vicinis puincię episcopus ordinari. Cap. XXVI.

Cap. Sardi censi. 5.

OSius episcopus dixit: Si contigerit in vna prouincia, in qua plurimi fuerint episcopi, vnum forte remanere episcopum, & populi cõuenerint, episcopi vicinę prouinciæ debent illum prius conuenire episcopum, qui in ea prouincia moratur, & ostendere quod populi petant sibi rectorem, & hoc iustũ esse, vt & ipsi veniant, & cum ipso ordinent episcopum. Quod si conuẽtus literis tacuerit, & dissimulauerit, nihilq; rescripserit, satisfaciendũ esse populis, vt veniãt ex vicina prouincia episcopi, & ordinẽt episcopum.

Vt episcopus nõ consecretur sine tribus episcopis. Cap. XXVII.

Ex concil. Aralatensi cap. 5.

NVllus episcopus sine metropolitani permissu, nec episcopus metropolitanus, sine tribus episcopis comprouincialibus præsumat episcopũ ordinare, ita vt alij cõprouinciales epistolis admoneanẽ, vt se suo responso consensisse significẽt. Quod si inter partes aliqua fuerit dubitatio, maiori numero metropolitanus in electione consentiat.

Vt

Vt episcopus nõ ordinetur minus quã a tribus,& si fieri possit archiepiscopus ab omnibus comprouincialibus. Cap. XXVII.

Ex epistola Anicij papæ ecclesijs p Galliam cõstitutis directa.

DE ordinationibus episcoporum super quibus nos consulere voluistis,olim in spũ præcessoris nostri Anacleti quædã iã decreta reperimus. Scimus enim beatissimum Iacobũ qui dicebatur iustus, qui secundum etiam carnem frater dñi nuncupatus est,a Petro,Iacobo & Ioanne apostolis,Hierosolymis episcopũ esse ordinatũ. Si autẽ non minus q̃ a tribus apostolis tãtus vir fuit ordinatus, patet profecto, eos formam instituente dño tradidisse, nõ minus quam a tribus episcopis, episcopũ ordinari debere,sed crescente numero episcopoꝝ, nisi necessitas interuenerit, debẽt etiã plures augeri. Si autẽ archiepiscopus obierit,& alter ordinãdus archiepiscopus fuerit, oẽs eiusdẽ prouinciæ episcopi ad sedẽ metropolitanã cõueniãt, vt ab omnibus ipse eligatur & ordinetur. Oportet aũt vt ipse qui illis omnibus præesse debet,ab oĩbus illis eligatur & ordinetur. Reliqui vero cõprouinciales episcopi,si necesse fuerit,cæteris consentientibus,a tribus iussu archiepiscopi consecrari possunt episcopi, sed melius est si ipse cum oĩbus eum qui dignus est elegerit, & cũcti pariter consecrauerint pontificem. Et licet istud necessitate cogente concessum sit,illud aũt q̃d de archiepiscopi consecratione præceptũ atq; prædictum est,id est, vt omnes suffraganei eum ordinent, nullatenus immutari licet,quia qui illis p̃est,ab oĩbus episcopis quibus p̃est debet constitui. Sin aliter præsumptum fuerit, viribus carere nõ dubiũ est, quia irrita erit eius secus acta ordinatio.

De episcopo qui alium sine sua voluntate episcopum ordinauerat. Ca. XXIX.

Ex epistol. Simplicij papæ missa Ioanni Rauẽnati episc. ca. 1.

SI quis esset intuitus ad normam ecclesiasticæ disciplinæ, vel si q̃d apud te sacerdotalis modestiæ teneretur, nunquam plectibiles perpetrarentur excessus. A quibus si nullo te paternarum regularum poteras continere præcepto, saltem sanctæ memoriæ prædecessoris tui fueras reuocandus exemplo, qui cum faciendo presbyterum minus delinquisset inuitum, senserat tamen dignum pro tali vsurpatiõe iudiciũ. Vbi ista didicisti, quæ in fratrem & coẽpiscopum nostrum Gregoriũ, non electione, sed inuidia perpetrasti, quem inexcusabili violentia ꝑtrahi ad te passus es, atq; vexari, vt ei honorem tantum, non per animi tranquillitatem, sed per amentiam, sicut dicẽdum est, irrogares? Neq; enim talia potuissent fieri, sanitate cõsilij. Nolumus exaggerare quod gestum est, ne cogamur iudicare q̃d dignum est. Nam priuilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate.

De abiectione eius quem duo præsumpserint ordinare episcopi. Cap. XXX.

Ex concil. Arausicano cap. 20.

DE abiectione eius quem duo præsumpserint ordinare episcopi, in nostris prouincijs placuit de præsumptoribus, vt sicubi contigerit duos episcopos tertium consecrare, & ipse & autores damnabuntur, quo cautius ea quæ sunt antiquitus statuta seruentur.

De non ordinandis episcopis per vicos & modicas ciuitates. Cap. XXXI.

 Licen

Ex concil. Sardicensi cap.6. Licentia vero dāda nō est ordinādi episcopū, aut in vico aliquo, aut in modica ciuitate, cui sufficit vnus presbyter, qa nō est necesse ibi episcopū fieri, ne vilescat nomē episcopi & autoritas. Non debēt illi ex alia prouincia inuitati facere episcopū, nisi aut in his ciuitatibus q̄ episcopos habuerūt, aut si q̄ talis aut tā populosa est ciuitas, q̄ mereatur habere episcopū. Si hoc omnibus placet. Synodus respondit: placet.

De eadem re. Cap. XXXII.

Ex decret. Leonis papæ. ca. 49. Illud sane quod ad sacerdotalem pertinet dignitatem, inter omnia volumus canonum statutā seruari, vt non in quibuslibet locis, neque quibuscunq; castellis, & vbi antea non fuerunt episcopi cōsecrentur, quum vbi minores sunt plebes, minoresq; conuentus, presbyterorum cura sufficiat, episcopalia autem gubernacula, nō nisi maioribus populis & frequentioribus ciuitatibus oporteat præsidere, ne quod sanctorum patrum diuinitus inspirata decreta vetuerunt, viculis & possessionibus, vel obscuris & solitarijs municipijs tribuat sacerdotale fastigiū, & honor cui debēt excellentiora cōmitti, ipse sui numerositate vilescat.

De Vvamba rege Gallorum qui contra canones in quadam villula episcopatum fecerat quō adnullatum est. Cap. XXXIII.

Ex concil. Toletano 13. cap. 4. Maioribus institutionibus contraire, & sanctorum patrum decreta conuellere, quid aliud est, quam vinculum societatis Christi abrumpere, & vsurpatæ præcepti onis licentia, statum Ecclesiæ dissipare? Prosequente igitur venerabili & sanctissimo viro fratre nostro Stephano Emeretensis sedis episcopo, res nobis nouellæ præsumptionis vsurpatione sese intulit perirrata̅da, tanto cōmunionis nostræ iudicio conuellenda, quanto & prauitatis nostræ noscitur ausu perpetrata. Dixit enim violentia principali se impulsum fuisse, vt in monasterio villulæ, in q̄ venerabile corpus sanctissimi Punenij confessoris debito quiescit honore, nouā episcopalis honoris ordinationem efficeret, & ideo ex indiscreto et facillimo assensu, iniustis Vvambæ principis iussionibus parēs, nouā & iniustam illic pontificalis sedis perlectionem induxit, vbi canonica constitutio id fieri omnimoda ratione refellit. Prædictus ille vir prostratus humo medicamine nostri præcepti, & sibi dari veniā petit, & quid potissimum fieri oporteat de persona eius q illic ordinatus fuerat, nostri oris sentētia decerni poposcit. Sed quia veraciter, imo cōmuniter nouerамus prædictū principem cōsilio leuitatis agentem, nō solum p̄cepisse vt in prædicto loco aliquis episcopus fieret, sed etiā ita eū obstinatiōibus definisse, vt in suburbio Toletano in Ecclesia prætoriensi sanctorum Petri & Pauli episcopum ordinaret, nec non & in alijs vicis, vel villulis similiter faceret, ideo p tam insolenti huiuscemodi extirpationis licētia, quicquid de hac re haberēt canonū instituta, in medium proferri præcepimus. Tū hęc in ordinē constituta, prælecta sunt. In primis exēpla Pauli vbi Tito discipulo, vt episcopos p ciuitates cōstiiuere deberet p̄cepit. Itē ex cōcilio Niceno titulo viij. vbi inter cętera p̄cipitur

pitur, vt in ciuitate nō videantur duo episcopi esse. Item ex concilio Laodiceno, titulo VII. vbi dicit: non oportet in vicis & in villulis episcopos ordinari. Itē ex cōcilio Africę, II. titulo, vbi Felix episcopus Solēsitanus dixit: Etiā si hoc placet sanctitati vestræ insinuo, vt diœceses, quæ nūquā habuerunt episcopos, nō habeāt. Diœcesis quæ aliquādo habuit, habeat propriū. Secūdum aūt hanc prosequutionem sanctitatis vestræ est ęstimare qd fieri debeat. Genecletus episcopus dixit: Si placet insinuatio patris & coepiscopi nr̄i Felicis, ab oībus confirmetur. Ab vniuersis episcopis dictū est placet. Item ex cōcilio Africæ III. titulo II. vbi dicit, vt non accipiat alterius episcopum plebs, quæ in diœcesi semper subiacuit. Epigenius enim episcopus inter cætera sic dixit: Non debere rectorem accipere eam plebem, quæ in diœcesi semp subiacuit, nec vnq̄ propriū episcopū habuit. Quapropter si vniuerso sanctissimo cœtui placet hoc quod præfatus sum, confirmetur. Aurelius episcopus dixit: Fratris & consacerdotis nostri prosequutioni non obsisto, sed hoc me & fecisse, & facturum esse profiteor. Item ex concilio Sardicensi, vbi inter cętera præcipitur: Licentia dāda passim nō est. Si enim subito aut vicus aliquis, aut modica ciuitas, cui satis est vnus presbyter, voluerit sibi episcopum ordinari, ad hoc vt vilescat nomē episcopi & autoritas, non debent illi ex alia prouincia inuitati facere episcopū, in quibus locis antea nō fuit. Item de sententia eorum qui huiusmodi ordinationes faciunt, vel de his qui contra hæc instituta canonum ordinantur, ex concilio Tauritano titulo vbi dicit: Gestorum quoq; seriem conscribi placuit ad perpetē disciplinam, quod circa octabium vrsiōem, Remigium, ad Trese episcopum, synodus sancta decreuit. Qui in vsurpationem quandam de ordine sacerdotū ad inuidiam vocabantur. Quod ita his videtur indultū, vt de cætero hac autoritate cōmoniti, nihil vsurpare conentur. Siquidē se ab hac causa tali excusatione defenderūt, qua dicerēt prius se non esse conuentos, proinde iudicauit synodus sancta, vt si quis ex hoc fecerit contra instituta maiorum, sciat is qui ordinatus fuerit, sacerdotis se honore priuādum, & ille qui ordinauerit, autoritatem se in ordinationibus vel in concilijs minime retenturum. Non solum autem circa memoratū episcopum hæc sententia pręualebit, sed & circa omnes, simili errore deceptos, qui ordinationes huiusmodi perpetrarunt. His igitur fortissimis regulis, effectum pij operis apponentes, in communi definitione elegimus, vt in loco villulæ supradictæ aquis, deinceps sedes episcopalis non remaneat, neque episcopus illic vltra constituendus existat. Hic tamen Coniuldus qui contra maiorum decreta illic videtur institutus fuisse episcopus, nullis canonum erit ad cōdemnationem sui sententia vleiscendus, quia non ambitione, sed principis impulsione cōstitit ordinatus. Et ideo hoc illi remedium humanitatis concedimus,

mus, vt in sedē aliam decidentis cu iuslibet Episcopi traducatur, & prædictus locus sub monastica de inceps institutione mansurus, non Episcopali vltra priuilegio fretus, sed sub abbatis regimine sicut huc vsq; fuit, erit modis oĩbus mancipandus. Iam vero de cætero generale ponentes edictum, si quis contra hæc canonum interdicta venire conatus fuerit, vt in locis illis episcopum eligat fieri, vbi episcopus nūquam fuit, anathema in conspectu omnipotentis Dei incurrat, & insuper tam ordinator quam ordinatus, gradum sui ordinis perdat, quia nō solū antiquorum patrum decreta, sed apostolica ausus est cōuellere instituta.

Vt plebs quæ nuuq̃ habuit episcopū, nisi ex cōsensu nō habeat. Ca. XXXIIII.

Ex concil. Africano, cap. 61.

PLacuit & illud vt plebes quæ nunquam habuerunt proprios episcopos, nisi ex concilio plenario vniuscuiusq; prouinciæ & primatis, atq; consensu eius ad cuius diœcesim eadē Ecclesia pertinebat decretū fuerit, minime accipiant.

Vt nequaq̃ in duos metropolitanos prouincia diuidatur. Ca. XXXV.

Ex concil. Calcedon. cap. 12.

PEruenit ad nos quod quidam præter ecclesiastica statuta facientes, conuolarunt ad potestates, & per pragmaticam formam in duo vnam prouinciam diuiserunt, ita vt ex hoc facto duo metropolitani esse videātur in vna prouincia. Statuit ergo sctā synodus de reliquo nihil ab episcopis tale tentari. Alioquin, q hoc adnisus fuerit, amissioni gradus proprij subiacebit. Quæ cunq; vero ciuitates literis Imperialibus metropolitani nominis honore subnixæ sunt, honore tantummodo perfruātur, & qui Ecclesiā eius gubernat episcopus, saluis scilicet veris metropolis priuilegijs suis.

De illis episcopis, qui non sunt recepti ab illis, ad quos sunt ordinati vel denominati. Cap. XXXVI.

Ex concil. Ancirano cap. 17.

SI qui episcopi ordinati sunt, nec recepti ab illa parochia in qua fuerant denominati, voluerintq; alias occupare parochias, & vim p̄sulibus earum inferre, seditiones aduersus eos excitando, hos abijci placuit. Quod si voluerint in presbyterij ordine vbi prius fuerant, vt presbyteri residere, non abijciātur propria dignitate. Si autem seditiones commouent ibidem constitutis episcopis, presbyteri quoq; honor talibus auferatur, fiātq; damnatione notabiles.

De episcopo qui Ecclesiā ad quā ordinatus est, adire neglexerit. Ca. XXXVII.

Ex concil. Antiochenocap. 17.

SI quis episcopus per manus impositionem episcopatum acceperit, & sibi commissum ministerium subire neglexerit, nec acquieuerit ire ad Ecclesiā sibi commissam, hunc oportet communione priuari, donec susceperit coactus officium, aut certe de eo aliquid integra decreuerit eiusdē prouinciæ synodus sacerdotum.

De episcopo qui nō susceperit officium sibi commissum. Cap. XXXVIII.

Ex concil. Aralatensi cap. 6.

SI quis episcopus non susceperit officium sibi commissum, hic communione priuetur, quoadusq; consentiat obedientiæ suę commodans. Si vero prexerit nec receptus fuerit, nō pro sua sententia, sed pro malitia populi, ipse quidē maneat episcopus, clerici vero ciuitatis cōmunione priuentur, quod erudiendis

dis inobediētes populis nō fuerint,

De episcopo vacante, qui Ecclesiam vacantem inuaserit. Cap. XXXIX.

Ex concil. Antioche. cap. 16. SI quis episcopus vacās, in Ecclesiā nō habentem episcopū surripiens populos sine concilio integri ordinis irruerit, etiā si populus quē seduxit desideret illum, alienū eum ab Ecclesia esse oportet. Cōcilium perfectum quod sit. Integrum autem & perfectum concilium dicimus illud, cui metropolitanus episcopus interfuerit.

De episcopo, qui est ordinatus ad Ecclesiam, & nō est receptus. Cap. XL.

Ex concil. Aurelianē. cap. 10. SI quis ordinatus, per contentionem populi, aut pro aliqua ratione, & non pro sua culpa, in parochia, quæ ei fuerit data, receptus non erit, hūc oportet honorem sacerdotij tantummodo contingere, ita vt de rebus Ecclesiæ, in qua conuenit, sibi nihil præsumat. Sustineat autem quicquid de eo sanctum concilium iudicauerit.

De his qui promouentur ad episcopatum, nec recipiuntur. Cap. XLI.

Ex concil. Antioche. cap. 18. SI quis episcopus ordinatus, ad parochiam minime, cui est electus, accesserit, nō suo vitio, sed q̄d eū aut populus vetet, aut propter aliam causam, non tamen eius vitio perpetratam. Hic & honoris sit & ministerij particeps, dummodo nihil molestus Ecclesiæ rebus existat, vbi ministrare cognoscitur. Quem etiam obseruare conueniet, quicquid synodus perfecta prouinciæ iudicando decreuerit.

Quod autoritas congregandarū synodorum apostolicæ sedi commissa sit priuata potestate. Cap. XLII.

Cap. Isidori 8. SYnodorū vero congregandarū autoritas apostolicæ sedi, priuata commissa est potestate. Nec vllam synodum generalem ratā esse legimus, quæ eius non fuerit autoritate congregata vel fulta. Hęc canonica testatur autoritas, hęc historia ecclesiastica roborat, hæc sancti patres confirmant.

Quod bini conuentus episcopales singulis annis fieri debeant. Cap. XLIII.

DE concilijs autem episcopalibus non aliud indicimus, quā sancti patres salubriter ordinauerunt, vt scilicet bini conuentus per annos singulos habeantur, in quibus de oībus querelis, quę inter diuersos Ecclesiæ ordines nasci assolēt iudicetur. Ac si forte inter ipsos qui præsunt de maioribus, quod absit, pc̄tis causa nascatur, quæ pro uinciali nequeat examine definiri, fraternitatem tuam de totius negocij qualitate metropolitanus curabit instruere, vt si coram positis partibus nec tuo fuerit resopita iudicio, ad nostram cognitionem quicquid illud est transferatur. Ex decret. Leonis papæ ad Rusticū Episcopū Narboneā. ca. 37.

De synodis quo tempore sint habēdæ. Cap. XLIIII.

PRopter vtilitates ecclesiasticas & absolutiones earum rerum, quæ dubitationem controuersiam quæ recipiunt, optime placuit, vt per singulas quasq; prouincias bis in anno episcoporum concilia celebrentur. Ex concil. Antioche. cap. 20. Semel quidem post tertiam septimanam festi Paschalis, ita vt in quarta septimana quæ consequitur, id est, medio Pentecostes cōueniat synodus, metropolitano cōprouinciales episcopos admonente. Secunda vero synodus fiat Idus Octobris, id est, XV. die mensis Octobris, quem per Beretheon

Græ-

Grȩci nominãt. In ipsis autem cõcilijs adsint presbyteri, diaconi, & omnes qui se lęsos existimant, & synodi experiantur examen. Nullis vero liceat apud se celebrare concilia, præter eos, quibus metropolitana iura videntur esse commissa.

De synodo congregando. Ca. XLV.

Ex concil. Auerñ. ca. 15

PEractis omnibus quæ ad correctionẽ nostri ordinis in hoc concilio promulgata sunt, placuit definire, vt omni anno ad peragendam celebritatem concilij in metropolitana sede, tempore, quo principis vel metropolitani electio definierit, deuotis semper animorum studijs conferamus, nec quibuslibet requisitis occasiõibus dissentiamus, sed in præparato die quo indictũ fuerit, adunatis in metropolitana sede de oĩbus prouinciæ pontificibus, concilium Deo pręsule celebretur. Quisquis aũt Episcoporum, excepta ineuitabili causa, vel necessitate, de pagendo se cõcilio absentauerit, per vnius anni spacium erit cõmunione plectẽdus. Quod si deinceps absq; celebratione concilij, anni vnius metas trãsierit, omniũ in communione pontificum eiusdem prouincię sententiam obnoxius retinebit. i. si nulla sibi impediente principis potestate, vel infirmitate, aut ineuitabili causa, sed solius ꝓpriæ voluntatis libitu sese ad celebrandum concilium non collegerit.

De archiepiscopo qui tempore pacis vltra biennium synodum annunciare neglexerit. Cap. XLVI.

Ex concil. Meldensi. cap. 3.

QVod si intra biennium diuinitus temporum trãquillitate concessa admonitis comprouincialibus a metropolitano synodus indicta non fuerit, & metropolatanus ipse prouocationes tardauerit, anno integro Missas facere nõ pręsumat. Quod si euocati, & non corporali infirmitate detẽti, adesse sua abusione despexerint, simili sententiæ subiacebunt.

De Episcopis ad synodum vocatis, vt venire non contemnant. Cap. XLVII.

Ex concil. Laodicẽ. cap. 40.

QVod nõ oporteat Episcopos ad synodum vocatos omino contemnere, sed protinus ire & docere & discere ea, quæ ad correctionem Ecclesiæ, vel reliquarum pertinent rerũ. Seipsum vero qui contempserit accusabit, nisi forte ꝑ ęgritudinem ire non possit.

Quales epistolæ à metropolitano sint fratribus dirigendæ. Cap. XLVIII.

Ex concil. Terraconeñ. ca. 13.

EPistolæ tales per fratres a metropolitano sunt dirigendæ, vt non solum de cathedralibus Ecclesiæ presbyteris, verum etiam de diœcesanis ad concilium trahãt, & aliquos de filijs Ecclesię secularibus secum adducere studeant.

De eadem re. Cap. XLIX.

Ex concil. Agatheñ. cap. 36.

SI metropolitanus Episcopus ad cõprouinciales Episcopos epistolas direxerit, in quibus eos aut ad ordinationẽ alicuius fratris, aut ad synodum inuitet, postpositis omnibus, excepta graui infirmitate corporis, aut pręceptione regia, ad constitutam diem adesse non differãt. Qui si defuerint, sicut prisca canonum pręcepit autoritas, vsq; ad proximam synodum charitate fratrum, & Ecclesię communione priuentur.

De Episcopo qui synodo adesse neglexerit. Cap. L.

Si

Ex concil. Spalensi cap. 10

SI quis autem Episcoporum synodo adesse neglexerit, aut coetum fratrum, antequam concilium dissoluatur, crediderit deserẽdum: alienum se a fratrum communione cognoscat, nec eum recipi liceat, nisi in sequenti synodo fuerit absolutus.

De episcopo qui per ægritudinem ad synodum venire non potuerit. Cap. LI.

Ex decret. Felicis papę, cap. 11.

QVod si ęgrotans fuerit episcopus, aut aliqua eum grauis necessitas detinuerit pro se legatũ ad synodum mittat: suscepturus salua fidei veritate, quicquid synodus statuerit.

De episcopis ad synodum vocatis, & venire & missos suos mittere dedignãtibus. Cap. LII.

De synodo apud Althei habita. ca. 11.

PLacuit sanctæ synodo episcopos q vocati de Saxonia ad sanctum concilium non venerunt, nec secundum canones sacros, missos suos vel vicarios direxerunt, graui increpatione obiurgare, & pro culpa inobedientiæ increpare. Vnde iterum eos fraterna charitate ad cõdictum concilium inuitamus & vocamus. Quod & si hoc, quod nõ optamus, pro nihilo duxerint, & venire noluerint, iustãq; rationem inobedientiæ suæ reddere detrectauerint, apostolica autoritate interdicit eis Petrus sancti Petri & papæ missus, vna cum sancta synodo, missas celebrare, quousq; Romam veniãt, & coram papa & sancta Ecclesia dignam reddiderint rationem.

Concilium vniuersale non nisi necessitate faciendum. Cap. LIII.

Ex concil. Africano. cap. 42.

PLacuit vt nõ sit vltra fatigãdis fratribus vniuersalis necessitas, sed quoties exegerint causę communes, id est, si totius Africæ vndecunq; relatę ad hanc sedem fuerint literæ, congregandã esse synodum in ea prouincia, vbi opportunitas persuaserit. Causæ autem quę communes non sunt, in suis prouincijs iudicentur.

Vt episcopi posteriores se prioribus suis non præferant. Cap. LIIII.

Ex epistol. Lucij papæ, Occidentalibus missa. cap. 5.

EPiscopi vero per singulas prouincias obseruent, ne posteriores se superioribus suis præferant, nec eis inconsultis, nisi quãtum ad propriam pertinet parochiam, aliquid agant. Sed omnes de communibus eorum causis, consonam sententiam proferant, & determinent, quoniam aliter actæ, nullas vires habebunt, nec ecclesiasticę reputabuntur.

Vt episcopi sui ordinis tẽpus obseruẽt, alter alteri honorem præbentes. Cap. LV.

Ex concil. Cabillon. cap. 7.

ITem placuit vt conseruato metropolitani episcopi primatu, cęteri episcoporum secundum sui ordinationis tempus, alius alij sedenti deferat locum.

De Episcoporum ordine, vt qui posteri us ordinati sunt, prioribus se non audeant anteferre Cap. LVI.

Ex concil. Africano, cap. 53.

VAlentinianus episcopus dixit: Si permittit bonum patientiæ vestrę, prosequor ea quę prςterito tempore in Ecclesia Carthaginensi gesta sunt, & subscriptionibus fratrum firmata claruerunt, etiam hoc nos seruaturos esse profiteor. Sed illud scimus, inuiolate semper mansisse ecclesiasticam disciplinam, vt nullus fratrũ prioribus suis se aliquando auderet anteponere, sed officijs charitatis id semper exhibitum est prioribus, quod ab

insequentibus gratãter semper acciperetur.

De rebus dubijs in concilijs episcoporum emergentibus. Cap. LVII.

Ex epistol. Bonifacij papæ ad episcopos Galliæ.

SI inter episcopos eiusdem concilij dubitatio emerserit de ecclesiastico iure, vel de alijs negocijs: primum metropolitanus eorum cum alijs quibusdam in concilio considerans rem iudicet. Et si non acquiescat vtraq; pars iudicatis, tunc primas illius regionis inter ipsos audiat, & quod ecclesiasticis canonibus & legibus nostris cõsentaneum sit hoc definiat, & nulla pars valeat calculo eius contradicere.

Vt episcopi in synodo residentes, quę ad emendationem vitæ pertineant, primũ emendent. Cap. LVIII.

Ex concil. Auernensi cap. I.

IN primis placuit, vt quoties secundum statuta patrum sancta synodus cõgregatur, nullus episcoporum aliquam prius causam suggerere audeat, quam ea quæ ad emendationem vitę, ad seueritatem regulæ, ad animæ remedia pertinẽt finiantur.

De metropolitano si comprouincialem episcopum in sua causa audire distulerit. Cap. LIX.

Ex decret. Alexandri papæ.

SI metropolitanus a quocunq; comprouinciali episcopo bis fuerit in causa propria appellatus, & eum audire distulerit, in proxima synodo negocij sui habeat licentiam exercendi: & quicquid propter iustitiam a comprouincialibus suis fuerit statutum, debet custodiri.

Vt episcopi iusta iudicia semper dijudicent. Cap. LX.

Ex concil. Remensi cap. 19

VT episcopi & iudices iudicia discernant, quia sunt quædam iudicio mundi, quædam iudicio Dei reseruanda. Scriptum est enim: Nolite iudicare ante tempus, quoadusq; veniat dominus, qui & illuminabit abscõdita tenebrarum, & manifestabit cõsilia cordium, & tunc laus erit vnicuiq; a Deo. Et illud memores sint. In quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini & vos.

Vt canonum statuta ab omnibus rite custodiantur, & nullus ea suo sensu dijudicare præsumat. Cap. LXI.

Ex concil. Meldensi cap. 11.

CAnonum statuta sine præiudicio ab omnibus custodiãtur, & nemo in actionibus vel in iudiciis ecclesiasticis suo sensu, sed eorum autoritate ducatur. In exponendis etiam, vel prædicandis diuinis scripturis, sanctorum catholicorũ patrum, & probatissimorum sensum quisq; sequatur: in quorũ scriptis, vt beatus dicit Hieronymus, fidei veritas non vacillet.

De diffidentibus episcopis. Cap. LXII.

Ex concil. Carthagi. cap. 25.

DIffidentes episcopos, si non timor Dei, synodus recõciliet.

De inflatione metropolitanorum & fastu, & de episcopis ac reliquis clericis qui lęduntur à metropolitano. Cap. LXIII.

Ex epistola Aniceij papæ episcopis per Galliã cõstitutis missa. cap. 4.

SI autem aliquis metropolitanorum inflatus fuerit, & sine omnium comprouincialium præsentia, vel consilio episcoporum alias causas agere, nisi eas tãtum quæ ad propriam suam pertinent parochiam, aut eos grauare voluerit: ab omnibus districte corrigatur, ne talia deinceps præsumere audeat. Si vero incorrigibilis, eisq; inobediens apparuerit: ad hãc apostolicã sedẽ cui omia episcoporũ iudicia terminare p̃cepta sunt, eius cõtumacia referatũ, vt vindicta de eo fiat, et cęteri timorem

morem habeant. Si aūt propter nimiam longinquitatē, aut tēporis incōmmoditatem, vel itineris asperitatē, graue ad hanc sedem eius causam deferre fuerit: tunc ad eius primatē eius causa deferatur, & penes ipsum huius sanctę sedis autoritate iudicetur. Similiter si aliquis episcoporū metropolitanū suspectum habuerit, apud primatē diœceseos, aut apud hāc apostolicā sedē audiatur.

Vt plebes alienas alius episcopus non vsurpet. Cap. LXIIII.

Ex concil. Carthagi. cap. 19.

PLacuit vt a nullo episcopo vsurpentur plebes alienæ, nec aliquis episcoporū supergrediatur in diœcesi collegam suum.

Vt nullus metropolitanus absq; omnium comprouincialiū episcoporū præsentia aliquorum audiat causas. Cap. LXV.

Ex epistol. Igini pap. cunctis fidelib. missa, cap. 2.

CAeterum fratres, saluo in omnibus Romanæ Ecclesiæ priuilegio, nullus metropolitanus absq; cæterorū omniū cōprouincialium episcoporū instātia, aliquorū audiat causas: quia irritæ erunt aliter actæ, quam in cōspectu eorum omnium ventilatæ. Et ipse si fecerit, coerceatur a fratribus.

Vt nullus primas vel metropolitanus aliquid agat de Ecclesijs vel parochijs con prouincialiū episcoporū, & de ipsorū causis sine eorum cōsilio omniū, & nec ipsi aliqd agant sine eius cōsilio, nisi quantū ad proprias pertinet parochias. Cap. LXVI.

Ex epistol. Calisti papæ episcopis p Galliam cōstitutis missa cap. 13.

NVllus autem primas vel metropolitanus diœcesam Ecclesiam vel parochianum, aut aliqd eius parochiæ præsumat excōmunicare, vel dijudicare aliquid, vel agere absque eius consilio vel iudicio: sed hoc obseruet, quod ab apostolis ac patribus & prædecessoribus nostris est statutum, & a nobis confirmatum: Id est, si quis metropolitanus episcopus, nisi quod ad suam solūmodo propriam pertinet parrochiam, sine consilio & voluntate omnium comprouincialium episcoporum, extra aliquid agere tentauerit, gradus sui periculo subiacebit, & quod egerit irritū habeatur & vacuum. Sed quicquid de comprouincialium coepiscoporum causis, eorumque Ecclesiarum & clericorum, atque secularium necessitatibus agere aut disponere necesse fuerit: hoc cum omnium consensu comprouincialium agatur pontificum, non aliquo damnationis fastu, sed humillima & concordi administratione, sicut dominus ait: Non veni ministrari, sed ministrare. Et alibi: Qui maior est vestrum, erit minister vester, & reliqua. Similiter & ipsi comprouinciales episcopi cum eius consilio, nisi quantum ad proprias pertinet parochias, agāt, iuxta sanctorū constituta patrū, vt vno animo, vno ore, concorditer sancta glorificetur Trinitas in secula. Nullus primas, nullus metropolitanus, nullusq; reliquorum episcoporum alterius adeat ciuitatem, aut ad possessionē accedat, quę ad eum nō pertinet, & alterius episcopi est parochiæ, super cuiusquam dispositione, nisi vocatus ab eo cuius iuris esse dinoscitur, vt qd dam ibi disponat, vel ordinet, aut iudicet, si sui gradus honore potiri voluerit. Sin aliter p̄sumpserit, dānabitur: & nō solū ille, sed cooperantes, eiq; consentientes: quia sicut ordinatio, ita eius & iudicatio & aliarū rerum dispositio prohibetur.

De contentione parochiæ. Cap. LXVII.

Ex concil. Auernen. cap. 33.

QVicunq; episcopus alterius episcopi diœcesim p XXX. annos sine aliq interpellatiōe posse derit, quamuis secundum ius legis eius videatur esse diœcesis, admittenda non est contra eum actio re poscendi: sed hoc intra vnam parochiam, extra vero nullo modo: ne dum diœcesis defenditur, prouinciarum termini confundantur.

Vt episcopi qui negligunt loca sua à vicinis episcopis vt se corrigant admoneantur. Cap. LXVIII.

Ex concil. Africano. cap. 76.

ITem placuit, vt quicunq; negligunt loca ad suam cathedrā pertinentia in catholicam vnitatem lucrari, conueniantur a diligentibus vicinis episcopis, vt id agere non morentur. Quod si intra sex menses a die cōuentionis non effecerint, qui potuerit eas lucrari ad ipsum pertineāt: ita sane, vt si ille ad quem pertinuisse videbantur probare potuerit, magis illius electam negligentiā ab hæreticis vt impune ibi sint, & suam diligentiam fuisse præuentam, vt eo modo eius cura solicitior vetaretur, cū hoc iudices episcopi cognouerint suæ cathedræ loca restituant. Sane si episcopi intra q̄s causa versatur, diuersarū sunt prouinciarum, ille primas det iudices, vicinus prouincia est locus de quo contenditur. Si autem ex communi placito vicinos iudices elegerint: aut vnus eligatur, aut tres: aut si tres elegerint, aut omnium sententiam sequantur, aut duorum.

De duobus episcopis altercantibus de parochia cuiusdam basilicæ. Cap. LXIX.

Ex concil. Spalensi cap. 2.

INter memoratos fratres nostros, fulgētium astigitanum, & Honorium Cordubēsem Episcopos, discussio agitata est, propter parochiam basilicæ cuiusdā quā hor: alter Celtacensem, alter Reginēsem asseruit. Et quia inter vtrasq; partes hactenus limitis actio vēdicata est, cuius quamuis vetusta retentione, nullum iuris præiudicium adferet: ideoq; ne indubium vltra inter eos nostra deuocaretur sententia, prolatis canonibus synodalia decreta perlecta sunt, quorum autoritas præmonet, ita oportere inhiberi cupiditatem, vt ne quis terminos alienos vsurpet. Ob hoc placuit inter alternas partes inspectiōis viros mittendos, ita vt diœcesis possidentis, si tamen basilicam veteribus signis limes prouisus monstrauerit, Ecclesiæ cuius est ius retentionis, sit æternum dominiū. Quod et si limes legitimus eandem basilicam non concludit, & tamē longi temporis probatur obiecta præscriptio, appellatio præsentis episcopi non valebit: quia illi tricennalis obiectio silentium imponit. Hoc etiam & secularium principum edicta præcipiunt, & præsulum Romanorum decreuit autoritas. Sin vero infra metas tricennalis temporis, extra alienos terminos basilicæ iniusta retentio reperitur, repetentis episcopi iuri sine mora restituetur.

De episcopis qui contendunt de parochijs suis. Cap. LXX.

Ex concil. Africano, cap. 75.

PLacuit vt quicūq; episcopi plebes quas ad suam cathedram æsti

æstimant pertinere non ita repetunt, vt causas suas episcopis iudicantibus agant: sed alio retinente irruerint, siue nolentibus, siue volentibus plebibus, causæ suę detrimentum patiantuur. Et quicunq; iam hoc fecerunt, si nondum est inter episcopos finita contentio, sed adhuc inde contendunt, ille inde discedat quem constiterit prætermissis iudicijs ecclesiasticis irruisse: nec sibi quisque blandiatur, si a primate vt retineat literas impetrarit: sed siue habeat literas siue non habeat, conueniat eum qui tenet, & eius literas accipiat, vt eum appareat pacifice tenuisse Ecclesiam ad se pertinentem. Si autem ille aliquam quæstionem retulerit, per episcopos iudices causa finiatur: siue quos eis primates dederint, siue q̃s ipsi vicinos ex consensu delegerint.

Vt in altera parochia clericos alterius dioecesis episcopus nullatenus ordinet. Cap. LXXI.

Ex concil. Antioche. cap. 22. EPiscopus alienam ciuitatem, quæ non est illi subiecta, non adeat, nec ad possessionem accedat, quæ ad eum non pertinet, nec ordinationem ibi facere præsumat: nisi forte cum consilio & voluntate episcopi regionis. Si quis autem talealiquid facere tentauerit, irrita sit eius ordinatio, & ipse coerceatur a synodo.

Vt nullo modo de parochia ad aliam episcopus transeat Cap. LXXII.

Ex eodem cap. 21. EPiscopus ab alia parochia nequaquam migret ad aliam: nec sponte sua prorsus insiliens, nec vi coactus a populis, nec ab episcopis necessitate compulsus. Maneat autem in Ecclesia quam primitus a Deo sortitus est, nec inde transmigret, secundũ pristinum terminum de hac re constitutum.

De præsumptione alienæ dioecesis. Cap. LXXIII.

SI quis episcopus non rogatus de alia prouincia in aliam venerit, præsumptiue irruens ad ordinationem, & constitutionem clericorum, & ad ea quę ad illum non pertinent: importunus existat: vacua sint & inania omnia, quæ ab eo fuerint constituta. Ipse autem digna increpatione excommunicetur, & abominetur a sancto concilio. Ex episto. Bonifacij papæ.

Ne episcopus sua ciuitate despecta, ambitus causa ad aliam transeat. Cap. LXXIIII.

SI quis autem episcopus ciuitatis suæ mediocritate despecta, administrationem loci celebrioris ambierit, & ad maiorem se plebem quacunque ratione transtulerit, a cathedra quidem pellatur aliena, sed carebit & propria: vt nec illis præsideat quos per auaritiam concupiuit, nec illis quos per superbiam spreuit. Suis igitur terminis quisq; contentus sit, nec supra mensuram iuris sui affectet augeri. Ex decret. Leonis papæ. cap. 38

Vt ab episcopis aliena parochia minime peruadatur. Cap. LXXV.

EPiscopo non licere alienam parochiam propria relicta peruadere, licet cogatur a plurimis, nisi forte quæuis eum rationabilis causa compellat, tanquam qui possit ibidem constitutis plus lucri conferre, & in causa religionis aliquid profecto prospicere. Et hoc non a semetipso pertentet, sed multorum De canonibus apost. titulo 14.

 epi-

episcoporũ iudicio, & maxima sup plicatione perficiat.

De eadem re. Cap. LXXVI.

Ex epistol. Euaristi papæ, fratribus per Aegyptũ directa. cap. 4.

SAcerdotes vero vice Christi legatione funguntur in Ecclesia, & sicut ei sua est coniuncta sponsa, id est, Ecclesia, sic episcopis iunguntur Ecclesiæ, vnicuiq; proportione sua: & sicut vir nõ debet negligere vxorem suam, sed diligere, & caste custodire, & amare, atq; prudenter regere: ita & episcopus debet Ecclesiam suam. Et velut vxor quæ sub manu est viri, obedire debet viro suo, eumq; amare, & diligere: potius etiam Ecclesia episcopo suo in omnibus obedire, eumq; amare, & diligere vt animam suam debet: quia illud fit carnaliter, istud spiritaliter. Et sicut vir non debet adulterare vxorem suam: ita nec episcopus Ecclesiam suam, id est, vt illam dimittat, ad quam consecratus est, absque ineuitabili necessitate, aut apostolica vel regulari mutatione, & alteri se ambitus causa coniungat. Et sicut vxori non licet dimittere virum suum, vt alteri, viuente eo, matrimonio se societ, vt eum adulteret, licet fornicatus sit vir eius, sed iuxta Apostolum, aut viro suo debet reconciliari, aut manere innupta: ita Ecclesiæ non licet dimittere episcopum suum, aut ab eo se segregare, vt alterum, eo viuente accipiat: sed aut ipsum habeat, aut innupta maneat, id est, ne alterum episcopum suo viuente accipiat, vt fornicationis, aut adulterij crimen incurrat. Nam si adulterata fuerit, id est, si se alteri episcopo iunxerit: aut super se alterum episcopum adduxerit, aut esse fecerit, vel desiderauerit: per acerrimam pœnitentiam, aut suo reconcilietur episcopo, aut innupta permaneat.

De mutatione episcoporum. Ca. LXXVII.

Ex epistol. Antheri papæ episcopis pHe ticam atq; Toletanã prouincia constitutis missa, ca. 4.

DE mutatione ergo episcoporum vnde sanctam sedem apostolicam consulere voluistis, sciote eam communi vtilitate atque necessitate fieri licere, sed non libitu cuiusquam aut dominatione. Petrus sanctus magister, & princeps apostolorum de Antiochia vtilitatis causa translatus est Romam, vt ibidem potius proficere posset. Eusebius quoq; de quadam parua ciuitate, apostolica autoritate translatus est Alexandriam. Similiter Felix de ciuitate in qua ordinatus erat electione ciuium, propter doctrinam & bonam vitam quam habebat, communi episcoporum & reliquorum sacerdotum ac populorum consilio translatus est Ephesum. Non enim transit de ciuitate ad ciuitatem, qui non suo libitu, aut ambitu hoc facit, sed vtilitate quadam, aut necessitate, aliorum hortatu, & consilio potiorum transfertur. Nec transfertur de minori ciuitate ad maiorem, qui hoc non ambitu, nec propria voluntate facit, sed aut vi a propria sede pulsus, aut necessitate coactus, aut vtilitati loci, aut populi, non superbe, sed humiliter ab alijs translatus & inthronizatus est: quia homo videt in facie, Deus autem in corde. Et dominus per Prophetam loquitur, dicens: Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt. Nõ ergo mutat sedem, qui non mutat mentem,

nec

nec mutat ciuitatẽ,qui non sua sponte,sed consilio & electione aliorum mutatur.Non igitur migrat de ciuitate ad ciuitatem, qui nõ auaritiæ causa sponte dimittit suam : sed, vt iam dictum est,aut pulsus a sua,aut necessitate coactus, aut electiõe,aut exhortatione sacerdotum & populorum translatus est ad alteram ciuitatem . Nam sicut episcopi habẽt potestatem ordinare regulariter episcopos,& reliquos sacerdotes: sic quoties vtilitas ,aut necessitas exposcerit , supradicto modo & mutare,& inthronizare potestatem habent.

De eadem re. Cap. LXXVIII.

Ex canonibus apost.

EPiscopus aut presbyter vxorẽ propriam nequaquam sub obtentu religionis abijciat.Si vero reiecerit,excommunicetur. Sed si perseuerauerit,deijciatur.

Item ex eodem. Cap. LXXIX.

Ex concil. Sardicensi cap.1.

OSius episcopus dixit:Non minus mala consuetudo, quam perniciosa corruptela funditus eradicanda est, ne cui liceat episcopo de ciuitate sua ad aliam transire ciuitatem. Manifesta est enim causa, pro qua re hoc facere tentat: quum nullus in hac re inuentus sit episcopus,qui de maiore ciuitate ad minorem transiret. Vnde apparet auaritiæ ardore eos inflammari,& ambitioni seruire, & vt dominationes agant. Si omnibus placet, huiusmodi pernicies sæuius & austerius vindicetur, vt nec laicam communionem habeat qui talis est. Responderunt vniuersi, placet.

De episcopo qui in sua fuerit persequutus Ecclesia, quod ad aliam ei sit fugiendum. Cap. LXXX.

Ex decret. Calist.papæ episcopis p Galliam cõstitutis missis, cap.15.

SI quis episcopus fuerit persequutus in sua Ecclesia,fugiẽdum illi est ad alteram,eiq; sociandũ, dicẽte domino: Si persequuti vos fuerint in vna ciuitate,fugite in aliam. Si autem vtilitatis causa fuerit mutandũ, non per se hoc agat,sed fratribus inuitantibus,& autoritate huius sanctæ sedis faciat, non ambitus causa, sed vtilitatis.

De episcopo qui principalem cathedrã suæ Ecclesiæ negligit. Cap. LXXXI.

Ex concil. Rotoma. cap.6.

VT non liceat episcopo principalem cathedram suæ parochiæ negligere,& aliam Ecclesiam in sua diœcesi magis frequentare.

De episcopis qui sedes suas negligunt, & in possessionibus suis longe positis diu morantur. Cap. LXXXII.

Ex concil. Sardicensi cap.15.

OSius episcopus dixit: Quia nihil prætermitti oportet, sunt quidam fratres &coepiscopi nostri, qui non in ea ciuitate residẽt,in qua videntur episcopi esse constituti, vel certe paruam rem illic habeant: alibi autem idonea prædia habere noscuntur,vel affectionẽ proximorum quibus indulgeant. Hactenus permitti eis oportet,vt accedant ad possessiones suas,& disponant vel ordinẽt fructum laboris sui,vt post quatuor dies dominicos,id est,post tres hebdomadas, si morari necesse est,in suis potius fundis morentur, aut si est proxima ciuitas in qua est presbyter,ne sine Ecclesia videãtur facere diem dominicum,illuc accedant,vt neq; res domesticæ per absentiam eorum detrimentũ sustineant,& nõ frequẽter veniẽdo ad ciuitatẽ in q̃ episcopus morat̃ suspicio-

nem iactantiæ & ambitionis euadant. Vniuersi dixerunt placere sibi.

Vt episcopus singulis annis parochiam suam circueat. Cap. LXXXIII.

Ex concil. Ispalensi cap. 4.

VT singulis annis vnusquisque episcopus parochiam suam circumeat, populumq; cõfirmet ac doceat, & ea quę vitāda sunt prohibeat, & ea quæ agenda sunt, vtiliter agere suadeat.

De episcopis qui raro aut nunquam per seipsos plebes sibi commissas visitant. Cap. LXXXIIII.

Ex concil. Meldensi cap. 5.

VT episcopi qui plebes sibi creditas, aut raro, aut nunquam per seipsos visitant iuxta ordinem euangelicum & apostolicum atq; ecclesiasticum, cum dominus Mosi dicat: Speculatorem dedi te domui Israel, & audies ex ore meo verbum, & annunciabis eis ex me, &c. a comprouincialibus episcopis, acrius corripiantur.

Vt episcopi presbyteros suos de ministerijs illorum diligenter discutiant. Cap. LXXXV.

Ex concil. Braggar. cap. 2.

PLacuit nobis atque conuenit, vt episcopi per singulas Ecclesias & diœceses euntes, primum discutiãt clericos, quomodo ordinem baptismi teneant vel missarum, & qualiter quæque officia in Ecclesia peragant. Et si recte quidem inuenerint, Deo gratias: Sin autem minime, docere debent ignaros.

Vt episcopus cum paucis suam parochiam circueat Cap. LXXXVI.

Ex concil. Toletano, cap. 5.

CVm episcopus suam diœcesim visitat, nulli præ multitudine onerosus existat, nec vnquam quinquagenarium numerum euectionis excedat, aut amplius quam vna die per vnamquamque basilicam remorandi licentiam habeat.

Si episcopus parochiam suam visitare nequiuerit, viros probabilis vitæ pro se mittat. Cap. LXXXVII.

Ex eodem cap. 6.

QVod si episcopus, aut languore detentus, aut alijs occupationibus implicatus visitationem diœceseos explere nequiuerit, presbyteros probabilis vitæ, aut diaconos mittat, qui reditus basilicarum & reparationes, & ministrantiũ vitam inquirant.

Qualem ministrum episcopus iuxta se habere debeat. Cap. LXXXVIII.

Ex concil. Meldensi, cap. 3.

VT quisq; episcopus talem iuxta se pro viribus habere decertet, qui iuxta syncerissimum & purissimum sensum catholicorum patrum, fide & obseruatione mandatorum Dei, seu & prædicationis doctrina, presbyteros plebium assidue instruat & informet, ne domus Dei viui, quæ est Ecclesia, sine lucerna verbi diuini remaneat. Sed & idem talis existat, quem amor pecuniæ non vexet, aut reprobi mores, et conuersatio reprehensibilis cõtemptibilem reddat. Hinc est, q̃d quum Moses querelam in conspectu Dei poneret, non se posse portare tantum onus, quod ei fuerat impositum, audiuit a domino: Congrega mihi LXX. viros de senioribus Israel, quos tu nosti quod senes populi sint ac magistri, & auferam de spiritu tuo, tradamq; eis vt sustentent tecum onus populi, & non tu solus graueris. Quid in Mose, nisi summum sacerdotium? Quid in LXX. viris, nisi presbyteros accipimus?

mus? Quod autem dominus aufert de spiritu Mosi, traditque eis, patenter ostendit, quod hi qui ab episcopo in conspectu Dei vocati sunt, vt secum onus populi sustentent, eadem quae episcopus debent sentire, eadem velle, & in partito sibi onere totis viribus cooperari. Hoc enim significat, quod non alium, sed eiusdem Mosi spiritum accipiunt.

De episcopo ne laicum ponat sibi vicarium. Cap. LXXXIX.

Ex concil. Braggar. cap. 9.

NOua actione didicimus, quosdam ex nostro collegio contra mores ecclesiasticos, laicos habere in rebus diuinis constitutos oeconomos. Proinde pariter tractantes eligimus, vt vnusquisque nostrum secundum Chalcedonensium patrum decreta, ex proprio clero oeconomum sibi constituat. Indecorum est laicum vicarium esse episcopi, & seculares in Ecclesia iudicare. In vno eodemque officio, non debet dispar esse professio. Quod etiam in lege diuina prohibetur, dicente Mose: Non arabis in boue simul & asino, quod est, homines diuersae professionis in officio vno non sociabis. Vnde oportet nos, & diuinis libris & sanctorum patrum obedire praeceptis, constituentes, vt hi qui in administrationibus Ecclesiae pontificibus sociantur, discrepare non debeant, nec professione, nec habitu: nec cohaerere & coniungi possunt, quibus & studia & vota diuersa sunt. Si quis autem episcopus post haec ecclesiasticam rem ad laicalem procurationem administrandam elegerit, aut sine testimonio oeconomi gubernanda crediderit: vere vt contemptor canonum & fraudator ecclesiasticarum rerum, non solum Christo de rebus pauperum iudicabitur reus, sed etiam & concilio manebit obnoxius.

Vt in circuitione episcopi omnes, qui sunt in parochia singularum matricum, exceptis infirmis, ad synodum eius venire debeant. Cap. XC.

Ex concil. Rotoma. 13. cap. 11.

CUm episcopus suam dioecesim circuit, archidiaconus vel archipresbyter eum praeire debet vno aut duobus diebus per parochias quas visitaturus est. Et plebe conuocata, annunciare debet proprij pastoris aduentum. Et vt omnes, exceptis infirmis, ad eius synodum die denominata impraetermisse occurrant, & omnimodis ex autoritate sanctorum canonum praecipere, & minaciter denunciare debet, quod si quis absque graui necessitate defuerit, proculdubio a communione Christiana sit repellendus. Deinde accitis secum presbyteris, qui in illo loco seruitium debent exhibere episcopo, quicquid de minoribus & leuioribus causis corrigere potest, emendare satagat, vt pontifex veniens nequaquam in facilioribus negocijs fatigetur, aut sibi immorari amplius necesse sit ibi, quam expensa sufficiat. Ait enim dominus ad Mosen, de huiuscemodi cooperatoribus: Vt tecum, inquit, sustentent onus populi, & non tu solus graueris. Et beatus Ioannes Baptista aduentum domini praecurrit praedicando, dicens: Poenitentiam agite, &c. Et item: Parate viam domino. Siquidem episcopus vice Christi agere videtur, & ideo

& ideo cum gaudio, timore, & summa reuerentia a plebibus sibi subiectis suscipiēdus est: vt illis cum laude dicatur, quod Apostolus discipulis dicit. Testimoniū, inquit, vobis perhibeo, quod ita suscepistis me sicut angelum Dei, sicut dominum Iesum

Decretalis constitutio Eutychiani papę quid episcopi in synodo quærere debeant. Cap. XCI.

Ex decret. Eutychia. papæ, ca. 9

EPiscopus in synodo residens, post cōgruam allocutionem, septem ex plebe ipsius parochię, vel eo amplius, prout viderit expedire, maturiores, honestiores, atq; veraciores uiros, in medium debet euocare. Et allatis sanctorum pignoribus, vnumquemq; illorum tali sacramento constringat.

Iusiurandum synodale Cap. XCII.

Ex eodem decret.

AModo in antea, qcquid nosti, aut audisti, aut postmodum inquisiturus es, quod cōtra Dei voluntatē & rectam Christianitatem, in ista parochia factum sit, aut futurum erit, si in diebus tuis euenerit, tām, vt ad tuam cognitionem quocunq; modo perueniat, si scis, aut tibi indicatum fuerit synodalem causam esse, & ad ministerium episcopi pertinere, quod tu nec propter amorem, nec propter timorem, nec propter præmium, nec propter parentelā vllatenus cæles episcopum, aut eius missum cui hoc inquirere iusserit, quandocunq; te ex hoc interrogauerit: sic te Deus adiuuet, & iste sanctorum reliquiæ.

Iuramentum cæterorum. Cap. XCIII.

Ex eodem.

IStud sacramentum quod iste iurauit de synodali causa, quod tu illud ex te ita obseruabis, in quantū sapis, aut audisti, aut ab hac die in antea inquisiturus es, sic te Deus adiuuet, &c.

Post datum sacramentum episcopus illos qui iurauerunt ita alloquatur. Cap. XCIIII.

Ex eodem

VIdete fratres vt domino reddatis iuramenta vestra: non enim homini iurastis, sed Deo creatori vestro. Nos autem, qui eius ministri sumus, nō terrenam substantiam vestram cōcupiscimus, sed salutem animarum vestrarum requirimus. Cauete ne aliquid absconda tis, & ex alterius peccato vestra fiat damnatio.

Prima interrogatio episcopi aut eius missi.

Ex eodem

EST in hac parochia homicida, qui hominem aut spontanea voluntate, aut cupiditatis, aut rapacitatis causa, aut casu, aut nolens, aut coactus, aut pro vindicta parētum, aut in bello, aut iussu domini, aut proprium seruum occiderit?

Interrogatio II.

Est aliquis parricida, aut fratricida, qui patrem, matrem, sororem, fratrem, auunculū aut aliquem parentum interfecerit?

Interrogatio III.

Est aliquis qui presbyterum, aut diaconum, aut aliquem clericorum occiderit, vel aliquo membro detruncauerit?

Interrogatio IIII.

Est aliquis vel aliqua, qui infantem proprium oppresserit, vel vestimētorum pondere suffocauerit, & si hoc factum est ante baptismū, aut post baptismum, aut si infans infir-

infirmatus per neglig ētiam parentis absq; baptismo obierit?

Interrogatio V.

Est aliquis vel aliqua qui alterius partum excusserit, vel si ipsa fœmina propria volūtate suum partum vel conceptum excusserit, & ab ortiuum fecerit?

Interrogatio VI.

Est aliqua fœmina quæ in fornicatione concipiens, timens ne manifestaretur, infantem proprium aut in aquam proiecerit, aut in terra occultauerit, quod morht dicūt?

Interrogatio VII.

Est aliquis qui vxorem suā absque lege, aut certa probatione interfecerit?

Interrogatio VIII.

Est aliqua fœmina quæ virum suum, vel aliquem hominem per herbas venenatas vel mortiferas potiones interfecerit, vel alium hoc facere docuerit?

Interrogatio IX.

Est aliquis vel aliqua qui hoc fecerit, vel alium facere docuerit, vt vir non possit generare, aut fœmina concipere?

Interrogatio X.

Est aliquis qui proprium seruum extra iudicem occiderit, & aliqua fœmina quæ ancillam propriam necauerit, furore zeli inflammata?

Interrogatio XI.

Est aliquis qui diabolo impellente semetipsum occiderit?

Interrogatio XII.

Est aliquis qui in bello publico homines vulnerauerit, & nescit si de illo vūlnere aliquis perierit. Et si alicui imputatur quod hominem occiderit, & ipse hoc denegauerit?

Interrogatio XIII.

Est aliquis qui in consilio fuerit vt homo interficeretur, & non fuit in facto, & tamen per eius consilium & exhortationem interfectus est?

Interrogatio XIIII.

Est aliquis qui truncationes manuum, pedum, linguæ, & testiculorum fecerit, & oculos alterius eruerit?

Interrogatio XV.

Est aliquis coniugatus, qui cum alterius vxore adulterium perpetrauerit, vel vxor cum alterius viro?

Interrogatio XVI.

Est aliquis vxorem habens, qui concubinam simul habuerit ancillam propriam aut aliam fœminam?

Interrogatio XVII.

Est aliquis qui vxorē legitimam dimiserit, & alteri se coniunxerit, & aliam in coniugium acceperit?

Interrogatio XVIII.

Est aliqua mulier quæ virum proprium dimiserit, & alteri se coniunxerit?

Interrogatio XIX.

Sunt aliqui interueniente repudio, qui ab inuicem sint separati, & sic maneant?

Interrogatio XX.

Est aliquis q absq; cōsensu vxoris, derelicto legitimo coniugio in monasterium intrauerit?

Interrogatio XXI.

Est aliquis qui suam coniugem quamuis culpabilem sine episcopi iudicio reliquerit?

Interrogatio XXII.

Est

Est aliqua mulier, quæ conscio viro suo fornicata fuerit?

Interrogatio XXIII.

Est aliquis vxore carens, qui cũ alterius coniuge fornicatus fuerit, aut si qua mulier non habẽs virum cum alterius marito?

Interrogatio XXIIII.

Est aliquis non habens vxorem, qui cum fœmina quæ virum non habet fornicatus fuerit?

Interrogatio XXV.

Est aliqua laica virgo, quæ mœchata fuerit cum adolescente?

Interrogatio XXVI.

Est aliquis qui desponsatam puellam non duxerit, & fidem sponsaliorum fregerit?

Interrogatio XXVII.

Est aliquis qui alterius sponsam rapuerit, & sibi sociauerit?

Interrogatio XXVIII.

Est aliquis qui quamcunque fœminam, virginem, aut viduam per raptum traxerit, & sociauerit sibi in matrimonio, & si aliqui sunt, qui in hoc consentientes & adiuuantes fuerint?

Interrogatio XXIX.

Est aliquis qui cum Iudæa, vel si Iudæus, vel paganus cũ aliqua Christiana mœchatus fuerit?

Interrogatio XXX.

Est aliquis qui sanctimonialem, vel viduam Deo sacratam rapuerit, & in coniugium sumpserit, vel ipsis consentientibus cum eis fornicatus fuerit?

Interrogatio XXXI.

Est aliquis qui viuente marito, coniugem illius adulterasse accusatur, & eo in proximo defuncto eandem sumpsisse dinoscitur?

Interrogatio XXXII.

Est aliqua mulier quæ dicat q̃d vir eius non possit cum ea coire, & ob hanc causam discidium quærit, & alium virum velit accipere?

Interrogatio XXXIII.

Est aliquis qui cum cõmatre spiritali mœchatus fuerit, vel eam in matrimonium acceperit, similiterq; cum filiola quam ex sacro fonte susceperit, aut ante episcopũ tenuit?

Interrogatio XXXIIII.

Est aliquis qui propinquam & consanguineam suam in matrimonium accepit, aut cum ea fornicatus est?

Interrogatio XXXV.

Est aliquis qui irrationabiliter, .i. contra naturã cũ masculis, & mutis misceatur animalibus?

Interrogatio XXXVI.

Est aliqua mulier quæ lenocinium fecerit?

Interrogatio XXXVII.

Est aliquis qui in sua domo consentit cum proprijs ancillis, vel genitiarijs suis adulteria perpetrari?

Interrogatio XXXVIII.

Interrogandum si aliquis fur, aut sacrilegus sit in eadem plebe qui Ecclesias Dei infregerit, vel aliquid de Ecclesia furatus sit, aut publice rapuerit, vel latenter surripuerit: aut si aliquis rapax, & raptor, & damnator Ecclesiæ Dei est?

Interrogatio XXXIX.

Interrogandum si aliquis periurus sit, aut si sciens, & pro cupiditate terrena peierauerit, & si nesciens, aut si coactus iussu senioris, aut pro membris, aut pro vita redimenda, aut si aliquis scienter non solum peierauerit, sed etiã alios in periurium duxerit?

Interrogatio XL.

Inter-

Interrogandum si aliquis scienter contra aliquem falsum testimonium protulerit, & quale damnum aliquis per hanc testificationem habuerit?

Interrogatio XLI.

Interrogandum si aliquis hominem liberum aut seruum alterius, aut peregrinum, aut aduenticium furatus fuerit, aut eum blandiētem, seduxerit & vendiderit, & extra patriam in captiuitatem duxerit, aut si aliquis Iudæo, vel pagano Christianum mancipium vēdiderit, aut si ipsi Iudæi Christiana mancipia in suo seruitio habeant, vel vendant?

Interrogatio XLII.

Interrogandum si aliquis sit magus, ariolus, aut incantator, diuinus aut sortilogus, vel si aliquis vota ad arbores, vel ad fontes, vel ad lapides faciat, aut ibi cādelam, seu quodlibet munus deferat, veluti ibi q̄ddam numen sit, quod bonum, aut malum possit inferre?

Interrogatio XLIII.

Perscrutandum si aliquis subulcus, vel bubulcus, siue venator vel cæteri huiusmodi diabolica carmina dicat super panem, aut super herbas, aut super quædam nefaria ligamenta, & hæc aut in arbore abscondat, aut in biuio, aut in triuio proijciat, vt sua animalia liberet a peste, & clade, & alterius perdat?

Interrogatio XLIIII.

Perquirendum si aliqua fœmina sit, quæ per quædam maleficia, & incantationes, mētes hominum se immutare posse dicat, id est, vt de odio in amorem, aut de amore in odium conuertat, aut bona hominum, aut damnet, aut surripiat? Et si aliqua est quę se dicat cum dæmonum turba in similitudinem mulierum transformata certis noctibus equitare super quasdam bestias, & in eorum consortio annumeratam esse?

Interrogatio XLV.

Interrogandum si aliquis sanguinem morticinum, aut dilaceratum a bestia comederit?

Interrogatio XLVI.

Est aliquis qui iurauit quod Deo contrarium est, vt fratri nunquam reconcilietur, quod est peccatū vsq; ad mortem?

Interrogatio XLVII.

Est aliquis qui bibit de liquore in quo mustela, vel mus, siue aliq̄d immundum animal necatum est?

Interrogatio XLVIII.

Est aliquis qui ieiunium quadragesimale, vel quatuor temporum, siue Letaniæ maioris, vel Rogationum, siue indictum ab episcopo ieiunium pro quacunq; plaga nō obseruauerit?

Interrogatio XLIX.

Est aliquis qui bibit, aut manducauit, aut portauit super se quo existimauerat se Dei iudicium peruertere posse?

Interrogatio L.

Est aliquis qui in Calend. Ianuarij aliquid fecerat, quod a paganis inuentum est, & dies obseruauit & lunam & menses, & horum effectiua potentia aliquid sperauerat in melius, aut in deterius posse conuerti?

Interrogatio LI.

Est aliquis quodcunq; opus inchoans, qui aliquid dixerat, aut qua

cunque magica arte aliud fecit, nisi vt Apostolus docet, omnia in nomine domini facienda? Neque enim dæmones in nostrum adiutoriũ debemus inuocare, sed Deum, in collectione similiter herbarum medicinalium, symbolum & orationem dominicam dicere oportet, & nihil aliud.

Interrogatio LII.

Quærendum etiam si mulieres in lanificijs suis, vel inordiendis telis aliquid dicant, aut obseruent, nisi vt supradictum est, omnia in nomine domini?

Interrogatio LIII.

Est aliquis qui oblationes, id est, eleemosynam parentum defunctorum iniuste retineat?

Interrogatio LIIII.

Est aliquis qui supra mortuum nocturnis horis carmina diabolica cantaret, & biberet & manducaret ibi, quasi de eius morte gratularet, & si alibi mortui in vigilijs nocturnis, nisi in Ecclesia custodiantur?

Interrogatio LV.

Est aliquis qui non communicet vel tribus temporibus in anno, id est, in Pascha, Pentecoste, & Natali domini, nisi pro mortiferis criminibus & episcopi vel sacerdotum iudicio, a communione fuerit remotus?

Interrogatio LVI.

Est aliquis qui in die dominica, vel in præcipuis festiuitatibus quicquam operis faciat: & si ad Matutinas, & ad Missam, & ad Vesperas, his diebus imprætermisse omnes occurrant?

Interrogatio LVII.

Est aliquis excommunicatus, qui pro nihilo duxerit excõmunicationem, & si aliquis cum excommunicato communicauerit?

Interrogatio LVIII.

Est aliquis qui modum pœnitentiæ sibi iniunctum nõ custodierit?

Interrogatio LIX.

Est aliquis qui patrẽ aut matrem inhonorauerit, aut percusserit, aut maledixerit?

Interrogatio LX.

Est aliquis qui vomitum post acceptam Eucharistiã per ebrietatem fecerit?

Interrogatio LXI.

Est aliquis qui suã decimatiões Deo & sanctis eius retraxerit?

Interrogatio LXII.

Est aliquis tã peruersus & Deo alienus, vt saltem dominica die ad Ecclesiam non venerit?

Interrogatio LXIII.

Si porcarij, & alij pastores dominica die ad Ecclesiam non veniant, & missas non audiant, similiter in alijs festiuitatibus?

Interrogatio LXIIII.

Est aliquis qui ad confessionem non veniret, vel vna vice in anno. i. in capite Quadragesimæ, & pœnitentiam pro peccatis suis non susciperet?

Interrogatio LXV.

Est aliquis qui assiduam ebrietatem sectetur, Apostolo dicente, neq; enim ebriosi regnum Dei possidebunt?

Interrogatio LXVI.

Est aliquis q contẽpto suo presbytero, in aliam parochiã iret ad Ecclesiam, & ibi communicaret, & suam decimam daret?

Interrogatio LXVII.

Inquirendum de mendicis qui per parochiam discurrũt, & si vnusquisq;

quisq; pauperem de familia sua pascat?

Interrogatio LXVIII.

Interrogandum si in vnaquaq; plebe decani sint per villas constituti, viri veraces, & dominũ timentes, qui cęteros admoneant, vt ad Ecclesiam pergãt, ad Matutinas, Missam, & ad Vesperam, & nihil operis in diebus festis faciant, & si horũ quisquã transgressus fuerit, statim presbytero annuncient, similiter de luxuria, & omni opere prauo?

Interrogatio LXIX.

Est aliquis qui bannum episcopi, aut presbyteri sui, & excommunicationem paruipendit?

Interrogatio LXX.

Perquirendũ si parochiani presbytero suo debitum honorem impendant, aut si est aliquis qui eum verbo, vel facto inhonoraret, & eius monita sperneret?

Interrogatio LXXI.

Est aliquis qui peregrino, aut viatori hospitium contradixerit?

Interrogatio LXXII.

Inquirendum est, quas festiuitates colant?

Interrogatio LXXIII.

Interrogandum si patrini filiolis suis, symbolum, & oratiõem dominicam insinuent, aut insinuari faciant?

Interrogatio LXXIIII.

Perquirendum si IIII. aut V. vel plures interfecerint hominem?

Interrogatio LXXV.

Est aliquis qui contradicit episcopo aut eius ministris, ne coloni aut serui pro cõmissis criminibus virgis nudi cædantur?

Interrogatio LXXVI.

Interrogandum si aliquis peregrinũ, qui de sua patria propter paganorum infestationem, vel persequutionem fugit, hac de causa quia in domo eius mansit, & diebus aut annis loco mercenarij illi seruiuit, pro proprio seruo velit habere, & vendere, aut dare alicui præsumat?

Interrogatio LXXVII.

Est aliquis qui iniusta mensura suam annonam, aut vinum vendat, quum dominus dicat: Aequus sit tibi modius, & æquus sextarius?

Interrogatio LXXVIII.

Denunciandum etiam quam magnum piaculum sit vsuras exigere, & de alieno fœnore velle ditescere, & quod sacri canones tales ab Ecclesia eijci præcipiant.

Interrogatio LXXIX.

Est aliquis qui propter cupiditatem Iudæum vel paganum interfecerit?

Interrogatio LXXX.

Est aliquis insaniens qui aliquem hominem occiderit?

Interrogatio LXXXI.

Est aliquis qui arborem succideret, & dum operi necessario insisteret, aliquis subtus arborem deueniens, improuise opprimeretur?

Interrogatio LXXXII.

Est aliquis qui coniurationes & conspirationes sectaretur?

Interrogatio LXXXIII.

Est aliquis qui Ecclesiam aut clericum fatigare præsumpserit?

Interrogatio LXXXIIII.

Inquirendum de refugis, & perfidis clericis & laicis.

Interrogatio LXXXV.

Percontandum de confratriis & fraternitatum societatibus qualiter in parochia agantur.

Interrogatio LXXXVI.

Interrogandum si cātica turpia, & risum mouentia, aliquis circa Ecclesiam cantare præsumat.

Interrogatio LXXXVII.

Perquirendum si aliquis Ecclesiam intrans, fabulis vacare cōsueuit, & non diligenter auscultat diuina eloquia, & si antequam Missa finiatur de Ecclesia exierit?

Interrogatio LXXXVIII.

Interrogandum si oblationem, id est panem & vinum viri & fœminæ ad Missas offerant, & si non viri coniuges offerant, pro se suisque omnibus vt in canone continetur?

Vt episcopi libros gentiliū non legant. Cap. XCV.

Ex concil. Carthagi. cap. 16

VT episcopi libros gentilium non legant: hæreticorum autem pro necessitate & tempore.

Vt episcopi, prout vulgus intelligere possit, secundum proprietatem communis linguæ illorum prædicationem tenperent. Cap. XCVI.

Ex concil. Remensi cap. 15.

VT episcopi Sermones & Homelias sanctorum patrum, prout omnes intelligere possint, secundum proprietatem communis linguæ prædicare studeant.

Reprehensio episcopi in pulpito paganos libros exponentis, eo quod cum Iouis laudibus Christi laudes non conueniant. Cap. XCVII.

Ex reg. ad Desideriū episc. Gallia, ca. 84.

QVum multa nobis bona de vestris fuissent studijs nunciata, ita cordi nostro est nata lætitia, vt negare ea, quæ sibi fraternitas vestra concedenda poposcerat, minime pateremur. Sed post hoc peruenit ad nos, quod sine verecūdia memorare nō possumus, fraternitatem tuam Grāmaticam, & illa difficiliora quibusdam exponere. Quam rem ita moleste suscepimus, ac sumus vehementer aspernati, vt ea quæ prius dicta fuerāt in gemitum & tristitiam verteremus: quia in vno ore cum Iouis laudibus, Christi laudes esse non possunt. Et quā graue nefandumq; sit episcopis canere, quod nec laico religioso conueniat. Et quamuis dilectissimus filius noster Candidus presbyter postmodū veniēs, hac de re subtiliter requisitus negauerit, atque vos conatus fuerit excusare: de nostro tamen adhuc animo non recessit: quia quantum execrabile est hoc de sacerdote enarrari, tanto vtrū ita necesse sit districta & veraci oportet satisfactione cognosci. Vnde si post hoc euidenter hæc quæ ad nos perlata sunt falsa esse claruerint, neque vos nugis & secularibus literis studere constiterit, & Deo nostro gratias agamus, qui cor vestrum maculari blasphemis nefandorum laudibus non permisit, & de concedendis quæ posci tis securi iam & sine aliqua dubitatione tractemus.

Quantum discrimen immineat pastoribus qui veritatem Christi prædicare neglígunt. Cap. XCVIII.

Ex decret. Marci papæ Aegyptiorum episcopis missis. cap. 3.

VAe enim erit nobis, qui huius ministerij onus suscepimus habemus, si veritatē saluatoris nostri Iesu Christi, quam Apostoli prędicauerūt, prædicare neglexerimus. Vę erit nobis si silentio veritatē oppresserimus, qui erogare nūmularijs iubemur, id est, Christianos populos imbuere & docere. Quid in ipsius Chri-

Christi futuro dicturi sumus examine, si sermonis eius veritatem cõfundimur prædicare? Quid erit de nobis, quum de commissis nobis animabus, & de officio suscepto rationem iustus iudex Christus Deus noster districtam exegerit?

Quod episcopum oporteat sine intermissione Ecclesiam suam docere & amare. Cap. XCIX.

Cap. Euaristi papæ 3. omnibus per Aegyptũ fratribus missã.

EPiscopum vero oportet opportune & importune atque sine intermissione Ecclesiam suam docere, eamq; prudenter regere & amare, vt a vitijs se abstineat, vt salutem consequi possit æternam. Et illa cum tanta reuerentia eius doctrinam debet suscipere, eumque amare & diligere, vt legatum Dei & præconem veritatis, quia testante veritate: Quodcunq; ligauerit super terram, erit ligatum & in cœlo: & quodcunq; solueritr super terram, erit solutum & in cœlis.

De ignorantia omnibus maxime sacerdotibus vitanda. Cap. C.

Ex concil. Toletano, 4. cap. 25.

IGnorantia mater cunctorum errorum, maxime in sacerdotibus Dei vitanda est, qui docendi officium in populis susceperunt. Sacerdotes enim legere sancta scriptura admonet, Paulo apostolo dicente ad Timotheum: Intende lectioni, exhortationi. Doctores semper se permanere in his sciant. Igitur sacerdotes scripturas sanctas & canones meditentur, vt omne opus eorum in prædicatione & doctrictrina consistat, atque ædificent cunctos, tam fidei scientia, quã operum disciplina.

Vt episcopus dissidentes concordare cõpellat. Cap. CI.

Ex concil. Carthagi. cap. 26.

STudendum est episcopo vt dissidentes fratres, siue clericos, siue laicos ad pacem magis, q̃ ad iudicium hortetur.

Vt in die dominica rerum dijudicationes non fiant. Cap. CII.

Ex concil. Spalensi cap. 2.

VT nullus episcopus, vel infra positus, die dominico causas iudicare præsumat.

De domestica & interiori conuersatione episcoporum. Cap. CIII.

Ex concil. Aurelian. cap. 5.

DEcreuit sancta synodus domesticam & interiorem episcopi conuersationem totius reprehensionis atque suspicionis impenetrabilem fieri debere, vt iuxta Apostolum prouideamus bona, non solum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. Oportet igitur vt cubiculo episcopi & secretioribus quibuslibet obsequijs syncerae opinionis sacerdotes & clerici assistant, qui vigilantem, orantem, sacra eloquia scrutantem episcopum suum iugiter attendant, eiusque sanctæ cõuersationis testes, imitatores, & ad Dei gloriam prædicationis existant.

Vt episcopus quasi hospes se continere debeat. Cap. CIIII.

Ex dictis August.

EPiscopus quasi hospes fieri debet, & priuatam domum non habeat, sed quasi hospes esse debet, vt Christus ait: Filius hominis non habet vbi caput suum reclinet.

Vt episcopi frequenter Missas celebrẽt. Cap. CV.

Ex concil. Arausico cap. 1.

STatuimus, vt non tantum dominicis diebus, & præcipuis festiuitatibus episcopi Missas celebrẽt, sed quum possibile fuerit, quotidiana quoque sacrificia frequententur, nec fastidiant.

Ne episcopus precio corruptus alterius clericum ordinare præsumat. Cap. CVI.

Ex concil. Hänetensi cap. 1.

OMnibus ministris ecclesiasticæ dignitatis interdicimus, vt nullus quocunque munere aut fauore corruptus, clericum alterius parrochiæ latenter ac furtiue ad ordinationem subintroducere præsumat. Quod si fecerit, iuxta Chalcedonense decretum, is qui mediator extitit, si clericus est, proprio gradu decidat, si laicus aut monachus, anathematizetur.

Vt episcopus clericos alterius parochiæ nullatenus ordinet. Cap. CVII.

Ex concil. Parisiensis cap. 32.

EPiscopus non constituat presbyteros aut diaconos alteri subiectos episcopo, nisi forte cum consilio & voluntate ipsius. Si quis autem tale aliquid agere tentauerit, irrita sit eius ordinatio, & ipse coerceatur a synodo.

Vt nullus episcopus in alterius episcopi parochia ad promotionem ministerij accedere præsumat. Cap. CVIII.

Ex concil. Antioche. cap. 13.

NVllus episcopus ex alia prouincia audeat ad aliam transgredi, & ad promotionem ministerij aliquos in Ecclesijs ordinare, licet consensum videantur præbere nonnulli, nisi literis tam metropolitani, quam cæterorum, qui cum eo sunt, episcoporum rogatus aduenit, & sic ad actionem ordinationis accedat. Si vero nullo vocante in ordinato more deproperet super aliquibus ordinationibus, & ecclesiasticis negocijs ad eum non pertinentibus componendis: irrita quidem quæ ab eo geruntur existant. Ipse vero incompositi motus sui, & irrationabilis audaciæ subeat vltionem, ex hoc iam damnatus a sancto concilio.

Ne episcopus alterius Ecclesiæ clericum audacter inuadere attentet. Cap. CIX.

Ex concil. Nicæno cap. 16.

SI quis episcopus clericum ad alium pertinentem audacter inuadere, & in sua Ecclesia ordinare tentauerit, non consentiente episcopo a quo discessit is qui regulæ mancipatur, ordinatio huiusmodi irrita comprobetur.

De non præsumendis illicitis ordinationibus. Cap. CX.

Ex epist. Simplicij papæ, missa Equitio Florentio, & Seuero episcopis. cap. 1.

REIatio nos vestræ dilectionis instruxit, & gestorum series plenius intimauit, Gaudentium Offiniensis Ecclesiæ sacerdotem contra statuta canonum ac nostra præcepta ordinationes illicitas perpetrasse. Quarum illi totam penitus auferri præcipimus potestatem. Scripsimus enim ad Seuerum fratrem & coepiscopum nostrum, vt, si necesse fuerit, ipse in supradicta Ecclesia, consideratis patrum regulis, hoc fungatur officio, quo ille abusus esse conuictus est: ita vt hi qui illicite ab eodem sunt prouecti, ab ecclesiasticis ministerijs remoti sint.

De episcopo cæco qui per presbyterum suum, presbyterum & diaconos duos ordinauerat. Cap. CXI.

Ex concil. Braggar. cap. 5.

AD cognitionem nostri examinis Gabrensis diaconi relatu peruenit de quibusdam ipsius Ecclesiæ clericis, quorum dum vnus ad presbyterij, duo ad leuitarum ministerium consecrarentur, episcopus autem eorum oculorum dolore detentus, fertur manum suam super hos tantum posuisse, & presbyte-

byterum quendam illis contra ecclesiasticum ordinem benedictionem dedisse. Qui licet propter tantam præsumptionis audaciam poterat accusatus iudicio præsenti damnari, si adhuc in corpore positus, non fuisset mortis vocatione præuentus: sed quia iam ille examini diuino relictus est, humano iudicio accusari non potest: hi qui supersunt, & ab eo non consecrationis titulum, sed ignominiæ potius eulogium perceperunt, ne sibi licentiam talis vsurpatio faciat, decreuimus vt gradum sacerdotis, vel leuitici ordinis quem peruersæ adepti sunt depositi æquo iudicio abutantur. Tales enim merito iudicati sunt remouendi, quia praue inuenti sunt constituti.

Quod non oporteat episcopum per pecuniam quempiam ordinare Cap. CXII.

Ex concil. Chalced. cap. 2.

SI quis episcopus per pecuniam fecerit ordinationem, & sub precio redegerit spiritus sancti gratiam quæ non potest vendi, ordinaueritque per pecuniam episcopum, aut presbyterum, aut diaconum, vel quemlibet ex his qui connumerantur in clero: proprij gradus periculo subiacebit: & qui ordinatus est, nihil ex hac ordinatione proficiet, sed alienus sit a dignitate. Si quis vero mediator datis vel acceptis extiterit: si quidem clericus fuerit proprio gradu decidat, si vero monachus, aut laicus, anathematizetur.

Quod munus etiã sit a lingua vitãdum. Cap. CXIII.

Ex dictis Gregorij papæ.

SVnt nonnulli qui nummorum quidem præmia ex ordinatione non accipiunt, & tamen sacros ordines pro humana gratia largiuntur. Hi nimirum quod gratis accipiũt, gratis non tribuunt: quia fauoris nummum de impenso officio sanctitatis expetũt. Vnde cum virum iustum describeret Esaias, ait: Qui excutit manus suas ab omni munere: quia aliud est munus ab obsequio, aliud munus a manu, aliud munus a lingua. Munus ab obsequio, est subiectio indebite impensa, munus a manu, pecunia est, munus a lingua fauor. Qui ergo sacros ordines tribuit, tunc ab omni munere manus excutit, quando in diuinis rebus non solum vllam pecuniam, sed etiam humanam gratiam non requirit.

Vt non valeat sententia episcopi, nisi clericorum suorum præsentia firmetur. Cap. CXIIII.

Ex concil. Carthagi. cap. 23.

IRrita erit sententia episcopi, nisi clericorum suorum præsentia cõfirmetur.

Vt episcopus secundum reditum Ecclesiarum numerum clericorum faciat. Cap. CXV.

Ex concil. Spalens. cap. 1.

NE passim episcopus multitudinem clericorum faciat, sed secundum meritũ, vel reditum Ecclesiarum numerus moderetur.

De episcopis peregrinis. Cap. CXVI.

Ex concil. Aralatens. cap. 20.

DE episcopis peregrinis qui in vrbem solent venire, quos veraciter episcopos simus esse, placuit eis locum dari vt offerant.

Vt leuitate vagantes episcopi, ad propria redire compellantur. Cap. CXVII.

Ex regist. Greg. papæ. ad Siagrium episcopũ Augustudunũ, ca. 110.

CVm sacerdotis dignitas alijs videat dignitatibus eminere, ita quisqs ea ornatus est, cũctis se imitãdũ debet ostẽdere, vt exẽplo sui nulli nocere, sed vitã potius valeat cõponere subiectorũ. Nã si actus dissẽtiat a no-

a nomine, quanto pontificatus ipse plus erigit, tanto magis abdicit. Itaque Menatem quendam episcopum, qui illuc de dioeceseos nostrae ordinatione profectus est, in tanta se leuitate didicimus exhibere, vt & nobis de eo maior sit verecundia, & illi episcopatus nomen non sit in honore, sed onere. Quod quia pudori nobis est, de eo illa cognoscere, quae in aliarum prouinciarum omnino reprehendimus sacerdotibus, fraternitas vestra eum illic immorari amplius non permittat, sed ad nos quantocyus reuerti compellat. Ac magis inuenta per omnia occasione transmittat, vt sub ea qua dignum est obseruantia refraenatus, seculares mores ad sacerdotalem studeat conuertere dignitatem. Nam satis noxium atque perniciosum est, vt imitatione ipsius, qui aedificari debuerant destruantur. In qua re non solum ille culpabilis, sed etiam qui non restiterit inuenitur. Nam consentire videtur erranti, qui corrigenda, vt resecari debeant non concurrit. Quia vero quidam Theodorus episcopus de dioecesi reuerendissimi fratris nostri Constantij Mediolanensis Ecclesiae episcopi, disciplinam, vt dicitur, euitans illuc venisse firmatur: hortamur vt & isto diligentius requisito, ad episcopum suum vestra fraternitas retransmittat. Et quia, sicut legitur, qui abijcit disciplinam infelix est, nulla eum illic excusatione patiamini retinere, quatenus & hi, qui leuitatis eorum vitio possunt decipi liberentur, & de ipsis habere mercedem, ne in hac stultitia pereat valeatis.

Quam diu episcopus in aliena ciuitate remoretur. Cap. CXVIII.

Osius episcopus dixit: Et hoc quoque statuere debetis, vt ex alia ciuitate quum venerit ad aliam ciuitatem, & ambitioni magis quam deuotioni seruiens, voluerit in aliena ciuitate multo tempore residere: Forte enim euenit episcopum loci non esse tam instructum, neque tam doctum: is vero qui aduenit incipiat contemnere eum, & frequenter facere sermonem, vt dehonestet & infirmet illius personam, ita vt ex hac occasione non dubitet relinquere adsignatam sibi Ecclesiam, & transeat ad alienam. Definite ergo tempora: quia & non recipi episcopum inhumanum est, & si diutius resideat perniciosum est. Memini autem superiori concilio fratres nostros constituisse, vt si quis laicus in ea in qua commoratur, ciuitate, IIII. dominicos dies, id est, per tres septimanas non celebrasset conuentum, communione priuaretur. Si haec circa laicos constituta sunt, multo magis episcopum nec licet, nec decet, si nulla sit tam grauis necessitas quae detineat, vt amplius a suprascripto tempore absens sit ab Ecclesia sua. Vniuersi dixerunt placere sibi. Ex concil. Sardicensi cap. 14.

De suscipiendis episcopis qui persequutionem patiuntur. Cap. CXIX.

Osius episcopus dixit: Suggerente fratre & coepiscopo nostro Olympio etiam hoc placuit, vt si aliquis vim perpessus est, & inique expul Ex eodem cap. 21.

expulsus, pro disciplina & catholica confessione, vel pro defensione veritatis, effugiens pericula, innocens & deuotus ad aliam venerit ciuitatem, non prohibeatur immorari, quam diu aut redire possit, aut iniuria eius remedium acceperit: Quia durum est cum qui persequutionem patitur non recipi, etiam & larga beneuolentia & humanitas ei est exhibenda. Om̃is synodus dixit: Vniuersa quæ constituta sunt, catholica Ecclesia in vniuerso orbe diffusa custodiet. Et subscripserunt qui conuenerant.

De illis qui se dicunt esse episcopos. Cap. CXX.

Ex concil. Remensi, cap. 4.

SVnt in quibusdam locis scotti, & alij erronei, qui se dicant episcopos esse, & multos negligentes absq; licentia dominorum suorum siue magistrorum, presbyteros & diaconos ordinent. Quorum ordinationem, quia plerumq; in symoniacam incidit hæresim, & multis erroribus subiacet, modis omnibus irritam fieri debere, omnes vno cõsensu decreuimus.

Qualiter peregrini episcopi recipiãtur. Cap. CXXI.

Ex regist. Gregorij papæ, vni uersis episcopis per Illyricum ca. 42.

IOuinus excellentissimus vir filius noster per Illyricum scriptis suis nobis indicasse dinoscitur, ad se sacris apicibus destinatis iussum fuisse episcopos quos e proprijs locis hostilitatis furor expulerat, ad eos episcopos qui nunc quoq; in locis proprijs degunt, pro sustentatione ac stipendijs præsentis vitæ esse iungendos. Et licet ad hoc fraternitatem vestram iussio principalis ad moneat, habemus tamen maius horum mandatum æterni principis, quo ad hæc terribilius peragenda compellimur, vt non dico fratres & coepiscopos nostros, sed ipsos etiam quos nobis contrarios patimur, quum opportunitas postulat, in conferendis subsidijs necessitatum carnalium diligamus. Oportet ergo vos ad hanc rem, & cœlesti primitus principi obedientes existere, & imperialibus etiam iussionibus consentire, quatenus fratres coepiscoposque nostros, quos & captiuitatis & diuersarum necessitatum angustiæ comprimunt, debeatis consolandos, conueniendosque vobiscum in ecclesiasticis sustentationibus libenter suscipere: nõ quidem vt per communionem episcopalis throni dignitatem, sed vt ab Ecclesia iuxta possibilitatem sufficientia debeant alimenta percipere. Sic enim & proximũ in Deo, & Deum in proximo diligere comprobamur. Nullam quippe eis nos in vestris Ecclesijs autoritatem tribuimus, sed tamen eos vestris solacijs contineri, summopere hortamur.

De episcopis vel presbyteris ignotis, vt ante probationem synodalem ministrare non permittantur. Cap. CXXII.

Ex concil. Rotoma. cap. 8.

STatuimus secundum canonicam cautelam, omnes vndecunque superuenientes ignotos episcopos, vel presbyteros, ante probationem synodalem in ecclesiasticũ ministerium non admittere.

Vt episcopus hostilitate expulsus, ad aliam vacantem transeat Ecclesiam. Cap. CXXIII.

Ex reg. S. Grego. ad Agnellum epi. ca. 13.

PAstoralis officij cura nos admonet

net, destitutis Ecclesijs proprios cō stituere sacerdotes, qui gregem dominicum pastorali debeant sollicitudine gubernare. Propterea te Ioannem ab hostibus captiuitate Lisitanæ ciuitatis episcopum, in Squillicina Ecclesia Cardinalem necesse duximus constituere sacerdotem, vt & susceptam semel animarum curam intuitu futuræ retributionis impleas, & licet a tua, hoste imminente depulsus sis, aliam quæ pastore vacat debeas Ecclesiam gubernare: ita tamen, vt si ciuitatem illam ab hostibus liberam effici, & domino protegente ad priorem statum contigerit reuocari, in eam, in qua & prius ordinatus es, Ecclesiam reuertaris. Sin autē prædicta ciuitas continua captiuitatis calamitate premitur, in hac in qua & a nobis incardinatus es debeas Ecclesia permanere.

De episcopis quod omnes homines eis iure obedire debeant, Cap. CXXIIII.

Ex decret. Clementis papæ, ca. 15.

OMnes principes terræ & cunctos homines episcopis obedire, & capita sua submittere, eorumque auditores existere præcipiebat, vt omnes pariter fideles, & cooperatores legis Dei monstrentur, ne de eis dicatur: Confundentur & erubescent omnes qui pugnant aduersum te, & erunt quasi non sint, & peribunt viri qui contradicunt tibi. Quæres eos & non inuenies viros rebelles tuos, erunt quasi non sint, & veluti consumptio hominis bellantis aduersum te. Omnes ergo qui eis contraeunt, ita damnatos & infames vsque ad satisfactionem mōstrabat: & nisi conuerterentur, a liminibus Ecclesiæ alienos esse præcipiebat.

Quod episcopi claues sint Ecclesiæ, & habeant potestatem claudere cœlum & aperire portas eius. Cap. CXXV.

Ex eodem cap. 37.

SAnctam ergo Ecclesiam immaculatam omnes seruare debere euangelizabat, cuius claues episcopos esse dicebat. Ipsi enim habent potestatem claudere cœlum, & aperire portas eius, quia claues cœli facti sunt. Amouere autem eos nemine minem debere docebat: quia oculi domini sunt, & qui eos tangit, tangit pupillam oculi eius. Et quanta pœna dignus sit qui eos scandalizat, ipsum dominum docuisse dicebat, vbi ait: Qui scandalizauerit vnum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris.

Quod episcopos dominus ad glorificandum se elegerit, & quod omnes principes terræ eis obedire oporteat, & capita sua submittere. Cap. CXXVI.

Ex eodem cap. 39.

AD glorificandum se, & diuina mandata seminanda & euangelizanda episcopos dominus elegit, & non vt prohibeantur, aut perturbentur aiebat: Quoniam qui eos lædit, cum lædit cuius legatione funguntur. Prædicare eos assidue, & mandata domini sine intermissione annunciare rogabat. Opera eorum bona corā hominibus monstrare, & conscientiam bonā coram Deo habere insinuabat.

De

De episcopis quod se inuicem diligere debeant. Cap. CXXVII.

Ex eodem cap. 30. EPiscopos ergo vicem apostolorum gerere, dominum docuisse dicebat, & reliquorum discipulorum vicem tenere presbyteros debere insinuabat: & si quis aliquem ex his scandalizaret, grauissimã sibi pœnam inferri debere prædicabat. Cunctos se inuicem diligere & adiuuare debere, & neminem ab adiutorio fratris se subtrahere instruebat.

Vt episcopus episcopum alium non conculcet. Cap. CXXVIII.

Ex concil. Aralatensi cap. 13 VT nullus episcopus alium episcopum conculcet, eumq; calumniari vel iniuriari præsumat. Quod si fecerit, gradus sui periculo subiacebit.

De episcopis qui se à fratrum adiutorio subtraxerint. Cap. CXXIX.

Ex decret. Alexandri pap. ca. 30 omnibus episcopis missis. QVi autem ex vestro collegio fuerit, & ab auxilio vestro se subtraxerit, magis schismaticus quam sacerdos esse probabitur. Ecce, inquit, Propheta, quam bonum, & quam iucũdum habitare fratres in vnum. Illi vero non in vnum habitant, qui a fratrum se solatio subtrahunt, & quod deterius est, fratribus insidias præparant, aut laqueos ponunt. Item post pauca. Nos ergo qui discipuli domini & dici & esse cupimus, portare crucem domini, & compati fratribus debemus, & non quasi cunque eis insidias aut foueas præparare: quia talionem meretur, qui fratribus foueã parat. Nolite errare fratres, quia Deus nõ irridetur. Huius rei gratia vobis dominus commisit Ecclesiam suam, vt pro omnibus laboretis, & cunctis oppressis opem ferre non negligatis. Vnde & dominus per Prophetam loquitur dicens: Hæc dicit dominus: Iudicate mane iudicium, & eruite vi oppressos de manu calumniantis, ne forte egrediatur quasi ignis indignatio mea & succendatur, & non sit qui extinguat. Vos ergo qui in summo speculo a dño constituti estis, attendere eos & opprimere oportet, qui in fratres seditiones & scandala excitant, ne simul cum eis pereatis.

De episcopis qui se quasi canino dente inuicem corroserint. Cap. CXXX.

SI vero, quod absit, discordes fueritis, & canino dente vos derodere cœperitis, non solum eos non superabitis, sed & vobisipsi nocebitis, atq; ab eis superabimini, & nocenter forte peribitis. Ex eisdem ad eosdem cap. 18.

De episcopis qui fratribus nocere desiderant. Cap. CXXXI.

SIcut omis qui diligit fratrem suum ex Deo est: ita omnis qui odit proximum ex diabolo est. Dilectione enim sola discernitur quis, ex quo genitus approbetur, dicente Ioanne: In hoc manifesti sunt filij Dei, & filij diaboli. Omns qui non facit iustitiam, ex Deo non est, & non diligit fratrem suum. Quoniam hæc est annunciatio quam ab initio audistis, vt diligatis alterutrum. Et post paulum: Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis quoniam omnis homicida, nõ habet vitã æternã in se manentẽ. Ecce homicida probabiliter esse declarat, qui a fraterna societate diuidi- Ex decret. Bonifacij papæ.

diuiditur. Nam & si manus nō moueat ad occidēdum, ꝓ eo tamē quia immitis est ad nocēdum, iam a Deo homicida tenetur. Viuit ille, & iste iam interfector conuincitur. Cum igitur his pręceptis beatus Apostolus Paulus consona prædicatione concordet dicens: Sol nō occidat super iracundiā vestram. &: Nolite locum dare diabolo, relatæ sunt nobis quorundam sacerdotum personæ in tantam obstinationis efferbuisse discordiam, vt non solum illos ab ira occasus solis non reuocet, sed ne annosa quidem transactio temporum, ad bonum charitatis reclinet. Quippe in quorum cordibus ita sol iustitię Christus occubuit, vt ad lumen charitatis redire vix possint. Horum igitur & similium discordantium fratrum oblationes, iuxta antiqui canonis definitioēm, nullo modo recipiendas esse censemus. Personis tamen discordantium id speciali definitione præcipimus, vt antequam eos reconciliatio vera innectat, nullus eorum accedere ad altare domini audeat, vel gratiam communionis sanctæ percipiat: sed geminato tempore per pœnitentiam compensabunt, quo discordiæ seruierūt. Quod si vnus eorum alio contemnente ad satisfactionem charitatis cucurrerit, ex eo tempore iam pacificus intra Ecclesiam recipietur, ex quo ad concordiam festinasse conuincitur: sententia tamen superiori seruata, vt tempus quod in iram expēdit, geminatum in pœnitentiæ satisfactione persoluat.

Vt nullus de episcopo suo querelam faciat, nisi prius eum de eadem sæpe interpellet. Cap CXXXII.

SI quis erga episcopum vel actores Ecclesiæ quamlibet querelam habere iustam crediderit, non prius primates, aut alios adeat iudices, quam ipsos a quibus se læsum æstimat conueniat familiariter: non semel, sed sæpissime: vt ab eis aut suam iustitiam accipiat, aut excusationem. Si autem secus egerit, ab ipsis & ab alijs communione priuetur, tanquam apostolorum aliorumq́; patrum contemptor. Ex decret. Alexandri papę, omnibus orthodoxis missis, ca. 2

Vt episcopi à solo domino sint dijudicandi. Cap. CXXXIII.

EPiscopos autem a solo domino iudicandos aut remouendos, & non ab alijs esse dicebat: qa sui sunt, nō alterius. Et quis est qui alterius iudicet seruum? Nam si ista non patiuntur homines, nec Deus Deorum, & dominus dominantium hæc vllatenus patitur. Vnde & per prophetas sibi testes esse dicebat: per quos dominus loquitur dicens: Ecce excoxi te, sed non quasi argentum: elegi te in camino paupertatis. Propter me propter me faciam, vt non blasphemer, & gloriam meam alteri non dabo. Ex decret. Clementis papæ, ca. 38.

Nimis timendum & præuidendum ne offendantur episcopi. Cap. CXXXIIII.

NImis timenda est fratres hæc sententia, & præuidendum vobis, ne offendatis eos, qui tantam a domino potestatem habent. Et ideo potius obaudiendi, diligendi, & summopere sunt venerandi, & non detrahendi, vel lacerandi, aut eijciendi, sed portandi & amandi, ipso dicente domino: Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me Cap. Euaristi pap. omnibus per Aegyptum fratribus missum.

me spernit. Ideo hæc vobis & omnibus fidelibus scribimus fratres, vt ab his vos caueatis, & posteris vestris non malum sed bonum exemplum relinquatis, quoniam iniuria episcoporum ad Christum pertinet, cuius vice funguntur.

De episcopis qui ab ouibus suis criminantur, vt eorum criminatio non recipiatur. Cap. CXXXV.

Ex epistol. Calist. papæ, cap. 1.

CAlistus episcopus Ecclesiæ catholicæ vrbis Romæ, benedicto fratri & coepiscopo, salutem in Christo. Criminationes vero contra doctorem nemo suscipiat: quia non oportet filios patres reprehendere, nec seruos dominos lacerare. Filij ergo sunt doctorum omnes quos instruunt: & sicut filij patres carnales, sic & hi patres debent diligere spiritales. Non enim bene viuunt, qui non recte credunt, aut patres reprehendunt, vel detrahunt suis. Doctores ergo, qui & patres vocantur, magis portandi, quam reprehendendi sunt, nisi in recta fide errauerint. Nullus ergo doctorum per scripta accusetur, nec nisi fideli & legitimo, qui etiam irreprehensibilem vitam ac conuersationem ducat, accusatori respondeat. Quia indignum est, vt doctor stulto & indocto atque reprehensibiliter viuenti respondeat iuxta stultitiam suam, dicente scriptura: Non respondeas stulto iuxta stultitiam suam. Non bene viuit, qui non recte credit. Nihil mali vult, qui fidelis est. Si quis fidelis est, videat ne falsa loquatur, aut cuiquam insidias ponat. Fidelis homo semper fideliter agit, & infidelis callide insidiatur, atque fideles & pie ac iuste viuentes perdere nititur, quia similis similem sibi quærit. Infidelis vero homo, mortuus est in corpore viuente. Econtra sermones fidelis hominis, vitam custodiunt auditorum. Doctorem enim catholicum, & præcipue domini sacerdotem, sicut nullo errore implicari, ita nulla oportet machinatione aut cupiditate violari, dicente scriptura sancta: Post concupiscentias tuas non eas, & a voluntate tua auertaris.

Episcopos a suis ouibus non reprehendendos, nisi in fide errauerint. Cap. CXXXVI.

DOctor autem vel pastor Ecclesiæ, si a fide exorbitauerit, erit a fidelibus corrigendus. Sed pro reprobis moribus magis est tolerandus, quam distringendus, quia rectores Ecclesiæ a domino sunt iudicandi, sicut ait Propheta: Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos discernit. Vnde oportet vnumquemque fidelem si viderit aut cognouerit plebes suas aduersus pastorem suum tumescere, aut clerum detractionibus vacare, hoc vitium pro viribus extirpare, prudenterque corrigere satagat: nec eis in quibuscunque negocijs misceri, si incorrigibiles apparuerint, antequam suo reconcilientur doctori, præsumat: quoniam tam sacerdotes quam reliqui fideles omnes summam debent habere curam de his qui pereunt, quatenus eorum redargutione, aut corrigantur a peccatis, aut, si incorrigibiles apparuerint, ab Ecclesia separentur.

Ex epistol. Anacleti papæ, ferl ea omnibus Christi sacerdotib. cap. 1.

D De

De eadem re. Cap. CXXXVII.

Ex decret. Clementis pap. ca. 17

IPsi autem episcopi si exorbitaue rint, ab istis non sunt reprehendendi, vel arguendi, sed portandi, nisi in fide errauerint. Hi ergo super hos sunt, non illi super istos: quoniam maior a minore non argui, nec iudicari potest. Nullus se extollat erga doctores ac magistros suos: quia discipulus super magistrum necesse debet nec potest. Nullus velit dici sanctus antequam sit, sed prius sit vt verius dicatur. Præcepta domini, doctorumq; ac magistrorum factis quotidie adimplere, & in Christi nomine pro inimicis orare oportet.

De eadem re. Cap. CXXXVIII.

Ex episto. Eusebij papæ. ca. 20.

NEcesse enim est vt rectores a subditis timeantur, ab ipsisq; corrigantur, vt humana formidine peccare metuãt, qui diuina iudicia non formidant. Deteriores quippe sunt, qui doctorum vitam, moresq; corrumpunt, his qui substantias aliorum prediaq; diripiunt. Ipsi quidem ea quæ extra nos licet nostra sint auferunt, nostri quoq; detractores, & morum corruptores nostrorum, siue qui aduersum nos armantur, proprie nos ipsi decipiunt, & ideo iuste infames sunt, & merito ab Ecclesia extorres fiunt.

De eadem re. Cap. CXXXIX.

Ex decret. Gagi papæ. ca. 7.

OVes vero quę pastori suo cõmissæ fuerint, eum nec reprehendere, nisi a recta fide exorbitauerit, debent, nec vllatenus accusare possunt: quia facta pastorum eorum gladio ferienda non sunt, quãquam recte reprehendenda videantur.

De infamatis & dilaceratis episcopis, & a ciuitatibus proprijs pulsis. Cap. CXL.

Ex decret. Euarist. papæ oibus per Aegyptum fratribus miss. ca. 18.

AVdiuimus enim quosdam a vobis infamatos & dilaceratos episcopos, a ciuitatibus ,pprijs pulsos, qui alibi episcopi constitui nõ possunt, nisi in ciuitatibus nõ minimis, & alios in eis, ipsis viuẽtibus, constitutos. Ideo hæc vobis scribimus, vt sciatis hoc nõ licere, sed prio prios reuocari, & integerrime restitui debere. Illos vero qui adulterina fœditate suas sponsas, quas & vxores eorum præfixo tenore esse intelligimus, tenent, ejci vt adulteros, atq; infames fieri, eosq; ab ecclesiasticis honoribus arceri iubemus. Si autem aduersus eos aliquam querelam habueritis, his peractis inquirendum erit, & autoritate huius sanctæ sedis terminandum.

Vt episcopus non dijudicetur qui suis rebus est expoliatus. Cap. CXLI.

Ex decret. Felicis papæ epis per Aegyptũ missis cap. 10.

NVllus enim episcopus qui suis est rebus expoliatus, aut a se de propria vi aut terrore pulsus, antequam omnia sibi ablata legibus restituantur, & ipse pacifice annum vel plus suis fruatur honoribus, sediq; propriæ sit regulariter restitutus, iuxta canonicam institutionem accusari, vocari, iudicari, aut damnari potest.

De eadem re. Cap. CXLII.

Ex decret. Stepha. papæ omnibus epis missis. cap. 6.

NVllus enim episcoporũ, dum suis fuerit rebus expoliatus, aut a sede propria qualibet occasione pulsus, debet accusari: aut a quoquam ei potest crimẽ obijci, priusq̃ integerrime restauretũ, & oĩa, quæ ei ablata quocunq; sunt ingenio, legibus

bus redintegrentur: & ipse propriæ sedi & pristino statui regulariter reddatur: ita, ut omnes possessiones, & cuncta sibi iniuste sublata, atque fructus omnes, ante conceptam accusationem, primates & synodus episcopo, de quo agitur, funditus restituant. Quia hoc non solum ecclesiasticæ, sed etiam seculi leges fieri prohibent: neque aliquis eorum, aut ecclesiarum autorum, vel defensorum ad aliquos prius accusari debet, quam ipse charitatiue bis aut ter ab eis, qui se læsos æstimant, vel eos pro aliquibus erratibus corripere cupiunt, conueniatur: ut ab eis aut familiarem emendationē, aut iustam percipiat excusationem. Quod qui præsumpserit, liminibus arceatur Ecclesiæ, usque ad condignam satisfactionem.

De eadem re. Cap. CXLIII.

Ex decret. Sixti papę Hispaniæ epis missis cap. 6.

HIs taliter cōsideratis, atque cum reliquorum episcoporum decretis, tanquā omnium curā gerentes, propter sedis propriæ apicē decernimus, ut nemo pontificum aliquem suis rebus expoliatū episcopum, aut a sede pulsum, excommunicare aut iudicare præsumat: quia non est priuilegium quo expoliari possit iam nudatus. Si quis autem aliter agere præsumpserit, sciat censuram huius sedis cum omnibus membris suis sibi non defuturam, & sicut egerit, ita recipiet. Si bene: bñ. Si graue: graue. Si pessime: pessime. Quoniam dignus est operarius mercede sua.

Ut episcopi criminati libere apostolicam appellent sedem, & plera que alia circa iudiciū obseruanda. Cap. CXLIIII.

Ex decret. Iulij papæ Oriētalib. epis missis cap. 18.

VT omnes episcopi qui in quibusdam grauioribus pulsantur, vel criminantur causis, quoties necesse fuerit, libere apostolicam appellent sedem, atque ad eam quasi ad matrem confugiant, ut ab ea, sicut semper fuit, pie fulciātur, defendantur, & liberentur. Cuius dispositioni, omnes maiores ecclesiasticas causas, & episcoporū iudicia, antiqua apostolorū eorumque successorum atque canonum autoritas reseruauit. Quoniam culpantur episcopi, quia aliter erga fratres egerint, quā eiusdem sedis papæ fieri placuerit: placuit ut accusatus vel iudicatus a cōprouincialibus in aliqua causa episcopus licēter appellet, & adeat apostolicę sedis pontificem: qui aut per se, aut per vicarios suos, eius retractari negocium procuret. Et dum iterato iudicio pontifex causam suam agit, nullus alius in eius loco subrogetur, ponatur, aut ordinetur episcopus. Quoniam quanquā cōprouincialibus episcopis accusati causam pontificis scrutari liceat, non tamen definiri inconsulto Romano pōtifice permissum est: cum beato Petro apostolo, non ab alio quā ab ipso dictum sit domino: Quæcūque ligaueris super terram, erunt ligata & in cœlis, & quæcunque solueris super terram, erunt soluta & in cœlis. Si quis putauerit se a proprio metropolitano grauari, apud primatē diœceseos, aut penes apostolicę vniuersalis Ecclesiæ papam iudicetur. Accusatores & accusationes quas leges seculi non asciscunt, & nos vnanimiter submouemus, ne fiat indistricta probatione impietas, cum re

 cta

cta sit iudicij in electione sententia. Si quis erga episcopum vel actores Ecclesiæ se proprium crediderit habere negocium, non prius adeat iudices, quam ad eos recurrat charitatis studio: vt familiari colloquio commoniti, ea sanare debeant, quæ in querimoniã deducuntur. Quod si aliter egerit, communione priuetur. Nemo pontificum deinceps aliquem episcopum suis expoliatum rebus, aut a sede pulsum, excommunicare aut iudicare præsumat: quia non est priuilegium, quo spoliari possit iam nudatus. Pari tenore decernimus non credi accusatori, qui absente aduersario causam suggesserit, ante vtriusque partis discussionem: nec accusatores nec testes suscipi, qui non sunt idonei. Placuit si accusatus vel damnatus episcopus appellauerit Romanum pontificem, id statuendum, quod ipse iuste censuerit. Et omnes qui aduersus patres armantur, infames esse censemus: neque eos qui cum inimicis morantur, ad accusationem vel ad testimonium recipiendos. Placuit vt semper in accusatione clericorum primo persona, fides, vita, & conuersatio blasphemantium perscrutetur. Nam fides omnes actus hominis præcedere debet: quia dubius in fide, infidelis est. Nec eis omnino esse credendum, qui veritatis fidem ignorant, nec rectæ conuersationis vitam ducunt: quoniam tales facile & indifferenter lacerant, & criminantur recte & pie viuentes. Ideo suspcio eorum discutienda est primo & corrigenda. Neque accusatoribus suspectis, vel de inimicorum domibus prodeuntibus credendum.

Episcopus si ab aliquo pulsatur, per episcopos iudices causa finiatur. Cap. CXLV.

SI quis episcopus a quoquam impetitur, vel ille aliquam quæstionem retulerit, per episcopos iudices causa finiatur: siue quos eis primates dederint, siue quos ipsi vicinos ex consensu elegerint. Ex concil. Spa'ensi cap. 8.

De episcopis iudicibus quos communis consensus elegerit. Cap. CXLVI.

IVdices autem episcopos, quos communis consensus elegerit, non liceat quemquam prouocare: & quisquis probatus fuerit pro cõtumacia nolle obtẽperare iudicibus, cum hoc primæ sedis episcopo fuerit probatum, det literas, vt nullus ei communicet episcoporum, donec obtemperet. Ex eodem conci. ca. 9

Vt episcopi comprouinciales peregrina iudicia non patiantur. Cap. CXLVII.

PEregrina vero iudicia, salua in omnibus apostolica autoritate, generali sanctione prohibemus. Quia indignum est vt ab exteris iudicetur, qui prouinciales & a se electos debet habere iudices, nisi fuerit appellatum. Vnde oportet, si aliquis episcoporum super certis accusetur criminibus, vt ab omnibus audiatur qui sunt in prouincia episcopis: quia non oportet accusatum alicubi quam in foro suo audiri. Ex decret. Fabiani papæ Hilario epo missis, cap. 16

De episcopo criminato, si iudicem suspectum habuerit. Cap. CXLVIII.

SI quis vero episcopus iudicem suspectum habuerit, & viderit se ingrauari, libere sedem apostolicam Ex decret. eiusdẽ ad eundẽ epm missis, c. 17

cam appellet. Appellantem autem non habeat afflictio vlla, aut detentionis iniuriose custodia, sed liceat appellatori conuiciantum causam appellationis remedio subleuare: licet etiam in causis criminalibus appellare, nec appellandi vox denegetur ei, quem in supplicium sententia destinarat.

Si quis episcopus in crimine detentus fuerit, & non potest plurimos congregare, a XII. episcopis audiatur. Cap. CXLIX.

Ex concil. Carthagi. cap. 12.

FElix episcopus dixit: Suggero secūdum statuta veterum conciliorum, vt si quis episcopus, quod non optamus, in reatum aliquem incurrerit, & nimia necessitas ei fuerit non posse plurimos cōgregare: ne in crimine remaneat, a XII. episcopis, & presbyter a sex episcopis, cum proprio suo episcopo audiatur, & diaconus a tribus.

De episcopo criminato si episcopi comprouinciales in eius criminatione dissense rint. Cap. CL.

Ex concil. Antioche. cap. 14.

SI quis episcopus de certis criminibus dijudicatur, & contingat de eo comprouinciales episcopos dissidere, cū iudicatus ab alijs innocēs creditur, reus ab alijs æstimatur, propter huius ambiguitatis absolutionē sanctæ synodo placuit, vt metropolitanus episcopus a vicina prouincia iudices alios cōuocet, qui cōtrouersiam tollant, & vt per eos simul, & per comprouinciales episcopos quod iustum fuerit visum approbetur.

Vt episcopis nullus laicus crimen imponere possit. Cap. CLI.

Ex decre. Siluest. papę, cap. 1.

IN consensu & subscriptione omnium constitutum est, vt nullus laicus episcopo, vel alicui in ordinibus posito, crimen aliquod possit inferre. Et vt presbyter non aduersus episcopum, non diaconus aduersus presbyterum, non subdiaconus aduersus diaconum, non acolytus aduersus subdiaconum, non exorcista aduersus acolytum, nō lector aduersus exorcistam, non ostiarius aduersus lectorem, det accusationem aliquam. Et non damnetur præsul, nisi in LXX. duobus idoneis testibus.

Quod inimici accusatores esse non possint. Cap. CLII.

Ex decret. Anacleti papæ. oib. epis missis cap. 37.

ACcusatores autem & testes esse non possunt, qui in proximo facti sunt inimici, ne irati nocere cupiant, ne læsi vlcisci se velint. In offensis igitur, accusatorum & testium affectus quærendus est, & nō suspectus.

Vt episcopi accusatorum episcoporum iudices esse debeant. Cap. CLIII.

Ex decret. Damasi papæ, cap. 3.

ACcusatorum episcoporum iudices esse decernimus episcopos sapientes, recte & iuste volentes.

Qualiter accusatus episcopus discutiendus sit apud patriarchas vel primates, & de testibus conuinci debeat. Cap. CLIIII.

Ex decret. Zepherini papæ oib. per Siciliam cōstitutis episcopis missis, cap. 1.

PAtriarchę vero vel primates accusatū discutientes episcopum, non ante sententiam proferant finitiuam, quam apostolica fultus autoritate, aut reum se ipse confiteatur, aut per innocentes & regulariter examinatos conuincatur testes, qui minores nō sint numero, quam illi discipuli fuerunt quos dominus ad adiumentum apostolorum eligere præcepit.

De patriarchis & primatibus. Cap. CLV.

Ex decret. Clementis pap. ca. 9.

IN illis vero ciuitatibus in quibus olim apud Ethnicos primi fla-

mines eorum, atq; primi legis doctores erãt, episcoporum primates poni, vel patriarchas, qui reliquorũ episcoporũ iudicia, & maiora, quoties necesse foret, negocia in fide agitarent, & secũdum domini voluntatem sicut sancti constituerũt apostoli, ita vt ne quis iniuste periclitaretur definirent.

De vocatione accusati episcopi. Cap. CLVI.

Ex epist. Damasi papæ, ad Stephanũ, & ad concil. Africæ.

VOcatio enim ad synodum, iuxta decreta patrum canonica, eius qui impetitur, rationabilibus scriptis per spatiũ fieri debet cõgruum atq; canonicum. Quia nisi canonice vocatus fuerit suo tempore, & canonica ordinatione: licet venerit ad conuentum, in quacunq; necessitate, nisi sponte voluerit, nullatenus suis respõdebit insidiatoribus, quoniam nec seculi leges hoc permittunt fieri, quanto magis diuinæ.

Vt primates de accusato episcopo non ante sententiam proferant damnationis, quam aut reum seipsum confiteatur, aut canonice per innocentes testes conuincatur. Cap. CLVII.

Ex epistol. Felicis papæ, Patero no epõm: ſ ſ. cap. 4.

PRimates quoq; accusatum discutientes episcopum, non ante sententiam proferant damnationis, quam apostolica fretus autoritate, aut reũ seipsum confiteatur, aut per innocentes & canonice examinatos regulariter testes cõuincatur. Aliter cẽsemus irritã esse & iniustã episcoporum damnationem, & idcirco a synodo retractandã: ita vt oppressis ab omnibus in cunctis subueniatur causis.

Qualis primas esse vel quid agere debeat. Cap. CLVIII.

Ex reg. ad Gennadiũ Patricium & Exarchum Africæ.

COncilium vero catholicorum episcoporum admoneri præcipite, vt primatẽ nõ ex ordine loci, postpositis vitæ meritis, faciat, quoniam apud dominũ non gradus elegãtior, sed vitæ melioris actio comprobatur. Ipse vero primas, nõ passim, sicut moris est, per villas: sed in vna, iuxta eorum electionẽ, ciuitate resideat.

Vt episcopi singularum gentium sciãt quis inter eos sit primus Cap. CLIX.

Ex epistol. Anacleti papæ, oib. epis missa

BEati etiam apostoli inter se statuerũt, vt episcopi singularum scirent gentiũ, quis inter eos primus esset: quatenus ad eũ potior eorum solicitudo pertineret. Nam & inter beatos apostolos quædam fuit discretio. Et licet omnes essent apostoli: Petro tamen a domino est concessum, & ipsi inter se idipm voluerũt, vt reliquis omibus præesset apostolis Cephas. i. vt Petrus principatum teneret apostolatus. Qui & eãdem formam suis successoribus et reliqs episcopis tenẽdam tradiderunt. Et non solum hoc in nouo testamento est constitutum, sed etiam in veteri fuit. Vnde scriptum est; Moses & Aaron in sacerdotibus eius. i. primi inter eos fuerunt. Et quamuis ita sit ordinatum, nemo tamen quod suum est quærat, sed q̃d alterius. Vnde ait B. apostol. Paulus: Vnusqsq; placeat proximo suo in bonum ad ędificationem. Et sicut ipse saluator suis ait discipulis: Qui maior est vestrum, erit minister vester. Et reliq̃.

Vt episcopus accusatus non communione priuetur, nisi die statuta venire noluerit. Cap. CLX.

Ex concil. Carthagi. cap. 19.

AVrelius episcop. dixit: Quisquis episcoporũ accusatur, ad primatẽ prouinciæ ipsius causam deferat accusator, nec a communio

ne

ne suspendat cui crimen intenditur, nisi si ad causam suam dicendam electorum iudicum die statuta literis euocatus, minime occurrerit, hoc est, infra spatium mensis ex ea die, qua eum literas accepisse constiterit. Quod si aliquas veras necessitatis causas probauerit, quibus eũ occurrere non potuisse manifestum sit: causæ suę dicendę intra alterum mensem, integram habeat facultatem. Verum post mensem secundum non communicet, donec examinetur. Si autem ad cõsilium vniuersale infra anni spatiũ occurrere noluerit, vt vel ibi causa eius terminetur: ipse in se damnationis sententiam dixisse iudicetur. Tempore sane quo non communicat, nec in sua Ecclesia vel parochia communicet. Accusator autem eius, si nunquam diebus causæ dicendæ defuerit, a communione non remoueatur. Si vero aliquando defuerit subtrahẽs se, restituto in communiõe episcopo, ipse remoueatur a communiõe accusator: ita tamen vt nec ipsi adimatur facultas causæ peragendæ, si se ad diem occurrere non noluisse, sed non potuisse probauerit. Illud vero placuit, vt, cũ agere cœperit in episcoporum iudicio, si fuerit accusatoris persona culpabilis, ad arguendum nõ admittatur, nisi proprias causas non tamen ecclesiasticas asserere voluerit.

De Maximo episcopo varijs criminibus infamato, & ad synodum sæpius vocato qui venire & se excusare neglexerat. Cap. CLXI.

Ex epistol. Bonifacij papæ ad episc. Galliæ.

BOnifacius episcopus, Patroclo, Remigio, Maximo, Hilario, Seuero, Valerio, Iuliano, Castorio, Leontio, Constantino, Ioanni, Montano, Marino, & cæteris episcopis per Gallias, & per septẽ prouincias constitutis. Valentinæ nos clerici ciuitatis adierunt, proponentes libellum & crimina quæ Maximum tota prouincia asserit commisisse. Delegata toties cognitione, illum constituta semper subterfugisse iudicia, nec confusum conscientia festinasse, vt si esset innocens examinatis omnibus purgaretur: quæ toties decreta ex nostrarum quoque chartarum instructione cognouimus. Qui econtrario probauit de se illa quæ dicta sunt, quia ad ea confutanda, quum essent innumera, a decessoribus meis prouincialis est delegata cognitio. Conuentus etiam dicitur vitasse, & minime adesse voluisse: & nullus dubitat quod ita iudicium nocens subterfugit, quemadmodum vt absoluatur qui est innocens quærit: Sed astuta cauillatio eorum qui versutis agendum credunt esse consilijs, nunquam innocentiæ nomen accipiet. Confitetur enim de omnibus, quisquis se subterfugere iudicium dilationibus putat. Veniet tamen aliquando ille qui talis perhibetur in medium. Nec prodest illi toties latuisse, toties subterfugisse, quem sui actus, & commissa, quocumque fugerit, ea quæ obijciuntur illi, si vera sunt, criminaperseuquuntur. Debuerã quidem iam nunc dignam pro eius accusatis in nostro iudicio actibus, qui cognitionem & decretum iudiciũ sæpe declinando credidit illudẽdum,

dare sententiam. At ne aliquid præcoqui forsitan iudicaret, & sibi qui absens est, licet sit quæsitus a nobis, reseruatum esse nihil diceret, maluimus intercapedine temporis data differri, quum hoc etiam eius accusatores assererent. De cuius intentionibus & moribus sit secretum maximum, tanto magis damnanda committere, quanto tardius se constituto iudicio præsentaret. Quem manichæorum inuolutum caligine arguunt, turpiq; secta olim. Ita quum non posset abluere animum sordida improbatione, obiectaq; ei gesta synodalia proferentes, & commissis inuolutum vndique flagitijs, nullum ei sanitatis habuisse respectum, quem furore suo & insana temeritate ad secularium quoque iudicium tribunali subditum quæstioni, quod in vili quoque persona turpissimum est obijcerent. Peruenisse eum ad homicidij damna asserunt, gestis prolatis in medium. Et hunc talem post tanta taliaque commissa, episcopatus adhuc sibi nomen in suis latibulis vendicare, in propriæ ciuitatis infamiam, nimijs doloribus conqueruntur, & sanctum nomen vendicando sibi velle polluere. Ideoque fratres charissimi, quia audiendus hic præsentare se noluit, nec conuictus forsitan ab accusantibus se defendere possit: digna tandem aliquando præsentatus episcopali iudicio pronunciationis congrue feriri sententia iudicamus. Quamquam illi quum hæc edocta fuerint, sciamus huius nominis non esse iacturam, qui pudorem nunquam habuisse sacerdotij perhibetur, & locum suum nec modico quidem tempore custodisse, dilationem dedimus, & decreuimus vestrum debere intra prouinciam esse iudicium, & congregare synodum ante diem Calendarum Nouembrium, vt si adesse voluerit præsens, si confidit ad obiecta respondeat: si adesse neglexerit, dilationem sententiæ de absentia non lucretur. Nam manifestum confiteri eum de crimine, qui indulto & toties delegato iudicio, purgandi se occasione non vtitur. Nihil enim interest, vtrum in præsenti examine omnia quæ dicta sunt comprobentur: quum ipsa quoque pro confessione procurata toties constet absentia. Nos autem per omnes prouincias literas dirigemus, ne excusationem sibi ignorationis obtendat, vt ad prouinciã venire cogatur, & illic se constituto præsentare iudicio. Quicquid autem vestra charitas de hac causa duxerit decernendum, quum ad nos relatum fuerit, nostra vtconstare necesse est autoritate firmetur.

De episcopo inculpato qui ad synodum vocatus, venire contempserat. Cap. CLXII.

Richvvinum episcopum qui contra sanctorum canonum sanctiones Strazburgensem Ecclesiam inuasit, quem ad sanctam synodum per literas nostras inuitauimus, & venire contemnens, nec vicarium suum misit, autoritate sancti Petri, ego Ioannes vicarius apostolici, ex pcepto sanctæ præsentis synodi iniungendo vocamus iterum, & præcipimus quatenus ad cõcilium, id est, May Moguntiæ indi

De synodo apud Altheim habita. ca. 10.

indictum a metropolitano episcopo suo, ad præsentiam venerabilis Herigeri archiepiscopi & confratrum suorum veniat, suæ inobedientiæ & peruersitatis ibidem iustā rationem redditurus. Sin autem negligenter & hoc agere paruipenderit, abstineat se a proprio gradu, donec Romam veniens, coram domino papa, & sancta Ecclesia reddat rationem.

Qui primates sint, qui metropolitani. Cap. CLXIII.

Ex cap. concil Nicæni quę addita sunt a Felice pap.

PRimates illi & non alij sint, quā qui in Nicæna synodo sunt constituti. Reliqui vero, qui metropoles tenent sedes, archiepiscopi vocantur & non primates: salua in omnibus apostolicæ sedis dignitate, quæ ei ab ipso domino est concessa, & postea a sanctis patribus roborata.

Quod neganda sit accusatis licentia criminandi priusquam se crimine exuerint, & familiaribus atque sponte confessis, & his qui hesterno die, aut perendie, aut ante fuerunt inimici. Cap. CLXIIII.

Ex decret. Stephani papæ omnibus epis missis, c. 11

ET neganda est accusatis licentia criminandi priusquam se crimine quo premuntur exuerint: quia non est credendum contra alios eorum confessioni qui criminibus implicati sunt, nisi se prius probauerint innocentes: quoniam periculosa est, & admitti non debet rei aduersus quemcunque professio. Familiares vero & sponte confessi, atque sceleribus irretiti, non debēt admitti, nec hi, qui hesterna die aut perendie, aut ante fuerunt inimici.

De criminationibus aduersus doctores non suscipiendis, & de peregrinis iudicijs. Cap. CLXV.

Eusebij papæ, cap. 17

ET licet hæc possint generaliter dicta sufficere, vt vel declinemus errata vel custodiamus catholica, ab apostolis tamen eorumque successoribus nouimus constitutum, criminationes aduersus doctores non debere suscipi, nec peregrina iudicia fieri, necq; quenquam alterius iudicis, quam sui sentētia debere constringi.

Vt aduersus doctorem accusationes nemo suscipiat. Cap. CLXVI.

Ex concil. Spalensi. cap. 3.

ACcusationes aduersus doctorem nemo suscipiat: quia non potest humano condemnari examine, quem Deus suo iudicio reseruauit.

Vt nemo episcopum apud seculares accuset. Cap. CLXVII.

Ex epistol. Felicis papæ Aegyptiorum episcopis missa, ca. 1

VT nemo episcopum penes seculares arbitros accuset, sed apud summos primates.

De episcopis in iudicium seculare non vocandis. Cap. CLXVIII.

Ex epistol. Bonifacij papæ ad episc. Galliæ.

NVllus episcopus, neque pro ciuili, neque pro criminali causa, apud quemuis iudicem, siue ciuilem, siue militarem, producatur, vel exhibeatur. Magistratus enim qui hoc iubere ausus fuerit, amissione cinguli condemnatione plectetur.

Vt non accusetur episcopus a criminosis. Cap. CLXIX.

Ex epistol. Felicis papæ suppositis episcopis missa, cap. 18.

QVoties episcopus super certis accusatur criminibus, si tales fuerint accusatores qui iuste & canonice recipi debeant, synodo legitima in suo tempore congregata, ab omnibus canonice audiatur qui sunt in prouincia episcopis. Quod si legitimi nō fuerint accusatores, nō fatigetur episcopus: quia

quia sacerdotes ad sacrificandum vocari debent, non ad litigandum: nec illi qui throni Dei vocantur, prauorum hominum insidijs debēt turbari, sed libere Christo famulari.

Quod nullus episcopus extra suam prouinciam ad iudicium inuitetur. Cap. CLXX.

Ex decret. Iulij papæ, Orientalib. epis missis cap. 18.

NVllus episcopus extra suam prouinciam ad iudicium deuocetur: sed vocate eo canonice in loco congruo, tempore synodali, ab omnibus comprouincialibus episcopis audiatur: quia concordem super eū canonicamq; debent proferre sententiam: quia si hoc minoribus, tam clericis, quam laicis concessum est, quantomagis de episcopis seruare cōuenit? Nam si ipse metropolitanum aut iudices suspectos habuerit, aut infestos senserit, apud primatem diœceseos, aut apud Romanæ sedis pontificem iudicetur.

De accusatoribus & testibus episcoporum. Cap. CLXXI.

Ex decret. Calist. papæ episco pis p Galliam cōstitutus. cap. 17.

OMnes ergo qui in recta fide suspecti sunt, in accusationem sacerdotum, & eorū super quorum fide non hæsitatur, minime recipiantur, & in testimonio dubij habeantur. Infirmari ergo oportet eorum vocem, de quorum fide dubitatur: nec eis omnino est credendum, qui rectam fidem ignorant. Quærendum ergo est in iudicio, cuius sit conuersationis ac fidei is qui accusat, & is qui accusatur, quoniam hi qui non sunt recte conuersationis ac fidei, & quorum vita est accusabilis, non permittendi sunt eos accusare: & quorum fides, vita, & libertas nescitur, & viles personæ in eorum non recipiantur accusationem. Rimandæ vero sunt accusatorum enucleatim personæ, quæ sine scripto difficile, per scriptum autem nunquam recipiantur: quia per scripturam nullus accusari potest: sed propria voce & præsente eo, quem accusare voluerit, suam quisq; agat accusationem, nec, absente eo quem accusare voluerit, quisquam accusator credatur. Similiter testes per quamcunque scripturam testimonium nōn dicant, nec de alijs causis vel negocijs testimonium dicant, nisi de his, quæ sub præsentia eorum acta esse noscuntur. Accusatoris vero consanguinei aduersus eos testimonium nec dicant, nec eorum familiares, vel de domibus eorum prodeuntes: sed si voluerint & in inuicem consenserint, inter se parentes testificentur, & non in alios: nec accusatores vel testes suspecti recipiantur: quia propinquitatis & familiaritatis ac dominationis affectio veritatem impedire solet.

De eadem re. Cap. CLXXII.

Ex decret. Damasi papæ Stephano & vniuersis episcopis Afri cæ missis. cap. 10

ACcusatores autem episcoporum & testes, super quibus rogastis, absq; vlla infamia, aut suspicione, vel manifesta macula & vera fide pleniter instructi esse debent: & tales quales ad sacerdotium eligere diuina iubet autoritas. Quoniam sacerdotes, vt antiquorū tradit autoritas, criminari non possunt, nec in eos testificari, qui ad eūdem non debent nec possunt prouehi honorem.

Quæ

Quæ sint infames personæ. Ca.CLXXIII.

Ex epiſto. Stephani papæ ad Hilarium.

INfames autem eſſe eas perſonas dicimus, quæ pro aliqua culpa notantur infamia, id eſt, omnes qui Chriſtianæ legis normam abijciunt, & ſtatuta Eccleſiaſtica contemnunt. Similiter fures, ſacrilegos, & omnes capitalibus cirimibus irretitos, ſepulchrorum quoque violatores, & apoſtolorum atque ſucceſſorum eorum religioſa ſanctorum patrum ſtatuta libenter violantes: & omnes qui aduerſus patres armantur, qui in omni mundo infamia notantur. Similiter & inceſtuoſos, homicidas, periuros, raptores, maleficos, veneficos, adulteros, de bellis fugientes, & qui indigna ſibi petunt loca tenere, aut facultates Eccleſiæ abſtrahunt iniuſte, & qui fratres calumniantur, aut accuſant, & non probant, vel qui contra innocentes principum animos ad iracundiam prouocant, & omnes anathematizatos, vel pro ſuis ſceleribus ab Eccleſia expulſos, & omnes quos eccleſiaſticæ vel ſeculi leges infames pronunciant: nec ſeruos ante legitimam libertatem, nec pœnitentes, nec dygamos, nec eos qui curiæ deſeruiunt, vel qui non ſunt integri corpore, aut ſanam non habent mentem vel intellectum, aut inobedientes ſanctorum decretis exiſtunt. Hi omnes nec ad ſacros gradus debent prouehi, nec iſti, nec liberti, neque ſuſpecti, neque rectam fidem vel dignam conuerſationem non habentes, ſummos ſacerdotes poſſunt accuſare.

De epiſcopo accuſato, & ab accuſatoribus recipiendis, & vocatione. Cap. CLXXIIII.

Ex decretis Felicis papæ epiſcopis p Galliam conſtitutis miſſis cap. 9.

SI quis epiſcopus ab illis accuſatoribus qui recipiendi ſunt fuerit accuſatus, poſtquam ipſe ab eis charitatiue conuentus fuerit, vt ipſam cauſam emendet, & eam corrigere noluerit: non olim ſed tunc ad ſummos primates cauſa eius canonice deferatur; Qui in congruo loco infra ipſam prouinciam tempore congruo, id eſt, autumnali, vel æſtiuo, concilium regulariter conuocare debebunt, ita, vt ab omnibus eiuſdem prouinciæ epiſcopis inibi audiatur; Quo & ipſe regulariter conuocatus, ſi eum aut infirmitas, aut alia grauis neceſſitas non detinuerit, adeſſe debet: quia vltra prouinciæ terminos, accuſandi antelicentia non eſt, quam audientia rogetur. Quod ſi quoquo modo præſumptum fuerit, ſtatuerunt, vt, antequam & proprius locus, & ſua omnia ei legibus redintegrentur, nullatenus a quoquam accuſetur, aut criminetur: & niſi ſponte elegerit, cuiquam pro talibus reſpondeat. Sed poſtquam vt præfixum eſt, reſtitutus fuerit, & ſua omnia ei legibus redintegrata ſunt, diſpoſitis ordinatiſque ſuis, magnum ſpatium tractandi cauſam ei concedatur. Eſt poſtea, ſi neceſſe fuerit, regulariter vocatus veniat ad cauſam, &, ſi iuſte viſum fuerit, accuſantium propoſitionibus ſuſtentatione fratrum reſpondeat. Nulla enim permittit ratio, dum ad tempus eius bona, vel Eccleſiæ atque res ab æmulis, aut a qbuſcunq; detinentur,

nentur, vt aliquid illi obijci debeat, nec quicquam potest ei quomodo libet maiorum vel minorũ obijci, dum Ecclesijs vel rebus aut potestatibus caret suis.

De damnatione episcoporum accusantium episcopum absq; autoritate apostolicæ sedis. Cap. CLXXV.

Cap. Iulij papæ 8. Orientalibus epis missũ

SI qs ab hodierna die et deinceps episcopum præter huius sanctæ sedis sententiam damnare, & a propria pellere sede præsumpserit, sciat se irrecuperabiliter esse damnatum, & proprio perpetim carere honore: eosq; qui absq; huius sedis sententia sunt eiecti, vel damnati, huius sanctæ sedis autoritate scitote pristinam recipere communionẽm, & in proprijs restitui sedibus. Quoniam & prius, a tempore scilicet apostolorum, hæc sanctæ huic sedi concessa sunt, & postea in memorata Nicæna synodo propter prauorum hominum infestationes, atque hæreticorum persequutiones, & insidiãtium molimina fratrum, sunt concorditer ab omnibus roborata, vt magis singuli præuideant, ne talia audeant perpetrare.

Vt accusatus vel iudicatus ab episcopis comprouincialibus licenter appellet, & adeat Romanũ pontificẽ. Cap. CLXXVI.

Ex decreti Victoris papæ, cunctis fratribus Alexãdriæ, ca. 1.

PLacuit vt accusatus vel iudicatus episcopus a comprouincialibus in aliqua causa episcopis, licenter appellet & adeat apostolicæ sedis põtificem, qui aut per se aut per vicarios suos eius retractari negocium procuret. Et dum iterato iudicio pontifex causam suam agit, nullus alius in eius loco ponatur, aut ordinetur episcopus: quoniã quanquam comprouincialibus episcopis accusati causam pontificis scrutari liceat, non tamen definire inconsulto Romano põtifice permissum est, cum beato Petro apostolo non ab alio quam ab ipso dictum sit domino: Quæcunque ligaueris super terram, erunt ligata & in cœlis, & quæcunq; solueris super terrã, erũt soluta & in cœlis.

Vt perscripta nullius accusatio suscipiatur, eo absente q accusatur. Ca. CLXXVII.

Ex epistol. Stepha. papæ cunctis epis missa. cap. 2.

PErscripta enim nullius accusatio accusatore & eo qui accusatur absentibus suscipiatur, sed propria voce, si legitima & condigna accusatoris persona fuerit, præsente videlicet eo quem accusare desiderat: quia nullus absens aut accusari potest aut accusare. Nullus tamen præfati ordinis vir accusari potest aut respondere suis accusatoribus debet, prius quam regulariter a suo primate vocatus sit, locumq; defendendi aut inquirendi accipiat, ad abluenda crimina.

Vt difficiliores causæ ad apicem Romanæ sedis referantur, vt apostolico terminentur iudicio, cuius sedis autoritate omnes Ecclesiæ reguntur. Cap. CLXXVIII.

Ex epist. Anacleti papæ omnibus episcopis missa, cap. 34.

SI quæ vero causæ difficiliores inter vos ortæ fuerint, ad huius sanctæ sedis apicem eas quasi ad caput referte, vt apostolico terminentur iudicio, quia sic Deum velle ab eoque ita constitutum esse, ante dictis testimonijs declaratur: Hæc vero apostolica sedes, cardo & caput factum est a domino, & non ab alio est constituta. Et sicut cardine ostium regitur, sic huius sanctæ sedis autoritate omnes Ecclesiæ domino disponente reguntur.

Quod

Quod omnes episcopi possint appellare Romanam sedem in necessitatibus positi. Cap. CLXXIX.

Ex decret. Damas. papæ Steph. episc. Africæ missis. cap. 9.

QVam omnes appellare si necesse fuerit, & eius fulciri auxilio oportet. Nã, vt nostis, synodum sine eius autoritate fieri non est canonicum: nec episcopus nisi in legitima synodo, & suo tempore apostolica vocatione congregata, definite damnari potest: neque vlla vnquam concilia rata leguntur, quæ non sunt fulta apostolica autoritate.

De inducijs criminatorum episcoporum, quales esse debeant. Ca. CLXXX.

Ex episto. Felicis papæ 1. fratribus Aegyptiorũ missa. cap. 19.

DE inducijs vero episcoporum super quibus consuluistis diuersas a patribus regulas inuenimus institutas. Quidam enim ad repellẽda imperitorum machinamenta, & suas præparandas responsiones, & testes confirmandos, & concilia episcoporum atq; amicorum quærenda, annum & sex menses mandauerunt concedi: quidam autem annum, in quo plurimi concordant. Minus vero quam sex menses non repperi: quia & laicis hæc indulta sunt, quanto magis domini sacerdotibus? Nam & a nostris antecessoribus atq; reliquis sanctis patribus multocies inhibitum est, ne quis domini sacerdotes detractionibus non ex radice charitatis prolatis vexet. Quiescite inquiunt, & nolite persequi eos qui Deo perfecte ministrant, quorum orationibus & terrena bella sedantur, & recedentium angelorum pelluntur incursus, quiq; omnes dæmones corruptores precum assiduitate confundũt. Induciæ namque non sub angusto tempore, sed sub longo spacio concedendæ sunt, vt accusati se præparare, & vniuersos communicatores in prouincijs positos conuenire, & testes præparare, atq; contra insidiatores se pleniter armare valeant. Iudices enim & accusatores tales esse debent, qui omni careant suspicione, & ex radice charitatis suam desiderent promere sententiam.

De episcopo Centuriensi qui causam suam in synodo agere renuerat. Cap. CLXXXI.

DE Quoduulteo etiam Centuriensi, quoniam aduersarius ipsius quum se petisset introduci ad concilium nostrum, interrogatus vtrum cum eo vellet apud episcopos experiri, primo promiserat, & alia die respondit hoc sibi non placere atq; discessit: placuit omnibus episcopis, vt nullus eidem Quoduulteo communicet, donec causa eius qualem potuerit terminum sumat. Nam adimi ei episcopatum, antequam causæ eius exitus appareret, nulli Christiano videri iure potuerit. Ex concil. Africano cap. 54.

Iudicium episcopi qui pro crimine eiectus ab officio, postea episcopium more prædonis inuasit. Cap. CLXXXII.

QVando mala quæ pœnitentiæ fletu purgãda sunt augentur excessibus, ita maior est delinquentibus adhibenda correctio, vt & ipsi facinus suum pœna saltẽ vindicante cognoscant, & alios ab illicitis ecclesiasticæ tuitionis timor inhibeat. Dilectissimus itaq; lator præsentium Nemesion ad nos veniens, indicauit, sicut & gestorum exemplaria quę huc detulit continebant, Paulum Doclauenę ciuitatis episcopum, Ex regist. ad Ioannẽ epm primõ Iustinianæ ca. 17.

pum, inter alia mala in corporali crimine lapsum, a suis fuisse clericis accusatum, atque habita cognitione, ita, quod sine dolore dicere non possumus, claruisse, atque insuper, postquam conuictus est, etiam libellum illum, in quo ea de quibus accusatus fuerat vera esse confessus est, obtulisse. Qua de re sententia illum episcopali depositum, & se eius loco cum fraternitatis vestræ consensu esse episcopum ordinatum: sed nunc eūdum Paulum cum auxilio secularium iudicum venientem, episcopium more pdonis ingressum: ablatisq; violenter rebus Ecclesiæ, ab eo se proiectum, & ad summam iniuriam ac necē pene perductum. Et quoniam tantæ nequitiæ prauitas, nec dissimulanda nec leuiter agenda est, fraternitas vestra hęc omnia diligenter curet addiscere: & si ita se, vt edocti sumus, veritas habet, prædictum Paulum districta faciat executione compelli, vt quæcunque abstulit, omni mora vel excusatione cessante restituat. Si vero nihil Ecclesiæ sed proprium se dixerit abstulisse, quamuis graue & iniquū fuit, vt non a vobis vel metropolitano eius hoc peteret, sed ausu temerario manu pręsumeret agere: veruntamen si quid proprium tulit, sub fraternitatis vestræ debet examinatione cōstare si verum est. Sed & illud diligenter quęrendum est, si quid male de rebus dilapidauit Ecclesiæ, vel quod nunc abstulit, hoc reformare, ac satisfacere, modis omnibus compellatur. Si autem differre tentauerit, quousque omne quod dilapidauit vel de substantia tulit Ecclesiæ restituat, in monasterium mittendus est, vt saltem coactus reddat, quod male auferre non timuit. Quod si forte, quod non credimus, post depositionem suam inuerecundum ac mente peruersa aliquid de episcopatu loqui atque rursus ad hoc qualibet aspirare præsumptione tentauerit, fraternitatis vestræ se contra improbitatem ipsius omnino vigor accendat, atque dominici corporis & sanguinis communione priuatum, in monasteriū eum vsq; ad diē obitus sui ad agēdum curet pœnitentiam retrudendum: quatenus perpetrati sceleris maculas, dignis discat fletibus emendare, quas magis in interitu animæ suæ nequiter augere desiderat. Suprascriptus autem dilectissimus frater noster Nemesion in suo loco & episcopatus officio procul dubio reformetur: & ne denuo hac de re inquietudinem ac molestiam patiatur, solicitos vos esse necesse est: quia hoc non solum ad huius munitionem, verum etiam ad aliorum constat emendationem proficere, vt prauorum hominum præsumptio nihil de cætero contra sacrorum canonum statuta, vel ecclesiasticam disciplinā vllo modo habeat attentare.

Cur sancti apostoli eorumq; successores voluerint difficilem esse accusationem sacerdotum Cap. CLXXXIII.

Ex decret. Fabiani papę Orientalib. epis missis, ca. 19.

TAlia cogitantes sancti apostoli eorumque successores spiritu Dei repleti, malos homines prævidentes, & simplices considerātes, difficilem aut nunquam voluerunt esse

esse accusationē sacerdotū, ne ama lis potuissent euerti aut submoueri: quia si hoc facile concederetur secularibus & malis hominibus, aut nullus, aut vix perpauci remanerent, quoniā semper fuit & est, & quod peius est nimis viget, vt mali bonos insequantur, & carnales spiritales infestent. Idcirco, vt prædictum est, statuerunt ne accusarentur, aut, si aliter fieri non posset, perdifficilis fieret eorum accusatio, & a quibus, vt supradictum est, non præsumeretur, neque a proprijs sedibus, aut Ecclesijs episcopi eijcerentur.

Si episcopus expulsus, ausus fuerit ingredi ciuitatem. Cap. CLXXXIIII.

Ex episto. Bonifacij papæ, ad episcopos Galliæ.

SI episcopus expulsus, ausus fuerit ingredi ciuitatem qua repulsus est, vel exire de loco in quo degere iussus est, iubemus eum in monasterio in alia prouincia constituto tradi, vt qui in sacerdotio peccauit, degens in monasterio corrigatur.

De episcopis qui se viuentibus successores eligere desiderant. Cap. CLXXXV.

Ex concil. Antioche. cap. 23.

EPiscopo non licere pro se alterum successorem sibi constituere, licet ad exitum vitæ perueniat. Quod si tale aliquid factum fuerit: irritum esse huiusmodi constitutum. Seruetur autem ius ecclesiasticum id cōtinens oportere non aliter fieri, nisi cum synodo & iudicio episcoporum, qui post obitum quiescentis potestatem habent eum q dignus extiterit promouere.

Vt episcopo viuente nullus superordinetur. Cap. CLXXXVI.

Ex concil. Auernen. cap. 13.

VT nullus viuente episcopo alius superponatur aut superordinetur episcopus, nisi forsitan in eius locum quem capitalis culpa deiecerit.

Quod non liceat episcopo successorem eligere. Cap. CLXXXVII.

Ex concil. Spalens. cap. 8.

EPiscopum nō liceat ante finem vitæ, alium in loco suo constituere successorem. Si quis autem hoc vsurpare tentauerit: talis constitutio irrita erit. Non ergo aliter fieri oportet, nisi cum consilio & iudicio episcoporum, qui post exitum præcessoris, potestatem habent dignum eligere.

Quod nusquam canones præcipiant, vt pro ægritudine episcopi, alius succedat, & si ipse pro sua molestia petierit, qualiter fieri possit. Cap. CLXXXVIII.

Ex regist. Gregorij papæ, ad Anatoliū Constanti nopolitan. diaconū.

SCripsit mihi dilectio tua me reuerendissimo fratri meo Ioanni primæ Iustinianæ episcopo, pro ægritudine capitis quam patitur episcopum præcipere succedi: ne forte tasse dum episcopi iura eadem ciuitas non habeat, quod absit, ab hoste depereat. Equidem nusquam canones præcipiunt, vt pro ægritudine episcopi episcopus succedat: & omnino iniustum est, vt si molestia corporis irruit, honore suo priuetur ægrotus. Sed suggerendum est, vt si quis in regimine ægrotat, dispensator illi talis requiratur, qui possit eius curam omnem agere, & locum illius in regimine Ecclesiæ ipso non deposito conseruare, vt neq; Deus omnipotens offendatur, neq; ciuitas neglecta esse inueniatur.

De Ariminensi episcopo dolore capitis laborante, & in eius loco altero subrogato. Cap. CLXXXIX.

Ex regist. S. Gre. papæ, ca. 238.

QValiter ordinati a nobis sacerdotis, corporis, quia notū est, impediente molestia Ariminensis

E ij Ec-

Ecclesia pastorali hactenus ac sacerdotali sit regimine destituta, dudū fraternitas vestra cognouit. Quem dum habitatorum loci illius precibus permoti sæpius hortaremur, vt si de eadem capitis, qua detinebatur, molestia melioratum se esse sentiret, ad suam auxiliante Deo reuerteretur Ecclesiam. Qui datis inducijs, in hoc quadringennio expectatur. Qui dum cleri vel ciuium nosque precibus arguentium instantius hortaremur, vt si valeret cum eis auxiliante domino remearet, datis scriptis supplicatione nos petit, vt, quia ad eiusdem Ecclesiæ regimen vel susceptum officium, pro eadem qua detinetur molestia, assurgere nullatenus posset, Ecclesię ipsi ordinare episcopū deberemus. Vnde quia cunctarum Ecclesiarum iniuncta nos solicitudinis cura constringit, ne diutius gregi fideliū desit custodia pastoralis, illorum precibus huiusq; ex sui impossibilitate renūciatione compulsus, visum nobis est eidem Ariminensi Ecclesiæ debere episcopum ordinari: & datis ex more præceptis, clerum, plebēq; eiusdem Ecclesiæ non destitimus admonere, quatenus ad eligendum sibi antistitem concordi prouisione concurrant. Hortamur ergo vt fraternitas vestra eum quem vno consensu omnes elegerint, sicut & ipsi à nobis popóscisse noscuntur, ad se faciat euocari. Quem cauta ex omnibus examinatione discutite: & si ea in eo, quæ in contextu eptatici morte multata sunt, minime domino fuerint opitulante reperta; atque fidelium personarum relatione eius vobis quoque vita placuerit, ad nos eum cum decreti pagina vestri, addita quoque testificationis epistola destinate, quatenus eidem a nobis Ecclesiæ, disponente domino, consecretur antistes.

De episcopo qui per infirmitatem in hebetudinem mentis inciderit.
Cap. CXC.

VT si quis episcopus in infirmitatem aut in aliquam hebetudinem sensus inciderit, aut officium oris amiserit, ea quæ episcopis operari conueniunt, presbyterum agere non permittat, sed episcopum q̄ vicinus est vocet, cui quod in Ecclesia agendum fuerit imponat. Ex concil. Arausico cap. 2.

De episcopo qui propter dolorem capitis sæpe in amentiam deuenerat.
Cap. CXCI.

QVamuis triste nobis sit valde quod loquimur, atque fraterna nos compassione potius vrgeat quam aliquid de auditis definire permittat: suscepti tamen solicitudo regiminis, cor nostrum instanti pulsat aculeo, magnam nos Ecclesijs curam prospicere, & antequam earum possit vtilitas deperire, quid fieri debeat Deo autore disponere. Peruenit igitur ad nos quibusdam referentibus, quendam episcopum ita passionem capitis incurrisse: vt quod mente alienata agere soleat, gemitus & fletus audire sit. Ne ergo languente pastore, grex, quod absit, insidiatoris laniandus dentibus exponatur, vel Ecclesiæ ipsius vtilitates depereant, cauta nos necesse est prouisione tractare. Et ideo q̄a viuentē episcopū ab officio suo necessitas infirmitatis non Ex regist. cap. 135. ad Etherium epm.

cri-

crimen abducit, alium loco eius nisi recusante eo nulla sinit ratio ordinari. Sed si interualla ægritudinis habere est solitus, ipse data petitione non se vlterius ad hoc ministerium, subuertente infirmitate, posse fateatur adsurgere, & aliū loco suo expetat ordinandum. Quo facto omnium solenniter electione alter, qui dignus fuerit, episcopus ordinetur, sic tamen vt quousque eundem episcopum in hoc seculo vita tenuerit, sumptus ei debiti de eadem Ecclesia ministrētur. Enimuero si nullo tempore ad sanæ mentis redit officium, persona fidelis ac vitæ est probabilis eligenda, quæ ad regimen Ecclesiæ idonea possit existere, atque de animarum vtilitate cogitare, inquietos sub disciplinę vincula restringere, ecclesiasticarum rerum curam gerere, & maturum atque efficacem se in omnibus exhibere. Qui etiam episcopo qui nunc ægrotat superstes, loco eius debeat consecrari.

De restitutis episcopis per Romanum pontificem. Cap. CXCII.

Ex decret. Sixti papę 2. fratrib. per Hispaniā constitutis epist. 2 ca. 7

FRatres vero quos timore terreno iniuste damnastis, scitote a nobis iuste esse restitutos. Quibus ex autoritate sancti Petri, apostolica autoritate, omnia quæ eis ablata sunt integerrime reddi præcipimus, si non vultis & vos & principes vestri a collegio nostro & membris Ecclesiæ separari. Iusto enim iudicio Dei datur plerumque peccatoribus potestas, qua sanctos ipsius persequantur, vt qui spiritu Dei iuuantur & aguntur, fiant per laborum exercitia clariores. Illi tamen qui hoc agunt, nullatenus euadent pœnam, quia vt ait dominus: Væ illi per quem scandalum venit. Et quanquam iuxta saluatoris sententiam necesse sit venire scandala, væ tamen per quem veniunt. De occultis etiam cordis alieni temere iudicare peccatum est, & eum, cuius non videntur opera nisi bona, iniquum est ex suspicione reprehendere: cum eorum quæ homini sunt incognita, solus Deus iudex sit iustus inspector & verus. Vnde scriptum est: Incerta non iudicemus quoadusque veniat dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Et quamuis vera sint, non tamen credenda sunt, nisi quæ certis indicijs comprobantur, nisi quæ manifesto iudicio conuincuntur, nisi quæ iudiciario ordine publicantur. Nullus ergo potest humano condemnari examine, quem Deus suo iudicio reseruabit. Hæc omnia summopere sunt præcauenda, ne præsumptores esse videamur.

Vt sacerdotes domini, sicut vulgus facere solet, iudicare non præsumant vel compellantur. Cap. CXCIII.

Ex decre. Cornelij papæ.

SAcramentum autem hactenus ab episcopis & reliquis ordinibus exigi, nisi pro fide recta, minime cognouimus, néc sponte eos iurasse reperimus. Summopere ergo sanctus Iacobus apostolus prohibens sacramentum loquitur dicēs: Ante omnia fratres mei nolite iurare, neque per cœlum, neque per terram, neque per aliud quodcunque iuramentum. Sit autem sermo

vester æst,est,non,non: vt sub iudicium non decidatis.

De episcopo sinistro rumore asperso, per sacramentum autem & purgato & absoluto. Cap. CXCIIII.

Ex reg. ad Iustinū Impato. c. 107

HAbet hoc proprium antiqui hostis inuidia, vt quos in prauorum actuum perpetrationem, Deo sibi resistente, decipere non valet, opiniones eorum falsa ad præsens simulando dilaceret. Quoniam igitur quædam cōtra sacerdotale propositum de Leone fratre & coepiscopo nostro sinister rumor asperserat, vtrum vera essent, districta diutius fecimus inquisitione perquiri, & nullam in eo de his quæ fuerant dicta culpam inuenimus. Sed ne quid videretur omissum nostro potuisse cordi dubium remanere, ad beati Petri sacratissimū corpus districta eum ex abūdanti fecimus sacramenta præbere. Quibus præstitis, magna sumus exultatione gauisi, quod huiuscemodi innocentia eius euidenter enituit. Pro qua re gloria vestra prædictum virum cum omni charitate suscipiat, & reuerentiam ei qualem sacerdoti decet exhibeat, nec quædam cordibus remaneat, de his quæ iam sunt purgata, dubietas. Et ita suprascripto vos episcopo deuotissime oportet in omnibus adhærere, vt congrue decenterq; Deum in eius persona videamini, cuius minister est, honorare.

Correctio episcopi qui concubinam habuit. Cap. CXCV.

Ex regist. Gre papæ ad Andream epm Tarentinū cap. 176.

TRibunal iudicis æterni securus aspiciet, quisquis reatus sui conscius digna eum modo pœnitentia placare contendit. Habuisse te siquidem concubinam manifesto veritate comperimus, de qua etiam contraria est quibusdam nata suspicio. Sed quia in rebus ambiguis absolutum non debet esse iudicium, hoc tuæ conscientię elegimus committendum. Qua de re si in sacro ordine constitutus, eius te permixtione esse recolis maculatum, sacerdotij honore deposito, ad ministrandum nullo modo præsumas accedere, sciturus in animæ tuæ periculo ministrare, & Deo nostro te sine dubio reddere rationem, si huiusmodi sceleris conscius, in eo quo es ordine cælans veritatem permanere volueris. Vnde iterum adhortamur, vt si te deceptum hostis antiqui calliditate cognoscis, competenti eum dum licet pœnitentia superare festines: ne cum eo particeps, quod non optamus, in die iudicij deputeris. Si vero huius reatus tibi conscius non es, in eo te necesse est quo es ordine permanere. Præterea quoniam mulierem de matriculis contra ordinem sacerdotij cædi crudeliter fustibus deputasti, quam licet post octo menses, exinde minime arbitremur fuisse defunctam, tamen quia ordinis tui habere noluisti respectum, propterea duobus te mensibus ab administratione Missarum statuimus abstinere. In quibus ab officio tuo suspensum, flere te conuenit quod fecisti. Nam valde dignum est, vt postquam te ad vitæ istius tranquillam rectitudinem laudabilium sacerdotum exempla non prouocant saltem correctionis medicina compellat.

De episcopo per sacramenta purgato & absoluto. Cap. CXCVI.

Ex reg. ad Brunihildam reginam Francorũ. c.232.

MEnan vero reuerendissimum fratrem coepiscopumque nostrum, postquam ea quæ de eo dicta fuerant requirentes in nullo inuenimus esse culpabilem: qui insuper ad sacratissimum corpus beati Petri apostoli sub iureiurando satis faciens, ab his quæ obiecta eius opinioni fuerant se demonstrauit alienum: reuerti illum purgatum, absolutumque permisimus: quia sicut dignum erat, vt si in aliquo reus existeret, culpam in eo canonice puniremus: ita dignum non fuit, vt eum adiuuante innocẽtia diutius retinere, vel affligere in aliquo deberemus.

Qualiter senex episcopus corripiendus sit, quomodo mali eius consiliarij excommunicandi. Cap. CXCVII.

Ex regist. cap.37.

PRædicator omnipotentis domini Paulus apostolus dicit: Seniorem ne increpaueris. Sed hęc eius regula in eo reseruanda est, cum culpa senioris exemplo suo non trahit ad interitum corda iuniorum. Vbi autem senior iuuenibus exemplum ad interitum præbet, ibi districta increpatione feriendus est. Nam scriptum est: Laqueus iuuenum omnes vos. Et rursum propheta dicit: Et peccator centum annorum maledictus est. Tanta autem nequitia ad aures meas de tua senectute peruenit, vt eam, nisi adhuc humanitus pensaremus, fixa iam maledictione feriremus. Dictum quippe mihi est, quod dominicorum die, priusquam Missarum solennia celebrares, ad exarandam messem latoris præsentium perrexisti, post exarationem eius Missarum solennia celebrasti. Post Missarum solennia, etiam terminos possessionis illius eradicare minime timuisti. Quod factum quæ pœna debuit insequi, omnes qui audiunt sciunt. Dubij autem de tanta hac peruersitate fueramus, sed filius noster Cyriacus abbas a nobis requisitus, dum esset choralis, ita se cognouisse perhibuit. Et quia adhuc canis tuis parcimus, hortamur aliquando resipisce senex, atque a tanta leuitate morum & operum peruersitate compescere. Quanto morti vicinior efficeris, tanto fieri solicitior atque timidior debes. Et quidem pœna sententiæ in te fuerat iaculanda, sed quia simplicitatem tuam cum senectute nouimus, interim tacemus. Eos vero quorum consilijs hæc egisti in duobus mensibus excommunicatos esse decernimus, ita, vt si quid eis intra duorum mensium spatium humanitus euenerit, benedictione viatici non priuentur. Deinceps autem ab eorum consilijs cautus existe, te quoque solicite custodi: ne si eis in malo discipulus fueris, quibus magister in bono esse debuisti, nec simplicitati tuæ nec vlterius senectuti parcamus.

De purgatione Leonis papæ. Cap. CXCVIII.

Iuramentum Leonis papæ.

AVditum frates charissimi, & diuulgatum est p multa loca, qualiter homines mali aduersum

 me

me insurrexerunt, & dilatare voluerunt, & miseruunt super me grauia crimina. Propter quam causam iste clementissimus ac serenissimus dominus rex Carolus, vna cum sacerdotibus & optimatibus suis, istã peruenit ad vrbem. Quamobrem ego Leo pontifex sanctæ Romanæ Ecclesiæ a nemine iudicatus, neque coactus, sed spontanea mea voluntate purifico me in cõspectu vestro coram Deo & angelis eius, qui conscientiam meam nouit, & beato Petro principe apostolorum in cuius conspectu consistimus, quia istas criminosas & sceleratatas res quas illi mihi obijciunt, nec perpetraui, nec perpetrari iussi. Testis mihi est Deus, in cuius iudicium venturi sumus, & in cuius conspectu consistimus: & hoc propter suspiciones malas tollendas mea spontanea voluntate facio, non quasi in canonibus inuentũ sit, aut quasi ego hanc consuetudinem aut decretum in sancta Ecclesia successoribus meis, nec nõ & fratribus, & coepiscopis nostris imponam: sed vt melius a vobis abscindatis rebelles cogitationes.

Si quis ex ecclesiastico ordine damnatus fuerit a synodo, & ausus fuerit de sacro ministerio aliquid contingere. Cap. CXCIX.

Ex concil. Antioche. cap. 4.

SI quis episcopus damnatus a synodo, vel presbyter, aut diaconus a suo episcopo, ausi fuerint aliquid de ministerio sacro contingere, siue episcopus iuxta præcedentem consuetudinem, siue presbyter aut diaconus, nullo modo liceat ei nec in alia synodo restitutionis spem, aut locum habere satisfactionis: Sed & communicantes ei omnes abijci de Ecclesia, & maxime, si posteaquam didicerint aduersum memoratos prolatam fuisse sententiam eisdem communicare tentauerint.

Si aliquis ex ecclesiastico ordine excommunicatus fuerit, & communicare præsumpserit, seipsum damnat. Cap. CC.

Ex concil. Africano cap. 19.

ITem placuit vniuerso concilio, vt qui excommunicatus fuerit pro suo neglectu, siue episcopus, siue quilibet clericus, & tempore excommunicationis suæ ante audientiam communionem præsumpserit, ipse in se damnationis iudicetur protulisse sententiam.

De ordinatis si aliquis illorũ percussor extiterit Cap. CCI.

Ex concil. Mogunti. cap. 6.

HIs, a quibus domini sacramenta tractantur, iudicium sanguininis agitare non licet. Et ideo magnopere talis excessus prohibendus est, ne indiscrete præsumptionis motibus agitati, aut quod morte plectendum est, sententia propria iudicare præsumant, aut truncationes quibuslibet personis aut per se inferant, aut inferendas præcipiant. Quod si quisquam horum immemor præceptorum, aut in Ecclesiæ suæ familijs, aut in quibuslibet personis tale aliquid perpetrauerit, & concessi ordinis honore priuetur, & loco sub perpetuæ damnationis religetur ergastulo. Cui tamen communio exeunti de hac vita non est neganda, propter domini misericordiam.

De episcopis sua manu cædentibus. Cap. CCII.

Non

Ex decret. Bonifacij papæ.

NOn liceat episcopo manibus suis aliquē cædere. Hoc enim alienum a sacerdote esse debet.

De episcopo qui seipsum & sibi commissos corrigere neglexerit, Cap. CCIII.

Greg. dic.

QVi nec regiminis in se rationē habuit, nec sua delicta detersit, nec crimen filiorum correxit, canis impudicus magis dicēdus est quam episcopus.

De eadem re. Cap. CCIIII.

Ex dictis Hierony.

VT lixiuia pcinerē humidum fluens lauat & nō lauatur: ita bona doctrina per malum doctorē animas credentium lauat sorde peccatorum.

De malo pastore quem suæ oues fugiunt. Cap. CCV.

Ex dictis Augustini

SIcut fugiunt oues vocem pastoris quem non cognoscunt, & deserta petunt, ita mali pastoris ouilia.

De illo qui nobilitatem Dei à se eijcit, Cap. CCVI.

Gregori. dicit.

ADam primus homo pro peccato de paradyso eiectus est, hoc est, qui nobilitatem Dei a se eijcit, nobilitate loci priuetur.

Quod non sint omnes filij sanctorū qui tenent loca sanctorum, Cap. CCVII.

Hierony. dicit.

NOn facile est stare in loco Petri & Pauli, & tenere cathedrā regnātium cum Christo: quia hinc dicitur, nō sanctorum filij sunt qui tenent loca sanctorum, sed qui exercent opera eorum.

Quod nullus ex genere nec ex loco gloriari debeat. Cap. CCVIII.

Gregori. dicit.

NOs qui præsumus non ex locorum nec generis dignitate, sed morum nobilitate innotescere debemus, nec vrbium claritate, sed fidei puritate.

De sacerdotibus qui ouibus suis mala exempla præbent. Cap. CCIX.

Ex dictis Augustini

NEmo quippe amplius in Ecclesia nocet, quam qui peruerse agens, nomen vel ordinem sanctitatis & sacerdotis habet. Delinquentem namq; hunc redarguere nullus præsumit: & in exemplum culpa vehemēter extēditur, cū pro reuerētia ordinis peccator honorac

Vt tantum curam rerum ecclesiasticarū episcopus habeat, Cap. CCX.

Ca. apost. 39.

OMnium negociorum ecclesiasticorum curam episcopus habeat, & ea velut Deo contemplante dispenset, nec ei liceat ex his aliqd omnino contingere, aut parentibus proprijs quæ Dei sunt condonare. Quod si pauperes sunt, tanquā pauperibus subministret: ne eorum occasiōe Ecclesiæ negocia depēdentur.

De vsu pallij ne a metropolitanis præsumptiue vtatur Cap. CCXI.

Ex decret. Honor. pape cap. 3.

QVicunq; sane metropolitanorum per plateas, vel in litanijs vti pallio præsumpserit, & nō tantum in præcipuis festiuitatibus, & ab apostolica sede indictis temporibus, ad Missarum solummodo solenuia, careat illo honore: &, prout beatus papa Gregorius ad Ioannem Panornium episcopū, & Marinianū scribit Rauennatē episcopū, quia graue iugum atq; vinculū ceruicis non pro ecclesiastica, sed pro quadam seculari dignitate defendit, permissa, qua abutitur, dignitate careat: quoniam iure priuilegium meretur amittere, q audacter vsurpat illicita.

Quod episcopus res suę Ecclesiæ nisi eā suo prius commutet, testamēto legare nō possit. Cap. CCXII.

Ex conc. Agathensi cap. 6.

SI quis episcopus condito testamento aliqd de ecclesiastici iuris pro-

proprietate legauerit, aliter non va lebit, nisi tantum de iuris proprij fa cultatibus suppleuerit.

De episcopo qui res suæ Ecclesiæ parentibus suis indiscrete tribuit. Cap. CCXIII.

Ex concil. Spalensi cap. 10.

VT episcopi in rebus Ecclesiæ circa propinquos suos exponendis reprehensionem caueant, & vt discretionis modum teneant.

De eadem re. Cap. CCXIIII.

Ex eodem cap. 5.

QVoniam multi episcoporum amore propinquorum suorum de rebus sibi commendatis, suo aut quolibet amicorum nomine prædia & mancipia emunt, & vt in propinquorum suorum ius cedant statuunt, & ob hoc iura ecclesiastica conuelluntur, & ministerium sacerdotale fuscatur, imo a subditis detrahitur, & contemnitur: placuit omnibus vt deinceps auaritiæ hoc genus caueatur. Fixumque abhinc & perpetuo mansurum esse decreuimus, vt episcopus res sui iuris quas aut ante episcopatum, aut certe in episcopatu hæreditaria successione acquisiuit, secundum autoritatem canonicam quicquid vult faciat, & cui vult conferat. Postquam autem episcopus factus est, quascunque res de facultatibus Ecclesiæ, aut suo aut alterius nomine, qualibet conditione comparauerit, decreuimus, vt non propinquorum suorum, sed in Ecclesiæ cui præest, iura deueniant.

Ne episcopus de rebus viduatæ Ecclesiæ quicquam alienare præsumat. Cap. CCXV.

Ex decret. Martin. papæ, cap. 30

SI quis episcopus nulla ecclesiastica rationis necessitate compulsus, in suo clero aut vbi forte non est presbyter, de rebus ecclesiasticis aliquid præsumpserit vendere: res ipsas Ecclesiæ restaurare cogatur, & in iudicio episcoporum deijciatur auditus, & tanquam furti aut latrocinij reus suo priuetur honore.

De illis qui ad sacerdotum exequias venire contemnunt. Cap. CCXVI.

Ex concil. Toletano 8. cap. 3

EA quæ competunt honestati, contingit sæpe quorundam desidia non impleri. Proinde, quia non tum est quæ dignitas in exequijs morientis episcopi ex canonibus conseruetur, traditione moris antiqui hoc tantum adijcimus, vt si quis sacerdotum secundum statuta Valentini concilij ad humanda defuncti episcopi membra venire commonitus, pigra voluntate distulerit, appellantibus clericis obeuntis episcopi apud synodum siue apud metropolitanum episcopum, tempore anni vnius nec faciendi Missam, nec communicandi habeat omnino licentiam. Presbyteri autem siue cæteri clerici, quibus maior honoris locus apud eandem Ecclesiam fuerit cuius sacerdos obierit, si omni solicitudine pro exequijs iam mortui, aut continuo antistitis morituri, ad commonendum vicinum episcopum tardi inueniantur, aut per quamcunque molestiam animi id negligere comprobentur, totius anni spatio ad pœnitentiam in monasterijs deputentur.

Vt quicquid episcopo relinquitur, id esse missum in facultates Ecclesiæ computetur. Cap. CCXVII.

Ex concil. Agathensi

POntifices vero, quibus in summo sacerdotio constitutis ab extraneis duntaxat donatur aliquid, vel cum Ecclesia aut sequestratim dimittitur aut donatur: quia hæc ille qui

qui donat pro redemptione animæ suæ non pro commodo sacerdotis probatur offerre, non quasi suum, sed quasi id emissum in facultates Ecclesiæ computetur: quia iustum est, vt sicut sacerdos habet quod Ecclesiæ dimissum est, ita & Ecclesia habeat, quod relinquitur a sacerdote.

Vt nullus episcopus nisi cum consilio cæterorum episcoporum & principis in hostem ire debeat. Cap. CCXVIII.

Cap. Caroli imperatoris de epis Aqisgrani collaudatum. CArolus gratia Dei rex, regniq; Francorum rector, & deuotus sanctæ Ecclesiæ defensor, atque adiutor in omnibus apostolicæ sedis. Hortatu omnium fidelium nostrorum & maxime episcoporum, ac reliquorum sacerdotum consultu, seruis Dei per omnia omnibus armaturam portare vel pugnare, aut in exercitum & in hoste pergere omnino prohibemus, nisi illis tantummodo, qui propter diuinum ministerium Missarū scilicet solennia ad implenda, & sanctorum patrocinia portanda ad hoc electis. i. vnum vel duos episcopos cū capellanis presbyteris. Et vnusquisque princeps vnū presbyterum secum habeat, qui peccata confitentibus iudicare, & indicare pœnitentiam possit.

De eadem re. Cap. CCXIX.

Ca. eiusdē SEcunda vice propter ampliorem obseruātiam apostolica autoritate & multorum episcoporum admonitione instructi, sanctorum quoque canonum regulis edocti, consultu videlicet omnium nobilium nostrorum nosmetipsos corrigentes, posterisque nostris exemplum dantes, volumus vt nullus sacerdos in hostem pergat, nisi duo vel tres tantum episcopi, electione cæterorum propter benedictiōem, prædicationem, populique reconciliationem, & cum illis electi sacerdotes qui bene sciant populis pœnitentiam dare, Missas celebrare, de infirmis curam habere, sacratique olei cum sacris precibus vnctionem impendere, & hoc maxime præuidere, ne sine viatico quis de seculo recedat.

De eo si quis ab apostolico falsam detulerit epistolam. Cap. CCXX.

IN memoriam beati Petri apostoli honoremus sanctā Romanam & apostolicam sedem: vt quæ nobis sacerdotalis mater est dignitatis, esse debet magistra ecclesiasticæ rationis. Quare seruanda est cum mansuetudine humilitas, vt licet vix ferendum ab illa sancta sede imponatur iugum conferamus, & pia deuotione toleremus. Si vero, quod non decet, quilibet siue sit presbyter, siue diaconus aliquam perturbationem machinando, & nostro ministerio insidiando redarguatur falsam ab apostolico detulisse epistolam, vel aliud quid quod inde nō conuenerit, falsa fide & non integra circa apostolicū humilitate: penes episcopum sit potestas, vtrum eum in carcerem, aut in aliam detrudat custodiam, vsque quo per epistolam, aut per idoneos suæ partis legatos apostolicā interpellet sublimitatem, vt potissimum sua sancta legatione dignetur decernere, quid de talibus iusto ordine lex Romana statuat definire, vt & is corrigatur, & cæteris modus imponatur. Ex concil. Triburiensi cap. 30. cui interfuit rex Arnolphus.

De

De accusatis episcopis. Cap. CCXXI.

Ex decret. Felicis papæ cap. 4.

SI primates accusatores episcoporum cum eis pacificare familiariter minime potuerint, tunc tempore legitimo eos ad synodum canonice conuocatam, non infra angusta tempora canonice conuocēt, prius eis per scripta significēt quod eis opponitur, vt ad responsionem præparati adueniant. Nam si aut vi, aut timore eiecti, aut suis rebus expoliati fuerint, nec canonice vocari ad synodum possunt, nec respondere æmulis debent antequam canonice restituantur, & sua omnia eis legaliter reddantur.

Quod non ita in ecclesiasticis agendum sit negocijs sicut in secularibus. Cap. CCXXIII.

Ex decret. eiusdē ca. 10.

NOn enim in ecclesiasticis agendum est negocijs sicut in secularibus. Prius quam legibus vocatus venerit, vt quum in foro decertare cœperit aliquis, non licet ante peractam causam recedere. In ecclesiasticis vero causa dicta recedere licet si necesse fuerit, aut si se p̄grauari viderit.

Quod nulli papa viuente alium eligere liceat. Cap. CCXXIII.

Ex decret. Symmachi papæ, cap. 3.

SI quis presbyter aut diaconus aut clericus papa incolumi, & eo incōsulto subscriptionem pro Romano pontificatu commendare aut pitacio promittere, aut sacramentum præbere tētauerit, aut aliquod suffragium polliceri, vel de hac causa priuatis conuenticulis factis deliberare, atq; decernere, loci sui dignitate & communione priuetur.

De sessione episcopi. Cap. CCXXIIII.

Ex concil. Carthagi.

IN Ecclesia in consessu presbyterorū, episcopus sublimior sedeat.

Item de ordinatione episcopi Cap. CCXXV.

Ex dictis Theodori archiepi.

IN ordinatione episcopi ipse qui ordinat Missam celebrare debet, & qui ordinatur similiter.

Quæ sacerdotes Dei declinare debeant. Cap. CCXXVI.

Ex concil. Turonen. cap. 3.

QVæcunq; ad aurium & ad oculorum pertinent illecebras, vñ vigor animi emolliri posse credatur, vt de aliq̄bus generibus musicorum alijsq; nonnullis rebus, omnes Dei sacerdotes se abstinere debēt: quia per aurium, oculorumque illecebras vitiorum turba ad animum ingredi solet: hystrionum quoq; turpium & obscœnorum insolentias iocorum, ipsi animo effugere, cæterisq; sacerdotibus effugienda prædicare debent.

De hæreditate episcopi, cæterorumq; ecclesiasticorum. Cap. CCXXVII.

Ex concil. apd' Altheim habito, cap. 17. cui interfuit rex Côradus.

SEd & hoc ibidem inuentum est de episcopis, presbyteris & clericis, si hæreditatem a domino rege, vel ab alio principe, vel amico suo, seu per hæreditariam sortem sibi deuenerit, vel acquisierunt, donare eis liceat hanc cui voluerint dum viuunt pro remedio animæ, ad Ecclesiam quamcunq; elegerint, vel consanguineis suis vel amicis. Sin autē antea obierint quam firmiter perfecerint: altari cui seruiunt omnia perpetuo sanctificētur, & in ius tradantur. Similiter de presbyteris statutum est. Hildibertus Moguntinensis archiepiscopus subscripsit. Robertus Treuerensis archiepiscopus subscripsit. Vnni Hamaburgensis archiepiscopus subscripsit. Adaluuardus Fardinensis episcopus subscripsit. Richuuynus Argentinensis

sis episcopus subscripsit. Notingus Constantiensis episcopus subscripsit. Vneuuanus Padarbrunnensis episcopus subscripsit. Vdalricus Augustensis episcopus subscripsit. Bernhardus Haluuartanensis episcopus subscripsit. Rumaldus Minugardenouuardensis episcopus subscripsit. Eberis Mindunensis episcopus subscripsit. Nec non & abbates cum cæteris sacri ordinis viris subscripserunt.

Ne episcopi propter suam quietem plebem sibi commissam negligere præsumant. Cap. CCXXVIII.

Ex concil. apud S. Medardū præsente Carolo rege, ca. 5.

PRouidendum est, ne episcopi propter suam quietem ad remotiora loca secedentes, & suum ministerium negligentes, proprias deserant ciuitates: sed aut parochias suas cum officij efficacia circumeant, aut cum religione in suis ciuitatibus canonice cum filijs suis degant. Presbyteros etiam sibi commissos, doctrina, castitate, & sobrietate, atque hospitalitate secundum suum ministerium ornari compellant.

De episcopis qui nō visitatis parochijs precium seruitutis requirunt. Cap. CCXXIX.

Ex concil. Triburiēsi habito tpe. Arnolphi regis. c. 36

DElata est coram sancta synodo querimonia plebium, eo quod sint quidam episcopi nolentes ad prædicandum, vel ad confirmandum suas per annum parochias circumire: qui tamen exigant, vt mansiones, quibus in profectione vti debuerant, alio precio redimãt qui parare debent. Quæ duplex infamia, & negligentia & auaritia sanctæ synodo horrori fuit magno: & statuerunt, ne quis vltra exerceat id cupiditatis ingenium, & vt soliciti ores sint episcopi de suis gregibus visitandis.

De purgatione episcoporum. Cap. CCXXX.

Ex concil. apud Akh. habito, præsente Cōrado rege. cap. 16.

STatuimus propter Dei dilectionem & proximi & fidelium honorem catholicorum, & præcipue ob multitudinem, scandala eruenda & funditus extirpanda & perturbatiōes quæ nouiter exorta sunt, & oriuntur: nec non vt omnes sciãt nos episcopos, tales Dei misericordia nequaquã esse quales dicimur, exemplum sancti Leonis papæ, qui supra quatuor Euangelia iurans, coram populo se purgauit, sequi & imitari, salua tamen autoritate canonica.

De eo qui ex monacho factus fuerit episcopus. Cap. CCXXXI.

Ex eodem concil. præsente rege Conrado, ca. 16.

STatutum & rationabiliter secundum sanctos patres a synodo est firmatum, vt monachus quem canonica electio a iugo regulæ monasticæ professionis absoluit, & sacra ordinatio de monacho episcopum facit, velut legitimus hæres paternam sibi hæreditatem postea iure vendicandi potestatem habeat. Sed quicquid acquisierat, vel habere visus fuerat, monasterio relinquat, & abbatis sui, qui fuerat secundum regulam sancti Benedicti, arbitrio. Postquam enim episcopus ordinatur, ad altare, ad quod sanctificatur & titulatur, secundum sacros canones quod acquirere poterit restituat.

De illo qui de aliqua hæresi infamatur, quod in sacro conuentu formulam istius professionis recitare debeat. Cap. CCXXXII.

F Ego

Ex episto. Cyrilli ad Ioannem Antioche.

EGo.N.hac scriptura quam manu mea perscripsi profiteor sequens sanctum iudicium patrum Nicænæ synodi trecentorum decem & octo, vel Chalcedonensis synodi vniuersale concilium, cuius definitionem sedes apostolica confirmauit: Quod etiam beatissimi papæ Leonis epistola ad sanctæ memoriæ Flauianum Constantinopolitanæ vrbis episcopũ nostrum data prædicatione lucidissimæ veritatis exposuit. Confiteor vnum eundemq; dominum nostrum Iesum Christum vnigenitum Dei patris perfectum: eundem in deitate perfectum, eundem in humanitate Deum vere, & hominẽ vere. Ipsum eundemq; ex anima rationali & carne consubstantialẽ patri secundum deitatem, consubstantialem nobis eundem secundum humanitatem, in omnibus similem nobis absque peccato: ante secula quidem de patre genitum secundum deitatem: in nouissimis vero diebus eundẽ propter nos, & propter nostram salutem de virgine Maria, quę eundem Deum peperit secundum humanitatem, vnum eundemq; Christum filium Dei dominum vnigenitum in duabus naturis, inconfusæ, incõuertibiliter, indiuidue, & inseparabiliter cognitum, nequaquam naturarum differentia sublata propter vnitionem, sed potius salua manente proprietate vtriusq; naturæ, in vnam non in duas concurrisse personas. Sed vnum eundemq; filium vnigenitum Deum, verbum dominum Iesum Christũ, sicut olim prophetæ de eo, vel ipse nos Christus per semetipsum dominus erudiuit. Qui autem ita nõ sentiunt, cum Nestorio & Eutyche, vel eorum sectatoribus æterno anathemate dignos esse pronuncio.

De damnatis episcopis, & post reconciliatis. Cap. CCXXXIII.

IOãnes Chrysost. a duabus synodis orthodoxorũ episcoporũ fuit diiudicatus, sed iterũ fuit restitutus. Marcellus episcopus Ancire Galatiæ depositus fuit, sed postmodum proprium recepit episcopatum. Asclepius diiudicatus a synodo, Ecclesiam suam postea recepit. Lucianus episcopus Adrianopolites damnatus a papa Iulio, recepit Ecclesiam sui episcopatus. Cyrillus Hierosolymitanus episcopus depositus fuit, postea reconciliatus est Ecclesiæ suæ. Simili modo & Polychronium eiusdem Ecclesiæ Hierosolymitanæ pontificem Xistus papa damnauit, & iterum ipse eum reconciliauit. Innocentius papa Fotinum damnauit episcopum, sed ipse postea eum in proprium restituit locum Ecclesiæ suæ. Misenum episcopum a Felice papa damnatum, Gelasius papa successor illius & cõmunicauit, & Ecclesiæ suæ restituit. Leontius dum esset presbyter depositus fuit, sed postea in Antiochia patriarcha extitit. Gregorius vero quartus papa Theodosium, quẽ Eugenius eius antecessor presbyterij honore priuauerat, sanctæ Ecclesiæ Signinæ consecrauit episcopum. Ybas nãq; episcopus diiudicatus fuit, sed sancta synodus canonice suã illi restituit Ecclesiam. Rothadum vero episcopum sanctæ

ctæ Suessoniensis Ecclesiæ a synodo cui Carolus interfuit rex cōdem natum, & Soffrenum Placentinum episcopum merito reprobatum, Nicolaus papa ambos reconciliauit.

De episcoporum transmutatione.

QVia vero episcoporum pluri mi ex aliis ciuitatibus ad alias propter necessitatē seu vtilitatem temporum sunt migrati & trāsmutati, quorum nomina hæc sunt. Perigenes in Petris est ordinatus episcopus, sed quoniam ciues eius ciuitatis eum suscipere noluerunt, Romanę ciuitatis episcopus iussit eum inthronizari in Corintho metropoli, defuncto eius episcopo, eiq; donec vixit Ecclesiæ præfuit. Dosideum Seleuciæ episcopū, Alexāder Antiochenus episcopus in Tharsum Siliciæ transmutauit. Reuerentius ab Argis phœniciæ in Tyrū transmigratus est. Ioannes de Gordolinia mutatus est in Proconixum, & ei præsedit Ecclesiæ. Palladius ab Helinopoli mutatus est in Asponam. Alexāder ab alia Helinopoli, in Andrinopolim mutatus est. Gregorius Nazanzenus prius ciuitatis Capadociæ fuit episcopus quæ Sasima dicitur, deinde a beato Basilio & aliorum episcoporum consensu in Anzianco constitutus est. Meletius prius Sebastiæ Ecclesiæ præfuit, & postea Antiochiæ præsul est cōstitutus. Theusebius ab Apamia Asię transfertur in Eudoxiopolim quæ dudum Salambria vocabatur. Polycarpus de vrbe ante Pristena Misiæ, in Nicopolim Thraciæ mutatus est. Hierophilus de Trapezopoli Frisiæ, transmigratus est in Platinopolim Thraciæ. Optimus ab Agardamia Frigiæ, in Antiochiam Pisidiæ trāsmigratus est. Siluanus a Philippopoli Thraciæ mutatus est in Troadam.

FINIS Libri Primi.

INDEX CAPITVLORVM LIBRI SECVNDI.

De

Indicis Capitulorum FINIS.

D. BVRCHARDI ECCLESIAE VVORMACIENSIS Episcopi, de sacris ordinibus, Decretorum Liber II.

ARGVMENTVM LIBRI.

¶Liber hic ordinationem, congruentem dignitatem, vitæ qualitatem, officia, ministeriaq́ presbyterorum, diaconorum, reliquorumq́ ordinum ecclesiasticorum complectitur.

De ordinationibus presbyterorum & reliquorum ordinum. Cap. I.

Ex concil. Hamnett. cap. 3.

EPiscopus quando ordinationes facere disponit, omnes qui ad sacrum ministeriū accedere volunt, feria quarta ante ipsam ordinationem euocandi sunt ad ciuitatem, vna cum archipresbyteris qui eos repræsentare debent. Et tunc episcopus e latere suo dirigere debet sacerdotes, & alios prudentes viros, gnaros legis diuinæ, & exercitatos in ecclesiasticis sanctionibus, q ordinandorum vitam, genus, patriam, ætatem, institutionem, locum vbi educati sint, si sint bene literati, si in lege domini instructi, diligenter inuestigent: ante omnia si fidem catholicam firmiter teneant, & verbis simplicibus asserere queant. Ipsi autem, quibus hoc committitur, cauere debent, ne aut fauoris gratia, aut cuiuscunque muneris cupiditate illecti, a vero deuient, vt indignum, & minus idoneum ad sacros gradus suscipiendos episcopi manibus applicent. Quod si fecerint, & ille qui indigne accesserit ad altare, remouebitur, & illi qui donum sancti spiritus vendere conati sunt, coram Deo iam condemnati, ecclesiastica dignitate carebunt. Igitur per tres continuos dies diligenter examinentur, & sic sabbato qui probati inuenti sunt, episcopo repræsententur.

Quæ presbyteri necessario discere & scire debeant. Cap. II.

Ex dict. Augustini.

QVæ ipsis sacerdotibus necessaria sint ad discendum, id est, liber sacramentorum, lectionarius, antiphonarius, baptisterium, computus, Canon pœnitentialis, Psalterium, Homeliæ per circulum anni dominicis diebus & singulis festiuitatibus aptę. Ex quibus omnibus si vnum defuerit, sacerdotis nomen vix in eo constabit, quia valde periculosæ sunt euangelicæ minæ quibus dicitur: Si cæcus cæco ducatum præstet, ambo in foueam cadunt.

De eadem re. Cap. III.

Ex epist. Zepherini papæ. fratrib. p Aegyptum missa. cap. 10.

ORdinationes vero presbyterorū & leuitarū tēpore cōgruo, & mul-

& multis coram astantibus solenniter agite, & probabiles ac doctos viros ad hoc opus constituite; vt illorum societate & adiumento plurimum gaudeatis.

Quod ordinationes fieri non debeant, nisi in loco certo & religioso. Cap. IIII.

Ex concil. Meldensi, cap. 6.

HI qui ordinari petunt, nullatenus ordinentur, nisi in loco certo & religioso, vel etiam in ciuitate saltem vno anno immorentur, vt de vita & conuersatione, atque de doctrina illorum certitudo possit agnosci.

Quod Abraham primus sit appellatus presbyter, & quare presbyteri nominentur. Cap. V.

Ex epistol. Anacleti papæ oib. episcopis p Italiam constitutis missa, c. 22

POrro & Mosi præcipitur, vt eligat presbyteros, id est, seniores. Vnde & in Prouerbijs dicitur: Gloria senum canities. Hęc vero canities, sapientiam designat, de qua scriptum est: Canities hominũ prudentia est. Quumque nongentos & & amplius annos ab Adam vsque ad Abraham vixisse homines legimus, nullus alius primus appellatus est presbyter. i. senior, nisi Abrahã, qui multo paucioribus vixisse annis conuincitur. Non ergo propter decrepitam senectutẽ, sed propter sapientiam presbyteri nominantur. Initiũ enim sacerdotij Aaron fuit: licet Melchisedech prior obtulerit sacrificium Deo, & post hũc Abraham, Isaac, & Iacob. Sed hi spontanea voluntate, non sacerdotali autoritate ista fecerunt.

Quod nullus ex ecclesiastico ordine absolute debeat ordinari. Cap. VI.

Ex concil. Chalcedon. cap. 6.

NVllum absolute ordinari debere presbyterum aut diaconum, nec quemlibet in ecclesiastico gradu, nisi specialiter Ecclesiæ ciuitatis, aut possessionis, aut martyris, aut monasterij nomen, cui ordinandus est, pronuncietur. Qui vero absolute ordinantur, decreuit sancta synodus irritam haberi huiuscemodi manus impositionem, & nusquã posse ministrare, ad ordinantis iniuriam.

Quod sub aspectu audientium ordinationes celebrari non debeant. Cap. VII.

Ex concil. Laodicen. cap. 4.

QVod non oporteat ordinationes sub aspectu audientium celebrari.

Quod turbis electionem promouẽdorum facere non liceat. Cap. VIII.

Ex eodem cap. 13.

QVod non sit permittendum turbis electiones eorum facere, qui sunt ad sacerdotium prouehendi.

Quod episcopum vel presbyterum ante triginta annos ordinare non liceat. Cap. IX.

Ex concil. Agathen. cap. 7.

EPiscopum vero vel presbyterum ante triginta annos, id est, antequam ad viri perfecti ætatem perueniat, nullus metropolitanorum ordinare præsumat: ne per ętatem, quod aliquoties euenit, aliquo errore detineantur.

De presbyteris qui ante XXX. annos ordinantur. Cap. X.

Ex decret. Fabia. papę, Orient. lib. missis.

SI quis triginta ætatis suæ non impleuerit annos, nullo modo presbiter ordinetur, etiam si valde sit dignus: quia & ipse dominus tricesimo anno baptizatus est, & sic cœpit docere. Oportet ergo eum qui ordinandus est, vsque ad hanc ætatem legitimam consecrari.

Quod ante XXV. annos diaconi non sint ordinandi. Cap. XI.

Pla-

Ex concil. Carthagi. ca. 16.

PLacuit vt ante vigintiquinque annos ætatis, nec diaconi ordinentur, nec virgines consecrentur, & vt lector populum non salutet.

Quod in veteri lege præcipiatur, vt ante vigesimumquintũ annum Leuitę in tabernaculo non seruirent. Cap. XII.

Ex concil. Toletano cap. 20.

IN veteri lege ab anno vigesimo & quinto Leuitæ in tabernaculo seruire præcipiuntur, cuius autoritatem in canonibus sancti patres secuti sunt. Nos & diuinæ legis & cõciliorum præcepti immemores, infantes et pueros Leuitas facimus, ante legitimam ætatem, ante experientiam vitæ. Ideoque ne vlterius fiat a nobis, & diuinæ legis, & canonum admonemur sententijs: sed vigintiquinque annorum ætatis Leuitæ consecrentur, & triginta annorum presbyteri ordinentur: ita vt secundum apostolicum præceptum probentur primum, & sic ministrent, nullum crimen habentes.

De presbyteris q sine examine sunt prouecti. Cap. XIII.

Ex concil. Nicæ. ca. 9

SI qui presbyteri sine examine sunt prouecti, vel cum discuterentur peccata sua confessi sunt, & homines contra canones commoti, manus confessis imponere tentauerunt, tales regula non admittit: quia quod irreprehensibile est, catholica defendit Ecclesia.

De eo qui sibi volens aliquod membrũ truncauerit. Cap. XIIII.

Ex decre. Innocentij papæ. c. 28

QVi igitur partem digiti sibi abscidit volens, hunc ad clerum canones non admittunt. Cui vero casu hoc accidit, & si in clero fuerit repertus, non abijci.

De clericis qui à medicorũ incisione claudi efficiuntur. Cap. XV.

Ex concil. Hilerdensi cap. 20

SI quis in infirmitate positus clericus & medicorum incisione claudus efficitur, promoueri ad sacros ordines eum non denegamus.

De illis qui inuident fratrum prouectionibus. Cap. XVI

Ex concil. Africano, cap. 54.

CLericus inuidens fratrum prouectibus, donec in vitio est, nõ promoueatur.

Vt seditionarij non ordinentur. Cap. XVII.

Ex eodem cap. 67.

SEditionarios nunquam ordinandos clericos, sicut nec vsurarios, vel iniuriarum suarum vltores.

Quod illiteratus & aliquo membro imminutus prouehi ad sacros ordines non debeat. Cap. XVIII.

Ex epistol. Gelasij papæ. ca. 16.

ILliteratos quoque, aut aliqua parte corporis imminutos, nullus præsumat ad clerum prouehere. Quia nec literis carens, sacris esse potest aptus officijs, & vitiosum nihil Deo prorsus offerri, legalia præcepta sanxerunt. Similiter q seipsos abscindunt.

De filijs concubinarum. Cap. XIX.

Ex concil. Aurelian. cap. 10.

DE his qui ex concubinis filios habẽt, & vxores legitimas, post habuerunt, & defunctis vxoribus sibi concubinas publice sociant, id obseruandum censuimus, vt sicut eos, qui iam clerici per ignorantiam ordinati sunt, non remouemus, ita statuimus ne vlterius ordinentur.

Vt dæmonibus similibusq; passionibus irretiti, sacra tractare non debeant. Cap. XX.

Vsq

Ex epistol. Gelasij papæ, ca. 19.

VSque adeo sane comperimus illicita quæque prorumpere, ut dæmonibus similibusque passionibus irretitis mysteria sacrosancta tractare tribuatur. Et post pauca: Si corpore sauciatum aut debilem nequaquam sancta contingere lex diuina permisit, quanto magis doni cœlestis dispensatores esse nō conuenit, quod est deterius, mente perculsos.

Vt de seruili conditione, nisi prius a dominis proprijs libertatem habeāt, nulli ordinentur. Cap. XXI.

Ex concil. Triburiē. cap. 25.

VT nulli de seruili conditione ad sacros ordines promoueantur, nisi prius a dominis proprijs legitimam libertatem consequātur. Cuius libertatis charta ante ordinationem in ambone publice legatur, & si nullus contradixerit, rite consecrabuntur. Porro seruus non canonice consecratus, postquam de gradu deciderit, eius sit cōditionis, cuius fuerat ante gradum.

De eadem re. Cap. XXII.

Ex decret. Leonis papæ, cap. 3

ADmittuntur passim ad ordinem sacrum quibus nulla natalium, nulla morū dignitas suffragatur: & qui a dominis suis libertatem consequi minime potuerunt, ad fastigium sacerdotij, tāquam seruilis vilitas hunc honorem iure capiat, prouehuntur: & probari Deo posse creditur, qui domino suo necdum probare se potuit. Et post pauca: Debet ēm esse immunis ab alijs, q diuinę militię fuerit aggregādus, vt a castris dominicis, quibus nomen eius asscribitur, nullis necessitatum vinculis abstrahatur.

De bonis illorum qui a dominis proprijs libertate donantur. Cap. XXIII.

Ex concil. Toletano cap. 2

DE rebus vero illorum, vel peculiari, q a dominis proprijs libertate donantur, vt ad gradus ecclesiasticos promoueri debeant, statutum est, vt in potestate dominorum consistat, quicquid ante libertatem habuerunt, vtrum illis concedere voluerint, an sibi retinere.

Vt seruus nesciente domino suo ordinari non debeat. Cap. XXIIII.

Ex concil. Aurelian. cap. 8.

SEruus si absente aut nesciēte domino, episcopo sciente quod seruus sit, diaconus aut presbyter fuerit ordinatus, ipso in clericatus officio permanēte, episcopus eum suo domino duplici satisfactione compenset. Si vero episcopus eum seruum nescierit, qui testimonium perhibent, aut eum supplicauerint ordinari, simili redhibitione teneātur obnoxij.

De his qui libertatē à dominis suis ita percipiunt, vt nullum sibi obsequium retentent. Cap. XXV.

Ex concil. Toletano cap. 73.

QVicunque libertatem a dominis suis ita percipiunt, vt nullum sibimet in eis obsequium patronus retentet, isti, si sine crimine capitali sunt, ad clericatus ordinem liberi suscipiantur: quia directa manumissiōe absoluti esse noscūtur. Qui vero retento obsequio manumissi sunt, pro eo quod adhuc patroni seruituti tenentur obnoxij, nullatenus sunt ad ecclesiasticum ordinem promouendi, ne, quādo voluerint eorum domini, fiant ex clericis serui.

De seruis ordinandis secundum ecclesiastica mādata, quomodo ingenui fieri debeant. Cap. XXVI.

Ex concil. Remensi, cap. 1.

AVtoritas ecclesiastica patenter admonet, insuper & maiestas

ſtas regia canonicæ religioni aſſen ſum præbet, vt quęcunq; ad ſacros ordines ex familia propria promouere Eccleſia quęq; delegerit, in pręſentia ſacerdotum canonicorum ſimul & nobilium laicorum, eius cui ſubiectus eſt ſubſcriptione & manumiſſione ſub libertatis teſtamento ſolẽniter roboretur. Idcirco ego Burchardus Deo annuente Vvormacienſis Eccleſiæ epiſcopus, quendam Eccleſiæ noſtræ famulum, nomine Eberhardũ, ſacris ordinibus oblatum, ad altaris cornu, nobilium virorum in præſentia, per hoc autoritatis teſtamentum ſtatuo, ita vt ab hodierno die & tempore bene ingenuus, atq; ab omni ſeruitutis vinculo ſecurus permaneat, tanquam ſi ab ingenuis fuiſſet parẽtibus procreatus vel natus: eandemq; pergat partem, quamcunq; volens canonice elegerit, ita vt deinceps nec nobis neq; ſucceſſoribus noſtris, vllũ debeat noxiæ conditionis ſeruitium, ſed omnibus diebus vitæ ſuæ ſub certa pleniſſimaq; ingenuitate, ſicut alij qui eiuſdem ſunt ingenuitatis, per hunc manumiſſionis atq; ingenuitatis titulum, bene ſemper ingenuus atq; ſecurus exiſtat. Suum vero peculiare quod habet, aut quod abhinc aſſequi poterit, faciat inde ſecundum canonicam autoritatem libere quicquid voluerit. Et vt hæc ingenuitatis pagina inuiolabilẽ obtineat firmitatem, manu propria illam roborauimus.

De eodem. Cap. XXVII.

Ex concil. Toletano.

DEbent autem ſupraſcriptæ ingenuitatis chartæ, non ſolum nomen illius qui has fieri rogat, ſed etiam nomina ſacerdotum & nobilium laicorum, qui ibi fuerint, in ordine digeſta, cum ſignis propria manu impreſſis continere. Nam ſine horum aſtipulatione pagina autoritate teſtium nudata, pro nihilo deputatur. Oportet etiam vt locum, diem, annum, & principem, & indictiones in fine vel in margine adnotatas habeat in hũc modũ. Actum illa ciuitate, in domo ſancti Petri, Calendis illis, Anno dominicæ incarnationis, illo regnante, illo rege, & præſidente in cathedra ſupradictæ ciuitatis epiſcopo illo, vel in monaſterio illo, indictione illa, in Dei nomine feliciter, Amen. Ait enim Romana autoritas: Quæcunque leges ſine die & conſule fuerint prolatæ, non valeant.

De eodem. Cap. XXVIII.

Ex eodem concilio.

INſtruendi ſunt pręterea laici, vt ſciant quod nullatenus alio loco manumittere proprios poſſunt ſeruos, quos dominicis caſtris aggregari decreuerunt, niſi in ſacroſancta Eccleſia ordine ſupra notato. Quomodo enim clerici extra Eccleſiam libertatem conſequi poſſunt, qui a lege mũdana extranei ſunt? Et quibus interdicitur, ne ad ſeculare iudicium procedant, quomodo ſeculari iudicio a iugo ſeruitutis abſoluũtur? Sed fortaſſe dicit aliquis. Clericus fieri non permittitur, niſi ante ſuſceptum clericatus officium, ingenuitatis dignitate potiatur. Re vera verum dicit. Et ideo, quod infirmari vel vituperari poteſt, pręcaueri debet:

De eodem. Cap. XXIX.

Ex eodem concilio.

NOn solum autem, qui ad clericatus ordinem promouendi sunt, in Ecclesia manumittēdi sunt, verum etiam hi quos quisq; pro remedio animæ suæ emācipari vult: quia sic scriptum quippe est, in pacto Francorum.

Exemplar libertatis de proprio seruo. Cap. XXX.

Ex eodem concil.

QVi debitum sibi nexum, atq; competens relaxat seruitium, premium in futuro apud dominū sibi prouenire non dubitet. Quapropter ego in Dei nomine. ill. pro remedio animæ meæ, vel æterna retributione, in Ecclesia sancti Petri, vel illius sancti, sub præsentia episcopi, vel sacerdotum ibi consistentium, ac nobilium laicorum, ante cornu altaris istius Ecclesię absoluo seruum meū. ill. per hanc chartam absolutionis & ingenuitatis ab omi vinculo seruitutis, ita vt ab hac die & deinceps ingenuus sit, & ingenuus permaneat, tanquam si ab ingenuis parentibus fuisset natus vel procreatus. Eam pergat partem quam maluerit, vel quam ei autoritas canonica permittit, & sicut alij ingenui vitam ducat ingenuam. Nulli autem hęredum meorum ac prohæredum, nec cuicunq; personæ alij quicquam debeat seruitutis, vel libertatis obsequium, nisi soli Deo cui omīa subiecta sunt, vel pro cuius amore ipsum deuotus ad eius seruitium obtuli. Peculiare vero suum quod ei dominus dederit, vel deinceps Deo auxiliante laborare potuerit, concessum in perpetuum habeat, vt inde faciat quicquid illi placuerit, secundum ecclesiasticas sanctiones. Si quis vero, quod futurum esse non credo, si ego ipse, aut aliquis de hæredibus meis, vel quælibet opposita persona contra hanc ingenuitatis chartam venire tentauerit, aut eam quolibet modo infringere voluerit, in primis iram Dei incurrat, & a liminibus sanctæ Dei Ecclesiæ extraneus efficiatur, & insuper cui litem intulit, sexaginta solidos persoluat, & quod repetit euindicare non valeat, sed præsens ingenuitas, mea vel aliorum bonorū hominum manibus roborata, cum adstipulatione subnixa, omni tempore maneat inconuulsa.

De seruorum ordinatione. Cap. XXXI.

Ex eodem cap. 32.

DE seruorum ordinatione, qui passim ad gradus ecclesiasticos indiscrete promouentur, placuit omnibus cum sacris canonibus concordare debere, & statutum est, vt nullus episcoporum deinceps eos ad sacros ordines promouere præsumat, nisi prius a dominis proprijs libertatem consequuti fuerint: & si quilibet seruus dominum suum fugiens, aut latitans, aut adhibitis testibus munere conductis, vel corruptis, aut qualibet calliditate vel fraude ad gradus ecclesiasticos peruenerit, decretum est vt deponatur, & dominus eius eum recipiat. Si vero auus, aut pater ab alia patria in aliam migrans, in eadem prouincia filium genuerit, & ipse filius ibidem educatus, & ad gradus ecclesiasticos promotus fuerit, & vtrum seruus sit ignotum sit, & postea veniens dominus illius le-

us legibus eum acquisierit, sancitum est, vt si dominus eius illi libertatem dare voluerit, in gradu suo permaneat. Si vero eum cathena seruitutis a castris dominicis abstrahere voluerit, gradū amittat: quia iuxta sacros canones vilis persona manēs, sacerdotij dignitate fungi non potest.

De Ecclesiarum seruis. Cap. XXXII.

Ex eodem conc. ca. 33

DE Ecclesiarum vero seruis cōmuni sententia est decretum, vt archiepiscopi per singulas prouincias constituti nostram autoritatem sequātur: suffraganei autem illorum exemplar illius penes se habeāt, & quandocunq; de familia Ecclesiæ, vtilis inuentus aliquis ordinandus est, in ambone ipsa autoritas coram populo legatur, & coram sacerdotibus & omni clero ante cornu altaris sicut in nostra autoritate continetur remota qualibet calliditate libertatem consequatur: & tūc demū ad gradus ecclesiasticos promoueatur.

Vt pœnitentes vel digami non promoueantur. Cap. XXXIII.

Ex concil. Aralaten. cap. 3.

VT digami vel pœnitentes, vel repudiatarum mariti, ad sacerdotium non promoueantur.

Energumeni non solum non adsumendi sunt ad clerum, sed inuenti ab officio remouendi. Cap. XXXIIII.

Ex concil. Arausico cap. 6.

ENergumeni non solum non assumendi sunt ad vllum ordinem clericatus, sed etiam illi qui ordinati sunt, ab imposito officio repellendi sunt.

Vt nullus ex pœnitentibus ordinetur. Cap. XXXV.

Ex concil. Carthagi. ca. 68.

EX pœnitentibus quamuis bonus, clericus non ordinetur. Si per ignorantiam episcopi factum fuerit, deponatur a clero: quia se ordinationis tempore non prodidit fuisse pœnitentem.

De actoribus & procuratoribus si ordinari debeant. Cap. XXXVI.

Ex eodem cap. 9.

MAgnus episcopus Astuagensis dixit: Quid dilectioni videtur vestræ, procuratores & actores etiam seu curatores pupillorum si debeāt ordinari? Gratus episcopus dixit: Si post deposita vniuersa & reddita ratiocinia, actus vitæ ipsorū fuerint comprobati in om̄ibus, debent & cum laude cleri si postulatus fuerit, honore munerari. Si enī ante libertatem negociorum vel officiorum, ab aliquo sine consideratione fuerint ordinati, Ecclesia infamatur. Vniuersi dixerunt: Recte omnia statuit sanctitas tua, ideoq; ita nostra est quoq; sententia.

Vt de pœnitentibus nullus admittatur ad clerum. Cap. XXXVII.

Ex concil. Toletano. 1. cap. 2.

ITem placuit vt pœnitentes non admittantur ad clerum, nisi tantum si necessitas aut vsus exegerit, inter ostiarios deputentur, vel inter lectores, ita vt Euangelia et Apostolum non legant. Si qui autem ante ordinati sunt subdiacones, inter subdiacones habeantur, ita vt manum non imponāt, aut sacra contingāt. Ex eo vero pœnitente dicimus, qui post baptismum, aut pro homicidio, aut pro diuersis criminibus grauissimisque peccatis, publicam pœnitentiam gerens sub cilicio, diuino fuerit reconciliatus altario.

Laicus si secundo vxorem duxerit clericus non fiat. Cap. XXXVIII.

Ex concil. Aurelian. cap.8.

SI quis de laicis post uxorem, aliam cuiuscunque conditionis cognouerit mulierem, in clerum nullatenus admittatur.

Vt nullus episcopus alterius parochianum retinere præsumat. Cap. XXXIX.

Ex decret. Adriani pap. ca.15.

NVllus episcopus alterius parochianum præsumat retinere aut ordinare absque eius voluntate, vel iudicare: quia sicut irrita erit eius ordinatio, ita & diiudicatio, quoniam censemus nullum alterius iudicis, nisi sui sententia teneri. Nã qui eum ordinare nõ potuit, nec iudicare vllatenus potest.

Vt ab alieno episcopo ordinatus in clero non maneat. Cap. XL.

Ex concil. Mogunti. cap.4.

ORdinatus clericus ab alio episcopo non deprecãte vel consentiente suo, in clero non maneat.

De quodam episcopo qui alterius episcopi clericum eo nolente ordinauerat. Cap. XLI.

Ex concil. Africano, cap.42.

EPigonius episcopus dixit: In multis concilijs hoc statutum est, etiam nunc hoc confirmandum est a vestra prudentia fratres beatissimi, vt clericum alienum nullus sibi præripiat episcopus, præter eius arbitrium cuius fuerit clericus. Dico autem Iulianum, qui ingratus est Dei beneficijs per meam paruitatem in se collatis, ita temerarium & audacem extitisse, vt eum qui a me baptizatus est, quum esset puer egentissimus, mihi ab eodem commendatus, quumq; multis annis a me aleretur, atque increscerer: hunc, vt dixi, baptizatum esse in Ecclesia mea per manum paruitatis meæ constat: idem in diœcesi Mapaliensi lector esse cœperat, imo annis fere duobus legerat, nam nescio quo contemptu immanissimo idem Iulianus eum arripuit, quem dicitur quasi proprium ciuem sui loci Vazaritani me inconsulto vsurpare. Nam & diaconem illum ordinauit. Hoc si liceat, pateat hæc licentia a vobis beatissimi fratres. Sin minus: tam impudens cohibeatur, ne se misceat communiõi cuiusquam. Numidius episcopus dixit: Si non postulata neque consulta tua dignatione id videtur fecisse Iulianus, iudicamus omnes inique factum, atque indigne. Quapropter, nisi idem Iulianus correxerit errorem suum, & cum satisfactione eundem clericum, quem fuerat ausus ordinare, reuocauerit tuæ plebi, contra statuta concilij faciens, contumaciæ suæ separatus a nobis excipiet iudicium. Epigonius episcopus dixit: Aetate pater, & ipsa promotione antiquissimus, vir laudabilis, frater & collega noster Victor, vult hanc petitionem generalem omnibus effici.

Vt nemo clericum alienum suscipiat sine volontate sui episcopi. Cap. XLII.

VT clericum alienum, nisi concedente proprio episcopo, nemo audeat vel retinere, vel promouere, in Ecclesia sibi credita, clericorum autem nomen etiam lectores, & Psalmistæ, & ostiarij retinent.

Ex concil. Carthagi. ca.10.

Vt nullus episcopus alienum clericum sine literis episcopi sui suscipiat. Cap. XLIII.

PRiuatus episcopus Begesilitanus dixit: Suggero sanctitati vestræ, vt statuatis non licere clericum alienũ ab aliquo suscipi sine literis epi-

Ex eodem conci. ca.6

episcopi sui, neque apud se retinere, nec laicum vsurpare sibi de plebe aliena, vt eum ordinet sine consci-entia eius de cuius plebe est. Gratus episcopus dixit: Hoc obseruare pacem custodit. Nam in mensa concilij sanctissimi Sardicensis similiter statutum est: vt nemo alterius plebis hominem vsurpet. Sed si forte erit necessarium, petat a collega suo, & consensum habeat.

De presbyteris & diaconibus qui sine literis episcopi sui ambulant. Cap. XLIIII.

Ex concil. Agathensi cap. 5.

PResbyter & diaconus, aut clericus, si sine antistitis sui epistolis ambulat, communionem ei nullus impendat.

De eadem re. Cap. XLV.

Ex concil. Laodicen. cap. 41.

QVod non oporteat sacerdotem, vel clericũ, sine literis proficisci canonicis.

Vt quisq; ordinatus literas ab ordinatore suo accipiat. Cap. XLVI.

Ex concil. Militano, cap. 14.

DEinde placuit, vt quicunque deinceps ab episcopis ordinantur, literas accipiant ab ordinatoribus suis, manu eorum subscriptas, continentes annum domini & diem, vt nulla altercatio de posterioribus vel anterioribus oriatur.

Vt ordinatus quisq; in illis locis permaneat, ad quæ ordinatus est. Cap. XLVII.

Ex concil. Aurelian. cap. 5.

DE his qui in quibuscunq; locis ordinati fuerint ministri, in ipsis locis perseuerent.

De presbytero qui confessus fuerit: quod ante ordinationem peccauerit. Cap. XLVIII.

Ex concil. Cabillon. cap. 5

SI quis presbyter ante ordinationem peccauerit, & post ordinationem peccatum confessus fuerit, quod ante errauerit: non offerat, sed tantum pro religione nomen presbyteri portet. Si autem non ipse confessus, sed ab alio publice fuerit conuictus, nec hoc ipsum habeat vt nomen presbyteri portet. Similiter & de diaconibus obseruandum est, vt si ipse confessus fuerit, ordinem subdiaconi retineat.

De eodem. Cap. XLIX.

Ex concil. Neocæsariensi, cap. 8

PResbyter si præoccupatus corporali peccato promoueatur, & confessus fuerit de se quod ante ordinationem deliquerit, oblata non consecret, manens in reliquis officijs propter studium bonum. Quod si de se ipse non fuerit confessus, & argui manifeste nequiuerit, potestatis suæ iudicio relinquatur.

Vt nullus presbyter absq; sacerdotalibus vestimentis Missam celebret. Cap. L.

Ex concil. Remensi, cap. 4.

VT nullus presbyter absque amictu, alba, & stola, & fanone, & casula vllatenus præsumat Missam celebrare: & hæc sacra vestimenta mundissima sint, & in nitido loco infra Ecclesiam collocentur: nec vnquam presbyter his indutus extra Ecclesiam exeat: quia hoc diuina lex prohibet.

Vt clericus inter tentationes ab officio non declinet. Cap. LI.

Ex concil. Carthagi. cap. 50.

CLericum inter tentationes ab officio declinantem, vel negligentius agentem, ab ipso officio dicunt remouendum.

Vt omnis presbyter in sua Ecclesia singulis dominicis diebus aquam benedicat. Cap. LII.

Ex concil. Hanetensi cap. 5.

OMnibus diebus dominicis quisque presbyter in sua Ecclesia ante Missarũ solennia aquam

benedictam faciat in vase nitido, & tanto mysterio conuenienti, de qua populus intrans Ecclesiam aspergatur, & atrium eiusdem Ecclesiæ cum crucibus circumeundo similiter aspergat, & pro animabus ibidē quiescentibus oret. Et qui voluerit in vasculis suis accipiat ex ipsa aqua, & per mansiones, & agros, & vineas, super pecora quoque sua, atque super pabula eorum, nec non super cibos & potum suum conspergat.

Item de aqua benedicenda. Cap. LIII.

Ex epistol. Alexandri papæ, fratrib. per Aegyptum missa.

AQuam enim sale conspersam populis benedicimus, vt ea cuncti aspersi sanctificentur. Quod & omnibus sacerdotibus faciendum esse mandamus. Nam si cinis vitulæ aspersus populum sanctificabat, atque mundabat, quanto magis aqua quæ sale aspersa, diuinisq; precibus sacrata est, populum sanctificat atq; mundat? Et si sale asperso per Helizeum prophetam sterilitas aquæ sanata est, quanto magis diuinis precibus sacrata aqua sterilitatem rerum aufert humanarum, & coinqnatos sanctificat & purgat, & cętera bona multiplicat, & insidias diaboli auertit, & a phantasmatum versutijs hominem defendit?

Vt Missæ peculiares in diebus solennibus non fiant. Cap. LIIII.

Ex dictis Augustini

ET hoc attendendum est, vt Missæ peculiares, quæ per dies solennes a sacerdotibus fiunt, non ita in publico fiant, vt per eas populus a publicis Missarum solēnibus quæ hora tertia canonice fiunt, abstrahatur: quia pessimus vsus est apud q̄sdam, in dn̄icis diebus, siue in quibuslibet festiuitatibus mox Missam celebrare, quam quis, & si pro defunctis sit, cum audierit abscedat, & per totum diem a primo mane ebrietati & commessationi potius quam Deo deseruiat. Admonendus est populus, vt ante publicum, peractumque officium ad cibum non accedat: sed omnes ad publicam sanctam matrem Ecclesiam Missarum solennia, & prædicationem audituri conueniant: & vt sacerdotes Missas hora tertia celebrent, vt populus a publicis solennibus non abstrahatur. Sed sacerdotes qui in circuitu vrbis aut in eadem vrbe sunt, & populus, vt prædiximus, in vnum ad publicā Missarum celebrationem conueniant, exceptis Deo sacratis fœminis, quibus mos est ad publicum non egredi, sed claustris monasterij contineri.

De ministerio presbyterorum, vel quid eis commissum sit. Cap. LV.

Ex dictis eiusdem.

VOs presbyteri veraciter nosse debetis, & semper meminisse, quia nos, quibus regendarum animarum cura commissa est, pro his qui nostra negligentia pereunt, rationem reddituri sumus: pro his vero quos verbis & exemplis lucrati fuerimus præmiū æternæ vitæ percipiemus. Nobis enim a domino dictū est: Vos estis sal terræ. Quod si populus fidelis cibus est Dei, eiusdem cibi condimētum nos sumus. Scitote vestrum gradū nostro gradui secundum, & pene coniunctum esse. Sicut enim episcopi apostolorū in Ecclesia, ita nimirum presbyteri cæterorū discipulorū domini vicem

tenent.

tenent. Et illi tenẽt gradum summi pontificis Aaron, isti vero filiorum eius. Vnde oportet vos semper memores esse tantæ dignitatis, memores vestræ consecratiões, memores sacræ, quam in manibus suscepistis, vnctionis: vt nec ab eadem dignitate degeneretis, nec vestram cõsecrationem irritã faciatis, nec manus sacro vnguine delibutas peccãdo polluatis: sed cordis & corporis munditiam cõseruantes, plebibus exemplum bene viuendi præbentes, his quibus præestis, ducatum ad cœlestia regna præbeatis.

Vt singuli presbyteri singulos habeant clericos. Cap. LVI.

Ex concil. Hãnetensi cap. 9.

VT quisque presbyter qui plebem regit, clericũ habeat qui secum cantet, & epistolam & lectionem legat, & qui scholam possit tenere, & admoneat suos parochianos, vt filios suos ad fidem discendam mittant ad Ecclesiam, quos ipse cum omni castitate erudiat.

Quod presbyterorum fides primũ discutienda sit. Cap. LVII.

Ex concil. Matiscen. cap. 3.

PRimo omnium discutiẽda est fides sacerdotum qualiter credant, & alios credere doceant. Ibi & exempla proponenda sunt, quatenus a creatura creator, quantulumcunque possit intelligi.

De eadem re. Cap. LVIII.

Ex dictis Augustini

HOrtamur vos paratos esse ad docendas plebes nostras. Qui scripturas scit, prædicet scripturas. Qui vero nescit, saltem hoc quod notissimum habet plebibus dicat, vt declinent a malo & faciant bonum, inquirant pacem & sequãtur eã: quia oculi domini super iustos, & aures eius in preces eorũ. Vultus autem domini super facientes mala, vt perdat de terra memoriam eorum. Nullus ergo se excusare poterit, quod nõ habeat linguam vnde possit aliquem ædificare. Mox enĩ vt quemlibet errantem viderit, pro vt potest & valet, aut arguendo, aut obsecrando, aut increpando, ab errore retrahat, & ad peragẽdum bonum opus hortetur.

Quod in primis prædicandum sit qualiter credere debeant. Cap. LIX.

Ex concil. Rotoma. cap. 1.

IN primis prædicandum est omnibus generaliter, vt credant patrẽ, & filium, & spiritum sanctũ vnum Deum esse omnipotentem, qui omnia fecit, & vnam esse deitatem & substantiam & maiestatem in tribus personis, patris, & filij, & spiritus sancti.

De eadem re. Cap. LX.

Ex eodem cap. 2.

ITem prædicandum est, quomodo filius Dei incarnatus est de spiritu sancto, & Maria virgine, pro salute generis humani passus, sepultus, tertia die resurrexit, & cœlum ascendit, in fine mundi veniens iudicare omnes homines secundum opera propria: quomodo impij cũ diabolo in ignem æternum mittentur: iusti cum Christo in vita æterna erunt.

De eadem re. Cap. LXI.

Ex eodem cap. 3.

ITem prædicandum est, quod omnes homines in propria carne resurgent.

Vt omnis presbyter parochianis suis symbolum & orationem dominicam insinuet. Cap. LXII.

Ex concil. Remensi cap. 8.

Vt omnis presbyter omnibus parochianis suis Symbolũ & Orationem dominicam aut ipse insinuet, aut alijs insinuandum iniungat, & quum ad confessionem tempore Quadragesimali veniunt, hęc ab vnoquoque memoriter sibi decantari faciat, nec ante sanctam communionem alicui tradat, nisi hæc ex corde pronunciare nouerit. Siquidem sine horum scientia nullus saluus esse poterit. In vno enim fides & credulitas Christiana continetur: in alio quid orare & petere a Deo debeamus exprimitur. Quod sine fide nemo possit esse saluus, dominus ostendit, quum dicit: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Nullus autem credere potest quod nescit, nec audiuit. Ait enim Paulus: Quomodo credent ei, quem non audierunt? Nec sola sufficit fides in corde, nisi etiam verbis enuncietur, vt idem Apostolus testis est: Corde enim, inquit, creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Nullus autem de stolidítate sensus, vel tenuitate ingenij causetur: quia hæc tam parua sunt, vt nemo tam hebes & barbarus sit, qui hoc discere, & verbis communibus pronunciare non possit: tam magna, vt qui horum scientiam pleniter capere potuerit, sufficere sibi credatur ad salutem perpetuam. Illud etiam obseruandum, vt nullus suscipiat infantem in baptismo a sacro fonte, antequam idem Symbolum & Orationem dominicam coram presbytero decantet. Et tunc presbyter omnibus patrinis annunciet, quod debitores sint suis filiolis, quum ad intelligibilem ætatem venerint, hæc eadem insinuare.

De eadem re. Cap. LXIII.

Ex concil. Cabillon. cap. 4.

Iubendum est vt Oratio dominica, in qua omnia necessaria humanæ vitæ comprehenduntur: & Symbolum apostolorum, in quo fides catholica ex integro comprehenditur, ab omnibus discatur, tam Latine, q̃ barbarice, vt q̃d ore profitentur, corde credatur & intelligatur.

De dilectione Dei & proximi. Cap. LXIIII.

Ex eodem cap. 5.

Item prædicandum est de dilectione Dei & proximi, de fide, & spe in Deo, de humilitate, patientia, castitate, benignitate, misericordia, de eleemosynis, de confessione, vt fratribus ex corde remittatur. Qui hæc & his similia agunt, regnum Dei consequentur.

De criminibus quibus homines cũ diabolo deputantur. Cap. LXV.

Ex eodem cap. 4.

Item prædicandum est, pro quibus criminibus homines cum diabolo deputantur, quæ Apostolus sic enumerat: Fornicatio, immunditia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, commessationes, & his similia. Qui talia agunt, regnũ Dei nõ consequentur: & ideo hæc cum omni studio prohibeantur.

Vt de auditorio nullus egrediat, sacerdote verbum faciente. Cap. LXVI.

Sacer

Ex concil. Carthagi. cap. 24.

Sacerdote in Ecclesia verbum faciente, qui egressus de auditorio fuerit, sine graui necessitate, excõmunicetur.

De eadem re. Cap. LXVII.

Ex canone apostolor.

Omnes fideles qui conueniunt in solennibus sacris ad Ecclesiam, & scripturas apostolorum & Euãgelium audiunt, non autem perseuerant in oratione vsq; dum Missa peragatur, nec sanctam communionem percipiunt, velut inquietudines Ecclesiæ commouentes, conuenit communione priuari.

De eadem re. Cap. LXVIII.

Vnde sup.

Omnes Christiani qui ingrediuntur Ecclesiam Dei, & scripturas sacras audiunt, neque communicant in oratione cum populo, sed pro quadam intemperantia se a perceptione sanctæ communionis auertunt, hi de Ecclesia remoueantur, donec per confessionem pœnitentiæ fructus ostendant.

De precibus post alloquutionem. Cap. LXIX.

Ex concil. Laodicẽsi cap. 19.

Quod oporteat seorsum primum post alloquutiones episcoporum, vel presbyterorum orationem super catechumenos celebrari, & postquam catechumeni egressi fuerint, super eos qui sunt in pœnitentia preces fieri. His etiam accedentibus ad manum sacerdotis & discedentibus, tres orationes consummari fidelium, ita vt prima quidem sub silentio, secunda vero & tertia per exclamationes solitas expleant.

Vt omnis presbyter in diebus festis populum admoneat, quas preces ad Deum fundere debeat. Cap. LXX.

Ex concil. Aurelian. cap. 3.

Oportet vt in diebus dominicis vel festis, post sermonem intra Missarum solennia habitum ad plebem, sacerdos admóneat, vt, iuxta apostolicam institutionem, orationem omnes in cõmune pro diuersis necessitatibus fundant ad dominum, pro rege & episcopo eorum, & rectoribus Ecclesiarum, pro pace, pro peste, pro infirmis qui in ipsa parochia lecto decumbunt, pro nuper defunctis, in quibus sigillatim precibus plebs orationem dominicam sub silentio dicat. Sacerdos vero orationes ad hoc pertinentes per singulas admonitiones solenniter expleat. Post hæc sacra celebretur oblatio. Ait enim Apostolus: Obsecro primum omnium fieri orationes, obsecrationes, gratiarum actiones, & cætera.

Vt presbyteri plebes admoneant vt bubulcos atque porcarios in principalibus festis ad Missam venire permittant. Cap. LXXI.

Ex concil. Rotoma. cap. 5.

Admonere debent sacerdotes plebes subditas sibi, vt bubulcos, atque porcarios, vel alios pastores, vel aratores qui in agris assidue commorantur, vel in siluis, & ideo velut more pecudum viuunt, in dominicis & in alijs festis diebus saltem vel ad Missam faciant vel permittant venire: nam & hos Christus p̃cioso sanguine suo redemit. Quod si neglexerint, pro animabus eorum absq; dubio ratiõnẽ se reddituros sciant. Siquidem dñs veniẽs in hũc mundũ nõ elegit oratores atq; nobiliores quosq;, sed piscatores atq; idiotas sibi discipulos asciuit, vt ostenderet in facto, quod

quod ipse verbis in Euangelio affirmat, dicens: Quod hominibus est altum, abominabile est apud Deū. Et salua altiore intelligentia, natiuitas nostri redemptoris primo omnium pastoribus ab angelo nunciatur.

De admonitione presbyterorum. Cap. LXXII.

Ex concil. Aurelian. cap. 4. VT sacerdotes admoneant populum vt eleemosynam dēt, & orationes faciāt pro diuersis plagis, quas assidue pro peccatis patimur.

Quomodo vnusquisq; orare debeat. Cap. LXXIII.

Ex eodem cap. 6. ITem instruendus est populus, vt singulis diebus, qui amplius non potest, saltem duabus vicibus oret: mane scilicet & vespere, dicens Symbolum & Orationem dominicam: siue qui plasmasti me miserere mei, vel etiam, Deus propitius esto mihi peccatori: & Deo gratias agens pro quotidianæ vitæ commeatibus, & quia se ad imaginem suam creare dignatus sit, & a pecudibus segregare. His peractis, & solo Deo creatore suo adorato, sanctos inuocet, vt pro se intercedere apud maiestatem diuinam dignētur. Hæc faciant, quibus basilicæ locus prope est, in basilica: qui vero in itinere, aut pro qualibet occasiōe in siluis, aut in agris, vbicunque eos ipsa hora matutina vel vespertina inuenerit sic faciant, scientes Deum vbique præsentem esse, dicente Psalmista: In omni loco dominationes eius.

De filijs quomodo parentibus obedire debeant. Cap. LXXIIII.

Ex concil. Aruernis, cap. 3. ADmonendi sunt fideles sanctæ Dei Ecclesiæ filij, vel filiæ, vt parentibus suis obedientiam exhibeant, dicente domino: Fili honorifica patrem tuum. Nam & vt ipsi parētes erga filios suos ac filias modeste agant admonendi sunt, Dicente Apostolo: Et vos parentes nolite ad iracundiam prouocare filios vestros. Nam & hoc dicēdum est eis, vt si illi genitali affectu parcere velint iniurijs filiorum, non hos impunitos dominus sinit, nisi forte pœnitentiæ subijciantur. Sed tamen leuius est filijs parētum quælibet flagella suscipere, quā Dei iram incurrere.

De illis q principales festiuitates in villis celebrant. Cap. LXXV.

Ex concil. Aurelian. cap. 8. ITem denunciandum est, vt nulli ciuium Paschæ, Natalis domini, vel Pentecostes solennitates liceat in villa celebrare, nisi quem infirmitas probabitur tenuisse.

De eadem re. Cap. LXXVI.

Ex concil. Agathen. cap. 5. ITem docendi sunt ciues, vt Pascha, Natalem domini, & Pentecosten in ciuitatibus cum episcopis suis, nisi infirmitas impedierit, celebrent, accipiendæ communionis vel benedictionis gratia, & qui hoc neglexerint communione priuentur.

Vt presbyteri plebibus annuncient, qui dies sint feriandi per annū. Cap. LXXVII.

Ex concil. Lugdunē. cap. 4. ITem pronunciandum est, vt sciant tempora feriandi per annum .i. omnem dominicam a vespera vsque ad vesperam, ne in Iudaismo capiantur. Feriandi sunt vero per annū isti dies: Natalis domini, sancti Stephani, sancti Ioannis euāgelistæ, Innocentū, octaua Natalis domini, The-

Theophania, Purificatio sanctę Mariæ, sanctum Pascha cũ tota hebdomada, Rogationes tribus diebus, Ascensio domini, sancti dies Pentecostes, sancti Ioannis Baptistæ, Duodecim apostolorum, maxime tamen sanctorum Petri & Pauli, qui mundum sua prædicatione illuminauerunt, sancti Laurentij, Assumptio sanctę Marię, Natiuitas sanctę Mariæ virginis, Dedicatio basilicæ sancti archangeli Michaelis, Dedicatio cuiuscunq; oratorij, & omnium sanctorum, & sancti Martini, & illæ festiuitates quas singuli episcopi in suis episcopijs cum populo collaudauerint, quæ vicinis tãtum circummorantibus indicẽdæ sunt, non generaliter omnibus. Reliquæ vero festiuitates per annũ non sunt cogendæ ad feriandum nec prohibendæ. Indictum vero ieiuniũ quã do fuerit denũciatum ab omnibus obseruetur.

Vt presbyteri, quum festiuitates annunciant, vigiliarum non obliuiscãtur. Cap. LXXVIII.

Ex concil. apud Cõpendium, cap. 1.

Item cũ presbyteri sacras festiuitates populo annunciãt, etiam ieiunium vigiliarum, vbi esse debet, eos omnimodis seruare moneant.

Vt ad salutationes sacerdotales ad Missam omnes deuote respondeant. Cap. LXXIX.

Ex concil. Aurelian. cap. 2.

Item intimandum est vt ad salutationes sacerdotales congrue responsiones discantur, vbi non solũ clerici & Deo dicatæ sacerdoti responsionẽ offerant, sed omnis plebs deuota consona voce respõdere debet.

Vt nullus ordinatus per sancta discurrat, Ecclesiæ suæ cura derelicta. Cap. LXXX.

Ex dictis Augustini

Interdicendum est, vt nullus ordinatus, siue ordinandus migret de sua parochia ad aliam, nec ad limina apostolorum orationis causa Ecclesiæ suæ cura derelicta, nec ad pallatium causa interpellandi. Quod si fecerit, nihil valet huiusmodi aut ordinatio aut demigratio. Et hoc omnibus fidelibus denunciãdum, vt qui causa orationis ad limina beatorum apostolorum pergere cupiunt, domi confiteãtur peccata sua, & sic proficiscantur: q̃a a proprio episcopo suo aut sacerdote ligandi, aut soluendi sunt, non ab extraneo.

De dominica die qualiter sit veneranda. Cap. LXXXI.

Ex concil. apud Cõpendium, cap. 2

Omnes dies dominicos a vespera in vesperam cum omni veneratiõe obseruare decreuimus, & ab illicito opere abstinere, & vt mercatus in eis minime sit, nec placitũ vbi aliquis ad mortem vel ad poenam iudicetur, nec sacramenta iurentur, nisi pro pace facienda.

Item de dominica die. Cap. LXXXII.

Ex concil. apd' S. Medardũ prasente Carolo imparare, cap. 5.

Statuimus quoque secundum quod in lege dominus mandauit, vt opa seruilia diebus dominicis nõ agãtur, sicut genitor meus in suis synodalibus edictis mandauit, q̃d nec viri ruralia exerceant, nec in vinea colenda, nec in campis arãdo, vel metendo, vel fœnũ secando, vel sepẽ ponẽdo: nec in siluis stirpãdo, vel arbores cędere, vel in petris labora-

borare, nec domos struere, nec in horto laborare, nec ad placita conueniant, nec mercatus fiat, nec venationes exerceantur.

Ex eodem concil. c. 6 De eadem re. Cap. LXXXIII.

TRia carraria opera licet fieri in dominica die, id est, hostilitia carra, victualia, vel angaria: & si forte necesse sit, corpus cuiuslibet duci ad sepulchrum.

Item de eadem re. Cap. LXXXIIII.

Ex eodem cap. 7. FOeminę opera textrilia non faciant in die dominica, non capulent vestitus, non consuant, vel lanam carpant, non licet linum battere, aut vestimenta lauare, nec verueces tondere, vt omnimodis honor & requies die dominica persoluatur: sed ad Missarum solennia vndique conueniant, & laudent Deum pro omnibus bonis, quæ nobis in illa die conferre dignatus est.

Item de eadem re. Cap. LXXXV.

Ex eodem cap. 8. OMnes dies dominicas cum omni veneratiōe obseruare decreuimus, & ab illicito opere abstinere, & vt mercatus in eis minime sit, nec placitum vbi aliquis ad mortem vel ad pœnam iudicetur, nec sacramenta iurentur, nisi ad pacem.

De eadem re. Cap. LXXXVI.

Ex eodem cap. 9. VT mercatus die dominico in nullo loco habeatur.

De eadem re. Cap. LXXXVII.

Ex eodem cap. 10 VT nullus episcoporum vel presbyterorum, vel clericorum die dominico propositum cuiusq; causæ negocium audeat vendicare, nisi hoc tantum, vt Deo statuta solennia peragantur.

Vt nullus in dominicis diebus genua flectat. Cap. LXXXVIII.

Ex concil. Nicæno, cap. 20. QVoniam sunt quidam in die dominico genua flectentes, & in diebus Pentecostes, vt omnia in diuersis locis consonanter obseruentur, placuit sancto concilio a Pascha vsque in octauas Pentecostes stantes domino vota persoluere.

Vt presbyteri priuatim fidelibus desiderantibus benedicant, & vt omnis presbyter per familias, per agros, per priuatas domos habeat facultatem benedictiones aperire. Cap. LXXXIX.

Ex concil. habito apud Regiā cap. 4. VT presbyteri priuatim fidelibus desiderantibus benedicant. Et inter minutas has discussiones, iussum est omni presbytero, per familias, per agros, per priuatas domos, pro desiderio fidelium habere facultatem benedictiones aperire.

Vt presbyteri benedictionem episcopalem super plebem facere non debeant. Cap. XC.

Ex eodem cap. 47. BEnedictionem episcopalem super plebem in Ecclesia fundere, aut pœnitētem in Ecclesia reconciliare, presbytero penitus non licebit.

Vt nullus presbyter alterius plebesanū eo nolente recipiat. Cap. XCI.

Ex concil. Hānetenū cap. 5. VT nullus presbyter alterius plebesanum eo nolente, nisi in itinere fuerit, vel placitum ibi habuerit, ad Missam recipiat.

De alterius presbyteri plebesano, deq; illis qui litem implacabilem inter se alūt. Cap. XCII.

Ex eodem cap. 4 & 9. VT dominicis vel festis diebus presbyteri antequam Missas celebrent, plebem interrogent, si alterius parochianus in Ecclesia sit, q proprio contempto presbytero ibi Missam velit audire. Quem si inuenerint, statim ab Ecclesia eijciant, & ad suam parochiam redire compellant. Similiter interrogent, si aliqui discor-

discordantes sint, qui inter se litem implacabilem habeant, & si inuenti fuerint, statim reconcilientur. Quod si noluerint pacẽ suscipere, ab Ecclesia eijciantur vsquequo ad charitatem redeant. Non enim possumus munus vel oblationem ad altare offerre, nisi prius fratri reconciliemur. His itaque peractis, sacerdotes Missarum solennia rite peragant.

De ordinatis & reliquis fidelibus quod sine licentia sui episcopi nil agere debeant. Cap. XCIII.

Ex epist. Clementis omnibus fidelib. missa, cap. 22.

QVapropter cunctis fidelibus, & summopere omnibus presbyteris & diaconibus, ac reliquis clericis attendendum est, vt nihil absque episcopi proprij licentia agant. Non vtique Missas sine eius iussu quisquam presbyterorum in sua parochia agat, non baptizet, nec quicquam quod ad episcopum pertineat, absque eius permissu faciat. Similiter & reliqui populi, maiores scilicet & minores, per eius licentiam quicquid agendum est agant, nec sine eius pmissu a sua parochia abscedant, vel in ea aduentantes morari præsumant. Animæ vero eorum ei creditæ sunt, ideo omnia eius consilio agere debent, & eo inconsulto nihil. Quicunq; enim obediunt episcopis suis, videntur quidem obedire & Deo. Qui autẽ eis non obediunt, indubitanter rei & reprobi existunt.

De eadem re. Cap. XCIIII.

Ex epistol. eiusdem, cap. 36.

NVllum enim presbyterum in alicuius episcopi parochia aliquid agere debere absq; eius permissu docebat. Cunctos presbyteros proprijs episcopis in omnibus absq; mora obedientes instituente domino esse debere docebat. Nullum aliena concupiscere aut præsumere eorum, sed vnumquemq; suis sibiq; commissis contentum esse docebat. Neminem etiam alicui aliquid facere, nisi quod sibi vult fieri instruebat.

De eadem re. Cap. XCV.

Ex concil. Aralaten. cap. 2.

DE presbyteris aut diaconibus qui solent dimittere loca sua in quibus ordinati sunt, & ad alia loca se transferunt, placuit vt ijsdem locis ministrent. Quod si de relictis locis suis ad alium se locum transferre voluerint deponantur.

Quod nõ liceat clericum in duarum ciuitatum simul conscribi Ecclesijs. Cap. XCVI.

Ex concil. Chalced. cap. 10.

NOn licere clericũ in duarum ciuitatum conscribi simul Ecclesijs, & in qua ab initio ordinatus est, & ad quam confugit, quasi ad potiorem, ob inanis gloriæ cupiditatem. Hoc autem facientes reuocari debere ad suam Ecclesiam in qua primitus ordinati sunt, & ibi tãtummodo ministrare.

De ordinatis ne de ciuitate in ciuitatem contra ius canonum transferãtur. Cap. XCVII.

Ex concil. Niceno, cap. 15.

PRopter multam perturbationem & seditiones quę fiunt, placuit consuetudinem omnimodis amputari, quæ præter regulam in quibusdam partibus videtur admissa, ita vt de ciuitate in ciuitatem, non episcopus, non presbyter, non diaconus transferatur. Si quis aũt

post definitionem sancti & magni concilij tale aliquid agere tentauerit, & se huiusmodi negocio mancipatit, hoc factum prorsus in irritum ducatur, & restituatur Ecclesię cui fuerit episcopus, aut presbyter, aut diaconus ordinatus.

Ex eodem cap. 16.

De eadem re. Cap. XCVIII.

QVicunque temere ac periculose, neque timorem domini præ oculis habentes, nec agnoscentes ecclesiasticam regulam discedũt ab Ecclesia, presbyteri aut diaconi, vel quicunque sub regula prorsus existunt, hi nequaquam debent in aliam Ecclesiam recipi, sed omnem necessitatem conuenit illis imponi, vt ad suas parochias reuertantur. Quod si nõ fecerint, oportet eos cõmunione priuari.

Ex concil. Aralaten. cap. 3.

Ne presbyteri causa legationis per diuersa mittantur loca cura animarum relicta. Cap. XCIX.

STatutum est, vt presbyteri, sicut hactenus factum est, indiscrete per diuersa non mittantur loca, nec ab episcopis, nec ab alijs prælatis, nec etiam a laicis: ne forte propter eorum absentiam, & animarum pericula & ecclesiarũ, in quibus constituti sunt, negligantur officia.

Ex dictis Augustini

Quod presbyteri assidue legere debeãt. Cap. C.

PResbyteri, oportet vos assiduitatem habere legendi, & instantiam orandi: quia vita viri iusti lectione instruitur, oratione ornatur, & assiduitate lectionis munitur homo a peccato, iuxta illum qui dicebat: In corde meo abscondi eloquia tua, vt non peccem tibi. Hæc sunt enim arma, videlicet lectio, & oratio, quibus diabolus expugnatur. Hæc sunt instrumenta quibus æterna beatitudo acquiritur. His armis vitia comprimuntur, his alimentis virtutes nutriuntur. Sed & si quando a lectione cessatur, debet manuum operatio subsequi: quia ociositas inimica est animæ. Et antiquus hostis, quem a lectione siue ab oratione vacantem inuenerit, facile ad vitia rapit. Per vsum namque lectionis discetis, qualiter & vos viuatis, & alios doceatis. Per vsum orationis, & vobis & his, quibus in charitate coniuncti estis, prodesse valebitis. Per manuum operationem & corporis macerationem, & vitijs alimenta negabitis, & vestris necessitatibus subuenietis, & habebitis vnde necessitatem patientibus porrigatis.

Vt presbyteri sine orarijs non vadant. Cap. CI.

Ex concil. Moguntl.

PResbyteri sine intermissione vtantur orarijs, propter differentiam sacerdotalis dignitatis.

Vt clericus artificio honesto victũ quærat. Cap. CII.

Ex concil. Africano. cap. 51.

CLericus quilibet verbo Dei eruditus artificio honesto victũ quærat.

De eadem re. Cap. CIII.

Ex eodem côci. ca. 3.

CLericus victum & vestitum sibi artificio vel agricultura absque officij sui duntaxat detrimento præparet.

De presbyteris, matutinali officio expleto quid agere debeant. Cap. CIIII.

Ex concil. Moguntl. cap. 40.

PResbyter mane Matutinali officio expleto, pensum seruitutis suæ canendo Primam, Tertiam, Sextam,

Sextam, Nonamq; persoluat: ita tamen, vt postea horis competentibus & signis designantibus iuxta possibilitatẽ, aut a se, aut a scholaribus publice compleantur. Deinde peractis horis, infirmis visitatis, si voluerit ad opus rurale exeat ieiunus, vt iterum necessitatibus peregrinorum & hospitum, siue diuersorum commeantium, infirmorum quoq; atq; defunctorum succurrere possit vsq; ad statutam horam, pro qualitate temporis & opportunitatis.

De eadem re. Cap. CV.

Ex dictis Benedict.

PRopheta dicẽte: Septies in die laudẽ dixi tibi: Qui septenarius numerus a nobis sic implebiť, si Matutino, Primæ, Tertiæ, Sextæ, Nonæ, Vesperæ, Completorijque tempore, nostræ seruitutis officia persoluamus: quia de his dixit Propheta. Nam de nocturnis vigilijs idem ipse ait: Media nocte surgebam ad confitendum tibi, &c. Ergo his temporibus referamus laudes creatori nostro, super iudicia iustitiæ suæ.

Quod magnum periculum sit aliquem fieri iudicem vitæ alienæ, qui nescit suam temperare. Cap. CVI.

Ex dictis Augustini

ADmonendi sunt presbyteri, vt perpẽdant, quia quicquid a fidelibus datur, redemptio peccatorum est: & ideo non gloriẽtur talibus sumptibus vti, sed magis timeant quod in veteri testamẽto de sacerdotibus dictum est, iniquitatem populi eos debere portare. Et ideo cum magno timore super eos soliciti sint, quorum donis participantur: quia magnum periculum est iudicem fieri vitę alienæ, qui nescit tenere moderamina vitæ suæ.

Vt presbyteri iuxta Ecclesiam hospitentur. Cap. CVII.

VT presbyteri nullatenus vbicunq; hospitari sinantur, aut aliquo modo ipsi præsumant, sed assidue apud suas Ecclesias esse studeant, propter sacra mysteria, vel ministeria fidelibus exhibenda, nec etiam alibi habitare permittantur. Neque mulieres quamcunq; habitationem habeãt in locis, in quibus presbytri aliquem recursum habuerint. Quod si obseruare paruipenderint, ita vt transgressores, & qui cõtra interdicta fecerint iudicẽtur. Ex concil. Meldensi cap. 5.

De presbytero, si vxorem acceperit deponatur. Cap. CVIII.

PResbyter si vxorem acceperit, ab ordine deponatur. Si vero fornicatus fuerit, aut adulteriũ perpetrauerit, amplius pelli debet, & ad pœnitentiam redigi. Simili modo etiam diaconus, si eodem peccato succubuerit, ab ordine ministerij subtrahatur. Ex concil. Neocæsariensi, cap. 1

De eadem re. Cap. CIX.

INterdixit per omnia magna synodus non episcopo, non presbytero, non diacono, vel alicui omnino q in clero est, licere subintroductam habere mulierem, nisi forte matrem, aut sororem, aut amitam, vel eas tantum personas, quæ suspiciones effugiunt. Ex concil. Niceno, cap. 3.

De eadem re. Cap. CX.

FŒminas vero non alias esse patimur in domibus clericorum, nisi eas tantum, quas propter solas necessitudinis causas habitare cum ijsdem synodus Nicæna permisit. Ex decret. Syricij papę, cap. 12.

De eadem re. Cap. CXI.

H ij Statu-

Ex eodem cap.4.

STatutū est ab episcopis, de pres byteris qui fœminas secū indiscrete habitare permittunt, & propter hoc malæ opinionis suspicione denotantur, & si deinceps admoniti non se correxerint, velut contēptores sacrorum canonum canonica inuectione feriantur.

De eadem re. Cap. CXII.

Ex concil. Agathen. cap.3

ID etiam ad custodiēdam vitam & famā speciali ordinatione præcipimus, vt nullus clericorum extraneæ sit mulieri qualibet consolatione aut familiaritate coniunctus, & non solum in domum illius extranea mulier non accedat, sed nec ipse frequentandi extraneam mulierem habeat potestatem, sed cum matre tantum & sorore & nepte, si habuerit aut voluerit, viuendi liberā habeat potestatem, de quibus nominibus nefas est aliud quam natura cōstituit suspicari.

Vt ancillæ a cellario presbyterorum remoueantur. Cap. CXIII.

Ex concil. Remensi cap.3.

ANcillas vel libertas a cellario vel a secreto ministerio, & ab eadem māsione in qua clericus manet placuit remoueri.

Quod diaconi, sicut episcopus & presbyter, cessare debeant ab opere coniugali. Cap. CXIIII.

Ex epistol. Leonis papæ, ca.17.

LEx continentiæ eadem est altaris ministris, quę episcopis atq; presbyteris. Qui cum essent laici, siue lectores, licito & vxores ducere, & filios procreare potuerūt, sed cū ad prædictos peruenerint gradus, cœpit eis non licere quod licuit. Vnde, vt de carnali fiat spiritale coniugium, oportet eos nec dimittere vxores, & quasi non habeant sic habere, quo & salua sit charitas cōnubiorū, & cessent opera nuptiarum.

De eadem re. Cap. CXV.

Ex concil. Turonen. cap.6.

ET quia diabolo nullum locum dare oportet, hoc præcipue custodiēdum decreuimus, vt nulli clerici cum extraneis fœminis habeāt familiaritatem, nec vllum male loquendi vel sentiēdi hominibus adítum tribuant, quia frequenter per hanc indecētem occasionem contingit, vt diabolus qui insidiatur sicut leo in cubili suo, de ruinis seruorum Dei insultet. Si quis vero clericus post interdictum episcopi sui his inhærere præsumpserit, a communione habeatur alienus.

De eadem re Cap. CXVI.

Ex concil. Hānetensi ca.10.

INhibēdum & modis omnibus interminandum est, vt nullus sacerdos eas personas fœminarum, sicut & in canone insertum continetur, de quibus suspicio esse potest, in domo sua habeat, sed neque illas quas canones concedunt, matrem, amitam, sororem: quia instigante diabolo, etiam in illis scelus frequenter perpetratum reperitur, aut etiam impedisse quis illarum. Sed si quis de his habuerit talem necessitatem patientem, cui sit necessitas sustentatio presbyteri, habeat in vico aut in villa domum longe a presbyteri conuersatione, & ibi eis subministret quæ necessaria sunt. Sed hoc secundum autoritatem canonum modis omnibus prohibendum, vt nulla fœmina ad altare p̄sumat accedere, aut presbytero ministrare, aut infra cancellos stare aut sedere.

De incontinentibus Cap. CXVII.

De

Ex canone apostolor. cap. 25.

DE presbyteris & diaconibus diuinarum legum est disciplina, vt inter incontinentes in officijs talibus positi, omni honore ecclesiastico priuentur, nec admittantur ad tale ministerium, quod sola continentia oportet impleri.

De ordinatis quod cum mulieribus coire non debeant. Cap. CXVIII.

Ex eodem

PRæterea quod dignum & pudicum & honestum est, tenere Ecclesia omnino debet, vt sacerdotes & Leuitæ, cum mulieribus non coeant: quia ministerij quotidianis necessitatibus occupantur. Scriptum est: Sancti estote, quoniam ego sanctus sum dominus Deus vester.

De ordinatis si vsuras exercuerint. Cap. CXIX.

Ex eodem

EPiscopus, presbyter, aut diaconus vsuras a debitoribus exigens, aut desinat, aut certe damnetur.

De eadem re. Cap. CXX.

Ex concil. Nicæno, cap. 17.

QVoniam multi sub regula constituti, auaritiam & turpia lucra sectantur, obliti que diuinæ scripturæ dicentis: Qui pecuniam suam non dedit ad vsuram, mutuum dantes centesimas exigunt, iuste censuit sancta & magna synodus, vt si quis inuentus fuerit post hanc definitionem vsuras accipiens, aut ex adinuentione aliqua vel quolibet modo negocium transiens, aut hemiolia, id est, sescupla exigens, vel aliquid tale prorsus excogitans turpis lucri gratia, deijciatur a clero, & alienus existat a regula.

De eadem re. Cap. CXXI.

Ex epist. Leonis papæ, cap. 4.

ILlud etiam duximus præmonendum, vt sicut non suo, ita nec alieno nomine aliquis clericorum exercere fœnus attentet.

De eadem re. Cap. CXXII.

Ex concil. Terraconēsi, cap. 3.

QVicunque in clero esse voluerit, emendi vilius, vel vendendi carius studio non vtatur.

De eadem re. Cap. CXXIII.

Ex epistol. Leonis papæ, cap. 3.

NE hoc quoque prætereundum esse duximus, quosdam turpis lucri cupiditate captos, vsurariam exercere pecuniam, & fœnore velle ditescere. Quod non dicam in eos in clericali officio constitutos, sed & in laicos cadere, qui Christianos se dici cupiunt, condolemus.

De eadem re. Cap. CXXIIII.

Ex concil. Carthagi. cap. 16.

ITem placuit vt clericus si commodauerit pecuniam, pecuniam accipiat, si speciem, eãdem speciem quantum dederit accipiat.

Item de vsurarijs. Cap. CXXV.

Ex concil. Aurelian. cap. 30.

VT presbyteri a turpibus lucris & vsuris non solum ipsi abstineant, verum etiam plebes sibi subditas abstinere instruant.

Quid sit vsura. Cap. CXXVI.

Ex concil. Agathensi cap. 1.

VSura est vbi amplius requiritur quam datur. Verbi gratia: Si dederis solidos decem, & amplius requisieris, vel si dederis frumenti modium vnum, & super aliquid exegeris.

De eadem re. Cap. CXXVII.

Ex decret. Iulij papæ, vsurarijs missis, ca. 125.

QVicunque enim tempore messis vel vindemiæ, non necessitate, sed propter cupiditatem com-

comparant annonam vel vinum. Verbi gratia: Si cum duobus denarijs comparat modium vnum, & seruat vsque dum venundetur denarijs quatuor, aut sex, aut amplius, hoc turpe lucrum dicimus.

De eadem re Cap. CXXVIII.

Ex epistol. Leonis papæ.

QValiter negociantem aut excusat, aut arguit: quia est honestus quæstus, & turpis. Veruntamen pœnitenti vtilius est dispendia pati, quam periculis negociationis adstringi, quia difficile est inter ementis, vendentisq; commertium non interuenire peccatum.

Vt nullus ex ecclesiastico ordine edendi vel bibendi causa tabernas ingrediatur. Cap. CXXIX.

Ex dictis Augustini

CAnonum statuta prohibent vt nullus ex ecclesiastico ordine sumendi cibi aut potus causa, nisi peregrinationis necessitate compulsus, tabernas ingredi audeat. Sed si aliquis hæc interdicta violauerit, vt sanctorum canonum contemptor, accerrimis corripiatur disciplinis.

Vt nullus ex sacro ordine cibi vel potus causa tabernas ingrediat. Cap. CXXX.

Ex concil. Carthagi. cap. 35.

VT clerici edendi vel bibendi causa tabernas non ingrediantur, nisi peregrinationis necessitate compulsi.

De eadem re. Cap. CXXXI.

Ex concil. Laodicen. cap. 14.

QVod non oportet sacro mysterio deditos, a presbyteris vsq; ad diaconos, & reliquum ecclesiasticum ordinē, id est, vsq; ad subdiaconos, lectores, cantores, exorcistas, & ostiarios, & ex numero continentium, & monachorum ingredi tabernas.

Vt illi quibus vxores ducere licitum non est, aliorum nuptias deuitent. Cap. CXXXII.

Ex epistol. Leonis papæ, ca. 10.

QVibus licentia vxores ducendi non est, alienarum nuptiarū euitent conuiuia.

Quod non oporteat in bigami nuptijs prandere presbyterum Cap. CXXXIII.

Ex concil. Neocæsa. cap. 7.

PResbyterum in nuptijs bigami prandere nō conuenit: quia cum pœnitentia bigamus egeat, quis erit presbyter, qui, propter cōuiuium, talibus nuptijs possit præbere consensum?

De eadem re. Cap. CXXXIIII.

Ex dictis Augustini

PResbyteri, diaconi, subdiaconi, vel deinceps quibus ducendi vxores non est licitum, etiam alienarum nuptiarum euitent conuiuia, neque his cœtibus admisceantur, vbi amatoria cantantur & turpia, aut obscœni motus corporum, choris & saltationibus efferuntur: ne auditus & obtutus sacris mysterijs deputatus, turpium spectaculorum atq; verborum cōtagione polluatur.

De eadem re. Cap. CXXXV.

Ex decret. Martini papæ, ca. 6

NOn liceat sacerdotibus vel clericis aliqua spectacula in nuptijs vel conuiuijs spectare, sed oportet antequam ingrediantur ipsa spectacula surgere & redire inde.

Vt nullus clericus in aliena ciuitate suscipiatur sine commendaticijs epistolis. Cap. CXXXVI.

Ex canone apostolo.

VT si quis clericus aut laicus ad alteram properat ciuitatem, & suscipitur præter commendaticias epistolas, & qui susceperit, & qui susceptus est, communione priuetur.

Nul

Ex concil. Antioche. cap. 7.

De eadem re. Cap. CXXXVII.

NVllis peregrinorum sine pacificis, id est, commendaticijs suscipiantur epistolis.

De clericis fugitiuis ne ab alijs recipiantur. Cap. CXXXVIII.

Ex concil. Aurelian. cap. 8.

IN concilio Antiocheno simul & in Chalcedonensi præcipitur, vt fugitiui clerici & peregrini a nullo recipiantur nec ordinentur, nisi cum commēdaticijs literis, & sui episcopi vel abbatis licentia.

Vt peregrini clerici sine literis sui episcopi non recipiantur. Cap. CXXXIX.

Ex concil. Chalcedo. ca. 13.

PEregrinos clericos & lectores, in alia ciuitate, præter commendaticias literas sui episcopi, nusquam penitus ministrare debere.

Vt clerici in aliena ciuitate non maneant, nisi episcopus loci mores eorum præuideat. Cap. CXL.

Ex concil. Carthagi. cap. 31.

VT clerici in aliena ciuitate nō immorentur, nisi causas eorū iustas episcopus loci, vel presbyteri locorum peruiderint.

De clericis & monachis qui sine literis episcopi sui vagantur. Cap. CXLI.

Ex eodem cōc. ca. 36

CLericis vel monachis sine commendaticijs epistolis episcopi sui licentia non pateat euagandi.

De eadem re. Cap. CXLII.

Ex eodem cap. 37.

CLericis sine commendaticijs epistolis episcopi sui licentia non pateat euagandi, in monachis quoq; præsentis sentētiæ forma forma seruetur.

Vt pauperibus & indigentibus auxilio, quum proficiscūtur, pacificis literis sit subueniendum. Cap. CXLIII.

Ex concil. Chalcedo. cap. 11.

OMnes pauperes & indigentes auxilio quum proficiscuntur, sub probatione epistolis vel ecclesiasticis pacificis tantummodo commendari decreuimus, & non commendaticijs literis, propterea quod commendaticias literas honoratioribus tantummodo præstari personis conueniat.

Vt illi clerici qui in alias prouincias suos sequuntur seniores, sine formata ministrare non permittantur. Cap. CXLIIII.

Ex concil. Meldensi cap. 2.

QVi cum senioribus suis de alijs prouincijs in aliam prouinciam veniunt, sine formata ministrare non permittantur, quam etsi attulerint & ministrare idonei inuenti fuerint, instruantur, quam religiose atque studiose sacrum ministerium peragant, & in quibus locis illud agere debeant.

Quod clerico non liceat alienas possessiones conducere, aut secularibus se negocijs immiscere. Cap. CXLV.

Ex concil. Chalcedo. cap. 3.

PEruenit ad sanctam synodum, quod quidam, qui in clero videntur electi, propter lucra turpia conductores alienarum possessionum fiant, & secularia negocia sub cura sua suscipiant: Dei quidem ministerium paruipendentes, secularium vero discurrentes p domos, & propter auaritiam patrimoniorum solicitudinem sumentes. Decreuit itaque sanctum concilium, nullum deinceps, non episcopum, non clericum, non monachum, aut possessiones conducere, aut negocijs secularibus se miscere, præter ecclesiasticarum rerum solicitudinem.

Vt nullus laicus presbyterum suum villicationi implicare præsumat. Cap. CXLVI.

Ex concil. Meldensi cap. 6.

ITem iubendum est, vt nemo laicorum presbyteros Ecclesiarum suarum turpi villicationi, & secundum apostolum seculari & inhonestæ negociationi implicare, nec secum aliorsum contra autoritatem præsumat ducere, quo ministerium sibi commissum cogantur negligere. Quod si hæc interdicta præsum pserit excommunicetur.

De illis presbyteris qui contra statuta canonum villici fiunt, & alijs sibi non cõcessis implicantur negocijs, vitijsq; nõ admittendis Cap. CXLVII.

Ex eodem cap. 5.

SImiliter de illis presbyteris qui contra statuta canonum villici fiunt, tabernas ingrediuntur, turpia lucra sectantur, & diuersissimis modis vsuris inseruiunt, & aliorum domos inhoneste & impudice frequentant, & commessationibus & ebrietatibus deseruire non erubescunt, & per diuersos mercatus indiscrete discurrunt, obseruandum iudicauimus, vt abhinc districte seueriterq; coerceantur, ne per eorum illicitam & indecentem actionem, & ministerium sacerdotale vituperetur, & quibus debuerant esse in exemplum, deueniant in scandalum.

Nulli clericorum, ne subdiacono quidem connubium carnale conceditur. Cap. CXLVII.

Ex epist. Leonis papæ, cap. 14

NAm quum extra clericorum ordinem constitutis, nuptiarum societati & procreationi filiorum studere sit liberum arbitrium, ad exhibendã tamen perfectæ continẽtiæ puritatem, nec subdiaconis quidem connubium carnale conceditur, vt & qui habent, sint tanquam non habentes, & qui non habent permaneant singulares. Quod si in hoc ordine, qui quartus est a capite, dignum est custodiri, quanto magis in primo, vel secundo, tertioue seruandum est, ne aut Leuitico, aut presbyterali honore, aut episcopali excellentia quisquam idoneus æstimetur, qui se a voluptate vxoria necdum frænasse detegitur.

De principibus qui solent suos sacerdotes ministerijs iudicandi deputare. Cap. CXLIX.

Ex concil. Toletano cap. 31.

SAepe principes, contra quoslibet maiestatis obnoxios, sacerdotibus negocia sua committunt. Et quia sacerdotes a Christo ad ministerium salutis electi sunt, ibi consentiant regibus fieri iudices, vbi iureiurando supplicij indulgentia promittitur, non vbi discriminis sententia præparatur. Si quis etiam sacerdotum contra hoc commune consultum discussor in alienis periculis extiterit, sit reus effusi sanguinis apud Christum, & apud Ecclesiam perdat proprium gradum.

De illis qui Deo seruire disponunt, vt administrationem domorum non accedant. Cap. CL.

Ex concil. Carthagi. cap. 7.

NIcasius Euastitanus episcopus dixit: Credo placere suggestionem meam sanctitati vestræ, & displicere vobis, vt q seruiunt Deo, & annexi sunt clero, accedant ad actus, & administrationem, vel procurationem domorum.

Item si liceat aliquem ex clero conductorem priuatorum fieri. Cap. CLI.

Ex eodem cap. 14

ITEM placuit, vt episcopi, presbyteri, & diaconi, vel clerici non sint conductores aut pro-

procuratores priuatorum, neq; vllo turpi vel inhonesto negocio victum quærant: quia respicere debent scriptum esse: Nemo militans Deo, implicat se negocijs secularibus.

Vt si quilibet ordinatus infra muros ciuitatis manens, ad sacrificium quotidianum non venerit clericus non habeatur. Cap. CLII.

Ex concil. Tolerano cap. 5.

PResbyter, vel diaconus, vel subdiaconus, vel quilibet Ecclesiæ deputatus clericus, si intra ciuitatem fuerit, vel in loco in quo Ecclesia est, aut in castello, aut in vico, aut in villa, si ad Ecclesiam ad sacrificium quotidianum non venerit, clericus nō habeatur, si castigatus non emendauerit.

De eadem re. Cap. CLIII.

Ex concil. Venetico, cap. 1.

CLericus qui intra muros ciuitatis manet, & ea die matutinis hymnis sine ægritudine defuerit, septem dies a communione habeatur extraneus.

Quod omnes sacerdotes domini oportet doceri, vt cæteros instruant & sibi proficiant. Cap. CLIIII.

Ex episto. Anacleti papæ oib. fideli. missa, cap. 10.

DOceri ergo omēs oportet, qui domini sacerdotio fungūtur, & vt cæteros instruant, & sibi proficiant. Scriptum est enim: Qui docti fuerint fulgebūt quasi splendor firmamenti, & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Et alibi: Populus autem sciēs Deum suum, obtinebit & faciet, & docti in populo docebunt multos. Ipsa enim veritas per se infert & dicit: Beatus est qui non fuerit scandalizatus in me. Ille procul dubio est scandalizatus in Deū, qui recte non docet, & qui eius scādalizat episcopum vel sacerdotem.

Vt singuli presbyteri singulis annis suo episcopo de ministerio suo rationem reddant. Cap. CLV.

Ex concil. Mogun. a Richolfo eiusdem. sedis archiepō habito cap. 3.

VT vnusquisq; presbyter per singulos annos episcopo suo rationem ministerij sui reddat, tam de fide catholica, q̄ de baptismo, atque de omni ordine ministerij sui.

Vt omnis presbyter sibi subditos fidem discere constringat. Cap. CLVI.

Ex concil. Gangren. cap. 5.

SYmbolum, quod est signaculū fidei, & orationem dominicam, discere semper admoneant sacerdotes populum Christianum. Volumusq; vt disciplinam condignam habeant qui hæc discere negligunt, siue in ieiunio, siue in alia castigatione. Propterea dignum est vt filios suos donent ad scholam, siue ad monasteria, siue foras presbyteris, vt fidem catholicam recte discant, & orationem dominicam, vt domi alios edocere valeant. Qui vero aliter non potuerit, vel in sua lingua hoc discat.

Qualem professionē presbyteros aut diaconos suo episcopo oporteat facere quando p parochias constituūtur. Ca. CLVII.

Ex concil. Toletan. 5 cap. 27.

QVādo presbyteri aut diaconi per parochias constituuntur, oportet eos professionē episcopo suo facere, vt caste & pure viuant sub Dei timore, vt dū eos talis professio alligat, vitæ sanctæ disciplinā retineant.

Nulli monacho nō sacerdoti, vel laico, quantumlibet sint eruditi, licet prædicare. Cap. CLVIII.

Ex epistol. Leonis papæ.

DEhis vero q̄ in sæpe dicto concilio illicita cōtra venerandos Nicæ-

Nicænos canones præsumptione tentata sunt, ad fratrem & coepiscopum nostrum Antiochenę sedis p̄sulē scripsimus: adijcientes & illud, quod nobis propter improbitatem monachorū quorundam religionis vestræ verbo mandastis per vicarios nostros, & hoc specialiter statuentes, vt præter Dei sacerdotes nullus audeat p̄dicare seu monachus, siue ille laicus, qui cuiuslibet sciētiæ nomine glorietur.

Vt parochiarij clerici ab episcopis suis canones discant. Cap. CLIX.

Ex concil. Aurelian. cap. 6.

VT parochiarij clerici a pontificibus suis necessaria sibi statuta canonum legenda percipiant, ne rei ipsi vel populi quæ per salutem eorū decreta sunt, excusent se postmodum ignorasse.

Quod nulli sacerdotum canones liceat ignorare. Cap. CLX.

Ex epistol. Celest. papæ. ca. 20.

CElestinus vniuersis episcopis per Apuleiā & Calabriā constitutis. Nulli sacerdoti suos liceat canones ignorare, nec quicquā facere quod patrum possit regulis obuiare. Quæ enim a nobis res digna seruabitur, si decretalium norma constitutorum pro aliquorum libitu licentia populis permissa frangatur?

De presbyteris parochialibus cum conuenerint vt se inebriare non audeāt. Cap. CLXI.

Ex concil. Hānetensi ca. 10.

VT nullus presbyterorū, quando ad anniuersarium diem, XXX. aut VII. vel III. alicuius defuncti, aut quacunq; vocatione ad collectam presbyteri conuenerint se inebriare nullatenus præsumat, nec pręsumat precari in amore sanctorum, vel ipsius animę bibere, aut alios ad bibendum cogere, vel se aliena precatiōe ingurgitare, nec plausus & risus inconditos, & fabulas inanes ibi referre, aut cantare præsumat, vel turpia ioca, vel vrso, vel tornatricibus ante se facere permittat, nec laruas dæmonum, quas vulgo Talamascas dicunt, ibi ante se ferri consentiat: quia hoc diabolicum est, & a sacris canonibus prohibitum.

De eadem re. Cap. CLXII.

Ex eodem cap. 11.

QVando autem conuenerint presbyteri ad aliquod conuiuium, decanus aut aliquis prior illorum, versum ante mensam incipiat, & cibum benedicat, & tunc secundum ordinem sedeant, alter alteri honorem prebentes, & per vices cibum & potum benedicant, & aliquis de illorum clericis aliquid de sancta scriptura legat. Et post refectiōem similiter sanctum hymnum dicant ad exemplum domini sicut in cœna fecisse legitur, & sic se contineant omnes presbyteri maxime in talibus locis, vt non vituperetur ministerium illorum.

De eadem re Cap. CLXIII.

Ex eodem cap. 12.

SVmmopere etiam quisque presbyter caueat, sicut de statu suo vult gaudere, vt non quacunq; occasione patrem suum aut alium quemlibet ad irā & ad rixam quanto minus ad pugnam vel ad cędem aliquo verbo irritet, seu prouocet, nec prouocatus ad hoc quisq; prosiliat: quia in talibus commessationibus & potationibus, semper se immiscet diabolus.

De eadem re. Cap. CLXIIII.

Quan-

Ex eodem cap. 4.

QVando presbyteri per Calendas simul conueniunt, post peractum diuinum mysterium, & necessariam collationem, non quasi ad plenam refectiōem, sed quasi ad prandium ibi ad tabulas resideant, ne per talia inhonesta cōuiuia se inuicem grauent: quia indecens est & onerosum. Sæpe etiam tarde ad Ecclesiam redeuntes, maius damnum de reprehensione conquirunt, & de grauedine mutua contrahunt, quā lucrum ibi faciant. Nam de huiusmodi conuentu Paulus Corinthios reprehendit, qui inconuenienter cœnam dominicam manducare cōueniebant. Sic & qui ad cœnam dominicam, id est, ad collationem verbi sub occasione conueniunt, & ex veritate ventris causa coniunguntur, reprehensibiles coram Deo & hominibus habentur: & ideo, peractis omnibus, qui voluerit panem cum charitate in domo fratris sui simul cum fratribus frangat, & singuli singulos bibere faciant, maxime vt vltra tertiam vicem poculum non contingant, & sic ad Ecclesias redeant.

Ne clerici, nec nō viri religiosi, ante horam tertiā ineant conuiuia. Cap. CLXV.

Ex concil. Carthagi. cap. 11.

NOn oportet clericos vel laicos religiosos ante sacram horā diei tertiā inire conuiuia, neque aliquando clericos nisi hymno dicto edere panem, & post cibum gratias auctori Deo referre.

De presbyteris vt hospitales sint. Cap. CLXVI.

Ex concil. Ancyren. cap. 5.

VT curam hospitum, maxime pauperum atque debilium orphanorum quoque atque peregrinorum habeat presbyter, hosque ad prandium suum quotidie iuxta possibilitatem cōuocet, eisque hospitium tribuat.

De eadem re. Cap. CLXVII.

Ex eodem cap. 5.

VT autem omnis occasio rapinæ tollatur, volumus vt presbyteri qui bonum exemplum charitatis omnibus extendere debent, hospitales existant, iuxta dominicum & apostolicum præceptum, & humanitatem præbeant iter facientibus, quia per hospitalitatem placuerunt quidam Deo, angelis hospitio receptis. Et dominus in die iudicij dicturus est electis: Hospes fui, & suscepistis me. Et Iob dicit: Ostium meum semper viatori patuit.

Vt presbyteri plebes suas vt hospitales sint admoneant. Cap. CLXVIII.

Ex concil. apud Aruernas.

PLacuit vt presbyteri plebes suas admoneant, vt ipsi hospitales sint, & nulli iter facienti mansionem denegent, & vt omnis occasio rapinæ tollatur, nihil carius vendant transeuntibus, nisi quanto in mercato vendere possint. Quod si carius vēdere voluerint ad presbyterum transeuntes hoc referant, & illius iussu cum humanitate eis vendant.

Vt cibis sacerdotum semper lectio diuina misceatur Cap. CLXIX.

Ex concil. Africano. cap. 6.

PRo reuerentia Dei & sacerdotum id vniuersa sancta synodus statuit, vt, quia solent crebro mensis ociosæ fabulæ interponi, in omni sacerdotali cōuiuio lectio scripturarum diuinarum misceatur. Per hoc enim & animæ ædificantur ad bonū, & fabulæ nō necessariæ prohibentur.

De

De clericis intemperate viuentibus.
Cap. CLXX.

Ex concil. Carthagi. cap.62. CLerici inter epulas cantantes, ab officio detrahendi sunt.

De clericis scurrilibus. Cap. CLXXI.

Ex eodem cap.60. SI quis clericus aut monachus verba scurrilia, iocularia, risumque mouẽtia loquitur, acerrime corripiatur.

De eadem re. Cap. CLXXII.

Ex eodem cap.60. CLericos scurriles, & verbis turpibus ioculatores, ab officio detrahendos.

Vt clericus fidei iussor non fit.
Cap. CLXXIII.

Ex eodem cap.70. CLericus fidei iussionibus inseruiens, abijciatur.

Vt clericus barbam non nutriat.
Cap. CLXXIIII.

Ex eodem cap.44. CLericus nec comam nutriat, nec barbam.

De clericis per creaturam iurantibus.
Cap. CLXXV.

Ex eodem cap.61. CLericum per creaturas iurantem, acerrime obiurgandum. Si perstiterit in vitio, excommunicandum.

De clericis qui adulationibus & proditionibus vacare deprehenduntur.
Cap. CLXXVI.

Ex eodem eccl. ca.56 CLericus qui adulationibus & proditionibus vacare deprehenditur degradetur ab officio.

De ordinatis qui solent contra ecclesiastica mandata auribus principis molestiam inferre. Cap. CLXXVII.

Ex concil. Antioche. cap.11. SI quis episcopus aut presbyter, aut quilibet regulę subiectus Ecclesiæ, præter consilium & literas episcoporũ prouinciæ, & præcipue metropolitani, adierit imperatorem: hunc reprobari & abijci oportere non solum a communione, verum & ab honore cuius particeps videtur existere: quia venerandi principis auribus molestiam tentauit inferre, cõtra leges Ecclesiæ. Si igitur adire principem necessaria causa deposcit, hoc agat cũ tractatu & consilio metropolitani & cæterorũ episcoporũ, qui in eadẽ prouincia commorantur: qui etiam proficiscẽtem suis prosequantur epistolis.

De illis qui episcopis suis ne eos ad ampliorem honorem in Ecclesia sua promoueant contradicunt. Cap. CLXXVIII.

ITem placuit vt quicunque clerici vel diaconi pro necessitatibus Ecclesiarum non obtemperauerint episcopis suis, volentibus eos ad honorem ampliorem in sua Ecclesia promouere, nec illic ministrent in gradu suo, vnde recedere noluerunt. Ex concil. Africano, cap.31.

De presbytero certo crimine deposito, si de ministerio sibi interdicto aliquid agere præsumpserit. Cap. CLXXIX.

SI quis presbyter ab episcopo suo fuerit degradatus, aut officio pro certis criminibus suspensus, & ipse per contemptum & superbiam aliquid de ministerio sibi interdicto agere præsumpserit, & postea ab episcopo suo correptus, in certa p̃sumptione perdurauerit, hic omnimodis excommunicetur, & ab Ecclesia expellatur. Et quicunq; cum eo communicauerit, similiter se sciat esse excommunicatum. Similiter de clericis, laicis, vel fœminis excõmunicatis obseruandum est. Quod si aliquis ista omnia contempserit, & episcopus emẽdare potuerit minime, regis iudicio exilio damnetur. Ex concil. Toletano cap.6.

De presbytero vel diacono dãnato qui imperatoris auribus molestus extiterit.
Cap. CLXXX.

Si quis

Ex concil. Antioche. cap. 12.

SI quis a proprio episcopo presbyter, aut diaconus, aut a synodo fuerit episcopus forte damnatus, & imperatoris auribus molestus exstiterit, oportet ad manus episcoporum conuerti concilium, & quæ putauerint habere iusta, plurimis episcopis suggerant, eorumque discussiones ac iudicia præstolentur. Si vero hæc paruipendentes molesti fuerint imperatori, hos nulla venia dignos esse, nec locum satisfactionis habere, nec spem futuræ restitutionis penitus operiri.

De presbytero qui prauis exemplis mala de se suspicari permiserit. Cap. CLXXXI.

Ex concil. Agathen. cap. 4

SI quis presbyter vitæ suæ negligens prauis exemplis mala de se suspicari permiserit, & populus ab episcopo iuramento seu banno Christianitatis constrictus, infamiam eius patefecerit, & certi accusatores criminis eius defuerint, admoneatur primo seorsum ab episcopo, deinde sub duobus vel tribus testibus. Si non emendauerit, in conuentu presbyterorum episcopus eum publica increpatione admoneat. Si vero neque sic se correxerit, ab officio suspendatur vsque ad dignam satisfactionem, ne populus fidelium in eo scandalum patiatur. Si autem accusatores legitimi non fuerint, qui eius crimina manifestis indicijs probare contenderint, & ipse negauerit: tum ipse cum septem socijs suis eiusdem ordinis, si valet, a crimine semetipsum expurget. Diaconus vero, si eodem crimine accusatus fuerit, semetipsum cum tribus excusset.

De eadem re. Cap. CLXXXII.

Ex concil. Triburiēsi cap. 21.

SI quis presbyter contra laicum, vel laicus contra presbyterum, aliquam habet querimoniæ controuersiam, episcopo præcipiente, sine personarum acceptione finiatur. Laicus per iuramentum, si necesse sit, se expurget: presbyter vero vice iuramenti per sanctam consecrationem interrogetur: quia sacerdotes ex leui causa iurare non debent. Manus per quam corpus & sanguis Christi consecratur, iuramento polluatur? Absit, quum dominus in Euangelio discipulis suis, quorum vicem nos indigni in sancta gerimus Ecclesia, dicat: Nolite omnino iurare. Sit autem sermo vester est, est, non, non. Quod aūt his abundantius est, ex malo est.

Si clericus aduersus clericum habet negocium ad secularia non recurrat iudicia. Cap. CLXXXIII.

Ex concil. Chalced. cap. 9.

SI quis clericus aduersus clericum habet negocium, non deserat episcopum proprium, & ad secularia percurrat iudicia: sed prius actio ventiletur apud episcopum proprium, vel certe concilio eiusdem episcopi, apud quos vtræque partes voluerint iudicium continebunt. Si quis autem præter hæc fecerit, canonicis correptionibus subiacebit.

De presbyteris qui a plebibus infamabuntur, quomodo purgari debeant. Cap. CLXXXIIII.

Ex concil. Hilerdenſi cap. 10.

SI quis presbyter a plebe sibi cōmissa mala opinione infamatus fuerit, & episcopus legitimis testi-

bus approbare non potuerit, suspẽ datur ab officio presbyter vsq; ad dignam satisfactionem, ne populus fidelium in eo scandalum patiatur. Digna enim satisfactio est, si eis a quibus reus creditur, post rectam securitatem de imposito crimine, innocen se esse manifestatur. Quod ita nobis a maioribus constitutum esse docetur. Sed siue secundum canones, siue ad arbitrium episcopi, sibi collegas VII. coniungat, & iuret in sacro coram posito Euãgelio: quod eum sancta Trinitas & Christus filius Dei, qui illud fecit & docuit q̃d Euangelium continet, & sancti quatuor Euangelistæ qui illud scripserunt sic adiuuent, quod ille prænominatam actionem ita nõ perpetrarit, sicut ei de illis oblatum est. Et in hac satisfactione purgatus, securè de inceps suum exerceat ministerium. Quam satisfactionem nõnulli præcedentium patrum sanctum Leonem papam, in basilica sancti Petri apostoli, coram reuerendissimo cæsare Carolo, ac clero & plebe ita fecisse commemorãt: atq; ita mox venerandum principem, contra eiusdem sancti papę aduersarios, dignę vltionis vindictam exercere.

Si aliquis ex ordinatis ab episcopo suo damnatus fuerit, vt non debeat ab aliquo defensari. Cap. CLXXXV.

Ex concil. Africano, cap. 29.

ET illud petendum vt statuere dignentur, vt si quis cuiuslibet honoris clericus, iudicio episcoporum, quocunq; crimine fuerit damnatus, non liceat eum siue ab Ecclesijs quibus præfuit, siue a quolibet homine defensari interposita pœna damni pecuniæ atq; honoris, quo nec ætatem nec sexum excusandum esse præcipiant.

De presbytero à populo accusato. Cap. CLXXXVI.

Ex epist. Gregorij.

DE presbytero vero, vel quolibet sacerdote a populo accusato, si certi nõ fuerint testes qui crimini illato veritatẽ dicant, iusiurandum erit in medio, & illum testem proferat de innocentiæ suæ puritate, cui nuda & aperta sunt omnia, sicque maneat in proprio gradu.

De clericis cõuictis & cõfessis, si intra annũ causam suã purgare cõtempserint, nulla vox eorũ post audiatur. Ca. CLXXXVII.

Ex concil. Africano, cap. 46.

RVrsum constitutum est vt aliquoties clericis conuictis & cõfessis in aliquo crimine, vel propter eorum quorum verecundiæ parcitur, vel propter Ecclesiæ obprobrium, aut insolentem insultationem hæreticorum atq; gentilium, si forte causæ suæ adesse voluerint, & innocentiam suam asserere, intra annum excommunicationis hoc faciant. Si vero intra annum causam suam purgare contempserint, nulla vox eorũ postea penitus audiatur.

Vt nullus ex ordinatis laico iurare præsumat. Cap. CLXXXVIII.

Ex concil. Remensi cap. 5.

VT nullus ex ecclesiastico ordine cuiquam laico quicquam supra sacra, vel super sancta Euangelia iuret, sed simpliciter cum puritate & veritate dicat, est, est, nõ, non: sed si est aliquid quod eis a laicis obijciatur, ad episcopum, in cuius territorio est, deferatur, & iuxta id q̃d illi qui eiusdem sunt ordinis diiudicauerint, aut corrigatur, aut expurgetur.

Si presbyter aut diaconus in fornicatione, aut periurio, aut furto, homicidio, captus fuerit, ab officio suspendatur.

Cap.

Cap. CLXXXIX.

Ex canone apostolor.

PResbyter aut diaconus qui in fornicatione, aut periurio, aut furto, aut homicidio captus est deponatur: non tamen communione priuetur. Dicit enim scriptura: Non iudicat dominus bis in id ipsum.

De ordinatis si aliquis illorum percussor extiterit. Cap. CXC.

Ex concil. Agathen. cap. 3.

SI quis in aliquo ecclesiastico gradu sacratus percussor extiterit, corripiatur acerrime. Si non emendauerit deponatur.

De presbyteris qui propter suam negligentiam degradantur. Cap. CXCI.

Ex concil. Moguntí. cap. 40.

DIctum est nobis presbyteros propter suam negligentiam canonice degradatos, & seculariter gradu amisso viuere, & poenitentiæ agendæ bonum negligere. Vnde statuimus vt gradu amisso, agendæ poenitentiæ gratia in monasterio, aut canonico aut regulari mittantur. Si vero hoc fieri causa quælibet prohibuerit, vbicunque sint poenitentiam agere non desistant. Si autem amisso gradu seculariter viuere voluerint, & poenitentiam agere neglexerint, ab Ecclesiæ communione separentur.

De ordinatis si iniuste degradati fuerint Cap. CXCII.

Ex eodem cap. 28.

EPiscopus, presbyter, aut diaconus, si a gradu suo iniuste deiectus, in secunda synodo innocens reperiatur, non potest esse quod fuerat, nisi gradus amissos recipiat coram altari de manu episcoporum. Si episcopus est, orarium, annulum, & baculum. Si presbyter, orarium, & planetam. Si diaconus, orarium, & albam. Si subdiaconus, patenam, & calicem. Sic & reliqui gradus in reparationem sui recipiant, quæ quum ordinarentur perceperant.

De ordinatis qui episcopum proprium contemnunt. Cap. CXCIII.

Ex concil. Antioche. cap. 5.

SI quis presbyter, aut diaconus episcopum proprium contemnens, se ab Ecclesia sequestrauerit, & seorsum colligens altare constituerit, & commonenti episcopo non acquieuerit, nec consentire vel obedire voluerit, semel & iterum conuocanti: hic damnetur omni modo, nec vltra remedium consequatur.

Si presbyter contra suum episcopum inflatus schisma fecerit vt anathematizetur. Cap. CXCIIII.

Ex concil. Carthagi. cap. 11.

AB vniuersis episcopis dictum est: Si quis presbyter ab episcopo suo correptus fuerit, debet vtique apud vicinos episcopos conqueri, vt ab ipsis eius causa possit audiri, ac per ipsos suo episcopo reconciliari. Quod nisi fecerit, sed superbia, quod absit, inflatus secernendum se ab episcopi sui communione duxerit, ac separatim cum aliquibus schisma faciẽs, sacrificium Deo obtulerit, anathema habeatur, & locum amittat. Si querimoniam iustam aduersus episcopum non habuerit, inquirendum erit.

De illis qui aliquem ex ordinatis falso crimine appetierint. Cap. CXCV.

Ex eodem cap. 5.

SI quis episcopum, aut presbyterum, vel diaconum, falsis criminibus appetierit, & probare nõ potuerit, nisi in fine dandam ei non esse communionem.

Vt criminator crimen criminati, literis comprehensum, ante accusationem episco

po suo repraesentet. Cap. CXCVI.

Ex concil. Aurelian. cap. 10.

ILlud praeterea omni ecclesiastico ordini omnimodis obseruandū est, vt nullatenus aliquis praesumat in concilio vel synodali conuentu aliquem confratrum accusatione pulsare, nisi priùs ipsum accusationis crimen, & litigationis causas, literis per ordinem comprehēsum manu propria subscripserit, & episcopo, vel sacrae synodo porrexerit, vt iuste & canonice litigantium controuersiae finiantur. Non enim licet, vt autoritas Romana testatur, nisi inscriptione celebrata reum quenquam fieri, nec ad iudicium exhiberi: quia sicut conuictum de crimine poena constringit, ita accusatorem, si non probauerit quod obiecit.

Vt nullus ex ordinatis se proclamet in synodo nisi scriptis. Cap. CXCVII.

Ex concil. ad S. Medardum cap. 9.

HIncmarus archiepiscopus Remorum suis accusatoribus dixit: Quae est petitio vestra fratres? Misericordiam, inquiunt, petimus nobis a vestra paternitate impendi, de ministratione ordinum ecclesiasticorum, ad quos a domino Ebone quondam prouecti, a vestra autoritate suspensi sumus. Hincmarus episcopus dixit: Habetis libellum reclamationis aut postulationis, sicut ecclesiastica se habet traditio? Illi autem responderunt, se prae manibus nullum habere libellum. Hincmarus episcopus dixit: Legum ecclesiasticarum autoritas talis est, vt in causis gestorum semper scripturam requirat: adeo vt qui ad sacrum fontem accedit, suum dare nomē praecipiatur: qui ad summum sacerdotium prouehitur, decreto manibus omnium roborato eligitur. Ordinatus autem a suis ordinatoribus literas accipere iubetur. Qui etiam ab ecclesiastica societate quolibet excessu discinditur, libellari scriptione aut recipitur aut deijcitur. Sed qui accusatur, vel excommunicatur, seu reconciliatur, per scripturam accusari, vel reconciliari iubetur. Et sic in caeteris huiusmodi intantum scriptura deposcitur, vt, sicut beatus Gregorius in Commonitorio ad Ioannem defensorem ex Romanis legibus sumens, scribit, Sententia quae sine scriptura profertur, nec nomen sententiae habere mereatur. Quapropter, fratres & filij oportet vos secundum Ecclesiasticam autoritatem, reclamationem vestram libelli serie allegare, eamque manibus vestris roboratam, synodo sacrae porrigere, vt conuenienter & canonice vobis valeat responderi. Et tunc ipsi fratres libellum conscribentes eiq; sua nomina subscribentes porrexerunt Hincmaro episcopo, qui tunc vna cum Vvenilone Sennensi archiepiscopo, & cum Amalrico Turonēsi aeque archiepiscopo, sub praesentia gloriosi regis Caroli synodo praesidebat.

De clericorum accusatoribus, si vnum ex obiectis probare non potuerint ad caetera non admittantur. Cap. CXCVIII.

Ex concil. Africano, cap. 71.

ITem placuit, quotiescunque clericis ab accusatoribus multa crimina obijciuntur, & vnum ex ipsis de quo prius egerint probare non valuerint, ad caetera iam non admittantur.

De

De episcopo aut presbytero si causa criminalis eis reputata fuerit, quomodo se expurgare debeant. Cap CXCIX.

Ex concil. Vvormacien. ca. 8. SI episcopo aut presbytero causa criminalis, homicidium, adulterium, & maleficium reputatum fuerit, in singulis Missam tractare debet, & secretam publice dicere, & communicare, & de singulis sibi reputatis innocentem se ostendere. Quod si non fecerit quinquennio a liminibus Ecclesiæ extraneus habeatur:

Vt clerici ab alienis iudicibus non constringantur. Cap. CC.

Ex decret. Adriani papæ, c. 38 IN clericorum causa huiusmodi forma seruetur, vt nequaquam eos sententia non a suo iudice dicta constringat.

Criminantem iniuste & non probantem verberibus publice castigandum & in exilium deportandum. Cap. CCI.

Ex reg. ad Antemiũ subdiaconũ Cãpan. cap. 101. QVum fortius punienda sint crimina, quæ insontibus & maxime sacratis ordinibus ingeruntur, quam sitis culpabiles omnes, qui in causa Ioannis diaconi resedistis attendite, vt Hilarum criminatorem ipsius, nulla ex definitione vestra pœna veniens castigaret. Nec illud ad excusationem vestram esse credatis idoneum, quod vobis quasi iudicare volentibus solus frater & coepiscopus noster Paschasius dicitur detulisse. Nam si zelus in vobis rectitudinis viguisset, facilius vni a multis rationabiliter suaderi, quam multi ab vno poterant sine causa differri. Quia ergo tãtæ nequitiæ malum sine digna non debet vltione trãsire, suprascriptum fratrem nostrum Paschasium volumus admoneri, vt eundem Hilarum prius subdiaconatus, quo indignus fungitur, priuet officio, atque verberibus publice castigatum faciat in exilium deportari, vt vnius pœna multorum possit esse correctio.

Vt si quis clericum accusauerit, & testimonijs probare nõ potuerit, accusator pœnam accusati accipiat. Cap. CCII.

Ex concil. Braggar. cap. 8. PLacuit vt si quis aliquem clericorum in accusatione fornicationis impetit, secundum præceptum Pauli apostoli duo vel tria testimonia requirãtur ab illo. Quod si non potuerit datis testimonijs approbare quod dixit, excommunicationem accusati accusator accipiat.

Vt sicut laici clericos in secularibus in sua accusatione non recipiunt, ita nec ipsi in sacerdotum recipiantur. Cap. CCIII.

Ex concil. Aurelian. cap. 5. OMnes episcopi in tertia sessione acclamauerunt. Sane dignum est, vt sicut sacerdotes vel clericos in sua accusatione, vel secularibus iudicijs laici non recipiunt, ita ipsi in sacerdotum vel clericorum accusationibus seu ecclesiasticis negocijs, nisi sponte collaudetur, non recipiantur: quoniam incõueniens est, vt hi qui hos respuunt, ab his recipiantur.

Vt testimonium laici contra clericum nemo suscipiat. Cap. CCIIII.

Ex concil. Triburiẽs cap. 4. TEstimonium laici aduersus clericum nemo suscipiat.

De ordinatis si accusati fuerint quot testibus se excusare debuerint. Cap. CCV.

 Si au-

Ex concil. Carthagi. cap.20.

SI autem presbyteri vel diaconi fuerint accusati, adiuncto sibi ex vicinis locis proprius episcopus legitimo numero collegarum, quos ab eodem accusati petierint, id est, vna secum in presbyterij nomine VI. in diaconij tribus, ipsorum causas discutiat, eadem dierum & dilationum, & a communione remotionum, & discussione personarum inter accusatores & eos qui accusantur forma seruata. Reliquorum autem clericorum causas etiam solus episcopus loci agnoscat & finiat.

De substantia defuncti presbyteri cuius esse debeat. Cap. CCVI.

Ex concil. Triburie. Cui interfuit Arnolphus rex, cap.13.

SAncto cōcilio allatum est, quod quidam laici improbe agant cōtra presbyteros suos, ita vt de morientium presbyterorum substantia partes sibi vendicent sicuti de proprijs seruis. Interdicimus itaque canonica autoritate, ne hoc vlterius fiat: sed sicuti liberi facti sunt ad suscipiendum gradum, & agendum diuinum officium, ita nihil ab eis exigatur præter diuinum officium. De peculiari vero sacerdotum nihil sibi vsurpēt, sed totum in quatuor diuidatur partes, vna episcopo, alia altari, tertia pauperibus, quarta parentibus: & si non sunt idonei parentes, episcopus eam recipiat, & in vsum Ecclesiæ diligenter distribuat. Et si quis contra hæc facere præsumpserit anathematizetur.

De presbyteris qui sine testamento discesserint. Cap. CCVII.

Ex eodem cap.14.

SI quiscunque ex gradu Ecclesiastico sine testamento, & sine cognatione discesserit, hæreditas eius ad Ecclesiamm, vbi seruiuit, deuoluatur. Similiter de sanctimonialibus.

De clericis qui laicalibus vestimentis vtuntur. Cap. CCVIII.

Ex eodem cap.27.

VT laicalibus vestimentis clerici non vtantur, id est, mantello, vel cotto, sine cappa, nec preciosis & ineptis calciamentis, & alijs nouitatum vanitatibus, sed religioso & decenti habitu induti incedant.

De eadem re Cap. CCIX.

Ex concil. Carthagi. cap.45.

CLericus professionem suam etiam habitu & incessu probet, & ideo nec vestibus nec calciamentis decorem quærat.

De clericis qui ociose in nundinis ambulant. Cap. CCX.

Ex eodem cōc. ca.4[illegible]

CLericus qui non pro emendo aliquid in nūdinis vel in foro deambulat, ab officio suo degradetur.

Vt nullus ex clero arma militaria portet. Cap. CCXI.

Ex concil. Meldensi, cap.18.

QVicunque ex clero esse videntur arma militaria non sumant, nec armati incedant, sed professionis suę vocabulum religiosis moribus & religioso habitu præbeant. Quod si contempserint, tanquam sacrorum canonum contemptores, & Ecclesiasticæ sanctitatis profanatores, proprij gradus amissione multentur: quia non possunt simul Deo & seculo militare.

Vt omnes clerici magis confidant in defensione Dei, quam in armis. Cap. CCXII.

Ex concil. Aurelian. cap.9.

OMnimodis dicendum est, presbyteris & diaconibus vt arma non portent, sed magis confidant

dant in defensione Dei, quam in armis.

De illis qui ex ecclesiastico ordine aut venantur, aut cum accipitribus iocantur. Cap. CCXIII.

Ex concil. Meldensi, cap. 8.

EPiscopum, presbyterum, aut diaconem canes ad venādum, aut accipitres, aut huiusmodi res habere non licet. Quod si quis talium personarum in hac voluntate sæpius detectus fuerit, si episcopus est, tribus mēsibus se a communione suspendat, presbyter duobus, diaconus vno ab omni officio & communione suspendantur.

De seruis Dei, vt omnes syluaticæ vagationes cum canibus & accipitribus interdicantur. Cap. CCXIIII.

Ex concil. Aurelian. cap. 3.

OMnibus seruis Dei venationes & syluaticas vagationes cum canibus, & vt accipitres & falcones non habeant, interdicimus.

Vt clericos discordantes episcopus sua potestate reconciliet. Cap. CCXV.

Ex concil. Africano, cap. 59.

DIscordantes clericos episcopus vel ratione, vel potestate ad concordiam trahat, inobedientes synodus per audientiam damnet.

De clericis qui proruperint in mutuam cædem. Cap. CCXVI.

Ex concil. Hilerdensi cap. 6.

SI qui clerici in mutuam cædem proruperint, prout dignitas officiorum in tali excessu cōtumeliam pertulerit, a pontifice districtius vindicetur.

De eadem re. Cap. CCXVII.

Ex eodem cap. 7.

FRater in fratrem si ausus fuerit manum mittere, legitimam disciplinam accipiat.

De officiis & ministeriis septem diaconorum cum subdiaconibus & sequentium ordinum ministris obseruandis. Cap. CCXVIII.

Ex epistol. Fabiani papæ ca. 2.

SEptem ergo diaconi sint in vrbe Roma per septem regiones ciuitatis, sicut a patribus accepimus, qui per singulas hebdomodas & dominicos dies atque festiuitatum solennia, cum diaconibus & acolytis ac sequentium ordinum ministris, iniuncta sibi obseruent ministeria, & parati omni hora sint ad diuinum officium, & quicquid eis iniungitur peragendum. Similiter & vobis prout opportunum fuerit, per singulas ciuitates est faciendum, vt diuinum absque vlla mora aut negligentia studiose ac solenniter agatur officium.

De numero certo diaconorum. Cap. CCXIX.

Ex concil. Neocæsa. cap. 14.

DIaconi septem debent esse iuxta regulam licet & valde magna sit ciuitas. Id ipsum aūt & Actuum apostolorum liber insinuat.

De eadem re. Cap. CCXX.

Ex concil. eporum q in Ancira & Cæsaria conuenerunt. ca. 9.

DIaconi septem esse debent secundum regulam, quamuis magna sit ciuitas. Cui regulæ autoritas erit liber Actuū apostolorum.

Vt diaconi coram presbyteris non sedeant. Cap. CCXXI.

Ex concil. Laodicen. cap. 20.

QVod nō oporteat diaconum coram presbytero sedere, sed iussione presbyteri sedeat. Similiter autem & diaconis honor habeatur ab obsequentibus, id est, a subdiaconis, & omnibus clericis.

De diaconibus qui se presbyteris anteponunt. Cap. CCXXII.

Ex concil. Toletano cap. 39.

NOnnulli diacones in tantam erumpunt superbiam vt sese p̄sbyteris anteponāt, atq; in primo choro ipsi priores stare p̄sumāt, p̄sbyteris in secūdo choro cōstitutis. Ergo vt sublimiores sibi p̄sbyteros

 agno-

agnſcant,tam hi,quam illi in vtroq; choro conſiſtant.

Vt exorciſtę energumenis manus imponant Cap. CCXXIII.

Ex concil. Carthag. cap. 90. Omni die exorciſtæ energumenis manus imponant.

De honore vniuerſis ordinibus competente. Cap. CCXXIIII.

Ex decret. Silueſt. papæ, cap. 4. Ita fratres iubet autoritas diuina & affirmat, vt a ſubdiacono vſq; ad lectorem, omnes ſubditi ſint diacono Cardinali vrbis Romæ, in Eccleſia honorem repreſentantes tantum. Pontifici vero, presbyter, diaconus, ſubdiaconus, acolytus, exorciſta, lector, abbas, monachus, in omni loco repreſentet obſequium, ſiue in publico, ſiue in gremio Eccleſiæ.

De ſacerdotibus qui adimplere ſuum miniſterium neſciunt, nec diſcere volunt, quod ab officio ſint ſubmouendi. Cap. CCXXV.

Ex concil. Aurelian. cap. 6. Sacerdotes qui rite non ſapiunt adimplere miniſterium ſuum, nec diſcere iuxta præceptum ſuorum epiſcoporum pro viribus ſatagunt, vel contemptores canonum exiſtũt, ab officio proprio ſunt ſubmouẽdi, quouſq; hæc pleniter emẽdata habeant.

Vt inter clericos nõ computentur, qui ſub nullius epiſcopi diſciplina inueniuntur. Cap. CCXXVI.

Ex concil. Pariſienſi cap. 10. Nulla ratione clerici aut ſacerdotes habendi ſunt, qui ſub nullius epiſcopi diſciplina & prouidentia gubernantur. Tales enim acephalos, id eſt, ſine capite, priſcæ Eccleſiæ conſuetudo nuncupauit.

Exemplar formatæ epiſtolæ quæ in Niſcena ſynodo a ſanctis patribus eſt formata & collaudata. Cap. CCXXVII.

Ex decret. Nicæni cõcilij. In nomine patris π. & filij γ. & ſpiritus ſancti α. Vvalterio Spireſi epiſcopo, Ego Burchardus ſanctæ Vvormacienſis Eccleſiæ deuotus gregis Chriſti famulus, in Deo vero ſummæ felicitatis beatitudinẽ. Quum ſancta catholica Eccleſia prompta ſit ſequi documẽta Euangelica, quæ dicunt: Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, accipiet mercedem prophetæ. Et qui recipit iuſtum in nomine iuſti, & cætera. Et Apoſtolus iubeat hoſpitalitatem ſectari, & neceſſitatibus ſanctorum virorum communicare: tamen propter eos qui cauteriatam habent ſuam conſciẽtiam, dicentes ſe eſſe ſimplices cum ſint aſtutia diabolica repleti, & pro opere pietatis dicunt ſe de loco ad locũ tranſire, cum ſint ſua malitia faciente fugitiui: & dicunt ſe eſſe miniſterio ſacro inſertos quum non ſint: Statutum eſt a ſanctis patribus neminem clericum alienum & ignotum recipi ab aliquo epiſcopo & inthronizari in ſua Eccleſia, niſi habeat a proprio epiſcopo epiſtolam, quæ in canonibus nominatur formata. Ideo notum facimus paternitati veſtræ, quod præſens frater noſter harum literarum portitor nomine Ecmannus, non pro ſua nequitia expulſus eſt a nobis: ſed poſtulantibus fratribus noſtris, eo quod ex familia noſtra fuit & noſter baptizatus, fecimus ei libertatem receptam a cornu altaris canonice, & ordinauimus eũ ad gradum presbyterij. Cui etiam has dimiſſorias ſiue commẽdatitias literas fecimus,

mus, & eum ad vestram dilectam fraternitatem dirigimus, vt in vestra parochia sub vestro sacro regimine & defensione consistere valeat. Ego, inquam, Burchardus humilis episcopus, in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, & in vnitate sanctæ Ecclesiæ, in qua Petro datum est ius ligandi atque soluendi, absoluo Ecmannum presbyterum de ciuitate Vvormaciensi, indictione X. & licentiam do vobis inthronizādi eum in quacunque Ecclesia vultis vestræ parochiæ. Hanc ergo epistolā Græcis literis hinc inde munire decreuimus, & anulo Ecclesiæ nostræ firmare censuimus. Fraternitatem vestram Christus nobis incolumem conseruet. π.γ.α.π.β.ι.ζ.ξ.α.κ.ι.ε. Data Vvormaciæ, Idus Martij. Anno dominicæ incarnationis, Millesimo, duodecimo, Indictione X.

De illo qui fugam fratris celauerit. Cap. CCXXVIII

Ex dictis Basilij.

SI quis eum qui districtionem ecclesiasticam nō ferens, fugam meditari agnouerit, si non statim prodiderit, perditionis illius participem se esse non dubitet: & tamdiu est a conuentu fratrum sequestrandus, quam diu ille valeat reuocari.

De illis qui presbyteros suos male tractauerint. Cap. CCXXIX.

Ex concil. Aruernen. cap.7.

SI quis presbyterum proprium inhonorat, aut verbo aut facto contumeliam facit, tam diu a liminibus Ecclesiæ arceatur, quousque per condignam pœnitentiam satis faciat. Ait enim Apostolus: Presbyteri qui bene præsunt, duplici honore digni habeantur. Item alibi dicit: Obedite præpositis vestris, subiecti eis estote, &c.

Vt nomen papæ in Ecclesijs sanctis recitetur. Cap. CCXXX.

Ex concil. Vasensi. cap.3.

ET hoc iustum visum est nobis, vt nomen domini papæ, quicunque sedi apostolicæ præfuerit, in nostris Ecclesijs recitetur.

Vt presbyter aut diaconus qui canonicus nō est, sed in villis habitat, nusquā summas festiuitates celebret, nisi in ciuitatibus. Cap. CCXXXI.

Ex concil. Aruerne. cap.9.

SI quis presbyter aut diaconus qui non in ciuitate canonicus esse dinoscitur, sed in villulis habitās, in oratorijs officio sancto deseruiens celebrat diuina mysteria, festiuitates præcipuas, domini Natalem, Pascha, Pentecosten, & si quæ principales sunt festiuitates reliquæ, de hinc ne faciat commonemus: & nusquam alibi, nisi cum episcopo suo in ciuitate festiuitates supradictas celebret. Quicunque sunt ciues laici, natu maiores, pari modo in vrbibus ad pontifices suos in prædictis festiuitatibus veniant, & ibi diuina mysteria celebriter audiant. Quod si qui improba temeritate hæc contempserint, a communione pellantur.

Vt presbyteris potestas prædicandi in suis plebibus concedatur. Cap. CCXXXII.

Ex concil. Vasensi. cap.6.

HOc etiam pro ædificatione omnium ecclesiarum, & pro vtilitate totius populi nobis placuit, vt non solum in ciuitatibus, sed etiā in omnibus parochijs verbū faciēdi daremus presbyteris potestatē, ita vt si presbyter aliqua infirmitate pro-

prohibente per seipsum non potuerit prædicare, sanctorum patrum Homeliæ a diaconibus probatis recitentur.

De clericis qui in rixa interficiuntur. Cap. CCXXXIII.

Ex concil. Triburie. cui Arnolphus rex interfuit cap. 50.

QVicunque clericus aut in bello, aut in rixa, aut gentilium ludis mortuus fuerit, neque oblatione, neque oratione pro eo postuletur, sed in manus incidat iudicis. Sepultura tantum non priuetur.

De clericis qui a dominis suis liberi facti sunt. Cap. CCXXXIIII.

Ex concil. apud Alth. habito, cui interfuit Conradus rex. ca. 38.

NVllus clericus ad gradū presbyterij promoueatur, nisi vt scriptum in canonibus habetur. Si enim propter Dei dilectiōem quis de seruis suis quenquam elegerit, & docuerit literas & libertati condonauerit, & per intercessionem erga episcopum presbyterum effecerit, & secundum apostolos victum & vestitum ei donauerit: ille autem postea in superbiam elatus missam dominis suis & canonicas horas obseruare, & psallere renuerit, & eis iuste obedire, dicens se liberum esse, noluerit, & quasi libere cuius vult homo fiat, hoc sancta synodus anathematizat, & illum a sancta communione arceri iudicat donec resipiscat, & domino suo obediat secundū canonica præcepta. Sin aūt obstinato animo & hoc contempserit, accusetur apud episcopum qui eum ordinauit, & degradetur: & fiat seruus illius idem domini sui sicut natus fuerat. Quisquis vero talem secum habuerit, postea quam rem illius prædictam audierit, & domino suo non reddiderit, vel a se proiecerit, siue episcopus, siue comes, siue clericus, siue laicus anathematis illius societate nodatus, pœnam excommunicationis luet.

De presbyteris qui parochias fugerint in quibus locati sunt. Cap. CCXXXV.

PResbyter proprio loco dimisso ad alium migrans, nequaquam recipiatur, nisi suæ migrationis causam dixerit, & se innocenter vixisse in parochia in qua ordinatus est sub testibus probauerit: literas etiam habebit in quibus sint nomina episcopi & ciuitatis plumbo impressa, quibus cognitis, & talibus inuentis quibus fides adhiberi possit, recipiatur.

Ex concil. Cabillon. cap. 41.

De presbyteris qui crimine capitali accusantur, & collegas quibus se excusare possint non habent. Cap. CCXXXVI.

DE presbyteris qui crimine fornicationis, siue aliquo capitali flagitio accusantur, & non habent collegas cum quibus se excusare possint, aut si forte lapsi fuerint quo modo satisfaciant. In quorum iudicio neque ad dexteram neque ad sinistram declinandum est, sed recta via gradiendum. In concilio namque Neocæsariensi cap. scriptum est. Presbyter si vxorem acceperit, ab ordine deponatur. Si vero fornicatus fuerit, aut adulterium perpetrauerit, amplius pelli debet & ad pœnitentiam redigi.

Ex concil. Triburie. Cui interfuit Arnolphus rex, cap. 6.

De prædicatione presbyterorum. Cap. CCXXXVII.

Præci-

Ex concil. Triburiēsi cui interfuit rex Arnolphus.

PRæcipimus vobis, vt vnusquisque vestrū super duas seu tres hebdomadas, diebus dominicis seu festiuitatibus sanctorum, populum sibi commissum doctrinis salutiferis ex sacra scriptura sumptis in Ecclesia sibi commissa post Euangelium perlectum instruere studeat, & iubeat illis, vt nullus de Ecclesia exeat, antequam a presbytero siue diacono vltima laus, id est, benedicamus domino, aut ite missa est, pronuncietur.

De ecclesiasticis si seculares potestates habere desiderant. Cap. CCXXXVIII.

Ex episto. Gre. papæ Secundino seruo Dei reclusō dīrecta.

CErtum namque est non vos ante exercitui ducem præponere, nisi vobis labor eius fidesque complaceret, & nisi eum ante actæ vitæ virtus & solicitudo aptum esse mōstrauerit. Si vero nō alijs nisi huiusmodi viris committitur gubernandus exercitus, qualis dux esse debeat animarum ex istius bonæ rei cōparatione colligitur. Sed verecundum nobis est, & dicere pudet, quia sacerdotes sibi ducatum arripiunt, qui exordium religiosæ militiæ non viderunt.

Vt viri veraces & Deum timentes in ciuitatibus & in publicis vicis decani constituantur. Cap. CCXXXIX.

Ex concil. Rotoma. cap. 9.

VT populus admoneatur vt in dominicis & festis diebus omnes ad vesperas, & nocturnas vigilias, & admissam omnimodis occurrant, & vt decani in ciuitatibus & in vicis publicis viri veraces, & Deum timentes constituantur, qui desides, & negligentes commoneāt, vt ad Dei seruitium absque occasione properent, & vt ipsi decani sacramēto adstringantur, vt nulla interueniente causa, scilicet, aut amoris, aut timoris, aut propinquitatis, aut muneris, negligentes & transgressores reticeant, quin sacerdotibus proprias eorum culpas manifestent. Sacerdotum autem erit ita eorum vitia, zelo & amore diuino, cum debita disciplina corrigere, sicut ipsi noluīt pro aliorum erratibus sententiam iustæ damnationis suscipere. Et vt dies festi a vespera vsque ad vesperā absque opere seruili cum debito honore celebrentur.

FINIS Libri Secundi.

INDEX CAPITVLORVM LIBRI TERTII.

De

Indicis Capitulorum FINIS.

D. BVR.

D. BURCHARDI ECCLESIAE VVORMACIENSIS Episcopi, de Ecclesijs, Decretorum Liber III.

ARGUMENTUM LIBRI.

¶Liber hic de diuinarũ domorum institutione, cultu & honore, de decimis & oblationibus, deq; iustitijs singulorum tractatq; quiq; libri in sacro catalogo recepti, qui reiecti & apocryphi sint, ostendit.

Quid sit Ecclesia. Cap. I.

Ex decret. Iulij papæ cap. I.

ECclesia Græcum est, quod in Latinum vertitur cõuocatio, propterea quod omnes ad se vocet. Catholica, id est, vniuersalis, ideo dicitur: quia per vniuersum mundum est constituta, vel quoniam catholica, hoc est, generalis in eadẽ doctrina est ad instructionem.

De primitiua Ecclesia. Cap. II.

Ex decret. Melchia. papæ, ca. 8

NEmo, qui scripturas diuinas legit, ignorat, quod in principio nascentis Ecclesiæ, discipuli in vnum congregati sunt cum multitudine credentium, in quibus erat cor vnum & anima vna, quiq; vendentes prędia & possessiones suas, adferebant precia, & diuidebatur singulis prout cuiq; opus erat. Futuram namq; Ecclesiam in gentibus apostoli præuidebant, maximeq; quia dominus illis prędixerat: Euntes in mundum vniuersum prædicatæ Euangelium, vel quia expellendos esse a Iudæa nouerant se & in gentibus dispergendos, Ecclesiamque congregandam ex rudi populo, idcirco prędia in Iudæa minime sunt adepti, sed precia tantummodo ad fouendos egentes. At vero, cum inter turbines & aduersa mundi succresceret Ecclesia: adeo vsque peruenit, vt non solum gentes, sed etiam Romani principes, qui pene totius orbis monarchiam tenebãt, ad fidem Christi & ad baptismi sacramenta concurrerent.

Quod sacerdotes agros quos vendere solebant ad communem vtilitatem Ecclesijs tradebant. Cap. III.

Ex decret. Vrban. papæ, cap. 2.

VIdentes aũt sacerdotes & leuitæ & reliqui fideles, plus vtilitatis posse adferre, si hæreditates, & agros quos vẽdebant, Ecclesijs quibus præsidebant episcopi traderẽt, eo quod ex sumptibus eorum tam præsentibus quam futuris temporibus plura & elegantiora possent ministrare fidelibus communem vitam deducentibus, quam ex precio ipsorum, cœperunt prędia & agros quos vendere solebant matricibus Ecclesijs tradere, & ex sumptibus eorum viuere.

Quo tempore viri religiosi seipsos domino consecrarunt, ædificantes basilicas in suis fundis. Cap. IIII.

Ex decret. Mekhia. papę, ca. 11 Ab illo enim tẽpore & deinceps viri religiosi non solũ possessiones & prædia quæ possederant, sed etiam semetipsos dño consecrarunt, ædificãtes basilicas in suis fundis in honore sanctorũ martyrum per ciuitates, ac monasteria innumera, in quibus coetus dño seruiẽtium conueniret. Deniq; reges & præsides ac magistratus non solum hãc licentiam tribuere, sed etiã ipsi propria largiti sunt per vniuersa regna terrarũ, vnde alerentur egentes qui nihil in mundo possidebant, Ecclesięq; fabricarenť atq; restaurarẽtur, Deoq; & Ecclesiæ eius rite famulantium, seruorumq; illius supplementa absq; necessitate tribuerentur.

Quod Constantinus primus Imperatorum fabricandi Ecclesias licentiam tribuit. Cap. V.

Ex eodem cap. 10. EQuibus vir religiosissimus Cõstantinus primus fidem veritatis pariter adeptus, licentiam dedit per vniuersum orbem in suo degẽtes Imperio non solum fieri Christianos, sed etiam fabricandas Ecclesias, & prædia tribuẽda cõstituit. Deniq; idem præfatus princeps donaria immẽsa, & fabricam templi primæ sedis beati Petri principis apostolorum instituit, adeo vt sedẽ imperialẽ qua Romani principes præsidebant relinqueret, & B. Petro, suisq; successoribus profuturã concederet.

Vt nullus Ecclesiam ædificet, nisi ille cui episcopus loci locũ designauerit. Cap. VI.

Ex concil. Aurelian. cap. 3. NEmo Ecclesiã ædificet antequã ciuitatis episcopus veniat, & ibidem crucem figat publice, & atrium designet, & ante præfiniat qui ædificare vult, quę ad luminaria, & ad custodiã, & stipendia custodum sufficiant, & ostẽsa donatione sic domum ædificet. Et postquam consecrata fuerit, atrium eiusdem Ecclesiæ sancta aqua conspergat.

De illo qui in suo prædio Ecclesiam ædificare desiderat. Cap. VII.

QVicunq; voluerit in sua proprietate Ecclesiam ædificare, & consensum & volũtatem episcopi habebit in cuius parochia fuerit, licitum sit. Veruntamen omnino præuidendum est episcopo, vt aliæ Ecclesię antiquiores, propter nouas suam iustitiam aut decimã non perdant, sed semper ad antiquiores Ecclesias persoluatur. Ex concil. Vvormacien. ca. 6.

Vt omnes Ecclesiæ in illius episcopi potestate sint, in cuius territorio positæ sunt. Cap. VIII.

OMnes basilicæ quæ per diuersa loca cõstructę sunt, vel quotidie constituuntur, placuit secundum priorum canonum regulam, vt in eius episcopi, in cuius territorio positę sunt, potestate consistant. Ex concil. Aurelian. cap. 1.

Vt antiquæ Ecclesię possessionibus suis propter nouas non spolientur. Cap. IX.

VT Ecclesiæ antiquitus constitutę, nec decimis, nec vlla possessione priuentur, ita, vt nouis oratorijs tribuatur. Ex concil. Meldensi, cap. 4.

De Ecclesijs & altaribus, vbi aliqua dubitatio est de consecratione, vt consecrẽtur. Cap. X.

VT Ecclesiæ vel altaria, quę ambigua sunt de consecratione, consecrentur, & vt superflua altaria destruantur. Ex eodem cõc. ca. 45

Si altare motum fuerit, denuo Ecclesia consecretur. Cap. XI.

SI motum fuerit altare, denuo cõsecretur Ecclesia, si parietes mutantur & non altare, salibus tantum exorcizetur. Ex decret. Yginipapę, cap. 4.

Si

Si Ecclesia violata fuerit, iterum consecretur. Cap. XII.

Ex eodem cap. 6.

SI homicidio vel adulterio Ecclesia fuerit violata, diligentissime expurgetur, & denuo consecretur.

Vt Ecclesiam vbi paganus sepultus est non liceat dedicari. Cap. XIII.

Ex concil. Aurelian. cap. 7.

ECclesiam vbi paganus sepultus est, non liceat consecrare, neque Missas in ea celebrare, sed iactari foras & mundari oportet.

Vt in Ecclesia in qua cadauera sepulta sunt, altare consecrare non liceat. Cap. XIIII.

Ex eodem cap. 6.

IN Ecclesia in qua cadauera mortuorum sepeliuntur, sanctificare altare non liceat. Si autem consecratum prius fuit, Missas licet celebrare in ea.

Vt loca semel dicata perpetuo sic permaneant. Cap. XV.

Ex concil. apud Agsgran. ca. 4

VT loca quæ semel Deo dicata sunt, aut monasteria fuerunt, maneant perpetuo sic, nec possunt vltra fieri secularia habitacula.

De locis dudum sacratis, & nunc neglectis, vt iterum reformentur. Cap. XVI.

Ex eodem cap. 6.

PLacuit vt loca iam dudum consecrata, & nunc spurcitijs fœdata, iuxta possibilitatem in antiquum statum reformentur.

Vt nullus aliud altare erigere præsumat, nisi quod ab episcopo consecratum est. Cap. XVII.

Ex decret. Hormisdæ papæ, c. 10

VT nullus presbyter in Ecclesia consecrata aliud altare erigat, nisi q̃d ab episcopo loci vel eius permissu sanctificatum est: vt sit discretio inter sacratum & non sacratum, nec dedicationem fingat, nisi sit. Quod si fecerit, si clericus est degradet̃, si laicus anathematizetur.

Vt energumeni Ecclesiarum pauimenta verrant. Cap. XVIII.

Ex concil. Carthagi. cap. 91.

PAuimenta domorum Dei energumeni verrant.

De monasterijs semel consecratis Ca. XIX.

Ex concil. Chalcedo. cap. 24.

QVæ semel dedicata sunt monasteria cõsilio episcoporum qui ciuitates tenent, manere perpetuo monasteria, & res quæ ad ea pertinent, monasterijs reseruari debere, nec posse ea vltra fieri secularia habitacula. Qui vero hoc fieri permiserint, canonum sententijs subiacebunt.

De illis qui dotem Ecclesiæ sibi vendicare præsumpserint. Cap. XX.

Ex concil. Toletan. 4 cap. 19.

MVlti contra canonum constituta sic Ecclesias quas ędificauerint postulant consecrari, vt dotē quam Ecclesiæ contulerint, censeant ad episcopi ordinationem non pertinere. Quod factum & in præteritum displicet, & in futuro prohibetur, sed omnia secundum consuetudinem antiquam, ad episcopi ordinationē & potestatē pertineant.

De Ecclesijs destructis quomodo restaurari debeant. Cap. XXI.

Ex decret. Ygini papæ. cap. 5.

VT Ecclesiæ destructæ, vbi aut plures sunt quam necesse sit, aut maioris magnitudinis, quam vt ex rebus ad eas pertinētibus restaurari possint, episcopi prouidētia modus inueniatur, qualiter consistere possint.

Quod in vna terminatiōe plures baptismales Ecclesię esse nō possint. Cap. XXII.

Ex concil. apud Agsgran. ca. 5.

PLures baptismales Ecclesiæ in vna terminatione esse non possunt, sed vna tantūmodo cum subditis capellis. Et si contentio fuerit

de terminatiōe duarum matricum, plebes vtrarumq; discernant, & si non conueniunt, lis Dei iudicio discernatur.

Vt regularia monasteria nec vendi, nec commutari possint Cap. XXIII.

Ex decret. Siluerij papæ, cap. 1. NEmini regum aut cuiquam hominum in proprium liceat monasterium tradere, nisi ad aliud monasterium, vel commutare, nisi cum alio monasterio, vel quocunque commento vēdere. Hoc etiam diuina & apostolica atque canonica sub anathematis pœna sanxit autoritas. Quod si factum fuerit non valebit, sed ipsum monasterium in pristinum reformetur statum.

Vt non liceat alicui vnius Ecclesiæ terram nisi cambiat vertere ad aliam. Cap. XXIIII.

Ex concil. Lugdun. cap. 5. NOn liceat episcopo, nec abbati, terram Ecclesiæ vertere ad aliam quamuis ambæ sint in eius potestate. Tamen si commutare voluerint terras earum, cum consensu ambarum faciant.

Vt altaria nisi sint lapidea chrismate nō consecrentur. Cap. XXV.

Ex concil. Epaonensi cap. 10. ALtaria si nō sunt lapidea chrismatis vnguine nō consecrentur. Ad celebranda autem diuina officia ordinem quem metropolitani tenēt, comprouinciales eorum obseruare debebunt.

Vt monasterium ad meliorandum in alium liceat ponere locum. Cap. XXVI.

Ex decret. Bonifacij papæ, c. 6. SI quis vult monasterium suum ad meliorandum in alium locum ponere, fiat cum cōsilio episcopi & fratrum suorum, & dimittat presbyterum in priori loco, ad ministeria Ecclesiæ.

Vt sine Missa Ecclesia non debeat dedicari. Cap. XXVII.

OMnes basilicæ cum Missa semper debent consecrari. Ex decret. Euarist papæ, cap. 4.

Vt episcopus neminē prohibeat Ecclesiam ingredi, & audire verbum Dei. Cap. XXVIII.

VT episcopus nullum prohibeat ingredi Ecclesiam & audire verbum Dei, siue gentilem, siue hæreticum, siue Iudæum, vsque ad Missam catechumenorum. Ex concil. apud Valentias habito, ca. 16

Vt populus qui conuenit ad Missam antequā finiatur nō discedat. Ca. XXIX.

ITem quum ad celebrādam Missam in Dei nomine conuenit populus, non ante discedat, quam Missæ solennitas compleatur, & vbi episcopus defuerit, benedictionem accipiat sacerdotis. Ex concil. Aralaten. cap. 1.

De illis qui ecclesiastica habent beneficia. Cap. XXX.

QVicunque beneficium ecclesiasticum habent, ad tecta Ecclesiæ restauranda, vel ipsas Ecclesias emendandas omnino adiuuent, & nonam & decimam reddant. Ex concil. Moguntt. cap. 42.

De Ecclesijs apud barbaros constitutis. Cap. XXXI.

ECclesias autem Dei in barbaris gentibus constitutas gubernari & administrari oportet secundum consuetudinem quæ est a patribus obseruata. Ex concil. Constantinop. cap. 6

De Ecclesijs Arrianorum. Cap. XXXII.

ECclesias vero Arrianorum vbicunque inueneritis, catholicas eas diuinis precibus & operibus absque vlla mora consecrate: quia & nos quando fuimus Constantinopoli tam pro religione catholica, quā & pro regis Theodorici causa Ex decret. Ioan. 1. papæ plurimam dare ctus.

nego

negocij suadente atq; hortante, Arrianosq; extirpante, pijssimo atque Christianissimo Iustino orthodoxo imperatore, quascunq; illis in partibus eorum Ecclesias reperire potuimus, catholicas eas domino opem ferente consecrauimus.

De diœcesanis Ecclesijs destitutis. Cap. XXXIII.

Ex concil. Terraconēsi, cap. 9.

MVltorū casuū experientia magistrāte, repimus nōnullas diœcesanas Ecclesias destitutas. Pro qua re id cōstitutione decreuimus, vt antiquæ consuetudinis ordo seruetur, & annis singulis ab episcopo diœceses visitentur, & si qua forte basilica reperta fuerit destituta, ordinatione ipsius reparetur: quia tertia pars ex omnibus per antiquam traditionem vt accipiatur ab episcopis, ex principibus nouimus statutum.

Qualiter destitutam Ecclesiam alteri Ecclesiæ rectæ coniungere valeat episcopus. Cap. XXXIIII.

Ex re. Grego. ad Bacaudā Formiensem epm.

ET tēporalis necessitas nos perurget, & imminutio exigit personarum, vt destitutis Ecclesijs salubri ac prouida debeamus dispositione succurrere. Et ideo quoniam Ecclesiam Minturnensem funditus tam cleri quam plebis destitutam desolatione cognouimus, tuamque pro ea petitionem quatenus Formianæ Ecclesiæ in qua corpus beati Erasmi martyris requiescit, cuique fraternitas tua præsidet adiungi debeat, & piam esse ac iustissimā præuidentes, necessarium duximus, cōsulentes tam desolationi loci illius, quam tuæ Ecclesiæ paupertati, reditus supradictæ Ecclesiæ Minturnensis, vel quicquid ei antiquo moderno q; iure, vel priuilegio potuit potestve qualibet ratione competere, ad tuæ Ecclesiæ ius potestatemque hac præcepti nostri autoritate concedimus, vt a præsenti tempore, sicuti e propria quippe Ecclesia debeas cogitare, eique com petentiæ tuæ prouisione disponere, quatenus deinceps, quod perire nunc vsq; potuit, pauperum Ecclesiæ tuæ vtilitatibus clericq; proficiat.

Vt picturæ in Ecclesia fieri non debeant. Cap. XXXV.

Ex concil. Elibertan. cap. 1.

PLacuit picturas in Ecclesia fieri non debere, ne quod colitur & adoratur, in parietibus depingatur.

Item de picturis. Cap. XXXVI.

Ex epistol. Gregorij. Secundino seruo Dei recluso directa.

ALiud est enim picturam adorare, aliud per picturæ historiam quid sit adorandum addiscere. Nam quod legentibus scriptura, hoc idiotis præstat pictura cernentibus: quia in ipsa ignorantes vident quod sequi debeant, in ipsa legunt, qui literas nesciunt. Vnde & præcipue gentibus pro lectione pictura est. Quod magnopere tu qui inter gentes habitas attendere debueras, ne dum recto zelo incaute succendereris, ferocibus animis scandalum generares. Frangi ergo non debuit, quod non ad adorandum in Ecclesijs, sed ad instruendas solummodo mentes fuit nescientium collocatum. Et quia in locis venerabilibus sanctorum depingi historias non sine ratione vetustas admisit, si zelum discretio-

ne condidisses, sine dubio & ea quæ intendebas salubriter obtinere, & collectum gregem non dispergere, sed potius poteras congregare, vt pastoris intemeratum nomen excelleret, non culpa dispersoris incū beret.

Vt non pro debito episcopus de consecranda Ecclesia munus aliquod requirat. Cap. XXXVII.

Ex concil. Vvormacien. ca. 1. PLacuit vt quoties ab aliquo fidelium ad consecrandas Ecclesias episcopus inuitatur, non quasi ex debito munus aliquod a fundatore requirat, sed si ipse quidem aliquid ex suo voto obtulerit, non respuatur. Attamen vnusquisque episcopus meminerit, vt non prius dedicet Ecclesiam, nisi antea dotem basilicæ, & obsequium ipsius per donationem chartulæ confirmatum accipiat. Nam non leuior est ista temeritas, si sine luminaribus vel sine substantiali sustentatione est eorum qui ibidē seruituri sunt, quam si domus priuata consecretur Ecclesia.

Vt Ecclesiam in qua cadauera infidelium sepulta sunt, sanctificare non liceat. Cap. XXXVIII.

Ex concil. Agrippin. cap. 23. ECclesiam in qua mortuorum cadauera infidelium sepeliuntur sanctificare non licet, sed si apta videtur ad consecrandum inde euulsis corporibus & rasis parietibus vel lotis lignis eius reędificetur. Si hęc consecrata prius fuit, Missas in ea celebrare licet, si tamen fideles fuerint qui in ea sepulti sunt.

De lignis dedicatę Ecclesiæ, ad quos vsus verti debeant. Cap. XXXIX.

Ex decret. Ygini papæ, cap. 3. LIgna Ecclesiæ dedicatæ non debent ad aliud opus iungi, nisi ad aliam Ecclesiam, vel igni comburenda, vel ad profectum in monasterio fratribus, in laicorum opera nō debent admitti.

Quid episcopo agendum sit, si plures hæredes de vna contenderint Ecclesia. Cap. XL.

Ex concil. Triburien. cap. 10. SI plures hæredes contenderint de communi Ecclesia, auferri iubeat episcopus reliquias sacras & Ecclesiam claudi, donec communi consensu & consilio episcopi statuant ibi presbyterum, & vnde viuat.

De eadem re. Cap. XLI.

Ex decret. Gre. papæ cap. 5. DE Ecclesijs quæ inter cohæredes sunt diuisæ cōsiderādum est, quatenus si secūdum prouidentiam & admonitionem episcopi ipsi cohæredes eas voluerint tenere, & honorare faciant. Sin autem hoc contradixerint, in episcopi potestate maneat, vtrum eas ita consistere permittat, aut reliquias inde auferre velit.

De Ecclesijs inter hæredes diuisis Cap. XLII.

Ex concil. Mediomatricis, ca. 8 PErlatum est ad sanctam synodum, quod inter hæredes Ecclesiæ in rebus proprijs constitutæ diuidantur, & tanta per eandem diuisionem simultas oriatur, vt de vno altari quatuor partes fiant, & singulæ partes, singulos habeant presbyteros, q̄d sine discordia & simultate nullo modo fieri potest. Vnde nobis visum est, quod huiuscemodi Ecclesię inter hæredes diuidi nō debeāt, & si in cōtentionē venerint, & simultates inter eos surrexerint, p quas sacerdos suo ibi officio canonice fungi nō possit, p̄cipiatur ab episcopo ciuitatis vt nullo mō ibi Missarū solennia celebrenť, donec illi ad con-

concordiam redeant, & pari voto atque concilio Ecclesia illa sacerdotem canonice habeat, qui libere suum ministerium ibi peragere possit.

Vt singuli presbyteri singulas habeant Ecclesias Cap. XLIII.

Ex decret. Dionysij papæ.c.4.

DE Ecclesijs ergo parochianis, vnde apostolicam sedem cõsulere voluisti, qualiter sint custodiendæ ac diuidendæ sacerdotibus, nihil tuæ charitati melius nobis videtur intimare, quã vt sequaris, q̃d nos in Romana Ecclesia nuper egisse cognoscit̃. Ecclesias vero singulas singulis presbyteris dedimus, & vnicuiq; ius propriũ habere statuimus, ita videlicet, vt nullus alterius parochiæ terminos, aut ius inuadat, sed vnusquisq; suis terminis sit contentus, & taliter Ecclesiã & plebem sibi commissam custodiat, vt ante tribunal æterni iudicis ex omibus sibi cõmissis rationem reddat, & nõ iudicium, sed gloriam pro suis actibus accipiat. Hãc quoq; normam charissime te & omnes episcopos sequi conuenit, & quod tibi scribitur, omnibus quibuscunq; potueris notum facias, vt non specialis sed generalis fiat ista præceptio.

De eadem re Cap. XLIIII.

Ex concil. Remensi cap.2.

VNusquisq; presbyter Ecclesia vna ad quã ordinatus est contentus sit, & nullus in duabus Ecclesijs ministrare præsumat.

De eadem re. Cap. XLV.

Ex eodem côc. cap.8

SIcut in vnaquaq; Ecclesia presbyter debet esse, ita ipsa Ecclesia quę spõsa vel vxor eius dicitur, non potest diuidi inter plures presbyteros, sed vnũ tantũmodo habebit sacerdotẽ, qui eam caste & synceriter regat. Vnde interdicimus, vt nullus præsumat Ecclesiam inter duos vel plures diuidere: quia Ecclesia Christi vxor & sponsa debet esse non scortum, sicut Calistus papa te statur.

Vt vnusquisq; presbyter vna Ecclesia cõtentus sit. Cap. XLVI.

Ex eodem cap. 11.

STatutum est, vt vnaquæq; Ecclesia suum presbyterum habeat, vbi id fieri facultas prouidente episcopo permiserit.

De eadem re. Cap. XLVII.

Ex concil. Hanetensi cap.8.

SIcut enim episcopus non plus potest habere quam vnam ciuitatem, & vir vnam vxorẽ, ita presbyter vnam tãtum Ecclesiam, Itaq; nullus presbyter plures præsumat habere Ecclesias, si de statu suo gaudere desiderat.

De eadem re. Cap. XLVIII.

Ex concil. Meldensi, cap.10.

SI quis de ordine sacerdotali contemptu minoris Ecclesiæ ambitiose & improbe ad potiorem aspirauerit, canonica erga eum definitio conseruetur, hoc est, vt vtrisq; careat.

De eadem re. Cap. XLIX.

Ex decreto Calist.papæ.cap.4.

QVoniã sicut alterius vxor nec adulterari ab aliquo vel iudicari aut disponi, nisi a proprio viro eo viuẽte permittitur, sic nec vxor episcopi vel presbyteri, quę eius Ecclesia vel parochia indubitanter intelligitur, eo viuente ab altero dijudicari vel disponi, aut eius concubitu frui permittitur. Vnde ait Apostolus: Alligata est vxor legi quam diu vir eius viuit. Eo vero defuncto soluta est a lege viri. Similiter & Ecclesia, q̃ vxor sacerdotis dicit̃, eo viuentę

uente ei alligata est. Eo vero defuncto nubat in domino, id est, regulariter. Si enim eo viuente alteri nupserit, adultera iudicabitur.

De ordinibus sacris. Cap. L.

Ex epistol. Isidori. DOmino sancto, meritisq; beato Fratri Lantfredo episcopo, Isidorus episcopus. Perlectis sanctitatis tuæ literis, gauisus sum quod optatam salutem tuam earum relatu cognoui. De his autem quæ in sequentibus insinuare eloquij tui sermo studuit, gratias ago Deo, quod solicitudinem officij pastoralis tibi impendis, qualiterq; ecclesiastica officia ordinentur perquiris. Et licet omnia prudentiæ tuæ sint cognita, tamen quia affectu fraterno me cõsulis, ex parte qua valeo expediam, & de omnibus Ecclesiæ gradibus, quid ad quẽlibet pertineat eloquar. Ad psalmistam pertinet officium canendi, dicere laudes, responsoria, & quicquid pertinet ad cantandi peritiam. Ad ostiarium nanq; pertinent claues Ecclesiæ, vt claudat & aperiat templum Dei, & omnia quę sunt intus extraq; custodiat, fideles recipiat, excommunicatos & infideles excipiat. Ad lectorem pertinet lectiones pronunciare, & ea quæ prophetæ vaticinarint populis prędicare. Ad exorcistam pertinet, exorcismos memoriter retinere, manusq; super energumenos & catechumenos in exorcizando imponere. Ad acolytum pertinet præparatio luminariorum in sacrario. Ipse cereum portat, ipse suggesta pro Eucharistia calicis præparat. Ad subdiaconum pertinet calicem & patenam ad altare Christi deferre, & leuitis tradere, eisq; ministrare, vrceolum quoq; & aquamanile, & manutergiũ tenere, episcopo, presbytero, & leuitis pro lauandis ante altare manibus aquam præbere. Ad diaconum pertinet adsistere sacerdotibus & ministrare in omnibus quæ aguntur in sacramentis Christi, in baptismo scilicet, in chrismate, & patena, & calice, oblationes quoq; inferre, & disponere in altari, componere etiam mensam domini atq; vestire, crucem ferre, & prædicare Euangelium & Apostolum. Nam sicut lectoribus vetus testamentum, ita diaconibus nouũ prædicare præceptum est. Ad ipsum quoq; pertinet officium precum, & recitatio nominum. Ipse pręmonet aures ad dominum, ipse hortatur orare, ipse clamat, & ipse pacem annunciat. Ad presbyterum pertinet sacramentum corporis & sanguinis domini in altari Dei conficere, & orationem dicere, & benedicere dona Dei. Ad episcopum pertinet basilicarum consecratio, vnctio altaris, & confectio chrismatis. Ipse prædicta officia & ordines ecclesiasticos distribuit, ipse sacras virgines benedicet, & dum præcessit vnusquisq; in singulis, hic tamen est præordinator incunctis. Hi sunt ordines ac ministeria clericorum, quæ tamen autoritate pontificali in archidiaconi cura & primicerij, ac thesaurarij solicitudine diuiduntur.

Archidiaconus enim imperat subdiaconis & leuitis, ad quem ista ministeria pertinent. Ordinatio vestiẽdi altare ad leuitas, cura incẽs & sa-

& sacrificij necessaria solicitudo, quis leuitarum Apostolum & Euãgelium legat, q[ui]s preces dicat, seu responsoriũ in dominicis diebus aut solennitatum decantet, solicitudo quoq[ue] parochianorum & ordinatio, & iurgia, ad eius pertinent curã. Præparandas dioecesanas basilicas, ipse suggerit sacerdoti. Ipse inquirit parochias cum iussione episcopi, & ornamenta vel res basilicarum parochianarum, gesta libertatum ecclesiasticarum episcopo idem refert, collectam pecuniam de communione ipse accipit, & episcopo defert, & clericis partes proprias idem distribuit.

De Ecclesijs seu sanctis nouiter inuentis. Cap. LI.

Ex concil. Agrippin. cap. 5.

DE Ecclesijs seu sanctis nouiter sine autoritate inuentis, nisi episcopo probante, in cuius territorio est, minime venerentur, salua etiam de hoc & de omnibus Ecclesijs canonica autoritate.

Vt vnaquæq[ue] Ecclesia mansum integrũ habeat sine seruitio. Cap. LII.

Ex concil. Vvormacie. ca. 16.

SAncitum est, vt vnicuiq[ue] Ecclesiæ vnus mansus integer absque vllo seruitio attribuatur, & presbyteri in eis constituti, non de decimis neq[ue] de oblationibus fideliũ, nõ de domibus neq[ue] de atrijs, vel hortis, iuxta Ecclesiam positis, neq[ue] de præscripto manso aliquod seruitium faciant præter ecclesiasticum, & si aliquid amplius habuerint, inde senioribus suis debitum seruitium impendant.

Vt nullus de dote Ecclesiæ vel de mãso presbyterum censum persoluere cogat. Cap. LIII.

Ex concil. Meldensi. cap. 8.

IVxta synodalica præcepta decreuimus, vt nullus mortalium de agro ecclesiastico, & manso ac mancipijs, vel si quilibet pro loco sepulturę aliquid largitus fuerit Ecclesię, neq[ue] de decimis & oblationibus fidelium, quenquam presbyterorum aliquem censum persoluere cogat, nec quisquam cuiuslibet ordinis aut dignitatis, exinde quicquam subtrahat, & redhibitionem quancunq[ue] exigat temporalem. Quod si fecerit, communione vsq[ue] ad satisfactionem priuetur.

De altaribus quæ passim fiũt per agros. Cap. LIIII.

Ex concil. Africano. cap. 50.

ITem placuit, vt altaria quæ passim per agros & per vias tanquã memoriæ martyrum constituuntur, in quibus nullum corpus, aut reliquiæ martyrum conditæ probantur, ab episcopis qui locis eisdem præsunt, si fieri potest, euertãtur. Si autem hoc per tumultus populares non sinitur, plebes tamen admoneantur, ne illa loca frequentẽt, vt qui recte sapiunt, nulla ibi superstitione deuincti teneantur: & omnino nulla memoria martyrum probabiliter accipiatur, nisi aut vbi corpus, aut aliquæ reliquiæ certæ sunt, aut origo alicuius habitationis, vel possessionis, vel passionis, fidelissima origine traditur. Nam quæ per somnia & per inanes quasi reuelationes quorumlibet hominum vbicunq[ue] constituuntur altaria, omni modo reprobentur.

Vt martyrum dignitatem nullus profanus infamet. Cap. LV.

Ex concil. Carthagi. cap. 3.

MArtyrum dignitatem nemo profanus infamet, neq[ue] passi

ua corpora quæ sepulturæ tantum propter misericordiam ecclesiasticam commendari mandatū est redigant, vt aut insania præcipitatos, aut tali peccato discretos, non ratione vel tempore cōpetenti quo martyria celebrantur, martyrum nōmē appellent. At si qui in iniuriā martyrum, claritati eorum adiungant insaniam, placet eos si laici sunt ad pœnitentiam redigi, si autem sunt clerici, post commonitionem honore priuari. Vniuersi dixerunt: Recte stabit sanctitas vestra. Hoc & singulis concilijs statutum est.

Vt Missarum solennia non vbique, sed in locis ab episcopo consecratis fiant. Cap. LVI.

Ex concil. Triburiē. cap. 4.

MIssarum solennia, non vbiq; sed in locis ab episcopo consecratis, vel vbi ipse permiserit, celebranda esse censemus. Cōcedimus etiam, vt sicubi, quod nostris peccatis exigentibus perplurimum est factum, a Nordmannis, & a Slauis, & ab Vngaris, & a malis Christianis, seu alio qualicunq; modo Ecclesiæ fuerint incensæ & combustæ, in cappellis cum tabula consecrata, Missas interim celebrare permittimus, donec ipsæ Ecclesiæ restaurari queant. In itinere vero positis, si Ecclesia defuerit, vt sub dio seu in tentorijs: item si tabula altaris consecrata, cæteraq; sacra mysteria ad id officium pertinentia adfuerint, Missarum solennia celebrare concedimus, aliter omnino interdicimus.

De Missa non celebranda nisi in sacrato loco. Cap. LVII.

Ex decret. Felicis 4. papæ omnibus epis missis.

SCripta sanctitatis vestræ quæ ad sedem apostolicam misistis super quibusdam consultis quasi ad caput, vt inde acciperetis responsa, vnde omnis Ecclesia totius religionis sumpsit exordium, gratāter suscepi, & breuiter vobis respondere curaui. De Ecclesiarum enim consecratione, & de Missarum celebrationibus non alibi quam in sacratis domino locis absq; magna necessitate fieri debere, liquet omnibus quibus sunt nota noui & veteris testamenti præcepta. Tabernaculum vero Mosen domino præcipiente fecisse, & sacrasse cum mensa & altari eius, & æreis vasis & vtensilibus, ad diuinum cultum explendum legimus, & non solum diuinis precibus ea sacrasse, sed etiam sancti olei vnctione domino iubente perlinisse nouimus. Qualiter autem hæc facta sunt, & non alij ipsa sacra quam sacerdotes sacra vnctione delibuti, dominoq; cum vestibus sanctis sacrati & leuitæ tractabant, terebant, erigebant, & deponebant, in ipsis institutionibus quæ iubente domino per Mosen conscriptæ sunt in lege domini reperitur. Qualiter ergo Dauid regum piissimus amplificauerat cultum Dei, & templum domini ædificare voluit, sed propter multum sanguinem quem effuderat prohibitus est, & ipse collegerat expensas. Salomon quoque filius eius id ipsum quod ipse facere optauerat, iubente & auxiliante domino, perfecit, & templū cum altari & reliqua ad diuinū cultum peragendum consecrauit.

De eadem re. Cap. LVIII.

Iudæi

Ex epistol. Felicis 4. papae olb. episcopis missa.

IVdaei ergo loca in quibus domino sacrificabant diuinis habebant supplicationibus consecrata, nec in alijs quam Deo dicatis locis munera domino offerebant. Si enim Iudaei qui vmbrae legis deseruiebant haec faciebant, multo magis quibus veritas patefacta est, & gratia & veritas per Iesum data est, templa domino aedificare, & prout melius possumus ornare, eaq; diuinis precibus & sanctis vnctionibus suis cum altaribus & vasis, vestibus quoque & reliquis ad diuinum cultum explendum vtensilibus deuotae & solenniter sacrare, & non in alijs locis quam in domino sacratis ab episcopis, & non a chorepiscopis qui saepe prohibiti sunt, nisi, vt praedictum est, summa exigente necessitate, Missas celebrare, nec sacrificia domino offerre debemus. Et hoc, nisi summa necessitas agere compulerit, non in domibus: quia in sacris canonibus sacrificia in domibus offerri prohibita sunt, sed in tabernaculis diuinis precibus a pōtificibus dicatis, & in mensis domino sacratis, & sacra vnctione a pontificibus delibutis, pro summa, vt praefixum est, necessitate & non pro libitu cuiusquam & pigritia agatur. Satius est Missam non cantare, aut non audire, quam in his locis vbi fieri non oportet fore, nisi vt saepe dictum est pro summa contingat necessitate: quoniam necessitas legem non habet. Vnde scriptum est. Vide ne offeras holocausta tua in omni loco quem videris, sed in loco quem elegerit dominus Deus tuus. Et in Exodo legitur: Vos vidistis, quia de coelo loquutus sum vobis: Non facietis deos argenteos, nec deos aureos facietis vobis. Altare de terra facietis mihi, & offeretis super eo holocausta & pacifica vestra. Oues vestras in omni loco, in quo memoria fuerit nominis mei. Et sicut non alij quam sacrati domino sacerdotes debent Missas cantare, nec sacrificia super altare offerre, sic nec in alijs quam in praefatis domino sacratis locis Missas cantare, aut sacrificia offerre licet. Si autem legitur in concilio Laodicensi capite XXVI. Quod hi qui non sunt ab episcopis ordinati, tam in Ecclesijs quam in domibus exorcizare non possunt, multo magis maioris gradus ministeria, nisi ab eis qui ad eos gradus sunt sacrati quibus fungi debent, vel officia agi, vel sacrificia offerri non licet. Quod autem vt paulo superius praelibatum est, oblationes in domibus offerri non debent, in eodem concilio, cap. LIX. prohibitum habetur ita. Nō oportet in domibus oblationes celebrari ab episcopis, vel presbyteris. Solennitates vero dedicationum Ecclesiarum & sacerdotum, per singulos annos solenniter sunt celebrandę, ipso domino exempla dante, qui ad festum dedicationis templi, omnibus id faciendum dans formā, cum reliquis populis eandem festiuitatem celebraturus venit, sicut scriptum est: Facta sunt encoenia Hierosolymis, & hyems erat, & ambulabat Iesus in templo in porticu Salomonis. Quod autem octo dierum sint Encoenia celebranda, in

libro Regum peracta dedicatione templi reperietis. De ecclesiarum vero consecratione quoties dubitatur, & nec certa scriptura, nec certi testes existunt, a quibus consecratio sciatur, absque vlla dubitatione scitote eas esse sacrandas, ne talis trepidatio faciat deteriorationem: quoniam non monstratur esse iteratum, quod nescitur factum. His fratres testimonijs scripturarum, ab apostolica autoritate consultis vestris breuiter respon disse sufficiat, vobis tamen praeuidendum est & omnibus praedicandum, vt illicita non agantur.

Quod non liceat Missas celebrare nisi in locis ab episcopo ciuitatis consecratis. Cap. LIX.

Ex decret. Clementis papae, c. 23.

HIc ergo, hoc est, in praesenti, vita positos oportet vos agnoscere voluntatem & praeceptum Dei, vbi & agendi & sacrificandi sit locus: quoniã in alijs locis sacrificare & Missas celebrare non licet, nisi in his in quibus episcopus pro prius iusserit, aut ab episcopo regulariter ordinato, tenente videlicet ciuitatem, consecrati fuerint. Aliter enim non sunt haec agenda, nec rite celebranda, docente nos nouo & veteri testamento. Haec a domino apostoli acceperunt, & nobis tradiderunt: haec nos docemus, vobisq́; & omnibus absq; reprehẽsione tenere, & docere, quibus agẽdum est, mandamus.

De eadem re. Cap. LX.

Ex concil. Laodicen. cap. 58.

QVod non oporteat in domibus oblationes celebrari, ab episcopis vel presbyteris.

De eadem re. Cap. LXI.

Ex concil. Aurelian. cap. 4.

AVdiuimus quod quidam laici in domibus proprijs praecipiant presbyteris suis Missas celebrare, & inter canum discursus, & scortorum greges, sanctitatis mysteria polluantur magis quam consecrentur. Quapropter praecipimus, vt nullus presbyter extra Ecclesiam praesumat Missam cãtare, nisi forte itineris necessitas exposcat, in tentorio aut sub dio, in loco nitido, & longe ab omni immundicia remoto, Missas celebrare permittimus, & hoc nullatenus sine tabula consecrata.

De reparatione Ecclesiae. Cap. LXII.

Ex epistol. Vigilij papae.

DE fabrica vero cuiuslibet Ecclesiae si dirupta fuerit instauranda, & si in eo loco consecrationis solennitas debeat iterari in quo sanctuaria non fuerint, nihil iudicamus officere, si per eam minima aqua exorcizata iactetur: quia consecrationem cuiuslibet Ecclesiae in qua spiritus sancti ara non ponitur, celebritatem tantum scimus esse Missarum. Et ideo si qua sanctorum basilica a fundamentis etiam fuerit innouata, sine aliqua dubitatione, cum in ea Missarum fuerit celebrata solennitas, totius sanctificatio consecrationis implebitur. Si vero sanctuaria quę habebat ablata sunt, rursus eorum repositione, & Missarum solennitate reuerentiam sanctificationis accipiet.

Vt ante horã diei tertiam non sint Missae celebrandae. Cap. LXIII.

Missa-

Ex epist. Telesfori papæ, ca. 6

MIssarum celebrationes ante horam diei tertiam minime sunt celebrandæ: quia eadem hora & dominus crucifixus, & super apostolos spiritus sanctus descendisse legitur, excepto nocte sanctæ natiuitatis.

Vt pro fidelibus defunctis singulis diebus Missas celebrare liceat. Cap. LXIIII.

Ex concil. Cabillon. cap. 39.

VIsum præterea nobis est, vt in omnibus Missarum solennibus pro defunctorum spiritibus loco competenti dominus deprecetur. Sicut enim nulla dies excipitur, qua non pro viuentibus & pro quibuslibet necessitatibus dominus deprecetur, ita nimirum nulla dies excipi debet, quin pro animabus fideliũ preces domino in Missarum solennibus fundantur. Antiquitus igitur hunc morem sancta tenet Ecclesia, vt et in Missarum solennibus & alijs precibus domino spiritus quiescentium commendentur, dicente beato Augustino: Non sunt prætermittendæ supplicatiões pro spiritibus mortuorum, quas faciendas pro omibus in Christiana & catholica societate laudamus; Defunctos etiam tacitis nominibus eorum sub generali commemoratione suscepit Ecclesia, vt quibus ad ista desunt parentes, aut filij, aut quicunq; cognati vel amici, ab vna eis exhibeatur pia matre communi.

Vt Missa mortuorum pro omnibus Christianis sit cantanda. Cap. LXV.

Ex dictis Dionysij Areop. & Augustini

DIonysius Areopagita dicit blasphemias Deo facere, qui Missas offert pro malo homine. Augustinus dicit: Pro omnibus Christianis esse faciẽdum, quia vel eis proficit, aut offerentibus aut petentibus proderit.

Vt institutiões Missarum sicut in metropoli fiunt, sic & in reliquis comprouincialibus Ecclesijs. Cap. CLXVI.

Ex concil. Gerũden. cap. 6.

VT institutiones Missarum sicut in metropolitana Ecclesia fiunt, ita in Dei nomine in omnibus comprouincialibus Ecclesijs, tam ipsius Missæ ordo, quam psallendi, vel ministrandi consuetudo seruetur.

Vt preces & præfationes quæ in concilio probatæ non fuerint non celebrẽtur. Cap. LXVII.

Ex concil. Africano, cap. 64.

PLacuit etiam hoc vt preces quæ probatæ fuerint in concilio, siue præfationes, siue commendationes, seu impositiones manus ab omnibus celebrentur. Nec aliæ omnino contra fidem proferantur, sed quæcunque cum prudentioribus fuerint collatæ dicantur.

Vt nullus presbyter solus Missam cantare præsumat. Cap. LXVIII.

Ex concil. Hãnetens. cap. 30.

DEfiniuit sanctum concilium, vt nullus presbyter solus præsumat Missam cantare. Cui enim dicit: Dominus vobiscum, aut sursum corda, aut gratias agamus domino Deo nostro, cum nullus sit qui respondeat? Aut in canone, & omnium circumadstantium, quum nemo sit? Aut quem inuitat ad orationem, cum dicit: Oremus, quum nullus sit qui secum oret? Aut ergo ista penitus reticenda sunt, & non solum non erit perfectum sacrificium, verum etiam incurret quisquis

ille est illam terribilem sententiam, si quis tulerit de hoc, tollat Deus partem eius de libro vitæ: aut si hęc muris & parietibus insusurrauerit, ridiculosum erit. Quapropter illa periculosa supstitio maxime a monasterijs monachorum exterminãda est. Præuideant autem prælati, vt presbyteri in cœnobijs & in alijs Ecclesijs cooperatores habeant in celebratione Missarum. Si quis hæc transgressus fuerit, ab officio suspendatur.

Incipiunt decreta secundi Pelagij papæ, successoris Benedicti, & antecessoris Gregorij papæ.

De præfationibus quas sancta Romana Ecclesia & collaudauit & firmiter tenet. Cap. LXIX.

Ex decret. Pelagij papæ.

PElagius Romanæ Ecclesiæ & apostolicæ sedis episcopus, vniuersis Germaniarum atque Galliarum regionum episcopis: Quum in Dei nomine in Romana Ecclesia synodum episcoporum siue cæterorum consacerdotum Dei fidelium congregatam habuissemus, & de Ecclesiasticis statutis, vt sunt ab apostolis & a sanctis patribus tradita, diligentius tractaremus, superuenere literæ vestræ, & vt magis essent autoritatiue, etiam viuæ voces processerunt, rogãtes vt ordinem præfationum quę sancta Romana Ecclesia hactenus haberet, nostris literis vobis remandaremus. Tunc de vestra voluntate & studio tam bono multum gauisi sumus, sacrum ordinem Romanum, sacraq; constituta nostrorum antecessorum sollerter relegentes, inuenimus has nouem præfationes in sacro catalogo tantummodo recipiendas, quas longa retro vetustas, in Romana Ecclesia hactenus seruauit. Id est vnam in albis Paschalibus. Aliam de Ascensione domini. Tertiam de Pentecoste. Quartam de Natali domini. Quintam de Apparitione domini. Sextam de Apostolis. Septimã de sancta Trinitate. Octauam de Cruce. Nonam de ieiunio in Quadragesima tantummodo dicẽdam. Has præfationes tenet & custodit sancta Romana Ecclesia. Has tenendas esse vobis mandamus.

De sacerdotibus Missarum tempore si ægritudinis aliquis euentus accesserit. Cap. LXX.

Ex concil. Toletan. 8 cap. 2.

NIhil contra ordines statutum temeritatis ausu præsumatur, neq; illa quæ summa veneratione censentur, vel minimo præsumptionis tactu soluantur, quum adhuc tantum fieri iussa sunt, nec interrupta noscuntur, ne languoris prouentu, robore salutis natura priuetur. Non ergo solum fragilitati consulitur humanæ, sed etiam sacris mysteriorum Dei, prouidentur habere solicitudinem. Censuimus igitur conuenire, vt quum a sacerdotibus Missarum tempore sancta mysteria consecrantur, si ægritudinis accidat quilibet euẽtus, quo cœptum nequeat consecrationis expleri mysterium, sit liberum episcopo vel presbytero, vt alter cõsecrationem expleat officij cœpti. Non enim aliud ad supplemẽtum initiatis mysterijs competit, quam aut incipientis aut subsequentis complenda benedicti

dictione sacerdotis, quia nec perfecta videri possunt, nisi perfectionis ordine compleantur. Quum enim simus omnes vnum in Christo, nihil contrarium diuersitas format, vbi efficaciam prosperitatis vnitas fidei repræsentat. Quod etiam consultum cuncti ordinis clerici inditum vel indultum esse sibi non ambigant, sed vt præmissum est præcedentibus statim alij pro complemento succedant. Ne tamen quod naturæ lãguoris causa cõsulitur, in præsumptionis perniciem conuertatur, nullus post cibum potumq; siue quodlibet minimum sumptum Missas facere, nullusque absque patentis prouentu molestiæ minister vel sacerdos cum cœperit, imperfecta officia præsumat omnino relinquere. Si quis hæc temerare præsumpserit, excommunicationis sententiam sustinebit.

De eadem re. Cap. LXXI.

Ex decret. Anacleti papæ.

SAcerdotes quando sacrificant, non soli hoc agere debent, sed testes secum habeant, vt Deo perfecte in sacratis domino locis sacrificare probentur. Ait nanque autoritas legis diuinæ. Vide ne offeras holocausta tua in omi loco quẽ videris, sed in loco quem elegerit dominus Deus tuus.

De presbyteris qui dæmonibus varijsque passionibus vexantur, quod illis sacra tractare non liceat. Cap. LXXII.

Ex decret. Pij papæ, cap. 6.

BEne siquidem maiorum regulis definitum est, vt dæmonijs alijsq; passionibus irretitis, mysteria sacra tractare non liceat. Cui præcepto, consensu rationis adhibito, id communiter definiuimus, vt nullus de his qui aut in terrã arrepti a dæmonibus eliduntur, aut quolibet modo vexationis incursibus efferuntur, vel sacris audeãt ministrare altaribus, vel indiscussi se diuinis ingerant sacramentis, exceptis illis qui corporum incommoditatibus dediti, sine huiusmodi passionibus in terram approbantur elisi. Qui tamen & ipsi tamdiu erunt ab officij sui & ordine & loco suspensi, quousque vnius anni spacio, per discretionem episcopi inueniantur ab incursu dæmonum alieni.

De eadem re. Cap. LXXIII.

Ex decret. Sotheris papæ ca. 8.

VT illud diuini oraculi monentis singulis præcaueant quo scribitur: Væ soli, quia quum ceciderit non habet subleuantem, summopere verendum est nobis & cauendum, ne horis illis atq; temporibus quibus domino psallitur, vel sacrificatur, vnicuique diuinis singulariter officijs insistenti, perniciosa passio vel corporis q̃libet valetudo occurrat, quæ aut corpus subito subrui faciat, aut mentem alienatione vel terrore confundat. Pro huiusmodi ergo ausibus præcauentes, necessarium duximus instituere, vt vbi temporis vel loci, siue cleri copia suffragatur, habeat quisquis ille canens Deo atque sacrificans post se vicini solaminis adiutorem, vt si aliquo casu ille qui officia impleturus accedit turbatus fuerit, vel ad terram elisus, a tergo semper habeat qui eius vicem exequatur intrepidus, & officiũ inceptum adimpleat.

De presbyteris qui soli Missas solēt celebrare. Cap. LXXIIII.

Ex eodem cap. 10.

HOc quoque statutum est, vt nullus presbyterorum Missarum solennia celebrare præsumat, nisi duobus præsentibus sibique respondentibus ipse tertius habeatur: quia quum pluraliter ab eo dicitur: Dominus vobiscum. Et illud in secretis: Orate pro me, aptissime conuenit, vt & ipsius respondeatur salutationi.

De illis qui coniugati presbyteri oblationes spreuerint. Cap. LXXV.

Ex concil. Agathen. cap. 8.

SI quis decernit presbyterum coniugatum tanquam occasione nuptiarum quod offerre non debeat, & ab eius oblatione ideo se abstinet, anathema sit.

Vt presbyteri communicēt quotiescunque Missas celebrauerint Cap. LXXVI.

Ex concil. Rotoma. cap. 2.

DIctum est nobis, quod quidā presbyteri celelebrata Missa detrectantes ipsi sumere diuina mysteria quæ consecrarunt, calicem domini mulierculis quæ ad Missas offerunt tradant, vel quibusdam laicis qui dijudicare corpus domini nesciunt, id est, discernere inter cibum spiritalem atque carnalem. Quod quantum sit omni Ecclesiasticæ religioni contrarium, pietas fidelium nouit. Vnde omnibus presbyteris interdicimus, vt nullus in posterum hoc facere præsumat: sed ipse cum reuerentia sumat, & diacono aut subdiacono qui ministri sunt altaris colligenda tradat. Illud etiam attendat, vt eos propria manu communicet. Nulli autem laico aut fœminæ Eucharistiam in manibus ponat, sed tantum in os eius cum his verbis ponat: Corpus domini & sanguis, prosit tibi ad remissionem peccatorum, ad vitam æternam. Si quis hæc transgressus fuerit, quia Deum omnipotentem contemnit, & quantum in ipso est inhonorat, ab altari remoueatur.

De eadem re. Cap. LXXVII.

Ex epist. Anacleti papę, c. 11

PEracta autem consecratione omnes communicent qui noluerint ecclesiasticis carere liminibus. Sic enim & apostoli statuerunt, & sancta Romana tenet Ecclesia. Et si hoc neglexerint, degradentur.

De eadem re. Cap. LXXVIII.

Ex concil. Aurelian. cap. 10.

AVditum est aliquos presbyteros Missam celebrare & non communicare, quod omnino in canonibus apostolorum interdictum esse legitur. Vel quomodo dicere recte potest si non communicauerit, Sumpsimus domine sacramenta: &c.

De eadem re. Cap. LXXIX.

Ex eodem cap. 11.

SI quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, vel quilibet ex sacerdotali catalogo facta oblatione non communicauerit, aut causam dicat, & si ratiōabilis fuerit, veniam consequatur, aut si non dixerit, cōmunione priuetur, tāquam qui populo causa læsionis extiterit.

Vt in Ecclesia nihil aliud agatur nisi id ad quod facta est. Cap. LXXX.

Ex dictis Augustini

IN oratorio pręter orandi & psallendi Deo cultum penitus nihil agatur, vt nomini huic & opera iugiter impensa concordent.

De

De eadem re. Cap. LXXXI.

Ex dictis Benedicti.

ORatorium hoc sit quod dicitur, nec ibi quicquã aliud geratur aut cõdatur, quam diuinis ministerijs conueniat.

De eadem re. Cap. LXXXII.

Ex concil. Laodicẽsi cap. 28.

QVod non oporteat in domicilijs diuinis, id est, in Ecclesijs agapen fieri, nec intra domum Dei comedere, vel accubitus sternere.

Vt nullus in Ecclesia conuiuetur. Cap. LXXXIII.

Ex concil. Carthagi. cap. 28.

VT nulli episcopi vel clerici in Ecclesia conuiuentur, nisi forte transeuntes hospicij necessitate illic reficiantur. Populi etiam ab huiusmodi conuiuijs quãtum fieri potest prohibeantur.

Vt nullus in Ecclesia tabernas constituat. Cap. LXXXIIII.

Ex concil. Turonen. cap. 4.

PErlatum est ad sanctam synodum, quod quidam presbyteri in Ecclesijs sibi commissis tabernas, quod nefas est, constituant, ibique per caupones vinum vendãt, aut vendere permittant, & vbi tantummodo orationes & verbum diuinum, Deiq; laus debuerit resonare, ibi comessationes & ebrietates fiant, ibi risus & plausus & verba turpia, ibi rixæ & contentiones resultent. Quod quam sit Deo contrarium, dominus Iesus demonstrat. Qui quum inuenisset in templo vendentes & ementes, & nummularios sedentes, facto funiculo de resticulis, omnes eiecit de templo. Si enim ea quæ licite vendi videbantur in templo, & ad hoc emebantur, vt in eodem templo offerrentur domino, ipse foras eiecit, quid putas de tam pestifera præsumptione & Dei contemptu fiet? Et si non solum sacerdotibus sed etiam omnibus clericis præcipitur, ne tabernas ingrediantur, quis audire potest, vt Ecclesiæ Dei tabernæ fiant? Itaque interdicit per omnia synodus, ne hoc in posterum vlterius fiat. Quod si factum fuerit presbyter deponatur, laici communione priuati ab Ecclesia, quam dehonestauerunt, expellantur.

De eadem re. Cap. LXXXV.

Ex eodem cõc. cap. 3

SI enim domus Dei orationis domus vocatur, hoc debet esse quod dicitur: nec ibi aliud debet geri aut recondi. Vbi enim corpus domini consecratur, ibi angelorum præsentia non dubitatur adesse. Vbi sanctorum reliquiæ reconditæ venerantur, ne quid inhonestum appareat, quod oculos ad orationem venientium offendat, ne quid ibi videatur quod ad lucrum tẽporale pertineat: sed omnia sancta, omnia munda, & tantummodo ad Ecclesiasticum ministerium pertinentia.

Vt vnicuiq; in domo sua orare liceat. Cap. LXXXVI.

Ex concil. Aurelian. cap. 3.

VNicuique fidelium in domo sua oratorium licet habere, & ibi orare, Missas autem ibi celebrare non licet.

Vt canticum turpe circa Ecclesias non fiat. Cap. LXXXVII.

Ex concil. Carthagi.

CAnticum turpe atque luxuriosum circa Ecclesias atque in atrijs Ecclesiæ agere omnino contradicimus, quod vbiq; vitandum est.

Vt sanctorum reliquiæ in oratorijs villaribus non ponantur. Cap. LXXXVIII.

San-

Ex concil. Epaonensi cap.25.

SAnctorum reliquiæ in oratorijs villaribus non ponãtur, nisi forsitan clericus cuiuscunque parochiæ vicinus esse contingat, qui sacris pignoribus psallendi frequentia famuletur.

Vt sedes episcopalis si necesse fuerit in alium locum transferatur. Cap. LXXXIX.

Ex re. Gre. ad Ioannẽ Billitran. epm.

TEmporis qualitas admonet, episcoporum sedes antiquitus certis ciuitatibus constitutas, ad alia quæ securiora putamus, eiusdem diœceseos loca transponere, quo & habitatores nunc degere, & Barbaricum possit periculum facilius declinari. Propterea te Ioannem fratrem coepiscopumque nostrum Billitranẽsis ciuitatis, sedem que tuam in loco qui appellatur Renati ad sanctum Andream apostolum præcepimus exinde transmigrare, quatenus & ab hostilitatis incursu liberior existere valeas, & illic consuetudinem solennium festorum disponas.

De mutandis sanctis locis. Cap. XC.

Augustin. dicit.

TRibus causis loca sanctorum transmutãda sunt. Primo, cum necessitas persequutorum loca eorum grauauerit. Secundo, quum difficultas locorum fuerit. Tertio, quum malorum societate grauantur.

Quod translatis martyribus, honor interdum cum illis migret, interdum in locopermaneat. Cap. XCI.

Ex dictis Hierony.

NOiãdum quum transmutantur alij de martyribus quum his honor cõmigrat, alijs vero trãsmutatis, honor in locis eorum esse non cessat.

Quod sanguis martyrum consecret locum, non locus sanguinem. Cap. XCII.

Ex dictis Augustini

SAnguis martyrum consecrat locum, non locus sanguinem. Si aliquis dixerit, mea est Ecclesia, dices illi, quod in Cantico legitur: Vna est columba mea, & vnus est dilectus meus. Et dices illi: Aptum est filium occidi in sinu matris & nutricis suæ: Tamen scias nutricem tantum pollutam, & pro hac pollutione consecratam, filium autem mortuum esse.

Quid sit basilica. Cap. XCIII.

Ex dictis S. Isidori.

BAsilion Græcorum rex erat. Hinc & basilica regalis, quia in primis temporibus reges tantum sepeliebantur in ea, ideo nomen sortita est. Nam nunc temporis cæteri homines, siue igni combusti, siue aceruo lapidum sepulti sunt.

De illis qui domum Dei contemptibilem faciunt. Cap. XCIIII.

Ex concil. Gangren. cap.5.

SI quis docet domum Dei contemptibilem esse, & conuentus qui in ea celebrantur, anathema sit.

De eadem re. Cap. XCV.

Ex eodem cap.6.

SI quis extra Ecclesiam seorsum conuentus celebrat, & despiciens Ecclesiam, ea quæ sunt Ecclesiæ voluerit vsurpare, non conueniente presbytero iuxta decretum episcopi, anathema sit.

Vt calix & patena ex auro aut ex argento fiat. Cap. XCVI.

Ex concil. Remensi cap.5.

VT calix domini cum patena, si non ex auro omnimodis, ex argento fiat. Nec causentur presbyteri auaritia suadente de pau-

per-

pertate, vel impossibilitate, cum quarta pars ex omnibus quæ ad Ecclesiam pertinent, in fabricis ipsius Ecclesiæ sit impendenda. Admonēdus est etiam populus vt aliquid in donarijs domini offerat, sicut ille antiquus populus sub Mose in tabernaculo domini fecisse legitur. Si quis autem tam pauper est, saltem vel stanneum calicem habeat. De ære autem aut ex aurichalco nō fiat calix, quia ob vini virtutem æruginem parit, quæ vomitum prouocat. Nullus autem in ligneo calice, aut in vitreo præsumat cantare.

De obseruanda mensa Christi. Cap. XCVII.

Ex eodem &c. cap. 5

OBseruandum est, vt mensa Christi, id est, altare vbi corpus dominicum consecratur, vbi sanguis eius hauritur, vbi sanctorum reliquiæ recondūtur, vbi preces & vota populi in cōspectu Dei à sacerdote offeruntur, cum omni veneratione honoretur, & mundissimis linteis & pallijs diligentissime cooperiatur, nihilq; super eó ponatur, nisi capsæ cum sanctorum reliquijs & quatuor Euangelia. Expleta Missa, calix cum patena, & sacramentorum liber, cum vestibus sacerdotalibus in mundo loco sub sera recondantur.

Vt corporale ex purissimo linteo sit, & vnius materiei. Cap. XCVIII.

Ex eodem cap. 3.

COrporale super quod sacra oblatio immolatur ex mundissimo & purissimo linteo sit, nec in eo alterius generis materia preciosior aut vilior misceatur, & nunq; super altare remaneat, nisi in tempore missæ, sed aut in sacramentorum libro ponatur, aut cum calice & patena in mundissimo loco recondatur, vel quando abluitur a sacerdote diacono vel subdiacono, primo in Ecclesia in loco & vase ad hoc pparato abluatur, eo quod ex dominico corpore & sanguine infectum sit. Post hæc a lauandario in nitido loco paretur.

Vt sacrificium altaris non in serico panno aut tincto celebretur Cap. XCIX.

HIc inter cætera prædicta consultu omnium constituimus, vt sacrificium altaris non in serico pāno, aut tincto quisquam celebrare præsumeret, sed in puro lineo ab episcopo consecrato, terreno scilicet lino procreato atq; contexto, sicut corpus domini nostri Iesu Christi in syndone linea munda sepultum fuit. Ex epist. Eusebij papæ, cap. 3.

Vt mulieres ad altare non accedant, & officijs virorum se non intromittant. Cap. C.

QVod non oporteat mulieres ingredi ad altare & ea contingere quæ virorum officijs deputata sunt. Ex concil. Laodicen. cap. 4.

De eadem re. Cap. CI.

NIhilo minus impatienter audiuimus, tantum diuinarum rerum subiisse despectum, vt fœminę sacris altaribus ministrare firmētur, cunctaque non nisi virorum famulatui deputata sexui cui nō competit exhibere. Ex decret. Gelasij papæ, ca. 26.

Vt laici iuxta altare non sedeant. Cap. CII.

Vt

Ex concil. Mogund. cap. 13.

VT laici secus altare quo sancta mysteria celebrãtur, inter clericos, tam ad vigilias, quam ad Missas stare vel sedere penitus non præsumant, sed pars illa quæ cancellis ab altari diuiditur, tãtum psallentibus pateat clericis. Ad orandũ vero & communicandum laicis & fœminis, sicut mos est, pateant sancta sanctorum.

De illis sacerdotibus qui in Ecclesia dũ Euangelia leguntur sedere præsumunt. Cap. III.

Anastas. I. papæ, epistol. episcopis Germaniæ ac Burgund. directa.

ANastasius episcopus cunctis Germanicis & Burgundiæ regionis episcopis in domino salutem. Exegit dilectio vestra charissimi, vt ex autoritate sedis apostolicæ, vestris deberemus consultis respondere. Et quamuis non prolixe, sed succincte hoc agere propter q̃sdã alias occupationes festinaremus, denuo tamẽ si necesse fuerit ob has vel alias necessitates quasi ad caput mittere charitatiue non dubitetis: quia vestras preces & nunc & tunc acceptabiles habemus. Significastis enim quosdam sacerdotes in Ecclesia quando Euangelia leguntur sedere, & domini saluatoris verba non stantes sed sedentes audire, & hoc ex maiorum traditione se accepisse narrãtur. Quod nullatenus deinceps fieri sinatis apostolica autoritate mãdamus, sed dum sancta Euangelia in Ecclesia recitantur, sacerdotes & cæteri om̃es non sedentes, sed venerabiliter in conspectu Euangelij stantes, dominica verba intente audiant, & fideliter adorent.

Vt nullus calicem, patenam, vel vestimentum sacerdotale in vadium tabernario præstare præsumat. Cap. CIIII.

Ex concil. Remensi cap. 11.

VT nullus presbyter præsumat calicem, vel patenam, vel pallium altaris, vel vestimentum sacerdotale, aut librum ecclesiasticum, tabernario, vel negociatori, aut cuilibet laico vel fœminæ in vadiũ dare, nisi iustissima necessitate vrgente: quia tanta est sanctitas sacri ministerij, vt salua altioris mysterij intelligẽtia, etiam per prophetam dominus prohibuerit, ne cum sanctis vestimentis sacerdos procedat ad populum, sed illa intra sancta dimittat, a colloquio diuino rediens. Et cui in tabernas ad bibendum a sacris canonibus ingredi ꝓhibetur, sanctificata sacro ministerio nec ad contingẽdum immundis, quanto minus in vadium exhibere debet? Sicut Stephanus sanctus papa & martyr sanctum Hylarium in suis decretalibus docuit.

Vt nullus calicem, patenam, aut aliqua vasa sacra ad alios vsus facere præsumat. Cap. CV.

Ex concil. Aurelian. cap. 9.

NVllus sacerdos seu laicus, calicem, aut patenam, aut qualibet vasa sacra & diuino cultui mancipata, ad alios vsus suos retorquere præsumat. Nam quicunq; de calice sacro aliud bibit præter Christi sanguinem qui in sacramento accipitur, & patenam ad aliud officium habet quam altaris ministeriũ, deterrendus est exemplo Balthazar, qui dũ vasa domini in vsus cõmunes adsũpsit, vitã pariter cum regno amisit. [illegible]

Quod licitum sit episcopis cum consilio cleri de thesauro Ecclesiæ suæ familiæ in necessitate succurrere. Cap. CVI.

Lici-

Ex concil. Aruernen. cap.5.

LIcitum sit episcopis præsentibus presbyteris & diaconibus de thesauro Ecclesiæ familię & pauperibus eiusdem Ecclesiæ, secundum canonicam institutionem, iuxta quod indiguerint erogare.

Ne cadauera pallio altaris coöperiatur. Cap. CVII.

Ex eodem cap.30.

NE opertorio dominici corporis, vel altaris non vnquam corpus dum ad tumulum euehitur obtegatur, & sacro velamine dum honorantur corpora, altaria polluantur.

Ne ad nuptiarum ornatum diuina ministeria præstentur. Cap. CVIII.

Ex eodem cap.8.

NE ad nuptiarum ornatum ministeria diuina præstentur, & dum improborum tactu vel pompa secularis luxuriæ polluantur, ad officia sacri mysterij videantur indigna.

Vt Ecclesia seculari potētia minime per uadatur. Cap. CIX.

Ex concil. apostolor. cap.31.

SI quis episcopus secularibus potestatibus vsus, Ecclesiam per ipsas obtineat, deponatur, & segregetur, omnesq; qui illi communicant.

De presbyteris qui Ecclesias suas per precium acquisierint. Cap. CX.

Ex concil. Mogunti. cap.5.

QVicunque presbyter per precium Ecclesiā fuerit adeptus, quoniam contra Ecclesiasticæ regulæ disciplinam agere dinoscitur, & qui alium presbyterum legitime ad Ecclesiam ordinatum per pecuniam expulerit, eamque sibi taliter vendicauerit, omnimodis deponatur.

Vt nullus laicus ab Ecclesia sua presbyterum eijcere præsumat. Cap. CXI.

Ex eodem cap.29.

VT laici presbyteros non eijciant de Ecclesijs, neq; constituant sine consensu episcoporum suorum.

Item de illis qui presbyteris Ecclesias auferunt. Cap. CLXII.

Ex concil. Cabillon. cap.42.

INuentum est quod multi arbitrij sui temeritate, & quod est grauius, ducti cupiditate, presbyteris quibuslibet absq; consensu episcoporum Ecclesias dant, vel auferunt. Vnde oportet, vt canonica regula seruata, nullus absq; consensu episcopi cuilibet presbytero Ecclesiam det. Quam si iuste adeptus fuerit, hanc non nisi culpa graui, & coram episcopo canonica seueritate amittat.

Vt nullus aliquod munus propter Ecclesiam à presbytero requirat. Cap. CXIII.

Ex concil. Mogunti. cap.30.

VT nullus omnino munera exigat a presbyteris, propter cōmendationem Ecclesiæ.

De eadem re. Cap. CXIIII.

Ex concil. Rotoma. cap.5.

SAncitum est atque omnimodis prohibitum, vt si quis presbyter inuentus fuerit alicui clerico aut laico munera dare aut dedisse, aut aliquam pecuniam tribuere, vt alterius presbyteri Ecclesiam surripiat, aut Ecclesiam vacantem precio redimat, pro hac cupiditate seu rapina, seu præsumptione turpis lucri gratia deijciatˀ a clero, & alienus existat a regula.

Vt presbyteri plebes admoneant, vt linteamina altaris præparent. Cap. CXV.

Ex concil. Remensi cap.4.

VT presbyteri per plebes suas fœminis prædicent, vt linteamina in altaria præparent.

Vt episcopi præuideant quid presbyteri dominis suis pro Ecclesijs facere debeant. Cap. CXVI.

Ex concil. Aralatens. cap.3

VT episcopi prœuideant, quem honorem presbyteri pro Ecclesijs

clesijs suis facere debeant.

De eadem re. Cap. CXVII.

Ex concil. Aurelian. cap. 10.

VT nullus presbyter ad introitum Ecclesię xenia donet.

De presbyteris nihil habentibus quando ordinantur. Cap. CXVIII.

Ex concil. Remensi, cap. 6.

INuestigandum si nihil patrimonij habens presbyter quando prouectus est ad ordinem ecclesiasticum postea emerit prędia, cuius iuris sint, quoniam Ecclesiæ ad quã de nihil habente promotus est esse debent, iuxta canonicam autoritatem.

De eadem re. Cap. CXIX.

Ex concil. Arausico, cap. 54.

PResbyter cum diœcesim tenet, de his quæ emerit ad Ecclesiæ nomẽ scripturam faciat, aut ab eius quam tenet Ecclesiæ ordinatione discedat.

De eadem re. Cap. CXX.

Ex concil. Carthagi. cap. 47.

PLacuit vt episcopi, presbyteri, diaconi, vel quicũq; clerici qui nihil habentes ordinantur, & tempore episcopatus, vel clericatus sui, agros, vel quæcũq; prædia suo nomini comparant, tanquam rerum dominicarum inuasionis crimine tenẽatur obnoxij, nisi ad ecclesiam ad quam titulati sunt, eadem ipsa contulerint. Si autem ipsis propria liberalitate alicuius vel successione cognationis aliquid venerit, faciant inde quod velint.

De eadem re. Cap. CXXI.

Ex eodem cap. 48.

VT vnusquisq; presbyter res quas post diem consecrationis acquisierit, propriæ ecclesiæ relinquat.

De eadem re. Cap. CXXII.

Ex concil. Toletano

CAeterum, presbyter si post ordinationem aliquid acquisierit, illud obseruandum est quod in canonibus de consecratis nihil habentibus constitutum est.

De presbyteris qui ex reditibus Ecclesiæ sibi res comparauerint, & structuras ibi fecerint, & mulieres ibi posuerint. Cap. CXXIII.

Ex concil. Remensi cap. 10.

INquirendum si aliquis presbyterorum de reditibus ecclesię vel oblationibus ac votis fidelium alio nomine res cõparauerit, & ibi structuras fecerit, vel quę ad ecclesiam pertinent ibidem collocauerit, & mulierum frequentationem inibi fieri permiserit, vel quod turpius est tales mulieres ibidem habuerit, quæ lanificium suum exerceant, & curam domus agant, & in eadem presbyter frequenter veniens manserit, & contra decreta canonum hoc malum agat, quia sicut nec suo, ita nec alieno nomine presbyter fœnus exercere debet, multo minus fraudem facere de facultatibus ecclesiasticis, quoniam hoc sacrilegium est, & par crimen Iudæ furis, qui sacras oblationes asportabat, & furabatur.

De consuetudine seruanda quæ nõ est contra fidem. Cap. CXXIIII.

Ex epistol. Pij papæ.

PEristis enim per Hylariũ chartularium nostrum, a beatæ memoriæ decessore nostro, vt omnes vobis retro temporum consuetudines seruarentur, quæ a beati Petri apostolorum principis ordinationum initijs hactenus vetustas longa seruauit. Et nos quidem iuxta seriem relationis nostræ consuetudinem laudamus, quæ tamen contra fidem catholicam nihil vsurpare dinoscitur.

Vt

Vt ecclesiastica statuta ab apostolis & reliquis magistris Ecclesiæ tradita integra seruentur. Cap. CXXV.

Ex decret. Innocentij papæ, ca. 1

INnocentius Decentio episcopo Egobino salutem. Si instituta Ecclesiastica vt sunt a beatis apostolis tradita, integra vellent seruare domini sacerdotes, nulla diuersitas, nulla varietas in ipsis ordinibus, & consecrationibus haberetur. Sed dum vnusquisque non quod traditum est, sed quod sibi visum fuerit hoc existimat esse tenendum, inde diuersa in diuersis locis vel Ecclesijs aut teneri, aut celebrari videntur: ac fit scãdalum populis, qui dum nesciunt traditiones antiquas humana presumptione corruptas, putant sibi aut Ecclesias non conuenire, aut ab apostolis vel apostolicis viris contrarietatem inductam. Quis enim nesciat aut non aduertat id quod a principe apostolorum Petro Romanæ Ecclesiæ traditum est, ac nunc vsque custoditur, ab omnibus debere seruari, nec superduci, aut introduci aliquid, quod aut autoritatem non habeat, aut aliunde accipere videatur exemplum; præsertim quum sit manifestum, in omnem Italiam, Gallias, Hispanias, Africam, atque Siciliam, insulasque interiacentes, nulllum instituisse Ecclesias, nisi eos quos venerabilis apostolus Petrus, aut eius successores constituerunt sacerdotes? Aut legant, si in his prouincijs alius apostolorum inuenitur, aut legitur docuisse. Qui si non legunt, quia nusquam inueniunt, oportet eos hoc sequi quod Ecclesia Romana custodit, a qua eos principium accepisse non dubium est: ne dum peregrinis assertionibus studeant, caput institutionum videantur omittere. Sæpe dilectionem tuam ad vrbem venisse, ac nobiscum in Ecclesia conuenisse non dubium est: & quem morem vel in consecrandis mysterijs, vel in cæteris agendis arcanis teneat cognouisse. Qud sufficere arbitrarer ad informationem Ecclesiæ tuæ, vel reformationem, si præcessores tui quod minus aliquid aut aliter tenuerint satis certum haberem, nisi de aliquibus consulendos nos esse dixisses. Quibus idcirco respondemus, non quod te aliqua ignorare credamus, sed vt maiore autoritate, vel tuos instituas, vel si qui a Romanæ Ecclesiæ institutionibus errant, aut commoneas, aut indicare non differas: vt scire valeamus qui sint qui aut nouitates inducunt, aut alterius Ecclesiæ quam Romanæ existimant consuetudinẽ esse seruandam.

Vt consuetudines ecclesiasticæ pro lege sint tenendæ. Cap. CXXVI.

Augustin. dicit ad Casulanũ presbyterum.

IN his enim rebus de quibus nihil certi statuit scriptura diuina, mos populi Dei, vel instituta maiorum pro lege tenenda sunt, & sicut præuaricatores legum diuinarum, ita contemptores consuetudinum Ecclesiasticarum coercendi sunt.

Item de consuetudinibus ecclesiasticis obseruandis. Cap. CXXVII.

Ex dictis Basilij. cap. 27.

ECclesiasticarum institutionum consuetudines quasdam scripturis, quasdam vero apostolica tradi

traditione per successiones in mysterio confirmatas accepimus, quibus par virtus, & idem vtrisq; pietatis effectus quin sit, quotus quisque vel aliquãtulum sacrarum expertus scripturarum hæsitauerit? Si enim attentauerimus consuetudines Ecclesiæ non per scripturas a patribus traditas nihili æstimare, quantum religio detrimenti latura sit despicientibus liquido constabit. Quæ enim, vt inde ordiamur, scriptura salutiferæ crucis signaculo fideles docuit insigniri? Quæ multiphariam digesta super panem & calicem prolixæ orationis & consecrationis verba commendauit? Nam non modo quod in Euangelio continetur, vel apostolo in secretis dicimus, sed & alia per plura adijcimus, magnam quasi vim consummãdis accommodantia mysterijs. Quæ Orientem versus nos orare literarum forma præstituit? Benedicimus fontem baptismatis, oleum vnctionis. Huc accedit quod ter immergimus quos baptizamus, oleo vngimus, verbis abrenunciare Satanæ & angelis eius informamus. Vnde hæc & alia in hunc modum non pauca nisi quia tacita ac mystica traditione a patribus ecclesiastico more reuerentiori diligentia sunt in mysterijs obseruata silentio, quam publicata scripto?

Quid agendum sit in causis de quibus certa in canonibus non inueniuntur iudicia. Cap. CXXVIII.

Ex decret. Innocent ij papæ, c. 18

DE causis de quibus nulla soluendi ligandiq; autoritas in libris veteris testamenti, quatuor Euangeliorum, cum scriptis totis apostolorum non appareat, ad diuina recurrito scripta Græce. Si nec in illis, ad catholicæ Ecclesiæ histo rias catholicas, a doctoribus catholicis scriptas manum mitte. Si nec in illis, canones apostolicæ sedis intuere. Si nec in his, sanctorũ exempla pspicaciter recordare. Quod si in his omĩbus inspectis huius quęstionis qualitas non lucide inuestigatur, seniores prouinciæ congrega, & eos interroga. Facilius nanq; inuenitur, quod a pluribus sentientibus quæritur. Verus enim repromissor dominus ait: Si duo ex vobis vel tres conueniãt super terram in nomine meo, de omĩ re quancũque petierint, fiet illis a patre meo.

Vt cuncta quæ Deo offeruntur cõsecrata habeantur. Cap. CXXIX.

Ex concil. Aurelian. cap. 7.

OMnia quæ Deo offeruntur consecrata habentur, in vineis, terris, syluis, vtensilibus, vestimentis, pecoribus & reliquis possessionibus, & quę Ecclesijs sine dubio Christo qui sponsus earum est offeruntur.

De eadem re. Cap. CXXX.

Ex concil. Rotoma. cap. 3

OMnes decimæ terræ siue de frugibus, siue de pomis arborum domini sunt, & illi sanctificantur. Boues, & oues, & capræ, quæ sub pastoris virga transeunt, quicquid decimum venerit sanctificabitur domino. Nõ eligetur nec bonum nec malum, nec altero cõmutabitur. Si quis mutauerit, & q̊d mutat & q̃d mutatũ est sanctificabitur domino & non redimet. Sed quia modo multi inueniuntur decimas dare nolẽtes, statuimus vt secundũ domi-

domini nostri præceptum admoneãtur semel,& secũdo & tertio. Si nõ emendauerint, anathematis vinculo constringantur vsq; ad satisfactionem,&ad emendationem congruam.

Vt decima nullo modo negligatur. Cap. CXXXI.

Ex concil. Mogunti. cap. 38.

ADmonemus atque præcipimus vt decimas Deo omino dare non negligatur, q̃s Deus ipse sibi dari constituit: quia timendum est, vt quisquis Deo suum debitum abstrahit, ne forte Deus per peccatum suum auferat ei necessaria sua.

De illis qui decimas dare nolunt. Cap. CXXXII.

Ex concil. Cauallon. cap. 18.

QVesti sunt præterea quidam fratres, quod essent aliqui episcopi & abbates, q decimas nõ sinerent dare ad Ecclesias vbi illi coloni Missam audiunt. Proinde decreuit sacer iste conuentus, vt episcopi & abbates de agris & vineis quę ad suum vel fratrum stipendium habent, decimas ad Ecclesias deferri faciant. Familiæ vero ibi dent decimas suas, vbi infantes eorum baptizantur, & vbi per totum anni circulum Missas audiunt.

Quod decimæ ab omnibus Christianis ex debito reposci debeãt. Ca. CXXXIII.

Ex concil. Mogunti. cap. 8.

DEcimas Deo & sacerdotibus Dei dãdas, Abraham factis, Iacob promissis insinuat. Deinde lex statuit, & omnes doctores sancti commemorant. Et profecto dignum erat, vt Israelitæ decimas pecorum, & frugum, & omnium pecuniarum domino darent, qui eos liberauerat. X. plagis quibus percussit Aegyptios, & in nouissima plaga primogenita cunctorum disperdidit, gratiãq; suis præstitit, vt impetratis pecunijs spoliarent Aegyptũ. De quibus decimis Augustinus doctor venerabilis dicit. Decimæ ex debito requiruntur. Quid si diceret Deus, nẽpe meus es o homo, mea est terra quam colis, mea sunt semina quæ spargis, mea animalia quæ fatigas, meus est solis calor: & cum omnia mea sint, tu q mi nus accõmodas, solam decimam merebaris, sed reseruo tibi nouem, da mihi decimã. Si nõ dederis mihi decimã, auferam nouem. Si dederis mihi decimã, multiplicabo nouem. Cum itaq; Iudaicus populus præceptum decimarum tanta diligentia obseruaret, vt de minimis quibusq; holusculis, ruta videlicet, menta, & cimino, vt ipse dominus testatur, decimas daret, cur non maiori studio plebs Euangelica eandẽ impleat iussionẽ? Cui & maior numerus est sacerdotum, & syncerior cultus sacramentorum. Ideo ergo dandę sunt, vt hac Deus deuotione placatus, largius pręstet quæ necessaria sunt, sicut superius ostẽdimus. Et vt sacerdotes ac ministri Ecclesiæ cura & solicitudine necessitatũ corporalium, sine quibus hæc vita transigi non potest, releuati, liberiores fiant ad meditationem diuinę legis & doctrinæ administrationem, atque spiritalis seruitij voluntariam expletionem. Et vt munus populi in quotidiana oblatione domino immoletur, nec non secundũ statuta canonica in sustentationem pauperum, & restaurationem Ecclesiarum proficiat. Quatuor enim partes iuxta canones fieri de fideliũ

 ob-

oblationibus debent, vt vna sit episcopi, altera clericorum, tertia pauperum, quarta restaurationi ecclesiarum seruetur.

De illis qui decimam dare noluerint nisi precio redimantur. Cap. CXXXIIII.

Ex concil. Mediolanensis, ca. 3

DE decimis quas populus dare non vult, nisi quolibet munere ab eo redimantur, ab episcopis prohibendum est ne fiat.

Vt decima Dei census nuncupetur. Cap. CXXXV.

Ex concil. Agrippin. cap. 6.

ITem, quod decima, quæ a fidelibus datur, Dei census nūcupanda est, & ideo ex integro reddenda. Cuius tertia pars secundum canonem Toletanū, episcoporum esse debet. Nos vero hac potestate vti nolumus, sed tantum singulis annis quartam partē vsu Romanorū pontificum, & obseruantia sanctæ ecclesiæ Romanæ de eadē habere volumus. Quod si quis contentiosus inde reptus fuerit, siue clericus, siue ille laicus sit, communione priuabitur, & synodali cēsura iudicabitur.

De oblationibus parochitarum cuius esse debeant. Cap. CXXXVI.

Ex concil. Toletano

DE his quæ ad parochitanas ecclesias offeruntur, in terris, vineis, mancipijs, peculijs, antiquorum canonum instituta seruentur, vt omnia in episcopi potestate cōsistant. De his aūt quę altaribus offeruntur, tertia pars fideliter episcopis deferatur, duæ clericis, decimæ aūt secūdum quosdā singulis annis tertia pars, aut in tertio tota. Sed tamen nos sequentes Romanos, singulis annis quartam partem, aut in quarto totam episcopi recipiant.

Quod in vnaquaq; Ecclesia tam de reditibus quam oblationibus quatuor debeant fieri portiones. Cap. CXXXVII.

Ex epistol. Gelasij papæ, ca. 27.

QVatuor autem tam de reditibus quam de oblationibus fidelium, prout cuiuslibet ecclesiæ facultas admittit, sicut dudū rationabiliter est decretum, conuenit fieri portiones. Quarum sit vna pontificis, altera clericorum, tertia pauperum, quarta fabricis applicanda. De quibus sicut sacerdotis intererit integram ministris ecclesiæ memoratam dependere quantitatem, sic clerus vltra delegatam sibi summam nihil insolenter nouerit expetendum. Ea vero quæ ecclesiasticis ædificijs attributa sunt, huic operi veraciter prærogata, locorum doceat instauratio manifesta sanctorum: quia nefas est si sacris ædibus destitutis, in lucrum suum præsul impendia his designata conuertat. Ipsam nihilo minus asscriptā pauperibus portionem, quamuis diuinis rationibus se dispensasse monstraturus esse videatur, tamē iuxta quod scriptum est: Vt videant opera vestra bona, & glorificent patrē vestrum qui in cœlis est, oportet etiam præsenti testificatione prædicari, & bonæ famæ preconijs non taceri.

Item quod de decimis quatuor debeāt fieri portiones. Cap. CXXXVIII.

Ex concil. Hibernensi cap. 6.

INstruendi sunt presbyteri, pariterq; admonendi, quatenus nouerint decimas & oblationes quas a fidelibus accipiunt, pauperum & hospitum & peregrinorum esse stipendia, & non quasi suis, sed quasi commendatis vti. De quibus omnibus

nibus sciant se rationem posituros in conspectu Dei, & nisi eas fideliter pauperibus & his qui præmissi sunt administrauerint, damna passuros. Qualiter vero dispensari debeant, canones sanctæ instituunt. Scilicet, vt quatuor partes inde fiant, vna ad fabricam ecclesiæ releuandam, altera pauperibus distribuenda, tertia presbytero cum suis clericis habenda, quarta episcopo reseruãda, vt quicquid exinde iusserit, prudenti consilio fiat.

Vbi terminari debeant contentiones ortæ inter Christianos Cap. CXXXIX.

Ex decret. Marcelli papæ, ca. 3

QVæcunque ergo contentiones inter Christianos ortæ fuerint, ad ecclesiam deferantur, & ab ecclesiasticis viris terminentur. Et si obedire noluerint, quousque obediant a liminibus sanctæ ecclesiæ excludantur.

De his qui oblationes parentum aut testamenta, vel quod ipsi donauerint Ecclesijs retinere aut auferre conantur. Cap. CXL.

Ex concil. habito apud Valentias, ca. 4.

CLerici etiam vel seculares, qui oblationes parentum aut donatas, aut testamentis relictas retinere perstiterint, aut id quod ipsi donauerint ecclesijs vel monasterijs crediderint auferendum, sicut synodus sancta constituit, velut necatores pauperum, quousque reddãt ab ecclesijs excludantur.

De illis qui Deum hæredem faciunt. Cap. CXLI.

S. Isidor. dicit

AVgustinus ait in libro de Hæredibus: Noli sub imagine pietatis augere pecuniam, dicens: Filijs meis seruo has res. Quare nõ potius seruas illi qui te ex nihilo fecit, qui te pascit, & filios seruat? Nonne melius creatori tuo thesaurizabis quam filijs? Item idem: Qua fronte hæreditatem a Christo quæris, quum Christum tua hæreditate fraudaueris? Qui dixit: Thesaurizate vobis thesauros in cœlo.

De his qui oblationes defunctorum aut negant aut difficulter reddunt. Cap. CXLII.

Ex concil. apud Valentias, c. 4.

QVi oblationes defunctorum aut negant ecclesijs, aut cum difficultate reddunt, tanquam egẽtium necatores excommunicentur.

De eadem re. Cap. CXLIII.

Ex decret. Vrban. papæ, cap. 4.

IPse enim res fidelium, oblationes appellantur: quia domino offeruntur. Non ergo debent in alios vsus quam ecclesiasticos, & prædictorum Christianorum fratrum vel indigentium conuerti: quia vota sunt fidelium, & precia peccatorum, atque ad prædictum opus explendum domino traditæ. Si quis autem, quod absit, secus egerit, videat ne damnationem Ananiæ & Saphyræ percipiat, & reus sacrilegij efficiatur, sicut illi fecerunt qui precia prædictarum rerum fraudabant, de quibus in prędictis legitur apostolorum actibus.

De eadem re Cap. CXLIIII.

Ex concil. Gangren. cap. 7.

SI quis oblationes ecclesiæ extra ecclesiam accipere vel dare voluerit præter conscientiam episcopi vel eius cui huiuscemodi officia commissa sunt, nec cũ eius voluerit agere consilio, anathema sit.

De eadem re. Cap. CXLV.

Ex eodem cap. 8.

SI quis dederit vel acceperit oblata præter episcopum vel eum qui constitutus est ab eo ad dispensandam misericordiã pauperibus, & qui dat & qui accipit, anathema sit.

Vt omnes Ecclesiæ vel decimæ in episcoporũ potestate consistant. Ca. CXLVI.

Ex concil. Cabillon. cap. 1.

IN sancto Cabillonensi concilio decretum est, vt omnes Ecclesiæ cum dotibus suis & decimis, & omnibus rebus suis, in episcopi proprij potestate consistant, atq; ad ordinationem vel dispositiõem suam semper pertineant.

Quod tricennalis possessio firma sit. Cap. CXLVII.

Ex concil. Toletan. 5 cap. 35.

SIcut diœcesim alienam tricennalis possessio tollit, ita territorij conuentum non admittit. Ideoque basilicæ quæ nouæ cõditæ fuerint, ad eum proculdubio episcopũ pertinebunt, cuius conuentus esse constiterit.

Vt singularum Ecclesiarum rusticanæ parochiæ semper maneant inconcussæ. Cap. CXLVIII.

Ex concil. Chalcedo. cap. 17.

SIngularum Ecclesiarum rusticas parochias vel possessiones manere inconcussas illis episcopis qui eas retinere noscuntur, & maxime si per tricennium eas absq; vi obtinentes, sub dispensatione rexerunt. Quod si intra tricennium facta fuerit de his altercatio, licere eis qui se læsos asserunt, apud sanctam synodum prouincię de his mouere certamen decreuimus.

Quod tricennalis possessio, si intacta permansit, mutari non debeat. Cap. CXLIX.

Ex epistol. Gelasij papæ. ca. 11.

ILlud etiam adnecti placuit, vt si, quod absit, facultates Ecclesiæ, necnon & diœceses ab alijs quibus que possidentur episcopis, iure sibi vendicent quod tricennalis lex conclusit, qa & vltra XXX. annos nulli liceat pro eo appellare, q̃d legum tempus excludit.

Item de rebus per XXX. annos possessis. Cap. CL.

Ex concil. Matiscen. cap. 7.

VT de rebus Ecclesiarum quæ ab eis per XXX. annorum spatium sine vlla interpellatiõe possessæ sunt, testimonia non recipiantur, sed eo modo contineãtur, sicut res ad fiscum dominicum pertinentes contineri solent.

De illis, qui de Ecclesijs cœmiteria faciunt. Cap. CLI.

Ex concil. Meldensi, cap. 9.

ANtiquus in his regiõibus in Ecclesia sepeliendorum mortuorum vsus fuit, & plerunq; loca diuino cultui mancipata, & ad offerendas Deo hostias præparata cœmiteria siue polyandria facta sunt. Vnde volumus vt ab hac re deinceps abstineatur, vt nemo in Ecclesia sepeliatur, nisi forte talis sit persona sacerdotis, aut cuiuslibet iusti hominis, qui per vitæ meritum talem viuendo suo corpori defuncto locũ acquisiuit. Corpora vero quæ antiquitus in Ecclesijs sepulta sunt, nequaquam projciantur, nisi sint paganorum, sed tumuli qui apparent profundius in terram mittantur, & pauimẽto desup facto nullo tumulorũ vestigio apparente, Ecclesiæ reuerentia conseruetur. Vbi vero tanta est multitudo cadauerum, vt hoc facere difficile sit, locus ille pro cœmiterio habeatur, ab lato inde altari, & in alio loco constituto,

stituto, vbi religiose & pure Deo sacrificium offerri valeat.

De illis, qui in sacris locis se sepelire permiserint. Cap. CLII.

Augusti. dict. QVibus peccata dimissa nō fiunt, a sacris locis post mortem adiuuari non possunt, quia q̄s peccata grauia deprimunt, si in sacris locis sepelire se faciunt, restat vt de sua præsumptione iudicentur, quatenus eos sacra loca non liberant, sed culpa temeritatis accusat.

De eadem re. Cap. CLIII.

Grego. dicit in dialogo suo. CVm grauia peccata nō deprimunt, hoc prodest mortuis si in ecclesijs sepeliātur, quod eorum proximi quoties ad eadem loca sacra veniunt, suorum, quorū sepulturam aspiciunt, recordātur, & pro eis domino preces fundunt. Nam quos peccata grauia deprimunt, nō ad absolutionem potius, quam ad damnationis cumulum maiorem, eorum corpora in Ecclesijs ponuntur. Quod melius ostendimus, si ea quæ diebus nostris gesta sunt breuiter enarremus. Vir nanq; vitæ venerabilis Felix Portuēsis episcopus, in Sabinēsi prouincia ortus atque enutritus est. Qui quandā sanctimonialē fœminā in loco eodem fuisse testatur, quæ carnis quidem continentiā habuit, sed linguæ procacitatem atq; stultiloquium non declinauit. Hæc igit̄ defuncta, atq; in ecclesia sepulta est. Nocte autem eadem eiusdem ecclesiæ custos per reuelationem vidit, quia ducta ante sacrum altare per medium secabatur, & pars vna illius igni cremabatur, pars aūt altera intacta remansit. Cumq; hoc surgēs mane fratribus narraret, & locū vellet ostendere in quo fuerat igne consumpta, ipsa flāmæ combustio ita ante altare apparuit in marmoribus, ac si illic eadē fœmina corporeo fuisset igne concremata. Ex qua re aperte datur intelligi, quia hi qbus peccata dimissa non fuerint, ad euitandum iudicium sacris locis post mortem non valent adiuuari.

De eadem re. Cap. CLIIII.

Ide Grego. IOannes quoque magnificus in hac vrbe locum præfectorū seruans, cuius veritatis atq; grauitatis sit nouimus, qui mihi testatus est, Valerianum patricium in ciuitate quæ Brixa dicitur fuisse defunctū. Cui eiusdem ciuitatis episcopus accepto precio locum in ecclesia prębuit, in quo sepeliri debuisset. Qui videlicet Valerianus vsque ad ætatem decrepitam leuis ac lubricus extitit, modumque suis prauitatibus ponere contempsit. Eadem vero nocte qua sepultus est, beatus Faustinus martyr, in cuius ecclesia corpus eius fuit humatum, custodi suo apparuit dicens: Vade & dic episcopo, proijciat hinc fœtētes carnes quas hic posuit: quia si non fecerit, ipse die trigesimo morietur. Quam visionem custos episcopo timuit confiteri, & rursus admonitus declinauit. Die autem trigesimo, eiusdem ciuitatis episcopus, quum vespertina hora sanus atque incolumis ad lectum redijsset, subita & inopinata morte defunctus est.

De eadem re. Cap. LV.

Ex Grego. ADest quoq; in præsenti senex venerabilis pater Venantius Lunensis episcopus, & magnificus Liberius vir nobilissimus atq; veracissimus, qui se scire suosq; homines interfuisse testantur ei rei, quam narrant nup in Genuense vrbe contigisse. Ibi namq;, vt dicunt, Valentinus nomine Mediolanēsis Ecclesiæ defensor defunctus est, vir valde lubricus, & cunctis leuitatibus occupatus, cuius corpus in Ecclesia beati martyris Syri sepultum est. Nocte autem media in eadem Ecclesia factæ sunt voces, ac si quis violēter ex ea repelleretur, ac traheretur foras. Ad quas nimirum voces currebāt custodes, & viderunt duos quosdā deterrimos spiritus, qui eiusdē Valentini pedes quadam ligatura strinxerant, & eum ab Ecclesia clamantē ac nimium vociferantem foras trahebant. Qui videlicet territi, ad sua strata reuersi sunt. Mane autem facto, aperuerunt sepulchrum in quo idem Valētinus positus erat, eiusq; corpus non inuenerunt. Quumq; extra Ecclesiam quærerent vbi proiectum esset, inuenerunt hoc in sepulchro alio positum, ligatis adhuc pedibus sicut de Ecclesia fuit abstractum. Ex qua re Petre collige, quia hi quos peccata grauia deprimunt, si in sacro loco sepelire se faciant, restat vt etiam de sua præsumptione iudicentur, quatenus eos sacra loca non liberent, sed etiam culpa temeritatis accuset.

De eadem re. Cap. CLVI.

Ex Grego. NAm quid quoque in hac vrbe contigerit, cunctorum qui hic habitant multitudo testatur: q̄d quidam artis eorum primus quum defunctus fuisset, iuxta Ecclesiam beati Ianuarij martyris iuxta portā sancti Laurētij a coniuge sua sepultus est. Sequenti autem nocte ex sepultura eadem, audiente custode, eius spiritus cœpit clamare: Ardeo, ardeo. Quum vero has diu voces emitteret, custos hoc eius nunciauit vxori. Vxor vero illius eos qui diligenter inspicerent eiusdem artis viros transmisit ad Ecclesiam, volens cognoscere, qualiter corpus eius esset in sepulchro de quo talia clamaret. Qui aperientes sepulchrum, vestimenta quoq; intacta repererunt, quæ nunc vsq; in eadem Ecclesia pro eiusdem causæ testimonio seruantur, corpus vero illius omnino non inuenerunt, ac si in eodem sepulchro positum non fuisset. Ex qua re colligendum est, qua vltione anima eius damnata sit, cuius & caro est ab Ecclesia proiecta. Quid igitur sacra loca sepultis prosunt, quando hi qui indigni sunt ab eisdem sacris locis diuinitus projciuntur?

Vt corpora defunctorum in Ecclesia non sepeliantur. Cap. CLVII.

ITem placuit vt corpora defunctorum nullo modo intra basilicam sepeliantur, sed si necesse est de foris circa murum basilicæ. Nam si firmissimum hoc priuilegium vsque nunc retinent Galliæ ciuitates, vt nullo modo intra ambitum murorum ciuitatum, cuiuslibet defuncti corpus sit humatum, quanto magis venerabilium martyrum debet reuerentia obtineri? Ex concil. Braggar. cap. 4.

De

De eadem re. Cap. CLVIII.

Ex concil. Meldensi, cap. 10.

VT nemo quemlibet mortuum in Ecclesia quasi hæreditario iure, nisi quem episcopus, aut presbyter pro qualitate conuersationis & vitæ dignum duxerit, sepelire præsumat, nec quisquã ossa cuiuslibet mortui de sepulchro suo eijcere, aut sepulturam cuiusquã temerario ausu quoquo modo violare, sed vnumquemq; in loculo sibi a Deo parato atq; concesso, aduentum sui iudicis præstolari cõcedat.

Vt nemo pro sepeliendis mortuorum corporibus aliquid muneris exigat. Cap. CLIX.

Ex concil. Hãnetẽn. cap. 11.

PRæcipiendum secundum canonum autoritatem, vt de sepulchris & hominibus sepeliendis nihil muneris exigant, nisi forte qui sepelitur viuens iusserit ecclesiæ, in cuius atrio sepelitur, de suis rebus aliquid tribuere, aut etiam post mortem illius quibus cõmissum est eius eleemosynam facere, de rebus illius aliquid dare sponte voluerint: tamẽ nullatenus a presbyteris illis aliquid exigatur, siue ab illis qui locis & vicis præsunt. Prohibendum etiam secundum maiorum instituta, vt in ecclesia nullatenus sepeliantur, sed in atrio, aut in porticu, aut in exedris ecclesiæ. Infra ecclesiam vero, aut prope altare vbi corpus domini & sanguis conficitur, nullatenus habeant licẽtiam sepeliendi.

De sepultura coniugatorum in primis cõnubijs. Cap. CLX.

Hierony. dicit.

EBrõ dicitur esse ciuitas trium virorũ, quia in ea sepulti sunt tres patriarchæ in spelunca duplici cum tribus vxoribus suis, id est, Abraham & Sara, Isaac & Rebecca, Iacob & Lia, præter ipsum Adã & Euam vxorem suam. Tobias dicit ad filium suum: Cum acceperit Deus animam meam, corpus meum sepelies, & honorem habebis matri tuæ omnibus diebus, & cum ipsa compleuerit tempus, sepelies eam iuxta me in vno sepulchro.

De eadem re. Cap. CLXI.

Itẽ eiusdẽ.

QVos coniunxit vnum coniugium, coniungat vnum sepulchrum: quia vna caro est, & quod Deus coniunxit, homo non separet.

De eadem re. Cap. CLXII.

Augustin. dicit.

VNaquæque mulier sequatur virum suum, siue in vita, siue in morte.

Quorum mẽs vna fuerat, sepultura nõ separet. Cap. CLXIII.

Itẽ Aug.

SOror sancti Benedicti sepulta est in sepulchro quod ipse sibi præparauerat, vt quorum mens vna semper fuit in domino, eorum quoq; corpora sepultura non separaret. Ita in primo connubio coniuncti, quia vna & eadem caro est, in vno sepulchro sepeliantur.

De rebus immobilibus Ecclesiæ. Cap. CLXIIII.

Ex concil. apud Siluanectum pr̃sente Ludouuico rege, cap. 5.

NVlli liceat alienare rẽ immobilem ecclesiæ, siue domum, siue agrum, siue hortum, siue rusticum mãcipium, neq; creditoribus specialis hypothecæ titulo obligare. Alienationis autẽ verbũ cõtineat conditionem, donationem, permutationem, & emphyteoseos perpetuũ cõtractum. Sed oẽs omnino sacerdotes ab huiusmodi alienatione abstineant, pœnas timẽtes, quas Leoniana constitutio minatur.

De

De eadem re. Cap. LXV.

Ex eodem cap. 6.

SI princeps voluerit rem immobilem sanctis locis præstare, & accipere ab eo aliam immobilem rem, & eo modo per mutationem contrahere, liceat hoc facere ei diuina pragmatica sanctione ab eo promulgata.

De præstarijs viduatarum Ecclesiarum vt non valeant. Cap. CLXVI.

Ex concil. apud Beluacum cui Ludouicus imperator intererat. ca. 10

VT precariæ & commutationes, tempore viduatarum Ecclesiarum factæ, ab his qui loca episcoporum occupauerant, rescindantur, & cum autoritate Ecclesiastica, vel ciuili, si faciendæ sunt fiant.

De eadem re. Cap. CLXVII.

Ex eodem cap. 11.

PRecariæ a nemine de rebus Ecclesiasticis fieri præsumantur, nisi quantum de qualitate conuenienti datur ex proprio, duplum accipiatur ex rebus Ecclesiæ, in suo tantum qui dederit nomine, si res proprias & ecclesiasticas, vsu fructuario tenere voluerit. Si autẽ res proprias ad præsens dimiserit, ex rebus ecclesiasticis triplum fructuario vsu, in suo tãtum quis nomine sumat, quia sic eas quemq; tractare vt alienarum rerum dispensatorem conuenit, non propriarum rerum largitorem.

De eadem re. Cap. CLXVIII.

Ex eodem cõc. cap. 12

ANulla potestate quis cogatur facere precariã de rebus Deo & sanctis eius dicatis, quum ratio & vsus obtineat, neminem cui non vult, contra vtilitatem & rationem, præstitum de proprio facere benebeneficium.

De eadem re. Cap. CLXIX.

Ex eodem cap. 13.

VT precariæ, de quinquennio in quinquennium secundum antiquam consuetudinem & autoritatem renouentur.

De donatione, vel venditione, vel commutatione ecclesiasticæ rei. Cap. CLXX.

Ex concil. habito apud Valentias. ca. 50

IRrita erit episcoporum donatio, vel venditio, vel commutatio rei ecclesiasticæ, absq; collaudatione & subscriptione clericorum.

De commutationibus rerum ecclesiasticarum. Cap. CLXXI.

Ex concil. apud Beluacũ. ca. 5.

VT commutationes rerum ecclesiasticarum valde caueantur, & subtilissime si aliquo modo fieri debent inspiciantur. Quæ autem inconsultæ factæ sunt, iuxta decretum canonicum Hylarij papæ, quas illicite decessor episcopus admiserit, vel ab alijs illicite commissę sunt, ab eo qui successor est emendentur.

De eadem re. Cap. CLXXII.

Ex concil. Matiscen. cap. 4.

ASancta synodo decretum est, & imperialis autoritas denunciat, ne commutationes rerum vel mãcipiorum ecclesiasticorum quælibet persona sine licentia & consensu regio præsumat facere.

De ecclesiasticis mancipijs. Cap. CLXXIII.

Ex concil. apud Carisiacũ. ca. 1.

NEq; mancipia ecclesiastica quisquam nisi ad libertatem commutet, videlicet vt mancipia quæ pro ecclesiastico homine dabuntur in Ecclesiæ seruitute permaneant, & ecclesiasticus homo qui commutatur, perpetua libertate fruatur. Quod enim semel domino consecratum est, ad humanos vsus iam transferri non potest. Ait enim lex:

Si

Si quis mutauerit, & quod mutat, & quod mutatum est, sanctificabitur domino.

De eadem re. Cap. CLXXIIII.

Ex eodem cap. 3.

INiustum videtur & impium, vt mancipia quę fideles viri seu fœminæ pro remedio animę suę Deo & sanctis eius consecrarunt, cuiuscunque muneris precio vel cõmutationis commercio, iterum in secularem seruitutem redigantur, cũ canonica autoritas seruos fugitiuos tãtummodo distrahi permittat, & ideo omnes rectores Ecclesiarum summopere caueant, ne vnius eleemosyna alterius peccatum fiat. Et est absurdum vt ecclesiastica dignitate seruus decedens, humanæ obnoxius sit seruituti.

De regalibus præceptis super præstaria. Cap. CLXXV.

Ex concil. ad S. Medardum cap. 11.

PRæcepta regalia super precarijs ecclesiasticis fieri nec ratio sinit, nec autoritas quolibet modo permittit. Quoniã præcepta in iure ecclesiastico firmare indignum iudicatur, necesse est vt maiestas regia non nisi ab ecclesiastico rectore petatur. Idẽ aũt custos Ecclesiæ solertissime caueat, ne sui ordinis & ecclesiasticæ cõmunionis forte immemor, contra autoritatem præceptum regium pro quacunq; assertatione fieri petat. Qui etsi fecerit, non audiatur. Si autem & obtinuerit, regia discretione, & episcopali iudicio idem rescindatur, & petitor iniustus, pro principis iniusta suggestione digne corripiatur.

De episcopo qui mancipium Ecclesiæ manumitti desiderat. Cap. CLXXVI.

Ex concil. Toletan. 5 cap. 68.

EPiscopus qui mancipium iuris Ecclesiæ, non retento ecclesiastico patrocinio, manumitti desiderat, duos meriti eiusdem & peculij corã concilio Ecclesiæ cui pręeminet per commutationem subscribentibus sacerdotibus offerat, vt rata & iusta inueniatur definitio commutationis. Tunc enim liberã manumissionem sine patrocinio Ecclesiæ concedere poterit: quia eũ quem libertati tradere disponit iã iuri proprio acquisiuit. Huiusmodi autem liberto aduersus Ecclesiam, cuius iuris extitit, accusandi vel testificãdi denegetur licẽtia. Quod si pręsumpserit, placet vt stante cõmutatiõe, in seruitutem propriam Ecclesiæ reuocetur.

De sacerdotibus qui res suas Ecclesiæ relinquunt. Cap. CLXXVII.

Ex eodem concili. 5. cap. 69.

COnsensus totius concilij definiuit, vt sacerdotes qui aut res suas Ecclesiæ relinquunt, aut nihil habentes, aliqua tamen prædia aut familias Ecclesijs suis conquirunt. Liceat illis aliquos de familijs eiusdẽ Ecclesiæ manumittere, iuxta rei collatæ modum quem antiqui canones decreuerunt, ita vt cum peculio & posteritate sua, si ingenui sunt, sub patrocinio ecclesiæ maneant, vtilitates iniunctas sibi iuxta q̃d potuerint prosequentes.

Vt presbyteri rem Ecclesiæ vendere nõ præsumant. Cap. CLXXVIII.

Ex concil. Carthagi. cap. 33.

ITem placuit vt presbyteri non vendant rem ecclesiæ vbi sunt constituti nescientibus episcopis suis: quomodo & episcopis non liceat vendere prædia ecclesię ignorante

rante concilio vel presbyteris suis. Non habenti ergo necessitatem, nec episcopo liceat matricis ecclesiæ, nec presbytero rem tituli sui vsurpare.

Vt nullus ordinatus de ministerijs Ecclesiæ aliquid vendere præsumat. Cap. CLXXIX.

Ex concil. Braggar. cap. 30.

SI quis presbyter aut diaconus inuentus fuerit de eleemosynis ecclesiæ aliquid venundasse, quia sacrilegium commisit, placuit eum in ordinatione ecclesiæ non haberi. In iudicio tamen episcopi dimittendũ, siue dignus sit, siue indignus in suo recipi gradu.

De presbyteris qui de iure tituli sui aliquid distrahunt. Cap. CLXXX.

Ex eodem cap. 31.

QVicunque presbyter de iure tituli sui quolibet modo aurum, argentum, vel gemmas, vestes quoque, si sunt, vel si accesserint aliqua mobilia ad ornamenta diuina, aliquid in perpetuum alienare tentauerit, donator, alienator, ac venditor, honoris sui amissione mulctetur.

De eadem re. Cap. CLXXXI.

Ex eodem cap. 32.

SI quis episcopus nulla ecclesiasticæ rationis necessitate compulsus, in suo clero, aut vbi forte non est presbyter, de rebus ecclesiasticis aliquid præsumpserit vendere, res ipsas ecclesiæ propriæ restaurare cogatur, & in iudicio episcoporum deijciatur auditus, & tanquam furti aut latrocinij reus suo priuetur honore.

Quod quantum remedium veniæ oblatio ecclesiastica tribuit conferenti, tantum damnum præparat fraudatori. Cap. CLXXXII.

OMnis itaque rei ecclesiasticæ quantitas, sicut remedium veniæ tribuit conferenti, ita damnum rite præparat fraudatori. Et ideo nullus sacerdotum vel ministrorum ex rebus ecclesiæ quæ in quibuscunque locis a fidelibus largiuntur aliquid auferat, & iuri suo aut cathedræ propriæ vnitati connectat. Verum, vt huius rei soliditas potior habeatur, propinquis eius qui construxerunt vel ditauerunt Ecclesiam, licitum sit hanc bonæ intentionis habere solertiam, vt si sacerdotem seu ministrum aliquid ex collatis rebus præuiderint defraudare, aut com monitionis honesta conuentione compescant, aut talia episcopo aut iudici corrigenda denuncient. Quod si talia episcopus agere tentat, metropolitano eius hæc insinuare procurent. Si autem metropolitanus talia gerit, regis hæc auribus insinuare non differant. Ipsis tamen hæredibus in eisdem rebus non liceat quasi iuris proprij potestatemque præferre, non rapinam, non fraudem ingerere, non violentiam quamcunque præsumere. Si quis hæc monita temerare præsumpserit, & male rapta cum confusione restituet, & excommunicationis annuæ sententiam sustinebit. — Ex concil. Toletan. cap. 33.

De clericis qui documenta quibus Ecclesiæ possessio firmamatur distrahunt. Cap. CLXXXIII.

Ex concil. Agathen. cap. 5.

SI quis vero de clericis documenta, quibus Ecclesiæ posses-

sio

ſio firmatur, aut ſupprimere aut negare, aut aduerſarijs fortaſſe tradere, damnabili & punienda obſtinatione præſumpſerit, quicquid per abſentiam documentorum damni Eccleſiæ illatum eſt, & de proprijs facultatibus reddat, & communione priuetur. Hi autem qui in damnum eccleſię pręcepta & teſtimonia ſanctæ eccleſiæ impie ſolicitati a traditoribus ſuſceperunt, pari ſententia feriantur.

De libertis qui à patrocinio eccleſię diſceſſerunt. Cap. CLXXXIIII.

Ex concil. Toletan. 5 cap. 71.

Liberti eccleſiæ qui a patrocinio eius diſcedentes quibuslibet perſonis adhæſerunt, ſi admoniti redire contempſerint, manumiſſio eorum irrita ſit, quia per obedientię contemptum ingrati actione tenentur.

De libertis Eccleſiæ. Cap. CLXXXV.

Ex eodem concil. 5. cap. 70.

Liberti eccleſiæ quia nunquam moritur eorum patrona a patrocinio eiuſdem nunquam diſcedant, nec poſteritas quidem eorum ſicut priores canones decreuerunt. Et ne forte libertas eorum in futura prole non pateat, ipſaque poſteritas naturali ingenuitate obnitens, ſeſe ab Eccleſiæ patrocinio nō ſubtrahat, neceſſe eſt tam ijdem liberti, quam ab eis progeniti profeſſionem epiſcopo ſuo faciant, per quam ſe ex familia Eccleſiæ liberos effectos eſſe fateantur, eiuſq; patrocinium non relinquant, ſed iuxta virtutem ſuam obſequium ei vel obedientiam præbeant.

De libertis qui à quibuſcunq; manumiſſi Eccleſię patrocinio cōmendati ſunt. Cap. CLXXXVI.

Ex eodē 5. cap. 72.

Liberti qui a quibuſcunque manumiſſi ſunt, atque Eccleſiæ patrocinio commendati exiſtunt, ſicut regulæ antiquorum patrum conſtituerunt, ſacerdotali defenſione a cuiuslibet inſolētia protegantur, ſiue in ſtatu libertatis eorum, ſeu in peculio quod habere noſcūtur.

De manumiſſis in eccleſia. Cap. CLXXXVII.

Ex concil. Arauſico, cap. 6.

In eccleſia manumiſſos vel ꝑ teſtamentum eccleſiæ commendatos, ſi quis in ſeruitutem, vel in obſequium, vel ad colonariam conditionem imprimere tentauerit, animaduerſione eccleſiaſtica coercebitur.

De fugitiuis eccleſiaſticis ſeruis. Cap. CLXXXVIII.

Ex concil. Toletano

Fugitiuos etiam ſeruos eccleſiaſticos domos ſuas aut familias deſerentes, qui etiam ſi reuocati fuerint teneri non poſſunt, ſimili ratiōe ab epiſcopo, ſi voluerit, aut ſi ita illi meruerint, diſtrahantur.

De epiſcopis qui nihil ſuis Eccleſijs cōferunt, & tamen ex familia liberos facere præſumunt. Cap. CLXXXIX.

Ex eodem

Epiſcopi qui nihil ex proprio ſuo Eccleſiæ Chriſti conferūt, liberos ex familijs Eccleſiæ ad condemnationem ſuam facere nō præſumāt: Impium eſt enim vt qui res ſuas Eccleſiæ Chriſti non contulerit, damnum Eccleſiæ inferat. Tales igitur libertos ſucceſſor epiſcopus abſq; aliqua oppoſitione ad ius Eccleſiæ reuocabit.

De illis qui pro aliquo reatu fugiunt ad Ecclesiam. Cap. CXC.

Ex concil. Aurelian. cap. 10.

IN synodo Aurelianensi prima sub Clodoueo rege, in qua sederunt episcopi vigintiquatuor, de his qui ad ecclesiam pro reatibus suis fugiunt id constitutum est obseruandum, quod antiqui canones decreuerunt, & lex Romana constituit, vt ab ecclesia, vel ab ecclesiæ atrijs, vel a domo episcopi, vel a claustro, quia hæc pro emunitate habentur, eos abstrahi omnino non liceat, sed nec alteri consignari, nisi ad Euangelia datis sacramentis, de morte, & debilitate, & omni pœnarum genere sint securi, ita, vt ei cui reus fuerit criminosus de satisfactione conueniat. Quod si sacramenta sua conuictus fuerit violasse, reus periurij non solum a communione ecclesiæ vel omnium clericorum, verum etiam & a catholicorum conuiuio separetur. Quod si cui reus est noluerit sibi intentione faciente componi, & ipse reus de ecclesia actus timore discesserit, ab ecclesiæ clericis non requiratur.

De raptore si cum rapta ad ecclesiā confugerit. Cap. CXCI.

Ex eodem cap. 2.

DE raptoribus autem fœminarum id constituendum esse censuimus, vt si ad ecclesiam raptor cum rapta confugerit, & fœminam ipsam violentiam pertulisse constiterit, statim liberetur de potestate raptoris, & parentibus reddatur, & raptor mortis vel pœnarum impunitate concessa, liberam habeat eūdi facultatem. Si vero parentes mulieris ecclesiasticis viris obedire noluerint, excommunicentur.

De seruo si pro qualibet culpa dominum suum ad ecclesiam fugerit. Cap. CXCII.

Ex eodem cap. 3.

SEruus qui ad ecclesiam confugerit pro qualibet culpa, si a domino pro commissa culpa ecclesiastici sacramentum susceperint, statim ad seruitium domini sui redire cogatur. Et postquam dato sacramento domino suo fuerit consignatus, si aliquid pœnæ pro eadem culpa qua accusatur probatus fuerit pertulisse, pro contemptu ecclesiæ, & præuaricatione fidei, a communione & conuiuio catholicorum sicut superius comprehensum est extraneus habeatur. Si vero seruus pro culpa sua ab ecclesia defensatus, sacramenta domini clericis exigētibus de impunitate perceperit, exire nolentem a domino liceat occupari.

De eadem re Cap. CXCIII.

Ex eodem cap. 5.

SImiliter in Matiscensi synodo decretum est, vt hi qui fugiunt suos inimicos, aut in ecclesiam, aut in atrium ecclesiæ, aut in domum episcopi, aut in claustrum regularium, non inde abstrahantur, nisi prius super sacra accepta securitate a persequutoribus de morte, de debilitate, & omni pœnarum genere, sint securi, etiam si serui sint illorum qui eos insequuntur, ita vt ei, cui rei criminosi fuerint, de satisfactione conueniant. Quod si is qui super sacra prius iurauerat, post cōuictus fuerit iuramentum violasse reus periurij communione priuetur, quousq; satisfaciat.

De eadem re. Cap. CXCIIII.

Reum

Ex concil. apud Theo. onis villam, ca. 11.

REum confugientem ad ecclesiam, seu in atrium ecclesiæ, aut in officinas regulariũ fratrum, vel in curtem, aut in domum episcopi, quia hæc in antiquis canonibus pro emunitate tenentur, nemo abstrahere audeat, neque inde donare ad pœnam vel ad mortem, vt honor Dei & sanctorum eius præ omnibus conseruetur, sed rectores ecclesiarum pacem & vitam ac membra ei cum iuramento obtinere studeant, sed tamen legitime componat, quicquid inique fecerat, & si insequutor magistris ecclesiæ obedire noluerit, canonice constringatur.

De eadem re. Cap. CXCV.

Ex concil. Arausico. cap. 5.

EOs qui ad ecclesiam confugerint, tradi non debere, sed loci reuerentia & intercessione defendi. Si quis autem mancipia clericorum pro suis mancipijs ad ecclesiam confugientibus crediderit occupanda, per omnes ecclesias districtissima damnatione feriatur.

De emunitate ecclesiæ. Cap. CXCVI.

Ex concil. Triburiẽ. cap. 30.

SI quis in atrio ecclesiæ pugnam committit, aut homicidium facit, quicquid pro emunitate violata emendandum est, altario soluatur, cuiuscunque fuerit ecclesia illa.

De fugientibus ad ecclesiam. Cap. CXCVII.

Ex concil. Mediomatricis, ca. 2.

SI quis contumax vel superbus timorem Dei, vel reuerentiam ecclesiarum sanctarum non habuerit, & fugientem seruum suum, vel quem ipse persequutus fuerit, de atrio ecclesię, vel de porticibus quomodolibet ecclesiæ adhærentibus per vim abstraxerit, & Deũ omnipotentem in hoc contẽpserit, pro emunitate. D. CCCC. solidos episcopo cõponat, & ipse publica pœnitentia iuxta iudiciũ episcopi multetur, vt sit honor Dei & reuerẽtia sanctorum, & vt ecclesia Dei semp inuicta permaneat.

Quid in Ecclesia Dei legi debeat. Cap. CXCVIII.

Ex concil. Aurelian. cap. 3

NIhil aliud in ecclesia legatur aut cantetur, nisi ea quæ autoritatis diuinæ sunt, & patrum orthodoxorum sanxit autoritas, nec falsa angelorum nomina colãt, sed ea tantum quæ prophetica & Euangelica docet scriptura .i. Michael, Gabriel, Raphael.

Vt excommunicandi sint qui libros famosos legerint. Cap. CXCIX

Ex decret. Adriani papę ca. 2.

HI qui inuenti fuerint libros famosos & ignotos in ecclesia legere, vel cantare, excommunicentur.

De illis quæ clam concipiunt. Cap. CC.

Ex concil. Matiscen. cap. 6.

IN hoc sancto concilio decretum est, vt vnusquisq; presbyter in sua plebe publice annunciet, vt si aliqua fœmina clanculo corrupta cõceperit, & peperit nequaq̃ diabolo coartante filium, aut filiam suam interficiat, sed quocunq; præualet ingenio ante ianuas Ecclesiæ partum deportari, ibiq; poni faciat, vt coram sacerdote in crastinum delatus, ab aliquo fideli suscipiatur & nutriatur, & tali ex causa homicidij reatum, &, quod maius est, parricidium euadat. Nam qui filium, aut filiã interficit, paricida omnimodis tenetur.

De infantibus in adulterio natis, & ad ecclesiam expositis. Cap. CCI.

Ex concil. Arelatens. cap. 5.

SI expositus ante Ecclesiam cuiuscunque fuerit miseratione collectus, contestationis ponat epistolam, vt si is qui collectus est intra X. dies quaesitus, agnitusque non fuerit, securus habeat qui collegit. Sane, qui post praedictum tempus calumniator extiterit, vt homicida ecclesiastica districtione damnabitur, sicut patrum sanxit autoritas.

De eadem re. Cap. CCII.

Ex concil. Vasensi. cap. 9.

DE expositis quia collata ab omnibus querela processit, eos non ad misericordiam iam sed canibus exponi, quos colligere calumniarum metu, quãuis infelix a praeceptis misericordiae mens humana detractet, id obseruandum est, vt secundũ statuta fidelissimorum Augustorum, pijssimorumque principum, quisquis expositum colliget, Ecclesiam contestetur, contestationem colligat. Nihilo minus de altari dominico die minister annunciet ab ecclesiastico expositum esse collectum, vt intra dies decem ab expositionis die expositum recipiat, si quis se probauerit agnouisse, collectori pro ipsorum X. dierum misericordia prout valuerit ad praesens retribuat, aut in perpetuum cum Dei gratia, si voluerit, possideat. Si quis expositorum hoc ordine collectorum repetitor, vel calumniator extiterit, vt homicida habendus est.

De auaritia sacerdotum. Cap. CCIII.

Ex concil. Toletan. cap. 33.

AVaritia radix cũctorum malorum, cuius sitis etiam sacerdotum mẽtes obtinet. Multi enim fidelium in amore Christi & martyrum, in parochijs episcoporũ basilicas construunt, oblationes conscribunt, sacerdotes haec auferunt, atque in vsus suos conuertunt. Inde est quod cultores sacrorum deficiunt, dum stipendia sua perdunt. In delabentium basilicarũ ruinae non reparantur, quia auaritia sacerdotali omnia auferuntur. Pro qua re cõstitutum est a praesenti concilio, episcopos ita dioeceses suas regere, vt nihil ex earum iure praesumant auferre: sed iuxta priorum autoritatem conciliorum, tam de oblationibus, quam de decimis, & de tributis ac frugibus tertiam consequantur. Quod si amplius quippiam ab eis presumptum extiterit, per concilium restauretur, appellãtibus ipsis conditoribus aut certe propinquis eorum, si iam illi a seculo discesserunt. Nouerint autẽ conditores basilicarum, in rebus quas eisdem ecclesijs conferunt, nullam potestatem habere, sed iuxta canonum instituta, sicut ecclesiam, ita & dotem eius ad ordinationem episcopi pertinere.

De illis qui Ecclesias incenderint. Cap. CCIIII.

Ex decret. Iulij papae.

SI quis Ecclesiam igne comburit, XV. annos poeniteat, & eam sedulae restituat, & precium suum distribuat pauperibus.

De quodam clerico à diabolo vexato. Cap. CCV.

Ex dialogo Gregor. papae.

EX eodem quoque tempore quidam Aquinensis Ecclesiae clericus daemonio vexabatur, qui a venerabili viro Constantio Ecclesiae eius antistite per multa fuit martyrum loca trãsmissus, vt sanari posset. Sed sancti Dei martyres noluerunt

runt ei sanitatis donum tribuere, ut quanta esset in Benedicto gratia demonstraret. Ductus itaque est ad omnipotentis Dei famulum Benedictum, qui Iesu Christo dño preces fundẽs, antiquum hostẽ de obsesso homine protinus expulit. Cui sanato praecepit dicens: Vade, & post haec carnem non comedas, & ad sacrum ordinem nunquam accedere praesumas. Quacunque autem die sacrum ordinem temerare praesumpseris, statim iuri diaboli iterum manciparis. Discessit itaque clericus sanus, ac sicut terrere solet animum poena recens, ea quae vir Dei praecepit interim custodiuit. Cum ergo post annos multos oẽs priores illius de hac luce migrassent, & minores suos sibimet super poni in sacris ordinibus cerneret, verba viri Dei quasi ex longo tempore oblitus postposuit, atque ad sacrum ordinẽ accessit. Quem mox is qui reliquit diabolus tenuit, eũque vexare quousque animam eius excuteret non cessauit.

De rebus Ecclesiae quae mortuo episcopo, à presbyteris venditae fuerint. Cap. CCVI.

Ex concil. Anciranocap. 14.

DE his quae pertinent ad Ecclesiam, quaecunque, quum non esset episcopus, presbyteri vẽdiderunt, placuit rescisso contractu ad iura ecclesiastica reuocari. In iudicio autem erit episcopi, si precium debeat recipi nec ne: quia plerunque rerum districtarum reditus ampliorem summã pro precio dato reddiderit.

De eo qui spernit oblationem presbyteri, qui vxorem habuit. Cap. CCVII.

Ex concil. Gangren. cap. 4.

QVicunque discernit a presbytero qui vxorem habuit, quod non oporteat eo ministrante de oblatione percipere, anathema sit.

Quod non permittãtur ecclesiastici ad coemiteria haereticorum accedere. Cap. CCVIII.

Ex concil. Laodicen. cap. 8.

QVod non permittantur ecclesiastici ad haereticorum coemiteria, vel ad ea quae ab eis appellantur martyria orationis causa vel sanitatis accedere. Sed huiusmodi, si fideles fuerint, certo tempore cõmunione priuari: Poenitentes autẽ & confitentes se deliquisse conuenit suscipi.

Quod non oporteat ab haereticis Eulogias accipere. Cap. CCIX.

Ex eodem cap. 31.

QVod non oporteat ab haereticis Eulogias accipere, quae sunt maledictiones potius, quã benedictiones.

Quod nullus Christianus ad pseudomartyres ire debeat. Cap. CCX.

Ex eodem cap. 34.

QVod omnem Christianum non oporteat deserere martyres Christi, & ire ad pseudomartyres, id est, haereticorum, & quos ipsos constat haereticos extitisse. Hi nanque alienati sunt a Deo. Sint igitur anathema qui ad tales accesserint.

Quod non oporteat plebeios Psalmos in Ecclesia recitari Cap. CCXI.

Ex eodem concilio cap. 59.

QVod non oporteat plebeios Psalmos in Ecclesia cãtari, nec libros praeter canonem legi, sed sola sacra volumina noui testamenti vel veteris.

De illis qui conuentus qui ad confes
siones martyrum fiunt abominantur.
Cap. CCXII.

Ex concil. Antioche. cap.20.

SI quis superbiæ vsus affectu, conuentus abominatur qui ad confessiones martyrų celebrantur, & ministeria quę in eis fiunt, simul cum eorum memorijs execratur, anathema sit.

Vt victus ab exorcistis energumenis in domo Dei sedentibus administretur. Cap. CCXIII.

Ex concil. Carthagi. cap.92.

ENergumenis in domo Dei sedentibus victus quotidianus per exorcistas opportuno tempore ministretur.

Vt sacra vasa non ab alijs quam à sacris viris tractari debeant. Cap. CCXIIII.

Ex decret. Syxti papę. ca.49.

COgnoscat sapientia vestra fratres charissimi, quia in hac sancta apostolica sede a nobis & reliquis episcopis, cæterisq; domini sacerdotibus statutum est, vt sacra vasa non ab alijs quam a sacratis, dominoq; dicatis contrectentur hominibus. Indignum enim valde est, vt sacra domini vasa quæcũque sunt humanis vsibus seruiãt, aut ab alijs quam a domino famulantibus eiq; dicatis tractentur viris, ne pro talibus præsumptionibus iratus dominus plagam imponat populo suo, & hi qui etiam non peccauerunt mala patiantur, aut pereant: quia perit iustus sæpissime pro impio. Attendite fratres, ne talia vestris in ecclesijs permittatis deinceps fieri, ne grex precioso sanguine Christi redemptus, in præcipitium, quod absit, ruat.

De sacratis fœminis quæ sacra vasa & pallas altaris tractare præsumpserint. Cap. CCXV.

Ex decret. Sotheris papę c.4.

SAcratas Deo fœminas vel monachas sacra vasa, vel sacras pallas penes vos contingere, & incensum circũ altaria deferre perlatum est ad apostolicam sedem. Quæ omnia reprehensione & vituperatione plena esse nulli recte sapientium dubium est. Quapropter huius sanctæ sedis autoritate hæc omnia vobis resecare funditus quãtocyus poteritis censemus, & ne pestis hæc latius diuulgetur, per omnes prouincias abstergi diutissime mandamus.

De vasis sacris, de pallis altaris & velis Ecclesiæ, si vetustate consumpta fuerint, quid inde faciendum sit. Cap. CCXVI.

Ex epistol. Clementis papę. c.56.

DE vasis sane sacris ita gerendum est. Altaris palla, cathedra, candelabrum, & velum, si fuerint vetustate consumpta incendio dentur: quoniam non licet ea quæ in sacrario fuerunt, male tractari, sed incendio vniuersa tradantur. Cineres quoque eorum in baptisterium inferantur, vbi nullus transitus habeatur, in pariete, aut in fossis pauimentorum iactentur, ne introeuntium pedibus inquinentur. Pallas vero & vela quæ in sanctuarij sordidata fuerint ministerio, diaconi cum humilibus ministris intra sacrarium lauent, non eijcientes foras a sacrario velamina dominicæ mensæ, ne forte puluis dominici corporis male decidat, syndone foris delata, & erit

hoc

hoc operanti peccatum. Idcirco in ſacrario miniſtris pręcipimus cum diligentia cuſtodire. Pallæ in alia pelui lauentur, in alia vela.

Incipiunt decreta de recipiendis, vel non recipiendis libris, ſcripta à Gelaſio papa, cum ſeptuaginta eruditiſſimis epiſcopis in ſede apoſtolica vrbis Romæ.

De ordine librorum veteris teſtamenti. Cap. CCXVII.

Ex decret. Gelaſij papæ de recipiendis libris.

Geneſis	Liber vnus.
Exodus	liber vnus.
Leuiticus	liber vnus.
Numeri	liber vnus.
Deuteronomij	liber vnus.
Ieſu Naue	liber vnus.
Iudicum	liber vnus.
Regum	libri quatuor.
Ruth	liber vnus.
Paralipomenon	libri duo.
Pſalmorum	liber vnus.
Salomonis	libri quinq;.
Iob	liber vnus.
Tobiæ	liber vnus.
Heſdræ	liber vnus.
Heſter	liber vnus.
Iudith	liber vnus.
Machabęorum	libri duo.

De ordine prophetarum. Cap. CCXVIII.

Eſaiæ	liber vnus.
Hieremiæ, cum Cinoth, id eſt, Lamētationibus ſuis.	liber vnus.
Ezechielis	liber vnus.
Danielis	liber vnus.
Oſeę	liber vnus.
Amos	liber vnus.
Micheæ	liber vnus.
Ioel	liber vnus.
Abdiæ	liber vnus.
Ionę	liber vnus.
Naum	liber vnus.
Abacuc	liber vnus.
Sophoniæ	liber vnus.
Aggæi	liber vnus.
Zachariæ	liber vnus.
Malachiæ	liber vnus.

De ordine librorum noui teſtamenti, quos ſancta Romana Eccleſia tenet, & omnis vniuerſalis Eccleſia obſeruat. Cap. CCXIX.

Euangeliorum	libri quatuor.
Secūdū Matthęū	liber vnus.
Secundum Marcum	liber vnus.
Secundum Lucam	liber vnus.
Secundum Ioannē	liber vnus.
Actus apoſtolorum	liber vnus.

Epiſtolæ Pauli numero XIIII.

Ad Romanos	Epiſtola vna.
Ad Corinthios	epiſtolę duæ.
Ad Galatas	epiſtola vna.
Ad Epheſios.	epiſtola vna.
Ad Philippenſes	epiſtola vna.
Ad Coloſſenſes	epiſtola vna.
Ad Theſſalonicen.	epiſtola vna.
Ad Timotheum	epiſtolę duę.
Ad Titum	epiſtolæ duæ.
Ad Philemonē	epiſtola vna.
Ad Hebræos	epiſtola vna.
Apocalypſis Ioānis.	liber vnus.

Ordo VII. epiſtolarū canonic. Ca. CCXX.

Petri apoſtoli	epiſtolæ duæ.
Iacobi apoſtoli	epiſtola vna.
Ioannis apoſtoli	epiſtolæ tres.
Iudæ Zelotis apoſt.	epiſtola vna.

Poſt propheticas & Euāgelicas atque apoſtolicas ſcripturas, quibus Eccleſia catholica per gratiam Dei fundata eſt, etiam illud intimandum putauimus, quod quamuis vniuerſę per orbē diffuſę catholicæ eccleſię vnus thalamus Chriſti ſit, ſancta tamē Romana catholica

Ex decret. eiuſdem.

&

& apostolica ecclesia nullis synodicis cōstitutis cæteris ecclesijs prælata est, sed Euangelica voce domini & saluatoris nostri primatū obtinuit: Tu es Petrus, inquiēs, & sup hanc petrā ædificabo ecclesiā meā, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam, & tibi dabo claues regni cœlorum. Et quæcunq; ligaueris super terram, erunt ligata & in cœlo. Et quæcunq; solueris super terrā, erūt soluta & in cœlo. Cui data est etiā societas beatissimi Pauli apostoli vasis electionis, q nō diuerso, sicut hęretici garriūt, sed vno tēpore, vno eodēq; die gloriosa morte cū Petro in vrbe Roma sub Cæsare Nerone agonizans coronatus est, & pariter supradictā sanctā Romanā ecclesiam Christo domino consecrarunt, hancq; omnibus vrbibus in vniuerso mundo sua præsentia, atq; venerando triūpho prętulerunt. Est ergo prima Petri apostoli sedes Romana ecclesia, nō habens maculam, nec rugam, nec aliquid huiusmodi. Secunda autem sedes apud Alexandriam, beati Petri nomine a Marco eius discipulo & Euangelista consecrata est, ipseque a Petro apostolo in Aegyptum directus, verbum veritatis prædicauit, & gloriosum consummauit martyrium. Tertia vero sedes apud Antiochiam eiusdem beatissimi Petri nomine habetur honorabilis, eo quod illic priusquam Romam venisset habitauit, & illic primum nomen Christianorum nouellę gentis exortum est. Et quamuis aliud fundamentum nemo possit ponere, præter id quod positū est, quod est Christus Iesus, tamen ad ædificationem nostram eadem sancta Romana ecclesia, post illas veteris vel noui testamēti, quas regulariter suscepimus, etiam has suscipi non prohibet scripturas. Sanctam synodum Nicænam trecentorum xviij. patrum, mediāte Maximo Constātino Augusto, in qua Arrius hęreticus condemnatus est. Sanctam synodum Constantinopolitanam, mediante Theodosio seniore Augusto, in q̄ Macedonius hæreticus debitām damnationem excepit: Sanctam synodum Ephesinam, in qua Nestorius damnatus est, cum consensu beatissimi Celestini papæ, mediante Cyrillo Alexandrinæ sedis antistite, & Archadio episcopo ab Italia destinato. Sanctam synodum Chalcedonensem mediante Martiano Augusto, & Anatholio Constantinopolitano episcopo in qua Nestoriana & Eutychiana hæresis simul cum Dioscoro, eiusq; complicibus damnatæ sunt. Sed & si qua sunt concilia a sanctis patribus hactenus instituta, præter istorum quatuor autoritatem, & custodienda & recipiēda decreuimus. Iā nūc subijciendum de opusculis sanctorum patrū, quę in ecclesia catholica recipiuntur. Opuscula B. Cypriani martyris, & Carthaginensis episcopi. Itē opuscula B. Gregorij Nazāzeni episcopi. Itē opuscula B. Basilij Capadoceni episcopi. Itē opuscula B. Athanasij Alexādrini episcopi. Itē opuscula B. Ioānis Constantinopolitani episcopi. Itē opuscula B. Theophili Alexādrini episcopi.

Item

Item opuscula beati Cyrilli Alexandrini episcopi. Item opuscula beati Hylarij Pictauiensis episcopi. Item opuscula beati Ambrosij Mediolanensis episcopi. Item opuscula beati Augustini Hypponeregiensis episcopi. Item opuscula beati Hieronymi presbyteri. Item opuscula Prosperi viri religiosissimi. Item epistola beati Leonis papæ ad Flauianum Constantinopolitanum episcopum destinata. Cuius textum quispiam si vsque ad vnum iota disputauerit, & non eam in omnibus venerabiliter receperit, anathema sit. Item opuscula atque tractatus omnium patrum orthodoxorum qui in nullo a sanctæ Ecclesiæ Romanæ consortio deuiarunt, nec ab eius fide, vel prædicatione seiuncti sunt, sed ipsius communionis per gratiam Dei vsque in vltimum diem vitę suæ fuere participes, legendos decernimus. Item decretales epistolas, quas beatissimi papę diuersis temporibus ab vrbe Roma pro diuersorum patrum consolatione dederunt, venerabiliter suscipiendas. Item gesta sanctorum martyrum, quę multiplicibus tormentorum cruciatibus & mirabilibus confessionum triumphis irradiant, quis ista catholicorum dubitet, & maiora eos in agonibus fuisse perpessos, nec suis viribus, sed Dei gratia & adiutorio vniuersa tolerasse? Sed ideo secundũ antiquã consuetudinẽ singulari cautela in sancta Romana Ecclesia nõ legunt, quia & eorũ qui scripsere nomina penitus ignorant, & ab infidelibus aut dictis superflua, aut minus apta, q̃ rei ordo fuerit, scripta esse putantur: Sicut cuiusdam Cyrici, & Iulitæ, sicut Georgij, aliorũq; huiusmodi passiones, quæ ab hæreticis perhibentur conscriptæ. Propter q̃d, vt dictũ est, ne vel leuis subsannãdi oriretur occasio, in sancta Romana ecclesia non leguntur. Nos tamen cũ prædicta ecclesia, omnes martyres & eorũ gloriosos agones, q̃ Deo magis quam hominibus noti sunt, omni deuotione veneramur. Item Vitas patrum, Pauli, Antonij, Hylarionis, & omnium eremitarum, quas tantum vir beatissimus scripsit Hieronymus, cum omni veneratione suscipimus. Item actus beati Syluestri apostolicæ sedis præsulis, licet eius qui conscripsit nomen ignoretur, a multis tamen in vrbe Roma catholicis legi cognouimus & pro antiquo vsu multæ hæc imitantur ecclesię. Item scriptura de inuẽtione dñicæ crucis, & alia scriptura de inuentione capitis beati Ioannis Baptistæ, nouellæ quidem relationes sunt, & nonnulli eas catholici legunt. Sed cum hæc ad catholicorum manus aduenerint, beati Pauli apostoli præcedat sententia: Omnia probate, quod bonum est tenete. Item Rufinus vir religiosus plurimos ecclesiasticæ operis edidit libros, nonnullas etiam scripturas interpretatus est. Sed quoniam beatissimus Hieronymus in aliquibus eum de arbitrij libertate notauit, illa sentimus, quæ prædictum beatum Hieronymum sentire cognoscimus. Et non solum de Rufino, sed etiam de vniuersis, quos vir sæpius memo

memoratus zelo Dei, & fidei religione reprehendit. Item Origenis nonnulla opuscula, quæ vir beatissimus Hieronymus non repudiat, legẽda suscipimus. Reliqua autem omia cũ suo autore dicimus esse renuenda. Item Chronica Eusebij Cęsariensis, atq; eiusdem Hystoriæ ecclesiasticæ libros, quãuis in primo narrationis suæ libro tepuerit, & post in laudibus atq; excusatione Origenis schismatici vnum cõscripserit librum, propter rerũ tamen singularem notitiam, quę ad instructionem pertinet, vsquequaq; non dicimus renuẽdos. Item Orosium virum eruditissimũ collaudamus, quia valde nobis necessariam aduersus paganorum calumnias ordinauit hystoriam, miraq; breuitate contexuit. Item venerabilis viri Sedulij Paschale opus, quod Heroicis descripsit versibus insigni laude præferimus. Itẽ Iuuenci nihilo minus laboriosum opus non spernimus, sed miramur. Cætera quæ ab hæreticis & schismaticis conscripta, vel prædicta sunt, nullatenus recipit catholica & apostolica Romana Ecclesia. E quibus pauca quę ad memoriam venerint, & a catholicis vitanda sunt, credimus esse subdenda.

De notitia librorum apocryphorum qui à sanctis patribus æterna damnatione damnati sunt. Cap. CCXXI.

Itẽ eiusdẽ. IN primis Ariminensem synodum a Constãtino Cæsare Constantini filio congregatam, mediante tauro pręfecto, ex tunc & in æternum confitemur esse damnatam. Item Itinerarij nomine Petri apostoli, quod appellatur sancti Clemẽtis, libri VIII. apocryphi. Actus nomine Andreæ apostoli apocryphus. Actus nomine Thomæ apostoli apocryphus. Actus alius nomine Petri apostoli apocryphus. Actus nomine Philippi apostoli apocryphus. Euãgelia Thadæi nomine apocrypha. Euangelia nomine Barnabę apocrypha. Euangelia nomine Petri apostoli apocrypha. Euangelia nomine Thomæ, qbus Manichæi vtũtur, apocrypha. Euãgelia nomine Bartholomęi apocrypha. Euangelia nomine Andreæ apostoli apocrypha. Euãgelia quæ falsauit Lucianus apocrypha. Euãgelia quæ falsauit Ysicius apocrypha. Liber de infantia saluatoris apocryphus. Liber de Natiuitate saluatoris, & de Maria, vel obstetrice, apocryphus. Liber qui appellatur pastoris apocryphus. Libri omes quos fecit Leutius discipulus diaboli apocryphi. Liber qui appellatur fundamentum apocryphus. Liber qui appellatur thesaurus apocryphus. Liber de filiabus Adelgenesis apocryphus. Centimetrum de Christo Virgilianis compaginatum versibus apocryphum. Liber qui appellatur actus Teclæ & Pauli apocryphus. Liber qui appellatur Nepotis apocryphus. Liber Prouerbiorum ab hæreticis conscriptus, & sancti Sixti nomine signatus, apocryphus. Reuelatio q̃ appellatur Pauli apocrypha. Reuelatio quæ appellatur Thomæ apocrypha. Reuelatio quæ appellatur Stephani apocrypha. Liber q appellatur trãsitus sanctæ Mariæ apocry-

cryphus. Liber qui appellatur pœnitentia Adam, apocryphus. Liber de Ogiæ nomine Gigãtis, qui post diluuium cum dracone ab hæreticis pugnasse phibet̃, apocryphus. Liber qui appellatur testamentum Iob, apocryphus. Liber qui appellatur pœnitentia Origenis, apocryphus. Liber q appellatur pœnitentia sancti Cypriani, apocryphus. Liber qui appellatur Iamnę & Mambræ, apocryphus. Liber qui appellatur sors apostolorum, apocryphus. Liber Lusa apostoli apocryphus. Libri canones apostolorum apocryphi. Liber Physiologus ab hæreticis conscriptus, & beati Ambrosij nomine pręsignatus, apocryphus. Historia Eusebij Pamphili, apocrypha. Opuscula Tertulliani, siue Africani, apocrypha. Opuscula Postumiani & Galli, apocrypha. Opuscula Montani, & Priscillæ, & Maximillæ, apocrypha. Opuscula omnia Fausti Manichæi, apocrypha. Opuscula alterius Clementis Alexandrini, apocrypha. Opuscula Cassiani presbyteri Galliarę apocrypha. Opuscula Victorini Pictauiensis apocrypha. Opuscula Fausti Regiẽsis Galliarum apocrypha. Opuscula Frumentij apocrypha. Epistola Iesu ad Abagarũ apocrypha. Epistola Abagari ad Iesum apocrypha. Passio Quiricæ & Iulitæ apocrypha. Passio Georgij apocrypha. Scripta quæ appellãtur Salomonis contradictio apocrypha. Philacteria oĩa quę nõ angelorũ, vt illi confingunt, sed dæmonũ magis nominibus cõscripta sunt, apocrypha. Hęc & his similia quæ Symõ Magus, Nicolaus, Cerinthus, Marcion, Basilides, Ebiõ, Paulus etiam Samosatenus, Fotinus, & Bonosus, q simili errore defecerũt, Mõtanus q̃cꝫ cum suis obscœnissimis sequacibus, Apollinaris, Valẽtinus, siue Manichęus, Faustus, Sabellius, Arrius, Macedonius, Eunomius, Nouatus, Sabbacius, Galistus, Donatus, Et Eustatius, Nibinianus, Pelagius, Iulianus Edanensis, Celestinus, Maximianus, Priscillianus ab Hyspania, Lampedius, Dioscorus, Eutychius, Petrus, & alius Petrus, e quibus vnus Alexandriam, alius Antiochiam maculauit, Achatius Constantinopolitanus cum cõsortibus suis, nec non & omnes hæreses quas ipsi eorumq́; discipuli, siue schismatici docuerunt, vel conscrĩpserũt, quorum nomina minime retinemus, nõ solum repudiata, verum etiam ab omni catholica Romana Ecclesia eliminata, atcꝫ cum suis autoribus autorumq́; sequacibus sub anathematis indissolubili vinculo, in æternum confitemur esse damnata.

Quando & quo tempore libri veteris & noui testamenti legendi sint. Cap. CCXXII.

IN Septuagesima ponunt Heptaticũ, vsqꝫ in XV. diem ante Pascha. XV. die ante Pascha ponunt Hieremiam, vsqꝫ in cœnã domini. In cœna dñi legũt tres lectiones de Lamẽtatione Hieremiæ. Quomodo sedet sola ciuitas, &c̃. Et tres de tractatu sancti Augustini in Psalmo LXIII. Exaudi Deus oratiõem meam cum deprecor. Et tres de Apostolo, vbi ait ad Corinthios: Cõueni-

uenientibus vobis in vnum. Secunda lectio sic incipit: Similiter postquam coenauit. Tertia: De spiritualibus autem nolumus vos ignorare fratres. In Parasceue tres lectiones de Lamentatione Hieremiæ. Et tres de tractatu sancti Augustini in Psalmo LXIII. Et tres de Apostolo vbi ait in epistola ad Hebræos: Festinemus ingredi in illam requiem. Secunda lectio: Omnis nanque pontifex. Tertia: De quo grandis nobis sermo est. In Sabbato sancto tres lectiones de Lamentatione Hieremiæ. Et tres de tractatu sancti Augustini in Psalmo LXIII. Exaudi Deus orationem meam cum deprecor. Et tres de Apostolo vbi ait in epistola ad Hebræos: Christus assistens pontifex. Secunda lectio: Vbi enim testamentum. Tertia: Vmbram enim habens lex bonorum futurorum. In Pascha domini, Homelias de ipsa die pertinentes. Infra hebdomadam, Homelias. In Octauas Paschę ponunt Actus apostolorum. Et epistolas canonicas, & Apocalypsin, vsque in octauas Pentecostes. In octauis Pentecostes ponunt Regum & Paralypomenon vsque in Calend. Augusti. In dominica prima mensis Augusti ponunt Salomonem, vsque in Calend. Septembris. In dominica prima Septembris ponunt Iob, Tobiam, Hester, & Ezra, vsque in Calend. Octobris. In dominica prima mensis Octobris ponunt Machabæorum, vsque in Calendas Nouembris. In dominica prima Mensis Nouembris ponunt Ezechielem, & Danielem, & minores Prophetas, vsque in Calen. Decembris. In dominica prima mensis Decembris, ponunt Esaiam Prophetam vsque in Natalem domini. In vigilia Natalis domini legunt primum de Esaia tres lectiones. Prima lectio: Primo tempore alleuiata est terra Zabulon. Secunda: Consolamini. Tertia: Consurge consurge. Deinde leguntur Sermones vel Homelię ad ipsum diem pertinentes. In natali sancti Stephani Homeliæ de ipso die. In natali sancti Ioannis similiter. In natali Innocentum similiter. In octauas domini Homeliæ de ipso die. In dominica prima post natalem domini ponuntur epistolæ Pauli vsque Septuagesimam. In Epiphania lectiones tres de Esaia. Prima lectio sic incipit: Omnes sitientes. Secunda: Surge illuminare. Tertia: Gaudens gaudebo. Deinde leguntur Sermones vel Homelię ad ipsum diem pertinentes.

De vasculis quibus mysteria sacra conficiuntur. Cap. CCXXIII.

Ex concil. Triburien. cui interfuit rex Arnolphus. cap. 9.

Vasa quibus sacrosancta conficiuntur mysteria calices sunt & patenæ. De quibus Bonifacius martyr & episcopus interrogatus si liceret in vasculis ligneis sacramenta conficere, respondit: Quondam sacerdotes aurei ligneis calicibus vtebantur: Nunc econtra lignei sacerdotes, aureis vtuntur calicibus. Zepherinus XVI. Romanus episcopus, patenis vitreis Missas celebrare constituit. Tunc deinde Vrbanus decimusoctauus papa omnia ministeria sacra fecit argentea. In hoc enim sicut & in reliquis cultibus magis & magis per in-

cre-

crementum temporum, decus succreuit Ecclesiarum. Nostris enim diebus qui serui patrisfamilias sumus, ne decus matris Ecclesiæ imminuatur, sed magis cumulet̃ & amplificet̃, statuimus, vt deinceps nullus sacerdos sacrũ mysteriũ corporis & sanguinis Iesu Christi dñi nostri in ligneis vasculis vllo modo cõficere præsumat, ne vnde placari debet, inde irascatur Deus.

De Ecclesia à compluribus cohæredibus obsessa. Cap. CCXXIIII.

Ex eodem concil. cui interfuit rex Arnolphus, cap. 32.

QVæcunq; Ecclesia a compluribus cohęredibus sit obsessa, cõcordia, vnanimitate vndiq; procuretur, ne ꝓpter aliquas disceptationes seruitium Dei minuatur, & cura populi irreligiose agatur. Si vero contingat pro ea comparticipes dissidere, & sub vno presbytero nolle eam procurare, & ꝓpterea iurgia & contentiones tam inter ipsos quã inter clericos incipiãt frequẽtare, qa iuxta Apostolũ seruos Dei nõ oportet litigare, episcopus tollat inde reliquias, & sub magna cura honorifice collocet eas, atq; eiusdem Ecclesię claudat ostia, & sub sigillo signet ea. Et vt sacrum mysterium nullus celebret in ea antequã concordi vnanimitate, vnum oẽs eligant presbyterum, qui idoneus sit sacrosanctum locum procurare, & populo Dei vtiliter præesse.

De altaribus in quibus sacræ reliquiæ non inueniuntur. Cap. CCXXV.

Ex concil. Africano, cap. 50.

ALtaria in quibus corpora vel reliquiæ martyrum non esse probantur, ab episcopis eiusdẽ loci destruantur.

In altari in quo episcopus Missam celebrat, eo die presbyter aliam iterare nõ præsumat. Cap. CCXXVI.

Ex concil. Vrbico.

NEc in altari quo Missam episcopus cantauit, presbyter eo die Missam celebrare præsumat.

Vt in oblatione corporis & sanguinis domini incensum imponi debeat. Cap. CCXXVII.

Ex concil. Rotoma. cap. 2.

VT tempore quo Euãgelium legitur finitoq; offertorio, super oblationem incensum, in mortem videlicet redẽptoris nostri, ponatur decreuimus.

Vt quoties basilicam ad quam itur præsentia nouæ plebis impleuerit, toties sacrificium subsequens offeratur. Cap. CCXXVIII

Ex epistol. Leonis papæ, ad Dioscorum Alexandr. epm missa cap. 2.

VT autem in omnibus obseruantia nostra cõcordet, illud quoq; volumus custodiri, vt cum solennior festiuitas conuentum populi numerosioris indixerit, & ad eandẽ tãta fideliũ multitudo conuenerit quam recipere basilica vna non possit, sacrificij oblatio indubitanter iteretur, ne his tantũ admissis ad hanc deuotionem qui prius aduenerint, videantur hi qui postmodum confluxerint non recepti, cum plenum pietatis atq; rationis sit, vt quoties basilicam ad quam itur præsentia nouę plebis impleuerit, toties sacrificium subsequens offeratur. Necesse est enim vt quædã populi pars sua deuotione priuetur, si vnius tãtum Missę more seruato, sacrificium offerre non possint, nisi prima diei parte conuenerint.

Vt nullus presbyter titulum super titulum vsurpare præsumat. Cap. CCXXIX.

Ex concil. Hamnetẽ.

VT si quilibet presbyterorum defunctus fuerit, vicinus pſbyter

byter apud seniorem secularē nulla precatiōe, vel aliquo xenio Ecclesiam illam obtineat, quia titulus per se constans antea extitit, sed neq; capellā sine consultu episcopi. Quod si fecerit, definitā sententiā sibi prolatā suscipiat, sicuti de episcopo canonica decreuit autoritas, vt si per ambitionem maiorē ciuitatem appetierit, & illam perdat quam tenuit, & illam nequaquā obtineat, quā vsurpare tentauit.

Vt episcopus aut presbyter postquam Missam inceperit, & orationem dixerit, nisi passio aliqua interuenerit, antequam inceptum ministerium adimpleat, ab altario Dei nullo modo discedere audeat. Ca. CCXXX.

Ex decret. Zachariæ papę, c. 14

VT episcopus aut presbyter dum ingressus fuerit ad Missarum solennia celebranda, nisi passio aliqua interuenerit, nullo modo audeat data oratiōe recedere, vt ab alio episcopo aut presbytero suppleantur Missarum solennia, sed qui initium ponit, suppleat vsq; ad finem. Quia scriptum est: Qui perseuerauerit vsq; in finem, hic saluus erit. Si quis vero pręsumpserit pręter q̄d posuimus agere, a sacro corpore & sanguine domini nostri Iesu Christi sit suspensus.

Vt nullus episcopus vel presbyter ad celebrandum Missarum solennia cum baculo ire, aut velato capite altario Dei assistere præsumat. Cap. CCXXXI.

Ex decret. eiusdem. cap. 13.

VT nullus episcopus, presbyter, aut diaconus ad celebrandum Missarum solēnia præsumat cum baculo introire, aut velato capite altario Dei assistere, quoniam & apostolus Paulus ꝓhibet viros velato capite orare in Ecclesia, & si temere præsumpserit, communione priuetur.

Ne corpora sanctorum transferantur de loco ad locum. Cap. CCXXXII.

Ex concil. Mogunt. cap. 51.

DEinceps vero corpora sanctorum de loco ad locū nullus transferre præsumat, sine consilio principis, vel episcoporum, sanctæq; synodi licentia.

Qui mortui in Ecclesia sepeliantur. Cap. CCXXXIII.

Ex eodem cap. 52.

NVllus mortuus infra Ecclesiam sepeliatur, nisi episcopi, aut abbates, aut digni presbyteri, vel fideles laici.

Quod omnes fideles in Ecclesia nihil agere debeāt, nisi orare. Cap. CCXXXIIII.

Ex concil. Turonen. cap. 36.

SAcerdotes debēt fideles admonere, vt quando ad Ecclesiam conueniunt, sine strepitu ac tumultu eam ingrediantur, in qua etiam quam diu in orationis causa morantur, nequaquam inanes inter se proferant confabulationes, sed tempore quo Missarum solennia celebrantur, non solum ab ociosis & inutilibus verbis, verum etiam & a perniciosis cogitatiōibus funditus abstinendum sit.

Quod diuina clementia fixis in terram genibus exoranda sit, nisi in maioribus solennitatibus. Cap. CCXXXV.

Ex eodem cap. 37.

SCiendum est quod exceptis diebus dominicis, & illis solennitatibus quibus sancta & vniuersalis Ecclesia ob recordationem dominicæ resurrectionis solet stando orare, fixis in terram genibus suppliciter clementiā nobis profuturam nostrorumq; criminum indulgentiam deposcendum est: cuius rei in Euangelio ipse dominus nobis dedit exemplū. Sed & Stephanus martyr, & apostolus Paulus eadem fecisse

cisse, liber Actus apostolorum testis est, ex quibus intelligi datur, oportere Christianum humiliter in terram prosterni, ne forte illi dicatur: Cur superbiat terra & cinis?

Quod non liceat mortuis osculum dare. Cap. CCXXXVI.

Ex concil. Agathen. cap. 3

NOn licet mortuis osculum dare, nec pallijs quæ in sacrificio super altare ponuntur, corpora eorum inuoluere, vel super feretrū ponere.

Vbi fideles sepeliri debeant. Cap. CCXXXVII.

Ex concil. Triburiē. cui interfuit rex Arnolphus. cap. 15.

REstat propter instantem, quæ tunc maxima occurrit, necessitatem vbicunque facultas rerum & opportunitas temporum suppetat sepulturam morientium apud Ecclesiam, vbi sedes est episcopi, celebrari. Si autē hoc propter itineris longinquitatem aut adiacentē alicuius inopportunitatis difficultatem impossibile videatur, expectet eum terra sepulturæ suæ quo canonicorum aut monachorū siue sanctimonialium congregatio sancta communiter degat, vt eorum orationibus iudici suo commēdatus occurrat, & remissionem delictorum quam meritis non obtinet, illorum intercessionibus percipiat. Quod si & hoc ineptum & difficile æstimetur, vbi decimam persoluebat viuus, sepeliatur mortuus.

Vt sacerdotes ad tempus orationibus vacent, antequam sacrificent. Cap. CCXXXVIII.

Ex decret. Innocentij papæ ca. 26

NAm Paulus ad Corinthios scribit dicens: Abstinete vos ad tempus vt vacetis orationi, & hoc vtique laicis præcepit, multo magis sacerdotibus, quibus & orandi & sacrificādi iuge officium est, semper debebunt ab huiuiusmodi consortio abstinere. Qui si contaminatus fuerit carnali concupiscentia, quo pudore vel sacrificare forsitan vsurpabit, aut qua conscientia, quo ve merito exaudiri se credit, cum dictum sit: Omīa munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil mundum?

De laicis qui proprias ecclesias habent. Cap. CCXXXIX.

SI laici capellas proprias habuerint, a ratione & autoritate alienum habetur, vt ipsi decimas accipiant, & inde canes aut genitiarias suas pascant, sed potius presbyteri ecclesiarum eas accipiant, & inde restaurationem Ecclesiarum, & luminaria, & hospitum, ac pauperum receptionem exhibeant, & pro sancta Ecclesia, ac pro statu regni Dei misericordiam studiose implorent. Ex concil. Remensi, p̄sente Ludouico imperatore, cap. 5.

De Ecclesijs monachorum. Cap. CCXL.

HOc quoque statutum est, quatenus Ecclesiæ quorumcunque monachorum in singulis parochijs sitæ, episcoporum, vt decet, diuinitus subdantur regimini, eisque debita obsequia in exercendis ecclesiasticæ curæ negocijs solicite exhibeant, ipsi proculdubio monachi episcopis suis in omnibus obediant. Ex concil. apud Confluentiam cui interfuit Hericus & Carolus reges, c. 6

De illis qui dum suę proprietatis loca alicubi dare voluerint decimam nusquam tradere se posse cognoscant. Cap. CCXLI.

 Si

Ex eodem concilio cui interfu ie Hericus & Carolus reges, c. 8

Si quis vero laicus vel clericus, seu vtriusque sexus persona proprietatis suæ loca, vel res alicubi donare delegauerit, decimationum prouentum priori Ecclesiæ legitime signatum, inde abstrahere nullam habeat potestatē. Quod si facere tētauerit, talis traditio irrita prorsus ducatur, & ipse ad emendationem ecclesiastica coerceatur censura.

FINIS Libri Tertij.

INDEX CAPITVLORVM LIBRI QVARTI.

De

Indicis Capitulorum FINIS.

D. BVR.

D. BVRCHARDI ECCLESIAE VVORMACIENSIS Episcopi, de Sacramento Baptismatis & Confirmationis, Decretorum Liber IIII.

ARGVMENTVM LIBRI.

¶Libro hoc de Baptismo & Confirmatione, deq; iis quæ circa hæc obseruanda sunt, tractatur.

Quid sit Baptismus. Cap. I.

Ex decret. Fabia. papæ, cap. 5

BAptismus Græce, Latine tinctio interpretatur. Quod idcirco tinctio dicitur, quia ibi homo spiritu gratiæ in melius mutatur, & longe aliud quam erat efficitur, baptizatus in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Sicut in tribus testibus stat omne verbum, ita hoc sacramentum cõfirmat ternarius numerus nominum diuinorũ, id est, patris, & filij, & spiritus sancti.

Vt præter Pascha & Pentecosten nisi morte periclitantibus baptismus non fiat. Cap. II.

Ex episto. Leonis papæ, ca. 11.

VNde quia manifestissime patet, baptizandis in Ecclesia electis hæc duo tempora, id est, Pascha & Pentecosten esse legitima, dilectionem vestram monemus, vt nullos alios dies huic obseruantiæ misceatis. Quia si sunt alia quoque festa quibus multa in honorem Dei reuerentia debeatur, principalis tamen & maximi sacramenti custodienda nobis est mystica & rationabilis exemplatio, non inter dicta licentia, qua in baptismo tribuendo quolibet tempore periclitantibus subuenitur. Ita enim ad has duas festiuitates connexas sibi met atque cognatas, in columium & pacis securitate degentium libera vota deferimus, vt in mortis periculo, in obsidionis discrimine, in persequutionis angustijs, in timore naufragij, nullo tempore hoc veræ salutis singulare præsidium cuiquam denegemus.

Quo tempore baptisma celebrandum sit, & vt qui baptizantur non infideles, sed fideles inueniantur. Cap. III.

Ex decreto Victoris papæ fratribus p Alexandriam constitutis cap. 2.

IN Paschali vero tempore & Pentecoste baptisma celebrandum est catholicum, sed tamen si necesse fuerit, aut mortis periculum ingruerit, gentiles ad fidem venientes quoquo loco, vel mo-

mento, vbicunque euenerit, siue in flumine, siue in mari, siue in fontibus tantum Christianæ confessione credulitatis clarificata baptizentur. Ipsi quoque, quod in baptismo polliciti sunt, summopere est attendendum, ne infideles, sed fideles inueniãtur. Ipsi vero qui infidelitatis nota asperguntur, infames efficiuntur, atque inter fideles minime reputantur.

De duobus temporibus baptismatis. Cap. IIII.

Ex decret. Gelasij papæ, ca. 10.

BAptizandi sibi quispiam passim quocunque tempore nullam credat inesse fiduciam, præter Paschale festum & Pentecostes venerabile sacramẽtum, excepto duntaxat grauissimi languoris incursu, in quo verẽdum est, ne morbi crescente periculo, sine remedio salutari fortassis ægrotans exitio præuentus abscedat.

Item quo tempore baptismus fieri debeat. Cap. V.

Ex decret. Syricij papæ. cap. 2.

SEquitur de diuersis baptizandorum, prout vnicuique libitum fuerit, improbabilis & emendanda confusio, quæ a nostris consacerdotibus, quod commoti dicimus, non ratione autoritatis alicuius, sed sola temeritate præsumitur, vt passim ac libere natalitijs Christi, seu apparitionis, necnon & apostolorum, seu martyrum festiuitatibus innumeræ, vt asseris, plebes baptismi mysterium consequantur, cum hoc sibi priuilegium & apud nos, & apud omnes Ecclesias, dominicum specialiter cum Pẽtecoste suo Pascha defendat.

De eadem re. Cap. VI.

Ex concil. apud Cõpendium, cap. 3.

VT extra statuta tempora canonum, id est, in Pascha & Pentecoste, baptisma non celebretur: quia sacri canones hoc modis omnibus, nisi aliquod periculum institerit, fieri prohibent, intantum vt etiam eos qui alio tempore baptizantur, a gradibus ecclesiasticis abstineant, nec ad clerum admittantur.

De eadem re. Cap. VII.

Ex concil. Vvormacie. ca. 10.

SAcrosancti baptismi sacramentum, nõ nisi in Paschali festiuitate, & Pentecoste vnusquisque fideliũ nouerit esse præbendum: exceptis his quibus mortis periculo vrgente, ne in æternum pereãt, talibus oportet remedijs subuenire.

Vt viginti dies ante baptismum ad purgationem exorcismi catechumeni veniãt. Cap. VIII.

Ex concil. Braggar. cap. 3.

HOc omnimodis præcipimus & antiqui canones præcipiunt, vt ante baptismum viginti dies ad purgationem exorcismi catechumeni veniant, & in illis viginti diebus iuxta canonicum præceptum, & erudiantur & consecrentur.

Quod omnes ad baptismum venientes quinta feria maioris hebdomadæ, fidem episcopo vel presbytero reddere debeant. Cap. IX.

Ex concil. Laodicẽsi cap. 46.

QVod oporteat eos qui ad baptisma veniunt fidem discere, & quinta feria septimanæ maioris episcopo aut presbyteris reddere.

Vt omnes baptizandi prius sint exorcizandi. Cap. X.

Ex decret. Celest. papæ Galliarum episc. missis, c. 12

ILlud etiam quod circa baptizandos in vniuerso mundo sancta Ecclesia vniformiter agit, non ocioso contemplamur intuitu, cum siue

ue paruuli, siue iuuenes ad regenerationis veniunt sacramētum, non prius fontem vitæ adeant, quam & exufflationibus clericorum spiritus ab eis immundus abigatur, vt tūc vere appareat, quomodo princeps huius mundi mittatur foras.

Vt baptizādi nomine dato à carne & vino se abstineant. Cap. XI.

Ex concil. Carthagi. cap. 85.

BAptizandi nomen suum dent sub abstinentia vini & carnium, ac manus impositione crebro examinent baptismum.

Quod neophyti à lautioribus cibis aliquod tēpus, & à coniugijs se abstinere debeant. Cap. XII.

Ex eodem cap. 87.

NEophyti aliquandiu a lautioribus epulis, & spectaculis, vel coniugibus abstineant.

Vt omnis presbyter vas baptismale habeat. Cap. XIII.

Ex concil. Meldens. cap. 7.

OMnis presbyter qui fontem lapideum habere nequiuerit, vas conueniens ad hoc solummodo baptizandi officium habeat, quod extra Ecclesiam non deportetur. Similiter ad corporale lauandum & ad pallas altaris propria vasa habeantur, in quibus nihil aliud fiat.

Vt nullus presbyter nisi in ciuitatibus baptizare præsumat, excepto causa infirmitatis. Cap. XIIII.

Ex eodem cap. 48.

NEmo presbyterorum baptizare præsumat, nisi in ciuitatibus atque temporibus constitutis, nisi causa ægritudinis, vel certe necessitatis, & loca illa autoritatem & priuilegia debita retineant.

Qualiter ei qui fidelis existere voluerit baptismum sit tribuendum. Cap. XV.

Ex decret. Clementis papę, cum ctis fidelibus missis cap. 61.

SI quis ergo fidelis voluerit existere, & desiderat baptizari, exutus prioribus malis de reliquo pro bonis actibus hæres bonorum cœlestium ex gestis proprijs fiat. Accedat ad sacerdotem suum, & ipsi det nomen suum, atque ab eo audiat mysteria regni cœlorum. Leiuinijs frequentibus operam impendat, ac semetipsum in omnibus probet, vt tres menses iam cōsummando, in die festo possit baptizari. Baptizetur vnusquisque in aquis perennibus nomine trinæ beatitudinis inuocato super se, perunctus primo oleo per orationem sanctificato, vt ita demū per hæc cōsecratus, possit percipere locum cum sanctis.

De martyribus qui sine baptismo martyrium susceperunt. Cap. XVI.

Ex dictis Augustini

CAtechumenum quamuis in bonis operibus defunctum, vitam habere non credimus, excepto duntaxat, nisi martyrij sacramēta compleantur. Baptizatus confitetur fidem suam coram sacerdote, & interrogatus respondebit. Hoc idem martyr coram persequutore facit, qui & confitetur fidem, & interrogatus respondet. Ille post confessionem aspergitur martyrio, vel vero aspergitur sanguine, vel tingitur igne. Ille manus impositiōe pōtificis accipit spiritum sanctū. Hic habitaculū efficitur spūs sancti dū non est ipse qui loquitur, sed spūs qui in illo loquitur. Ille cōmunicat Eucharistiæ in cōmemoratione mortis domini: hic ipsi Christo cōmoritur. Ille cōfitetur se mundi actibus renunciaturum, hic ipse renūciauit

vitæ

vitæ. Illi omnia peccata remittũtur, isti extinguuntur.

Quod catechumenis sacramentum in Pascha dari non debeat. Cap. XVII.

Ex concil. Carthagi. cap. 5. ITem placuit vt p solennissimos Paschales dies sacramentum catechumenis non detur, nisi solum salis, quia si fideles per illos dies sacramentum non mutant, nec catechumenos oportet mutare.

De catechumenis à baptisterio remouendis. Cap. XVIII.

Ex concil. Arausico. cap. 17. AD baptisterium catechumeni nunquam admittẽdi sunt, nisi ipsi baptizentur.

De catechumenis segregandis & informandis. Cap. XIX.

Ex eodem cap. 18. A Fidelium benedictione catechumeni etiam inter domesticos ordines, in quantum caueri potest, segregandi informandique sunt, vt se & signandos, vel benedicendos semotim offerant.

De catechumenis peccantibus. Cap. XX.

Ex concil. Neocæsa. cap. 5. CAtechumenus si ingrediatur Ecclesiam, & in ordine eorum qui instruuntur assistat, hic autem deprehensus fuerit peccans, siquidem genu flectit, audiat vt non delinquat vlterius. Si vero & audiẽs peccauerit expellatur.

De illis qui nuper sunt baptizati quod promoueri non debeant. Cap. XXI.

Ex concil. Laodicẽsi cap. 3. DE his qui nuper sunt illuminati baptismate, quod eos in sacerdotali non conueniat ordine promoueri.

De presbyteris si in Trinitate iuxta præceptum domini non baptizauerint. Cap. XXII.

Ex canone apostolo. SI quis episcopus aut presbyter iuxta præceptum domini non baptizauerit in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, sed in tribus sine initio principijs, aut in tribus filijs, aut in tribus paracletis abijciatur.

De eadem re. Cap. XXIII.

SI quis episcopus aut presbyter non trinam mersionem vnius mysterij celebrauerit, sed semel mergit in baptismate quod dari videtur in morte domini, deponatur: Nõ enim dixit dominus: In morte mea baptizate, sed: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Ex eodem

Quod in baptismo & in confirmatione, si necesse fuerit, vnus patrinus possit esse. Cap. XXIIII.

IN catechumeno & in baptismo & in confirmatione vnus pater potest fieri, si necessitas cogit: non est tamen consuetudo Romana, sed per singula singuli suscipiunt. Ex decret. Ygini papæ, cap. 10

Vt vnus patrinus vel patrina ad suscipiendum infantem accedat. Cap. XXV.

VT non plures ad suscipiendũ de baptismo infantem accedant, quam vnus, siue vir, siue mulier. In confirmationibus quoque idipsum fiat. Ex decret. Leonis papæ apud S. Medardũ.

Vt ille qui non est baptizatus, vel confirmatus, à baptismo nullum recipiat. Cap. XXVI.

IN baptismo vel in chrismate non põtest alium suscipere in filium ipse qui non est baptizatus, vel confirmatus. Ex concil. Moguntĩ. cap. 2.

Vt nullus patrinus fiat, nisi recte credat. Cap. XXVII.

VT nemo a sacro fonte aliquẽ suscipiat, nisi Orationem dominicam & Symbolũ iuxta suam linguam & intellectum teneat, & coram presbytero decantet, & vt intelli- Ex concil. Parisiensi cap. 2.

telligāt omnes pactum quod cum Deo pepegerunt.

Vt presbyteri à patrinis requirāt si Symbolum teneant. Cap. XXVIII.

Ex concil. Vvormacie.4.ca.1

ANnuncient presbyteri, vt neque viri, neque fœminæ de sacro fonte filiolos, vel filiolas suscipiant, nisi memoriter Symbolū & Orationem dominicam tenuerint.

De Symbolo octo dies añ Pascha publice in omnibus Ecclesijs recitando. Cap. XXIX.

Ex concil. Agathen. cap.12.

SYmbolum etiam placuit ab omnibus Ecclesijs vna die, id est, octo dies ante dominicam resurrectionem, publice in Ecclesia competentibus tradi.

De gentilibus infirmis si baptismum desiderant Cap. XXX.

Ex eodem concilio cap.3.

GEntiles si in infirmitate desiderauerint sibi manum imponi, si fuerint ex aliqua parte honesta vita, placuit eis manum imponi, & fieri Christianos.

De grauida baptizanda. Cap. XXXI.

Ex concil. Neocæsa. cap.6.

GRauidam oportet baptizari quando voluerit. Nihil enim in hoc quæ parit nascenti communicat, propterea quod vniuscuiusque propositum in confessione declaratur.

De paruulis infirmis baptizandis. Cap. XXXII.

Ex concil. Haberge runda.c. 5

DE paruulis vero qui nuper materno vtero æditi sunt placuit constitui, vt si infirmi, vt assolet, fuerint, & lac maternum nō appetunt, etiam eadem die qua nati sunt, si oblati fuerint, baptizentur.

De illis qui in ægritudine baptizātur. Cap. XXXIII.

Ex concil. Neocæsa. cap. 12.

SI quis ergo in ęgritudine fuerit baptizatus, presbyter ordinari non debet, Non enim fides illius est voluntaria, sed ex necessitate descendit, nisi forte postea ipsius studium, & fides huius probabilis videtur, aut hominum raritas cogit.

De illis qui paruulos recentes negant esse baptizandos. Cap. XXXIIII.

Ex concil. Africano, cap.66.

ITem placuit vt quicunque paruulos recentes ab vteris matrum baptizandos negat, aut dicit in remissionem quidem peccatorum eos non baptizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod lauacro regenerationis expietur, vnde sit consequēs, vt in eis forma baptismatis in remissionem peccatorum nō vera sed falsa intelligatur, anathema sit, quoniam non aliter intelligēdum est quod ait Apostolus: Per vnū hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omēs homines pertransijt, in quo omnes peccauerunt, nisi quemadmodum Ecclesia catholica vbique diffusa semper intellexit. Propter hāc enim regulam fidei, etiam paruuli qui nihil peccatorum in seipsis adhuc committere potuerunt, ideo in peccatorum remissionem veraciter baptizātur, vt in eis regeneratione mundetur, quod generatione traxerunt.

De infirmis baptizatis. Cap. XXXV.

Ex concil. Laodicen. cap.47.

QVod oporteat eos qui in ęgritudine percipiunt baptisma, postquam conualuerint fidem perdiscere, & scire cuius muneris participes facti sint.

De ægrotantibus si baptismum desiderant & post obmutescunt. Cap. XXXVI.

P Vt

Ex concil. Africano, cap. 14.

VT ægrotãtes si pro se respondere non possunt, quum voluntatis eorum testimonium sui qui periculo proprio adfuere dixerint baptizentur, & vt scœnicis atque hystrionibus cæterisq; huiusmodi personis reconciliatio non negetur.

De mortuis non baptizandis Cap. XXXVII.

Ex concil. Carthagi. cap. 6.

CAuendum est, ne mortuos etiam baptizari posse fratrum infirmitas credat, quibus nec Eucharistiam dare animaduertat.

De subito obmutescente, si testes habuerit, baptizando. Cap. XXXVIII.

Ex concil. Arausico, cap. 12.

SVbito obmutescens prout statutum est, baptizari, & pœnitẽtiam accipere potest, si voluntatis præteritæ testimonium aliorum verbis habet, aut præsentes in suo nutu.

De his qui apud hæreticos baptizantur in nomine sanctæ Trinitatis. Cap. XXXIX.

Ex concil. Rotoma. cap. 5.

BAptisma vnũ est, sed in Ecclesia catholica cuius nos mẽbra effecti sumus, vbi vna fides est, vbi in nomine patris, & filij, & spiritus sancti datur. Et ideo qui apud illos hereticos baptizati sunt, qui in sanctæ Trinitatis confessione baptizant, & veniunt ad nos, recipiantur quidem quasi baptizati, ne sanctæ Trinitatis inuocatio vel confessio annulletur, sed doceantur integre, & instruantur sensu sanctæ Trinitatis, & mysterio quod in sancta Ecclesia tenetur: & si consentiũt credere, vel adquiescunt confiteri, purgatę fidei integritate, firmentur manus impositione. Si vero paruuli sunt hebetes qui doctrinam non capiant, respondeant pro illis qui eos offerunt iuxta morem baptizãdi, & ita interrogentur, vt sciant qd respondere debeant, & sic manus impositionem accipiant.

De eadem re. Cap. XL.

Ex concil. Vvormacien. cap. 5.

QVicunq; baptizatus fuerit ab hæreticis in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, nullo modo rebaptizari debet, sed per solam manus impositionem purgandus est.

Vt baptismus in Trinitate susceptus non iteretur. Cap. XLI.

Ex concil. Carthagi. cap. 6.

VT baptismum in Trinitate susceptum non iteretur. Ergo si vobis placet, consideremus primum titulum de rebaptizatis, & sanctitatem vestram postulo, vt mentis vestræ placita producatis ad descendentem in aquam, & interrogatum in Trinitate secũdum Euangelij fidem & apostolorum doctrinam, & confessum bonam conscientiam in Deum de resurrectione Iesu Christi, liceat iterum in terrogari in eadem fide, & in aqua iterum tingi? Vniuersi episcopi dixerunt, absit, absit: illicitam esse sancimus rebaptizationem, & satis esse alienum a syncera fide, & a catholica disciplina.

De illis qui nesciunt qua fide baptizati sint. Cap. XLII.

Ex decretis Leonis papæ, epist. per Siciliã constitutis, cap. 19.

HI autem, de quibus scripsisti, qui se baptizatos sciunt, sed cuius fidei fuerint qui eos baptizauerunt se nescire profitentur, quoniam quolibet modo formam baptismatis acceperunt, baptizandi non sunt, sed per manus impositionem, virtutem spiritus sancti, quam ab hæreticis accipere non po-

potuerunt, catholicis copulandi sunt.

De presbytero qui grammaticam ignorabat, & tamen in Trinitate baptizabat. Cap. XLIII.

Ex epiſto. Zachariæ papæ ad Bonifaciũ Moguntĩ. archiepm

VIrgilius & Sedonius religioſi viri apud Bauariorũ prouinciam degentes, ſuis nos literis viſunt, per quas intimauerunt quod tua reuerenda fraternitas iniungeret eis Chriſtianos denuo baptizare. Quod audientes, nimis ſumus conturbati, & in admirationem quandam incidimus, ſi haberetur vt dictum eſt. Retulerunt quippe quod fuerit in eadem prouincia ſacerdos qui Latinam linguam penitus ignorabat, & dum baptizaret, neſciens Latini eloquij infringere linguam diceret: Baptizo te in nomine patria, & filia, & ſpiritus ſancti, ac per hoc tua reuerenda fraternitas conſiderauit rebaptizare. Sed ſanctiſſime frater, ſi ille qui baptizauit non errorem introducens, aut hæreſim, ſed pro ſola ignorantia Romanæ loquutionis infringendo linguam, vt præfati ſumus, baptizans dixiſſet, non poſſumus conſentire vt denuo baptizentur: quia quod tua bene compertum habet ſancta fraternitas, quicunque baptizatus fuerit ab hæreticis in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, nullo modo rebaptizari debet, ſed per ſolam manus impoſitionem purgari debet. Nam ſanctiſſime frater ſi ita eſt, vt nobis relatum eſt, non amplius a te illis prædicetur aliquid huiuſmodi, ſed vt ſancti patres docent & prædicant, tua ſanctitas ſtudeat conſeruare.

De illis qui aliquam habent dubitationem baptiſmatis, vt rebaptizentur. Cap. XLIIII.

Ex decret. Leonis papæ, ad Ruſticũ Narbonẽ. epm miſſis. cap. 17.

SI nulla exſtant indicia inter propinquos aut familiares, nulla inter clericos, aut vicinos, quibus hi de quibus quæritur baptizati ſuiſſe doceantur, agendum eſt vt renaſcantur, ne manifeſte pereant. In quibus quod non oſtenditur geſtum, ratio non ſinit vt videatur iteratum. Qui autem poſſunt meminiſſe quod ad Eccleſiam veniebant cum parentibus ſuis, poſſunt recordari an quod eorum parentibus dabatur acceperint. Sed ſi hoc etiam ab ipſa memoria alienum eſt, conferendum eis videtur, quod collatum eſſe neſcitur, quia non temeritas interuenit præſumptionis, vbi eſt diligentia pietatis.

De infantibus ſi certos teſtes habere non poſſunt, eos non eſſe baptizatos. Cap. XLV.

Ex concil. Africano, cap. 39.

ITem placuit de infantibus quoties non inueniuntur certiſſimi teſtes qui eos baptizatos eſſe ſine dubitatione teſtẽtur, neq; ipſi ſunt per ętatem, de traditis ſibi ſacramẽtis idonei reſpondere, abſque vllo ſcrupulo eos eſſe baptizandos, ne iſta trepidatio eos faciat ſacramentorum purgatione priuari. Hinc enim legati Maurorum fratres noſtros conſuluerunt, quia multos tales a barbaris redimunt.

De presbyteris per quorum negligentiam ſine baptiſmate aliquis mortuus fuerit. Cap. XLVI.

Ex decret. Syxti papæ. cap. 5.

PErpendant presbyteri quanti diſcriminis ſit animas innocẽtium per eorum negligẽtiam a re-

gno Dei excludi. Si enim gaudium est in cœlo sup vno peccatore pœnitentiam agente, quid putas, quanta ira & indignatio super illum erit, qui per suam negligentiam ianuas paradisi innocentibus claudit? Et ideo presbyteri summa diligentia caueant, ne animas pro quibus sanguis Christi effusus est, per suam incuriam a cœlesti beatitudine separent, sed si, quod absit, euenerit, graui pœnitentiæ luctu diebus vitæ suæ se submittat, per cuius euenerit neglectum.

Vt nullus presbyter in propria prouincia, vel in alia cuiquam infirmo baptismũ denegare præsumat. Cap. XLVII.

Ex decret. Martini papę, ca. 3

QVicunq; presbyter in propria prouincia aut in alia, vel vbicunq; inuentus fuerit, commendatum sibi infirmum baptizare noluerit, vel pro intẽtione itineris, vel de aliqua excusatione, & sic sine baptismo moritur, deponatur.

De illis qui denuo baptizati sunt. Cap. XLVIII.

Ex decret. Leonis papæ, ad Niceã epm Aqlileiẽm cap. 47.

HIs vero, de quibus similiter dilectio tua nos credidit cõsulendos, qui ad iterandum baptismum vel metu coacti, vel errore traducti sunt, & nunc se contra catholicæ fidei sacramentum egisse cognoscunt, ea est custodienda moderatio, qua in societatem nostram non nisi per pœnitentiæ remedium, & per impositionem episcopalis manus, communionis recipiant vnitatem. Tempora autem pœnitudinis habita moderatione tuo cõstituenda iudicio, prout conuersorum animos inspexeris esse deuotos, pariterque etiam habentes ætatis senilis intuitum, & periculorum quorumcq; aut ægritudinum respicientes necessitates. In quibus si qs ita grauiter vrgeatur, vt dum adhuc pœnitet, de salute ipsius desperetur, oportet ei per sacerdotalem solicitudinem cõmunionis gratia subueniri.

De hoc si paruulus ægrotans ad quemlibet presbyterum baptismi gratia deferatur. Cap. XLIX.

Ex decret. Eugenij papę, ca. 6

SI paruulus ægrotans ad quemlibet presbyterorum baptismi gratia de cuiuslibet parochia allatus fuerit, ei baptismi sacramẽtum non denegetur. Si quis hoc munus petenti concedere detrectauerit, & ille paruulus absq; baptismatis gratia mortuus fuerit, nouerit ille se, q eum non baptizauit, pro eius anima rationem redditurum, & apud synodum acerrime corrigendum.

De illis qui bis vel ter confirmati vel baptizati sunt. Cap. L.

Ex concil. Terraconẽsi, cap. 6

DIctum nobis est, quod quidam de plebe bis, aut ter, ab episcopis ignorantibus tamen eisdem episcopis confirmentur. Vnde nobis visum est, eandem confirmationem, sicut nec baptismum, iterari minime debere: quia bis vel amplius baptizatos aut confirmatos, non seculo sed soli domino sub habitu regulari vel clericali religiosissime famulari decretum est.

De illis qui bis ignorantes baptizati sunt. Cap. LI.

Ex pœnitentiali Theodori ca. 14.

QVi bis ignorantes baptizati sunt non indigent pro eo pœnitere, nisi quod secundum ca

nones

nones non possunt ordinari, nisi magna aliqua necessitas cogat. Qui autem non ignari iterum baptizati sunt, quasi iterum Christum crucifixerint, septem annos pœniteant, quartam, & sextam feriam, & tres Quadragesimas pœniteant. Si pro vitio aliquo fuerit, similiter. Si pro munditia putauerint, tribus annis similiter pœniteant.

De paruulorum animabus qui sine baptismate moriuntur. Cap. LII.

Ex epistol. Grego. papæ scripta Secundino seruo Dei recluso.

IN extremo vero epistolæ requisisti quid eis respondendum sit, qui dilectionem tuam de paruulorum animabus requirunt, qui sine gratia baptismatis moriuntur, dicentes: Si corpus originali tenetur culpa, vnde anima quæ a Deo datur rea erit, quæ adhuc in actuali delicto non consensit corpori? Sed hac dere dulcissima mihi tua charitas sciat, quia de origine animæ inter sanctos patres requisitio non parua versata est, sed vtrum ipsa ab Adam descenderit, an certe singulis detur, incertum remansit, eamque in hac vita insolubiliter fassi sunt esse quæstionem. Grauis est enim quæstio, nec valet ab homine comprehendi: quia si de Adæ substantia anima cum carne nascitur, quur non etiam cum carne moritur? Si vero cum carne quæ ab Adam prolata est, obligata peccatis tenetur. Sed quum hoc sit, incertum non est, quia nisi sacra baptismatis gratia fuerit renatus homo, omnis anima originalis peccati vinculis est obstricta. Hinc enim scriptum est: Non est mundus in conspectu eius, nec vnius diei infans super terram. Hinc Dauid ait: In iniquitatibus conceptus sum, & in delictis peperit me mater mea. Hinc ipsa Veritas dicit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorum. Hinc Paulus apostolus ait: Sicut in Adã omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. Quum ergo infans qui nihil peccauit in conspectu omnipotentis Dei esse non valet mundus, quur Psalmista ex legitimo coniugio prolatus, in iniquitate conceptus est? Quur? nisi quia qui mundatus aqua baptismatis non fuerit mundus non est? Quur in Adam omnes homo moritur, si originalis peccati vinculis non tenetur? Sed quia genus humanum in parente primo velut in radice putruit, ariditatem erexit in ramis, & inde omnis homo cum peccato nascitur, vnde primus homo permanere voluit in peccato. De his autem subtilius ac latius loqui debueram, sed dum me & curarum tumultus præmunt, & harũ portitor vt laxaretur importunus extitit, vnde multa debui, pauca locutus sum.

De energumenis baptizatis. Cap. LIII.

Ex concil. Arausico, cap. 13.

ENergumeni baptizati de purgatione sua curantes, si se solicitudini clericorum tradunt, monitisque obtemperant, omnimodis cõmunicent, sacramenti ipsius virtute vel muniendi ab incursu dæmonis quo infestantur, vel purgandi, quorum iam ostenditur vitæ purgatio.

De energumenis & catechumenis baptizandis. Cap. LIIII.

Ex eodem cap. 14.

ENergumenis & catechumenis in quantum vel necessitas exegerit, vel opportunitas permiserit, de baptismate consulendum.

De rebaptizatis Cap. LV.

Ex concil. Euerdensi cap. 14.

CVm rebaptizatis fideles religiosi nec in cibo participent.

De presbytero qui recte baptizatum denuo baptizauerit, & non recte baptizatum ab hæreticis non baptizauerit. Cap. LVI.

Ex concil. Lugdun. cap. 47.

EPiscopus aut presbyter si eum qui secundum veritatem habuerit baptisma denuo baptizauerit, aut si pollutum ab impijs, & non recte baptizatum non baptizauerit, deponatur, tanquam deridens crucē & mortem domini, nec sacerdotes veros a falsis sacerdotibus iure discernens.

Vt diaconi suam mensuram custodiāt. Cap. LVII.

Ex decret. Gelasij papę, ca. 7.

DIacones quoque propriam cō stituimus seruare mensuram, nec vltra tenorem paternis canonibus deputatum, quippiam tentare permittimus: nihil eorum suo ministerio penitus applicare, quæ primis ordinibus propriæ decreuit antiquitas. Absque episcopo & presbytero baptizare non audeāt, nisi prædictis fortassis officijs longius constitutis, necessitas extrema compellat, quod & laicis Christianis facere plerumque conceditur.

De inordinato si quasi ordinatus baptizare præsumpserit. Cap. LVIII.

Ex decret. Hormisdę papę, c. 4

SI quis baptizat, aut aliquid diuinum officium exercuerit per temeritatem non ordinatus, abijciatur ab Ecclesia, & nunquam ordinetur.

Vt presbyteri populum admoneant vt suos infantulos ad confirmationem episcopo præsentent. Cap. LIX.

Ex concil. Vvormacien. ca. 8.

ANnuncient presbyteri populis, vt quam citius potuerint, suos infantulos ad confirmandum episcopo pręsentari faciant. Quod si neglexerint, & presbyter & populus canonicis disciplinis subiacęant.

Vt omnes perfectę ætatis, ieiuni ad confirmationem veniant. Cap. LX.

Ex concil. Aurelian. cap. 5

VTieiuni ad confirmationem veniant perfectæ ætatis, & moneantur confessiones facere prius, vt mundi donum sancti spiri valeant accipere, & quia nunquam erit Christianus, nisi confirmatione episcopali fuerit chrismatus.

De duobus sacramentis, id est, baptismo & manus impositione. Cap. LXI.

Melchia. papa Hispaniarum episcopis hæc scribit, cap. 6.

DE his vero super quibus rogitastis vos informari, id est, vtrum maius esset sacramentum manus impositionis episcoporum, aut baptismus, scitote vtrunque magnum esse sacramentum. Et sicut vnum a maioribus fit, id est, a summis pontificibus quod a minoribus perfici non potest, ita & maiori veneratione venerandum & tenendum est. Sed ita coniuncta sunt hæc duo sacramenta, vt ab inuicem nisi morte præueniente nullatenus possint segregari, & vnum sine altero rite perfici non potest.

Vt

Vt omnes Christiani ad confirmationem festinent. Cap. LXII.

Ex concil. Vvorma. cap. 6.

VT ad prædicationem & confirmationem episcopi omnes deuote conueniant, eiq; fideliter ministrent, & obediant.

Item de manus impositione. Cap. LXIII.

Eusebius papa fratribus p Campaniam & Tusciam constitutis scribit.

MAnus quoq; impositionis sacramentum magna veneratione tenendum est, quod ab alijs perfici non potest, nisi a summis sacerdotibus. Nec tempore apostolorum ab alijs quam ab ipsis apostolis legitur, aut scitur peractum esse: neque ab alijs, sicut iam dictum est, quam ab illis qui eorum locum tenent vnquam perfici potest aut fieri debet. Nam si aliter præsumptum fuerit, irritum habeatur & vacuum, nec inter Ecclesiastica vnquam reputabitur sacramenta.

Item de confirmatione. Cap. LXIIII.

Ex concil. Mogunt. cap. 5.

PRæcipimus vt ad accipiendum per manus impositiõem pontificis spiritus sancti donum, solicite & deuote omnes concurrant, & episcopo suo ea quæ necessaria sunt fideliter ministrent, eique ab omnibus & per omnia obediatur.

Quod omnes fideles accepto baptismate chrisma percipere debeant. Cap. LXV.

Ex concil. Laodicen. cap. 48.

QVod oporteat eos qui baptizantur post lauacrum chrisma cœleste percipere, & regni Christi participes inueniri.

Vt omnes renati fonte baptismatis, donum sancti spiritus per manus impositionem accipere debeant. Cap. LXVI.

Ex epistol. Anteri papæ, cap. 15

OMnes enim fideles per manus impositionem episcoporum, post baptismum accipere debent spiritum sanctum, vt pleni Christiani inueniantur. De spiritu sancto accipimus, vt spiritales efficiamur: quia animalis homo, non percipit ea quæ sunt spiritus Dei: quia quum spiritus sanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam, ad constantiam dilatatur. De spiritu sancto accipimus, vt sapiamus inter bonum & malum discernere, iusta diligere, iniusta respuere, vt inuidiæ ac superbiæ repugnemus, vt luxuriæ, ac diuersis illecebris, & fœdis indignisque cupiditatibus resistamus. De spiritu sancto accipimus, vt amore & gloriæ ardore succensi, erigere a terrenis mentem ad superna & ad diuina valeamus.

Vt episcopi non nisi ieiuni confirmationes faciant, excepta causa infirmitatis. Cap. LXVII.

Ex concil. Meldensi, cap. 6.

VT episcopi nõ nisi ieiuni per impositionem manuum spiritum sanctum tradant, exceptis infirmis, & morte periclitantibus. Sicut autem duobus temporibus, Pascha videlicet & Pentecoste, a ieiunis celebrari debet baptismus, ita etiam traditionem sancti spiritus a ieiunis pontificibus conuenit celebrari.

Vt episcopis in campo, si necesse sit, liceat confirmare, melius est autem in Ecclesia, aut in atrio Ecclesiæ. Cap. LXVIII.

Ex concil. Remensi cap. 10.

EPiscopo liceat in campo, si necesse sit, confirmare.

Vt à solis episcopis baptizati sint consignandi. Cap. LXIX.

Ex decret. Innocent ij papæ Decētio epo missis, ca. 3

DE consignandis vero infantibus manifestum est, non ab alio quam ab episcopo fieri licere, nam presbyteri, licet sint secundi sacerdotes, pontificatus tamen apicem non habent. Hoc autem pontificibus solis deberi, vt vel consignent, vel paracletum spiritum tradant, non solum consuetudo ecclesiastica demonstrat, verum illa lectio Actuum apostolorum quæ asserit Petrum & Ioannem esse directos, quo iam baptizatis tradant spiritum sanctum. Nam presbyteris seu extra episcopum seu præsente episcopo cum baptizant chrismate baptizatos vngere licet, sed quod ab episcopo fuerit consecratum, non tamen frontem ex eo dem oleo signare, quod solis debetur episcopis, cum tradunt spiritum paracletum.

Vt presbyteri baptizatos in frontibus chrismate signare non audeant. Cap. LXX.

Ex re. Gre. ad Ianuariū episc. Caralitanū, ca. 200.

PResbyteri baptizatos infantes signare in frontibus suis chrismate non præsumant, sed presbyteri baptizatos tangant in pectore, vt episcopi postmodum confirment in fronte.

De presbyteris qui pro baptismate precia requirunt. Cap. LXXI.

Ex epist. Gelasij papæ, ca. 5.

BAptizandis consignandisque fidelibus precia nulla præfigant, nec illationibus quibuslibet impositis exagitare cupiant renascentes: quoniam quod gratis accepimus, gratis dare mandamur. Et ideo nihil a prædictis prorsus exigere moliantur, quo vel paupertate cogente deterriti, vel indignatione reuocati, redemptionis suæ causas adire despiciant, certum habentes, quod qui prohibita deprehensi fuerint admisisse, vel commissa non potius sua sponte correxerint, periculum subituri proprij sint honoris.

De presbyteris qui veteri chrismate baptizare præsumunt. Cap. LXXII.

Ex concil. Lugdun. cap. 3

SI quis de alio chrismate, quam de illo nouo quod proprij episcopi largitione vel concessione acceperit, baptizare nisi præoccupante morte tentauerit, pro temeritatis ausu ipse in se suæ damnationis protulisse sententiam manifestatur.

Vt presbyter in sua plebe sine chrismate ire non debeat. Cap. LXXIII.

Ex concil. Vasensi, cap. 2.

NVllum presbyterorū in plebe sibi commissa sine chrismate vnquam debere progredi: quia inter nos placuit semel in baptismate chrismari. De eo autem qui in baptismate quacunque necessitate faciente non chrismatus fuerit, in confirmatione sacerdotis perficietur.

De presbytero qui se deprehenderit nō esse baptizatum. Cap. LXXIIII.

Ex concil. apud Compendium, cap. 5.

SI quis presbyter ordinatus deprehenderit se non esse baptizatum, baptizetur & ordinetur iterum, & omnes quos prius baptizauit.

De presbyteris quomodo in cœna domini de chrismate, de oleo sanctificato, de oleo infirmorum facere debeant. Cap. LXXV.

Ex concil. Meldensi, cap. 1.

VT presbyter in cœna domini ampullas tres secum deferat, vnam ad chrisma, alteram ad oleum ad catechumenos inungen-

gen-

gendos, tertiam ad infirmos iuxta sententiam apostolicam, vt quādo quis infirmatur inducat presbyteros Ecclesiæ, &c̄.

De eadem re. Cap. LXXVI.

Ex concil. apud Valentias, ca. 2.

PResbyteri qui diœcesanas Ecclesias regunt, non a quibuslibet episcopis, sed a suo, nec per iuniorem clericum, sed per seipsos, aut per illum qui eiusdem ordinis sit, ante Paschæ solennitatem chrisma petant.

De eadem re. Cap. LXXVII.

Ex concil. Meldensi, cap. 5.

VT nemo episcoporum, vel quilibet minister ecclesiasticus, propter sacrum chrisma aliquid muneris accipiat, neque denarios, vel quælibet munuscula, quæ per ministros episcoporum, a presbyteris inordinabiliter exigun tur.

De eadem re. Cap. LXXVIII.

Ex concil. Vasensi, cap. 10.

PEr singula territoria presbyteri vel ministri ab episcopis nō prout libitū fuerit a vicinioribus, sed a suis proprijs per annos singulos petant chrisma, appropinquante solēnitate Paschali, nec per quemcunque alium quam per seipsos, aut per vicarios eiusdem ordinis: quia inhonorum est, inferioribus summa committi. Optimum autem est, vt ipse suscipiat, qui in tradendo vsurus est.

De presbyteris qui pro accipiendo chrismate ad ciuitates venire solent. Cap. LXXIX.

Ex concil. Meldensi, cap. 6.

DE presbyteris, qui accipiendi chrismatis gratia ad ciuitates in cœna domini venire soliti erāt, sancitum est, vt de his qui lōge positi sunt, de octo vel decem vnus ab archidiacono eligatur, qui acceptū chrisma sibi & socijs diligenter perferat. Hi vero qui non longius a ciuitate quam quatuor aut quinque milibus habitant, more solito ad accipiendum chrisma per se veniant. Discendi vero gratia, alio non Quadragesimali tempore ad ciuitatem conuocentur, propter plebes sibi commissas.

De chrismate quod semper sub sera esse debeat. Cap. LXXX.

Ex concil. Turonen. cap. 3.

PRæterea & illud omnimodis obseruandum est, vt sacrum chrisma, & oleum consecratum semper sub sera sit, ne illud vnde Christo incorporamur, & vnde omnes fideles sanctificantur, vnde reges & sacerdotes inunguntur, aliquis infidelis, aut immundus tangat, aut aliquis perfidus ad Dei iudicium subuertendum surripiat, quod experimento didicimus.

De Iudæis quomodo ante baptismum examinari debeant. Cap. LXXXI.

Ex concil. Agathen. cap. 34.

IVdęi quorum perfidia frequenter ad fomitem redit, si ad legem catholicam venire voluerint, octo menses inter catechumenos Ecclesiæ limen introeant, & si pura fide venire noscuntur, tunc demum baptismatis gratiam mereātur. Quod si casu aliquo periculum infirmitatis intra præscriptum tempus incurrerint, & desperati fuerint, baptizentur.

De Iudæis vt nullus eis vim ad credendum debeat inferre. Cap. LXXXII.

Ex concil. Toletan. 5 cap. 57.

DE Iudęis aūt hoc p̄cepit sancta synodus, nemini deinceps ad credendum vim inferre. Cui enim vult

vult Deus miseretur,& quem vult indurat. Non enim tales inuiti saluandi sunt sed volentes, vt integra sit forma iustitiæ. Sicut homo propria arbitrij voluntate serpenti obediens perijt, sic vocante se gratia Dei propriæ mentis conuersione homo quisque credendo saluatur. Ergo non vi, sed libera arbitrij facultate, vt conuertantur saluandi sunt, non potius impellendi. Qui autem iampridem ad Christianitatem coacti sunt, sicut factum est tẽporibus religiosissimi principis Sisenandi, quia iã constat eos sacramentis diuinis associatos,& baptismi gratiam suscepisse,& chrismate vnctos esse,& corporis domini & sanguinis extitisse participes, oportet vt fidem etiam quam vi vel necessitate susceperunt, tenere cogantur, ne nomen domini blasphemetur, fidesque quam susceperunt, vilis ac contemptibilis habeatur.

Vt Iudæorum filij baptizati ab eorum consortio separari debeant. Cap. LXXXIII.

Ex codẽ s. cap. 60.

IVdæorum filios vel filias baptizatos, ne parentum vltra inuoluantur erroribus ab eorum consortio separari decernimus, deputatos aut monasterijs, aut Christianis viris, aut mulieribus Deum timentibus, vt sub eorum conuersatione cultum fidei discant, atque in melius constituti, tam in moribus quam in fide proficiant.

Vt nulla communio sit Hebræis ad fidem Christianam translatis, cum alijs nõdum baptizatis. Cap. LXXXIIII.

Ex codẽ s. cap. 62.

SAepe malorum consortia etiam bonos corrumpunt, quanto magis eos qui ad vitia proni sunt? Nulla igitur vltra communio sit Hebræis ad fidem Christianam translatis, cum his qui adhuc in veteri ritu consistunt, ne forte eorum participatione subuertãtur. Quicunq; igitur amodo ex his qui baptizati sunt infidelium consortia non vitauerint,& hi Christianis donentur,& illi publicis cædibus deputentur.

De Iudæis qui apostatauerint. Cap. LXXXV.

Ex eodem concilio s. cap. 59.

PLeriq; qui ex Iudæis dudum ad Christianam fidem promoti sunt, nunc blasphemantes Christum, nõ solum Iudaicos ritus perpetrasse noscuntur, sed etiam & abominandas circuncisiones exercere noscuntur. De quibus, consultu pijssimi ac religiosissimi dñi nostri Sisenandi regis, hoc sanctum decreuit concilium, vt huiusmodi transgressores pontificali autoritate correcti, ad cultum Christiani dogmatis reuocentur, vt quos voluntas propria non emendat, animaduersio sacerdotalis coerceat. Eos autem quos circunciderunt, si filij eorum sunt, a parentum consortio separentur, si serui, pro iniuria corporis sui libertati tradantur.

De seruis Iudæorum. Cap. LXXXVI.

Ex eod. s. cap. 9.

ITem vt si Iudæorum serui necdum cõuersi ad Christi gratiam conuolauerint, libertati donentur.

De mancipijs Iudæorum quæ ad baptismum confugiunt. Cap. LXXXVII.

Licet

Ex concil. apud Aruern. c. 30.

LIcet prioribus canonibus iam fuerit definitum, vt de mancipijs paganis quæ apud Iudæos sunt si ad Ecclesiam confugerint, & baptismum petierint, etiam ad quoscunque Christianos refugerint, taxato, & oblato a fidelibus iusto precio ab eorum dominio liberentur: ideo statuimus hoc, vt tam iusta constitutio, ab omnibus catholicis obseruetur.

Item de mancipijs Iudæorum aut Christianis aut ad fidem Christianam venire desiderantibus. Cap. LXXXVIII.

Ex concil. Matiscen. cap. 16.

PRæsenti concilio Deo autore sancimus, vt nullum Christianum mancipium Iudæo deinceps seruiat, sed datis pro quolibet bono mancipio duodecim solidis, ipsum mancipium quicunque Christianorum, seu ad ingenuitatem, seu ad seruitium licentiam habeat redimendi, & si Christianum fieri desiderat & non permittitur, similiter faciat: quia nefas est, vt quod Christus dominus sanguinis sui effusione redemit, blasphemum Christianæ religionis in vinculis tenere. Quod si adquiescere his quæ statuimus quicunque Iudæus noluerit, quam diu ad pecuniam constitutam venire distulerit, liceat mancipium ipsum cum Christianis vbicunque voluerit habitare.

De illis qui de hæresi ad fidem venire desiderant. Cap. LXXXIX.

Ex concil. Aralatens. cap. 9.

SI ad Ecclesiam aliquis de hæresi venerit, interrogent eum de Symbolo, & si viderint eum in patre, & filio, & spiritu sancto esse baptizatum, manus ei tantum imponatur, vt accipiat spiritum sanctum.

De Iudæis si Christianum mancipium circunciderint. Cap. XC.

Ex concil. apud Theo. onis vil la habito. ca. 4.

SI quis Iudæorum Christianum mancipium, vel cuiuslibet sectæ alterius, emerit & circunciderit, a Iudæi ipsius potestate sublatus, in libertate permaneat.

Quid sanctus Gregorius de Iudæis præceperit. Cap. XCII.

Ex re. Gre. ad Ioannem Terracinensem epm.

IOseph præsentium lator Iudæus, insinuauit nobis de loco quodam in quo ad celebrandas festiuitates suas Iudæi in Terracinensi castro consistentes conuenire consueuerant, quod tua eos fraternitas expulisset, & in alium locum pro colendis similiter festiuitatibus suis te quoque noscente & consentiente migrauerint, & nunc de eodem loco etiam expelli se denuo conqueruntur. Quod si ita est, volumus tua fraternitas ab huiusmodi se querela suspendat, & loco quem, sicut prædiximus, cum tua conscientia quo congregentur adepti sunt, eos, sicut mos fuit, ibidem liceat conuenire. Hos enim qui a Christiana religione discordant, mansuetudine, benignitate admonendo, suadendo, ad vnitatem fidei necesse est congregare, ne quos dulcedo prædicationis, & præuentus futuri iudicis terror ad credendum inuitare poterat, minis & terroribus repellantur. Oportet ergo vt audiendum de te verbum Dei benigne conueniant, quam austeritate

quæ

quæ supra modum extenditur expauescant.

De illis baptizatis qui pro periculo mortis à diaconibus baptizati fuerint. Cap. XCII.

Ex concil. Turonico cap. 3

SI quis diaconus regens plebem, sine episcopo vel presbytero, aliquos pro periculo mortis baptizauerit, episcopus eos per benedictionem & confirmationem perficere debebit. Quod si ante de seculo recesserint, sub fide qua quisq; credit poterit esse iustus.

De illis qui presbyteros cogunt denarios pro balsamo dare. Cap. XCIII.

Ex concil. Cauallon. cap. 5.

QVidam fratres dixerunt consuetudinis antiquæ fuisse in eorum Ecclesijs, vt pro balsamo emendo ad chrisma faciendum, siue pro luminaribus Ecclesiæ concinnandis, binos, vel quaternos denarios presbyteri darent. Vnde omnes vno consensu statuimus, vt sicut pro dedicandis basilicis, & dandis ordinibus nihil accipiendum est, ita etiam pro balsamo, siue luminaribus emendis nihil presbyteri chrisma accepturi dent. Episcopi itaque de Ecclesiæ facultatibus balsamum emant, & luminaria singuli in Ecclesijs suis.

De chrismatis panno. Cap. XCIIII.

Ex concil. apud Beluacũ, ca. 8.

SI quis voluerit chrismatis pannum iterum linire, & super aliũ baptizatum mittere, non est absurdum.

Quod catechumeni cum baptizatis mãducare non debeant. Cap. XCV.

Ex concil. Moguntí. cap. 5.

CAtechumeni manducare non debent cum baptizatis, neque osculum eis dare, quanto minus gẽtilis?

De scrutinio faciendo. Cap. XCVI.

Ex concil. Romano, cap. 15.

DE scrutinio faciendo decreuimus, vt in episcopijs, & vbi conuentus est populi, & cleri, & possibilitas permittit ibi celebretur.

De ministerio baptismatis. Ca. XCVII.

Ex concil. Moguntí. cap. 9.

BAptisterij & catechumenorũ ventilata est ratio, vt sacerdotes plenius intelligant qualiter condignis ordinibus efficiant Christianum.

Quod bigamus vocetur qui ante baptismum vxorem, & aliam post baptismum habuit. Cap. XCVIII.

Ex decret. Innocentij papæ ca. 12

DEinde ponitur, non dici oportere bigamum, eum qui catechumenus habuerit atq; amiserit vxorem, si post baptismum fuerit aliam sortitus, eamq; primam videri, quæ nouo homini copulata sit: quia illud coniugium per baptismi sacramentum cum cæteris criminibus sit ablutum. Quod cum de vna vtiq; dicitur, certi si tres habuerit in veteri positus homine vxores, erit ei quæ post baptismum quarta est, sic interpretantibus prima. Virginis æque nomẽ accipiet, quæ quarto ducta est loco. Quis oro istud non videat contra Apostoli esse præceptum, qui ait: Vnius vxoris virum oportere fieri sacerdotem? Sed obijcitur quod in baptismo totum, quicquid in veteri homine gestum est, sit solutum. Dicite mihi, cum pace vestra loquor, crimina tantum dimittuntur in baptismo? An & illa quæ secundum domini præcepta ac Dei instituta cõplentur? Vxorem ducere crimen est, aut non est crimen? Si crimen est, ergo, præfata venia dixerim, erit autor in culpa, q vt crimina cõmitte-

mitterentur, in paradiso cum ipse eos iungeret benedixit. Si vero nō est crimē, quia quod Deus iunxit, nefas sit crimen appellari, & Salomon addidit, etenim a Deo præparatur viro vxor, quomodo creditur inter crimina esse dimissum, quod Deo autore legitur consummatum? Quid de talium filijs percensetur? Nunquid non erunt admittendi in hæreditatis consortio, qui ex ea suscepti sunt, quæ ante baptismum fuit vxor? Eruntque appellandi vel naturales, vel spurij, quia non est legitimum matrimonium, nisi illud, vt vobis videtur, quod post baptismum assumitur? Ipse dominus cum interrogaretur a Iudæis si liceret dimittere vxorem, atq; exponeret fieri non debere, addidit: Quod vero Deus coniunxit, homo non separet. Ac ne de his loquutus esse credatur, quæ post baptismum sortiuntur, meminerint hoc & a Iudæis esse interrogatum, & Iudæis esse responsum. Quæ vero & solicitus quæro, si vna eademque sit vxor eius, qui ante catechumenus, postea sit fidelis, filiosque ex ea, quum esset catechumenus susceperit, ac postea alios cum fidelis, vtrum sint fratres appellandi, an non? Habeāt postea defuncto patre cum cæteris herciscundæ hæreditatis consortium, quibus filiorum nomen regeneratio spiritalis creditur abstulisse? Quod quum ita sentire, atq; iudicare absurdum est, quæ malum ratio est hoc defendi, & vacua magis opinione iactari, quam aliqua autoritate roborari, quum non possit inter peccata deputari, quod lex præcepit, & Deus coniunxit? Nunqd si quis catechumenus virtutibus studuerit, humilitatem sequutus fuerit, patientiam tenuerit, eleemosynas fecerit, morti destinatos quali bet ratione eripuerit, adulteria exhorruerit, castitatem tenuerit, quæro, si hæc quum factus fuerit fidelis amittit, quia per baptismū totum quod vetus homo gesserit putatur auferri? Aspiciamus gentilem hominem Cornelium orationibus atque eleemosynis reuelationem Petrumq; ipsum vidisse. Nunquid per baptismum hęc illi ablata sunt, propter quæ ei baptisma esse concessum videtur? Si ita creditur, mihi credite non modicum erratur: quia quicquid bene gestum fuerit, & secundum præcepta legalia custoditum non potest facientibus deperire. Nuptiarum ergo copula, quia Dei mandato perficitur, non potest dici peccatum, & quod peccatum non est, solui inter peccata omnino credi non debet, eritque integrum æstimare, aboleri non posse prioris nomen vxoris, quum nō dimissum sit pro peccato, quod ex Dei sit voluntate completum.

De episcopis & presbyteris & diaconibus rebaptizatis. Cap. XCIX.

Communis dolor & generalis est gemitus, quod intra Africam rebaptizatos etiā episcopos, presbyteros, diaconosq; cognouimus. Quæ res sine dubio ad vestrę quoque peruenit notitiam sanctitatis, qualiter in Africanis regionibus astutia diaboli seuierit in populum Christianum, atque in id *Ex decret. Felicis papæ, cap. 1.*

Q mul-

multiplici deceptione proruperit, vt non modo vulgus incautum, sed ipsos quoque in mortis profunda demerserit sacerdotes, nullus non orbis ingemuit, nulla terra nesciuit. Vnde in grandi mœrore positi, dissimulare non possumus, pereuntium atque a nobis exigendarum discrimen animarum. Quapropter competens adhibenda est talibus medela vulneribus, ne immatura curandi facilitas, mortifera captis peste nihil prosit, sed segnius tractata pernicies reatu non legitimę curationis inuoluat pariter saucios & medentes. In primis itaque venientis ad vos, & remedium postulantis sollicite discutienda est professio, & persona decepti, vt medela possit congruens exhiberi, & qui satisfacturus Deo per pœnitentiam rebaptizatum se legitime doluerit, vtrum ad hoc facinus concurrerit, an impulsus accesserit requiratur, sciens quod se decipiat ipse qui fallit, nihilque per nostram facilitatem tribunalis excelso iudicio derogari, cui illa sunt rata quæ pia, quæ vera, quæ iusta sunt: Et aliter necessitatis, aliter tractanda est ratio voluntatis. Deterior est autem causa illius, qui forte precio solicitatus est vt periret. Nihil enim intentatum relinquit inimicus. Cui ne de sua liceat gaudere captura, succurrendum est irretitis, & conterendus venantis est laqueus, vt infucatim lamentantibus lapsum, tam iustitiæ moderatione, quam compunctione pietatis, ad aulam quam reliquerant sit ingressus. Nec pudeat forsan aut pigeat, indictis ieiuniorum gemituumque temporibus obedire, aut aliis obseruantiæ salubrioris obtemperare præceptis: quia humilibus datur gratia, non superbis. Sit ergo ruinæ suæ dolore prostratus, quisquis in Christo fieri quærit erectus. Et per dispensationis nostræ ministerium, quod vestram sequi conuenit charitatem, nec alicui fas est vel velle, vel posse transcendere, causas eius qui contra apostolicam doctrinam, ad iterationem se nimis infaustam baptismatis dedit, vel eius qui aliquibus argumentis excusandum callide proprium putauerit esse consensum, sacerdotali vigore & humanitate tractemus, vt in eis fides, quæ nisi est vna, iam nulla est, adiutorio domini iudicis ad salutem, sine nostræ properationis offensione, reparetur: quia quum peccatoris a nobis satisfactio protrahitur, non præter nostram laudem atque lætitiam, mens eius ad veniam purgatior inuenitur: Et ideo memineritis hanc super his nos habere sententiam, vt seruata discretione peccantium, non eadem cuncti qui lapsi sunt lance pensentur: quoniam maioris castigationis est exigendus vsuram, cui domus domini commissa fuerit disciplina. Vt ergo ab Ecclesiæ summatibus inchoemus, eos quos episcopos, presbyteros, vel diaconos fuisse constiterit, & seu optantes forsitan seu coactos lauacri illius vnici

salu-

ſalutariſque claruerit feciſſe iacturam, & Chriſtum, quem non ſolum dono regenerationis, verum etiam gratia percepti honoris indu erant, exuiſſe, quum conſtet neminem ad ſecundam tinctionem venire potuiſſe, niſi ſe palam Chriſtianum negauerit, & profeſſus fuerit eſſe paganum, quod quum generaliter ſit in omnibus execrandum, multo magis in epiſcopis, presbyteris, & diaconibus auditu ſaltem dictuque probatur horrendum: ſed quia idem dominus atq; Saluator clementiſſimus eſt, & neminem vult perire, vſque ad exitus ſui diem in pœnitentia, ſi reſipiſcũt, iacere conueniet, nec orationi non modo fidelium, ſed ne catechumenorum quidem omnimodis intereſſe. Quibus communio laica in morte redhibenda eſt. Quam rem diligentius explorare vel facere, pro baptiſmo ſacerdotis cura debebit. De clericis autem, & monachis, aut puellis Dei, aut ſecularibus ſeruari præcipimus hunc tenorem, quem Nicæna ſynodus circa eos qui lapſi ſunt, vel fuerunt, ſeruandum eſſe conſtituit, vt ſcilicet qui nulla neceſſitate, nullius rei timore atque periculo, ſe vt rebaptizarentur hęreticis impie dediderunt: ſi tamen eos ex corde pœniteat, tribus annis inter audientes ſint. Septẽ vero annis ſubiaceant inter pœnitentes manibus ſacerdotum: duobus etiam ad oblationes modis omnibus non ſinantur, ſed tantummodo popularibus in oratione ſocientur, nec confundatur Deo colla ſubmittere, qui eum non timuit abnegare. Quod ſi, vtpote mortales, intra metas præſcripti tẽporis cœperit vitæ finis vrgere, ſubueniendum eſt imploranti, & ſeu ab epiſcopo qui pœnitentiam dederit, ſeu ab alio qui tamen datam eſſe probauerit, aut ſimiliter a presbytero, viaticum abeunti de ſeculo non negetur. Pueris autem quibus quod adhuc inueſtes ſunt, a puritate vocabulum eſt, ſeu clericis, ſeu laicis, aut etiam ſimilibus puellis quibus ignorantia ſuffragatur ætatis, aliquandiu ſub manus impoſitione detentis, reddenda cõmunio eſt, nec eorum expectanda pœnitẽtia quos excipit a coercitione cenſura. Quod eſt a nobis proinde conſtitutum, ne hi quibus in terreni labe contagíj, plus minuſue reſtat ad vitam, dum adhuc in pœnitentia ſunt, pœnitenda forte committant. Quod ſi ante præfinitum pœnitentiæ tempus, deſpectus a medicis, aut euidentibus mortis preſſus indicíjs, recepta quiſquam communionis gratia conualeſcit, ſeruemus in eo quod Nicæni canones ordinauerunt, vt habeatur inter illos, qui in oratione ſola communicant, donec impleatur ſpacium temporis eidem præſtitutum. Nec catechumenos noſtros, qui ſub tali profeſſione baptizati ſunt præterimus: quia non eſt cauſa diſſimilis, ſicut íjdẽ ſancti canones ordinarunt, eius qui quolibet modo Chriſtum quem ſemel confeſſus eſt abiuraret. Tribus annis inter audientes ſint, & poſtea cum catechumenis permittantur orare, per manus impoſitionem commu

nionis catholicę gratiam recepturi, exceptis sane tantummodo episcopis, presbyteris, diaconibus quibus solo mortis suæ tempore reconciliandum esse iam diximus: cæteros, id est, siue clericos, siue monachos, seu laicos, sexus vtriusque personas, quos violentia & periculis coactos, iterationem baptismatis subijsse constiterit, vel qui aliquo commento, huius se facinoris piaculis dixerint non teneri, in pœnitentia per triennium durare decernimus, & per manus impositiōem ad societatem recipi sacramenti, illo per omnia custodito, ne ex his vnquam qui in qualibet ætate alibi quam in Ecclesia catholica, aut baptizati aut rebaptizati sunt ad Ecclesiasticam militiam prorsus permittantur accedere. Quibus satis esse debet, quod in catholicorum numerum sunt recepti, quoniam de suo ordine & communione videbitur ferre iudicium, quisquis hoc violarit antistitum: vel qui non remouerit eum quem ex his ad ministerium clericale obrepsisse cognouerit. Curandum vero maxime, & omni cautela est prouidendum, ne quis fratrum coepiscoporumque nostrorum, aut etiam presbyterorum in alterius ciuitate, vel diœcesi pœnitentem, vel sub manu positum sacerdotis, aut eum qui conciliatum se esse dixerit, sine episcopi vel presbyteri testimonio & literis, aut in parochia presbyter, aut episcopus in ciuitate suscipiat. Quod aliqua dissimulatione neglectum, culpam tangit etiam clericorum, qui in locis in quibus hoc minus curatum fuerit commorantur. His itaque rite dispositis, & ad Ecclesiarum vestrarum noticiam nostra deliberatione perlatis, parere vos conuenit. Quibus licet ad animarum reparationem nihil deesse videatur, tamen si cui noui aliquid, & quod præterire nos potuit fuerit reuelatum, secundum beatum Paulum apostolum tacente priore fidenter insinuet: quia spiritus sanctus vbi vult spirat, maxime cum sua causa tractatur. Nec nos pigebit audire, & si qua sunt omissa non arroganter abnuere, sed rationabiliter ordinare. Datum Iduum Martiarum die, Dynamio & Sibidio quartum consulibus.

De eo qui per ignorantiam ordinatur antequam baptizetur. Cap. C.

Ex dictis B. Isidori episcopi.

Si quis per ignorantiam ordinatur antequam baptizetur, debent ab eo baptizati baptizari, & ipse non ordinetur, sed Romanus pontifex iudicat non hominem qui baptizat, sed spiritum Dei sub ministrare gratiam baptismi, licet paganus sit qui baptizat.

De illis qui gratiam sancti spiritus vendere conantur. Cap. CI.

Ex concil. Triburie. cui interfuit rex Arnolphus. cap. 12.

Dictum est solere in quibusdam locis pro perceptione chrismatis nummos dari: solere quoque pro baptismo & communione. Hoc symoniacæ hæresis semen detestata est sancta synodus, & anathematizauit, & vt de cætero nec pro ordinatione nec pro chrismate, vel baptismo, vel pro balsa

balsamo, nec pro sepultura, vel communione, quicquam exigatur: sed gratis dona Christi gratuita dispensatione donentur.

FINIS Libri Quarti.

INDEX CAPITVLORVM LIBRI QVINTI.

Indicis Capitulorum FINIS.

D. BVR.

D. BVRCHARDI ECCLESIAE VVORMACIENSIS Epiſcopi, de Sacramento Corporis & Sanguinis Domini, Decretorum Liber V.

ARGVMENTVM LIBRI.

¶Liber hic quæ ad ſacramentum Euchariſtiæ ſpectant pleniſſimè tractat, adeo vt nihil quod ad hanc rem attinet requiras.

Quod omne crimen ſacrificijs Deo oblatis deleatur, quæq; in ſacrificijs debeant adhiberi, quæ reijci. Cap. I.

Ex decret. Iulij papæ ep̄is per Aegyptū miſſis

QVum omne crimen atq; peccatū oblatis Deo ſacrificijs deleatur, quid de cætero pro delictorum expiatione domino dabitur, quando in ipſa ſacrificij oblatione erratur? Audiuimus em̄ quoſdam ſchiſmatica ambitione detentos, cōtra diuinos ordines & apoſtolicas inſtitutiones lac pro vino in diuinis ſacrificijs dedicare. Alios quoque intinctam Euchariſtiam populis pro complemento communionis porrigere. Quoſdam etiam nō expreſſum vinum in ſacramento dominici calicis offerre, ſed oblatis vuis populos communicare. Alios vero pannum lineum muſto intinctum per totum annum reſeruare, & in tempore ſacrificij cum aqua partem eius lauare, & ſic offerre. Quod quam ſit Euangelicæ atque apoſtolicæ doctrinæ contrarium, & conſuetudini eccleſiaſticæ aduerſum, non difficile ab ipſo fonte veritatis probabitur, a quo ordinata ipſa ſacramentorum myſteria proceſſerunt. Quum enim magiſter Veritatis verum ſalutis noſtræ ſacrificium ſuis commendaret diſcipulis, non illis lac, ſed panē tantum & calicem ſub hoc ſacramento cognoſcimus dediſſe. Legitur enim in Euangelica veritate: Accepit Ieſus panem & calicem, & benedicens dedit diſcipulis ſuis. Ceſſet ergo lac ſacrificando offerri, quia manifeſtum & euidens exemplum Euangelicæ veritatis illuxit, quod præter panem & vinum aliud offerri non liceat. Illud vero quod pro complemento communionis intinctam tradunt Euchariſtiam populis, nec hoc prolatum ex Euāgelio teſtimonium receperunt, vbi apoſtolis corpus ſuum & ſanguinem commendauit, ſeorſum enim panis, & ſeorſum calicis commendatio memoratur. Nā intinctum panem alijs Chriſtum præbuiſſe non legimus, excepto illi tantum diſcipulo, quem intincta buccella ma-

magistri proditorem ostenderet, non quæ sacramenti huius institutionem signaret. Nam quod de expresso botro, id est, de vuarum granis populus communicatur, valde est omnino confusum, sed si necesse fuerit, botrus in calice comprimatur & aqua misceatur: quia calix dominicus iuxta canonicum præceptum vino & aqua permixtus debet offerri: qa videmus in aqua populum intelligi, in vino vero ostendi sanguinem Christi. Ergo cum in calice vinum aqua misceatur, Christo populus adunatur, & credentium plebs ei in quem credidit copulatur & iungitur. Quæ copulatio & coniunctio aquæ & vini sic miscetur in calice domini, vt commixtio illa non possit separari. Nam si vinum tãtum quis offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis: si vero aqua sit sola, plebs incipit esse sine Christo. Ergo quando botrus solus offertur, in quo vini tantum efficentia demonstratur, salutis nostræ sacramentum negligitur, quod per aquam significatur. Non enim potest calix domini esse aqua sola, aut vinum solum, nisi vtrunq; misceatur. Et ideo, quia iam ex hoc plurima & multiplex maiorum emanauit sententia, deinceps omnis talis error atque præsumptio cessare debet, ne peruersorum inordinata compago, statum veritatis eneruet. Et ideo nullum deinceps licitum erit aliud in diuinis sacris offerre, nisi iuxta antiquorum sententiam conciliorum, panem tantum, & calicem vino & aqua permixtum. De cætero aliter quam præceptum est faciens, tam diu sacrificando cessabit, quam diu legitima pœnitentiæ satisfactione correptus, ad gradus sui officium redeat quod amisit.

Quod in Eucharistia nec pura aqua, nec purum vinum offerri debeat. Cap. II.

Ex concil. Vvorma. cap. 1.

IN Eucharistia non debet pura aqua offerri, vt quidam sobrietatis causa fallũtur, sed vinum cum aqua mixtum: quia & vinum fuit in redemptionis nostræ mysterio, cum dicit: Non bibam de hoc genimine vitis, & aqua mixtum, quod post cœnam dabat. Sed & de latere eius aqua cum sanguine egressa, vinũ de vera carnis eius vitæ cum aqua expressum ostendit. Quum igitur magister Veritatis verum salutis nostræ sacrificium suis commendaret discipulis, panem tãtum & calicem sub hoc sacramẽto præbuisse cognoscimus: ideoq; præter panem & vinum cum aqua mixtũ aliud offerri non debet. Calix enim domincus vino & aqua cõmixtus debet offerri: qa videmus in aqua populum intelligi, in vino vero ostendi sanguinem Christi. Ergo quando in calice vino aqua miscetur Christo populus adunatur, & credentium plebs ei in quem credidit copulatur & iungitur. Quæ copulatio & coniunctio aquæ & vini sic miscetur in calice domini, vt cõmixtio illa nõ possit separari. Nã si vinũ tantũ quis offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis. Si vero aqua sit sola, plebs incipit esse

sine Christo. Non potest enim calix domini esse aqua sola aut vinū solum, nisi vtrumque sibi misceatur.

Vt in sacrificio panis & vinum cum aqua mixtum offeratur. Cap. III.

Ex concil. Carthagi. cap. 23.

VT in sacramentis corporis & sanguinis domini nihil amplius offeratur, quam quod ipse dominus dicit, hoc est, panis & vinum aqua mixtum: nec amplius in primitijs offeratur Deo vino & frumento.

Vt nihil aliud in sacrificio offeratur, nisi panis & vinum aqua mixtum. Cap. IIII.

Ex concil. Africano, cap. 4.

VT in sacramentis corporis & sanguinis domini nihil amplius offeratur quam quod ipse dominus tradidit, hoc est panis & vinum aqua mixtum. Primitię vero, seu mel & lac quod vno die solēnissimo in infantum mysterio solet offerri, quamuis in altari offerantur, suam tamen habeant propriam benedictionem, vt a sacramento corporis dominici & sanguinis distinguantur, nec amplius in primitijs offeratur, quā de vuis & frumentis.

De passione domini in consecratione corporis miscenda. Cap. V.

Ex decret. Alexandri papę, ca. 5

IN sacramentorum quoque oblationibus, quæ inter Missarum solennia domino offeruntur, passio domini miscenda est, vt eius, cuius corpus & sanguis conficitur, passio celebretur: ita vt repulsis opinionibus superstitionum, panis tātum & vinum aqua permixtum in sacrificio offerantur. Non debet enim, vt a patribus accepimus, & ipsa ratio docet, in calice domini aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed vtrumque permixtum, quia vtrumque ex latere eius in sua passione profluxisse legitur. Ipsa vero Veritas nos instruit, calicem & panem in sacramento offerre, quando ait: Accepit Iesus panem & benedixit, deditque discipulis suis, dicens: Accipite & manducate, hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur. Similiter, postquam cœnauit, accepit calicem, deditque discipulis suis, dicens: Accipite & bibite ex eo omnes, quia hic est calix sanguinis mei, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum. Crimina enim atque peccata oblatis his domino sacrificijs delentur. Idcirco & passio eius in his commemoranda est, qua redempti sumus, & sæpius recitanda, atque hæc domino offerenda. Talibus hostijs delectabitur & placabitur dominus, & peccata dimittit ingentia. Nihil enim in sacrificijs maius esse potest, quam corpus & sanguis Christi, nec vlla oblatio hac potior est, sed hæc omnes præcellit: quæ pura conscientia domino offerenda est, & pura mente consummanda, atque ab omnibus venerāda. Et sicut potior est cæteris: ita potius excoli, & venerari debet.

Quæ species ad altare non ad sacrificium, sed ad benedictionem simplicem offerantur. Cap. VI.

Offer-

Ex canone apostolo. cap.4.

OFferri non liceat aliquid ad altare præter nouas spicas, & vuas, & oleum ad luminaria, & fabas, & thymiama ad incensum, tempore quo sancta celebratur oblatio.

De eadem re. Cap. VII.

Ex decret. Melchia. papæ, ca.

HAe species quas non licet offerre super altare iuxta constitutionem apostolorum eorumq; successorum, ad domum sacerdotum deferantur, & a sacerdotibus benedicantur, & simplici benedictione benedicta demum a populis sumantur. Fabæ tãtum & vuæ, nouæ spicæ, & oleum, & odoramenta ad incensum, & cætera quæ apostoli constituerunt super altare offerantur.

Nihil in sacrificio præter quod dominus statuit offerendum. Cap. VIII.

Ex canone apostolor. cap.3.

SI quis episcopus, aut presbyter, præter ordinationem domini alia quædam in sacrificio offerat super altare, id est, aut mel, aut lac, aut pro vino siceram, aut confecta quædam, aut volatilia, aut animalia aliqua, aut legumina, contra constitutionem domini faciens, deponatur.

Vt presbyteri vas mundum habeant, vbi corpus domini cum diligentia recondatur. Cap. IX.

Ex concil. Turonen. cap.4.

VT omnis presbyter habeat pixidem, aut vas tanto sacramento dignum, vbi corpus dominicum diligenter recondatur, ad viaticum recedentibus a seculo. Quæ tantum sacra oblatio intincta debet esse in sanguine Christi, vt veraciter presbyter possit dicere infirmo, corpus & sanguis domini proficiat tibi, &c̃. Semperq; sit super altare obserata propter mures & nefarios homines, & de septimo in septimum diem semper mutetur, id est, illa a presbytero sumatur, & alia, quę eodem die cõsecrata est, in locum eius subrogetur, ne forte diutius reseruata, mucida, quod absit, fiat.

Vt presbyter Eucharistiam in promptu habeat. Cap. X.

Ex concil. Vvorma. cap.5.

VT presbyter semper Eucharistiam habeat paratam, vt quando quis infirmatus fuerit, aut paruulus infirmus fuerit, statim eum communicet, ne sine communione moriatur.

Tot oblationes quot populo sufficiant offerendas, relictas in crastinum non reseruandas. Cap. XI.

Ex epistol. Clementis papę, ca.18

CErte tanta in altari holocausta offerantur, quanta populo sufficere debeant: quod si remanserit in crastinum non reseruentur, sed cum timore & tremore clericorum diligentia consumantur. Qui autem residua corporis domini, quæ in sacrario relicta sunt, consumunt, non statim ad communes sumendos cibos conueniant, nec putent sanctæ portioni commiscere cibum qui per aqualiculos digestus in secessum emittitur. Si igitur mane dominica porrigitur, vsque ad sextam ieiunent ministri qui eam consumpserint. Et si tertia vel quarta hora acceperint, ieiunent vsq; ad vesperam. Sic secreta sanctificatione, æterna custodienda sunt sacramenta.

Oblationes de sabbato in sabbatum innouandas. Cap. XII.

Illud

Ex concil. Aurelian. cap. 4 ILlud etiam annectendum videtur, vt oblationes quę in altari offeruntur, de sabbato in sabbatum semper innouētur: quia panes propositionis qui super mensam domini ponebantur, a sabbato in sabbatum semper mutabantur, ne diu seruati mucidi fiant, &, vt quidam sæuiunt, igne concrement. Quod si aliquis diabolo instigante hoc facere præsumpserit, anathema sit.

Vt præsente & præcipiente presbytero, diaconus populum communicet. Cap. XIII.

Ex concil. Carthagi. cap. 38. VT diaconus præsente presbytero Eucharistiam corporis Christi populo, si necessitas cogit, iussus eroget.

Quod magna discretio esse debeat de perceptione corporis & sanguinis domini. Cap. XIIII.

Ex epistola Clemētis papę, c. 32 IN perceptione corporis & sanguinis dominici magna discretio adhibenda est. Cauendum est enim ne si nimium in longum differatur ad perniciem animæ pertineat, dicente domino: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Si vero indiscrete accipiatur, timendum est illud quod ait Apostolus: Qui manducat & bibit corpus & sanguinem domini indigne, iudicium sibi manducat & bibit. Iuxta eiusdem apostoli vocem, probare se debet homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat, vt videlicet abstinens aliquot diebus ab operibus carnis, & purificans corpus animamq; suam prępare[t] sead percipiendum tantum sacramentum exemplo Dauid, qui, nisi confessus fuerit se abstinuisse ab opere coniugali, ab heri & nudiustertius, nequaquam panes propositionis a sacerdote accepisset.

De quotidiana perceptione Eucharistiæ. Cap. XV.

QVotidie Eucharistiæ communionem percipere, nec laudo, nec vitupero: Omnibus tamen dominicis diebus communicandum hortor. Si tamen metus in affectu peccandi est, grauari magis dico Eucharistiæ perceptione, quam purificari. Et ideo quamuis quis peccato mordeatur, peccandi non habeat de cætero voluntatem, & communicaturus satisfaciat lachrymis & orationibus, & confidens de domini miseratione, accedat ad Eucharistiam intrepidus & securus. Sed hoc de illo dico, quem mortalia peccata non grauant. Ex dictis Augustini

De eadem re. Cap. XVI.

DIxerit quispiam, non quotidie accipiendam Eucharistiam, alius affirmet quotidie. Faciat vnusquisq; quod secundum fidem suam pie credit esse faciendum. Neque enim litigauerunt inter se, aut quisquam eorum se alteri præposuit, Zachæus & ille Centurio, quum alter eorum gaudens in domo sua susceperit dominum, alter dixerit: Domine, non sum dignus vt intres sub tectum meum: ambo saluatorem honorificantes, quamuis non vno modo: ambo peccatis miseri, ambo misericordiam consequuti. Ad hoc valet, q̄d man- Ex dictis eiusdem ad Ianuarium.

manna secundum propriam voluntatem in ore cuiusq; sapiebat.

Laici ter minimum in anno communicent. Cap. XVII.

Ex epist. Fabij. papæ. cap. 4

VT si non frequentius, vel ter laici homines communicent in anno, nisi forte quis maioribus quibuslibet criminibus impediatur, id est, in Pascha & Pentecoste, & Natali domini.

An Eucharistiã qui semper peccat semper accipere debeat. Cap. XVIII.

Ex dictis Cypriani & aliorũ sanctorũ patrum.

SAnctus Cyprianus dixit: Eucharistia quotidie ad cibum salutis accipitur. Sanctus Ambrosius dixit: Si quotiescunq; effunditur sanguis Christi in remissionem peccatorum effunditur, debeo semper accipere qui semper pecco, debeo semper habere medicinam. Sanctus Hylarius episcopus dixit: Si tanta nõ sunt peccata vt excommunicetur quis, non se debet a medicina corporis domini separare. Vnde timendum est, ne diu abstractus a Christi corpore, alienus remaneat a salute. Nam manifestũ est eos viuere, qui corpus eius attingunt, ipso domino dicente: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, nõ habebitis vitam in vobis. Qui etiam peccare quieuit, communicare non desinat

Quod singulis diebus dominicis in Quadragesima fideles communicandi sint Cap. XIX.

Ex dictis Siluerij papæ, ca. 3

SIngulis diebus dominicis in Quadragesima, præter hos qui excommunicati sunt, & præter illos qui in publica pœnitentia sunt, sacramenta corporis & sanguinis Christi sumenda sunt: & in cœna domini, in vigilia Paschæ, & in die resurrectionis domini, & pentecostes, & in Natali domini, penitus ab omnibus communicandum est.

Vt in cœna domini Eucharistiæ perceptio non negligatur. Cap. XX.

Ex decret. Sotheris papæ, ca. 5

IN cœna domini a quibusdam perceptio Eucharistiæ negligitur. Quæ quoniam in eadem die ab omnibus fidelibus, exceptis his quibus pro grauibus criminibus inhibitum est, percipienda sit, ecclesiasticus vsus demonstrat, quum etiam pœnitẽtes eadem die ad percipienda corporis & sanguinis dominici sacramenta reconcilientur.

De histrionibus & magis, si communionem cum cæteris fidelibus accipere debeant. Cap. XXI.

Ex epist. B. Cypria. episco. ad Eucratiũ

CYprianus Eucratio confratri salutem. Pro dilectione tua & reuerentia vt ad consulendum me existimasti frater charissime quid mihi videatur de histrione & mago illo, qui apud vos constitutus, adhuc in artis suæ dedecore perseuerat, & magister & doctor erudiendorum, imo perdendorum puerorum, id quod male didicit cæteris quoque insinuat, an tali sacra cõmunio cum cæteris Christianis debeat dari, aut nobiscum communicare: puto nec maiestati diuinæ, nec Euangelicæ disciplinæ congruere, vt pudor & honor Ecclesiæ, tam turpi & infami contagione fœdetur.

Quam diu vnusquisq; ante sacram cõmunionem, ab vxore se abstinere debeat. Cap. XXII.

Ex concil. Elibertan. cap. 3.

OMnis homo ante sacram cõmunionem a propria vxore abstinere debet tres, aut quinque, aut

aut ſeptem dies.

Quod inter catholicos non connumeretur, qui in iſtis tribus temporibus, Paſcha, Pentecoſte, Natali domini, non communicat. Cap. XXIII.

Ex canone Agathen. SEculares vero qui in Natali domini, Paſcha, & in Pentecoſte non communicauerint, catholici non credātur, nec inter catholicos habeantur.

Vt oblatio altaris ſingulis dominicis diebus fiat. Cap. XXIIII.

Ex decret. Fabij papæ. cap. 5. DEcernimus vt in omībus dominicis diebus altaris oblatio, ab omnibus viris, vel mulieribus fiat, tam panis, quā vini, vt per has immolationes a peccatorum ſuorum faſcibus liberentur.

De eadem re. Cap. XXV.

Ex decret. eiuſdem cap. 10. OBlationem quoq; & pacem in Eccleſia facere iugiter admoneatur populus Chriſtianus: quia ipſa oblatio ſibi & ſuis magnum remedium eſt animarum, & in ipſa pace vera vnanimitas & concordia demonſtratur.

De diaconibus quod presbyteris communionem dare non debeant, Ca. XXVI.

Ex Nicæn. concilio. cap. 18. PEruenit ad magnum ſanctūq; cōcilium, quod in quibuſdam locis & ciuitatibus presbyteris gratiam ſacræ communionis diaconi porrigant, quod nec regula, nec cō ſuetudo tradidit, vt ab his qui poteſtatem non habēt offerendi, illi qui offerunt Chriſti corpus accipiant. Necnō & illud innotuit, quod quidam diaconi ante epiſcopos ſacra oblata contingant. Hæc igitur omnia reſecētur, & in ſua diaconi menſura permaneant, ſcientes quod epiſcoporum quidem miniſtri ſint, inferiores autem presbyteris habeantur. Per orbem ergo poſt presbyteros gratiam ſacræ communiōis accipiant, aut epiſcopo eis aut presbytero porrigente. Sed nec ſedere in medio presbyterorum diaconis liceat: quia ſi hoc fiat, præter regulā & ordinem probatur exiſtere. Si quis autē etiam poſt has definitiones obedire noluerit, a miniſterio ceſſare debebit.

De eulogijs populo à presbyteris dandis. Cap. XXVII.

Ex decret. Pij papæ, cap. 4. VT de oblationibus quæ offeruntur a populo, & conſecratiōi ſuperſunt, vel de panibus quos offerunt fideles ad Eccleſiam, vel certe de ſuis presbyter conuenienter partes inciſas habeat in vaſe nitido, vt poſt Miſſarum ſolēnia, qui communicare non fuerunt parati, eulogias omni die dominico, & in diebus feſtis inde accipiant, & illa, vnde eulogias presbyter daturus eſt, ante in hæc verba benedicat.

Oratio ſimplex eulogiæ. Cap. XXVIII.

DOmine ſancte pater omnipotens æternæ Deus, benedicere digneris hunc panem tua ſancta & ſpiritali benedictione, vt ſit omnibus ſalus mentis & corporis, atque cōtra omnes morbos & vniuerſas inimicorum inſidias tutamen, Per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum panem vitæ qui de cœlo deſcendit, & dat vitam & ſalutem mundo & tecum viuit & regnat, Per, &c.

De pane qui offerendus eſt. Cap. XXIX.

Ex decret. Anicij papę, ca. 3

PAnes quos Deo sacrificium offertis, aut a vobismetipsis, aut a vestris pueris coram vobis nitide ac studiose fiant, & diligenter obseruetur, vt panis, & vinum, & aqua, sine quibus Missæ nequeunt celebrari, mundissime atque studiose tractentur, & nihil in eis vile, nihil non probatum inueniatur, iuxta illud quod ait scriptura: Sit timor domini vobiscum, & cũ diligentia cuncta facite.

De presbyteris qui corpus dominicũ ad deferendum infirmis muliercul is tradunt. Cap. XXX.

Ex concil. Remensi cap. 1.

PErvenit ad notitiam nostram quod quidam presbyteri in tantum paruipendant diuina mysteria, vt laico, aut fœminæ sacrum corpus domini tradant ad deferendum infirmis, & quibus prohibetur, ne sacrarium ingrediantur, nec ad altare appropinquent, illis sancta sanctorũ committuntur. Quod quam sit horribile, quam detestabile, omnium religiosorum animaduertit prudentia. Igitur interdicit per omnia synodus, ne talis temeraria præsumptio vlterius fiat, sed omnimodis presbyter per semetipsum infirmum cõmunicet. Quod si aliter fecerit, gradus sui periculo subiacebit.

Vt defunctis Eucharistia non detur. Cap. XXXI.

Ex concil. Carthagi. cap. 6.

ITem placuit vt corporibus defunctorum Eucharistia non detur. Scriptum est enim: Accipite & edite. Cadauera autem, nec accipere possunt nec edere, Et ne iã mortuos homines baptizari faci at presbyterorum ignauia.

Vt oblationes in maioribus festis ab omnibus æquanimiter fiant. Cap. XXXII.

Ex concil. Matiscon. cap. 10.

IN synodo Matiscensi decretum est, vt in omnibus diebus dominicis alijsq; festiuitatibus oblatio ab omnibus, qui ad Missam conuenerint, vtriusque sexus offeratur in Ecclesia, singuli singulas oblatiões offerentes. Finita Missa a presbytero oblationes accipiant. Omnis autem qui hanc diffinitionem per inobedientiam euacuare præsumpserit, anathemate percellatur.

Quod ministris altaris supra altare solis communicare liceat. Cap. XXXIII.

Ex concil. Laodicen. ca. 19.

SOlis autem ministris sacro ordini deditis ad altare accedere, & communicare liceat.

Vt nullus infra presbyterum ordinatus, rem à presbytero consecratam alteri porrigat. Cap. XXXIIII.

Ex decret. Siluest. papę, cap. 7.

NVllus acolytorum vel subdiaconorum rem consecratam a presbytero iam alijs porrigat: qa aliud est minister, aliud adsistẽs, nisi tantum supportet quod ei sacerdos imposuerit ore suo benedictum.

De illis qui post aliquam degustationem sacrificium acceperint. Cap. XXXV.

Ex decret. Eutychia. papę, ca. 2.

QVi acceperit sacrificiũ post cibum aut post aliquam paruissimam refectionem, nisi pro viatico, pueri tres dies, maiores septem, clerici viginti dies pœniteant.

Vt presbyter illiteratus Missam celebrare non debeat. Cap. XXXVI.

Ex decret. Fabiani papę, c. 10

SAcrificiũ nõ est accipiendũ de manu sacerdotis, q orationes, vel lectiones, & reliqs obseruatiões in

Missa

Missa secundum ritum implere nõ potest.

Pro vnius oblatione, alterius non spernendam. Cap. XXXVII.

Eugenij papæ. c. 17

PResbyter pro vnius oblatiõe, alterius non spernat.

Vt diffidentium fratrum oblationes non recipiantur Cap. XXXVIII.

Ex concil. Africano, cap. 93.

OBlationes diffidentium fratrum, neq; in sacrario, neq; in gazophylacio recipiantur.

Vt refutanda sint eorum dona qui pauperes opprimunt Cap. XXXIX.

Ex eodem cap. 94.

EOrum, qui pauperes opprimunt, dona a sacerdotibus refutanda.

De presbyteris immolantibus Cap. XL.

Ex concil. Anciranō cap. 1.

PResbyteros immolantes & iterum luctamen adeuntes, si hoc non per illusionem aliquam sed ex veritate fecerunt, nec ante parentes & affectantes, atque suadentes vt æstimarent quidem tormẽtis aptari, sed his visu tantũ & habitu subijci, hos placuit honorem quidem propriæ sedis retinere, offerre autem aut alloqui populum, aut omnino sacerdotalibus fungi officijs non licere.

De eadem re. Cap. XLI.

Ex eodem cap. 2.

DIaconi similiter qui immolauerunt, honorem quidem habeant, cessent vero ab omni sacro mysterio, siue a pane, siue a calice offerendo, vel prædicando. Quod si quidam episcoporum conscij sunt laboris eorũ & humilitatis & mansuetudinis, & voluerint eis aliquid amplius tribuere, vel adimere, penes ipsos erit potestas.

De presbyteris quibus solet dormiendo sæpe semen effluere. Cap. XLII.

Interrogatio Aug. Anglorũ apostoli.

SI post illusionem quæ per somnium solet accidere, vel corpus domini quilibet accipere valeat, vel si sacerdos sit sacra mysteria celebrare?

De eadem re. Cap. XLIII.

Responsio Grego.

ET quidem hunc testamentum veteris legis, sicut in superiori capitulo iam diximus, pollutum dicit, nisi lotum aqua et vsque ad vesperum intrare Ecclesiam non conceditur. Quod tamen aliter populus spiritalis intelligens, sub eodem intellectu accipiet quo præfati sumus: quia quasi per somnium illuditur qui tentatus immũdicia veris imaginibus in cogitatione inquinatur. Sed lauandus est aqua, vt culpas cogitationis lachrymis abluat, & nisi prius ignis tentationis recesserit, reum se quasi vsq; ad vesperum cognoscat. Sed est in eadem illusione necessaria valde discretio, quæ subtiliter pensari debeat, ex qua re accidat menti dormientis. Nam aliquando ex crapula, aliquando ex naturæ superfluitate, vel infirmitate, aliquando ex cogitatione contingit. Et quidem quum ex naturæ superfluitate, vel infirmitate euenerit, omnimodo hæc illusio non est timenda: quia hanc animus nesciens pertulisse magis dolendus est, quam fecisse. Quum vero vltra modum appetitus gulæ in sumendis alimentis rapitur, atq; idcirco humorum receptacula grauantur, habet exinde animus aliquem reatum, non tamen vsque ad prohibitionem percipiendi corporis Christi, vel Missarum solennia celebrandi, quum for-

fortasse aut festus dies exigit, aut exhiberi mysterium, pro eo quod sacerdos alius in loco deest, ipsa necessitas compellit, mutatis vestibus cantet. Nam si adsunt alij qui implere mysterium valeāt, illusio per crapulam facta a perceptione sacri mysterij prohibere non debet, sed ab immolatione sacri mysterij abstinere, vt arbitror, humiliter debet, si tamen dormientis mentem turpi imaginatione non concusserit. Nam sunt quibus ita plerunque illusio nascitur, vt eorum animus, etiam in somno corporis positus, turpibus imaginationibus non fœdetur. Qua in re vnum ibi ostenditur, ipsa mens rea non tamen sit, vel suo iudicio libera: quum se & dormienti corpore nihil meminit vidisse, tamen in vigilijs corporeis meminit in ingluuiem cecidisse. Sin vero ex turpi cogitatione vigilantis, oritur illusio dormientis, patet animo reatus suus. Videt enim a qua radice inquinatio illa processerit: quia quod cogitauit sciens, hoc pertulit nesciens. Propter talem pollutionem, a sacro mysterio eo die abstinere oportet. Sed pensandum est, ipsa cogitatio verum in suggestione, ac in delectatione, vel, quod maius est, in peccati consensu ceciderit. Tribus enim modis impletur omne peccatum, videlicet, suggestione, delectatione, consensu. Suggestio quippe fit per diabolum, delectatio per carnem, consensus per spiritum: quia & primam culpam serpens suggessit, Eua, velut caro, delectata est, Adam vero velut spiritus consensit. Et necessaria est magna discretio inter suggestionem, atque delectationem, inter delectationem atque consensum, iudicem sui præsidere animum. Quum enim malignus spiritus peccatum suggerit in mente, si nulla peccati delectatio sequatur, peccatum omnino perpetratū non est. Quum vero delectari caro cœperit, tunc peccatum incipit nasci, si autem etiam ad consensum ex deliberatione consentit, tunc peccatum cognoscitur perfici. In suggestione igitur peccati, si mens est in delectatione, fit nutrimentum, in consensu perfectio. Et sæpe contingit, vt hoc quod malignus spiritus seminat in cogitatione, caro in delectationem trahat, nec tamen animus eidem delectationi consentiat: & cum caro delectari sine animo nequeat, ipse tamen animus carnis voluptatibus reluctās, in delectatione carnali aliquo modo ligatur inuitus, vt ei ex ratione contradicat, ne consentiat, & tamen delectatione ligatus sit, sed ligatum se vehementer ingemiscat. Vnde & ille cœlitus exercitatus præcipuus miles gemebat, dicens: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis: Si autem captiuus erat, minime pugnabat. Quapropter & captiuus erat, & pugnabat. Igitur legi mentis eius lex quæ in membris est repugnabat. Si autem pugnabat, captiuus non erat. Itaque est homo, vt ita dixerim, captiuus

&

& liber. Liber ex iustitia, captiuus ex delectatione quam portat inuitus.

De presbyteris villanis si in ciuitate offerre audeant. Cap. XLIIII.

Ex concil. Neocæsa. cap. 13.

PResbyteri ruris in Ecclesia ciuitatis episcopo præsente, vel presbyteris vrbis ipsius, offerre nō possunt, nec panem sanctificatum dare, calicemq; porrigere. Si verò absentes hi fuerint, & ad dandam orationem vocentur, soli dare debebūt.

De eadem re. Cap. XLV.

Ex decret. Sotheris papæ, c. 13

PResbyteri qui conregionales non sunt, in Ecclesijs, præsentibus episcopis vel presbyteris ciuitatis, offerre non poterunt, nec panem dare, in oratione autē calicem dabunt. Quod si absentes sunt ciuitatis sacerdotes, & fuerint inuitati in orationem, soli possunt dare.

De illis qui per ebrietatem Eucharistiā euomuerint. Ca. XLVI.

Ex pœnitentiali Bedæ.

SI quis per ebrietatem vel voracitatē Eucharistiam euomuerit, XL. dies pœniteat: Clerici, vel monachi, seu diaconi, XL. dies pœniteant, Presbyteri LXX. dies, Episcopi, XC. Si pro infirmitatis causa euomuerit, VII. dies pœniteat.

De hoc, si aliquid de calice sacri sanguinis stillauerit. Cap XLVII.

Ex decret. Pij papæ, cap. 3.

SI vero per negligentiam de calice aliquid stillauerit in terram, linguabitur, tabula radetur. Si non fuerit tabula, vt non conculcetur, locus corradetur, & in igne consumetur, & cinis intra altare recondetur, & sacerdos quadraginta dies pœniteat. Si super altare stillauerit calix, sorbeat minister stillam, & tres dies pœniteat. Si per linteum altaris ad aliud stilla peruenerit, quatuor dies pœniteat. Si vsque tertium, nouem dies. Si vsq; quartum, quindecim dies: & lintea-mina quæ tetigerunt stillam tribus minister abluat vicibus, calice subterposito, & aqua ablutionis sumatur, & iuxta altare recondatur.

De illo qui euomit sacrificium, & a canibus consumitur. Cap. XLVIII.

Ex pœnit. Theodori

QVi euomuerit sacrificium & a canibus cōsumitur, annum vnum pœniteat: sin autem, quadraginta dies pœniteat. Si in die quando communicauerit sacrificium euomuerit, si ante mediam noctem tres superpositiones faciat. Si post mediam noctē duas. Si post Matutinas vnam.

De eadem re. Cap. XLIX.

Ex pœnit. Romano.

SI vero sacrificium euomuerit, quadraginta dies pœniteat. Si infirmitatis causa, septem dies: Si in ignem proijcit centum Psalmos cātet, si vero canes lambuerint talem vomitum, centum dies qui euomit pœniteat.

De Eucharistia inueterata. Cap. L.

Ex concil. Aurelian. cap. 5.

OMne sacrificium sordida vetustate perditum igne comburendum est, & cinis iuxta altare sepeliendus.

De illis qui non bene custodierint corpus & sanguinem domini Cap. LI.

Ex eodem cap. 6.

QVi non bene custodierit sacrificium, & mus, vel aliquod aliud animal comederit illud quadraginta dies pœniteat. Qui

autem perdiderit illud in Ecclesia, aut pars eius ceciderit,& nō inuenta fuerit XX. dies pœniteat. Perfundens aliquid super altare de calice quando offertur VI. dies pœniteat,aut si abundantius VII. dies pœniteat. Qui autem perfundit calicem dum solennitas Missæ celebratur,XL.dies pœniteat. Si vero celebrata Missa presbyter neglexerit accipere sacrificiū,similiter XL. dies pœniteat,& qui acceperit sacrificium pollutus nocturno tempore VII.dies. Diaconus obliuiscens oblationem offerre donec offeratur linteamen,quando recitantur nomina pausantium,similiter pœniteat. Qui negligentiam erga sacrificium fecerit, vt vermibus consumptum ad nihilū deuenerit,III.quadragesimas cum pane & aqua pœniteat. Si integrum inuentum fuerit,in eo vermis comburatur,& cinis sub altare condatur,& qui neglexerit, quaternis diebus suam negligentiam soluat. Si cum amissione saporis decoloratur sacrificium XX.dies expleantur ieiunio, conglutinatum vero VII.dies qui mer sit pœniteat.

De eadem re. Cap. LII.

Ex pœnit. Romano.

SI ceciderit sacrificium de manibus offerentiis terratenus vt nō inueniatur, om̄e quodcunq; inuentum fuerit in loco in quo ceciderit cōburetur,&cinis vt supra abscondatur,& cui acciderit, medium annum pœniteat.Si vero sacrificium inuentum fuerit, locus scopis mundetur,& stramen vt supra ignetur, & cinis vt supra recondatur,& sacerdos XX.dies pœniteat.

De muliere quæ pepererit,vt communicet si voluerit. Cap. LIII.

Ex concil. Carthag.

MVlier enixa,si vult communionem percipiat.

FINIS Libri Quinti.

INDEX CAPITVLORVM LIBRI SEXTI.

Item

Indicis Capitulorum FINIS.

D. BVRCHARDI ECCLESIAE VVORMACIENSIS Episcopi, de Homicidijs, Decretorum

Liber VI.

ARGVMENTVM LIBRI.

¶ Liber hic de Homicidijs sponte & non sponte commissis, de paricidijs, de fratricidijs, de illis q uxores legitimas, & seniores suos interficiūt, & de cæde ecclesiasticorum tractat, quæq; singulis hisce homicidij generibus sit pœnitentia iniungenda, ostendit.

Si quis spontanea voluntate homicidium perpetrauerit, iuxta decreta Melchiadis papæ, & Triburiensis concilij statuta, talē pœnitentiam accipere debet. Cap. I.

Ex concil. Triburiē. cap. 4.

IN primis vt libcentiam nō habeat Ecclesiam intrandi, illos proximos XL. dies nudis pedibus incedat, & nullo vehiculo vtatur. In laneis vestibus sit absque fœmoralibus, arma non ferat, & nihil sumat in his quadraginta diebus nisi tantum panem, & salem, & puram bibat aquam. Et nullam communionem cum cæteris Christianis, neq; cum alio pœnitente habeat in cibo & potu, antequam quadraginta dies adimpleantur. Et ex cibo quem sumit, nullus alius manducet. Considerata vero personæ qualitate, vel infirmitate, de pomis, vel holeribus seu leguminibus, prout visum fuerit, aliquid pro misericordia indulgeatur, maxime, si quis coactus & non sponte homicidium fecerit, & ei omnimodis ex canonica autoritate interdicatur, vt in his diebus cum nulla fœmina misceatur, nec ad propriam vxorem accedat, nec cum aliquo homine dormiat. Iuxta Ecclesiam sit, ante cuius ianuas peccata sua defleat diebus & noctibus, & non de loco ad locum pergat, sed in vno loco his quadraginta diebus sit. Et si forte habuerit insidiatores vitæ suæ, interim differatur ei pœnitentia, donec ab episcopo pax ei ab inimicis concedatur, & si in infirmitate detentus fuerit, ita vt non possit digne pœnitere, differatur pœnitētia donec sanitati restituatur. Si autem longa ægritudine detentus fuerit, ad sen

ad sententiam episcopi pertinebit, quomodo reum & infirmum sanare disponat. Completis XL. diebus aqua lotus, vestimenta & calciamenta accipiat, & capillum incidat.

Quid in primo anno observare debeat. Cap. II.

Ex eodem cap. 5. IN primo anno post quadraginta dies, totum illum annum a vino, medone, & mellita ceruisa, a carne, & caseo, & pinguibus pisci bus abstineat, nisi festis diebus qui in illo episcopio a cuncto populo celebrantur. Et nisi forte in magno itinere, vel in hoste, vel diu ad dominicam curtem, vel infirmitate detentus sit, tūc liceat vno denario, vel precio vnius denarij, aut tres pauperes pascendo, tertiam feriā, quintam feriam, & sabbatum redimere, ita duntaxat, vt vna re de tribus vtatur. Postquam domum venerit, aut sanitati fuerit restitutus, nullam licentiam habeat redimendi. Completo anni circulo, in Ecclesiam introducatur, & pacis osculū ei concedatur.

Quid in secundo & tertio anno observare debeat. Cap. III.

Ex eodem cap. 6. IN secundo & tertio anno similiter ieiunet, nisi quod tertiam feriam, quintam, & sabbatum, potestatem habeat redimendi prætaxato precio vbicunq; est. Cætera diligenter oīa observet vt in primo anno.

Quid in reliquis quatuor annis observare debeat. Cap. IIII.

Ex eodem cap. 7. QVatuor anni deinde restant, per q̄s singulos ieiunet tres Quadragesimas. Vnā ante Pascha cū cęteris Christianis, abstinēdo de vino, medone, mellita ceruisa, carne, & sagimine, & ouis, & pinguibus piscibus. Alteram ante natiuitatem sancti Ioannis. Si aliquid remanet de quadraginta diebus, post Missam sancti Ioannis impleat. Tertiam ante Natalem domini ieiunet, vt supradictum est. Et in quatuor supradictis annis, tertia, quinta feria, & sabbato, vtatur quicquid vult, & secundam, & quartam feriam redimere potest precio iam supradicto, sextam feriam omnimodis observet in pane & aqua, & nequaquam redimat. His expletis, sacram communionem accipiat.

De homicidijs, & calumnijs episcoporum, & reliquorum ordinum. Cap. V.

IN concilio apud Theodonis villam, vbi interfuerunt XXXII. episcopi. Aistolphus Moguntiēsis archiepiscopus cum suis suffraganeis. Hetti Treuerensis archiepiscopus cum suis suffraganeis. Ebo Remensis archiepiscopus cum suis suffraganeis, cum nuncijs reliquorum episcoporum Galliæ & Germaniæ, ob nimiam præsumptionem quorundam tyrannorum in sacerdotes domini debacchātium, & propter factum quod in Vvasconia nouiter acciderat de episcopo Ioanne, inhoneste & inaudite mordridato, decretum est, vt communi consensu & humili deuotione supplicarentur auribus principis, si suæ pietati complaceret, vt calumnia in Christi sacerdotes peracta, iuxta synodalemq; deter- Ex concil. apud Theodonis villā habito. cap. 1.

determinaret pleniter statuta, hoc idem episcoporũ iudicio placeret, si ex toto secundum potestatem eorum posset definiri, id est, vt canonica ferirẽtur sentẽtia, hi videlicet, qui timorem domini postponentes, in ministros suos grassare præsumerent. Quod si vero pietati eius complaceret, iuxta capitula regum præcedentium, vbi eorum prouisio misericorditer in offensis pecuniæ quantitatem interposuit, pro consolatione sanctæ Ecclesiæ, vt præfatæ res per pecuniã ab imperatoribus sacerdotibus ad defensionem concessam, & per pœnitentiam determinarentur episcoporum iudicio, si pietas illius collaudare voluerit, sic definiri eis complaceret. Si quis subdiaconum calumniatus fuerit, vulnerauerit, vel debilitauerit & conualuerit, quinque quadragesimas sine subditis annis pœniteat, & trecentos solidos cum sua compositione, & episcopalibus bannis episcopo componat. Si autẽ mortuus fuerit, singulas supradictas Quadragesimas cum sequentibus annis pœniteat, & CCCC. solidos, cum tripla sui compositione, & episcopalibus bannis triplicibus episcopo componat. Si diaconum calumniatus fuerit, & conualuerit, sex Quadragesimas sine subditis annis pœniteat, & CCCC. solidos cũ compositione sua & episcopalibus bannis episcopo componat. Si autem mortuus fuerit, singulas supradictas sex Quadragesimas cum sequentibus annis pœniteat, & DC. solidos cum triplici sua compositione, & episcopalibus bannis triplicibus episcopo componat. Si quis presbyterum calumniatus fuerit, & spassauerit, sex Quadragesimas sine subditis annis pœniteat, & DC. solidos cum triplici sua compositione, & episcopalibus bannis triplicibus episcopo componat. Si autem mortuus fuerit, duodecim annorum pœnitẽtia secundum canones ei imponatur, & DCCCC. solidos cum triplici compositione sua, & episcopalibus bannis triplicibus componat. Si quis episcopo insidias posuerit, comprehenderit, vel in aliquo dehonestauerit, decem Quadragesimas cum subditis annis pœniteat, & presbyteri occisi triplicem compositionem componat. Si autem casu & non sponte occiditur, cũ cõprouincialium episcoporum consilio homicida pœniteat. Si quis autem sponte eum occiderit, carnem non comedat, vinum non bibat cunctis diebus vitæ suę, cingulum militare deponat, absque spe coniugij in perpetuum maneat. Aistolphus Moguntiensis archiepiscopus dixit: Si principibus placuerit, alijsq; suis fidelibus, rogemus vt collaudetur & subscribatur. Et collaudatũ est, & subscriptum est, tam a principe, quam a cæteris omnibus.

De eadem re. Cap. VI.

Ex concil. Triburien. cap. 1. Capitula ecclesiasti cum apud Triburiã a Carolo & primis Galliæ & Germaniæ collaudatum & subscripta.

PLacuit nobis & fidelibus nostris, vt sicut ab episcopis & reliquis sacerdotibus ac Dei seruis, alio anno apud Theodonis villam admoniti fuimus & rogati, vt episcopi & eorum ministri quos Deus suo nõ humano iudicio reseruauit,

uit,iuxta sanctorum canonum, sanctorumq; patrum,ac capitularium præcedentium regum coram possitorum statuta,&Dei sacerdotes,eorumq; cooperatores,quorum intercessionibus,supplicatiōibus sancta Dei Ecclesia constare videt̄, intacti permaneant. Constituimus,vt si qs subdiaconū calumniatus fuerit, & cōualuerit,pœnitētia canonica pœniteat, & CCC. solidos episcopo cōponat. Et si mortuus fuerit,iuxta id q̄d canones præcipiunt pœniteat,&CCCC.solidos episcopo componat.Si diaconum quis calumniatus fuerit,& conualuerit, pœniteat secundum canones, & CCCC. solidos episcopo componat. Si nō conualuerit, iuxta præcepta synodalica pœniteat, & DC. solidos episcopo componat. Si presbyterum quis male tractauerit, & spassauerit,secundum eius episcopi sententiam pœniteat,& DCCCC. solidos episcopo cōponat.Si aūt mortuus fuerit, vt synodus dijudicauerit pœniteat,& mille CC.solidos episcopo cōponat. Et si quis episcopo insidias posuerit,cōprehenderit, vel in aliquo dehonestauerit,pœniteat secundum canonum statuta, & presbyteri non occisi triplicem compositionem,cum iustitijs quæ in superiori capitulo scriptæ &confirmatæ esse videntur componat. Si quis per industriam episcopum occiderit,iuxta id quod apud Theodonis villam a XXXII.episcopis decretum est, & quod ibi a nobis & a primatibus totius Germaniæ, & Galliæ, benigna collaudatione collaudatum est, & subscriptum est pœniteat, & pecuniam a nobis concessam Ecclesiæ viduatæ persoluat. Et hoc de nostro adiecimus,vt si qs in his supradictis sanctorum canonum nostrique decreti sanctionibus episcopis inobediens & contumax extiterit,primum canonica sententia feriatur: Deinde in nostro regno beneficium nō habeat, & alodis eius in bannum mittatur,& si annum vnum & die̅ in nostro banno permā serit, ad fisc cum nostrum redigatur,& captus in exiliū religetur,& ibi tam diu custodiatur & constringatur, donec coactus Deo & sanctæ Ecclesiæ satisfaciat, quod prius gratis facere noluerat. Et si omnibus vobis ista complacuerint dicite. Et tertio ab omnibus conclamatum est, placet. Et imperatores & pene omnes Galliæ & Germaniæ principes subscripserunt, singuli singulas facientes cruces, & ecclesiasticus ordo Deo & principibus laudes referentes Hymnum: Te Deum laudamus, decantabant, & sic soluta est synodus.

De eadem re. Cap. VII.

QVi presbyterū occiderit,XII. annorum ei pœnitentia secūdum canones imponatur,aut sinegauerit,si liber est,cum LXXII.iuret. Si autem seruus, super duodecim vomeres feruētes se expurget. Conuictus noxæ vsque ad vltimum vitæ tempus militiæ cingulo careat,&absque spe coniugij maneat. Ex concil. Mogunti. cap. 24.

De interfectoribus sacerdotum. Cap. VIII.

Qui

Ex concil. Vvormacien. ca. 3. QVi sacerdotem voluntarie occiderit, carnem non comedat, & vinum nō bibat cunctis diebus vitę suę. Ieiunet vsq; ad vesperam, exceptis diebus festis atq; dominicis, arma non sumat, equum non ascendat, Ecclesiam per quinq; annos non ingrediatur, sed ante fores Ecclesię stet. Post quinq; annos Ecclesiam ingrediatur, nondum vero communicet, sed inter audientes stet. Quum autem fuerit duodecimi anni cursus finitus, communicandi ei licētia concedatur, & equitandi tribuatur remissio. Maneat autem in reliquis obseruationibus tres dies per hebdomadam, vt perfectius purificari mereatur.

De presbyteris depositis & sic occisis. Cap. IX.

Ex concil. Turonico cap. 3. NVnciatum est nobis quod aliqui qui olim dixerunt se fuisse sacerdotes, & postea degradati pro suis peccatis pœnitentiam agēdo, suffragia sanctorum per diuersa loca transeuntes quæsierunt, trucidati sint: Huiuscemodi interfectoribus omnem ecclesiasticam dignitatem denegamus, donec dignam pœnitentiam pro reatu suo secundum iudicium episcoporum exoluant: quia grauius alijs homicidis pœnitere debent.

De presbyteris qui sine orario occiduntur. Cap. X.

Ex concil. Triburiē. cui interfuit rex Arnolphus. cap. 18. VT presbyteri nō vadant, nisi stola vel orario induti. Et si in itinere spoliantur, vel vulnerantur, aut occiduntur, non stola vestiti, simplici emendatione sua soluantur. Si autem cum stola triplici.

De presbytero interfecto, ad quem eius compositio pertineat. Cap. XI.

Ex eodem cap. 5. PResbyteri interfecti compositio episcopo ad cuius parochiam pertinebat soluatur, ita videlicet, vt medietatem Vvirigeldi eius episcopus vtilitatibus Ecclesiæ cui præfuit tribuat, & alteram medietatem in eleemosynam eius iuste dispertiat: quia nullus nobis eius hæres proximior videtur, quā ille qui ipsum domino sociauit.

De illis qui per insidias homicidium perpetrauerint. Cap. XII.

Ex concil. Hamnetē. cap. 1. SI quis voluntarie & per insidias hominem interfecerit, iugi pœnitentiæ se submittat. Et si hoc publice actum constat, si laicus est a communione orationum quinquennio remoueatur. Post quinquennium tantum in orationum communionem recipiatur, non autem offerat, nō corpus domini contingat. In quo perdurans quatuordecim annis, tunc ad plenam communionem cum oblationibus recipiatur.

Item de homicidio sponte commisso. Cap. XIII.

Ex concil. Ancirano cap. 21. QVi voluntarie homicidium fecerint pœnitentiæ quidem iugiter submittāt se, perfectionem vero circa vitæ exitum consequantur.

De eadem re. Cap. XIIII.

Ex concil. Parisiensi cap. 6. SI quis homicidium spōte commiserit, & non violento resistēs, sed vim faciens, innocentem & simpliciter gradientem interfecerit, vsque ad finem vitæ suę grauiter pœniteat, sic tamen, vt si pœnitentiam bene peregerit, in exitu ei communionis viaticum non negetur.

De homicidio non sponte commisso. Cap. XV.

De

Ex concil. Anciranо cap. 22.

DE homicidijs non sponte cōmissis prior quidem definitio, post septennem pœnitentiam, perfectionem consequi præcipit. Secūda vero quinquennij tempus explere.

De eadem re. Cap. XVI.

Ex concil. Hamoetē. cap. 1.

SI quis casu non volens homicidium perpetrauerit, quadraginta dies in pane & aqua pœniteat. Quibus peractis, biennio ab oratione fidelium segregetur, non communicet, nec offerat: post biēnium in communionem orationis suscipiatur, offerat aūt, non tamen communicet. Post quinquennium ad plenam communiōem recipiatur, abstinentia ciborum in arbitrio sacerdotis maneat.

De illo qui domino suo præcipiēte homicidium fecerit. Cap. XVII.

Ex eodem cap. 25.

SI quis liber iubente domino suo seruum eius occiderit, vt homicidium sponte commissum pœniteat.

De illo qui seruum suum interfecerit. Cap. XVIII.

Ex concil. Agathen. cap. 62.

SI quis seruum proprium, sine conscientia vel iudicio iudicis occiderit, vt homicidium sponte commissum lugeat.

De fœmina quæ furore zeli accensa ancillam suam verberauerit & sic perierit. Cap. XIX.

Ex concil. Eliberitan. cap. 5.

SI qua domina furore zeli accensa, flagellis verberauerit ancillam suam, ita vt infra diem tertium animā cruciatu effundat, eo quod incertum sit voluntate an casu occiderit: si voluntate, post septem annos, si casu, per quinquennij tempora, acta legitima pœnitentia, ad communionem placuit admitti, Quod si infra tempora constituta fuerit infirmata, accipiat communionem.

De eadem re. Cap. XX.

Ex decret. Siluest. papæ.

SI quis hominem publice pœnitentem interfecerit, vt homicidium sponte commissum dupliciter pœniteat, & nisi in fine non communicet.

De illis qui in opere necessario casu homicidium perpetrauerint. Cap. XXI.

Ex concil. Vvormacien. ca. 5.

SAepe contingit, vt dum quis operi necessario insistens arborem incidat, aliquis subtus ipsam veniens deprimatur. Et idcirco si voluntate vel negligentia incidentis arborem factum est, vt homicida pœnitentiæ debet omnino sub mitti. Quod si non voto, sed incuria illius, non deniq; sententia contingit, sed dum ille operi necessario fortassis incumberet, iste insperatus occurrit sub arbore, & sub ipsa oppressus est, incisor arboris nō tenetur pro homicida.

De eadem re. Cap. XXII.

Ex concil. Triburiēsi cap. 17.

SI duo fratres in sylua arbores succiderint, & appropinquante casura vnius arboris, frater fratri dixerit caue, & ille fugiens in pressuram arboris inciderit & mortuus fuerit, viuens frater innocens de sanguine germani dijudicetur.

De illis qui in publico bello homicidia committunt. Cap. XXIII.

Ex concil. Moguntī. cap. 3.

OPortet autem diligentius eos admonere, qui homicidia in bello perpetrata pro nihilo ducūt, excusantes se non ideo necesse habere de singulis facere pœnitētiam, eo quod iussu principū peractum

S sit,

sit,& Dei iudicio ita finitum. Scimus enim quod Dei iudiciũ semper iustum est, & nulla reprehensione dignum. Sed tamen oportet eos considerare qui hanc necem nefariam cupiunt, vtrum se coram oculis Dei quasi innoxios excusare possint, qui propter auaritiam, quæ omnium malorum radix est, & idolorum seruituti comparatur, atque propter fauorem dominorum suorum temporalium, æternum dominum contempserunt, & mandata illius spernentes, non casu, sed per industriam homicidium fecerunt. Nam de his legimus qui homines non sponte interfecerunt, Deum per legislatorem vrbes refugij deputasse ad quas confugientes saluarentur ab vltore sanguinis proximi sui, & non morerentur. Vnde in Deuteronomio scriptum est: Hæc erit lex homicidæ cui vita seruãda est. Qui percusserit proximum nesciens, & heri & nudiustertius nullum contra eum habuisse odium comprobatur, sed abijsse simpliciter cũ eo in syluã ad ligna cędenda, & in succisione lignorum securis fugerit de manu, aut ferrum lapsum de manubrio amicum eius percusserit & occiderit, hic ad vnam vrbium supradictarum confugiat & viuat, ne proximus eius, cuius sanguis effusus est, stimulo doloris percutiat animam eius. De eo vero qui per industriam aliquem occiderit, in Exodo scriptum est: Si quis de industria & per insidias occiderit proximũ, ab altari meo euelles eum vt moriatur. Et in Deuteronomio: Si quis odio habens proximum suum, insidiatus fuerit vitæ eius, & surgẽs percusserit eum & mortuus fuerit, & fugerit ad vnam de supradictis vrbibus, mittent seniores ciuitatis illius, & rapient eum de loco refugij, & tradent eum in manus proximi eius cuius sanguis effusus est, & moriatur, nec misereberis eius. Si ergo illum quẽ dominus dignum morte esse iudicauit, reum non esse quis dicit, quomodo contrarius legi Dei non existit, qui hoc quod Deus præcepit, cassum esse contẽdit? Sed inter hæc sciendum est, q̃d magna distãtia est inter legitimum principem, & seditiosum tyrannũ, inter eum qui subuertere nititur Christianæ pacis tranquillitatem, & illum qui armis contra iniquitatem, certat defendere æquitatem.

De illis qui de homicidio sunt infamati, si negauerint. Cap. XXIIII.

Ex concil. Turonen. cap. 2.

VBi manifestari potest quemlibet hominem perpetrasse homicidium, secundum canonicam autoritatem condignum pœnitentiæ iudicium illi ingeratur. Si autem manifestis indicijs non potest probari eum homicidam esse, nec ipse vult confiteri, omnipotentis Dei iudicio, cui omnia occulta manifesta sunt, reseruetur: ei tamen indicetur publice a presbytero, q̃d communiõe ecclesiastica indignus sit, & ea carere debeat: donec perpetratum crimen cõfiteatur, & per confessionem & per pœnitentiam condignam, ab hoc crimine se absoluere certet.

De insano si homicidium perpetrauerit. Cap. XXV.

Ex eodem cap. 7.

SI quis insaniens aliquem occiderit, si ad sanam mentem peruenerit, leuior ei poenitentia imponenda est, quam ei qui sana mente tale quid commiserit. Cui quamuis poenitentia sit imponenda, quia ipsa infirmitas causa peccati fuisse creditur: tantũ tamen lenior, quam ei qui sanus aliquem occiderit, quã tum inter sanum & insanum, & irrationabile a rationabili constat esse discriminis.

De illis qui veneficio homicidia committunt. Ca. XXVI.

Ex concil. Elibertan. cap. 5.

SI quis vero veneficio interfecerit alterum, eo quod sine idololatria perficere scelus non potuit, nisi in fine impartiendam non esse illi communionem.

De illo per cuius delationem aliquis interfectus fuerit. Cap. XXVII.

Ex eodem cap. 7.

DElator si quis extiterit fidelis, & per delationẽ eius aliquis fidelium fuerit præscriptus vel interfectus, placuit eum non nisi in fine accipere communionem. Si leuior causa fuerit, intra quinquennium accipere communionem poterit. Si catechumenus fuerit, post quinquennij tempora admittatur ad baptismum.

Quod tria genera sint homicidarum. Cap. XXVIII.

Ex episto. Clemētis papæ, c. 16

HOmicidarum vero tria genera esse dicebat, & poenam eorum parilem fore docebat. Sicut enim homicidas interfectores fratrum, ita & detractores eorũ, eosq́; odientes, homicidas esse manifestabat. Quia occidit, qui odit fratrẽ suum: & qui detrahit, pariter homicida esse monstratur. Omnes enim a carnalibus desiderijs quæ militãt aduersus animam abstinere, & bonam eorum conuersationem ac innocentem omnibus monstrare rogabat. Ex corde enim cunctos attẽtius inuicem diligere insinuabat. Seniores venerari, & iuniores diligere. Episcopos sacerdotes suos, ac cunctos reliq́s Ecclesiæ ministros, atq; omnem plebem sibi commissam, verbis & mandatis diuinis instruere & amare. Hosq́; omnes eorum episcopos tota animi virtute diligere vt oculos suos, qui oculi sunt illorum, eorum præceptis in omnibus obedire, etiam si ipsi aliter quod absit agant quam deceat: memores scilicet illius dominici præcepti: quæ dicunt facite, quę autem faciunt, facere nolite.

Quod homicidæ ab ecclesiastica communione sint submouendi. Cap. XXIX.

ITaq; censuimus homicidas a communione ecclesiastica submouendos, nisi poenitentiæ satisfactione, admissa crimina diluerint. — Ex concil. Agathen. cap. 10.

De eadem re. Cap. XXX.

HOmicidis penitus non communicandum, donec per confessionem poenitentię, ipsorum crimina diluantur. — Ex concil. Turonic. cap. 7.

De illis quorum consilio homicidia fiunt. Cap. XXXI.

PEriculose se decipiunt, qui existimant eos tãtum homicidas esse qui manibus hominem occidunt, & non potius eos, per quorũ consilium & fraudem & exhortationem homines extinguuntur. Nam Iudæi dominum nequaquam proprijs manibus interfecerunt, — Ex dictis Augustini

cerunt, ficut fcriptum eft: Nobis non licet interficere quẽquam, fed tamen illis domini mors imputatur, quia ipfi eũ lingua crucifixerũt, dicentes: Crucifige eum. Vnde vnus Euangelifta dicit, dominũ crucifixum effe hora tertia, alius fexta: quia Iudæi crucifixerunt eum hora tertia lingua, manibus hora fexta milites. Qui ergo hominem tradit, ille eum interficit domino dicente: Maius peccatum habet, qui me tradidit tibi. Vnde Pfalmifta: Filij hominũ dentes eorum arma & fagittæ, linguæ eorũ gladius acutus. Subijciant ergo fe pœnitentiæ, quorum cõfilio fanguis funditur, fi veniam promereri voluerint.

De illis qui pro vindicta parentum homicidia committunt. Cap. XXXII.

Ex pœnit. Theodori

QVi pro vindicta fratris aut aliorum parentum occiderit hominem, ita pœniteat vt homicidia fponte commiffa, cũ ipfa Veritas dicat: Mihi vindictam, & ego retribuam.

De illo qui propter cupiditatem Iudæum interfecerit. Cap. XXXIII.

Ex concil. Moguntí. cap. 6.

QVi odij meditatione vel propter cupiditatem Iudæum, vel paganum occiderit, quia imaginem Dei, & fpem futuræ conuerfionis extinxerat, XL. dies in pane & aqua pœniteat.

De paricidis & fratricidis. Ca. XXXIIII.

Ex concil. Triburié. cap. 5.

STatuimus, vt paricidæ & fratricidę per vnius anni circulum ante fores Ecclefiæ orantes domini clementiam perfeuerent. Completo anni circulo introducantur Ecclefiam, tamen inter audientes, vfq; dum vnius anni fpatium finiatur, ftent. His itaq; peractis, fi pœnitentiæ fructus in eis confpicitur, corporis & fanguinis domini participes fiant, vt non obdurentur defperatione. Carnem non manducent omnibus diebus vitę illorum, Ieiunent autem vfque ad nonam quotidie, exceptis feftis diebus atq; dominicis. Abftineant autem fe a vino, medone, atque mellita ceruifa, tres dies per hebdomadam. Arma portare non audeant, nifi contra paganos. Et vbicunque ire maluerint, nullo vehiculo deducantur, fed pedibus proprijs pergant. Ab vxoribus fi habuerint nõ feparentur. Tempus autem huius pœnitentiæ in epifcoporum poni mus arbitrio, vt fecundum conuerfationem illorum, aut extẽdere, vel minuere valeant.

De eadem re. Cap. XXXV.

Ex concil. Mogunti. cap. 11.

PAricidium autẽ quam fit detestabile crimen, iudicio facto inter Cain & Abel fratrẽ fuum dñs ipfe oftendit, cũ ad Cain paricidam ait: Maledictus eris fuper terrã, quę aperuit os fuum, & fufcepit fanguinem fratris tui de manu tua. Cum operatus fueris eam, non dabit tibi fructus eius, & vagus & profugus eris fuper terram. In quo etiam pofuit fignum, vt tremens & gemens & profugus femper viueret, nec auderet vfpiã fedes habere quietis. Sed quia modernis tẽporibus paricidæ profugi difcurrunt ꝑ diuerfa loca, & varijs vitijs atq; gulæ illecebris deferuiunt, melius nobis videť, vt in vno loco manentes, pœnitentia diftricta femetipfos caftigent, fi forte a dñi pietate indulgentiã facinoris

noris sui percipere mereatur. Non enim eis licebit vltra militiæ cingulum sumere,& nuptijs atque coniugij copula vti,qa sacri canones hoc eis non consentiunt.

De illis qui infantes suos non sponte interficiunt. Cap. XXXVI.

Ex concil. Triburiēsi cap. 33.

SI quis filium suum non sponte occiderit, iuxta homicidia non sponte commissa pœniteat.

De illo qui vxorem legitimam sine iudicio interfecerit. Cap. XXXVII.

Ex decret. Pij papæ, cap. 16.

QVicunque propriam vxorem absque lege,vel sine causa & certa probatione interfecerit, aliamque duxerit vxorem, armis depositis, publicam agat pœnitentiam. Et si contumax fuerit, & episcopo suo inobediens extiterit,anathematizetur,quousque consentiat. Eadem lex erit illi,qui seniorem suum interfecerit.

De eadem re. Cap. XXXVIII.

Ex concil. Moguntī. cap. 1.

SI maritus vxorem, aut vxor maritum interfecerit,æquum iudicium sit super eos,dicente domino: Non consideres personam pauperis, nec honores vultum potentis. Et post pauca: Ita, inquit, paruum audietis vt magnum,nec accipietis cuiusquam personam,quia Dei iudicium est. Idcirco vterque eorum in huiuscemodi criminis actione si negauerit,pari iudicio examinetur. Si negauerit & non potest vinci manifestis indicijs,si liber est,iuret cum duodecim: si seruus,feruenti ferro se purget. Sin autem vxor moriens maritum vno vel duobus audientibus de morte eius inculpauerit,non ideo erit victus, sed si liber est,cum LXXII. iuret: si seruus super XII. vomeres feruētes se purget. Eadem lex erit marito,vxorem accusanti.

De eadem re. Cap. XXXIX.

Ex concil. Elibertan. cap. 85.

SI mulier maritū suū causa fornicationis veneno interfecerit,aut quacunque arte perimere facit, quia dominum & seniorem suum occidit,seculum relinquat,& in monasterio pœniteat.

De eadem re. Cap. XL.

Epist. Paulini Foro Iuliensi episcopi ad Heistulfū.

ADmonere te cum lachrymis & multo gemitu curo fili Heistulfe, si tamen filius dici debeas,qui tam crudeliter infelix homicidium perpetrasti. Nam occidisti vxorē tuā partē corporis tui, legitimo tibi matrimonio sociatam sine causa mortis, non tibi resistentem,non insidiantem quoquo modo vitæ tuæ. Non inuenisti eam cum alio viro nefariam rem facientem,sed incitatus a diabolo, impio inflammatus furore,latrocinij more,atrocior & crudelior omi bestia, eam gladio tuo interemisti. Et nūc post mortē eius addis iniquitatem super iniquitatem, filiorū tuorum improbe predo,qui matri non pepercisti, & filios tuos ideo orphanos fecisti, vt superinduceres mortis causam post mortē: & per vnū homicidam, & reprobum testē incusare vis mortuam: hoc nec Euangeliū,nec vlla diuina humanaq; lex concedit, vt vnius testimonio etiā idoneo, aliquis condemnetur, vel iustificetur: quāto magis per istum tam flagitiosum & scelestum,nec illa viua debuit condēnari,nec tu posteris post eius mortē excusari. Prius causa criminis subtiliter erat inuestigāda,& tūc si rea fuisset inuenta se-

ta secundũ legis tramitẽ debuit excipere vltionis vindictam. Nam et si verum, quod absit, fuisset, sicut ille adulter mentitus est, post VII. annos pœnitentia peracta, dimittere eam per approbatam causam poteras si voluisses, occidere eam nullatenus debuisti. Duo consilia proponimus tibi. Accepta tecum deliberatione duorum, elige magis quod placeat, & miserere animæ tuæ. Et tu hic in isto angusto tempore positus, ne sis tu ipse tuimet homicida, & in æternum pereas, relinque hoc malignum seculum q̃d te traxit ad tam immanissimũ peccati facinus. Ingredere monasteriũ, humiliare sub manu abbatis, & multorum fratrũ p̃cibus adiutus, obserua cuncta simplici animo q̃ tibi ab abbate fuerint imperata, si forte ignoscat infinita Dei bonitas peccatis tuis. Istud consiliũ vt certissime scias leuius & salubrius est, vt sub alterius custodia lugeas deflenda peccata. Secundũ aũt consilium tale est. Arma depone, & cũcta secularia negocia dimitte. Carnem & sagimen om̃ibus diebus vitæ tuæ nõ comedas, excepto vno die Resurrectionis dñi, & vno die Pentecostes, & vno die Natalis domini, cęteris temporibus in pane & aqua, & interdum leguminibus & holeribus pœniteas: in ieiuniis, in vigiliis, & in orationibus, & in eleemosynis perseuera om̃i tẽpore. Vinũ, medonẽ, & mellitã ceruisam nunq̃ bibas, nisi in illis p̃dictis tribus diebus. Vxorẽ ne ducas, concubinã nõ habeas, adulterium non facias, absq; spe coniugii perpetuo p̃maneas. Nunq̃ te laues in balneo, equum nõ ascendas, causam tuã & alterius in conuẽtu fideliũ nõ agas, in cõuiuiis lætantiũ nunq̃ sedeas, in Ecclesia segregatus ab aliis Christianis post ostiũ humiliter stes, ingredientium & egredientium orationibus suppliciter te commẽdes, cõmunione sacri corporis & sanguinis domini cũctis diebus vitæ tuæ indignum te existimes. In vltimo termino vitæ tuæ pro viatico, si obseruaueris consilium, vt accipias, tibi concedimus. Sunt & alia multa duriora quæ tibi iuxta põdus tanti facinoris essent adiiciẽda, sed si hęc om̃ia quæ supra misericorditer dicta sunt perfecto corde Deo auxiliante perfeceris, & custodieris, confidimus de immensa Dei clementia, remissionẽ tuorũ peccatorũ habiturũ, & secundũ boni iustiq; pastoris imperiũ, resoluat te sancta Ecclesia, ab hoc vinculo peccati in terris, vt p̃ ipsius gratiã q eã suo sanguine redemerat, sis solutus in cœlis. Sin aũt aliter feceris, & sanctę matris Ecclesiæ salubre consiliũ despexeris, ipse tibi sis iudex, & in laqueo diaboli quo irretitus teneris maneas, sanguisq; tuus sit super caput tuum: nos alieni a consortio tuo, & sub indissolubili anathemate permaneas, donec Deo, & sanctæ Ecclesię satisfacias.

De vxore mariti mortem conciliante. Cap. XLI.

Si qua mulier mortem viri sui cum aliis conciliata est, & ipse vir aliquem illorum se defendẽdo occiderit, & si hoc probare potest ille vir eam ream esse consilii, potest vt nobis videtur ipsam vxorem

Ex concil. apud Vermerias, cap. 3.

rem dimittere, & si voluerit aliam vxorem accipere, ipsa autem insidiatrix, pœnitētiæ subiecta, absq; spe coniugij maneat.

De hoc, si plures vnum impugnauerint. Cap. XLII.

Ex eodem concilio. cap. 98.

SI quatuor aut quinq; homines seu etiam plures, contra vnum hominem rixati fuerint, & ab his vulneratus mortuus fuerit, quicunq; eorum ei plagā imposuit, secundū statuta canonum vt homicida iudicetur, reliqui autē qui eum impugnabant volentes eum interficere, similiter pœniteāt. Qui nec eum impugnabant, nec vulnerabant, nec consilio, nec auxilio cooperatores fuerunt, sed tātum adfuerunt, extra noxam sint.

De vindicta non prohibenda. Cap. XLIII.

Ex dictis Apostoli Hierony. Augustini Gregorij.

DE vindicta non prohibenda in nouo testamento, Hieronymus de personis dignis ad vindictam ait: Qui percutit malos in eo q̄d mali sunt, & habet causam interfectionis vt pcutiat pessimos, minister Dei est. Itē: Lex & ministri eius coerceāt inimicos & constringant. Apostolus inquit: Regi quasi praecellenti, & ducibus tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorū, laudem vero bonorū. Itē Hieronymus: Homicidas & sacrilegos punire, non est effusio sanguinis. Augustinus ait: Quæ ista est vanitas? Vni parcere, & omnes in discrimen adducere? Polluūtur enim omnes vno peccante. Vnde & in lege iubetur: Maleficos non patiaris viuere. Vnde Propheta: Mortificabāt animas quæ non moriuntur. Vnde Gregorius: Non morientem quippe mortificat qui iustum damnat, & non victurum viuificare nititur, qui reum a supplicio soluere conatur. Helias namque multos affecit morte, propria manu, nece & igne diuinitus inspirato. In nouo etiam testamento Petrus Ananiam & Saphyram terrifice multauit.

De illis qui post baptismum capitalem protulerunt sententiam Cap. XLIIII.

Ex dictis Innocentij papæ. c. 23

QVæsitum est etiam super his, qui post baptismum administrauerunt, & aut tormenta sola exercuerunt, aut etiam capitalem protulerunt sententiam. De his nihil legimus a maioribus definitum, meminerant enim a Deo potestates has fuisse concessas, & propter vindictam noxiorum gladium fuisse permissum, & Dei ministrum esse datum in huiusmodi vindicē. Quomodo igitur reprehenderent factum, quod ab autore Deo viderent esse cōcessum? De his ergo ita vt hactenus seruatum est sic habemus, ne aut disciplinam euertere, aut contra autoritatem domini venire videamur. Ipsis autem in ratione reddenda, gesta sua omnia seruabuntur.

De illis qui in confractione idolorum occisi fuerint Cap. XLV.

Ex concil. Eliberitan. cap. 70.

SI quis idola fregerit, & ibidem occisus fuerit, quia in Euangelijs scriptum non est, neq; inuenitur sub apostolis vnquam factum, placuit in numerum eum non recipi martyrum.

De eo qui matrem suam occiderit qualiter pœnitere debeat. Ca. XLVI.

Ex epistol. Nicolai papæ ad Radoldum S. Argenteæ Retēsis Ecclesię epm

NIcolaus episcopus seruus seruorum Dei, reuerendissimo & sanctissimo Radoldo episcopo sanctæ Argenteæ Retensis Ecclesiæ. Dum vniuersis mundi partibus credentium agmina principis apostolorum liminibus properāt, quidam vir nomine Thiothart venit vestræ beatitudinis epistolam gerens, quam nostro contulit præsulatui, cuius paginam perlegentes, matricidā illum esse cognouimus, quo facto multis fletibus lachrymisq; profusis, valde doluimus. Idcirco præcipimus & patrum almorum cēsuris statuimus, vt sub pœnitentiæ iugo permaneat, ita vt vnum per annum Ecclesiam non ingrediatur, sed ante fores basilicæ orans ac deprecans Deum perseueret, qualiter tanto eripiatur piaculo. Completo vero anni circulo, introeundi in Ecclesiam licentiam habeat, tamen inter audientes stet, & nondum communicet. Completis autem trium annorum circulis, sacræ communionis illi gratia concedatur. Oblationes vero nō offerat, nisi postquam aliorum septem annorum curricula expleantur. In his autem omnibus annis atque temporibus carnem non manducet, nec vinum bibere præsumat, exceptis festis diebus atque dominicis, & a Pascha vsque Pētecostes, & quocunque ire voluerit, nullo vehiculo deducat̄, sed pedibus proficiscatur, arma non sumat nisi contra paganos. Ieiunet autem tres dies per hebdomadā vsque ad vesperum. A propria quidē ac legitima sua coniuge nō separetur, ne fornicationis voragine corruat, quod ne fiat optamus. Si autē ante trium annorum cursum finis vitæ illius appropinquauerit, corporis & sanguinis dñi nostri Iesu Christi particeps fiat: sin aūt, vt supra statuimus efficiatur, tamen si illius conuersationem & lachrymarnm fontem in omnibus videritis floridis actionibus & optimis operibus pullulare, humanius circa eum vestra solicitudo peruigil appareat, mitisque omnibus demonstretur. Optamus vos in Christo bene valere.

Si quis clericus homicidium fecerit, ab ordine cessare debebit. Cap. XLVII.

Ex concil. Triburiē. cui interfuit rex Arnolphus. cap. 11.

SI quis clericus, quāuis nimium coactus, homicidium fecerit, siue sit presbyter, siue diaconus deponatur. Legimus in canonibus apostolorum, quod episcopus, presbyter, & diaconus, qui in fornicatione, aut periurio, aut furto captus est, deponatur: quanto magis is qui hoc immane scelus fecerit, ab ordine cessare debebit? Qui enim Christum sequi desiderat, debet sicut ipse ambulauit, & ipse ambulare. Qui cum malediceretur, non maledicebat. Quum percuteretur, non repercutiebat. Cum pro nobis pateretur, nō comminabatur. Et ipse in Euangelio suo præcepit: Si quis te percusserit in vnam maxillam, præbe illi & alteram. Non enim debemus occidere, cū dñs dicat: Audistis qa dictū est antiqs, nō occides, q aūt occiderit reus erit iudicio. Ego aūt dico vobis, qa om̄is qui irascit̄ fratri suo, reus erit iudicio. Nec malū pro malo reddere, sed sicut Apostolus Romanis scribens, ait: Noli

vin-

vinci a malo, sed vince in bono malum. Si quis clericorum præsens erit vbi homicidium factum fuerit, & neq; consensu, neq; consultu, neque in aliquo homicidij reatu pollutus esse conuincitur, nihil ei obsit quin cōsecratus in gradu permaneat. Non consecratus, si alias dignus sit, promotus accedat.

De eo si quis in hostem contra paganos dimicans interficit Christianos captiuos. Cap. XLVIII.

Ex eodem concil. cui interfuit rex Arnolphus, cap. 14.

SAepe fit victoria Christianorū, victa est pars paganorū. Quare vna cum interfectis paganis perempti fuerint Christiani captiui a barbaris, quia in impetu belli nequeunt distingui. Idcirco iustum decernentes, statuimus, cum interfectoribus misericordius agēdum, ita vt XL. diebus pœnitentiæ indulgentius transactis, penes episcopum sit autoritas & potestas vt perpendat culpam, agat indulgētiam.

De eo qui Christianum mancipium seduxerit & sic vendiderit. Cap. XLIX.

Ex concil. apud Cōfluentiam cui interfuit Hēricus & Carolo reges, c. 7

ITem interrogatum est, quid de eo faciendū sit, qui Christianum hominem seduxerit, & sic vendiderit. Responsumq; est ab omnibus, homicidij reatū ipsum hominem sibi contrahere.

FINIS Libri Sexti.

INDEX CAPITVLORVM LIBRI SEPTIMI.

Indicis Capitulorum FINIS.

D. BVRCHARDI ECCLESIAE VVORMACIENSIS Episcopi, de Incestu, Decretorum Liber VII.

ARGVMENTVM LIBRI.

¶Libro hoc de incesta consanguinitatis copulatione agitur, & in quo gradu coire dirimiq; coniugia debeant, quæq; pro ratione delicti incesto pollutis pœnitentia iniungi debeat ostenditur.

Quod infames vocentur qui ex consanguineis nascuntur. Cap. I.

Ex episto. Calist. papæ fratribus p Galliam constitutis missa. cap. I.

CONiũctiones aũt consanguineorũ fieri ꝓhibete, q̊d eas & diuinæ & seculi prohibent leges. Leges ergo diuinæ, hæc agentes, & eos qui ex eis prodeũt non solum eijciunt, sed & maledictos appellant. Leges vero seculi infames tales vocãt, & ab hæreditate repellunt. Nos vero sequentes patres nostros, infamia eos notamus, & infames esse censemus: quia infamiæ maculis aspersi sunt, nec eos quos leges seculi reijciunt, nos in testimonium suscipere debemus. Eos aũt consanguineos dicimus, quos diuinę, & seculi leges consanguineos appellant: & in hæreditatem suscipiunt nec repellere possunt. Taliũ enim coniunctiões, nec legitime sunt, nec ꝑmanere possunt, sed sunt repellendę. Quisquis ergo non est legitime coniunctus, vel absq; dotali titulo & sine benedictione sacerdotis constat esse copulatus, sacerdotes vel legitime cõiunctos criminari, vel in eos testificari minime potest: quoniã omnis incesti macula pollutus infamis est, & accusare supradictos non ꝑmittitur. Non solum ergo hi reijciendi sunt, & infames efficiuntur: sed etiam omnes eis consentientes.

Quod nulli liceat de propria cognatione vxorem ducere. Cap. II.

IN copulatione fidelium generationum numerũ nõ definimus, sed id statuimus, vt nulli liceat Christiano de ꝓpria cõsanguinitate seu cogna *(Ex concil. Vvorma. cap. 2.)*

cogna

cognatione vxorem accipere, vsq; dum generatio recordatur, cognoscitur aut memoria retinetur.

Ex concil. Hilerdensi cap. 10.

De incestuosis. Cap. III.

DE his qui se incesta pollutione commaculant, placuit vt quousq; in ipso detestando & illicito carnis contubernio perseuerant, vsq; ad Missam tantum catechumenorum in Ecclesia admittatur. Cum quibus etiam nec cibum sumere ulli Christianorũ, sicut Apostolus iussit, oportet.

Ex concil. Agathensi cap. 8.

De eadem re. Cap. IIII.

DE incestis coniunctionibus nihil prorsus veniæ reseruamus, nisi cum adulterium separatione sanauerint. Et si sanare noluerint, anathematizentur.

Ex concil. Aurelian. cap. 4.

De eadem re. Cap. V.

INcestuosi dum in ipso detestando atq; nefando scelere manent, non inter fideles Christianos, sed inter gentiles aut catechumenos habeãtur, id est, cum Christianis non sumant potum, non cibum, sed soli hoc faciant, non osculentur aut salutentur ab eis. Sed si suis sacerdotibus inobedientes extiterint, & a tam nefando scelere se segregare, atque ad publicam pœnitentiam redire noluerint, inter eos habeãtur, qui spiritu periclitãtur immundo, vel etiam inter eos de quibus per se Veritas ait: Si te non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Et si alter eorum morte præuentus fuerit, alter quamdiu viuat grauiter pœniteat, & sine spe coniugij maneat.

Ne aliquis fidelium ad propinquã sanguinis sui accedat. Cap. VI.

Ex concil. Toletan. 2 cap. 5.

NAm & hæc salubriter præcauenda sancimus, ne quis fidelium propinquam sanguinis sui, vsquequo affinitatis liniamẽta successione generis cognoscit, in matrimonio sibi desideret copulari, quoniam scriptum est: Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedat, vt reuelet turpitudinem eius. Et iterum: Anima quæ fecerit quippiam ex istis, peribit de medio populi sui. Sane quibus cõiunctio illicita interdicitur, habebunt incundi melioris coniugij libertatem.

Quod æqualiter coniungendus sit in matrimonio vir suis consanguineis & vxoris. Cap. VII.

Ex decret. Iulij papæ

EQualiter vir coniungatur in matrimonio consanguineis suis & consanguineis vxoris suæ.

Quod vno modo parentela viri & mulieris in coniunctione consideranda sit. Cap. VIII.

Ex concil. Matiscen. cap. 3.

SAne cõsanguinitas quæ in proprio viro obseruanda est, hæc nimirum in vxoris parentela de lege nuptiarum custodiẽda est: quia constat eos duos fuisse in carne vna, communis illis vtraq; parentela esse credenda est, sicut scriptum est: Erunt duo in carne vna.

In quo geniculo abstinendum sit. Cap. IX.

Ex dictis B. Isidori

ISidorus in Etymologijs suis vsque ad septimam generationem consanguitatis abstinendum, & sic legitimo connubio coniungendum asseruit. Inde reor eũ fecisse, quod

quod genealogiæ seriem retexens, quousque ordinem numerandi perducere posset, eo cognationem sanguinis seruandam æstimauit. Sicq; ad inuocationem generis & amicitiæ ius confirmandum, redire ad connubium sanciuit, quando iam cognationis ordo numerari desiuit.

In quo ramusculo consanguinitatis legitima connubia fieri possint. Cap. X.

Ex dictis eiusdem.

BEatus Isidorus de consanguinitate sic loquitur: Cuius series septem gradibus dirimitur, hoc modo: Filius & filia, quod est frater & soror, sit ipse truncus. Illis seorsum seiunctis, ex radice illius trunci egrediūtur isti ramusculi, nepos & neptis, primus: pronepos & proneptis, secundus: abnepos & abneptis, tertius: adnepos & adneptis, quartus: trinepos & trineptis, quintus: & trinepotis nepos, & trinepotis neptis, sextus. Hæc consanguinitas dū se paulatim in propaginum ordinibus dirimens, vsque ad vltimum gradum sese subtraxerit, & propinquitas esse desierit, tunc primum lex in matrimonij vinculum recipietur, & quodammodo reuocabit fugientem. Ideo autem vsque ad sextum generis gradum consanguinitas cōstituta est, vt sicut in sex ætatibus mundi generatio, & hominis status finitur: ita propinquitas generis, tot gradibus terminetur.

Quod consanguinitas vsque ad septimum geniculum conseruari debeat.

Ex episto. Grego. papæ, epis Galliæ missa

PRogeniem suam vnumquemque ad septimam obseruare decernimus generationē, & quamdiu se agnoscunt affinitate propinquos, ad coniugalem copulam accedere denegamus. Quod si fecerint, separentur.

De eadem re. Cap. XII.

Ex concil. apud Theodonis villā habito. cap. 8.

NVllus fideliū vsque ad affinitatis lineam, id est, vsque in septimam progeniem, consanguineam suam ducat vxorem, vel eam quoquo modo incesti macula polluat. Si quis vero hoc temere præsumpserit, vt incestum luat, ac publice iuxta canonicos gradus pœniteat.

De eadem re. Cap. XIII.

Ex concil. Lugdunē. cap. 10.

NVlli ex propinquitate sui sanguinis, vsque ad septimum gradum vxores ducant, neque sine benedictione sacerdotis. Qui ante innupti erant, a sacerdote benedicti nubere audeant.

De eadem re. Cap. XIIII.

Ex concil. Aurelian. cap. 10.

NVllum in vtroque sexu permittimus ex propinquitate sui sanguinis vel vxoris, vsque in septimi generis gradum vxorem ducere, vel incesti macula commaculari.

De eadem re. Cap. XV.

Ex concil. Agrippin. cap. 6.

IN septem gradibus omnia propinquitatum nomina continentur, vltra quos nec affinitas inuenitur, nec successio potest amplius prærogari.

De eadem re. Cap. XVI.

Ex concil. Meldensi, cap. 7.

DE affinitate nanq; sanguinis per gradus cognationis, placuit vsque ad septimam generationem obseruare: nam & hæreditas rerum per legales definitiones sancit vsque ad septimum gradum prætendere hæredum successionem: non

non enim succederent, nisi eis de propagine cognationis deberetur.

Vt duobus vel tribus testibus testimonia dicentibus consanguinei separentur. Cap. XVII.

Ex concil. Hilerdensi cap. 10.

VT omnis controuersia quæ de ecclesiasticis rebus fit, secũdum diuinam legem sub duobus vel tribus testibus terminetur. Testis est dominus quum dixit: Non vnus stet cõtra alium, sed in ore duorum vel trium testium, stet omne verbum.

De eadem re. Cap. XVIII.

Ex concil. Cabillon. cap. 5.

COntradicimus quoque vt in quarta, vel quinta, sextaq; generatione, nullus amplius cõiugio copuletur. Vbi autem post interdictum factum fuerit inuentum, separetur.

Quid sanctus Gregorius Augustino Anglorum prædicatori propter teneritatem nouæ fidei permiserit. Cap. XIX.

Ex epistol. Ioãnis Cõstantinop. epi ad Felicẽ epm Siciliæ.

GRegorius papa requisitus ab Augustino Anglorum gentis episcopo, quota generatione fideles debeant copulari, dispensatorie sic rescribit. Quædam lex in Romana republica pmittit, vt siue frater & soror, seu duorum fratrũ Germanorum, vel duarum sororum filius & filia misceantur: sicut experimento didicimus, ex tali coniugio sobolem nõ posse succrescere. Vnde necesse est, vt iam quarta vel quinta generatio fidelium licenter sibi iungantur.

Quod sanctus Gregorius hoc Anglorum genti specialiter non generaliter permiserit. Cap. XX.

Ex idem Ioan. dict.

VErum post multum temporis a Felice Messenæ Siciliæ præsule requisitus, vtrum Augustino Gregorius scripserit, vt Anglorum quarta generatione cõtracta matrimonia minime soluerentur. Humilimus pater Gregorius, inter cætera talem dedit rationem: Quod scripsi Augustino Anglorum gentis episcopo, alumno videlicet vt recorderis tuo, de cõsanguinitatis coniunctione, ipsi & Anglorum genti quæ nuper ad fidem venerat, ne a bono quod cœperat metuendo austeriora recederet, specialiter & non generaliter certissime scripsisse me cognoscas. Vnde & mihi omnis Romona ciuitas testis existit, nec ea intentione hæc illis scripsi mãdata, vt postquam firma radice in fide fuerint solidati, si infra propriam cõsanguinitatem inuenti fuerint nõ separentur, aut infra affinitatis lineam, id est, vsq; ad septimam generationem iungantur: sed quod adhuc illis neophytis existentibus eis primum illicita cõsentire, & eos verbis ac exemplis instruere, & quæ post de talibus egerint, rationabiliter & fideliter excludere oporteret. Nã iuxta Apostolum qui ait: Lac dedi vobis potum non escam, ista illis modo, non posteris, vt præfixum est, temporibus tenẽda indulsimus, ne bonum quod infirma adhuc radice planta tum erat exureretur, sed aliquãtum firmaretur, & vsq; ad perfectiõem custodiretur. Hæc ergo ego Ioannes idcirco perstringenda curaui, vt hi qui occasione nouæ dispensationis illicita matrimonia contra hũc eruditissimum virum causantur, non generaliter quartæ generationis copulam censuisse, imo veniã

T aliter

Quod extranei, nisi ex necessario, discidium inter consanguineos facere non debeant. Cap. XXI.

Ex decret. Fabiani papę, ca. 8

CONsanguineos extraneorum nullus accuset, vel consanguinitatem in synodo computet, sed propinqui ad quorum notam pertinet. i. pater, mater, frater, soror, patruus, auunculus, amita, matertera, & eorum procreatio. Si aūt progenies tota defecerit, ab antiqoribus & veracioribus quibus eadem propinquitas nota sit episcopus canonice perquirat, & si inuenta propinquitas fuerit, separentur.

De eadem re. Cap. XXII.

Ex concil. Romano. Grego.

SI quis neptē suam in cōiugium duxerit, anathema sit.

De eadem re. Cap. XXIII.

Eiusdem Gregor.

SI quis consobrinam in coniugium duxerit, anathema sit.

De eadem re. Cap. XXIIII.

Itē eiusdē Gregor.

SI quis de propria cognatione, vel quam cognatus habuit, in coniugium duxerit, anathema sit.

Sacramentum de parentela quomodo inquirendum sit. Cap. XXV.

DE ista parentela quam dicunt esse inter illum. N. & istam eius coniugē. N. quicquid inde scis, aut audisti a tuis vicinis, aut a tuis antiquioribus ꝓpinquis, quod tu per nullum ingenium, nec propter amorē, nec propter timorē, aut per præmium, aut per consanguinitatē celabis episcopū tuum, aut eius missum, cui hoc inquirere iusserit, quādocunqꝫ te ex hoc interrogauerit, sic te Deus adiuuet & istæ sanctorum reliquiæ.

Iuramentum testium. Cap. XXVI.

IStud sacramentum quod iste iurauit de illa parentela, quæ inter illum. N. & eius coniugem. N. computatur, quod tu illud obseruabis inquantum sapis, aut audisti, sic te Deus adiuuet.

Sacramentum de incestuoso discidio. Cap. XXVII.

AB isto die in antea quod tu per nullum ingenium, te sociabis huic tuæ cōsanguineæ. N. cū qua contra legem & rectā Christianitatē tuam adulteriū & incestum perpetrasti, nec in coniugio, nec in adulterio illā tibi sociabis, nec cum illa ad vnam mensam manducabis & bibes, aut sub vno tecto manebis, nisi forte in Ecclesia, aut in aliquo publico loco, vbi nulla mala suspicio possit esse, vt ibi coram testibus idoneis pro certa necessitate pariter colloquamini. Nec aliā coniugem accipies, nisi forte post peractam pœnitentiam tibi licentia data fuerit ab episcopo tuo, aut eius misso, sic te Deus adiuuet, & istę sanctorum reliquię.

Hæc capitula de septem gradibus consanguinitatis sanctus Isidorus diligenti inquisitione descripserat, & in figura inferius depicta, apertius ordinauerat. Cap. XXVIII.

Capitulum I. de VII. gradibus.

PRimo gradu superiori linea continentur, pater, mater: inferiori, filius, filia, quibusq; nullæ aliæ personæ iunguntur. Isidor. de VII. gradibus cōsanguinitatis

Capitulum II.

SEcundo gradu continentur superiori linea, auus, auia: inferiori nepos, neptis. In transuersa frater, soror, quæ personæ duplicantur. Auus enim & auia, tam ex patre, quā ex matre accipiuntur. Quæ personæ sequentibus quoqꝫ gradibus similiter pro substantia earum

quæ

quæ in quo gradu subsistunt, ipso ordine duplicantur. Iste personæ in secundo gradu ideo duplices appellãtur,qa duo aui,& paternus est & maternus. Item duo genera nepotũ sunt,siue ex filio, siue ex filia procreati.Frater & soror ex transuerso veniunt,id est,aut frater patris, aut frater matris:quia aut patruus, aut auunculus nominatur.Qui & ipsi hoc ordine duplicantur.

Capitulum III.

TErtio gradu veniunt supra, proauus,proauia:infra pronepos,proneptis:ex obliquo, fratris, sororisq; filius vel filia. Patruus, amita, id est, patris frater & soror. Auunculus,matertera, matris frater & soror.

Capitulum IIII.

QVarto gradu veniunt supra abauus, abauia: infra abnepos,abneptis: ex obliquo fratris & sororis,nepos,neptis, patruelis, soror patruelis,id est,patrui filius vel filia. Consobrinus, consobrina, id est,auunculi,& materteræ filius, vel filia. Amitinus,amitina,id est, amitæ filius,vel filia. Itemq; consobrini,quia ex duabus sororibus nascũtur. Quibus accrescit patruus magnus,amita magna,id est,aui paterni frater & soror. Auunculus magnus,matertera magna,id est, auiæ tam paternæ quam maternæ frater & soror.

Capitulum V.

QVinto gradu veniunt supra quidem atauus,atauia: infra adnepos adneptis: ex obliquo fratris & sororis, pnepos,proneptis: fratres patrueles,sorores patrueles: amitini,amitinæ:consobrini,consobrinæ filius, vel filia,proprius consobrinus,consobrina,id est,patrui magni,amitæ magnæ,auunculi magni,materteræ magnæ filius,vel filia. Quibus accrescunt propatruus,proamita.Hi sunt proaui materni frater & soror, proauunculus promatertera. Hi sunt proauiæ paternæ, maternæq; frater & soror, proauique materni. Hæc species, nec alijs gradibus quam scripta est,nec alijs vocabulis declarari potest.

Capitulum VI.

SExto gradu veniunt supra tritauus,tritauia:infra trinepos,trineptis:ex obliquo fratris & sororis,abnepos abneptis,fratres patrueles,sorores patruelis. Amitini amitinæ, consobrini consobrinæ. Patrui magni,amitæ magnæ,auunculi magni, materteræ magnæ. Nepos neptis proprioris cõsobrini filius vel filia,qui consobrini appellantur. Quibus ex latere accrescũt propatrui,proamitæ:proauunculi, promaterteræ filius,vel filia, adpatruus,adamita. Hi sunt abaui paterni frater & soror,abauunculus,abmatertera. Hi sunt abauiæ paternæ maternæq; frater & soror, abauiq; materni. Hæc quoq; explanari amplius nõ possunt, quam autor ipse disseruit.

Capitulum VII.

SEptimo gradu,qui sunt cognati recta linea,supra infraq; proprijs nominibus non appellantur,sed ex transuersa linea continentur, fratris sororis adnepos adneptis,consobrini filij,filiæq; successi-

onis. Idcirco gradus septem constituti sunt, quia vlterius per rerũ naturam, nec nomina inueniri, nec vita succedentibus prorogari potest. In his septem gradibus om̃ia propinquitatum nomina continẽtur, vltra quos affinitas inueniri, nec successio potest amplius propagari.

De incestuosis qui admonitiones sacerdotum contemnunt. Cap. XXIX.

Ex concil. Turonico cap. 41.

INcestuosi, paricidæ, homicidæ, multi apud nos prohdolor reperiuntur: sed aliqui ex illis sacerdotũ nolunt admonitionibus aurem accommodare, volentes in pristinis perdurare criminibus: quos oportet per secularis potentiæ disciplinam a tam praua consuetudine coerceri, qui per salutifera sacerdotũ monita noluerunt reuocari.

Quod infra sextam generationem coniugia non fiant. Cap. XXX.

Ex concil. apud Cõfluentiam cui interfuit Hẽricus & Carolus reges, c. 1.

ANno dominicæ incarnatiõis, DCCCC. XXII. apud Confluentiam iussu venerabilium principum Caroli videlicet, & Henrici regum reuerendissimorum cõgregati sunt episcopi numero VIII. Hermannus Agrippinensis archiepiscopus, Herigerus Moguntiensis archiepiscopus, Thiedo Vvirceburgẽsis episcopus, Luitharius Mindanensis episcopus, Doto Osneburgensis episcopus, Richgouuuo Vvormaciensis episcopus, Richuuinus Strazburgẽsis episcopus, Vnuuano Padebrunensis episcopus, cum abbatibus alijsq́; sacri ordinis viris quã plurimis. Cap. I. qui ipso cooperante & sententias eorum cõfirmante domino nostro Iesu Christo in synodali residentes conuentu, multa vtilia ac sanctæ Dei Ecclesiæ profutura saluberrimo tractantes consilio, Inter cętera quæ statuerunt, hoc maxime necessarium, & instanti prohdolor tempore per abusionẽ frequentissimũ cognationis incestum, summa cautela vitandum firmauerunt: Hoc est, ne vllus Christianus infra sextã generationẽ nuptias copulare prgsumat.

FINIS Libri Septimi.

Sequitur Figura.

INDEX CAPITVLORVM LIBRI Octaui.

Indicis Capitulorum FINIS.

D. BVR.

D. BVRCHARDI
ECCLESIAE VVORMACIENSIS Episcopi, de Viris ac Foeminis Deo dicatis, Decretorum Liber VIII.

ARGVMENTVM LIBRI.

¶ Libro hoc de Viris & Foeminis, qui Deo dicati, sacrum propositum reliquerunt, deque eorundem poenitentia tractatio instituitur.

De illis quos vnus aut ambo parentes sanctæ religioni tradiderint, Cap. I.

Ex concil. Toleta. 11. cap. 6.

QVoniã hucusq; dissolutæ operationis effectus interdum nutare fecit honestum cõstitutionis edictum, dum incognite resolui putatur, quod indissolubili sanctionis autoritate tenetur: ideo quicquid obuium ex incerto occurrerit, euidenter abijci decet vt de cætero nihil supersit, quod indubium nutet. Ideoq; si in qualibet minori ætate vel religionis tonsuram, vel religioni debitam vestem in vtroq; sexu filijs, aut vnus aut ambo parentes dederint, certe vel nolẽtibus aut nescientibus se susceptam, & non mox visam in filijs abdicauerint, sed vel coram se, vel coram Ecclesia palamq; in conuentu eosdem filios talia habere permiserint, ad secularem reuerti habitum ipsis filijs quandoq; penitus non licebit, sed conuicti quod tonsuram aut religiosam vestem aliquãdo habuerint, mox ad religionis & cultum habitumq; reuocentur, & sub strenua districtione huiusce obseruantiæ inseruire cogantur. Parentibus sane filios suos religioni contradere non amplius quam vsq; ad duodecimum ætatis eorum annum licentia poterit esse. Postea vero an voluntate parentum, an suæ deuotionis sit solitarium votum, erit filijs licitum religionis adsumere cultum. Quisquis autem, vel abolitione tõsuræ, vel secularis vestis assumptione detectus fuerit attigisse transgressionem, excõmunicationis censuram accipiat, & religioni semper inhæreat.

De virginibus quæ sponte, non coactę parentum imperio, habitum religionis susceperunt. Cap. II.

PVellæ quæ non parentum coactę imperio, sed spontaneo iudicio virginitatis propositum atq; habitum susceperunt, si postea nuptias eligunt, præuaricantur, etiam si nondũ eis gratia cõsecrationis accessit. Cuius vtiq; non fraudarentur munere, si in proposito permanerent. Ex decret. Leonis papæ, cap. 17

De

De illis qui se ante legitimos annos totonderunt,& velauerunt. Cap. III.

Ex concil. Moguntī. cui interfuit Carolus imperator & Richolphus archiepūs in claustro S. Albani, c. 20.

SI quis ante annos legitimos tonsuratus est sine consensu parentum suorum,& si ipsi parentes infra annum non se reclamauerūt ad principem, aut ad propriū episcopum, aut ad missum dominicū, in ipso clericatu permaneat. Si vero post legitimos annos per vim clericus factus est,& infra annū ad supmemoratas psonas minime se reclamauit, ita in clericatu pmaneat, si cut is, de quo superius dictum est. Si vero præfatæ personæ infra annum reclamationē fecerunt, hi qui eos clericos fecerūt, ipsis siue parentibus eorum hoc per legē exoluāt, quod contra eos contraxerunt. Ille vero qui ante legitimos annos tonsuratus est, vtrum in eadem tonsura permanere debeat nec ne, in potestate sit parentum. Si vero is qui tonsuratus est, alicuius seruus fuit, domino per legem emēdetur, quicquid de eius seruo contra eum contractum est. Ille vero qui tonsuratus est, vtrum in eadem tōsura permaneat, in potestate sit domini sui. Si vero hi q liberi sunt, ante legitimos aut post legitimos annos, hoc modo, sicut superius taxatum est, tonsurati sunt, & ad gradus ecclesiasticos peruenerint, in eisdem gradibus perseuerare cogantur. Si vero seruus, qui superius taxato modo tonsuratus est, & ad gradus ecclesiasticos peruenerit, domino suo per legem emendetur, & ei redditus in suo gradu permaneat. Hoc & develandis puellis obseruādum est.

De illis qui semel in clero deputati sunt aut monachorum vitam expetiuerunt. Cap. IIII.

Ex concil. Chalcedo. cap. 7.

QVi semel in clero deputati sunt, aut monachorū vitam expetiuerunt, statuimus neq; ad militiam, neq; ad dignitatem aliquam venire mundanam: sed hoc tentantes & non agentes pœnitentiam, quo minus redeant ad hoc, quod propter Deum primitus elegerūt, anathematizari.

Vt canonici qui in monasterio monachorum conuersantur, aut monachice viuant, aut sub canonica regula constringantur. Cap. V.

Ex concil. Mogunti. cap. 17

PRæcipimus vt vnusquisq; episcopus sciat per singula monasteria, quantos quisq; abbas canonicos in monasterio suo habeat, & hoc omnino ambo pariter prouideant, si monachi fieri voluerint, regulariter viuant, sin autem, canonice viuant omnino.

Quod monachum paterna deuotio, vel propria professio faciat. Cap. VI.

Ex concil. Toletano cap. 49.

MOnachum autem paterna deuotio, aut propria professio facit. Quicquid horum fuerit, alligatum tenebit. Proinde his ad mundum reuerti recludimus aditum,& omnes ad seculum interdicimus regressus.

De clericis qui se fingunt monachos esse. Cap. VII.

Ex eodem concilio.

VT clerici, qui se fingunt habitu & nomine monachos esse & non sunt, omnimodis corrigantur, atque emendentur, vt vel veri monachi sint, vel veri canonici.

Quod spontaneum propositum monachi mutari non liceat. Cap. VIII.

V Pro-

Ex decret. Leonis papę, ca. 16

PRopositum monachi, proprio arbitrio aut voluntate susceptum, deseri non potest absq; peccato. Quod enim quis vouit Deo, debet & reddere. Vnde qui relicta singularitatis professione ad militiam, vel ad nuptias deuolutus est, publicæ pœnitentiæ satisfactione purgandus est: quia & si innocens militia, & honestum potest esse cōiugium, electionem meliorem deseruisse, transgressio est.

Vt monacho sine conscientia sui abbatis votum vouere non liceat. Cap. IX.

Ex dictis Basilij.

MOnacho non liceat votum vouere, sine consensu abbatis sui. Si autem vouerit, frangendum erit.

De virginibus quæ ante XII. annos inscijs mundiburdis suis velamen sibi imposuerint. Cap. X.

Ex concil. Triburiēsi cap. 10.

VIrgines quæ ante XII. annos inscijs mundiburdis suis sacrum velamen capiti suo imposuerint, & illi mundiburdi annum & diem hoc tacendo consenserint, in sancto proposito permaneant. Et si in prædicto anno & die pro illis se proclamauerint, petitioni eorum assensus præbeatur, nisi forte Dei timore tactis, cum eorum licentia in religionis habitu perseuerent.

Vt clerici ex ea Ecclesia in qua semel legerint ab alia non recipiantur. Cap. XI.

Ex concil. Africano, cap. 57.

ITem placuit, vt quicunque in Ecclesia vel semel legerit, ab alia Ecclesia ad clericatum non teneatur.

De virginibus necdum velatis, quæ tamen in proposito virginali se simulauerāt permanere Cap. XII.

Ex decret. Innocentij papæ, c. 20

HAe vero quæ necdum sacro velamine tectæ tamen in proposito virginali semper se simulauerant permanere, licet velatæ non fuerint, si forte nupserint reuocandæ sunt, & agenda pœnitentia illis est: quia sponsio earum a domino tenebatur. Nam si Apostolus illas quæ a proposito viduitatis discesserunt dixerat habere damnationē, quia primā fidem irritā fecerunt: quantomagis virgines quę prioris promissionis fidem frangere conatæ sunt?

De sanctimonialibus si a proposito sacro deuiauerint Cap. XIII.

Ex decret. eiusdem cap. 19.

QVæ Christo spiritaliter nubunt, si postea publice nupserint, vel se clāculo corruperint, non eas admittendas esse ad agendam pœnitentiam, nisi is cui se iunxerāt de mundo recesserit. Si enim de hominibus hæc ratio custoditur, vt quæcunque viuente viro alteri nupserit adultera habeatur, nec ei agēdæ pœnitentiæ licentia concedatur, nisi vnus ex his fuerit defunctus: quantomagis de illa tenenda est, quæ ante immortali se sponso coniunxerat, & postea ad humanas nuptias transmigrauit?

De eadem re. Cap. XIIII.

Ex concil. Toletano

DE viris ac fœminis sacris, propositum trāsgredientibus sacrum, procliuis cursus est a voluntate, & imitatrix natura vitiorum. Quamobrem quisquis virorum vel mulierum habitū semel induerint, vel induerunt spontanee religiosum, aut si vir deditus Ecclesiæ choro, vel fœnina fuerit, aut fuit delegata puellarum monasterio,

ſterio, in vtroq; ſexu præuaricator ad propoſitum inuitus reuerti cogatur, vt vir detondeatur, & puella monaſterium ingrediatur. Si autẽ quolibet patrocinio deſertores permanere voluerint, ſacerdotali ſententia a Chriſtianorum cœtu habeantur extorres, vt nec locus eis vllus ſit communis. Viduas quoque vniuerſalis iam dudum ſtatuit ſynodus, profeſſionis vel habitus ſui deſertrices, vt ſuperiori ſententia condemnentur.

Quo tempore ſacrum velamen ſacris virginibus imponi debeat. Cap. XV.

Ex decret. Gelaſij papæ, c. 12

DEuotis quoq; virginibus niſi aut in Epiphania, aut in albis Paſchalibus, aut in apoſtolorum natalicijs, ſacrum minime velamẽ imponatur, & non ante XXV. annos, niſi forte, ſicut de baptiſmate dictum eſt, graui languore correptis, ne ſine hoc munere de ſeculo exeant, implorantibus non negetur.

De eadem re. Cap. XVI.

Ex concil. Mileuita. cap. 26.

ITem placuit, vt quicunque epiſcoporum neceſſitate periclitantis pudicitiæ virginalis, quum vel petitor potẽs, vel raptor aliquis formidatur, vel ſi etiam aliquãdo mortis periculoſo ſcrupulo compuncta fuerit, ne non velata moriatur, aut exigentibus parentibus aut his ad quorum curam pertinet velauerit virginem, ſeu velauit intra viceſimumquintum annum ætatis, non ei obſit concilium quod de iſto numero annorum cõſtitutum eſt.

De ſanctimonialibus quæ alias velare præſumunt. Cap. XVII.

Ex decret. Eutychia. papæ, c. 13

NIhilo minus etiam in quibuſdam locis inolitum inuenimus vſum ſtultitiæ plenum, & eccleſiaſticæ autoritati contrarium, co quod videlicet nõnullæ abbatiſſæ, & aliquæ ex ſanctimonialibus viduis & puellis virginibus contra fas velum imponere p̃ſumant. Et ideo nõnullæ iniuſtę velatę, putãt ſe liberius ſuis carnalibus deſiderijs poſſe inſeruire, & ſuas voluntates explere. Quapropter ſtatuimus, vt ſi abbatiſſa aut quælibet ſanctimonialis poſt hãc definitionem in tantã audaciã proruperit, vt aut viduam, aut puellam virginem velare præſumpſerit, iudicio canonico vſque ad ſatisfactionem ſubdatur.

De virginibus qua ætate velari debeãt. Cap. XVIII.

Ex decret. Pij papæ.

VT virgines non velentur ante XXV. annos ætatis, niſi forte neceſſitate periclitantis pudicitiæ virginalis. Et non ſunt conſecrandę alio tempore, niſi in Epiphania, & albis Paſchalibus, & in apoſtolorum natalitijs, niſi cauſa mortis vrgente.

Quod deſponſatam puellam alij viro non ſit licitum dare, monaſterium aũt licet eligere ſi vult. Cap. XIX.

Ex decret. Euſebij papæ, cap. 10

DEſponſatam puellam nõ licet parentibus dare alij viro, tamẽ monaſterium licet eligere, ſi voluerit.

Vt aliquis incognitus, non cito in monaſterio monachorũ recipiatur. Cap. XX.

Ex concil. Toletan. cap. 5.

SI aliquis incognitus monaſterium ingredi voluerit, ante triennium monachi habitus ei non præſtetur. Et ſi intra tres annos, aut ſeruus, aut libertus, vel colonus quæratur a domino ſuo, reddatur ei

V ij cum

cum omnibus quæ attulit, fide tamen accepta de impunitate. Si autem intra triennium requisitus nõ fuerit, postea quæri non potest, nisi sit tam longe quod inueniri nõ possit, sed tantum ea quæ in monasterium adduxit dominus serui recipiat.

De clericis qui monachorum propositum appetunt. Cap. XXI.

Ex eodem cap. 50.

Clerici qui monachorum propositũ appetunt, & meliorem vitam sequi cupiunt, liberos eis ab episcopis in monasterijs largiri oportet ingressus, nec interdici propositum eorum, qui ad contemplationis desiderium transire nituntur.

De virginibus sacris quæ propter districtiorem vitam ad aliud monasterium ire disposuerint. Cap. XXII.

Ex concil. Triburiẽ. cap. 11.

Virgines sacræ si pro lucro animæ suæ propter districtiorẽ vitam ad aliud monasterium pergere disposuerint, ibidemq; cõmanere decreuerint, synodus cõcedit. Si vero fuga disciplinæ alium locum quæsierint, redire cogantur.

Quo vestitu virgines ad consecrationẽ venire debeant. Cap. XXIII.

Ex concil. Carthagi. cap. 11.

Sanctimonialis virgo quum ad consecrationem suo episcopo offeratur, in talibus vestibus applicetur, qualibus semper vsura est, professioni & sanctimoniæ aptis.

Vt præter scientiam domini sui, seruus non efficiatur monachus. Cap. XXIIII.

Ex concil. Arelaten. cap. 4.

Placuit in monasterijs non esse suscipiendum seruum ad monachum faciendum, prẽter proprij domini volũtatem. Qui vero hoc constitutum nostrum excesserit, eum a communione suspẽdi decreuimus, ne nomẽ dñi blasphemet.

De illo qui seruum alienum causa religionis docet contemnere dominũ suum. Cap. XXV.

Ex concil. Braggar. cap. 47.

Si quis seruum alienum causa religionis docet contemnere dominum suum, & recedere ab eius seruitio, durissime in omnibus arguatur, & ad poenitentiam compellatur.

De fugitiuis clericis. Cap. XXVI.

Ex decret. Leõis pa.

Fugitiuum vero clericum, aut monachum deserentem disciplinam velut contemptorem placuit reuocare.

De secularibus si se semel per religionem totonderint, & post laici efficiuntur. Cap. XXVII.

Ex concil. Toletan. 5 cap. 5.

Quicunq; ex secularibus accipientes poenitẽtiam se totonderunt, & rursus præuaricantes laici effecti sunt, comprehensi ab episcopo suo, ad poenitentiam ex qua recesserunt reuocentur. Quod si aliqui p̃ potẽtiam irreuocabiles sunt, nec admoniti reuertentur, veræ vt apostatæ coram Ecclesia anathematis sententia condẽnentur. Non aliter & hi qui tonsi collaudãtibus parentibus fuerint, seipsos religioni deuouerunt, & postea habitum secularem sumpserunt, & ijdem a sacerdote comprehensi, ad cultum religionis acta prius poenitentia reuocentur. Quod si reuerti nolunt, vere vt apostatæ anathematis sententiæ subijciantur. Quæ forma seruabitur etiã in viduis virginibusq; sacris, ac poenitẽtibus foeminis quę sanctimonialem habitũ induerunt, & postea aut vestem mutauerunt, aut ad nuptias transierunt.

Vt seruus in monasterium non recipiatur, nesciente domino suo. Cap. XXVIII.

Nullum

Ex concil. Chalcedo. cap. 4.

NVllum vero recipere in monasterijs seruum obtentu monachi, præter sui domini conscientiam licet.

De monachis & monachabus, qui se sacrilega contagione miscuerint. Cap. XXIX.

Ex episto. Syricij papæ, cap. 6.

IMpudicas detestabilesq; personas monachorũ scilicet atq; monacharum, quæ abiecto proposito sanctitatis, illicita ac sacrilega contagione se miscuerunt, & in abruptũ conscientię desperatione perductę, de illicitis complexibus libere filios procrearunt, a monasteriorũ cœtu Ecclesiarumq; cõuentibus eliminandas esse mandamus, quatenus retrusæ in suis ergastulis tantũ facinus continua lamentatione deflentes, purificatorio possint penitudinis igne decoqui, vt eis vel ad mortem saltem solius misericordiæ intuitu, per cõmunionis gratiam possit subueniri.

Vt non liceat Deo sacratis nuptialia iura contrahere. Cap. XXX.

Ex concil. Chalcedo. cap. 16.

VIrginem quæ se Deo dño cõsecrauit, similiter & monachũ non licere nuptialia iura contrahere. Quod si hoc inuenti fuerint perpetrantes, excommunicentur. Confitentibus autem, decreuimus vt habeat autoritatem eiusdem loci episcopus, misericordiã humanitatemque largiri.

De his qui sanctimoniales in matrimonium acceperint, vt separati sine spe coniugij maneant. Cap. XXXI.

Ex epistol. Pascualis papę. c. II.

HI igitur qui scientes sanctimonialibus fœminis in matrimonio sunt ad iniuriam Christi copulati, iuxta censuram Christiani zeli separentur, & nunquam eis conceditur iugali vinculo religari, sed in pœnitentiæ se lamentis vehementer dum viuunt afficiant.

De virginibus quæ præuaricatæ sunt. Cap. XXXII.

Ex decret. Gelasij papæ, cap. 20

VIrginibus sacris temere se quosdam sociare cognouimus, & post dicatum Deo propositum, incesta fœdera sacrilegaque miscere. Quos protinus æquum est a sacra cõmunione detrudi, & nisi per publicam probatamq; pœnitentiam omnino non recipi, sed tamen his viaticum de seculo trãseuntibus si digne pœnituerint non negetur.

Vt viduæ velum sibi imponere non debeant inconsulto episcopo suo, & ne presbyteri eis imponere præsumant, quod & episcopis non licet. Cap XXXIII.

Ex concil. Rotoma. cap. 9.

STatutum est viduas non debere velare. Simul & hoc statutum est, vt si quispiam presbyterorum deinceps huius constitutionis normæ contumaciter trãsgressor exstiterit, scilicet vt aliquas viduas velare præsumat, quia hoc & episcopis non licet, gradus sui periculum incurrat. Similiter & de puellis virginibus a presbyteris non velandis statutum est, vt si quis hoc facere tentauerit, tanquam transgressor canonum damnetur.

Quod viduæ sub nulla benedictione sint velandæ. Cap. XXXIIII.

Ex decret. Gelasij papæ, ca. 21

NAm de viduis sub nulla benedictione velandis, superius latius duximus differendum. Quæ si propria voluntate professam pristini coniugij castitatem mutabili mente calcauerunt, periculi earum intererit, quali Deum debe-

ant satisfactione placare. Sicut enim si se forsitan continere non poterant secundum Apostolum nullatenus nubere vetabantur, sic habita secum deliberatione, promissam Deo pudicitiæ fidem debuerunt custodire. Nos autem nullum talibus laqueum debemus iniicere, sed solas adhortationes præmij sempiterni, pœnasq; proponere diuini iudicij, vt nostra sit absoluta conscientia, & illarum pro se rationem Deo reddat intentio. Cauendum quippe est quod de earũ moribus actibusque beatus Paulus testatur apostolus, quod planius exponere præterimus, ne sexus instabilis non tam deterreri quam admoneri videatur.

De viduis quæ semel sacræ conuersationis velamen suscipiunt. Cap. XXXV.

Ex concil. Aurelian. cap.3.

Viduæ quæ spontanea voluntate ab altari, sacræ conuersationis velamen suscipiunt, decreuit sancta synodus, in eodem proposito eas permanere. Non enim fas esse decernimus, vt postquam se domino semel sub velo consecrauerint, & inter velatas oblationes fecerint, iterum eis concedi spiritui sancto mentiri.

De viduis, vt nullus eas velare attentet. Cap. XXXVI.

Ex concil. Mogunti. cap.6.

Viduas autem velare pontificum nullus attentet, prout constitutum est in decretis Gelasij, capitulo XIII. quod nec autoritas diuina, nec canonum forma præstitit. Quę si propria fuerit voluntate continentiam professa, vt in eiusdem Gelasij capitulo XXI. legitur, eius intentio pro se reddat rationem Deo: quia sicut secũdum Apostolum, si se continere non poterat, nullatenus nubere vetabatur, sic secum habita deliberatione, promissam fidem pudicitię Deo debet custodire. Nos autem, autoritate patrum suffulti, in hoc sacro conuẽtu sancimus, & libere iudicamus, si sponte velamen, quamuis nõ consecratum, sibi imposuerit, & in Ecclesia inter velatas oblationem Deo obtulerit, velit, nolit, sanctimonię habitum vlterius habere debet, licet sacramento confirmare velit, eo tenore & ratione velamen sibi imposuisse, vt iterum posset deponere.

De nobilibus fœminis quæ postquam velatæ fuerint, domi in delicijs residere delectantur. Cap. XXXVII.

Ex concil. apud Aqsgran. Ludouico pio present. ca.6.

De nobilibus fœminis quæ amissis viris repente velantur, & in proprijs domibus diuersas necessitates opponẽtes residere delectantur, de quibus in alijs conuentibus coram serenitate vestra iam dudum ventilatum & definitum est, maiori solertiq; studio admonendas & instruendas ab episcopis statuimus, quatenus suæ saluti consulant, ne sic indiscrete viuẽdo, & propria noxiaq; libertate vtendo, & per diuersa vagando, periculum animarum suarum incurrant, semper illud apostolicum ante oculos habentes quo dicitur: Vidua quæ in delicijs est, viuens mortua est.

De his qui velatas & Deo consecratas in coniugium duxeriut. Cap. XXXVIII.

Ex concil. Aurelian. cap.13.

Si quis sacro velamine consecratam in coniugium duxerit, & post dicatum Deo propositum in-

cesta

cesta fœdera sacrilegaq; miscuerit, vt in constitutis Gelasij papæ, cap. XX. legitur, protinus æquum est a sacra communione detrudi, & nisi per publicam probatamq; pœnitentiam omnino non recipi. Si tamen pœnituerint, transeuntibus de seculo, viaticum non negetur. In Chalcedonensi concilio, cap. XVI. hoc perpetrantes excommunicantur. Confitentibus autoritate episcopi misericordia largitur. In epistola Syricij papæ, cap. VI. velatæ & Deo consecratæ, si abiecto proposito sanctitatis, clanculum sacrilega cõtagione se miscuerint, & illicitis complexibus publice & libere filios procreauerint, has nuptias detestabiles a monasteriorum cœtu, & Ecclesiarum conuentibus eliminandas esse iudicatum est: quatenus detrusæ ergastulis, tantum facinus continua lamentatione defleant. Vnde verbo domini, & canonica autoritate in hac sancta synodo præcipimus, vt omnino separẽtur, & iuramento colligentur, vlterius sub vno non cohabitare tecto, nec familiari frui colloquio, excepto in Ecclesia, aut in publico, aut rem habere vllam communem, vnde suspicio illecebrosi desiderij, aut scandalum libidinosi facti iuste possit oriri. Si qua etiam inter se diuidenda sint diuidãt, & vterq; sua prouideat, & incestuosus sine spe coniugij maneat.

De viduis quæ professam continentiam præuaricatæ sunt. Cap. XXXIX.

Ex concil. Carthagi. cap. 104.

DE viduis quæ professam continentiam præuaricatæ sunt. Sicut bonum est castitatis præmium, ita & maiori obseruantia & pceptione custodiẽdum est, vt si quę viduę, quamlibet adhuc in minoribus annis positæ, & matura ætate a viro relictę, se deuouerint Deo, & veste laicali abiecta, sub testimonio episcopi & Ecclesiæ religioso habitu apparuerũt: postea vero ad nuptias seculares transierunt, secũdum apostolum damnationẽ habeant: quia fidẽ castitatis quam Deo vouerunt, irritã facere visi sunt. Tales ergo personæ a Christianorũ cõmunione sequestrẽtur, neq; etiã in cõuiuio cum Christianis cõmunicent. Nam si adulteræ cõiuges reæ sunt, si suis viris obnoxiæ fuerint, quanto magis viduæ, quæ Dei religiositatẽ mutauerũt, crimine adulterij notabuntur, si deuotionem q̃ sponte nec coactę Deo obtulerunt, libidinosa voluntate corruperint, atque ad secundas nuptias transitũ fecerint? Quæ & si violentia irruente ab aliquo oppressæ fuerint, ac postea delectatione libidinis pmanere in cõiugio raptori vel violento viro cõsenserint, dãnatione superius dicta teneãtur obnoxiæ. De talibus ait Apostolus: Cũ eñ luxuriatæ fuerint, nubere in Christo volũt, habentes damnationem: qa primam fidẽ irritam fecerunt.

De eadem re. Cap. XL.

Ex decret. Zepherini pap. ca. 4.

VT viduæ non sint in delicijs, sed secundũ Apostolum, sub potestate episcopi viuant.

De eadem re. Cap. XLI.

Apostol dicit.

PRæcipe, inquit, vt viduæ irreprehensibiles sint. Vidua eligatur non minus XL. annorum: in operibus bonis testimoniũ habẽs, si fili-

filios educauit, &c. Adolescentiores viduas deuita. Quum enim luxuriatæ fuerint, in Christo nubere volunt, habentes damnationem: quia primam fidem irritam fecerunt: simul & ociose loquentes quod non oportet. Volo ergo iuniores nubere, procreare filios, matresfamilias esse, nullam occasionem dare aduersario, maledicti gratia. Iam enim quædam conuersæ sunt retro Satanam.

De fœminis quarum mariti obierint, vt non cito se velent Cap. XLII.

Ex concil. Aurelian. cap. 5.

De fœminis quæ viros amittunt, placet ne se sicut hactenus indiscrete velent, sed triginta dies post decessum viri sui expectent. Et post tricesimum diem per consilium episcopi sui, vel si episcopus absens fuerit, consilio aliorum religiosorum sacerdotum, suorumq; amicorum id quod eligere debent eligant: & vt rogetur princeps a sacro cõuentu, vt hi qui publicam egerunt pœnitentiam, & fœminæ quæ viros amittunt, sua autoritate donec deliberent quid agant tueantur, & specialiter pro his capitula fieri, & legis mundanæ capitulis inserenda decreuimus.

Vt viduitatis professio coram episcopo fiat. Cap. LXIII.

Ex concil. Arausico, cap. 6.

Viduitatis seruandæ professionem coram episcopo in secretario habitam, imposito coram episcopo veste viduali, non esse violandam, ipsam talis professionis desertricem, merito esse damnandam decernimus.

Vt nullus vetet vel iubeat viduas vel virgines nubere. Cap. LXIIII.

Ex concil. Toletan. cap. 10.

Pro consulto castitatis, quod maxime hortamento conciliij proficere debeat, annuente glorioso domino nostro Recaredo rege, hoc sanctum affirmat concilium, vt viduæ quibus placuerit tenere castitatem, nulla vi ad nuptias iterandas venire cogantur. Quod si priusquam profiteantur continentiam, nubere elegerint, illis nubant quos propria voluntate voluerint habere maritos. Similis conditio & de virginibus habeatur, nec contra voluntatem parentum vel suam cogantur maritos accipere. Si quis vero propositum castitatis viduæ vel virginis impedierit, a sancta communione, & a liminibus Ecclesiæ habeatur extraneus.

De viduis propositum relinquentibus. Cap. XLV.

Ex epist. Grego. papæ missa ad Bonifacium.

Viduas a proposito discedentes viduitatis, super quibus nos consulere voluit dilectio tua frater charissime, credo te nosse a sancto Paulo, & a multis sanctis patribus, nisi conuertantur, olim esse damnatas. Quas & nos apostolica autoritate damnãdas, & a communione fidelium, atque a liminibus Ecclesiæ arcendas fore censemus, vsquequo obediant episcopis suis, & ad bonum quod cœperunt, inuitæ aut voluntariæ reuertantur. De virginibus autem non velatis si deuiauerint, a sanctæ memoriæ prædecessore nostro papa Innocentio taliter decretum habemus, Hę vero quę necdũ sacro velamine tectę, tamẽ in proposito virginali semp se simulauerũt pmanere,

licet

licet velatæ non fuerint, si nupserint aliquanto tempore his agenda pœnitentia est: quia sponsio earum a domino tenebatur. Si enim inter homines solet bonæ fidei contractus nulla ratione dissolui, quanto magis ista pollicitatio quam cum Deo pepigit, solui sine vindicta non poterit? &c. Nam si virgines nondum velatæ, taliter pœnitentia publica puniuntur, & a cœtu fidelium vsque ad satisfactionem excluduntur, quanto potius viduę quæ perfectioris ætatis, & maturioris sapientiæ, atque consilij existunt, virorumque consortio multoties vsæ sunt, & habitum religionis assumpserunt, & demum apostatauerunt, atque ad priorem vomitum sunt reuersæ, a nobis & ab omnibus fidelibus a liminibus Ecclesiæ, & a cœtu fidelium vsq; ad satisfactionem sunt eliminandæ, & carceribus tradendæ, qualiter iuxta beatum apostolum Paulum tradentes huiusmodi hominem Satanæ, vt spiritus saluus sit in die domini? De talibus enim & dominus per Mosen loquitur dicens: Aufer te malum de medio vestri. De quibus & per Prophetam ait: Lætabitur iustus cū viderit vindictam, manus suas lauabit in sanguine peccatoris. De talibus namque & eorum similibus atque eisdem consentientibus dicitur: quia non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus rei sunt.

Vt viduæ velatæ ad nuptias ire non debeant. Cap. XLVI.

Ex decret. Gelasij papę ad Siciliēses epos missis, c. 9.

NEcq; viduas ad nuptias transire patimur, quæ religioso proposito diuturna obseruatione permanserunt. Similiter virgines nubere prohibemus, q̄s annis plurimis in monasterijs ætatem peregisse contigerit.

De vidua quæ sub obtentu religionis velum ad tempus sibi imposuerit. Cap. XLVII.

Ex epistol. Nicolai papæ, cap. 5.

NIcolaus episcopus seruus seruorum Dei, Reuerēdissimo & sanctissimo confratri nostro Adaluuino sanctæ Viuenensis Ecclesiæ archiepiscopo. Quod autem interrogasti de fœmina quę post obitum mariti sui velamen sacrum super caput suum imposuit, & finxit se sub eodem velamine sanctimonialem esse, postea vero ad nuptias rediјt, bonum mihi videtur, quia per hypocrisin ecclesiasticam regulam conturbare voluit, & non legitime in voto suo permansit, vt pœnitentiam agat de illusione nefanda, & reuertatur ad id quod spopondit, & in sacro ministerio inchoauit. Nam si consenserimus quod omnia sacramenta ecclesiastica quisq; pro ut vult fingat & non verè faciat, omnis ordo ecclesiasticus conturbatur, nec catholicæ fidei iura consistunt, nec canones sacri rite obseruantur. Quid enim profuit Simoni Mago baptismum sacrum ficte suscipe, & in Christianitate permansurum se finxisse, cum per apostolum fraude eius detecta, quod sibi futurum esset prænūciatum est? Ait enim: Pecunia tua tecum sit in perditione: cor enim tuum non est rectum coram Deo: Pœnitentiam itaq; age ab hac nequitia tua, & roga Deū vt forte remittatur tibi

hæc

hæc cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse. Ideo tales nisi resipiscant, spirituali gladio per cutere censemus. Non enim fas est spiritui sancto mentiri, sicuti Ananias & Saphira mentiti sunt, & statim perierunt.

De viduis & puellis quæ in domibus proprijs habitum religionis susceperunt. Cap XLVIII.

Ex concil. Toleta. 4. cap. 57.

DE viduis & puellis quæ habitũ religionis in domibus proprijs tam a parentibus quam per se mutauerunt, si postea contra instituta patrũ, vel præcepta canonum, coniugia crediderint copulanda, tam diu vtrique habeantur a communione suspensi, quousq; quod il licite perpetrauerunt emendent. Quod si emendare neglexerint, a communione vel omnium Christianorum conuiuio in perpetuo sint sequestrati.

Quod sanctus Gregorius quandam fœminam velatam quæ sacrum propositum transgressa est comprehendi iusserit. Cap XLIX.

Ex re. Gre. ad Seponium epm

SI custos religiosi habitus fuisses, aut esse nosses episcopus, filiam gloriosæ memoriæ Tulliani magistri militiæ, te illic posito, nec proiectis religiosis vestibus ad secularem reuerti habitũ, nec ad nos licuisset peruersam epistolam destinare. Sed quia nimia desidia ac torpore deprimeris, in tuo dedecore res ad præsens illicita impune commissa est. Nam sicut præfati sumus, si solicitus esses, prius ad nos vltio mulieris prauissimæ, quam culpa debuit peruenire. Quia ergo tãtum hebes, tantumque es negligens, vt nisi canonicam vitæ fueris coercitionem expertus, in alijs districtionem & disciplinam nescias cu stodire, qualiter debeas esse solicitus, congruo tibi, si domino placuerit, tempore demonstramus. Præsentia igitur scripta suscipiens euigila, & excitatus saltem exequere quod pressus nunc vsque igna uia distulisti. Instantiæ ergo tuæ sit prædictam mulierem vna cum Sergio defensore comprehendere, & statim non solum ad male contemptum habitum sine excusatione aliqua reuocare, sed etiam in monasterio vbi omnino districte valeat custodiri detrudere, & ita omnem circa illã solicitudinem exhibere, vt quam sit nefariũ quod commisit, ex tua possit districtione cognoscere. Qua in re si quis, quod non credimus, laicorum aliquo tibi ingenio tentauerit obsistendum, a sanctissimæ eum communionis participatione suspende, nobisque renunciare festina, vt quantum sit execrabile quod præsumit, postquam consideratione propria non aduertit, emendationis qualitate cognoscat. In his autem omnibus ita cautum ac stude vigilantem te ostendere, vt culpam tuam non geminare neglectus, sed aliquantisper valeat & solicitudo minuere.

De viduis velatis si voluptatibus carnis inseruire accusantur. Cap. L.

Ex concil. Melden si, cap. 2.

VT illæ quæ quasi sanctimoniales sub velamine religionis degere videntur, sed potius in deli-

delicijs viuentes, mortuę in diuinis oculis computantur, per prouincias discurrentes, curiose, & verbose, si libidinibus cæterisq; carnis voluptatibus inseruire accusantur, si manifeste detegi potuerint, episcopali autoritate, & regia potestate in talibus locis residere sub testimonio religioso cogantur, vbi pœnitentiam si fecerint dignam, assequantur etiam fructuosam. Si enim manifeste detegi non valuerint, erga Ecclesiam suæ opinionis malam famam canonice purgare cogantur, & vt religiosius de cætero viuant, & in monasterijs conuersentur, episcopali decreto, & regia potestate coerceantur. De his etiam Apostolus dicit: Quæ quum fornicatæ fuerint, in Christo nubere volunt.

Vt sacrilegi dijudicentur, qui se sacratis fœminis miscuerint. Cap. LI.

Ex concil. Aralatens. cap. 7.

SCiendum est omnibus quod Deo sacratarum fœminarum corpora per votum propriæ sponsionis, & verba sacerdotis, Deo consecrata templa esse scripturarum testimonijs comprobantur, & ideo violatores earum sacrilegi, ac iuxta Apostolum filij perditiõis esse noscuntur.

De his qui sanctimoniales virgines, vel viduas velatas rapiunt. Cap. LII.

Ex concil. Meldensi, cap. 8.

QVi sanctimoniales virgines, vel viduas rapiunt, & progressu etiam criminis in coniugium sumunt, publicæ pœnitentiæ subigantur. Ipsæ vero fœminæ locis congruis pœnitentiæ retrudantur, & ad habitum religionis redire cogãtur. Ipse autem incestuosus sine spe vxoriæ copulationis perenniter maneat, nisi nescisse se velatam expurgare potuerit. Si vero, quod absit, cõiugia iterare præsumpserint, acriori subdantur vindictæ, & amplius propellantur. Qui si forte obedire monitis salutaribus noluerint, anathematizentur.

Vt clerici seu laici cum bono testimonio cum sacris puellis loqui debeant. Cap. LIII.

Ex concil. Spalensi cap. 10.

HAec cautela circa omnes seruetur, vt laici remoti a peculiaritate virginum, nec vsque ad vestibulum habeant accedendi familiare permissum, nec ipse q præest cum sola colloqui debet, sed sub testimonio duarum aut trium sororum, ita vt rara sit accessio, breuisq; locutio.

Quod mulieres velatæ, aut in monasterijs, aut in domibus suis habitum obseruent. Cap. LIIII.

Ex decret. Eugenij papæ, c. 28

MVlieres obtẽtu religionis velatæ, aut in monasterio regulariter viuant, aut in domibus suis susceptum habitum caste obseruent.

Vt adolescentiores viduę, vel sanctimoniales, ab episcopo non negligantur. Cap. LV.

Ex concil. Carthag. cap. 102.

AD reatum episcopi pertinet, vel presbyteri qui parochiæ præest, si sustentandæ ab Ecclesia vitæ præsentis causa adolescentiores viduæ vel sanctimoniales eorum familiaritatibus subijciantur.

Vt vnusquisq; episcopus clericos in suo episcopio vagantes, ad suum episcopum redire faciat. Cap. LVI.

Vt

Ex concil. Moguntî. cap. 19.

VT vnusquisq; episcopus in sua parochia diligenter presbyteros vel clericos inquirat, vnde sint: & si aliquem fugitiuum inuenerit, ad suum episcopum redire faciat.

De clericis vagis. Cap. LVII.

Ex eodem cap. 18.

DE clericis vagis, seu deacephalis, id est, de his q sunt sine capite, neq; in seruitio domini nostri, neq; sub episcopo, neq; sub abbate, sed sine canonica vel regulari vita degentes, vt in libro Officiorum secundo, Cap. tertio, de his dicitur: hos neq; inter laicos, & inter secularium officiorum studia, neq; inter clericos religio tentat diuina, sed solutos atq; oberrantes, sola turpis vita cōplectitur & vaga: quiq; dum nullum metuunt, explēdæ voluptatis suæ licentiam sectantur, & quasi animalia bruta, libertate ac desiderio feruntur, habentes signum religionis, non religionis officium, hypocentauris similes, neq; equi nec homines. Tales omnino præcipimus, vt vbicunq; inuenti fuerint, episcopi sine vlla mora eos sub custodia constringant canonica, & nullatenus eos amplius ita errabundos & vagos secundum desideria voluptatum suarum viuere permittant. Sin autem episcopis suis canonice obedire noluerint, excommunicentur vsq; ad iudicium episcopi regionis illius. Sin autem nec illi eos corrigere valuerint, oīno sub vinculis constringantur vsq; ad synodum, vt ibi eis indicetur, vtrum ad iudicium principis, aut ad vniuersalem synodum deferantur, sub custodia publica.

Vt monachæ monastice viuant, & canonicæ secundum canonicam vitam viuant. Cap. LVIII.

Ex eodem concil. cui interfuit Carol. imperat. & Richolphus archiepis. in claustro S. Albani, cap. 13.

ABbatissas autem cum sanctimonialibus omnino recte & iuste viuere censemus. Quæ vero professionem secundum regulam sancti Benedicti fecerunt, regulariter viuant. Sin autem, canonice viuant pleniter, & sub diligenti cura, custodiam habeant, & in claustris suis permaneant, nec foras exitum habeant. Sed & ipsæ abbatissæ in monasterijs sedeant, nec foras vadant, sine licentia & consilio episcopi sui.

Vt sanctimoniales abbatissæ suæ sint obedientes. Cap. LIX.

Ex eodem cap. 14.

SAnctimoniales, nisi forte abbatissa sua pro aliqua necessitate incumbente mittente, nequaquam de monasterio egrediantur. Hę vero quæ famulos aut famulas non habent, ad exercēda negocia ad mediam monasterij portam perueniant, & ibi corā testibus negocium suum exerceant.

De fœminis quæ propter continētiam muliebrem mutant habitum. Cap. LX.

Ex concil. Gangren. cap. 13.

SI qua mulier propter continentiam quæ putatur habitum mutat, & pro solito muliebri amictu virilem sumit, anathema sit.

De illo qui virginitatem custodierit, nuptias autem execrauerit. Cap. LXI.

Ex eodem cap. 9.

QVicunq; virginitatem custodiens, aut cōtinentiæ studēs, velut horrescens nuptias temerat, nec propter hoc quod bonum & sanctum est, nomen virginitatis assumit, anathema sit.

De fœminis, quæ propter religionem crines totonderint. Cap. LXII.

Si

Ex eodem cap. 17. SI qua mulier propter diuinum cultum, vt æstimat, crines attondit, quos ei Deus ad subiectionis memoriam tribuit, tanquam præceptum dissoluens obedientiæ, anathema sit.

De illis qui propter continentiam pallijs vestiuntur. Cap. LXIII.

Ex concil. Cabillon. cap. 12. SI quis virorum propter continentiam, quæ putatur, amictu pallij vtitur, quasi per hoc habere se iustitiam credens, & despicit eos qui cum reuerentia byrris, & alijs communibus & solitis vestibus vtuntur, anathema sit.

De illis qui virginitatem obseruant, & sic extolluntur. Cap. LXIIII.

Ex eodem cap. 10. SI quis ex his qui virginitatem propter Deum seruant extollitur aduersum coniugatos, anathema sit.

Quod non sit permittendum monachos & monachas in vno monasterio simul habitare. Cap. LXV.

Ex re. Gre. papæ. IN nullo loco monachos & monachas permittimus vnum monasterium habere, sed nec ea quæ duplicia vocant, & si quid tale est. Religiosus episcopus mulieres quidem in suo loco studeat manere, monachos autem aliud monasterium ædificare cogat. Sin autem plurima sint talia monasteria, separētur in alijs monasterijs monachę, & in alijs monachi. Res autē quas habent communes, secundum iura eis competentia distribuantur.

Vt episcopus monasteria monachorum & sanctimonialium frequenter visitet. Cap. LXVI.

Ex concil. Rotoma. cap. 3. VT episcopus monasteria monachorum & sanctimonialium frequenter introeat, & cum grauibus & religiosis personis, in eorum vel in earum cōuentu residēs, eorum vitam & conuersationem diligenter discutiat, & si quid reprehensibile inuenerit corrigere satagat. Sanctimonialium etiam pudicitiam subtiliter inuestiget. Et si aliqua inuenitur quæ neglecto proposito castitatis, clerico aut laico impudenter misceatur, acriter verberibus coerceatur, & in priuata custodia retrudatur, vbi quod male commisit, digne pœniteat. Interdicat etiam ex autoritate sanctorum canonum, vt nullus laicus aut clericus in earum claustris & secretis habitationibus accessum habeat, neque presbyteri, nisi tantum ad Missam, expleta Missa ad Ecclesias suas redeant. Omnibus præterea publice & priuatim denunciet, quantum piaculum sit qui sponsam Christi vitiare præsumit. Si enim ille reus tenetur qui sponsam hominis violat, quanto magis reus maiestatis efficitur, qui sponsam omnipotentis Dei corrumpit?

Vt abbates in potestate episcoporum consistant. Cap. LXVII.

ABbates pro humilitate religionis, in episcoporum potestate consistant, & si quid extra regulam fecerint, ab episcopis corrigantur. Non semel sed sæpius in anno episcopi visitent monasteria monachorum, & si quid corrigendum fuerit corrigant. Monachi autem abbatibus omni obedientia & deuotione subiaceāt. Quod si quis per contumaciam extiterit indeuotus, ac per loca aliqua vagari, aut peculiare aliquod habere præsumpserit, omnia quæ acquisierit ab abba- Ex concil. Aurelian. cap. 4.

tibus auferantur, secundū regulam monasterio profutura. Ipsi aūt qui fuerint puagati, vbi inuenti fuerint, cum auxilio episcopi tanquam fugaces sub custodia reuocentur, & constringantur.

De monachis qui filios procreauerint. Cap. LXVIII.

Ex dictis S. Isidor.

MOnachi filios procreātes in carcere recludantur, tamen facinus continua lamentatione deflentes, vt eis vel ad mortem sola misericordia in communionis gratia possit indulgeri.

De sanctimonialibus quæ vim barbaricam pertulerunt, Cap. LXIX.

Ex decret. Leōis pa. cap. 49.

DE his autem quæ in sacro virginitatis proposito constitutæ, barbaricam pertulere violentiam, & integritatem pudoris nō in animo sed corpore perdiderunt, ea nobis videtur seruāda moderatio, vt neque in viduarum deijciantur gradum, neque in sacrarum & perseuerantium virginum numero censeantur. Quibus si in omnibus virginalibus obseruationibus perseuerant, & castimoniæ soliditatem mente custodiunt, sacramentorum eis non est neganda communio: quia iniustum est illas in eo vel argui vel notari, quod non voluntas admisit, sed vis hostilis eripuit.

De quadam abbatissa quæ se proclamauerat sup militibus in claustro suo hospitantibus Cap. LXX.

Ex regist. Gregor. ad Fortunatū epm Neopolit. cap. 114.

INsinuauit nobis latrix præsentium agnella abbatissa, quod intra monasterium ipsius milites hospitentur. Et omnino de fraternitatis vestræ solicitudine mirati sumus, quur hoc patienter tulerit, & non illud cum omni celeritate fecerit emendari. Vnde hortamur, vt vel nunc studij vestri sit, instanter eis quorum interest imminere, quatenus sine aliqua exinde excusatione tollantur, & nullus illic vlterius meatum accipiat, ne callidus hostis occasionem inueniens, de deceptione religiosi habitus, q̄d absit, valeat exultare.

Quod res ecclesiasticæ ad laicos disponendæ non respiciant. Cap. LXXI.

Ex concil. apud Cōpendium, cap. 10.

SYnodali decreto sancitum est, ne laici, vel seculares de viris Deo dicatis, Ecclesiæque facultatibus, aliquid ad se putent vel præsumant præter reuerentiam pertinere, quorū quarumq́; sacerdotibus disponendi indiscusse a Deo cura commissa docetur. Si quis contra hæc venire præsumpserit, anathemate feriatur.

De eadem re. Cap. LXXII.

Ex eodem cap. 3.

DE viris Deo dicatis, vel ecclesiasticis facultatibus aliquid disponendi, nulla legitur laicis, quamuis religiosis, vnquam attributa facultas.

Vt abbates ad synodum ire non cogantur, nisi pro rationabili re. Cap. LXXIII.

Ex concil. Turonen. cap. 11.

EPiscopus non debet abbatem cogere ad synodum ire, nisi aliqua rationabilis causa consistat.

Vt congregationes monachorum sine collaudatione episcopi fieri non liceat. Cap. LXXIIII.

Ex concil. Epaonens. cap. 10.

CEllulas nouas, aut congregatiunculas monachorum, absque notitia episcopi prohibemus institui.

De

De virginibus sacris quę parentibus priuantur. Cap. LXXV.

Ex concil. Africano, cap.11.

VT virgines sacræ si parentibus a quibus custodiebantur priuatæ fuerint, ab episcopo custodiantur. Vbi autem episcopus absens est, prouidentia grauioribus fœminis commēdetur, vt simul habitantes inuicem se custodiant, ne passim vagando, Ecclesiæ lædant existimationem.

Qui religiosis fœminis præponendus sit. Cap. LXXVI.

Ex concil. Carthagi. cap.97.

QVi religiosis fœminis pręponendus sit, ab episcopo probetur.

De sanctimonialibus quid in claustro facere debeant. Cap. LXXVII.

Ex concil. Mogunti. cap.6.

SAnctimoniales in monasterio constitutæ habeant studium in legendo, & in cantando, & horas canonicas solenniter pariter celebrent, & omnes, exceptis quas infirmitas tenet, in dormitorio dormiant & omnibus diebus ad capitulum & ad collationes veniant, & regulā a sanctis patribus illis constitutam diligenter obseruent.

Nullus laicus claustra sanctimonialium ingrediatur, nisi ad opera exercenda. Cap. LXXVIII.

Ex eodem cap.16.

NVllus vassus abbatissæ, nec minister aliquis, nec clericus, nec laicus claustra ancillarum Dei ingrediatur, nisi forte quando necessitas operandi incumbit.

Ianitrix claustri non eligatur nisi testimonium habeat bonum. Cap. LXXIX.

Ex eodem cap.15.

POrtaria non eligatur nisi quæ ætate matura sit, & testimonium habeat bonum, & vitæ probabilis sit.

Vt abbatissa nisi per licentiam sui episcopi à monasterio non egrediatur. Cap. LXXX.

Ex concil. Gangren. cap. 9.

ABbatissa nequaquam de monasterio egrediatur, nisi per licentiam episcopi sui. Et si quando foras pergit, de sanctimonialibus quas secum ducit curam maximā habeat, vt nulla eis detur occasio peccandi.

Vt vnus abbas duobus monasterijs pręesse non debeat. Cap. LXXXI.

Ex concil. Arausico, cap.14.

VNum abbatem duobus monasterijs interdicimus præesse.

Vt monachi compatres non habeant. Cap. LXXXII.

Ex concil. Augustodun. ca. 5.

VT monachi vel monachæ compatres habere non præsumant.

Quod fœminę in cōuentu docere non debeant. Cap. LXXXIII.

Ex concil. Carthagi.

MVlier quamuis docta in cōuentu docere non audeat.

Vt fœmina pœnitentiam dare non debeat, nec sedere inter sacerdotes in conuiuio. Cap. LXXXIIII.

Ex concil. Remensi præsente Ludouuico imperat. cap. 5.

FOemina non det pœnitētiam, nec corporale cum oblatione nec calicem super altare ponat, nec inter ordinatos stet in Ecclesia, nec sedeat inter sacerdotes in conuiuio.

De mulieribus virorum causas discutientibus. Cap. LXXXV.

Ex concil. Hamnetē. cap.8.

QVum Apostolus dicat: Mulieres in Ecclesia taceant, non enim permittitur eis loqui: turpe est enim mulieri in Ecclesia loqui: mirū videtur, quod quædam mulierculæ contra diuinas humanasq; leges, attrita fronte impudenter agentes, placita generalia, & publicos conuentus indesinenter adeūt, & negocia regni vtilitatesq; reipu-

blicæ magis perturbant quã dispo nant, cum indecens sit, & etiam inter barbaras gentes reprehensibile, mulieres virorum causas discutere, & quæ de lanificijs suis, & operibus textrilibus & muliebribus inter genitiarias suas residentes debuerant disputare, in conuentu publico ac si in curia residentes, senatoriam sibi vsurpant autoritatem. Quæ ignominiosa præsumptio fautoribus magis imputanda videtur quam fœminis. Vnde quia diuinæ leges, vt supra monstratum est, hoc contradicunt, & humanæ nihilo minus id ipsum prohibent, vt fœminæ nihil aliud prosequantur in publico, quam suam causam. Ait enim lex Theodosiana: Nulla ratione fœminæ amplius quã suas causas agendi habeant potestatem, nec alicuius causam a se nouerint prosequendam: idcirco ex autoritate canonica interdicimus, vt nulla sanctimonialis virgo vel vidua cõuentus generales adeat, nisi a principe fuerit euocata, aut ab episcopo suo: nisi forte propriæ necessitatis ratio impulerit, & hoc ipsum cũ licentia & nuncio episcopi sui.

Quod abbas pro humiliatione locum suum relinquere possit. Cap. LXXXVI.

Ex concil. Moguntî. cap. 18. Abbas potest pro humiliatiõe & cum permissione episcopi locum suum relinquere: tamen fratres eligant sibi abbatem de ipsis si habeant, sin autẽ, de extraneis. Nec episcopus debet abbatem violẽter retinere in loco suo. Congregatio debet eligere sibi abbatẽ post mortem abbatis sui, vel eo viuẽte si ipse discesserit, vel peccauerit. Ipse enim non potest aliquem ordinare de suis propinquis vel amicis, sine volũtate fratrum.

Quod laicus in Ecclesia lectionem recitare non debeat. Cap. LXXXVII.

Laicus non debet in Ecclesia lectiõem recitare, nec alleluia dicere, nisi Psalmos tantum & respõsoria sine alleluia. Ex eodem cap. 19.

Quod non liceat episcopo abstrahere rem monasterij, quamuis erga se peccauerit abbas. Cap. LXXXVIII.

Episcopo non licet tollere possessionem monasterij quãuis peccauerit abbas, sed mittat eum in aliud monasterium, in potestatẽ alterius abbatis. Ex eodem cap. 20.

Ne monachi placita secularia adeant. Cap. LXXXIX.

Ac deinde decreuimus, sicut sancta regula dicit, vt monasterium vbi fieri possit per decanos ordinetur: quia illi præpositi sæpe in elationem incidunt, & in laqueum diaboli. Hoc tamẽ omnino volumus, vt nõ monachi ad secularia placita vllatenus veniant, neq; ipse abbas sine licentia episcopi sui, & cum necessitas exigit, tunc per iussionem & consilium episcopi sui illuc vadat. Nequaq̃ tamẽ contentiones aut lites aliquas ibi mouere præsumat, sed quicquid quærendũ vel etiã respondendũ sit, p aduocatos suos hoc faciat. Abbates & monachi vsq; ad interrogationẽ silentiũ habeant, & cũ interrogantur cũ humilitate & reuerentia respondeant. Alias querelas omnino deuitent. In eorum claustro permaneant, nullusq; ex eis foras vadat, nisi per necessitatẽ ab abbate mittatur in obediẽtiam: Ex eodem cap. 24.

nec

nec foris manducet, neque bibat, sine permissione abbatis, nec ad conuiuia secularia vadat.

De negocio seculari. Cap. XC.

Ex eodem cap. 22.

MInistri autem altaris domini, vel monachi, nobis placuit, vt a negocijs secularibus omnino abstineant. Multa sunt ergo negocia secularia, de his tamē pauca perstringamus, ad quę pertinet omnis libido, non solum immundicia carnis, sed etiā omnis carnalis concupiscentia. Quicquid plus iusto appetit homo, turpe lucrum est. Munera iniusta accipere, vel etiam dare pro aliquo seculari conquęstu, precio aliquem conducere, contentiones, & lites, & rixas amare, in placitis secularibus disputare, excepta defensione orphanorum & viduarum, cōductores, aut procuratores esse seculariū rerū, turpis verbi vel facti iocularem esse, vel iocū seculare diligere, aleas amare, ornamentū incōueniens ꝓposito suo quærere, in delicijs viuere velle, gulā & ebrietatē sequi, pōdera iniusta vel mensuras habere, negociū iniustū exercere. Nec tamen iustū negociū est cōtradicendū propter necessitates diuersas: q a legimus sanctos apostolos negociasse, & in regula S. Benedicti pcipitur puidere, per quorum manus negociū monasterij trāseat. Canes & aues seq ad venandū, & in omibus quibuslibet causis superfluū esse. Ecce talia & his similia ministris altaris dn̄i, necnon & monachis omino cōtradicimus. De quibus dicit Apostol. Nemo militās Deo implicat se negocijs secularibus.

De clericis iniuste tōsuratis. Cap. XCI.

Ex eodem cap. 23.

DE clericis vero hoc statuimus, vt hi qui hactenus inuenti sunt siue canonico siue in monachico ordine tonsurati sine eorum voluntate, si liberi sunt vt ita permaneant, & deinceps cauendum, vt nullus tondeatur, nisi legitima ætate, & spontanea voluntate, vel cum licentia domini sui, vel cōsensu parentū.

Vt episcopi siue abbates, ante se ioca turpia fieri non permittant. Cap. XCII.

Ex eodem cap. 24.

VT episcopi & abbates ante se ioca turpia facere nō permittant, sed pauperes & indigentes secum ad mensam habeant, & lectio diuina ibi psonet, & sumāt cibū cū benedictiōe, & laude domini secundum Apostolum: Siue māducatis siue bibitis, oīa in laude Dei faciatis.

De illis qui ab episcopo seu ab alijs auaritiæ causæ seducti se totonderunt. Cap. XCIII.

Ex eodem cap. 25.

COnstituit sane sacer iste conuentus, vt episcopi siue abbates, q non in fructū animarum, sed in auaritiam & turpe lucrum inhiantes, quoslibet homines illectos circūueniendo totonderunt, & res eorū tali persuasione non solū acceperunt, sed potius surripuerūt, pœnitentiæ canonicæ siue regulari, vt pote turpis lucri sectatores, subiaceant: hi vero qui vanis promissionibus illecti, vel quibuslibet machinationibus persuasi, mentis inopes effecti, rerum suarū domini esse nescientes, comam deposuerunt, in eo quod cœperunt perseuerare cogātur. Res nanque quæ ab illectis & negligentibus datæ, ab auaris & negligentibus non solum acceptæ sed raptæ noscuntur, hæredibus reddantur, qui demētia parentum,

 auari-

auaricia incentorum exhæredati esse noscuntur. Si vero nescientibus episcopis aut abbatibus, ministri eorum, quilibet videlicet in clero, hoc fecisse conuincũtur, episcopi & abbates desidia: illi vero rapacitate & auaritia, iudicẽtur. Hoc vero quod quis Deo iuste & rationabiliter de rebus suis offert, firmiter Ecclesia tenere debet.

Vt abbatissa magnam curam habeat de congregatione sua. Cap. XCIIII.

Ex eodem cap. 16.

Abbatissa diligẽtem habeat curã de congregatione sibi commissa, & prouideat vt in lectione & in officio, & in modulatione Psalmorum ipsæ sanctimoniales strenuæ sint, & in omnibus operibus bonis illa eis ducatum præbeat, vt pote pro animabus earum rationẽ redditurа in conspectu domini: & stipendia sanctimonialibus præbeat necessaria, ne forte per indigentiam cibi aut potus peccare compellantur.

Vt sanctimoniales in domibus suis cũ aliquibus masculis manducare vel bibere non præsumant. Cap. XCV.

Ex eodem cap. 17.

Non debere sanctimoniales in proprijs mãsionibus cum aliquibus masculis, clericis, siue laicis, consanguineis, siue extraneis bibere siue comedere: sed si quando id agendum est, in auditorio agatur, & cũ nullo masculo eis colloquiũ habere liceat nisi in auditorio, & ibi coram testibus idoneis.

Qualiter indignus abbas à suo separetur officio. Cap. XCVI.

Ex concil. Triburiẽ. cui interfuit rex Arnolphus. cap. 15.

Si quis autem abbas cautus in regimine, & humilis, castus, sobrius que, misericors, discretus nõ fuerit, ac diuina præcepta verbis & exemplis non ostenderit, ab episcopo in cuius territorio consistit, & a vicinis abbatibus & cæteris Deum timentibus a suo arceatur honore, etiamsi omnis cõgregatio vitijs suis consentiens, abbatem eum habere voluerit.

De clericis qui tonsuras dimiserint, & vxores acceperint. Cap. XCVII.

Ex eodem concil. præsente Arnolpho rege, cap. 16.

Clericus si tõsura dimissa vxorem acceperit, qui quidem sit sine gradu nec ad monasterium aliquod a parentibus traditus, si vxorem habere permittitur, iterum tõderi cogatur, nec in vita sua tonsuram negligere audeat. Quẽ autem progenitores ad monasterium tradiderunt, & in Ecclesia cœpit cantare, & legere, nec vxorem ducere, nec monasterium deserere poterit, sed si discesserit, reducatur. Si tonsurã dimiserit, rursum tondeatur: vxorẽ si vsurpauerit, dimittere cõpellatur.

De puellis quę se ante legitimos annos sua sponte sacræ religioni tradiderint. Cap. XCVIII.

Ex eodem cap. 17.

Puella si ante duodecim annos ætatis, sponte sua sacrum sibi velamẽ assumit, possunt statim parentes vel tutores eius id factum irritum facere si volũt. At si annum & diem id dissimulando consenserint: vlterius nec ipsa, nec illi mutare hoc poterunt. Porro si in fortiori ętate adolescentula vel adolescẽs seruire Deo elegerint, non est potestas parentibus hoc prohibendi.

De illo qui filiam aut neptem, vel parẽtem suam Deo omnipotenti offerri voluerit. Cap. XCIX.

Ex eodem cap. 6.

Quicunque filiam suam, aut neptem, vel parentẽ Deo omnipotenti offerri voluerit, licentiã habeat: sin aũt, viro accipiat, domi infantes

fantes suos nutriat, & nō aliā infra monasteriū mittere nutriendi gratia præsumat, nisi eā quam firmiter in ipso loco in Dei seruitio pseuerare voluerit, secūdum instituta sanctorum patrum, seu secundum canonicam autoritatem.

De eadem re. Cap. C.

Ex eodem cap. 7. Omnino prohibemus, vt nullus filium aut nepotem, vel parentem suum in monasterio puellarum ad nutriendum commendare præsumat, nec quisquam illū ibi suscipere audeat.

De abbate qui fœminas in monasterio suo festiuitates celebrare permiserit. Cap. CI.

Si abbas mulierem in monasterium suū ingredi permiserit, aut festiuitates aliquas ibidem spectare, tribus mensibus in alio monasterio retrudatur, pane & aqua tātum contentus. Ex concil. Vrbico.

FINIS Libri Octaui.

INDEX CAPITVLORVM LIBRI Noni.

Indicis Capitulorum FINIS.

D. BVRCHARDI ECCLESIAE VVORMACIENSIS Episcopi, de Fœminis non consecratis, Decretorum Liber IX.

ARGVMENTVM LIBRI.

¶ Libro hoc de Virginibus & Viduis Deo non sacratis, de earũ raptoribus, pœnaq; ijs imponenda, De legitimo matrimonio, de illegitimo concubitu, eiusq; pœnitentia, tractatur.

Quod aliud sit vxor, aliud concubina, nec erret quisquis filiam suam in matrimonium concubinam habenti tradiderit. Cap. I.

Ex decret. Leõis pa. cap. 18.

NOn omnis mulier viro iuncta vxor est viri: quia nec omnis filius hæres est patris. Nuptiarum aũt fœdera inter ingenuos sunt legitima, & inter æquales, multo prius hoc ipsum domino constituente, quam initium Romani iuris existeret. Itaq; aliud est vxor, aliud concubina: sicut aliud est ancilla, aliud libera. Propter quod etiã Apostolus ad manifestandam harum personarum discretionem testimonium ponit ex Genesi, vbi dicatur Abrahę: Eijce ancillam & filium eius: non enim hæres erit filius ancillæ, cum filio meo Isaac. Vnde cum societas nuptiarum ita ab initio constituta sit, vt præter sexuum coniunctionem, haberet in se Christi & Ecclesię sacramentũ, dubium non est, eam mulierem nõ pertinere ad matrimonium, in qua docetur nuptiale non fuisse mysterium. Igitur cuiuslibet loci laicus, si filiam suam viro habenti concubinam in matrimonium dederit, non ita accipiendum est, quasi eam coniugato dederit: nisi forte illa mulier & ingenua facta, & dotata legitime, & publicis nuptijs honestata videatur: qa paterno arbitrio viris coniunctæ carent culpa, si mulieres quæ a viris habebantur in matrimonio non fuerunt, quia aliud est nupta, aliud cõ cubina.

Qualis vxor legitima esse debeat. Cap. II.

Qualis

Ex epistol. Leonis papæ.

QValis esse debeat uxor quæ habenda est secūdum legem. Virgo casta & desponsata, in virginitate, & dotata legitime, & a parentibus tradita, & a sponso & a paranymphis accipienda, & ita secundum legem & Euangelium publicis nuptijs honeste in coniugium liquide sumenda, & omnibus diebus vitæ nisi ex consensu & causa vacandi Deo nūquam propter hominem separāda, & si fornicata fuerit dimittenda: Sed illa viuente altera non deducanda: quia adulteri regnum Dei non possidebunt, & pœnitentia illius per scripturas recipienda.

Vt nullus occulte nuptias celebret. Cap. III.

Ex decret. Hormisde papæ, c. 6.

VT nullus fidelis cuiusq; conditionis sit occulte nuptias faciat, sed benedictione a sacerdote accepta, publice nubat in domino.

Quo tempore nuptiæ celebrandæ sint. Cap. IIII.

Ex concil. Hilerdensi cap. 3.

QVod nō oporteat a septuagesima vsq; in octauas Paschæ, & tribus hebdomadibus ante festiuitatem sancti Ioannis Baptistæ, & ab Aduentu dn̄i vsq; post Epiphaniam nuptias celebrare. Quod si factum fuerit, separentur.

Qualiter benedicantur a sacerdote sponsus & sponsa. Cap. V.

Ex concil. apud Valentias, cap. 101.

SPonsus & sponsa quum benedicendi sunt, a sacerdote, a parentibus, vel a paranymphis in Ecclesia sacerdoti offerantur, & cum benedictiōem acceperint, eadem nocte pro reuerētia ipsius benedictionis, in virginitate permaneant.

Vt nullum coniugium sine dote fiat. Cap. VI.

Ex concil. Aralatensi cap. 6.

NVllum sine dote fiat coniugium, iuxta possibilitatem fiat dos, nec sine publicis nuptijs quisquā nubere, vel vxorē ducere præsumat.

Vt sponsus & sponsa ante nuptias à sacerdote benedicantur. Cap. VII.

Ex decret. Sotheris papę, ca. 5.

VT sponsus ac sponsa cū precibus & oblatiōibus a sacerdote benedicantur, & legibus sponsetur ac donetur, & a paranymphis custodiatur, & publice solenniterq; accipiatur. Biduo etiam ac triduo abstineant se, & doceantur vt castitatem inter se custodiant, certisq; tēporibus nubant, vt filios non spurios, sed hæreditarios Deo & seculo generent.

De primo coniugio. Cap. VIII.

Ex concil. Mediolan. cap. 2.

IN primo coniugio debet presbyter Missam agere, & benedicere ambos, & postea se abstineant ab Ecclesia XXX. diebus.

Quod vir fidelis à muliere infideli separari non debeat. Cap. IX.

Apostolus dicit.

SI quis frater vxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et si qua mulier habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum. Sanctificatus enim erit vir infidelis in muliere fideli, & sanctificata erit mulier infidelis per virum fidelem.

Vt in Christianorum nuptijs non saltetur. Cap. X.

Ex concil. Laodicen. cap. 53.

QVod non oporteat Christianos euntes ad nuptias plaudere vel saltare, sed venerabiliter cœnare, vel prandere, sicut Christianos decet.

Vt viduam nemo furetur in vxorem. Cap. XI.

Si quis

Gregor. dicit

SI quis viduam furatus fuerit in vxorem, vel consentiens ei, anathema sit. Et responderunt omnes tertio, anathema sit.

Vt virginem nemo furetur in vxorem. Cap. XII.

Item eiusdem

SI quis virginem, nisi desponsauerit, furatus fuerit in vxorem, vel consentiens ei, anathema sit. Et responderunt omnes tertio, anathema sit.

De virgine vel vidua furata. Cap. XIII.

Ex decret. Eusebij papæ, ca. 10.

SI quis virginem aut viduam furatus fuerit in vxorem, nisi a se desponsatam, anathema sit.

De virginibus quæ virginitatem ante nuptias non custodierint. Cap. XIIII.

Ex concil. Elibertan. cap. 5.

VIrgines que virginitatem suã non custodierint, si eosdem q̃ eas violauerint maritos acceperint, eo quod solas nuptias violauerint, post pœnitẽtiam vnius anni reconcilientur. Si alios cognouerint viros, eo quod mechatę sunt, quinquẽnio pœniteant, & sic ad communionem accedant.

Quod nulli liceat concubinam habere. Cap. XV.

Ex dictis Augustin.

AVdite charissimi membra Christi, & matris catholicæ Ecclesiæ filij. Quod dico competentibus, audeant fideles: quod dico fidelibus, audeant competentes. . Quod dico fidelibus & competentibus & pœnitentibus, audiant & catechumeni, audiant om̃es, timeant, & nemo contemnat. Sit mihi in consolationem vester auditus, ne vobis sit in testimonium dolor meus. Competentibus dico, fornicari vobis non licet, sufficiãt vobis vxores, concubinas vobis non licet habere. Audiat Deus si vos surdi estis, audiant angeli eius, si vos cõtemnitis. Concubinas non licet vobis habere. Et si nõ habetis vxores, tamen non licet vobis habere cõcubinas, quas postea dimittatis, & ducatis vxores. Tanto maior damnatio vobis erit si volueritis habere & cõcubinas & vxores. Nõ licet vobis habere vxores, quarum priores mariti viuunt. Nec vobis fœminis habere viros licet, quorum priores vxores viuunt. Adulteria siue ista coniugia non sunt iure cœli, sed iure seculi: Nec illam fœminam licet habere, quæ per repudium discessit a marito. Solius fornicationis causa, licet vxorem adulteram dimittere, sed illa viuente, non licet alterã ducere.

De illis qui ante nuptias cõcubinas habuerint. Cap. XVI.

Itẽ Aug.

QVale est & illud quod multi virorum ante nuptias concubinas sibi adhærere non erubescunt, quas post aliquot annos dimittunt, & sic postea legitimas vxores accipiũt. Vnde corã Deo, & coram angelis eius contestor, atq; denuncio, Deũ & ista semper prohibuisse, & nunquam ei placuisse. Et præcipue temporibus Christianis concubinas habere nunquã licet, & nunquam licebit.

Item de concubinis. Cap. XVII.

Ex concil. Arelaten. cap. 4.

NVlli liceat vno tẽpore duas vxores habere: sed neq; vnquam concubinam.

De ancilla, si proprio domino suo legitima fieri possit. Cap. XVIII.

Ex decret. Iulij papæ, cap. 4.

SI quis ancillam suam libertate donauerit & in matrimonio sibi sociauerit, dubitabatur apud quos-

quoſdam vtrũ huiuſmodi nuptiæ legitimæ eſſe videantur an non. Nos itaq; vetuſtam ambiguitatem decidentes, talia connubia legitima eſſe cenſuimus. Si enim ex affectu fiunt omnes nuptiæ, & nihil impium & legibus cõtrarium in tali copulatione fieri poteſt, quare prædictas nuptias inhibendas exiſtimauerimus? Omĩbus vobis vnus eſt pater in cœlis, & vnuſquiſq; diues & paup. liber & ſeruus, æqualiter pro ſe & pro animabus eorũ rationem daturi ſunt. Quapropter omnibus cuiuſcunq; conditionis ſint, vnam legem, quantum ad Deum, habere non dubitamus.

De illo qui ſeruum ſuum & ancillam in matrimoniũ coniunxerit. Cap. XIX.

Ex concil. Matiſcen. cap. 10.

SI ſeruum & ancillam dominus amborum in matrimoniũ coniunxerit, & poſtea libertato ſeruo vel ancilla, non poteſt redimi qui in ſeruitio eſt, ideo matrimonia nõ ſoluuntur.

De multinubis. Cap. XX.

Ex concil. Braggar. cap. 81.

SI quis multis nuptijs fuerit copulatus, pœnitentiam agat: conuerſatio autem & fides pœnitentis compendit tempus.

Quod ſecũdã cõiugia ſecularibus non negẽtur, quibus tamen ad clerum minime venire conceditur. Cap. XXI.

Ex decret. Gelaſij papę, ca. 22.

SEcundas nuptias ſicut ſecularibus inire conceditur, ita poſt eas nullus ad clericale ſinitur venire collegium. Alia eſt enim humanæ fragilitati generaliter cõceſſa licentia, alia debet eſſe vita diuinarum rerum ſeruitio dedicata.

De illis qui in plurimas nuptias inciderunt. Cap. XXII.

Ex concil. Neocæſa. cap. 3.

DE his qui in plurimas nuptias inciderunt, & tempus quidem præfinitum manifeſtum eſt, ſed conuerſatio eorum & fides, tẽpus abbreuiat.

De illis qui tertio nuptias celebrauerint. Cap. XXIII.

Ex decret. Hormiſdę papæ, c. 20.

NE quiſquam amplius quam duas accipiat vxores: quia iã tertia ſuperflua eſt.

De bigamis Cap. XXIIII.

Ex concil. Laodicen. cap. 1.

DE his qui ſecundum eccleſiaſticam regulam libere ac legitime ſecundis nuptijs iuncti ſunt, nec occulte nuptiarum copulam fecerunt, oportet vt paruo tempore tranſacto, vacent orationibus & ieiunijs. Quibus etiam iuxta indulgentiam communionem reddi decreuimus.

De numero maritorum. Cap. XXV.

Ex dictis Hierony.

VBi fuerit numerus maritorũ, ibi vir proprius vnus eſſe deſiſtit.

De ingenuo homine ſi alterius ancillã pro ingenua acceperit, & poſt ancillã eam eſſe intellexerit. Cap. XXVI.

Ex concil. apud Vermeriã, cui interfuit Pipinus rex, ca. 7.

SI quis ingenuus homo ancillã alterius vxorẽ acceperit, & exiſtimat quod ingenua ſit, ſi ipſa fœmina poſtea fuerit inſeruita, ſi eam a ſeruitute redimere poteſt faciat: ſi nõ poteſt, ſi voluerit aliã accipiat. Si aũt ſeruã eã ſcierat & collaudauerat: poſt vt legitimam habeat. Similiter & mulier ingenua de ſeruo alterius facere debet.

De fœmina ingenua, ſi ſeruum maritum acceperit. Cap. XXVII.

Ex eodem concilio, cap. 8.

SI fœmina ingenua accipit ſeruum ſciens quia ſeruus eſſet, habeat eum: quia omnes vnum patrẽ habemus in cœlis. Vna lex erit & viro & fœminæ.

De

De legitime coniunctis si alter eorum in amentiam deuenerit. Cap. XXVIII.

Ex epistol. Nicolai ad Carolum Moguunt. epi. missa.

SI qui matrimonium sani cōtraxerint, & vni ex duobus amentia aut furor, aut aliqua infirmitas accesserit, ob hanc infirmitatem cō iugia talium solui non possunt. Similiter sentiendum de his qui ab aduersarijs excæcantur, aut mēbris detruncantur.

De legitimis matrimonijs seruorum. Cap. XXIX.

Ex concil. Cabillon. cap. 30.

DIctum est nobis quod quidā legitima seruorum matrimonia potestatiua quadam præsumptione dirimant, non attendentes illud euangelicum: Quod Deus cō iunxit homo nō separet. Vnde nobis visum est, vt coniugia seruorū non dirimantur, etiamsi diuersos dominos habeant: sed in vno cōiugio permanentes, dominis seruiāt suis. Et hoc in illis obseruandum est vbi legalis coniunctio fuit & per voluntatem dominorum.

Si furiosi matrimonia contraxerint. Cap. XXX.

Ex decret. Fabiani papæ, ca. 5.

NEque furiosus, neq; furiosa matrimoniū contrahere possunt, sed si contractum fuerit, non separetur.

De despōsata puella si alter eam in matrimonium possit accipere. Cap. LXXXI.

Ex epistol. Syricij papæ, ca. 4.

DE coniugali autem violatione requisisti, si desponsatam alij puellam, alter in matrimoniū possit accipere. Hoc ne fiat modis omnibus inhibemus: quia illa benedictio quam nupturæ sacerdos imponit, apud fideles cuiusdam sacrilegij instar est, si vlla transgressione violetur.

De his qui sponsas alienas rapiunt. Cap. XXXII.

Ex concil. Meldensi, cap. 5.

DE his qui sponsas alienas rapiunt, antiqua & synodalis sententia obseruetur. Quod & si forte in Ecclesia euentus talis reperiri dinoscitur, vt pro salutis & religionis competentia humanius quiddam debeant tractare pontifices, sicut canonica, vt eisdem verbis vtamur, docet autoritas, quia prior, inquiens, definitio durius, posterior autem quiddam tractauit humanius, nullo modo vt ad maximam indulgentiam descendamus, alterius sponsæ acceptor, sine publica transeat pœnitentia. Quod si hæc obedire renuerit, sine vlla refragatiōe anathematizetur. Fautores vero illius, iuxta modum culpę, episcopi decreto pœniteant. Si vero, quod non optamus, de gradu ecclesiastico talibus nuptijs se consensorem vel interuentorem manifeste prodiderit, a gradu proprio repellatur. Et si veri similibus exinde suspicionibus fuerit propulsatus, canonice se purget.

De his qui fœminas rapiunt. Cap. XXXIII.

Ex concil. apud Agsgran. ca. 3

PLacuit vt hi qui rapiunt fœminas vel furantur aut seducunt, eas nullatenus habeāt vxores, quāuis eis postmodum conueniat, aut eas dotauerint, vel nuptialiter cum consensu parentum suorum acceperint. Si quis autem vxorem habere voluerit, canonice & legaliter eam accipiat, & non rapiat. Qui vero eam rapuerit, vel furatus fuerit, aut seduxerit nunquam eam vxorem habeat.

De eadem re. Cap. XXXIIII.

Ex concil. Meldensi, cap. 10.

QVi vero deinceps rapere virgines præsumpserint, vel viduas, secundum synodalem beati Gregorij definitionem, ipsi & complices eorum anathematizentur, & raptores sine spe cõiugij perpetuo maneant.

De his qui rapiunt puellas sub nomine simul habitandi. Cap. XXXV.

Ex concil. Chalcedõ. cap. 27.

EOs qui rapiunt mulieres sub nomine simul habitandi, cooperantes autem & conniuentes raptoribus, decreuit sancta synodus, vt si quidem clerici sunt, decidant de gradu proprio, si vero laici, anathematizentur.

De puellis raptis nondum desposatis. Cap. XXXVI.

Ex concil. Cabillon. cap. 17.

DE puellis raptis necdum desponsatis in Chalcedonẽsi cõcilio scriptũ est: Eos qui rapiũt puellas sub nomine simul habitãdi, cooperãtes & conniuẽtes raptoribus decreuit sancta synodus, vt siquidem clerici sunt, decidant de gradu proprio. Si vero laici, anathematizentur. Quibus verbis datur intelligi, qualiter huius mali autores dãnandi sunt: quãdo participes cõsilium cõniuentes tãto anathemate feriuntur, & iuxta canonicã autoritatem ad coniugia legitima raptas sibi iure vendicare nullatenus possunt.

De raptis desposatis. Cap. XXXVII.

Ex concil. Toletan.

PRoinde placuit atq; statutum est a sacro conuentu, vt si aliqs sponsam alterius rapuerit, publica pœnitentia multetur, & sine spe coniugij maneat. Et si ipsa eidem crimini consentiens non fuit, licentia nubẽdi alij non negetur. Quod si & ipsi post hæc se coniungere præsumpserint, vtriq; vsq; ad satisfactionem anathematizentur.

De eadem re. Cap. XXXVIII.

Ex concil. Anciran. cap. 10.

DEsponsatas puellas, & post ab alijs raptas, placuit erui, & eis reddi quibus ante fuerant desponsatæ, etiamsi eis a raptoribus vis illata constiterit.

De eadem re. Cap. XXXIX.

Ex concil. Meldensi, cap. 64.

SI autem necdum eas quas raptu erant cum voluntate parentum sub præfato desponsionis vel dotalicij nomine in cõiugium sumptas habent, quando in omnium aures hæc fuerit constitutio promulgata, ab earum coniunctione separentur, & publicæ pœnitentiæ subigantur. Raptæ autem parentibus legaliter restituantur. Post actam vero publicam pœnitẽtiam, si ætas & incontinentia exegerit, legitimo & ex vtrisq; partibus placito coniugio socientur. Nam in his non regulam cõstituimus, sed, vt verbis Magni Leonis vtamur, quid sit tolerabilius æstimamus. Quod si vnus ex coniugatis obierit, is qui publicam pœnitentiam egerit, & superstes extiterit, iterare coniugium non præsumat, nisi forte episcopus præuiderit aliquam concedere indulgentiam, vt grauiorem possit amouere offensam.

De his qui in matrimonio iuncti sunt, & concũbere non possunt. Cap. XL.

Ex epist. Gregor. ad Ioãnem Rauennatem epm.

QVod aũt interrogasti de his q matrimonio iuncti sunt, & nubere nõ possunt, si ille aliã vel illa alium ducere possit, quibus scriptum est: Vir & mulier si se cõiunxerint, & postea dixerit mulier de viro

de viro quod non possit coire cum ea, si potest probare per iustum iudicium quod verum sit, accipiat alium: si autem ille aliam acceperit, separentur.

De eadem re. Cap. XLI.

Ex concil. apud Vermeriam tẽporibus Pipini regis. ca. 17.

SI qua mulier se proclamauerit quod vir suus nunquam cum ea coisset, exeant inde ad crucem, & si verum fuerit separentur, & illa faciat quod vult.

De eadem re. Cap. XLII.

Ex concil. apud Cõpendium, cap. 20.

SI quis accepit vxorem & habuit ipsam aliquo tempore, & ipsa foemina dicit quod non coisset cũ ea, & ille vir dicit quod sic fecit, in veritate viri consistat: quia vir caput est mulieris.

De eadem re. Cap. XLIII.

Ex concil. Triburiẽ. cap. 3.

VIr si duxerit vxorem concumbere cum ea non valens, & frater eius clanculo eam vitiauerit, & grauidam reddiderit, separentur. Considerata autem imbecillitate, misericordia eis impartiatur ad coniugium, tantum in domino.

De eadem re. Cap. XLIIII.

Ex episto. Gregor.

DE his requisistis qui ob causam frigidæ naturæ se dicunt non posse in inuicem operam carnis dantes commisceri. Iste vero si non potest ea vti pro vxore, habeat quasi sororem. Quod si retinaculum iugale volunt rescindere, maneant vtrique innupti: nam si huic non potuit naturaliter concordare, quomodo alteri conueniet? Igitur si vir aliam vult accipere vxorem, manifesta ratio patet, quia succedente diabolo odij somitem, exosam eam habuit, & idcirco illam dimittere mendacij falsitate molitur. Quod si mulier causatur & dicit volo mater esse & filios procreare, vterq; eorum septima manu propinquorum tactis sacrosanctis reliquijs iureiurando dicat, vt nunquam per commixtionem carnis coniuncti, vna caro effecti fuissent, tunc videtur mulierem secundas posse contrahere nuptias. Humanum dico propter infirmitatem carnis eorum. Vir autem qui frigidæ naturæ est, maneat sine coniuge. Quod si & ille aliã copulam acceperit, tũc hi qui iurauerint, periurij crimine rei teneantur: & poenitentia peracta, priora cogantur recipere connubia.

De coniugatis qui secularia relinquere desiderant. Cap. XLV.

Ex dictis Basilij epi.

SI quis vult coniugatus conuerti ad monasterium, non est recipiendus, nisi prius a coniuge, castimoniam profitente, fuerit absolutus. Nam si illa viuente illo per incontinentiam alteri nupserit, procul dubio adultera erit, nec recipitur apud Deum eiusmodi viri conuersio, cuius sequitur coniugalis foederis prostitutio. Tales ergo tunc sine culpa sequuntur Christum relicto seculo, si habeant ex pari voluntate, castitatis consensum.

De viro qui vxorem suam velare permiserit. Cap. XLVI.

Ex concil. Remensi cap. 3.

QVi vxorem suam permiserit velare, aliam non accipiat, sed similiter conuertatur.

De muliere si sine licentia viri sui velũ sibi imposuerit. Cap. XLVII.

Ex decret. apud Cõpendium, cap. 6.

MVlier si sine licentia mariti sui velum in caput miserit, si viro placuerit, recipiet eam

iterum ad coniugium.

De viro qui sine uxoris permissu monasticam vitam susceperit. Cap. XLVIII.

Ex re. Gre. ad Adrianotarium, cap. 80.

Agathosa latrix præsentium, questa est maritum suum cōtra voluntatem suam in monasterio vrbici abbatis esse conuersum. Quod quia ad eiusdem abbatis culpam & inuidiam non est dubium pertinere, experientiæ tuæ præcipimus, vt diligenti inquisitione discutiat, ne forte cum eius voluntate cōuersus sit, vel ipsa se mutare promiserit. Et si hoc repererit, & illum in monasterio permanere prouideat, & hanc sicut promisit mutare compellat. Si vero nihil horum est, nec quoddā fornicationis crimen propter quod viro licet vxorem relinquere, prædictam mulierem commisisse cognoueris, ne illius cōuersio vxori relictæ in seculo fieri possit perditionis occasio, volumus vt maritum suum illi vel si iam tonsuratus est reddas, omni excusatione cessante. Nam si excepta fornicationis causa virum vxorem relinquere nulla ratiōe cōceditur, quia postquā copulatione coniugij viri atq; mulieris vnū corpus efficitur, non potest ex parte conuerti, & ex parte in seculo manere.

De regina Thietbirga, quæ causa religionis à regia dignitate discedere volunerat. Cap. XLIX.

Ex epistol. Nicolai papæ ad Carolū regē.

SCripsit nobis Thietbirga regina, regia se velle dignitate seu copula exui, & solam priuata vita esse contentam desiderare. Cui nos scripsimus, non hoc aliter fieri posse, nisi eandem vitā coniunx eius Lotharius elegerit. Et post pauca: De retroacta controuersia Thietbirga non debet vlterius ad iteratam responsionem promoueri. Quod q̃a bene semel definitū est, & interpositis iuramentis deliberatum, nulla debet iteratiōe, nisi fortassis vbi suerit maior autoritas, retractari.

De Lothario rege, qui vxorem suam in custodia detinebat. Cap. L.

Item eiusdem

VErum sicut multorum relatu didicimus, Lotharius rex cōuentū celebrare disponit, & Thietbirgam reginam examini proprio & iudicio subijcere meditatur. Et si quidem eam pręstigijs falsitatis sug possuerit exhibere, quasi nō fuerit legitima sua vxor, vult eam penitus a se sequestrare. Sin aūt, vult eam tanquam propriam vxorem dimittere, sed deinde quasi mœchata fuerit insimulare, atq; pro hoc hominem suum, & hominē Thietbirgæ ad monomachiam impellere, & si homo ipsius reginæ ceciderit, disponit hāc sine dilatione perimere. Quæ quantū sint omni diuinæ legi contraria, magnitudo prudētiæ vestræ credimus iam aduertit.

De singulari certamine, quod Lotharii molitus est contra Thietbirgam vxorem suam. Cap. LI.

Ite eiusdē

MOnomachiam vero in lege non assumimus, q̃ præceptā fuisse non reperimus. Quam licet inijsse quosdam legamus, sicut sanctū Dauid & Goliam sacra prodit historia: nusquam tamen vt pro lege teneatur, alicubi diuina sanxit autoritas: cum hoc & huiuscemodi sectantes, Deum solummodo tentare videantur.

De fœmina de adulterio inculpata, si cum marito debet inire certamen legale, suæ potestati prius debet ad tempus restitui. Cap. LII.

Præte-

Ite eiusdē. Praeterea siue de coniugij foedere, siue de adulterij crimine iudicium sit agitandum, nulla ratio patet Thietbirgam cum Lothario posse inire conflictum vel legitimū controuersiae inire certamē, nisi prius ad tempus fuerit suę potestati & consanguineis proprijs libere sociata. Inter quos etiam locus prouidēdus est, in quo nulla sit vis multitudinis formidanda, & non sit difficile testes producere, vel caeteras personas, quae tam a sanctis canonibus, quam a venerandis Romanis legibus in huiusmodi controuersijs requiruntur. Haec idcirco diximus, vt ostendamus quem legum conflictum Lotharius congredi posse autumat, cum persona quā in suis penetralibus quotidie fatigat, & conterit, quando vult ad iudiciū educit, quādo vult ad claustra reducit: & quando educta fuerit, nisi ea profiteatur quae ipse praeceperit, punit. Propriae igitur libertati committi, & ab omni oppressione ac potestate illius, cum quo initur conflictus, oportet liberari, atq; suis liberaliter vti, & suspectas personas conuenit declinare, quae se ab obiectis ostendere cupit immunem.

De eadem re. Cap. LIII.

Ite idem. ITaq; summo studio Thietbirgam coniugem tuam tanquam propriā carnē fouere ac diligere procurato, & ne illā a te vllo pacto cōsentias discedere, vigilanter attēde. Vñ si vult a te discedere, corripe, imo corrige eam, & a tali intētione per oīa reuocare satage. Iā vero si amore pudicitiae separationē quęrit, & coniugalis cōnubij solutionē efflagitat, certū est Apostolo dicēte, quia mulier sui corporis potestatem nō habet sed vir. Verum si & ipse pudicitiam sectatus, religionis obtentu copulā dissoluere vis, tantum ne simulate fiat concedimus. Nā licet sit scriptū: Quod Deus cōiunxit, homo nō separet, Deus tamē & nō homo separat, quādo diuini amoris intuitu, ex consensu vtriusq; cōiugis matrimonia dissoluunt. Si ergo hoc modo vis, grato ito pmittimus animo, celerēq; pbemus assensum: aliter aūt fieri mutuam separationē vestrā ,phibemus.

De illis q in alias prouincias fugerint, aut suos seniores secuti fuerint, & vxores suas domi reliquerint. Cap. LIIII.

SI quis necessitate ineuitabili cogente in aliū ducatū seu prouinciam fugerit, & vxor eius cum valet & potest, amore parentum, aut rerum suarum eum sequi noluerit, ipsa omni tēpore quā diu vir eius quem secuta non fuit viuit, semper innupta permaneat. Ille vero q necessitate cogente in alia patria manet, si nūquam in suā patriā se reuersurum sperat, si se continere nō potest, aliam vxorem accipiat, tamen cum poenitentia. Ex concil. apud Vermeriam cap. 6.

De foeminis quae captis viris vel in captiuitatē missis, alijs nupserunt. Cap. LV.

QVod debeant foeminae, quae captis viris & in captiuitatē ductis, alijs viris nupserant, putantes interemptos maritos, remeatis de captiuitate prioribus viris copulari, vt cuiq; id quod legitime habuit reformetur, & recipiat vnusquisq; quod suū est, & redintegrentur foedera nuptiarum. Ex epistol. Leonis papae, cap. 4.

Quod non probetur esse culpabilis, qui vxorem capti in matrimonio videtur esse sortitus. Cap. LVI.

Itē eiusdē cap. 43. NEc tamen culpabilis iudicetur, & tanquam alieni iuris peruasor habeatur, qui personam eius mariti qui iam non esse existimabatur assumpsit. Si enim multa quæ ad eos qui in captiuitatem ducti sunt pertinebant, in ius alienum transire potuerunt, tamen plenum iustitiæ est, vt ijsdem reuersis propria reformentur. Quod si in mancipijs, vel in agris, aut etiam in domibus ac possessionibus rite seruatur, quāto magis in coniugiorum redintegratione faciendū sit, vt q̃d bellica necessitate turbatum est, pacis remedio reformetur.

Vt si mulieres ad priores maritos redire noluerint, velut impię ecclesiastica cōmunione priuandæ sint. Cap. LVII.

Item eiusdem cap. 45. SI autem aliquæ mulieres ita posteriorum virorꝫ amore sunt captæ, vt malint his cohærere quam ad legitimum redire consortium, merito sunt notandæ, ita vt ecclesiastica communione priuentur, quę de re excusabili cōtaminationē criminis elegerūt, ostendētes sibimet pro sua incontinentia placuisse, q̃d iusta remissio poterat expiare. Redeant ergo in suum statum voluntaria redintegratione cōiugia, neq; vllo modo ad opprobrium malę voluntatis trahatur, quod conditio necessitatis extorsit: quia sicut hæ mulieres quæ reuerti ad viros suos noluerint, impiæ sunt habendæ, ita illæ quæ in affectum ex Deo initum redeunt, merito sunt laudandæ.

Vt si viri de captiuitate regressi, intemperantia vxorum offensi nō fuerint, & voluerint eas in coniugio recipere, liberam habeant facultatem. Cap. LVIII.

ET ideo si viri post longam captiuitatem reuersi, ita in dilectione suarum coniugum perseuerēt vt eas cupiant in suum redire consortium, omittendum est & inculpabile iudicādum q̃d necessitas intulit, & restituendū est quod fides poscit. Item eiusdē, ca. 44.

De illo qui in paganismo vxorem suam dimiserit. Cap. LIX.

SI quis gentilis gentilem dimiserit vxorem ante baptisma, post baptismum in potestate eius erit, eam habere vel non habere. Ex decret. Eutychia. papæ.

De baptizato, si vxor eius infidelis conuerti noluerit. Cap. LX.

SImili modo si vnus ex coniugatis baptizatus est, & alter gentilis, & sequi non vult, sit sicut dicit Apostolus: Infidelis si discedit, discedat. Ex decret. eiusdem.

De illo qui ante baptismum mulierem virginem acceperat Cap. LXI.

SI quis habuerit vxorem virginem ante baptisma, viuente illa post baptisma alteram habere non potest. Crimina in baptismo soluūtur, non coniugia. Ex concil. Meldensi. cap. 1.

De illis fœminis, quæ nulla causa interueniēte, reliquerūt viros suos. Cap. LXII.

ITem fœminæ quæ nulla præcedente causa reliquerunt viros suos, & alteri se copulauerūt, & in hoc permanere voluerint, nec in fine accipiant communionem. Ex concil. Elibertan. cap. 7.

De fœmina quæ adulterum reliquerit, & adulterum acceperit. Cap. LXIII.

ITem fœmina fidelis quæ adulterum maritum reliquerit fidelem, & adulterum ducit, prohibeatur ne Ex eodem cap. 9.

ne ducat. Si autem duxerit, non prius accipiat communionem, quam is quem reliquit de seculo exierit, nisi forte necessitas infirmitatis dare cōpulerit.

Quod neq; dimissus ab vxore, neq; dimissa à marito, alteri coniungantur. Cap. LXIIII.

Ex concil. Africano, cap. 63.

PLacuit vt secundum Euangelicam & Apostolicam disciplinam, neq; dimissus ab vxore, neq; dimissa a marito alteri coniungantur, sed ita maneant, aut sibimet reconcilientur. Quod si contempserint, ad pœnitentiam redigantur.

De illo qui viuente marito coniugem illius adulterasse accusatur, & eā post eius obitum sumpsisse dinoscitur. Cap. LXV.

Ex concil. Meldensi, cap. 69.

IS qui viuēte marito, coniugem illius adulterasse accusatur, & eo in proximo defuncto eādem sumpsisse dinoscitur, omnimodis publicæ pœnitentię subigatur. De quo etiā post pœnitētiam præfata, si expedierit, seruabitur regula, nisi forte, id ēst, aut mulier virum qui mortuus fuerat occidisse notetur, aut propinquitas vel alia qualibet actio criminalis impediat. Quod si probatum fuerit, sine vlla spe coniugij cum pœnitētia perpetuo maneant. Si autē negauerit se eandem fœminam viuente viro nequaquā adulterasse, & præfati homicidij neuter eorum reus extiterit, & probatis testibus neuter eorum conuinci potuerit, purgent legaliter famam suæ opinionis, & sumpto vtantur coniugio, si alia, vt diximus, non impedierit ratio.

De eadem re. Cap. LXVI.

Ex concil. Triburiē. cap. 3.

RElatum est auribus sanctorū sacerdotum, quendam alterius vxorem stupro violasse, insuper & mœchæ viuente viro suo iuramentum dedisse, vt post legitimi mariti mortem si superuixisset duceret vxorem. Quod & factum est. Tale igitur connubium prohibemus, & anathematizamus.

De illo qui vxorē habet, & sæpius mœchatus est. Cap. LXVII.

Ex concil. Eliberitan. cap. 4.

SI quis fidelis habens vxorem, non semel sed sępius fuerit mœchatus, in fine mortis est conueniendus. Quod si se promiserit cessaturum, detur ei communio. Si resuscitatus rursus fuerit mœchatus, placuit vlterius non illudere alios de communione pacis.

Si laicus absolutus cum laica absoluta peccauerit. Cap. LXVIII.

Ex concil. Meldensi, cap. 7.

SI laicus cum laica fœmina, id est, vterq; absolutus a lege coniugij concubuerit, tres annos pœniteāt. Et quanto sæpius & negligentius ea peccata commiserunt, tanto magis & tēpus addatur, & modus pœnitentiæ.

De vxore quæ conscio marito mœchata fuerit. Cap. LXIX.

Ex concil. Moguntiaca 9.

SI conscio marito & ipso consentiente vxor mœchata fuerit, placuit nec in fine dādam eis communionem. Si vero eam reliquerit, & separati fuerint, & digne pœnituerint, post decem annos accipiant communionem.

De viro vxorem non habenti si cum alterius vxore adulterium perpetrauerit. Cap. LXX.

Ex concil. Hamnetē. cap. 6.

QUod si vir nō habēs vxorē cū alterius vxore adulteriū perpetrauit, aut si qua mulier non habēs virū cū alterius viro: ille qui fœdus violauit coniugij, VII. annos,

vt ſupra dictum eſt, pœniteat. Ille qui lege coniugij nō tenetur, quinq; annos pœniteat. Neq; enim æqualis pœnitentia dāda eſt his quibus ſufficere poterat ad explēdam libidinem ſuam cōiugum amplexus: & illis qui coniuge carentes, ardore libidinis impellente, in fornicationem ceciderunt.

De coniugatis, qui aliqua certa re diſcidium fecerint, vt innupti maneant. Cap. LXXI.

Ex dictis Auguſtin.

APoſtolus Paulus dicit, his qui ſunt in coniugio præcipio, non ego, ſed dominus, vxorē a viro non diſcedere. Quod ſi diſceſſerit, manere innuptā aut viro ſuo reconciliari. Poteſt enim fieri vt diſcedat ea cauſa qua dominus permiſit, aut ſi fœminæ licet virum dimittere etiam propter cauſam fornicationis, quid reſpondebimus de hoc q̄d dicit poſterius, & vir vxorē non dimittat? Quare non addidit excepta cauſa fornicationis, q̄d dominus permittit: niſi quia ſimilē formam vult intelligi, vt ſi dimiſerit quod cauſa fornicatiōis permittitur, maneat ſine vxore, aut reconcilietur vxori? Et poſt pauca: Dominus autem permiſit cauſa fornicationis vxorem dimitti, ſed quia permiſit, non iuſſit.

De illis qui interueniente repudio, alijs ſe in matrimonio copulauerint. Cap. LXXII.

Ex decret. Innocentij papæ, c. 26

DE his etiam requiſiuit dilectio tua, qui interueniente repudio alijs ſe matrimonio copulauerūt, quos in vtraq; parte adulteros eſſe manifeſtum eſt. Qui vero vel vxore viuente, quamuis diſſociatū eſſe videatur coniugium, ad aliam copulam feſtinarunt, neq; poſſunt adulteri non videri, in tantum vt hæ etiam perſonę quibus tales coniuncti ſunt, etiā ipſę adulteriū commiſiſſe videantur, ſecundū illud q̄d legimus in Euangelio: Qui dimiſerit vxorem ſuam, & duxerit aliam mœchatur. Et ideo oēs a cōmunione fideliū abſtinendos. De parentibus aūt aut propinquis eorum nihil tale ſtatui poteſt, niſi ſi incētores illiciti conſortij fuiſſe videantur.

Si cuius vxor conſtuprata fuerit, & propterea maritus perdere illam machinauerit Cap. LXXIII.

SI cuius vxor conſtuprata fuerit, & propterea maritus capitali ſententia delere illam machinauerit, ipſa vero vrgente mortis periculo, ad epiſcopum confugerit, & auxiliū quæſierit, operoſiori tamen ſi poteſt epiſcopus labore deſudet ne occidatur: ſi vero non poteſt, nullo modo liceat ei requirēti eam reddere ad occidendum, quæ ſe ei obtulit ad defendendum: Sed ſolerti cura tranſmittat eam ad locum quem ipſa delegerit, vt ſecura poſſit viuere. Si vero interdum maritus eam inuenerit, & repetierit, ſecūdum ſeculum poteſtatem habuerit quid ei agere velit. Sed audiat S. Auguſtinum dicētem: Cum em̄ vir a virtute nomen accepit, & mulier a mollicie, id eſt, fragilitate, quare contra crudeliſſimam libidinis beſtiam vult vnuſquiſq; vxorem ſuam eſſe victricem, cum ipſe ad primum libidinis ictum victus cadat? Nam quicquid cōtra fidem catholicam nō licet mulieribus nec

Ex concil. Triburiēſi cap. 46.

viris

viris licebit. Si autem eadem mulier timore perterrita, a loco vbi eam episcopus destinauit aufugerit, & vir eius ab episcopo semel, aut bis, vel sæpius repetierit, si vitam ei obtinere possit, perquirat, & reddat: sin autem, omnino non reddat. Maritus vero quam diu ipsa viuat, nullo modo alteram ducat.

De eo si quis cum vxore alterius viuente eo fornicatus fuerit. Cap. LXXIIII.

Ex concil. apd' Alch. habito, pr̄sente Conrado rege cap. 5.

ILlud vero communi decreto secundum canonum instituta definimus & præiudicamus, vt si quis cum vxore alterius, viuente eo fornicatus fuerit, moriente marito synodali iudicio aditus ei claudatur illicitus, ne vlterius ei coniungatur matrimonio, quam prius polluit adulterio. Nolumus enim nec Christianę religioni conuenit, vt vllus ducat in cõiugium, quam prius polluit per adulterium.

De ingenuo qui ingenuam acceperit vxorem, & postea seruum se fecerit. Cap. LXXV.

Ex concil. Triburiẽ. cui interfuit rex Arnolphus. ca. 8.

PErlatum est ad sanctam synodum quod quidam ingenuus ingenuam acceperit vxorem, & post filiorum procreationem occasione diuortij, cuiusdam seruum se fecerit, vtrum necessario mulierem tenere debeat, & si tenuerit, vtrum illa quoque secundum secularem legem seruituti subijci debeat. Iudicatum est vxorem minime debere dimitti, non tamen ob Christi legem mulierem in seruitutem redigi, dum ille non ex consensu coniugis se seruum fecit, quem liberum ipsa maritum accepit.

De illis coniugatis quorum leges diuersæ sunt. Cap. LXXVI.

Ex eodem cap. 15.

DE Francia nobilis quidam homo nobilem de Saxonia Saxonũ lege duxit vxorẽ. Tenuit multis annis, & ex ea filios procreauit. Verum quia non ijsdem vtuntur legibus Saxones & Franci, causatus est quod eam non sua, id est, Francorum lege desponsauerit, vel acceperit, aut dotauerit: dimissaq; illa, duxit alteram. Definiuit super hoc sancta synodus, vt ille transgressor Euangelicæ legis subigatur pœnitentiæ. A secunda coniuge separetur, priorem resumere cogatur.

Cur communicãtes viri cum adulteris vxoribus non conueniant. Ca. LXXVII.

Ex decret. Innocentij pap. ca. 14

QVur viri cum adulteris non conueniant, & illud desideratum est sciri, quur communicantes viri cum adulteris vxoribus nõ conueniant, cum contra vxores in consortio adulterorum virorũ manere videantur, dũ super hoc Christiana religio adulteriũ in vtroq; sexu pari ratione contemnet: sed viros suos mulieres non facile de adulterio accusant, & non habent latentia peccata vindictam. Viri aũt liberius vxores adulteras apud sacerdotes deferre consueuerunt, & ideo mulieribus prodito earũ crimine communio denegatur, virorũ aũt latente cõmisso, nõ facile qsquam ex suspicionibus abstinetur, qui vtiq; submouebitur si eius flagitiũ detegatur. Cũ ergo par causa

sit

sit, interdum probatione cessante, vindictæ ratio conquiescit.

Quod non cõueniat Christianos cum hæreticis nuptialia iura contrahere. Cap. LXXVIII.

Ex concil. Laodicen. cap. 31. QVod non oporteat cum hæreticis vniuersis, nuptiarum fœdera celebrare, nec eis filios dare vel filias, sed magis accipere, si tamen Christianos se fieri permittant.

Iudicij examinatio. Cap. LXXIX.

Iudicij examinatio. DE hoc quod mihi reputatum est in hac synodo, quod simul cum ista fœmina adulterium vel fornicationem fecissem, quod ego nõ ita feci, nec inde me culpabilem recognosco, sic me Deus adiuuet ad istud iudicium.

Separatio incestæ copulationis. Cap. LXXX.

Separatio incestæ copulationis. AB isto die in antea cũ ista fœmina cũ qua adulteriũ vel fornicationem fecisti, vnde disciplinã vel pœnitẽtiam suscepisti, amplius non adulterabis, nec fornicaberis cũ ea, nec aliam vxorẽ accipies, nisi post peractã pœnitentiã tibi licẽtia data fuerit ab episcopo, aut ab eius misso, sic te Deus adiuuet.

Recõciliatio coniugatorũ. Ca. LXXXI.

AB isto die in antea istam tuam cõiugem nomine .N. quam iniuste dimiseras ita tenebis, sicut per rectum maritus suam debet habere coniugem in dilectione & debita disciplina: nec eam per vllum malum ingenium a te separabis, nec ea viuente aliam accipies, sic te Deus adiuuet. Recõciliatio cõiugatorum.

De eadem re. Cap. LXXXII.

AModo in antea istum tuũ maritum quẽ iniuste dimiseras ita tenebis & amplexaberis, & ei in seruitio, in amore, & in timore ita eris subiecta & obediens, sicut per rectum vxor suo debet subiecta esse marito, nec vnquam ab eo te separabis, nec illo viuente alteri viro te sociabis, nec coniugio aut adulterio: sic te Deus adiuuet. Idẽ recõciliatio cõiugatorũ.

FINIS Libri Noni.

INDEX CAPITVLORVM LIBRI Decimi.

D. BVRCHARDI ECCLESIAE VVORMACIENSIS Epiſcopi, de Incantatoribus & Auguribus, Decretorum Liber X.

ARGVMENTVM LIBRI.

¶Libro hoc de Incantatoribus, de Auguribus, diuinis, ſortilegis, & varijs illuſionibus diaboli, de maledicis, contentioſis, conſpiratoribus, deq́; ſingulorum pœnitentia, tractatur.

Vt epiſcopi de parochijs ſuis ſortilegos, & maleficos expellant. Cap. I.

Ex concil. Anquirēſi cap. 1.

VT epiſcopi eorumq́; miniſtri om̄ibus viribus elaborare ſtudeant, vt perniciosam & a diabolo inuentam ſortilegam & maleficam artem penitus ex parochijs ſuis eradicent, & ſi aliquem virū aut fœminam huiuſcemodi ſceleris ſectatorem inuenerint, turpiter dehoneſtatum de parochijs ſuis eijciant. Ait enim Apoſtolus: Hæreticum poſt vnam & ſecundam admonitionem deuita, ſciens quia ſubuerſus eſt, qui eiuſmodi eſt. Subuerſi ſunt & a diabolo capti tenentur, qui derelicto creatore ſuo, a diabolo ſuffragia quærunt. Et ideo a tali peſte mūdari debet ſancta Eccleſia. Illud etiam non omittendum, quod quædam ſceleratæ mulieres retro poſt Satanam conuerſæ, dæmonum illuſionibus & phātaſmatibus ſeductæ, credunt ſe & profitentur nocturnis horis, cum Diana paganorum dea, vel cum Herodiade & innumera multitudine mulierum equitare ſuper quaſdam beſtias, & multa terrarum ſpacia intempeſtæ noctis ſilentio pertranſire, eiuſque iuſſionibus velut dominæ obedire, & certis noctibus ad eius ſeruitium euocari. Sed vtinam hæ ſolæ in perfidia ſua periſſent, & nō multos ſecum in infidelitatis interitum pertraxiſſent. Nam innumera multitudo hac falſa opinione decepta, hæc vera eſſe credit, & credendo a recta fide deuiat, & in errore paganorum reuoluitur, quum aliquid diuinitatis aut numinis extra vnū Deū eſſe arbitratur. Quapropter ſacerdotes per Eccleſias ſibi commiſſas populo omni inſtantia prædicare debent, vt nouerint hæc omnimodis falſa eſſe, & non a diuino, ſed a maligno ſpiritu talia phantaſmata mentibus infidelium irrogari. Siquidem ipſe Satanas, qui transfigurat ſe in angelū lucis, cum mentem cuiuſcunque mulierculæ ceperit, & hanc ſibi per infidelitatem & incredulitatem ſubiugauerit, ilico

transformat se in diuersarum personarum species atque similitudines, & mentem quam captiuam tenet in somnis deludens, modo lęta, modo tristia, modo cognitas, modo incognitas personas ostendens, per deuia quæq; deducit. Et cũ solus spũs hoc patitur, infidelis mens hæc nõ in animo sed in corpore euenire opinatur. Quis enim non in somnis & nocturnis visionibus extra seipsum educit, & multa videt dormiendo, quæ nunquam viderat vigilando? Quis vero tam stultus & hebes sit, qui hæc omnia quę in solo spiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitretur? Cũ Ezechiel propheta visiones dñi in spiritu non in corpore vidit, & Ioannes apostolus Apocalypsis sacramenta in spiritu nõ in corpore vidit, & audiuit, sicut ipse dicit, statim, inqt, fui in spiritu. Et Paulus nõ audet se dicere raptũ in corpore. Omnibus itaq; publice annunciandũ est, q̃d qui talia & his similia credit, fidem perdit, & q fidẽ rectam in Deo nõ habet, hic non est eius, sed illius in quem credit, id est, diaboli. Nam de domino nostro scriptum est, Omnia per ipsum facta sunt. Quisquis ergo aliquid credit posse fieri, aut aliquam creaturam in melius aut in deterius immutari, aut transformari in aliam speciem vel similitudinem, nisi ab ipso creatore qui omnia fecit, & per quem omnia facta sunt, procul dubio infidelis est, & pagano deterior.

De cultoribus arborum. Cap. II.

Ex regist. Gregor. PEruenit ad nos quosdã, quod dici nefas est, arbores colere, & multa alia contra Christianam fidẽ illicita perpetrare: & miramur cur hoc fraternitas vestra districta emẽdare vltione distulerit. Propterea scriptis p̃sentibus adhortamur hos diligẽti inuestigatione perquiri, & vt veritate cognita, talem in eis faciatis exercere vindictam, quatenus & Deus placari possit, & alijs eorum vltio correctionis exemplũ sit.

De cultoribus idolorum. Cap. III.

COntra idolorum namq; cultores, vel aruspicum, atq; sortilegorum fraternitatem tuã vehementius pastorali hortamur inuigilare custodia, atq; publice in populo cõtra huius rei viros sermonem facere, eosq; a tali labe sacrilegij, & diuini intentione iudicij, & præsentis vitæ periculo adhortatione suasoria reuocare. Quos tamen si emendare se a talibus atq; corrigere nolle repereris, feruenti comprehendere zelo te volumus, & quidem, si serui sunt, verberibus, cruciatibusq;, quibus ad emendationem peruenire valeant, castigare. Si vero sunt liberi inclusione digni, districtaque sunt in pœnitentia dirigẽdi, vt qui salubria & a mortis periculo reuocantia audire verba contemnunt, cruciatus saltem eos corporis ad desideratam mentis valeat reducere sanitatem. Ex eodem cap. 15.

De eadem re. Cap. IIII.

PEruenit ad nos quod quosdã incantatores atque sortilegos fueris insequutus, & omnino nobis solicitudinem zelumque tuum gratum fuisse cognoscas. Sed moleste tulimus quod te dubitare, ne ab eis Ex eodem cap. 16.

ab eis nobis contra experientiam tuam, surripi potuisset didicimus, dum quando certus esse ac scire debueris, hoc tibi apud nos ad commendationem magis proficere, non ad culpam adscribi. Et ideo studij tui sit solicite quaerere, & quoscunque inueneris huiusmodi Christi inimicos, ita districta vltione corrige, vt & nos de experientia tua melius possimus habere iudicium, & Deo te nostro, quod maxime studendum est, valeas commendare.

De illis qui diuinationes requirunt. Cap. V.

Ex concil. Anciran. cap. 23.

QVi diuinationes expetunt, & more gentilium subsequuntur, aut in domos suas huiuscemodi homines introducunt, exquirendi aliquid, arte malefica, aut expiandi causa, sub regula quinquennij iaceant, secundum gradus poenitentiae definitos.

De illis qui ritum paganorum obseruant. Cap. VI.

Ex concil. Braggar. cap. 6.

SI quis paganorum consuetudinem sequens, diuinos & sortilegos in domum suam introduxerit, quasi vt malum foras mittat, aut maleficia inueniat, quinque annos poeniteat.

De illis qui augurijs & incantatiõibus subseruiunt. Cap. VII.

Ex concil. Carthagi. cap. 89.

AVgurijs vel incantationibus seruientem, a conuentu Ecclesiae separandum. Similiter & Iudaicis superstitionibus vel ferijs inhaerentem.

De eadem re. Cap. VIII.

Ex poenitentiali Romano.

QVi augurijs vel diuinationibus inseruiunt, vel qui credit vt aliqui hominũ sint immissores tempestatum, vel si qua mulier diuinationes, vel incãtationes diabolicas fecerit, VII. annos poeniteat.

De illis qui sortes obseruant. Cap. IX.

Ex eodem

AVguria vel sortes quae dicũtur falsae sanctorum, vel diuinationes, qui eas obseruauerint, vel quarumcunque scripturarum, vel votum vouerint vel persolue-rint ad arborem, vel ad lapidem, vel ad quamlibet rem, excepto ad Ecclesiam, omnes excommunicentur. Si ad poenitentiam venerint, clerici annos tres, laici annum vnũ & dimidium poeniteant.

De arboribus quas vulgus colit. Cap. X.

Ex concil. Hãnetensi cap. 8.

SVmmo studio decertare debẽt episcopi, & eorum ministri, vt arbores daemonibus consecratae, quas vulgus colit, & in tanta veneratione habet, vt nec ramũ vel surculum inde audeat amputare, radicitus excidantur, atque comburantur. Lapides quoque quos in ruinosis locis, & syluestribus daemonum ludificationibus decepti venerantur, vbi & vota vouent & deferũt, funditus effodiantur, atq; in tali loco proijciantur, vbi nunquã a cultoribus suis venerari possint. Et omnibus annuncietur quantum scelus sit idololatria, & qui haec veneratur & colit, quasi Deum suum negat, & Christianitati abrenunciat, & talem poenitentiam inde suscipiat, quasi idola adorasset: omnibusque interdicatur, vt nullus votum faciat, aut candelam vel aliquod munus pro salute sua rogaturus

præsumpserit, anathema sit.

De eadem re. Cap. XVII.

Ex concil. Rotoma. SI quis in Calendis Ianuarijs aliquid fecerit quod a paganis inuentum est, & dies obseruat & lunam, & menses, & horarum effectiua potentia aliquid sperat in melius aut in deterius verti, anathema sit.

De bubulcis, vel venatoribus qui suas incantationes exercuerint. Cap. XVIII.

Ex eodem cap. 4. PErscrutandum si aliquis subulcus, vel bubulcus, siue venator, vel cæteri huiusmodi, dicat diabolica carmina super panē, aut sup herbas, aut sup q̄dam nefaria ligamēta, & hæc aut in arbore abscondat, aut in biuio, aut in triuio projiciat, vt sua animalia liberet a peste & clade, & alterius perdat. Quæ omnia idololatriam esse nulli fideli dubium est: & ideo summopere sunt exterminanda.

Quod non liceat mulierculas Christianas vanitates in suis lanificijs obseruare. Cap. XIX.

Ex concil. Braggar. cap. 10. NOn licet mulieres Christianas, vanitatem in suis lanificijs obseruare, sed Deum inuocent adiutorem, qui eis sapiētiam texendi donauit.

Quod non liceat cum Incātationibus herbarum collectionem fieri. Cap. XX.

Ex eodem cap. 21. NOn licet in collectione herbarum medicinalium aliquas obseruationes vel incantationes attendere, nisi tantum cum symbolo diuino, & Oratione dominica, vt Deus & dominus noster honoretur.

De illis, qui ad arbores vel ad fontes faculas incenderint. Cap. XXI.

Ex eodem cap. 22. SI in alicuius presbyteri parochia infideles aut faculas incēderint, aut arbores, aut fontes, aut saxa venerantur, si hoc eruere neglexerit, sacrilegium se fecisse cognoscat, præsumptor aut hortator rei ipsius. Si admonitus hoc emendare neglexerit, communione priuetur.

Vt vaticinatores cæsi de ciuitatibus eijciantur. Cap. XXII.

VAticinatores, qui se futura scire dicunt, cæsi de ciuitate eijciantur. Ex concil. Aralatens. cap. 11.

De illis qui Phylacterijs vtuntur. Cap. XXIII.

SI quis ariolos, aruspices, vel incantatores obseruauerit, aut phylacterijs vsus fuerit, anathema sit. Ex decret. Gregor.

Item de mulierculis incantatricibus. Cap. XXIIII.

MVlier si diuinationes vel incantationes diabolicas fecerit, annum vnum pœniteat, vel tres quadragesimas, vel quadraginta dies secundum qualitatem delicti. Ex pnīali Romano.

De illis qui manducant aut bibunt, aut portant super se aliquid ad Dei iudicium subuertendum. Cap. XXV.

SI aliquis manducat, aut bibit, aut portat super se vnde existimat Dei iudiciū peruertere posse, & exinde comprobatus fuerit, eadē sententia feriatur, qua magi, & arioli, & incantatores feriuntur. Ex concil. Triburiē. cap. 4.

De illis que in tabulis aut in codicibus futura requirunt. Cap. XXVI.

IN tabulis vel codicibus sorte futura non sunt requirenda, & vt nullus in Psalterio, vel in Euangelio, vel in alijs rebus sortiri præsumat, nec diuinationes aliquas in aliquibus rebus obseruare. Quod si fecerit, quadraginta dies pœniteat. Ex pnīali Theodori

De illis qui sortes sanctorum requirūt. Cap. XXVII.

Ex concil. Agathen. ca. 3.

NEc illud est prætereundum, quod maxime fidem religionis infestat, quod aliqui clerici vel laici student augurijs, & sub nomine fictæ religionis, quam sortes sanctorum vocant, diuinationis scientiam profitentur, aut quarumcunque scripturarum inspectione futura promittunt. Quicunque clericus, vel laicus in eo detectus fuerit talia consulere, vel docere, ab Ecclesia eijciatur.

De illis maleficis, qui sperāt se mentes hominū peruertere posse. Cap. XXVIII.

Ex pœnitentiali Romano.

MAlefici vel incantatores, vel immissores tēpestatum, vel qui per inuocationem dæmonum mentes hominum perturbant, anathematizati abijciantur: & si emendare voluerint, clerici tres annos, laici vnum annum pœniteant.

De eadem re. Cap. XXIX.

Ex concil. Agathen. cap. 4.

PErquirendum si aliqua fœmina sit, quæ per quædam maleficia & incantationes mentes hominum se immutare posse dicat, id est, vt de odio in amorem, aut de amore in odium conuertat, aut bona hominum, aut damnet, aut subripiat. Et si aliqua est quæ se dicat cum dæmonum turba, in similitudinem mulierum transformata, certis noctibus equitare super quasdam bestias, & in eorum consortio adnumeratam esse, hæc talis omnimodis scopis correpta, ex parochia eijciatur.

De illis qui ad suas vanitates perficiendas dæmones inuocant. Cap. XXX.

Ex pœnit. Bedæ presbyteri.

QVicunque pro curiositate futurorum, vel inuocatorē dæmonum, vel diuinos quos ariolos appellant, vel aruspices qui auguria colligunt, cōsuluerint, clerici ab omni officio remoti, tres annos, laici duos annos pœniteant.

De illis qui nocturna sacrificia dæmonum celebrauerint. Cap. XXXI.

Ex pœnit. Romano.

QVicunque nocturna sacrificia dæmonum celebrauerint, vel incantationibus dæmones quacunque arte ad sua vota inuitauerint, tres annos pœniteant.

De illis qui ad arbores, vel ad fontes aliqua vota vouerint. Cap. XXXII.

Ex concil. Agathensi cap. 5.

PErscrutandum si aliquis vota ad arbores, vel ad fontes, vel ad lapides quosdam quasi ad altaria faciat, aut ibi candelam seu quodlibet munus deferat, veluti ibi quoddam numen sit, quod bonū aut malum possit inferre.

De illis qui quando Luna obscuratur, clamores suos & maleficia sua exercuerint. Cap. XXXIII.

Ex concil. Arelaten. cap. 1.

QVicūque exercuerint hoc quādo Luna obscuratur, vt cum clamoribus suis ac maleficijs & sacrilego vsu se posse defendere credant, & quicunque diuinos præcantatores, phylacteria etiam diabolica, vel caracteres diabolicos, vel herbas, vel sucos, suis vel sibi impendere tentauerint, vel quintam feriam in honorem Iouis vel Calen. Ianua. secundum paganā cōsuetudinem honorare p̄sumpserit, monachus V. clericus IIII. laicus II. annos pœniteat.

De illis qui vanitates suas in excubijs exercuerint. Cap. XXXIIII.

Laici

Ex eodem cap. 5.

LAici qui excubias funeris obseruant, cum timore & tremore & reuerentia hoc faciant: Nullus ibi præsumat diabolica carmina cantare, non ioca & saltationes facere, quæ pagani diabolo docente adinuenerunt. Quis enim nesciat diabolicum esse, & non solum a religione Christiana alienũ, sed etiã humanæ naturæ esse cõtrarium, ibi lætari, cantari, inebriari, & cachinnis ora dissolui, & omni pietate, & affectu charitatis postposito, quasi de fraterna morte exultare, vbi luctus & planctus flebilibus vocibus debuerat resonare pro amissione chari fratris? Patres siqui dẽ veteris ac noui testamẽti mortes sanctorũ virorũ legimus multis in locis cum fletu deplorasse: in nullo aũt loco q̃ a seculo recesserãt exultasse. Nã & Iacob patriarchã fleuit tota Ægyptus LXX. diebus. Et Ioseph, & fratres eius cũ patrẽ deferrẽt in terrã Chanaã ad sepeliendũ, celebrãtes exequias ad areã Athael, quæ sita est trans Iordanẽ, planctu magno atque vehementi impleuerunt VII. dies. Tantus autem fuit planctus, vt locus inde nomen acciperet. Et de beato Stephano legimus, quod sepelierunt eum siue curauerunt viri timorati, & fecerunt planctum magnum super eum. Et ideo talis inepta lætitia & pestifera cantica, ex autoritate Dei interdicenda sunt. Si quis autem cantare desiderat Kyrieleeson cantet, sin aliter, omnino taceat. Sin autem tacere non vult, in crastino a presbytero taliter coerceatur, vt cæteri timeant.

De eadem re. Cap. XXXV.

Ex concil. Meldensi, cap. 10.

PLacuit prohiberi ne fœminæ in cœmiterio peruigilent, eo q̃d sæpe sub obtentu orationis & religionis latenter scelera committant.

De conuiuijs quæ fiunt ritu paganorũ. Cap. XXXVI.

Ex concil. Africano, cap. 27.

ILlud etiam petendum, vt quoniam contra præcepta diuina cõuiuia multis in locis exercentur, q̃ ab errore gẽtili attracta sunt, ita vt nũc a paganis Christiani ad hęc celebrãda cogantur, ex qua re temporibus Christianorum imperatorum, persecutio altera fieri occulta videatur, vetari talia iubeant, & de ciuitatibus & possessionibus imposita pœna prohiberi, maxime cum etiam in natalibus beatissimorum martyrum p̃ nõnullas ciuitates, & in ipsis locis sacris talia committere nõ reformidẽt, quibus diebus etiã, quod pudoris est dicere, saltationes sceleratissimas per vicos atq; plateas exerceant, vt matronalis honor, & innumerabiliũ fœminarũ pudor, deuote venientiũ ad sacratissimũ diẽ, iniurijs lasciuientium appetatur, vt etiam ipsius sanctæ religionis pene fugiatur accessus.

De eadem re. Cap. XXXVII.

Ex decret. Leõis pa.

SI conuiuio solo gẽtiliũ, & escis immolaticijs vsi sunt, possunt ieiunijs & manus impositione purgari, vt deinceps ab idolothitis abstinẽtes, sacramentorũ Christi possint esse participes. Si aũt aut idola adorauerunt, aut homicidijs vel fornicationibus contaminati sunt, ad communionem eos nisi per pœnitentiam publicam non oportet admitti.

Ne fideles in cœmiterijs prandere præsumant Cap. XXXVIII.

Ex concil. Braggar. cap. 70.

NOn liceat Christianis prãdia ad defunctorum sepulchra deferre, & sacrificare mortuis.

De illis, qui balationes fecerint, & se in alienas formas transformauerint. Cap. XXXIX.

Ex eodem cap. 80.

SI quis balationes ante Ecclesias sanctorum fecerit, seu qui faciem suam transformauerit in habitu muliebri, & mulier in habitu viri, emendatione pollicita III. annos pœniteat.

Quod incantationes & magicę artes laquei diaboli sint. Cap. XL.

Ex dictis Augustin:

ADmoneãt sacerdotes fideles populos, & nouerint magicas artes, incantationesque quibuslibet infirmitatibus hominum nihil posse remedij conferre, non animalibus languentibus claudicantibusve, vel etiam moribundis quicquam mederi, sed hæc esse laqueos & insidias antiqui hostis, quibus ille perfidus genus humanum decipere nititur. Et si quis hęc exercuerit, clericus degradetur, laicus anathematizetur.

De illis, qui salutem non à Saluatore, sed ab eius creatura requirunt. Cap. XLI.

August. in libro de ciuitate Dei

OMnis sapiẽtia a domino Deo est, & apud illum fuit semper, & est ante æuum. Arenã maris, & pluuiæ guttas, & dies seculi quis dinumerabit? Altitudinem cœli, & latitudinem terræ, & profundum abyssi quis mensus est? Sapiẽtiam Dei præcedentẽ omnia, quis inuestigabit? Prior om̃ium creata est sapientia, & intellectus prudentiæ ab æuo. Fons sapiẽtiæ verbum Dei in excelsis, & ingressus illius mandata æterna. Qui em̃ sine saluatore salutẽ vult habere, & sine vera sapientia æstimat prudentem se fieri posse, nõ saluus sed æger, nõ prudens sed stultus, in ægritudine assidua laborabit, & in cæcitate noxia stultus, & demens permanebit. Ac proinde omnis inquisitio, & omnis curatio quæ a diuinis & magis, vel ab ipsis dæmonijs in idolorum cultura expetitur, mors potius dicenda est quam vita. Et qui ea sectantur, si se non correxerint, ad æternã perditionem tendunt, Psalmista dicente: Omnes dij gentium sunt dæmonia. Qui per deceptos homines alios decipere quotidie gestiunt, vt perditionis suę faciant eos esse participes. Itaque hæc vanitas magicarum artium, ex traditione angelorum malorum, in toto terrarum orbe plurimis seculis valuit ꝑ quandam scientiam futurorum & infernorum, & per inuentiones eorꝫ inuenta sunt aruspicia, augurationes, & ipsa quæ dicũtur oracula, & Nicromantia.

De eadem re. Cap. XLII.

Ex dictis eiusdem

NEc mirum de magorum pręstigijs, quorum in tãtum prodiere maleficiorum artes, vt etiam Mosi simillimis signis resisterent, vertẽtes virgas in dracones, aquas in sanguinem, cum fertur etiã in gẽtilium libris, quod quædam maga famosissima circe, socios vlixis mutauerit in bestias. Legitur & de sacrificio, quod Arcades Deo suo Liceo immolabant, ex quo quicunq; sumerent, in bestiarum formas cõuerterentur. Sed hæc om̃ia magicis præ-

prę̄stigiis potius fingebãtur, q̃ rerũ veritate cõplerent. Vt ergo ipsi errores ignorãtibus manifesti fiãt: de eorũ proprietate atq; inuectoribus iuxta traditionẽ maiorũ primũ dicere congruum arbitramur. Magi sunt, q vulgo malefici ob facinorũ magnitudinẽ nuncupant. Hi pmiss Dei elemẽta cõcutiunt, turbant mẽtes hoĩm minus cõfidentium in Deo, ac sine vllo veneni haustu, violentia tm̃ carminis interimũt. Vnde & Lucanus: Mẽs hausti nulla sanie polluta veneni, Incantata perit. Dæmonibus em̃ accitis audent ventilare, vt q̃squis suos perimat malis artibus inimicos. Hi etiã sanguine vtunt, & victimis sępe contingũt corpora mortuorũ. Necromãtij sunt q̃rum pcationibus videnẽ resuscitati mortui diuinare, & ad interrogata respõdere. Necros enim, Grece mortuus: mantia diuinatio nuncupatur. Ad q̃s suscitandos cadaueri sanguis adijcitur. Nã amare dæmones sanguinẽ dicunt: ideoq; quoties necromãtia fit, cruor aquę miscetur, & colore sanguinis facilius prouocãtur. Hydromantij ab aqua dicti: est enim hydromantia in aquæ inspectione vmbras dæmonum euocare, & imagines ludificationis eorum videre, ibiq; ab eis aliqua audire. Vbi adhibito sanguine, etiam inferos perhibentur sciscitari.

De eadem re. Cap. XLIII.

Ex dictis eiusdẽ. IGitur genus diuinationis a Persis fertur allatum. Varro autem dicit diuinationis quatuor esse genera, terram, aquã, aerem & ignem. Hinc Geomantiam, Hydromantiam, Aeromantiam, Pyromãtiam, dictam autumãt. Diuini dicti sunt, quasi Deo pleni. Diuinitate enim plenos se esse assimulant, & astutia quadam fraudulẽta hominibus futura coniectant. Duo autem sunt genera diuinationis, ars & furor. Incantatores vero dicti sunt, qui artem verbis peragunt. Arioli vocati sunt, propterea q̃d circa aras idolorum nefarias preces emittunt, & funesta sacrificia offerunt, hisq; celebritatibus dæmonum responsa accipiunt. Aruspices nuncupati sunt, quasi horarũ inspectores. Dies enim & horas in agẽdis negocijs operibusq; custodiunt: & q̃d per singula tempora obseruare debeat homo intendunt. Hi etiam exta pecudum inspiciunt, & ex eis futura prædicunt. Augures sunt, qui volatus auium & voces intendũt, aliaq; signa rerũ vel obseruationes improuisas hominibus occurrẽtes ferũt. Idem & auspices. Nam & auspicia sunt, q̃ iter facientes obseruãt. Dicta autẽ sunt auspicia, quasi auium aspicia, & auguria, quasi auium garria, hoc est, auium voces & linguæ. Item augurium quasi auigerium, q̃d aues gerunt. Duo autem sunt genera auspiciorũ: vnum ad oculos alterum ad aures pertinens. Ad oculos scilicet volatus: ad aures vox auiũ. Pithonissæ a pithio Appolline dictę, q̃d is autor fuerit diuinãdi. Astrologi dicti sunt, eo q̃d in astris augurantur. Genethliaci appellati sunt, pter natalicioũ considerationes dierũ. Geneses enim hominũ per XII. signa cœli describunt, syderũq; cursus, nascẽtiũ mores, actus & euentus prędcare conantur id est

quis

quis quali signo fuerit natus, aut quem effectum habeat vitæ qui nascitur interpretantur. Hi sunt qui vulgo Mathematici vocantur. Cuius superstitionis genus constellationes Latini vocant, id est, notationes syderum, quomodo se habeāt cū quisq; nascitur. Primū aūt idem stellarū interpretes magi nuncupabantur, sicut de his legitur q in Euāgelio natū Christū annunciauerūt. Postea hoc nomine soli mathematici dicti sunt, cuius artis sciētia vsq; ad Euangeliū fuit cōcessa, vt Christo ædito, nemo exinde natiuitatē alicuius de cœlo interpretetur. Horoscopi dicti sunt, q̄d horas natiuitatis hominū specularentur, dissimili & diuerso fato. Sortilegi sunt, qui sub nomine fictæ religionis, per quasdam quas sanctorum sortes vocāt, diuinationis scientiam profitētur, aut quarumcunq; scripturarū scientiæ inspectiōe futura promittūt. Salisatores vocati sunt: quia dum eis membrorum quæcunq; partes salierint, aliquid sibi exinde prospe rum seu triste significari prædicunt.

De execrabilibus remedijs quæ medici suis in præcantationibus faciunt. Cap. XLIIII.

Ex dictis eiusdē.

AD hęc omnia supradicta pertinent & ligaturæ execrabilium remediorū quę ars medicorū cōmendat, seu in pręcātationibus, seu in caracteribus vel in quibuscunq; rebus suspēdendis atq; ligandis. In quibus omībus ars dęmonū est, ex quadā pestifera societate hominū & angelorū malorū exorta. Vñ cūcta vitāda sunt Christiano, & omni penitus execratiōe repudiāda atq; dānanda. Auguria autē sunt auiū. Hęc aūt Phryges primi inuenerūt. Præstigiū vero Mercurius primus dicitur inuenisse. Dictum autē pręstigium, q̄d præstringat aciē oculorū. Aruspicinā artem primus Hetruscis tradidisse dicit̄ quidā Sirages. Hic ex horis aruspicinā dictauit, & postea nō apparuit. Nā dicit̄ fabulose, arante q̄dam rustico subito hūc ex glebis exiluisse, & aruspicinam dictasse, qua die & mortuus est. Quos libros Romani ex Hetrusca lingua in propriā mutauerunt. His ergo portentis, per dęmonum fallaciam illuditur curiositas humana, quando id impudēter appetunt scire, quod nulla ratione eis competit inuestigare. Ac ideo datur potestas immundis spiritibus, vt per vasa sibi apta, hoc est prauos homines, seducant illos qui spernūt veritatem & credunt mendacio, & iuxta Pauli sententiam: Sanam doctrinam nō sustinebunt, sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros prurientes auribus, & a veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur. Onerati peccatis, ducuntur varijs desiderijs, semper discentes, & nunquam ad scientiam veritatis perueniētes. Quēadmodum aūt Iamnes & Mambres restiterunt Mosi, ita & isti resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem, sed vltra non proficient. Insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut & illorum fuit. Nec ideo quisquā credere debet, q̄slibet magicis artibus aliquid facere posse, sine

fine permiſſu Dei, qui omnia quæ fiunt, aut iuſto iudicio facit, aut permiſſu ſuo ita fieri ſinit. Quod prædicti magi leguntur ſimilia feciſſe Moſi, q virgã ſuã proiecit, & conuerſa eſt in draconẽ, proieceruntq; ipſi ſinguli virgas ſuas, quæ verſæ ſunt in dracones, ſed deuorauit virga Aaron virgas eorum. Non ergo fuerunt creatores draconum, nec magi, nec angeli mali, qbus mi niſtris illa operabantur. Inſunt enim rebus corporeis per omnia elementa mundi quædam occultæ ſeminariæ rationes, quibus cum data fuerit opportunitas tẽporalis atq; cauſalis, prorũpunt in ſpecies debitas ſuis modis & finibus. Et ſic non dicunt angeli, q iſta faciunt animaliũ creatores, ſicut nec agricolæ ſegetũ, vel arborum, vel quarumcunq; in terra gignẽtium creatores dicẽdi ſunt, quamuis nouerint præbere quaſdam viſibiles opportunitates & cauſas, vt illa naſcantur. Quod autem iſti faciunt viſibiliter, hoc illi inuiſibiliter. Deus vero ſolus vnus creator eſt, qui cauſas ipſas & rationes ſeminarias rebus inſeruit. Præterea quidam quærendum putant, quomodo ſcriptura narret Pithoniſſam Samuelem prophetam ſuſcitaſſe ad colloquium Saul impijſſimi regis, ſi Pithonica diuinatio, errori magicæ artis deputanda ſit. Quibus ita reſponderi poteſt, indignum omnino facinus eſſe, ſi ſecundum verba hiſtoriæ commodetur aſſenſus. Quomodo enim poterat fieri, vt arte magica attraheretur vir, & natiuitate ſanctus, & vitæ operibus iuſtus? Aut ſi non attractus eſt, conſenſit. Quod vtrumque de viro iuſto credere aduerſum eſt. Nullum ſuffragium habet iuſtitia, ſi aut voluntarius amiſit meritum ſpiritalis, quem poſitus in carne quæſiuerat. Quod valde abſurdum eſt: quia hinc qui iuſtus recedit, permanet iuſtus. Porro autem hoc eſt præſtigium Satanæ, quo vt plurimos fallat, etiam bonos in poteſtate ſe habere confingat, quod Apoſtolus inter cætera oſtendit dicens: Ipſe Satanas trãſfigurat ſe in angelum lucis. Vt enim errorem faceret in quo gloriaretur, in habitu viri iuſti & nomine ſe ſubornauit, vt nihil proficere ſpẽ quã prædicabant Dei cultoribus mẽtiretur, quãdo hinc exeũtes iuſtos, ſin xit in ſua poteſtate eſſe. Sed hoc q̃ſdã fallit, quod de morte Saul & filij eius non ſit mentitus, quaſi magnũ ſit diabolo ante occaſum mortẽ corporis præuidere, cum ſigna quędã ſoleant apparere morituris, quippe a quibus Dei protectio amota videtur: quãto magis diabolo quẽ angelica maieſtate ſublimẽ prophetica oracula fuiſſe teſtãtur, de cuius magnitudine Apoſtolus ait: An ignoratis altitudinem Satanę? Quid mirum ergo ſi imminentẽ prope mortem potuit pręuidere, cũ hoc ſit vnde fallit, & ſe in Dei poteſtate vult adorari? Nam tãta hebetudine demens effectus eſt Saul, vt ad Pithoniſſam confugeret. Deprauatus enim cauſa peccati, ad hæc ſe contulit quæ damnauerat. Sed ſi quis propter hiſtoriã & ea quæ verbis expreſſa ſunt putet nõ prætermittenda ne

da,ne ratio historiæ inanis sit, recte faciat quidem, si tamen minime istud ad veri rapiat rationem, sed ad visum & intellectum Saul: neq; enim reprobus factus, poterat bonum intellectum habere. Historicus enim mētem Saul, & habitum Samuelis descripsit, ea quæ dicta & visa sunt exprimens, prætermittens si vera an falsa sint. Quid enim ait audiens in quo habitu esset excitatus? Intellexit, inquit, hūc esse Samuelē. Quid intellexerit retulit, & quia bene non intellexit, contra scripturam alium adorauit quam dominum, & putans Samuelem adorauit diabolum, vt fructum fallaciæ suæ haberet Satanas. Hoc enim nititur, vt adoretur quasi Deus. Si enim vere Samuel illi apparuisset, non vtiq; vir iustus permisisset se adorari, qui prædicauerat dominum solū esse adorandum? & quo modo homo Dei qui cum Abraham in refrigerio erat, dicebat ad virum pestilentiæ, dignum ardore gehennæ: cras mecum eris? His duobus titulis subtilitatē fallaciæ suæ prouidit improuidus Satanas: qa & adorari se permisit sub habitu & nomine Samuelis contra legem, & virum peccatis pressum, cum magna distantia peccatorum & iustorum sit, cum Samuele iustissimo futurum mentitus est. Verum potest videri, sed de Samuelis nomine taceatur, quia Saul cum diabolo futurus erat. Ad eū enim trāsmigrauit, quem adorauit. Semper ergo diabolus sub velamine latens prodit se, dum ea confingit quæ horreant personis, per quas fallere nititur. Si aūt quislibet nobis opponit ac dicit: quomodo eueniūt illa, quæ illi diuini prædicunt futura, aut quomodo possunt ægris præbere medelam, aut sanis immittere ægritudinem, si aliquid propriæ virtutis ac potestatis non habent? Hoc a nobis recipiat responsum, q̄d ideo quisquā nō debet eis credere, quia aliquando eueniunt quæ prædicunt, aut sanare videntur languidos, vel lędere sanos, quia hoc permissu Dei fit, vt ipsi qui hæc audiunt vel vident probentur, & appareat quali fide sint, vel deuotione erga Deum. Sicut in Deuteronomio legitur Moses verbo domini populo Dei præcipisse ita dicens: Si surrexerit in medio tui prophetes, aut qui somnium vidisse se dicat, & prædixerit signum ac portentum, & venerit quod locutus est, & dixerit tibi: Eamus & sequamur deos alienos quos ignoras, & seruiamus eis, non audies verba prophetę aut somniatoris: quia tentat vos dominus Deus vester, vt palā fiat, vtrum diligatis eum, an non. In toto corde & in tota anima vestra dominum Deum vestrū sequimini, & ipsum timete, mandata illius custodite, & audite vocem eius. Ipsi seruietis, & ipsi adhærebitis, &c. Vbi sane intelligi voluit, etiam illa quæ a diuinantibus non secundum Deum dicuntur, si acciderint quæ dicuntur, non accipienda, vel etiā si fiant quæ præcipiuntur ab eis, aut colantur quæ coluntur ab eis. Nec præter suam potestatem Deus ostendit esse q̄d ista contingunt, sed q̄si quæreretur cur ea permittat, causam tētationis expo-

exposuit. Ad cognoscendam vtiq; eorum dilectionem, vtrum eã habeant erga Deum suum. Cognoscẽdam vero ab ipsis potius, quam ab illlo qui scit omnia antequam fiant.

Ex dictis eiusdem

De natura dæmonum. Cap. XLV.

SCiendum vero est hanc dæmonum esse naturam, vt aerei corporis sensu terrenorum corporũ sensum facile præcedant, celeritate etiam, propter aerei corporis superiorem mobilitatem, nõ solum cursus quorumlibet hominum vel ferarum, verum etiã volatus auium incomparabiliter vincant. Quibus duabus rebus quantum ad aereum corpus attinet prædití, hoc est, acrimonia sensus, & celeritate motus, multo ante cogitata prænunciant, vel nunciant quę homines pro sensus terreni tarditate mirentur. Accessit etiam dæmonibus per tam longum tempus quo eorum vita protenditur, rerum longe maior experientia, quam potest hominibus propter breuitatem vitæ prouenire. Per has efficacias quas aerei corporis natura sortita est, non solum multa futura prædicunt dæmones, verum etiam mira multa faciunt. Quę quoniam homines dicere ac facere nõ possunt, eos dignos quidam quibus seruiant, & quibus honores diuinos deferant arbitrantur, instigante maxime vitio curiositatis propter amorem felicitatis falsæ atq; terrenæ, & excellentiæ tẽporalis. Qui autem se ab eis cupiditatibus mundant, nec eis se feriendos rapiendosq; permittunt, sed inquirunt & amant aliquid quod eodem modo semper est, cuius participatione beati sint, primum considerant, non ideo sibi pręponendos esse dæmones quod acriore sensu corporis præualent, aeris scilicet, hoc est, subtilioris elementi: quia nec ipsis terrenis corporibus bestias sibi præponendas putant, quæ acrius multa persentiunt: veluti sagacẽ canẽ, quia latentẽ ferã olfactu acerrimo sic inuenit, vt ad eam capiendam ducatum quendam homini præbeat, non vtiq; prudentiore intellectu animi, sed acutiore corporis sensu: vel vulturem, quia proiecto cadauere, ex improuiso longinquitate aduolat: nec aquilam, quia sublimiter volans, de tãto interuallo natantem sub fluctibus piscem dicitur peruidere, & grauiter illisa exertis pedibus atq; vnguibus rapere: nec alia multa animantium genera, quæ inter herbas saluti suę noxias pascendo circumerrant, nec aliquid earum quo lædantur attingunt, cum eas homo vix experiendo cauere didicerit, & multa innoxia quod sint inexperta formidet. Vnde conijcere facile est, quantum possit in aerijs corporibus sensus esse acrior, nec ideo tamen dæmones, qui eo præditi sunt, bonis hominibus præponẽdos prudẽs quisque censuerit. Hoc & de corporum celeritate dicimus. Et hac enim pręstantia non solum a volucribus homines, verum a multis etiam quadrupedibus ita superantur, vt in eorum comparatione plumbei deputandi sint, nec tamen ideo sibi hæc animantium genera existimãt præponenda, quibus capiendis &

Aa man-

mansuefaciendis, atq; in suæ voluntatis vsum commoduq; redigẽdis, non vi corporis, sed rationis imperitãt. Illã vero tertiã dæmonum potentiam, q̃d diuturna rerum experientia quemadmodum prænoscãt atq; prænuncient multa didicerũt, ita contemnunt, qui hæc vigilanter curãt a verissimæ lucis veritate discernere, vt nec malos senes plura expertos, & ob hoc quasi doctiores, ideo probi adolescentes sibi antecellere existiment, vt nec medicos, nec nautas, nec agricolas, quos prauæ voluntatis, & iniquis moribus viderint, ideo putent sibi esse præferendos, quod illi de valetudinibus, illi de tempestatibus, illi de arbustorum fructuumq; generibus multa ita pręnunciant, vt harum rerum inexperto diuinare videãtur. Quod vero nõ solum quædam dęmones futura pędicunt, verum etiam quędam faciunt, pro ipsa vtique sui corporis excellentia, cur nõ contemnatur a prudentibus, cum plerinq; iniqui ac perditi homines ita exerceant corpora sua, tantaq; diuersis artibus possint, vt ea qui hęc nesciunt, nec aliquando viderunt, etiam narrata vix credãt. Quã multa funambuli, cæteriq; theatri artifices: quã multa opifices, maximeque mechanici miranda fecerũt? Num ideo meliores sunt bonis, & sancta pietate præditis hominibus? Quæ ideo cõmemorauimus, vt qui hæc sine peruicacia, & sine vana resistẽdi animositate considerat, simul cogitet, si de subiacenti crassiore materia, vel sui quisque corporis, vel terræ, & aquæ, lapidum, atq; lignorum, metallorumq; variorum tanta quidem homines possunt, vt eos illi qui hæc non possunt, plerunq; stupendo in sui comparatione diuinos vocent, cum quidam illorũ sint artibus potẽtiores, quidã istorũ moribus meliores: quãto meliora & maiora ꝑ subtilissimi corporis, hoc est, aerij facultate ac facilitate dæmones possint, cum in̄ sint prauæ voluntatis, maximeq; superbiæ fastu, & euidẽti malitia spiritus immundi, atq; peruersi. Quantum autem valeat aeris elementum, quo eorum corpora præualent ad multa visibilia inuisibiliter molienda, mouenda, mutanda, atq; versanda, longum est nunc demonstrare, & putamus quod vel mediocriter cõsideranti facile occurrat.

De diuinatione dæmonũ. Cap. XLVI.

Igitur nunc primum sciendum est, quoniam de diuinatione dæmonum q̃stio est, illos ea plerunq; prænunciare quæ ipsi facturi sunt. Accipiunt enim sæpe potestatem, & morbos immittere, & ipsum aerem vitiando morbidũ reddere, & peuersis atq; amatoribus terrenorũ commodorum malefacta suadere: de quorum moribus certi sunt, q̃d sint eis talia suadentibus consensuri. Suadent autem miris & inuisibilibus modis per illam subtilitatẽ corporum suorum, corpora hominum non sentientium penetrando, & se cogitatiõibus eorũ per quędã imaginaria visa miscẽdo, siue vigilantiũ, siue dormientium. Aliquando aũt nõ quæ ipsi faciunt, sed quæ naturalibus signis futura prænoscũt, quæ signa in hominum sensus veni- Ex dictis eiuidem

uenire non possunt, ante prædicũnt. Neq; enim quia præuidet me dicus quod præuidere nescit huius artis ignarus, ideo iã diuinus haben dus est. Quid aũt mirum si quẽad-modum ille in corporis humani, vel perturbata, vel modificata tẽpe rie, seu bonas, seu malas futuras prę uidet valetudines, sic dęmõ in aeris affectione atq; ordinatione sibi nota nobis ignota, futuras pręuidet tẽpe states? Aliquando & hominũ dispositiones non solum voce prolatas, verum etiam cogitatione conce ptas, cum signa quædam ex animo exprimuntur in corpore, tota facilitate perdiscũt, atq; hinc etiã multa futura prænunciant, alijs videlicet mira, qui ista disposita non nouerunt. Sicut enim apparet concitati or animi motus in vultu, vt ab hominibus quoq; aliquid forinsecus agnoscatur, quod intrinsecus agiẽ, ita non debet esse incredibile, si etiam leniores cogitationes dant aliqua signa per corpus, quæ obtuso sensu hominum cognosci non possunt, acuto autem dæmonum possunt. Hac atque huiusmodi facultate, multa dæmones futura prænũciant, cum tamen ab eis longe sit altitudo illius prophetiæ, quã Deus per sanctos angelos & prophetas operatur. Nam si quid de illa Dei dispositione prænunciãt, audiũt vt prænunciẽt, & cũ ea prædicũt quæ inde audiunt non fallunt: veracissima enim sunt angelica & prophetica oracula. Sic aũt indignanter accipitur, quod aliqua etiam talia dæmones audiant & prædicãt, quasi aliquid indignum sit, vt q̃d ideo di citur vt hominibus innotescat, hoc nõ solum boni, verũ etiã mali nõ taceant, cũ in ipsis hominibus etiam vitæ bonæ præcepta videamus pariter a iustis peruersisq; cantari, nec obesse aliquid, imo etiam prodesse ad maiorem noticiam famamq; veritatis, cum de illa etiam hi quicq̃d nouerũt dicunt qui ei puersis morĩbus cõtradicunt. In cęteris aũt suis p̃dictionibus dæmones plerunq; & fallunt & falluntẽ quidẽ, qa cũ suas dispositiões p̃nunciant, ex improuiso desup aliquid iubeẽ, q̃d eorũ cõsilia cuncta pturbat: velut si aliq̃d disponãt quilibet homines quibus que potestatibus subditi, q̃d nõ p̃hibituros suos p̃positos arbitrentẽ, idq; facturos se esse p̃mittant, at illi penes q̃s maior potestas est, ex alio supiore cõsilio hoc totũ dispositum atq; præparatũ repẽte prohibeant. Falluntẽ etiã cum causis naturalibus sicut medici, & nautæ, & agricolæ, sed lõge acutius lõgeq; pręstantius p̃ aerij corporis sensu solertiore & excitatiõe prænoscũt: quia & hæc ab angelis Deo summo pie seruientibus ex alia dispositione ignota, dę mõibus ex improuiso ac repẽte mutanẽ, tanq̃ si aliquid ægro extrinsecus accedat q̃ moriaẽ, quem medicus veris salutis præcedentibus signis, victurũ esse promiserat. Aut si aeris qualitate prouisa diu flatu-rum illum ventum nautarum aliqui prędixissent, cũ dñs Christus cũ discipulis nauigans vt requiesceret impauit, & facta est trãquillitas magna. Vel si agricola illo anno fructificaturã vitẽ aliquã polliceaẽ, naturã vtiq; terræ & numeros se-

minum callens, quo tamen anno etiam vel improuisa coeli intemperies arefaciat, ita multa etiã ad præsentiã prædictionemq́; dęmonum pręnentia, quæ minoribus & visitatioribus causis futura pręuidenť, eadẽ maioribus & occultioribus causis impedita mutanť. Fallũt aũt etiam studio fallẽdi & inuida voluntate: quia hominũ errore lætantur. Sed ne apud cultores suos pondus autoritatis amittant, id agunt, vt interpretibus suis, signorumq́; suorum coniectoribus culpa tribuať, quando vel decepti fuerint, vel mentiti. Nonnunquam vero ipsi maligni spiritus & illusores hoĩm, atq; inuisores salutis eorũ, solent prædicere defectum culturæ suę, & idolorum ruinam, quatenus prescij videãtur, quid in singulis regnis, aut locis vẽturum sit: & quid aduersi suæ factioni contingere possit. Quod etiam illi qui gentilium historias legunt non ignorant. Quid ergo mirum, si iam imminente templorum & simulacrorum euersione, quam prophetæ Dei summi tanto ante prædixerant, Serapis dæmon alicui cultorum suorũ hoc de proximo prodidit, vt suã q̃si diuinitatẽ recedens vel fugiens cõmendaret. Fugantur enim isti, vel etiam iussis superioribus colligati abstrahuntur & alienantur a locis suis, vt de rebus in q̃bus colebantur fiat voluntas Dei, qui hoc tanto ante per omẽs gentes futurum esse prædixit, & vt per suos fideles fieret imperauit. Cur autem hoc non sineretur dæmõ prædicere, cum sibi iam pręnosceret imminere? Cum hæc prædictio & in prophetis attestaretur, a q̃bus sunt ista conscripta, & prudentibus daret intelligi, quam vigilanter esset dæmonum cauenda fallacia, cultus que fugiendus, qui cum ante p tam lõgum tempus in templis suis hęc futura tacuissent, quæ per prophetas pręd icta ignorare non possent, posteaquam appropinquare cœperunt, voluerunt ea quasi prædicere, ne ignari victique putarentur.

De eadem re. Cap. XLVII.

Cum igitur tam lõge ante præ dictum esset atq; cõscriptum, vt alia interim taceamus, dicamus illud quod Sophonias propheta dicit: Præualebit dominus aduersus eos, exterminabit omnes deos gentium terræ, & adorabunt eum, vnusquisque de loco suo, omnes insulæ gentium. Aut non credebant ista sibi euentura qui in templis gentium colebantur, & hæc ideo per suos vates ac phanaticos frequentare noluerunt: aut cum ea ventura certissime scirent, ideo per sua templa tacuerunt, ne iam tunc inciperent ab hominibus intelligentibus deseri atque contemni: quod de templorum & simulacrorum suorum futura euersione eis a prophetis attestaretur, qui eos coli prohibebant. Nunc vero posteaquam tempus aduenit, quo complerentur vaticinia prophetarum Dei vnius, quis istos deos dicit, & vt colantur vehementissime præcipit? Quum non hoc etiam ipsi compertum prædicere sinerentur, vt inde clarius appareret eos hæc antea vel minime credidis-

Ex dictis eiusde.

didiſſe, vel ſuis cultoribus enunciare timuiſſe, in fine autem tãquam nihil amplius habentes quid agerent, etiam ibi voluiſſe ſuam oſtentare diuinitatem, vbi iam produntur diu ſimulaſſe diuinationem? Tamen nec iſta ipſa quæ ab eis vix raro & clanculo proferuntur, mouere nos debẽt. Si cuiquam dæmonum extortũ eſt, id prodere cultoribus ſuis quod didicerat ex eloquijs prophetarum, vel ex oraculis angelorum. Quod cur nõ fieret, cum & iſta non ſint oppugnatio, ſed atteſtatio veritatis? Illud enim quod ſolum ab ipſis phanaticis flagitandum eſt, nec vnquam antea protulerunt, nec vnquam poſtea, niſi forte conſictum proferre conabuntur, aliquid deos ſuos per vatẽs ſuos, contra Deum Iſrael auſos fuiſſe prædicere aut dicere. De quo Deo doctiſſimi eorũ autores, qui omia illa legere ac noſſe potuerunt, magis quæſiuerunt quis Deus eſſet, quam Deum negare potuerunt. Porro autem Deus iſte quem nullus eorum negare auſus eſt verum Deum, quia & ſi negaret nõ ſolum ſubiaceret debitis pœnis, verum etiam certis conuinceretur effectibus. Iſte ergo Deus quem nemo, vt diximus, illorum negare auſus eſt verum Deum, illos falſos eſſe deos, & omnino deſerendos, eorumque templa & ſimulacra & ſacra euertenda per ſuos vates, hoc eſt, prophetas, aperta denunciatione prædixit, aperta poteſtate præcepit, aperta veritate compleuit. Vnde quis eſt qui vſq; adeo deſipiat, vt nõ eum potius colendum eligat, quem coli non prohibent quos colebat? Quem procul dubio quum colere cœperit, illos vtiq; nõ eſt culturus, quos prohibet coli quem colit. Quod autem ipſum eſſent culturæ gentes, exterminatis dijs falſis quos antea colebant, a prophetis eius eſſe prędictum paulo ante commemorauimus, & nũc repetamus. Præualebit, inquit, dominus aduerſus eos, & exterminabit omnes deos gentium terræ, & adorabunt eum, vnuſquiſq; de loco ſuo, omnes inſulæ gentium. Necq; enim ſolę inſulæ hic intelligendæ ſunt, ſed potius omnes gentes in his poſitæ adorant Deum. Nec mirum quandoquidem alibi non inſulas nominat, ſed vniuerſum orbem terrarum, dicens: Commemorabuntur & cõuertentur ad dominum vniuerſi fines terræ, & adorabunt in conſpectu eius vniuerſæ patriæ gentium: quoniam domini eſt regnum, & ipſe dominabitur gentium. Hæc autem per Chriſtum fuiſſe completa, & alijs pluribus teſtimonijs, & in eodem ipſo Pſalmo vnde commemorauimus ſatis apparet. Cum enim paulo ſupius futuram paſſionem ſuam per Prophetam ipſe loqueretur, dicens: Foderunt manus meas, & pedes meos, dinumeraerunt omnia oſſa mea, ipſi vero conſiderauerunt & cõſpexerunt me, diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortẽ, paulo poſt infert illud quod poſuimus: commemorabuntur & conuertent͂ ad dñm vniuerſi fines terræ, & c͂. quanq̃ & illud teſtimõium quod prius adhibui, vbi dictũ eſt,

prævalebit dñs aduersus eos,& exterminabit oẽs deos gentium terræ, in eo quod positum est,prævalebit, satis ostẽdit etiã hoc p̃nunciatũ,q̃d pagani prius oppugnaturi essent Ecclesiã,nomenq; Christianũ quantum valerent p̃sequuturi, vt si fieri posset,de terra omnino delerẽt. Et quia eos patientia martyrum,&magnitudine miraculorum,& consequẽte fide populorũ erat superaturus,ideo sic dictum est,prævalebit dñs aduersus eos. Non enim dicerẽt prævalebit aduersus eos,nisi oppugnando illi resisterent. Vnde & in Psalmo ita prophetatum est: Vt quid fremuerunt gentes,& populi meditati sunt inania? Astiterũt reges terræ,& principes conuenerũt in vnum,aduersus dominum &aduersus Christũ eius. Et paulo post dicit: Dominus dixit ad me filius meus es tu,ego hodie genui te. Postula a me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam,& possessionem tuam fines terræ.His atque huiusmodi propheticis documentis prædictum ostẽditur, quod videmus impleri perChristum,fuisse futurum, vt Deus Israel,quẽ vnum verum Deum intelligimus,nõ in vna ipsa gente quæ appellata est Israel, sed in omnibus gentibus coleretur, & oẽs falsos deos gentium & a templis eorum,&a cordibus cultorum suorum amoliretur. Sant nunc isti & adhuc contra Christianam religionem, contra verum Dei cultum, vanitates pristinas defensitare audeant, vt cum strepitu pereãt. Nam & hoc de illis prædictum est in Psalmis, dicente propheta: Sedisti super thronum, qui iudicas æquitatem. Increpasti gentes,& periit impius,nomen eorum delesti in æternum,&in seculum seculi. Inimici defecerunt frameæ in finem, & ciuitates eorum destruxisti. Periit memoria eorum cum strepitu, & dominus in æternum permanet. Necesse est ergo vt impleantur omnia hæc. Nec etiam illud quod adhuc audent ipsi pauci qui remanserunt vaniloquas suas ostentare doctrinas,& Christianos tanquam imperitissimos irridere, nos commouere debet, dum in eis impleri ea quæ prædicta sunt videamus. Ex quo em̃ fremuerunt gentes,& populi meditati sunt inania aduersus dominum, & aduersus Christum eius,quando ab eis fundebatur sanguis sanctorum,& vastabatur Ecclesia,vsq; ad hoc tempus,& deinceps quotidie minuuntur.Nos autem, quos aduersus eorum obprobria & superbas irrisiones, fortissimos reddunt oracula Dei, de hac quoq; re audemus & gaudemus impleri. Sic enim nos alloquitur per prophetam: Audite me qui scitis iudiciũ populus meus,in quorũ corde lex mea,obprobria hominum nolite metuere, & detractione eorum ne superemini, nec quod vos spernant magni duxeritis. Sicut enim vestimẽtum, ita per tempus absumentur, & sicut lana a tinea comedentur: iustitia autẽ mea in æternum manet. Attendendum est ergo atq; omni studio cauendum,ne nostris temporibus in quibus videmus Christianã religionem in toto orbe dilatatã,propter

desi-

desidiā magistrorū,& inertiā docto rum,pauci illi qui adhuc supersunt confundant ritū culturæ veri Dei, & dæmoniacis illusionibus deprauati, diuinationes falsas in populo Dei agant, rusticos & imperitos se ducentes,ita,vt deserta ipsa veritate,quæ lux est mundi, & illuminat oēm hominem venientem in hunc mundum tenebrarū harū, quærant scientiam futurorum,& a deceptoribus hominum quærant salutem animarum, siue etiam corporū suorum. His enim præuaricationibus maxime irritatur Deus,& ad vindictam prouocatur. Vnde per Ezechielem cominatur dicēs: Væ prophetis insipientibus qui sequūtur spiritū suum,& nihil vident. Quasi vulpes in desertis,prophetę tui Israel erant. Nunquid nō visionem cassam vidistis, & diuinationem mendacem locuti estis,& dicitis: Ait dominus,cum ego non sim locutus? Propterea hæc dicit dominus Deus: Quia locuti estis vana, & vidistis mēdaciū,ideo ecce ego ad vos, ait dn̄s Deus: Et erit manus mea super prophetas qui vident vana,& diuinant mendacium: In cōcilio populi mei non erunt, & in scriptura domus Israel non scribētur, nec in terram Israel ingredientur. Ad doctores autem per eundem prophetam increpans eorum inertiam, ita loquitur dicens: Non ascēdistis ex aduerso, neq; opposuistis murum pro domo Israel vt staretis in prælio in die domini. Et rursum: Væ, inquit,pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos. Nonne greges pascuntur a pastoribus? Lac comedebatis,& lanis operiebamini,& quod crassum erat occidebatis, gregem autem meū non pascebatis. Quod infirmum fuit non consolidastis,& quod ægrotum non sanastis,& q̄d fractum est non alligastis,& quod abiectum non reduxistis,quod perierat non quæsistis: sed cum austeritate imperabatis eis & cum potentia,& dispersæ sunt oues meæ, eo quod nō esset pastor,& factæ sunt in deuorationem omnium bestiarum agri, & dispersæ sunt. Hinc p Hieremiam dicitur: A minimo vsque ad maximum omnes auaritiam sequuntur: a propheta vsq; ad sacerdotem,cuncti faciunt mendacium. Et sanabant contritionem filiæ populi mei ad ignominiam, dicentes,pax pax, cum non esset pax: confusi sunt, quia abominationem fecerunt. Idcirco hæc dicit dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego cibabo populum istum absynthio,& potum dabo eis aquam fellis,& dispergam eos in gentibus q̄s non nouerunt ipsi & patres eorum & mittā post eos gladiū donec consumantur. Qualiter ergo displiceat Deo omnipotēti pastorū negligentia,& subditorū error, non solum prophetica testimonia ostendunt, sed etiam facta antiquorū declarāt, cum in libro Regū legit̄, quō malignus spiritus deceperit Achab rege Israel p falsos ꝓphetas,ita vt credens eis interierit, & quō Ochozias filius eius egrotans miserit nuncios ad consulendum Beelzebub Deum Accarō, vtrum viuere atq; conualescere posset de infirmitate sua. Ob q̄d Helias propheta a Deo

 mis-

missus, increpat eum, ita dicens: Quia misisti nūcios ad consulendū Beelzebub Deum Accaron, quasi non esset Deus in Israel a quo possis interrogare sermonem, ideo de lectulo super quem ascendisti nō descēdes, sed morte morieris. Mortuus est autē ipse iuxta sermonem domini quem locutus est Helias, & salutem quam quærebat non inuenit. Quapropter curandū summopere est omnibus modis, hoc est, p̄latis & subditis, maioribus & minoribus, sacerdotibus & plebi, ne aliquē seducat per huiuscemodi illusionē fraus, dolus, & nequicia hostis antiqui, ita vt a mēdacibus velimus discere veritatē, & a pestiferis morbis mortisq; autoribus quæramus infirmitatis nostræ remedium: sed magis ad Deum viuum & viuificatorem omnium cōfugiendo deuoto corde properemus, per oratiōes sacras, ieiunia & eleemosynas illum deprecantes, vt ipse propter benignitatem suam consulat seruis suis, eripiens nos de omnibus inimicis nostris, doceatq; nos facere voluntatem suam, quia ipse est dn̄s Deus noster, spiritumq; suū bonū nobis tribuat, qui nos ducat in viam rectam, viuificetq; nos in æquitate sua, quatenus eius magisterio om̄i tempore vitæ nostræ gratū seruitium ei exhibentes, post hanc vitam per eius gratiam mereamur beatitudinem possidere sempiternam.

De sacerdotibus & reliquis ecclesiasticis ordinibus qui magos, ariolos, aut diuinos consulunt. Cap. XLVIII.

Ex concil. Toletan. cap. 29.

SI quis episcopus, aut presbyter, siue diaconus, vel quilibet ex ordine clericorum, magos, aut aruspices, aut ariolos, vel sortilegos, aut eos qui profitentur artem aliquam, aut aliquos eorum similia exercentes consulens fuerit deprehensus, ab honore dignitatis suæ depositus, monasterium ingressus, ibiq; perpetuæ pœnitentiæ deditus, scelus admissum sacrilegij luat.

De illis qui ad fascinum incantationes fecerint. Cap. XLIX.

SI quis præcantauerit ad fascinum, vel qualescunque præcantationes excepto Symbolum & Orationem dominicam, qui cantat, & qui cantatur, tres Quadragesimas in pane & aqua pœniteat. Ex concil. Cabillon. cap. 5.

Quod dæmoniacum petras vel herbas sine incantatione liceat portare. Cap. L.

DÆmonium sustinenti licet petras vel herbas habere sine incantatione. Ex dictis Hierony.

Vt maledici nisi se corrigant regnum Dei non possideant. Cap. LI.

APostolus dicit: Neque maledici regnum Dei possidebūt. Si quis hoc peccatum admiserit, tam grande pœniteat, quam grande p̄petrauit scelus, quod a regno Dei non separetur. Apostolus dicit

De illis qui murmurant. Cap. LII.

SI quis murmurans extiterit, videat ne pœnam murmurantium incurrat, de qua Apostolus dicit: Neque murmuraueritis sicut quidam eorum murmurauerunt, & perierunt ab exterminatore. Iuxta mensuram opusq; peccati, quia in hoc sententia Apostoli pleniter declaratur, sacerdotis iudicio pœniteat. Ex concil. Mogunti. cap. 8.

De eadem re. Cap. LIII.

Qui

Ex eodem

QVi contentiosus aut murmurans extiterit, secundum arbitrium prioris ita pœniteat, qualiter culpæ qualitas extat.

De eadem re. Cap. LIIII.

Apostolus dicit.

APostolus dicit: Omnia facite sine murmurationibus. Alienus sit a fratrum vnitate qui murmurat, & opus eius abijciatur.

De contentiosis. Cap. LV.

Ex decret. Hylarij papæ, cap. 15.

SI quis videtur contentiosus esse, dicente Apostolo: nos talem consuetudinem nō habemus, neque Ecclesia Dei, si quis hoc facit notetur vsquequo corrigatur.

De illis qui in lingua lasciui fuerint. Cap. LVI.

Ex pœnit. Theodori

SI quis lasciuus in lingua fuerit, triduana pœnitentia expietur.

De illis qui per odium diffidentes extiterint. Cap. LVII.

Ex dictis S. Isidor.

SI quis discors & litigans, & per odium diffidens extiterit, quousque ad concordiam redeat, a conuentu & societate Ecclesiæ, vt canones iubent, alienus existat.

De illo qui odio habet aliquem, & ad pacem reuerti noluerit. Cap. LVIII.

Ex eodem

SI quis odio habet aliquem ita vt ad pacem reuerti non velit, sicut sancti patres statuerunt, excommunicetur, & ab Ecclesia separetur, donec reconcilietur.

De eadem re. Cap. LIX.

Ex decret. Fabiani papæ. c. 3.

SI quis contristatus noluerit reconciliari satisfaciente eo qui cō tristauit, acerrimis maceretur inedijs, vsque dum gratanti animo satisfactionem recipiat.

De eadem re. Cap. LX.

Ex eodem

SI quis non vult reconciliari fratri suo quem odio habet, tamdiu in pane & apua pœniteat, vsque dum reconcilietur ei.

De eadem re. Cap. LXI.

Ex concil. Agathensi cap. 7.

PLacuit etiam, vt sicut plerunque fit, vt quicunque aut longinqua inter se lite discesserunt, & ad pacem reuocari diuturna intentione nequiuerint, de Ecclesiæ cœtu iustissima excommunicatione pellantur.

De illis qui contentiones & rixas amauerint. Cap. LXII.

Ex eodem cap. 8.

SI quis contentiones vel rixas amauerit, vel manifestum conuicium fratri intulerit, iuxta arbitrium rectoris modumque peccati, diuturna expietur pœnitentia.

De illis qui faciles sunt ad detrahendū. Cap. LXIII.

Ex eodem cap. 10.

SI quis promptus facilisque est ad detrahendum, dicensque q̄d verum non est, VII. dies in pane & aqua, sequestratus a fraterno consortio, pœniteat.

De illis qui contra episcopos suos conspirauerint. Cap. LXIIII.

Ex epist. Calist. papæ ad oēs Galliæ episcopos.

COnspirationum vero crimina vestris in partibus vigere audiuimus, & plebes contra episcopos suos conspirare nobis mandatum est. Cuius criminis astutia non solum inter Christianos abominabilis est, sed etiam inter ethnicos & ab exteris lege prohibita. Et idcirco huius criminis reos, non solum ecclesiasticæ, sed etiam seculi damnant leges: & non solum conspirantes, sed & consentientes eis. Antecessores vero nostri quam plurima turba episcoporum, quicunque eorum in sacerdotali ordine sunt constituti, aut existūt clerici,

rici honore quo vtūtur carere præceperunt: cæteros vero communione priuari, & ab Ecclesia extorres fieri iusserunt, & non solum facientes, sed eis consentientes.

De eadem re. Cap. LXV.

Ex concil. Tungren. cap. 5.

QVisquis per dolum mittit manum suam in Christū domini, episcopum videlicet, patrem & pastorem suum, quia sacrilegium committit, & qui Ecclesiā Dei deuastat, & incendit, quia & hoc sacrilegium est, placuit sanctæ synodo vt in vno loco, id est, in monasterio pœniteat omnibus diebus vitæ suæ.

De clericis maledicis. Cap. LXVI.

Ex concil. Carthagi. cap. 57.

CLericus maledicus, maxime a sacerdotibus cogatur ad postulandam veniam. Si noluerit, degradetur, nec vnquam ad officium absque satisfactione reuocetur.

De illis qui detrahunt suis prioribus. Cap. LXVII.

Ex dictis Basilij epi.

SI quis detraxerit ei qui præest, VII. dies a cōuentu Ecclesiæ separatus, vt Maria soror Aaron quæ detraxit Mosi, pœniteat.

De clericis vel monachis coniurantibus vel conspirantibus cōtra episcopum suum. Cap. LXVIII.

Ex concil. Chalcedo. cap. 19.

SI qui ergo clerici vel monachi reperti fuerint coniurantes aut conspirantes, aut insidias ponentes episcopis, aut clericis, gradu proprio pœnitus abijciantur.

De eadem re. Cap. LXIX.

IGitur si clerici aut monachi inuenti fuerint coniurati, aut per coniurationem calumniam machināces episcopis vel clericis, proprium amittant gradum.

FINIS Libri decimi.

INDEX CAPITVLORVM LIBRI Vndecimi.

De

De

Indicis Capitulorum FINIS.

D. BVRCHARDI ECCLESIAE VVORMACIENSIS Episcopi, de Excommunicatione, Decretorum Liber XI.

ARGVMENTVM LIBRI.

¶Libro hoc de Excommunicatione eiusq; neglectu & contemptu, de furibus & prædonibus, deq; sacrarum ædium incensoribus ac deprædatoribus agitur.

De sede episcoporum, cur in Ecclesia altius cæteris sedere debeant. Cap. I.

Ex epist. Vrban. papæ.

QVod autem sedes episcoporũ in Ecclesijs excelsæ constitutę, & præparatę inueniunt in throno, speculationem & potestatem iudicandi & soluendi atque ligandi a domino sibi datam materiæ docent. Vnde ipse Saluator in Euangelio ait: Quæcunq; ligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo, & alibi: Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis, retẽta erunt. Ideo ista prætulimus charissimi, vt intelligatis potestatem episcoporum vestrorum, in eisq; dominum veneremini, & eos vt animas vestras diligatis, & quibus illi non communicant non communicetis, & quos eiecerint nõ recipiatis. Valde enim timenda est sentẽtia episcopi, licet iniuste liget, quod tamen summopere præuidere debet.

Episcopus cum excommunicare vel anathematizare aliquem pro certis & manifestis sceleribus dispositum habet, post lectionem Euangelij, clerum & plebem ita debet alloqui. Cap. II.

Ex concil. Rotoma. cap. 3.

NOuerit charitas vestra fratres mei, quod quidam vir nomine N. diabolo suadente postponẽs Christianam promissiõem, quam in baptismo professus est, per apostasiam conuersus post Satanam cui abrenunciauit & omnibus operibus eius, vineam Christi, id est, Eccles-

clesiam eius deuastare & deprędari non pertimescit, pauperes Christi quos pcioso sanguine suo redemit violenter opprimens & interficiēs, & bona eorum diripiens. Vnde quia filius huius nostrę Ecclesię, cui Deo autore præsidemus, debuerat esse, quia in ea per aquā & spiritum sanctum renatus est, & inter adoptiuos filios Dei adnumeratus, quãuis modo filius diaboli sit imitãdo diabolũ, soliciti ne per negligentiã pastoralē aliqua de ouibus nobis creditis depiret, pro q̃ in tremēdo iudicio ante principē pastorũ dñm nostrũ Iesum Christũ ratiōem reddere cōpelleremur, iuxta q̃d ipse terribiliter nobis comminatur dicens: Si nō annunciaueris iniquo iniquitatem suam, sanguinē eius de manu tua requirã. Misimus ad eum presbyterum nostrũ, & literas commonitorias semel, & iterum, atq; tertio, inuitãtes eum canonice ad emendationem & satisfactionem & pœnitentiam, corripientes eum paterno affectu. Sed ipse prohdolor diabolo cor eius iudurante, monita salutaria spreuit, & in incœpta malitia perseuerãs, Ecclesię Dei quam lęsit, superbiæ spiritu inflatus, satisfacere dedignatur. De talibus itaq; trãsgressoribus & sanctę religionis pacisq;, q̃ Christus suis discipulis dedit atq; reliquit, violatoribus, pręcepta dñica & apostolica habemus, quibus informamur, q̃d de huiuscemodi p̄uaricatoribus agere nos oporteat. Ait em̄ dñs in Euãgelio: Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum. Fratres, in vnumquęq; nostrũ peccat, q in sanctã Ecclesiã peccat. Si em̄ sancta Ecclesia vnũ corpus est, cuius corporis caput Christus est, singuli aũt sumus alter alterius mēbra, & si cum patit̃ vnũ mēbrum, cōpatiunt̃ omnia membra, procul dubio in nos peccat, qui mēbra nostra lædit. Iubet ergo dñs, vt frater. i. Christianus in nos peccãs, primo secrete corripiatur, deinde cum testibus redarguatur: nouissime in conuentu Ecclesiæ publice conueniatur. Quod si has tres commonitiones, & pias correptiones contemnit, & satisfacere despicit, posthæc sit tibi, inquit, sicut ethnicus & publicanus, id est, gentilis atque paganus, vt non iam pro Christiano, sed pro pagano habeatur. Et in alio loco, membrum quod a sua compage resoluitur, & a iunctura charitatis dissociatur, & omne corpus scandalizat, dñs & abscindi & proijci iubet dicens: Si oculus, manus, vel pes tuus scãdalizat te, erue eum, & proijce abs te. Et Apostol. Auferte, inquit, malum a vobis. Et item: Si quis frater nominatur, & est fornicator, aut adulter, aut homicida, aut rapax, cum huiusmodi nec cibum sumere licet. Et Ioannes dilectus præ cæteris Christi discipulus, talem nefarium hominem salutare prohibebat, dicens: Nec ei aue dixeris, neq; eum in domum receperis. Qui enim ei aue dicit, communicat opibus eius malignis. Dominica itaq; atq; Apostolica præcepta adimplentes, membrum putridũ & insanabile, quod medicinam non recipit, ferro excommunicationis a corpore Ecclesiæ abscindamus, ne tã pestifero morbo reliqua

mēbra corporis veluti veneno inficiantur.

Prima excommunicatio. Cap. III.

Ex eodem cap. 4. Igitur quia monita nostra & crebras exhortationes contemnit, quia tertio secundum dominicum praeceptum vocatus ad emendationem & poenitētiam venire despexit, quia culpā suam necdū cognouit nec confessus est, nec missa nobis legatione, qui causam ipsius exquirimus, quia noster parochianus est, veniā postulauit, quia in coepta malitia diabolo cor eius indurante perseuerat, & iuxta q̄d Apostol. dicit: Secundum duritiam suā, & cor impoenitens thesaurizat sibi iram in die irae, idcirco nos eum cū vniuersis complicibus & cōmunicatoribus fautoribusq́; suis, iudicio Dei omnipotentis, patris, & filij, & spiritus sancti, & beati Petri principis apostolorū, & omium sanctorum, necnō & nostrę mediocritatis autoritate, & potestate nobis diuinitus collata ligandi & soluendi in coelo & in terra, a preciosi corporis & sanguinis domini perceptione & a societate omnium Christianorum separamus, & a liminibus sanctae matris Ecclesiae in coelo & in terra excludimus, & excommunicatum & anathematizatū esse decernimus, & damnatum cum diabolo & angelis eius, & omnibus reprobis in igne aeterno iudicamus: nisi forte a diaboli laqueis resipiscat, & ad emēdationem & poenitētiam redeat, & Ecclesiae Dei quam laesit satisfaciat. Et respondeant omnes tertio, amē, aut, fiat fiat, aut, anathema sit. Debēt enim XII. sacerdotes episcopum circunstare, & lucernas ardentes in manibus tenere, quas in conclusione anathematis vel excommunicationis proijcere debēt in terram, & conculcare pedibus. Post haec episcopus plebi ipsam excommunicationem communibus verbis debet explanare, vt oēs intelligant quam terribiliter damnatus sit, & vt nouerint q̄d ab illa hora in reliquum non pro Christiano sed ꝓ pagano habēdus sit: et qui illi quasi Christiano cōmunicauerit, aut cum eo mā ducauerit aut biberit, aut eum osculatus fuerit, vel cū eo colloquium familiare habuerit, nisi forte ad satisfactiōem et poenitentiā eum prouocare studuerit, aut in domo sua eum receperit, aut simul cum eo orauerit, proculdubio similiter sit excommunicatus. Deinde epistolę presbyteris per parochias mittantur, cōtinentes modum excommunicationis. In quibus iubeatur, vt dominicis diebus post lectionem Euangelij plebibus sibi commissis publice annuncient ipsam excommunicationem, vt ne quis per ignorantiam cōmunicet excōmunicato. Oportet etiā vt alijs episcopis ipsa excōmunicatio manifestetur. Praecipit enim Toletanum concilium, vt inuicem mox scripta percurrāt per omnes prouinciae episcopos q̄scunq; adire potuerint, vt excommunicatus audiatur. Seniori etiā eius ipsa excommunicatio debet nota fieri.

Item excommunicationis allocutio. Cap. IIII.

Ex concil. Aurelian. cap. 1. Audistis dilectissimi, quanta et quam horrida prauitatis

ac iniquitatis opera .N. a diabolo instigatus perpetrare nō timuerit, & quomodo per apostasiam a toti us Christianæ religionis cultu pro phana mente recesserit. Audistis quemadmodum canonice ad satis faciendum euocatus sit, sed venire distulerit, quomodo frequenter ad monitus vt resipisceret a diaboli la queis quibus tenetur astrictus, salu berrimas admonitiones obduratis auribus cordis audire contēpse rit. Dñs dicit in Euangelio, de tali cōtumaci fratre qui ecclesiasticam renuit suscipere correptionē: Si Ecclesiam non audierit, sit tibi, inquit, sicut ethnicus & publicanus, id est, iam non est cōputandus inter Christianos, sed inter paganos. Hinc Paulus domini & magistri doctrinam sequens, Corinthios redarguit, quare cum criminosis ac sceleratis cōmunionem haberēt dicens: Vos inflati estis, & non magis luctum habuistis, vt tollatur vir de medio vestrum, id est, separetur a vestro consortio, qui tale scelus operatus est. Et adiungit: Ego quidē absens corpore, præsens autem spiritu, iam iudicaui vt præsens eum qui sic operatus est, in nomine domini nostri Iesu Christi congregatis vobis in vnum, & meo spiritu cum virtute domini mei Iesu, tradere huiusmodi Satanæ in interitum carnis. Et post pauca: Scripsi vobis, ne commisceamini fornicarijs. Et statim infert: Si is qui frater appellatur, id est, Christianus, fornicator est, aut rapax, cum huiusmodi nec cibum sumere. Et alibi: Auferte malum ex vobis. Et, infidelis si discedit, discedat. Vna enim ouis morbida, omnem gregem contaminat. Et modicum fermentum totam massam corrumpit, & plerunq; vnum membrum putridum totum corpus inficit. Et ideo tam pernici osa pestis a corpore Ecclesię radicitus euellatur.

Excommunicatio secunda Cap. V.

Ex eodem concilio.

DOminicis igitur atq; apostolicis informati præceptis, iudicio patris, & filij eius domini nostri Iesu Christi, & spiritus sancti, & autoritate & potestate apostolis apostolorūq; successoribus a Deo concessa, vna vobiscum prædictū pessimum virum a liminibus sanctæ matris Ecclesiæ excludimus, & ab omni societate & communione Christiana separamus, separatumque esse in æternum decernimus, id est, & præsenti seculo, & in futuro. Nullus ei Christianus aue dicat, aut eū osculari præsumat. Nullus presbyter Missam cum eo celebrare audeat, vel sacrosanctum corpus & sanguinem domini tradere. Nemo ei iungatur in consortio, neque in aliquo negocio. Et si quis ei se sociauerit & communicauerit eius operibus malignis, nouerit se simili pcussum anathemate, his exceptis q ob hanc causam ei iungunē vt eū reuocent ab errore, & prouocent ad satisfactionem, nisi forte resipuerit, & Dei gratia inspirante ad pœnitētiæ remediū conuersus fuerit, & digna emendatione Ecclesię Dei q̄ lęsit humiliter satisfecerit

Item tertia excommunicatio. Cap. VI.

Ex concil. Turonen. cap. 2.

CAnonica instituta, & sanctorum patrum exempla sequentes, Ecclesiarum Dei violatores, videlicet, raptores, deprædatores, & homicidas. N. in nomine patris, & filij, & virtute spiritus sancti, necnō autoritate episcopis per Petrū principem apostolorum diuinitus collata, a sanctæ matris Ecclesiæ gremio segregamus, ac perpetuæ maledictionis anathemate condemnamus. Sintq́; maledicti in ciuitate, maledicti in agro, maledictum horreū eorum, & maledictę reliquię illorꝝ, maledictus fructus ventris eorum, & fructus terræ illorum. Maledicti sint ingrediētes, & maledicti sint egredientes. Sintq́; in domo maledicti, in agro profugi, veniātq́; super eos oēs illę maledictiones quas dn̄s per Mosen in populum diuinæ legis præuaricatorem se esse missurꝝ intentauit, sintq́; anathema maranatha .i. pereant in secundo aduentu domini. Nullus eis Christianus aue dicat. Nullus p̄sbyter Missam cum eis celebrare prę sumat, vel sanctam communionē dare. Sepultura asini sepeliantur, & in sterquilinium sint super faciem terræ. Et sicut hę lucernę de manibus nostris proiectæ hodie extinguūtur, sic eorꝝ lucerna in æternum extinguatur: nisi forte resipuerint, & Ecclesiæ Dei q̄ læserunt per emendationem & condignam pœnitentiam satisfecerint.

Excommunicatio quarta. Cap. VII.

Ex concil. Arausico, ca. 5.

CAnonica instituta, & sanctorꝝ patrum exempla sequētes, Ecclesiarum Dei violatores. N. autoritate Dei, & iudicio sancti spiritus a gremio sanctæ matris Ecclesię, & a consortio totius Christianitatis eliminamus, quousq; resipiscant, & Ecclesiæ Dei satisfaciant.

Reconciliatio excommunicati. Cap. VIII.

Ex eodem

CVm aliquis excōmunicatus, vel anathematizatus, pœnitētia ductus veniam postulat, & emēdationem promittit, episcopus qui eum excommunicauit, ante ianuas Ecclesiæ venire debet, & duodecim presbyteri cum eo, qui eum hinc inde circumstare debent. Vbi etiam adesse debent illi, quibus iniuria, vel damnum illatum est. Et ibi secundum leges diuinas oportet damnum commissum emendari, aut si iam emendatum est, eorum testimonio comprobari. Deinde interroget episcopus, si pœnitentiā iuxta quod canones pręcipiūt pro perpetratis sceleribus suscipere velit. Et si ille terræ prostratus veniā postulat, culpam confitetur, pœnitentiam implorat, de futuris cautelam spōdet, tunc episcopus septem Psalmos decantet, cum istis precibus. Kyrieleeson. Pater noster.

Saluum fac seruum tuum,
Deus meus sperantem in te.
Mitte ei dn̄e auxilium de sancto,
Et de Sion tuere eum.
Nihil proficiet inimicus in eo,
Et filius iniquitatis non ap. &c̄.
Esto ei dn̄e turris fortitudinis,
A facie inimici.
Domine exaudi orationē meā,
Et clamor meus ad te veniat.
Dominus vobiscum,
Et cum spiritu tuo.

Oremus. Oratio.

Præ-

PRæſta quæſumus domine huic famulo tuo dignum pœnitētiæ fructum, vt Eccleſiæ tuæ ſanctę a cuius integritate deuiarat peccando, admiſſorum veniā conſequendo reddatur innoxius. Per dn̄m.

Item alia.

MAieſtatem tuam quæſumus domine ſancte pater om̄ipotens æternæ Deus, qui nō mortem ſed peccatorꝝ vitā ſemp inquiris, reſpice flentem famulum tuum, attende proſtratum, eius planctū in gaudium tuæ miſerationis conuerte, ſcinde delictorum ſaccum, & indue eum lætitiam ſalutarem, vt poſt longam peregrinationis famē de ſanctis altaribus ſatietur, ingreſſusq; cubiculum regis, in ipſius aula benedicat nomen glorię tuę ſemper, Per dominum.

Tunc epiſcopus apprehenſa manu eius dextera in Eccleſiam eum introducat, & ei communionem & ſocietatem Chriſtianam reddat, & hanc orationem dicat.

DEus miſericors, Deus clemēs, qui ſecūdum multitudinem miſerationum tuarum peccata pœnitentium deles, & præteritorum criminum culpas, venia remiſſionis euacuas, reſpice ſuper hunc famulum. N. & remiſſionem ſibi omnium peccatorum toto cordis confeſſione poſcentem deprecatus exaudi, innoua in eo piiſſime pater, quicquid diabolica fraude violatum eſt, in vnitate corporis Eccleſiæ tuæ, miſerere domine gemituum eius, miſerere lachrymarum eius, & non habentem fiduciam niſi in tua miſericordia, ad ſacramentum reconciliationis admitte. Per dominum noſtrum.

POſt hæc ſecundum modum culpæ pœnitentiam ei iniungat, & literas per parochiam dirigat, vt omnes nouerint eum in ſocietate Chriſtiana receptum. Aliis etiam epiſcopis hoc notum faciat. Nullus autem epiſcopus alterius parochianum excommunicare vel reconciliare præſumat, ſine conſcientia vel conſenſu proprii epiſcopi.

Ne epiſcopi præcipites ſint aliquem excommunicare. Cap. IX.

DEus omnipotēs, vt nos a præcipitantis prolatione ſententiæ compeſceret, quum omnia nuda & aperta ſint oculis eius, mala tamen Sodomæ noluit audita iudicare, priuſquam manifeſta agnoſceret, quæ dicebantur. Vnde ait: Deſcendam & videbo vtrum clamorem qui venit ad me opere cōpleuerint, an non eſt ita, vt ſciam. Cuius exemplo monemur, ne ad proferendam ſententiam vnquam præcipites ſimus, aut temere indiligēterq; indiſcuſſa quæq; quoquo modo iudicemus. Ex epiſtol. Euariſt. papæ, ca. 3.

De eadem re. Cap. X.

VT nemo epiſcoporum quemlibet ſine certa & manifeſta peccati cauſa, communione priuet eccleſiaſtica. Sub anathema autem ſine conſcientia archiepiſcopi, aut coepiſcoporum, epiſcopus nullum ponat, niſi vnde canonica docet autoritas: quia anathema æterna eſt mortis damnatio, & non niſi pro mortali debet imponi crimine, & illi qui aliter non potuerit corrigi. Ex ſynodo Meldenſi, cap. 3.

De eadem re. Cap. XI.

Ex concil. Agathen. cap. 4.

EPiscopi vero si sacerdotali moderatione posthabita innocentes aut in minimis causis culpabiles excõmunicare præsumpserint, & ad gratiam festinantes recipere fortasse noluerint, a vicinis episcopis cuiuslibet prouinciæ literis moneantur, & si parcere noluerint, a cõmunione confratrum vsq; ad proximam synodum suspendantur, & ibi rationem profecto dent, ne fortasse in excommunicatores, peccatum excommunicati longo tempore morte præueniatur.

Vt nullus grauiter ferat cuius parochianus ab alio episcopo pro certa culpa excõmunicatus fuerit. Cap. XII.

Ex concil. apud Cõpendium, cap. 5.

PLacuit etiam pro cõmuni vtilitate, & instanti necessitate, vt nullus episcoporum grauiter ferat, si eius parochianum, pro deprædationis causa, alter episcopus excommunicauerit.

De illis qui in parochia consistentes aliquid contra Deum fecerint, quoties ab episcopo ad emendationem vocari debeant Cap. XIII.

Ex concil. Meldensi, cap. 3.

EPiscopus in cuius parochia aliquis consistens, aliquid iniuste fecerit, semel & bis, atque tertio, si necesse fuerit, vocabit illum sua admonitione per suum nuncium canonice ad emendationem siue compositionem, & ad pœnitentiam, vt Deo & Ecclesiæ satisfaciat quam læsit. Si autem despexerit atque contempserit eius admonitionem, & saluberrimã inuitationem, feriat illum pastorali virga, hoc est, sententia excommunicationis, vt a communione sanctæ Ecclesiæ omniumq; Christianorum sit separatus, vsque ad congruam satisfactionẽ & dignam emendationem. Quam excommunicationem debet idem episcopus seniori illius notam facere, & omnibus suis coepiscopis, & om̃ibus suis parochianis neceum recipiãt vsq; ad dignam satisfactionem.

De eadem re. Cap. XIIII.

Ex eodem cap. 6.

EPiscopus qui eos q̃libet munere vel fauore aut negligentia monere aut excommunicare distulerit, qui contra Deum & Ecclesiæ pacem faciunt, vt aut reuertentes suscipiat, aut contemnentes de Ecclesia eijciat, excommunicatus habeatur a collegio cæterorum, quousq; vel emendationis, vel damnationis eorum ab eo sententia promulgetur.

Quod aliud sit peccare in Deum, aliud in hominem. Cap. XV.

Ex dictis Augustini

ATtendendum est quod dominus dicit: Si peccauerit in te frater tuus. Aliud est peccare in nos, aliud peccare in Deum. Si in nos aliquis peccauerit, non est nostri arbitrij. Scriptũ quippe est: Si peccauerit vir in virum, placari potest ei Deus. Si aũt in Deum peccauerit, quis orabit pro eo? Nos econtrario in Dei iniuria benigni & misericordes sumus, & Dei offensam, quasi in nostra potestate sit eius vel le, & eius nolle, impune absq; congruenti pœnitentiæ vindicta donamus: quum tamen quod in nobis commissum est, nec saltẽ verbum cõtumeliosum leuiterq; prolatum sine vindicta pertransire patimur. Dimittamus ergo propter Deum quod in nobis perpetratum est, & quod in Deo commissum est, quia dimit-

dimittere non possumus, iuxta constitutionem sanctorum patrum, secundum canonicam autoritatem vindicemus.

De eadem re. Cap. XVI.

Ex concil. Meldensi, cap. 5.

VT peruasores rerum Ecclesiasticarum, qui easdẽ res cõtra autoritatẽ nõ solũ retinere, verum & crudeliter depopulari noscunt, (quidã enim facultates etiã Ecclesię in diuersa collaboratione & reditibus eas expoliant, sed & pauperes & vicinos & circummanentes immisericorditer affligunt, deuastant & opprimũt, vt rapaces q secundũ Apostolum a regno Dei excluduntur, ex criminali & publico peccato publica pœnitentia multentur. Quod si hoc agere noluerint, proferatur contra eos apostolica terribilisq; sententia qua dicitur: Si quis frater nominatur, & est rapax, cum huiusmodi nec cibum quisquã sumere præsumat, quia iniquum & sacrilegium est, vt Symmachus papa, & post eum beatus Gregorius, Sabino subdiacono scribit: Si quis quod venerabilibus locis relinquitur, prauæ voluntatis studijs, suis compendijs tentauerit retinere, secundum statuta canonum ab om̃i ecclesiastica communione vt sacrilegus debet arceri, donec studeat digna satisfactione quod admisit corrigere.

Quod sanctum sanctorum sit, quicquid domino offeratur Cap. XVII.

Ex decret. Bonifacij papę. c. 5.

NVlli liceat ignorare, omne quod domino consecratur, siue fuerit homo, siue animal, siue ager, vel quicquid semel fuerit consecratum, sanctum sanctorum erit domino, & ad ius pertinet sacerdotum. Propter quod, quia inexcusabilis erit om̃is, qui a domino & Ecclesia, cui competunt, aufert, vastat, inuadit, vel eripit, vsque ad emendationem Ecclesiæque satisfactionem, vt sacrilegus dijudicetur, & si emendare noluerit excommunicetur.

De illis qui Christi pecunias auferunt vel rapiunt. Cap. XVIII.

Ex epist. Anacleti papæ cunctis fidelibus missa.

QVi abstulit, inquit, aliquid patri, homicidę particeps est. Pater noster, sine dubio, Deus est, qui nos creauit. Mater vero Ecclesia, quæ nos in baptismo spiritaliter regenerauit. Ergo qui Christi pecunias & Ecclesiæ aufert, rapit, aut fraudat, homicida est, atq; ante Deum homicida deputatur. Qui em̃ res Ecclesiæ abstulerit, sacrilegium facit, & vt sacrilegus iudicandus est.

De eadem re. Cap. XIX.

Ex decret. Lucij pap. cap. 10.

REerum ecclesiasticarum & facultatũ raptores, a liminibus sanctæ Ecclesiæ anathematizantes apostolica autoritate pellimus & damnamus, atque sacrilegos esse iudicamus, & non solum eos, sed etiam omnes consentientes eis: quia non solum qui faciũt, sed etiam qui consentiunt rei iudicantur. Augustinus dicit: Qui aliquid de Ecclesia furatur & rapit, Iudæ proditori cõparatur.

De eadem re. Cap. XX.

Ex concil. Gangren. cap. 8.

HIc q dederit vel acceperit oblationes altaris, pręter episcopũ vel eius missum, & qui dat & qui accipit, anathema sit.

De eadem re. Cap. XXI.

 Si

Ex conc. apd S. Medardū. c. 1. SI quis oblationes Ecclesiæ extra Ecclesiam rapere vel dare voluerit, præter conscientiam episcopi, vel eius cui huiusmodi officia cōmissa sunt, anathema sit.

De eadem re. Cap. XXII.

Ex decret. Ioannis papæ, cap. 10. VT hi qui monasteria & loca Deo sacrata & Ecclesias infringunt, & deposita vel alia quælibet exinde abstrahunt, damnum nouies componant, & emunitatem tripliciter, & velut sacrilegi canonicę sententiæ subigantur.

De his qui domum Dei contemptibilem ducunt. Cap. XXIII.

Ex concil. Moguntí. cap. 7. QVisquis fastu superbiæ elatus, domum Dei ducit contemptibilem, & possessiones Deo sacratas, atque ad honorem Dei sub regię emunitatis defensione cōstitutas, inhoneste tractauerit, vel infringere præsumpserit, aut incendia vel vastationes ausu temerario perpetrauerit, quasi inuasor & violator Ecclesiæ Dei, quæ est domus Dei viui, a communione omnium fidelium abscindatur.

De eadem re. Cap. XXIIII.

Ex eodem cap. 6. SI quis cuiuscunq; munuscula Ecclesiæ sanctis scripturarum titulis collecta, nefaria calliditate abstulerit, fraudauerit, inuaserit, retentauerit, atque surripuerit, & non statim a sacerdote commonitus Deo collata rèddiderit, ab Ecclesię catholicæ communione pellatur.

Vt res ablatæ cum multiplicatione restituantur. Cap. XXV.

Ex decret. Eusebij papæ, cap. 4. EST etiam in antiquis Ecclesiæ statutis decretum, vt qui aliena inuadit, non exeat impunitus, sed cum multiplicatione omnia restituat. Vnde & in Euangelio scriptum est, quod si aliquid aliquem defraudaui, reddo quadruplum.

Quod Ecclesiasticarum rerum incendia & deprædationes pro emunitate sint emendandæ Cap. XXVI.

Ex epistol. Gregor. papę ad Constanti nā reginā Galliæ. CVm deuotissimā dominam sciam de cœlesti vita atque remedio animæ suæ sedulo cogitare, culpam me committere vehementer existimo, si ea quæ pro timore omnipotentis Dei sunt suggerenda siluero, & te sanctissimam de Ecclesiastica pace sedule non commonuero. Nimis me Iuliani fratris & coepiscopi nostri proclamatio nuper contristauit, maximæ cum villæ suæ videlicet Ecclesiæ a nequissimis prædonibus sint deprædatæ, atque nocturnis incendijs more furum combustæ: & dum idem maligni iuxta nostri prædecessoris Bonifacij decreta, pro emunitate illud emendare noluerint, dum & seculi leges hæc eadem ita habere voluerint, lege vulgari teste, in qua sic scribitur: Si quis manu armata vsque ad quatuor homines in vicum alterius ad malefaciendum venerit, ille qui prior est pro illicita præsumptione componat solidos DCCCC. sequaces vero eius, vnusquisque solidos LXXX. si vero ibi incendium fecerint, sibi nonam componant, prędam vero in quadruplum restituant. Si seculi leges talem iustitiam habere voluerint, lex diuina quur inferior esse debebit, cum in ipsius veritatis præsentia a Za-

a Zachæo collaudatum sit, si aliquem defraudaret, vt in quadruplum restitueret. Et quia summū in regibus bonum est iustitiam colere, ac sua cuiq; iura seruare, & in subiectos non sinere quod potestatis est fieri, sed quod æquum est custodiri, quod vos & diligere, & omnino confidimus studere: quapropter excellentiæ tuę mense Nouembri præsentis anni, secunda indictione, Petrum fratrem & coepiscopum a gremio sanctæ Romanæ ecclesiæ transmittimus, vt fratribus eiusdem prouinciæ in vnum congregatis, emunitas & præsumptio & sacrilegium canonica autoritate, & vestra regia dignitate talem terminum accipiant, ne post hac mēbra diaboli, filij nequam, in sancta ecclesia te etiam ibi regnante talia præsumant.

De rebus ecclesiasticis quomodo restitui debeant. Cap. XXVII.

Ex decret. Eusebij cap. 8.

ET in legibus seculi cautum habetur. Qui rem surripit alienam, illi cuius res dirempta est, in vndecuplum quæ sublata sunt restituat. Et in lege diuina legitur. Maledictus omnis qui transfert terminos proximi sui: & dicit omnis populus, amen. Talia ergo non præsumantur absq; vltione, nec exerceantur absq; damnatione. Pacē, & non damnum aut iniustitiam alicuius, sectamini in inuicē, & in oēs. Proinde si quis ecclesiasticas oblationes, & quod Deo cōsecratum fuerit, rapuerit, vel consenserit facientibus vt sacrilegus dijudicetur, & damnū in quadruplum restituat, & canonice pœniteat.

Quod sacrilegi sint Ecclesiarum prędones Cap. XXVIII.

Ex concil. Moguntī. cap. 3.

SAcrilegi sunt ecclesiarum prædones. Vnde & in cōcilio Agathensi sub quarto capitulo decretū habetur ita: Amico quippiam rapere furtum est: ecclesiæ vero fraudari vel abstrahi surripiq; sacrilegium. Omnes enim contra legem facientes, resq; ecclesiæ diripiētes, vel ecclesias sacerdotesq; cōtra diuinas sanctiones vexantes, sacrilegi vocātur, atq; indubitanter infames, sacrilegiq; habendi sunt.

De eadem re. Cap. XXIX.

Ex epistol. Pij papæ, Italicis fratribus missa.

AD sedem autem apostolicam perlatum est, quod sint inter vos contentiones & emulationes, & prædia diuinis vsibus tradita, quidam humanis applicēt vsibus, & domino Deo cui tradita sunt ea subtrahāt, & suis vsibus inseruiāt. Quapropter ab omnibus illa vsurpationis cōtumelia depellenda est, ne prædia sub secretis cœlestibus iudicata a quibusdam irruentibus vexentur. Quod si quis pręsumpserit, sacrilegus habeatur, & sicut sacrilegus iudicetur. Ipsos autem qui hoc agunt, clericos ac domini sacerdotes persequi eosq; infamare audiuimus, vt malum super malum addentes deteriores fiant, non intelligentes quod ecclesia Dei in sacerdotibus consistat, & crescat in templum Dei: & sicut qui ecclesiam Dei vastat, eiusq; prædia & donaria expoliat, & inuadit fit sacrilegus, sic & ille qui eius sacerdotes insequitur, sacrilegij reus existit, & sacrilegus iudicatur.

De

De his qui truncationes membrorum, depredationes, & domorum incendia fecerint. Cap. XXX.

Ex decret. Eutychia. papæ.

SI quis membrorum truncationes, domorum incendia fecerit, siue facere iusserit, aut facienti consenserit, quousq; de his vnicuiq; legaliter vel amicabiliter corã episcopo ciuitatis alijsque ciuibus non emendauerit, ab Ecclesia se priuatum cognoscat. Si vero post secundam & tertiam conuentionem, cuncta in quibus arguitur non emendauerit, tanquam ethnicus & publicanus ab omĩ Christianorum collegio separetur.

Quod cum excommunicato orare non liceat. Cap. XXXI.

Ex dictis b. Isidor.

CVm excommunicato, necq; orare, neque loqui, nisi ea quæ ad eandem excommunicationem pertinent, neque vesci cuique liceat.

De eadem re. Cap. XXXII.

Ex dictis eiusdẽ.

SI quis frater, aut palam aut ababsconse cum excommunicato fuerit locutus, communem statim cum eo excõmunicationis contrahet pœnam.

De eadem re. Cap. XXXIII.

Ex dictis Fructuosi episcopi.

CVm excommunicato nullus loquatur, necq; qualibet eum compassione vel miseratione refoueat, necq; ad contradictionẽ, vel superbiam confortare præsumat.

De eadem re. Cap. XXXIIII.

Ex concil. Antioche. cap. 2.

CVm excommunicatis non licet communicare, nec cum his qui per domos conueniunt, deuitantes orationes Ecclesiæ, vbi simul orandum est. Si quilibet autem ex clero deprehensus fuerit cum excommunicatis communicare, etiam iste priuetur communione.

De eadem re. Cap. XXXV.

Ex canone apostolor.

SI quis cum excommunicato fal tem in domo simul orauerit, iste communione priuetur.

De eadem re. Cap. XXXVI.

Ex concil. Niceno cap. 5.

DE his qui communione priuantur, seu ex clero, seu ex laicali ordine, ab episcopis per vnamquamque prouinciam sententia regularis obtineatur, vt hi qui abijciuntur ab alijs non recipiantur. Requiratur autem ne pusillanimitate aut contentione, vel alio quolibet vitio episcopi videatur a communione seclusus.

De eadem re. Cap. XXXVII.

Ex concil. Antioche. cap. 6.

SI quis a proprio episcopo communione priuatus est, non ante suscipiatur ab alijs episcopis, quã suo reconcilietur episcopo.

De eadem re. Cap. XXXVIII.

Ex decret. Calist. papæ. c. 3.

EXcommunicatos quoque a sacerdotibus nullus recipiat, ante vtriusque partis examinationem iustam, nec cum eis in oratione aut cibo vel potu, aut osculo communicet, nec aue eis dicat: quia quicunque in his vel alijs prohibitis scienter excommunicatis communicauerit, iuxta apostolorum institutionem & ipse simili excommunicationi subiaceat.

De eadem re. Cap. XXXIX.

Ex concil. Antioche.

NOn autem liceat communicare incommunicatis, neque per domos ingredi, & cum eis orare qui Ecclesiæ in oratione non participant, nec in alterã Ecclesiam recipi, qui ab alia excommunicantur. Quod si visus fuerit quilibet episcoporum, vel presbyterorum,

aut

aut diaconorum, vel etiam qui in canone detinentur, incommunicatis communicare, et hunc oportet communione priuari, tanquam Ecclesiæ regulas confundentem.

De eadem re. Cap. XL.

Ex decret. Fabiani papæ episcopis Galliæ missis.

SI quis sponte communicauerit excommunicato, verbo, oratione, in cibo, vel potu, XL. dies pœniteat in pane, sale et aqua. Qui vero eis communicauerit in homicidijs, vel flagitijs, reus erit iræ et vindictę Dei omnipotentis quem spernit: quia hæc omnia diuina ei voce interdicta sunt, et secundum Apost. obedire Deo oportet magis q̃ hominibus, et secundum q̃d deliquit, digne iuxta decreta canonum pœniteat, et si pœnitere noluerit excõmunicetur.

De eadem re. Cap. XLI.

Ex concil. Meldensi, cap. 10.

DE his qui pro delicto suo a cõmunione separantur, ita placuit, vt in quibuscunq; locis fuerint exclusi, eodem loco consequantur communionem.

De eadem re. Cap. XLII.

Ex concil. Rotoma. ca. 3.

SVnt aliqui qui culpis exigentibus ab episcopo proprio excõmunicãtur, et ab alijs Ecclesiasticis vel laicis pręsumptione in communionem accipiuntur, quod omnino sanctum Nicænum concilium, simul et Chalcedonẽse, necnõ et Antiochenum, atq; Sardicẽse fieri prohibent.

De eadem re. Cap. XLIII.

Ex concil. Carthagi. cap. 9.

AVgustinus episcopus legatus Numidiæ prouinciæ dixit: Hoc statuere dignemini, vt si q forte merito facinorꝫ suorꝫ ab Ecclesia pulsi sunt, et siue ab episcopo aliquo vel presbytero fuerint in cõmuniõem suscepti, etiã ipse pari cũ eis crimine teneatur obnoxius, refugientibus sui episcopi regulare iudicium. Ab vniuersis episcopis dictum est, omnibus placet.

De eadem re. Cap. XLIIII.

Ex eodem cap. 73.

QVi communicauerit vel orauerit cum excommunicato, si laicus est excommunicetur, si clericus, deponatur.

De illis qui ex alia parochia sunt, & deprædationes faciunt. Cap. XLV.

Ex concil. Meldensi, cap. 2.

DE illis autem qui infra parochiam beneficium aut hęreditatem habent, & alterius episcopi parochiani sunt, & de loco ad locũ iter faciunt, rapinas & deprædationes peragunt, placuit vt excommunicentur, nec ante ex parochia exeant, quam quę perpetrarunt digne emendent. Quorum excommunicatio seniori eorum & proprio episcopo significanda est, ne eos recipiant, antequam illuc redeãt vbi rapinam fecerunt, & omnia pleniter emendent.

De illis qui defendunt delinquentes. Cap. XLVI.

Ex dictis Basilij epi.

QVi consentit peccantibus & defendit alium delinquẽtem, maledictus erit apud Deum & homines, & corripietur increpatione seuerissima. Hinc & quidam sanctissimus pater ait: Si quis errori alterius consenserit, sciat se cum illo simili modo culpabilem iudicandũ, & excommunicandum.

De illis qui intra annum causam suam tractare neglexerint. Cap. XLVII.

Qui-

Ex decret. Gelasij papæ, ca. 2.

QVicunque igitur intra anni spacium ciuiliter siue publice causam suam coram suis excommunicatoribus non peregerint ipsi sibi audientiæ clausisse aditum videantur. Quod si obstinato animo sine communione defuncti fuerint, nos illius causam iuxta beati Leonis prædecessoris nostri sententiam diuino iudicio reseruantes, quibus viuis non communicauimus, mortuis non communicare possumus.

De eadem re. Cap. LXVIII.

Ex decret. eiusdem cap. 13.

HI sane qui ante audientiam communicare tentauerint, donec per pœnitentiam reatum suum defleãt, ad communionem nullo modo reducantur, excepto mortis interitu vrgente. Qui vero excommunicato scienter communicauerit, & amodo saltem in domo simul orauerit, atque latebras defensionis, ne cominus ad satisfactionem perducatur, præbuerit, donec ab excõmunicatore pœnitentiam suscipiat, corporis & sanguinis domini communione priuatum se esse cognoscat, & delictum secundum canones pœniteat.

Vt notentur excommunicatorum nomina, & in foribus Ecclesiæ præfigantur. Cap. XLIX.

Ex decret. Honorij pap. ca. 11

CVræ sit omnibus episcopis, excommunicatorũ nomina om̃i notam vicinis episcopis quàm suis parochianis pariter indicare, eaque in celebri loco posita præ foribus Ecclesiæ, cunctis conuenientibus inculcare, quatenus in vtraque diligentia, & excommunicatis vbique ecclesiasticus auditus excludatur, & excusationis causa omnibus auferatur.

De episcopo qui ante damnati absolutionem obierit. Cap. L.

Ex concil. Epaonensi cap. 10.

SI episcopus ante damnati absolutionem obitu rapiatur: correptum aut pœnitẽtem successorem licebit absoluere.

De illis qui excommunicati moriuntur. Cap. LI.

Ex eodem cap. 11.

SI aliquis excommunicatus fuerit mortuus, qui iam sit confessus, & testimonium habet bonum, & non poterat venire ad sacerdotem, sed præoccupauit eum mors in domo aut in via, faciant pro eo parentes eius oblationem ad altare, & dent redemptionem pro captiuis.

De eadem re. Cap. LII.

Ex epistol. Leonis papæ, cap. 31

HOrum causa Dei iudicio reseruanda est, in cuius manu fuit, vt talium obitus vsque ad communionis remedium non differretur. Nos autem quibus viuẽtibus non communicauimus, mortuis cõmunicare non possumus.

De furibus & furtis. Cap. LIII.

Ex dictis Augustini.

DIxit dominus ad Mosen: Accipiat vnusquisque a proximo & proxima vasa argentea & aurea, & vestes, &c̃. Non hinc quisque exemplum sumendum putare debet ad expoliandum proximum, hoc enim Deus iussit, qui nouerat quid quemque pati oporteret. Nec Israelitæ fecerunt, sed Deo iubenti ministerium præbuerũt, quemadmodum quum minister occidit eum, quem iudex iussit occidi.

De eadem re. Cap. LIIII.

Po-

Ex dictis eiusdem.

POenale est occulte auferre, multo maioris pœnę est visibiliter eripere. Auferre ergo nolenti siue occulte, seu palam, habet præceptū suum. Furti enim nomine pene intelligitur om̄is illicita vsurpatio rei alienæ. Non enim rapinam permisit, qui furtū prohibuit, sed sub furti nomine rapinam intelligi voluit. A parte enim totū significauit quicquid aufertur.

De eadem re. Cap. LV.

Ex dictis Hierony.

FVr autem non solum in maioribus, sed in minoribus etiā iudicatur. Non enim quod furto ablatum est, sed mens furantis attenditur: quomodo in fornicatione, non idcirco diuersa fit fornicatio, si mulier pulchra aut deformis, ancilla aut ingenua, pauper aut opulenta: sed qualiscunque illa fuerit, vna est fornicatio. Ita in furto, quantumcunq; quis abstulerit, furti crimen incurrit.

De eadem re. Cap. LVI.

Ex pniali Theodori

SI quis per necessitatem furatus fuerit cibaria, vel vestem, vel pecus propter famem, aut per nuditatem, pœniteat hebdomadas tres: si reddiderit, non cogatur ieiunare.

De eadem re. Cap. LVII.

Ex concil. Aurelian. cap. 8.

NAm si quis publicam rapinā seu furtum fecerit, publicam inde agat pœnitentiam iuxta sanctorum canonum sanctiones. Si vero occulte, sacerdotū consilio pœniteat: quoniā raptores, vt Apostolus ait, nisi inde veram egerint pœnitētiam, regnum Dei non possidebūt. Qui vero de rebus Ecclesiarum aliquid abstulerit, grauius iudicetur: quia quamuis vltio furum & raptorum ad comites respiciat, pœnitentia tamen ad episcopos pertinet.

De eadem re. Cap. LVIII.

Ex pniali Theodori

SI quis furtum capitale commiserit, id est, quadrupedia tulerit, vel casas effregerit, septem annos pœniteat: & quod furatum est reddat. Si quis vero de minoribus semel aut bis furtum fecerit, reddat quod tulit, & annum vnum pœniteat: vel si quis sepulchrum violauerit, VII. annos pœniteat, tres ex his in pane & aqua.

De eadem re. Cap. LIX.

Ex concil. Tributiē. cap. 5.

FVres & latrones, si in furando & prædando occiduntur, visum est pro eis nō orādum. Si comprehensi aut vulnerati presbytero vel diacono confessi fuerint, communionem eis non negamus.

De eadem re. Cap. LX.

Ex concil. Aurelian. cap. 1.

SI fur aut latro captus in præda, absq; occisione potest cōprehendi & tamē interficitur, quia ad imaginem Dei creati, & in nomine eius baptizati sunt, interfectores eorum XL. diebus nō intrent Ecclesiam: lanea veste induti, ab escis & potibus q interdicti sunt, a thoro, a gladio, & equitatu se abstineant. In III; V. feria, & sabbato, aliquo genere leguminum, vel holerum, & pomis, paruisq; pisciculis cum mediocri ceruisia vicissim vtantur & tempe rate. Sin autem a veridicis comprobatur testibus, quod sine odij meditatione se suaque liberando diaboli membra interficiunt, & capi non poterant, pœnitentiam pro homicidio eis non iniungimus ni

si ipsi voluerint aliquid quod humanitatis est facere: & si presbyter est non deponatur, cunctis tamen vitæ suæ diebus pœnitentiam agat.

De eadem re. Cap. LXI.

In Exodo dicitur. SI infringens fur domum siue effodiens fuerit inuentus, & accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus sanguinis. Quod si orto sole fecerit, homicidium perpetrauit, & ipse morietur. Si non habuerit quod pro furto reddat, venundabitur. Si inuētum fuerit apud eum quod furatus est viuēs, siue bos, siue asinus, siue ouis, duplum restituet.

De seruo qui fugerit dominum suum. Cap. LXII.

Ex episto. Hierony. EX epistola Hieronymi ad Pascasium Alexādrinum. De seruo qui fugerit dominum suum interrogabas, si ille in illa fuga mortuus fuerit, vtrum liceret pro eo orare an non. Hoc in diuinis libris non inuenimus prohibitum, sed tamen scimus ab apostolis firmiter præceptum, vt serui subditi sint in omni timore dominis: nō tantum bonis & modestis, sed etiam discolis. Et in Gangrensi concilio ita scriptum est: Si quis seruum sub prætextu diuini cultus doceat dominum proprium contemnere, vt discedat ab eius obsequio, anathema sit. Vnde datur intelligi, quod si ille anathema meruit qui docet seruum proprium dominum contemnere, & ab eius obsequio recedere, quanto magis ille qui dominum spernit, & eius seruitio subdi noluerit? Sed tamen distātia est inter illum qui per superbiam fecerit, & illum qui per necessitatē coactus crudelitate domini sui.

De clericis si in demoliēdis sepulchris comprehensi fuerint. Cap. LXIII.

SI quis clericus in demoliendis sepulchris fuerit deprehensus, quia facinus hoc pro sacrilegio legibus publicis sanguine vindicatur, oportet in tali scelere proditum, a cleritatus ordine submoueri, & pœnitentiæ triennio deputari. Ex concil. Toletan. 3 cap. 45.

De clericis aut monachis, si furtum fecerint. Cap. LXIIII.

SI qs clericus aut monachus furtum fecerit, quod potius sacrilegium dici potest, id censuimus ordinandum, vt iunior virgis cæsus, tanti criminis reus, nunquam officium ecclesiasticum excipiat. Si vero iam ordinatus in hoc facinore fuerit deprehensus, nominis ipsius dignitate priuetur: cui sufficere potest pro actus sui leuitate, impleta pœnitentiæ satisfactione, sola communio. Ex concil. Agathen. cap. 5.

De illis qui de ministerio Ecclesiæ aliquid furati fuerint. Cap. LXV.

SI aliquis de ministerio Ecclesiæ quolibet modo aliquid furatus fuerit, VII. annos pœniteat. Ex pnīali Romano.

De monachis si de furto infamati fuerint, quomodo se expurgare debeant. Cap. LXVI.

SÆpe contingit, vt in monasterijs monachorum furta perpetrentur. Idcirco statuimus, vt quando ipsi fratres de talibus se expurgare debuerint, Missa ab abbate ce- Ex concil. Vvorma. cap. 10.

te celebretur, vel ab aliquo præsentibus fratribus, & sic expleta Missa, omnes cõmunicent in hæc verba: Corpus domini fit mihi ad probationem hodie.

De illis qui colonorum flagella defendunt. Cap. LXVII.

Ex concil. Elibertan. cap. 9.

DEcreuit sancta synodus, vt episcopus ac ministri episcoporũ ꝑ criminibus colonos flagellare cũ virgis potestatẽ habeãt, propter metũ aliorum, vt ipsi crimino si corrigantur, vt vel inuiti pœnitentiam agant, ne æternaliter pereant. Si vero seniores ipsorꝫ colonorum indigne tulerint, & aliquam vindictam exinde exercere voluerint, aut eosdem colonos ne distringantur defendere præsumpserint, sciant se excommunicationis ecclesiasticæ sententia feriendos.

De episcopis qui apud Romanam sedẽ accusati fuerant, quod cum excommunicatis communicarent. Cap. LXVIII.

Ex concil. apud Altheim habito cui interfuit Cõradus rex.

REgno Cõradi piissimi & Christianissimi regis quinto, congregata est sctã generalis synodus apud Altheim in pago Rethia, præsente videlicet domini Ioannis papæ apocrisiario sanctæ Ortensis Ecclesiæ Petro venerabili episcopo. Hoc quatenus aliquo modo diabolica semina in nostris partibus exorta exstirpare, & nefandissimas machinationes quorũdam peruersorum hominum sedare, & eliminãdo purgare deberet. Transacto igitur triduano ieiunio, & sacris lithanijs more debito celebratis, conuenimus in Ecclesia sancti Ioannis Baptistæ, & mœsti consedimus. Tum demum præfatus S. Petri, & domini Ioannis papę missus proferens chartam apostolicis literis inscriptam, qua monebamur, arguebamur, & instruebamur, de omnibus ad verã religionem Christianę fidei pertinentibus. Quæ omnia, vt iustum & dignũ erat, humiliter accepimus, diligenter tractauimus, & deuoto affectu omnimodo amplectebamur. Ergo euangelicam præceptionem & institutiõem saluberrimam lachrymabili voce protulimus, qua arguebantur Pharisæi & Scribę: Mundate, inquit, prius quę intus sunt. Et item: Eijce primum trabem de oculo tuo. Ac propheticum illud: Ruina populi, sacerdotes mali. Perpẽdentes & discutiendo nosmetipsos inspicientes, & in mediũ pœnitẽtiæ sanctę digno fructu ad terrã nos proijcientes, defleuimus negligẽtias innumerabiles, & pctã nostra grauissima. Deinde hortatu dñi Petri cõtra nosmetipsos, & vitia irati adiuuãte primo sctõ spũ & miserãte, capitula infra notata, ad correctionẽ tam nostrã, quam Christiani populi statuendo collegimus.

De episcopis q sibi subiectos seducũt cõmunicantes cũ excõmunicatis. Ca. LXIX.

SCimus sacra autoritate scriptũ, qui excommunicato cõmunicauerit, excõmunicetũ. In hoc nos fatemur episcopi & presbyteri & clerici pœnaliter peccasse, quod in posterum Deo auxiliante, & emẽdare & euitare cupimus & præcipimus. Ex eodem concilio. cap. 6.

De eadem re. Cap. LXX.

PLacuit sanctæ synodo hunc errorem quasi impium ab Ecclesia amouere: quia animarum curã a dño accepimus, non pecuniarum. Ex eodem cap. 7.

Inde & reddituri sumus Deo rationem,& accepturi propter suam misericordiam æternam retributionem,vel iustam damnationem.

De episcopis vt non sint malum exemplum populo. Cap. LXXI.

Ex eodem cap.8. BOnum exemplum populis se ipsos episcopi vel sacerdotes debent præbere,& ostendere nõ solum dictis verũ & factis. Propter hoc enim statuimus, minime vnq̃ in posterum contra sacra statuta aliquo modo communicemus excõmunicatis, & dijudicemus nosmet ipsos,quatenus in futuro non iudicemur a domino. Sequi cupimus dicta & statuta sancti Gregorij papæ,& pœnitentiam dignam agere volumus secrete in monasterio,qa publice nequimus:in futuroq́; prædicta omnibus modis Deo propitio vitare volumus. Eandẽq́; legem statuentes presbyteris diaconibus & omni clero, si de gradu deponi noluerint, vt fideliter obseruent, & alijs seruare prædicent.

De correctione episcoporum qui cum excommunicatis communicauerunt. Cap. LXXII.

Ex eodem cap.9. AVtoritate apostolica firmamus dicta,& p̃cepta sanctorũ canonum,& interdicimus,quã diu quis excommunicatus sit,vt nullus nostrorum episcoporum ei audeat cõmunicare,vel cum eo in Ecclesia orare. Et laici qui secuti sunt nos vt dicunt errãdo & sequendo nos modo,nos aut nosmetipsos per pœnitentiam macerantes corrigendo,& viam eis vitæ prædicantes & aperientes vt resipiscãt a diaboli laqueis,a quibus per nostra mala exẽpla capti tenẽtur,& ad veram matrem Ecclesiã per pœnitentiã reuertãtur.

De his qui contemnunt bannum ab episcopis impositum. Cap. LXXIII.

NEmo contemnat neq; transgrediatur bannũ ab episcopis superimpositũ. Sciat & abhorreat in epistola B.Clementis dictũ, contra se scriptum. Si vobis episcopis nõ obedierint oẽs,tam maioris, q̃ & inferioris ordinis,atq; reliq populi tribus & linguæ,non solũ infames sed & extorres a regno Dei,& consortio fidelium,a liminibus sanctæ Dei Ecclesiæ alieni erunt,& audiant ipsum dominum in Euangelio dicentem:Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Quapropter nos euãgelicã & apostolicam cõsiderantes autoritatem, non quęstũ pecuniarum, sed lucrũ quęrentes animarum,statuimus & confirmamus, vt si quis post hanc huius sancti cõcilij definitionem inuentus fuerit corrupisse bannũ ab episcopis impositum, XL. dierum castigatione corripiatur tantum in pane & sale & aqua. Ex concil. Triburie. cui interfuit rex Arnolphus. cap.8.

De eo pro quibus causis quemlibet hominem anathematis vinculo ligari oportetat. Cap. LXXIIII.

Ex eodem cap.10. QVæsitum est in eadem synodo,pro quibus causis quemlibet hominem episcopali autoritate vinculo anathematis ligari oporteat,atq; vnanimi cunctorum sententia decretum est, pro his tribus criminibus fieri debere: cum ad synodum canonice iussus venire contẽnit. Aut postquam illuc venerit,sacerdotalibus respuit obedire præceptis. Aut ante finitam causæ suæ examinatiõem,a synodo profugus abire præsumit.

De illis qui furtum & rapinam exercuerint. Cap. LXXV.

Ex eodem cap. 31.

TRanquillitatem sanctę Dei ecclesiæ inquietari, & pacem fraternam infestari testantur, fures & latrones qui ambulant inter nos ouina pelle obũbrati, sed lupina mẽte recedunt alienati, sæua mente res Ecclesiarũ adducti rapientes, & gregem dominicũ spoliando lacerantes, de quibus saluator in Euãgelio cõmemorat: Qui nõ intrat per ostium in ouile ouium, ille fur est & latro. Atq; subiunxit: Fur non venit nisi vt furetur, & mactet, & perdat. Vbi quamuis hæreticos qui fidem furantur Ecclesiæ designet, tamen insequutione furum & latronũ turbaam monstrat pacem Ecclesiarũ. De talibus Apostolus ad Philippẽses: Videte canes, videte malos operarios. Canes vocauit, qui non habent verecundiam. Malos operarios: quia nulla faciunt q̃ pietati conueniant. Et dominus per prophetã Esaiam: Ego dñs diligẽs iudicium, & odio habẽs rapinam. Vnde nos quæ dominus diligit diligentes, & quæ odit odio habentes, statuimus & iudicamus, vt si quis post hæc Euangelica & apostolica atq; prophetica verba, & definitionem pacatissimæ synodi, inuentus fuerit furtum aut rapinam exercere, & in ipso diabolico actu mortem mereatur incurrere, nullus pro eo præsumat orare, aut eleemosynã dare. Et eleemosyna pro eo data in memoriam clericorũ nec pauperũ veniat, sed execrabilis sordescat. Beatus Augustinus de talibus horribilẽ profert sententiã, dicẽs: Nemo te post mortem tuam fideliter redimit: quia tu te redimere noluisti. Si autẽ ille fur vel latro vulneratus elabitur, & expectatione mortis desperatus putatur, atq; reconciliari se mysterijs sacrosanctis habitu corporis & voluntate pie mẽtis deprecatur, Deoque & sacerdoti vita comite emendationem & actum confitetur, cõmunionis gratiam non negamus tribuendam.

De illis qui in patibulis suspẽduntur. Cap. LXXVI.

Ex concil. Moguntī. cap. 5.

QVæsitum est ab aliquibus fratribus de his qui in patibulis suspenduntur pro suis sceleribus, post confessionem Deo peractam, vtrum cadauera illorum ad Ecclesias deferẽda sint, & oblationes pro eis offerendæ, & Missæ celebrandę an non. Quibus respõdemus: Si omnibus de peccatis suis puram cõfessionem agentibus & digne pœnitentibus communio in fine secũdum canonicum iussum danda est, cur canones eis qui pro peccatis suis pœnam extremam persoluũt, & confitentur, vel confiteri desiderãt? Scriptum est enim: Nõ iudicat Deus bis in id ipsum.

De episcopis qui cum excommunicatis communicauerint. Cap. LXXVII.

Ex concil. apud Erphesfurt. cui interfuit Hẽricus rex, cap. 9

DEcreuit sancta synodus cum cõsilio serenissimi principis, si deinceps aliquis episcopus sui ministerij oblitus, sciens cum excõmunicato communicauerit, siue in salutatione, siue in oratione, siue in iniusta confortatione, siue in cibo, siue in potu, excommunicatus habeatur, tam a principe, quam a cæteris omnibus, quousq; in proxima

ma synodo audiatur,& Deo & Ecclesiæ satisfacere cogatur.

De clericis qui fugerint Ecclesias suas, & de seruis qui dominos proprios fugerint. Cap.LXXVIII.

Ex concil. apud Altheim habito cui interfuit Cōradus rex. cap.17.

SAnctus Gregorius dicit: Clericum fugientem ab Ecclesia sua, vel seruum fugientem dominum proprium,& nolentem reuerti,iudicamus communiōe priuari, quo adusq; ad propriam Ecclesiam, vel ad dominum suū redeat. Et item: Clericum fugitiuum suo episcopo vel domino suo decernimus apostolica sententia restitui, vel excommunicari,vna cum illis qui ei communicauerint.

FINIS Libri Vndecimi.

INDEX CAPITVLORVM LIBRI Duodecimi.

Indicis Capitulorum FINIS.

D. BVRCHARDI ECCLESIAE VVORMACIENSIS Episcopi, de Periurio, Decretorum Liber XII.

ARGVMENTVM LIBRI.

¶ Libro hoc de Iuramento & periurio, de iurandi facilitate eiusq; pericu lo, deq; improbis iuramentis infringendis agitur.

Vt multiplicia genera iuramentorum exstirpentur. Cap. I.

Ex concil. Meldensi, cap. 10.

VT multiplex iuramentorum & periuriorum cõfusio, per quam multæ fidelium animæ in toto hoc regno perditæ esse noscuntur, quam sit detestanda & Deo odibilis, attentius omibus annuncietur. Tantum nanq; hoc malum est, vt ad sanctuaria martyrum vbi diuersorum ęgritudines sanãtur, ibi periuri, licet manifeste interdum vexari non videantur, iusto Dei iudicio a dæmonibus arripiantur. Et sicut sanctus dicit Gregorius, ad horum corpora ægri veniunt & curantur, & periuri a dęmonio vexantur.

De illis qui nomen Dei in vanum sumũt. Ca. II.

Ex dictis Hierony.

HAbemus in lege domini scriptum: Non peierabis in nomine meo, nec pollues nomen domini Dei tui: & ne assumes nomen Dei tui in vanum. Ideo admonendi sunt omnes, vt diligenter caueant periurium, non solum in altari, seu sanctorum reliquijs, sed & in communi loquela. Item cauẽdum est, ne aliquis plus aurum honoret, quam altare, ne ei dominus dicat: Stulte, quid est maius, aurum, an altare quod sanctificat aurum?

De illis qui per cupiditatem periurium fecerint. Cap. III.

Ex pnali Romano.

SI quis per cupiditatem peierauerit, omnes res suas vendat, & pauperibus distribuat, & monasterium ingressus, iugi pœnitentia se subdat.

De illis qui iubẽtibus dominis suis periurium fecerint. Cap. IIII.

Ex decret. Pij papæ, cap. 2.

QVi compulsus a domino peierat se sciens, vterq; sint periuri, & dominus & miles: dominus quia præcepit, miles, quia plus dominum, quam animam dilexit. Si liber est, quadraginta dies in pane & aqua pœniteat, & VII. sequentes annos. Si seruus eius est, tres quadragesimas & legitimas ferias pœniteat.

De illis qui peierant se in manu epi, aut in cruce cõsecrata, aut nõ cõsecrata. Ca. V.

Ex pnali Theodori

QVi peierat se in manu episcopi, aut in cruce consecrata, III. annos pœniteat. Si vero in cruce nõ con-

cõſecrata, annum vnum pœniteat. Qui autem ſeductus fuerit,& ignorans ſe peierauerit,& poſtea cognoſcit, tres Quadrageſimas pœniteat.

De illis qui pro vita redimenda periurium fecerint. Cap. VI.

Ex concil. Romano.

SI quis coactus pro vita redimẽda vel pro qualibet cauſa vel neceſſitate ſe peierat, quia plus corpus, quam animam dilexerat, tres Quadrageſimas. Alij iudicãt tres annos vnum ex his in pane & aqua, pœniteat.

De illis qui iniuſta vota iuramento firmauerint. Cap. VII.

Ex concil. Toletan. cap. 9.

NEceſſe eñ eſt, vt male iurans, dignam pœnitentiam agat, eo quod nomẽ domini contra præceptum illius ſumpſit in vanum: quia in Exodo ſcriptum eſt: Nec enim inſontem habebit dominus eum, qui aſſumpſerit nomen domini Dei ſui fruſtra. Et in Leuitico: Non peierabis in nomine meo, nec polluès nomen dñi Dei tui, ego dominus. Malum tamen quod iacturum ſe ſacramẽto deuouerat, omnino non faciat: quia ſtulta vota frangenda ſunt.

De eadem re. Cap. VIII.

Ex decret. Fabiani pap. ca. 11

QVicunq; ſciens ſe peierauerit, quadraginta dies in pane & aqua, & ſeptem annos ſequentes pœniteat, & nunquã ſit ſine pœnitentia, & nunquam in teſtimonium recipiatur, & poſt hæc communionem percipiat.

De eadem re. Cap. IX.

Ex decret. Pelagij papæ, cap. 11

SI quis ſe peierauerit, & alios ſciens in periurium duxerit, XL. dies in pane & aqua, & VII. ſequẽtes annos pœniteat, & nunquam ſit ſine pœnitentia. Et alij ſi conſcij fuerant, ſimiliter pœniteant: ſin autẽ, ſinguli vt periurium non ſponte commiſſum pœniteant.

Quod ſic Deus iuramenta perceperit, vt ille cui iurata fuerint. Cap. X.

Ex dictis S. Iſidor.

SIcut mentiri non poteſt qui nõ loquitur, ſic peierare non poterit, qui iurare non appetit. Cauendum igitur eſt iuramentum, nec eo vtendum, niſi ſola neceſſitate. Non eſt contra Dei præceptum iurare, ſed dum vſum iurandi facimus, periurij crimen incurrimus. Nunquam ergo iurat, qui peierare timet. Multi dum loquuntur, iurare ſemper delectantur, dum oporteat hoc tantum eſſe in ore, eſt, eſt, non, non. Amplius enim quam eſt & non eſt, a malo eſt. Multi vt fallant peierant, vt per fidem ſacramẽti, fidem faciant verborum: ſicq; fallendo dum peierant & mentiuntur, hominem incautum decipiũt. Interdum & falſis lachrymis ſeducti decipimur, & credimur dum plorant, quibus credendum non erat. Plerunq; ſine iuramento loqui diſponimus, ſed incredulitate eorum qui non credunt quod dicimus, iurare compellimur, taliq; neceſſitate iurandi conſuetudinem facimus. Sunt multi ad credendum pigri, qui non mouentur ad fidem verbis. Grauiter autem delinquũt, qui ſibi loquentes iurare cogunt. Quacunq; arte verbo℞ quiſq; iurat, Deus tamen, qui conſcientiæ teſtis eſt, ita hoc accipit, ſicut ille cui iuratur intelligit. Dupliciter autem reus erit, qui & Dei nomen in vanum adſu-

adſumit, & proximum dolo capit. Non eſt conſeruandum ſacramentum q̃ malum incaute promittitur, veluti ſi quiſpiam adulteræ perpetuã cum ea pmanendi fidẽ pollicea tur. Tolerabilius eſt enim nõ imple re ſacramentũ, q̃ permanere in ſtupri flagitio. Iurare eſt Dei illa prouidentia, quæ ſtatuit nõ euellere ſtatuta. Pœnitẽtia aũt Dei, rerum mutatio eſt. Nõ pœnitere aũt, ſtatuta nõ reuocare, vt eſt illud: Iurauit dñs & non pœnitebit eum, id eſt, quæ iurauit, non mutabit.

De illis qui ſcienter ſe peierauerint. Cap. XI.

Ex pñiali Theodori

SI quis ſuſpicatur quod ad periuriũ inducatur, & tamẽ ex conſenſu iurat, XL. dies pœniteat, & VII. ſequentes annos, & nunquam ſit ſine graui pœnitentia.

Quod vnuſquiſq; ieiunus iurare debeat. Cap. XII.

Ex decret. Cornel. papæ, cap. 5.

SEd & nobis honeſtum etiam & iuſtũ videtur, vt q in ſanctis audet iurare, hoc ieiunus faciat, cũ omni honeſtate & timore Dei, & vt pueri ante quatuordecim annos nõ cogantur iurare.

De eadem re. Cap. XIII.

Ex concil. Aurelian. cap. 18.

ET hoc ſancta ſynodus decreuit, niſi pro pace faciẽda, vt omnes fideles ieiuni ad ſacramenta accedant.

Qualem pœnitentiam periuri accipere debeant. Cap. XIIII.

Ex decret. Eutychia. papæ, c. 16

PRædicandum eſt etiã, vt periurium fideles caueant, & ab hoc ſummopere abſtineant, ſciẽtes hoc grãde ſcelus eſſe, & in lege, & prophetis, & in Euãgelio prohibitum. Audiuimus aũt quoſdã parui pendere hoc ſcelus, & leuem quodam modo periuris pœnitẽtię modum imponere. Qui etiam noſſe debẽt, talem de periurio pœnitentiam imponere debere, qualem & de adulterio, de fornicatiõe, de homicidio ſponte commiſſo, & de cæteris criminalibus vitijs. Si quis vero perpetrato piurio, aut quolibet criminali peccato, timens pœnitentiam longam, ad confeſſionem venire noluerit, ab Eccleſia repellendus eſt, ſiue a cõmunione & cõſortio fidelium, vt nullus cum eo comedat, atq; bibat, neq; oret, neq; in ſua domo eũ recipiat.

De illis qui per capillum Dei, aut caput iurant, vel alio modo blaſphemia contra Deum immortalem vtuntur. Cap. XV.

Ex decret. Pii papæ, ca. 5.

SI quis per capillũ Dei, vel caput iurauerit, vel alio modo blaſphemia contra Deum vſus fuerit, ſi eſt ex eccleſiaſtico ordine deponatur: ſi laicus, anathematizeť: & ſi qs per creaturas iurauerit, acerrime caſtigetur, & iuxta id quod ſynodus diiudicauerit pœniteat. Si quis aũt talem hominem non manifeſtauerit, non eſt dubiũ quod diuina condemnatione ſimiliter coerceatur. Et ſi epiſcopus iſta emendare neglexerit, a ſynodo corripiatur.

De iuramento Herodis. Cap. XVI.

Ex dicto Hierony.

CVm iuramento pollicitus eſt Herodes ſaltatrici dare, quodcunq; poſtulaſſet ab eo. Si ob iuſiurandum feciſſe ſe dicit: ſi patris matriſq; interitũ poſtulaſſet, facturus eſſet an non? Quod in ſuis ergo repudiaturus fuit, contemnere debuit & in propheta.

De illis qui odium ſempiternum inter ſe iuramento firmauerint. Cap. XVII.

Qui

Ex concil. Hilerden. cap. 6.

QVi sacramēto se obligauerit vt litiget cum quolibet ne ad pacē vllo modo redeat, pro periurio vno anno a corpore & sanguine domini segregetur, & reatum suum ieiunijs & eleemosynis absoluat: ad charitatem vero, quæ operit multitudinem peccatorum, celeriter redeat.

De illis qui incaute iurauerint. Cap. XVIII.

Ex decret. Sotheris papę. ca. 3.

SI aliquid forte nos incautius iurasse contigerit, quod obseruatum peiorem vergat in exitum, illud consilio salubriori mutandum nouerimus, ac magis instante necessitate peierandum nobis, quam perfecto iuramēto in aliud crimen maius esse diuertendum.

Qualiter sacerdotes iurare debeant. Cap. XIX.

Ex epistol. Cornel. papæ, cap. 3.

COrnelius episcopus, Rufo coepiscopo in dn̄o salutem. Exigit dilectio tua frater charissime, vt ex autoritate sedis apostolicæ, tuis deberemus consultis respondere. Quod licet non prolixe, sed succincte agere festinaremus, ꝓpter quasdam importunitates quæ nostris præpedientibus peccatis in nos superuenere, tuis tamen ꝑ reliqua sanctorꝫ patrū instituta studijs perquirere latius, & inuestigare committimus. Non em̄ potest mens attrita, & oneribus atq; importunitatibus grauata, tantū boni peragere, quantum delectata & oppressionibus soluta. Non ergo ista ob id prætulimus, vt hæc & alia quæ necessaria fore cognouerimus, tuæ sanctitati velimus denegare: sed quod hic minus inuenitur, latius perquiratur. Sacramentum autem hactenus a summis sacerdotibus vel reliquis Dei ministris exigi, nisi pro fide recta, minime cognouimus, nec sponte eos iurasse reperimus. Summopere ergo sanctus Iacobus apostolus prohibens sacramentum loquitur dicens: Ante omnia fratres mei nolite iurare, neq; per coelum, neq; per terrā, neq; aliud quodcunq; iuramētum. Sit autem sermo vester, est, est, non, non, vt non sub iudiciū decidatis. Et dn̄s in Euangelio ait: Audistis quia dictum est antiquis, non peierabis: reddes autem domino iuramenta tua. Ego autem dico vobis, non iurare omnino, neq; per coelum, quia thronus Dei est, neq; per terram, quia scabellum pedum eius est, neq; per Hierosolymam, quia ciuitas est magni regis, neque per caput tuum, quia non potes vnum capillum album facere aut nigrum. Sit autem sermo vester, est, est, non, non. Quod his autem abūdantius est, a malo est, id est, & ab exigente, & a iurāte. Hęc frater charissime, ipse dominus prohibet, id est, non debere iurare. Hæc apostoli maxime oēs, hæc sancti viri prædecessores nostri, qui huic sanctæ vniuersali Ecclesiæ apostolicæ prę fuerunt, hæc prophetæ, & reliqui sancti doctores ꝑ vniuersum mundū dispersi ad p̄dicandum, iuramēta fieri vetant. Quorū nos exēpla si cœperimus numerare, aut in scedula hac inserere, ante deficeret diei hora, q̄ eorꝫ exempla, de hac causa prohibita. Quæ nos sequētes sanctorū apostolorꝫ, eorꝫq; successorꝫ iura firmamus, & sacramenta incauta fieri

pro-

prohibemus. Vnde & ipse dominus in tabulis lapideis quas Mosi dedit, propria manu scripsit, dicēs: Vide ne assumas nomen domini Dei tui in vanum, & reliqua. Vnusquisqꝫ enim propriam conscientiam mūdam debet seruare Deo, & in memoria retinere: Os quod mētitur occidit animam. Et Apostol. ait: Loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo, quoniā sumus inuicem membra. Et alibi: Nolite mentiri inuicem. Hęc pręcepta sunt saluatoris, hæc prophetarum, hæc sanctorꝫ patrū instituta. Quæ si qs in vanū duxerit, hostis est animæ suæ: qa nemo cōtra prophetas, nemo cōtra apostolū, nemo contra Euangeliū facit aliqd absqꝫ piculo.

Quo tempore iurare liceat. Cap. XX.

Ex concil. apud S. Medardū. c. 4

DEcreuit sancta synodus, vt a septuagesima vsqꝫ in octauas Paschę, & ab Aduētu dñi vsqꝫ post cōsecratos dies, necnō & in ieiuniis, quatuor tēporum, & in Letania maiore, & in diebus Rogationū, & in diebus dñicis, nisi de concordia & pacificatione, nullus super sacra iurare præsumat.

De illis qui sacramentum regis violāt. Cap. XXI.

Ex dictis Augustin.

SI quis laicus iuramentum violā do prophanat, quod regi & dño suo iurat, & postmodū peruerse eius regnum & dolose tractauerit, & in mortem ipsius aliquo machinamento insidiatur, quia sacrilegium peragit, manū suam in Christū dñi mittens, anathema sit: nisi per dignam pœnitētiæ satisfactionem emēdauerit, sicuti cōstitutum a sancta synodo est .i. seculū relinquat, arma deponat, in monasterium eat, & pœniteat omnibus diebus vitæ suę. Veruntamen communionem in exitu vitæ cum Eucharistia accipiat. Episcopus vero, presbyter, vel diaconus, si hoc crimen perpetrauerit, degradetur.

De illo qui audierit vocem pelerantis, & assensum præbet. Cap. XXII.

In Leuitico legitur.

ANima quæ peccauerit & audierit vocem peierantis & testis fuerit, aut ipse viderit, aut cōscius erit, nisi indicauerit, portabit iniquitatem.

De hoc, quod Apostolus spiritum sanctum testificatus est. Cap. XXIII.

Apostolus dicit

VEritatem dico in Christo, nō mētior, testimoniū mihi reddente cōscientia mea in spiritu sctō.

De eadem re. Cap. XXIIII.

Ex dictis Hierony.

HIeronym. dicit: Iesum testor, & sanctos angelos eius.

Quod definitio incauta soluenda sit. Cap. XXV.

Ex concil. Hibernen: cap. 1.

DEfinitio incauta laudabiliter soluenda, nec præuaricatio est, sed temeritatis emendatio.

De eadem re. Cap. XXVI.

Ex eodem cap. 3.

SI puella sita in in puerili ætate in domo patris, illo nesciente se iuramento constrinxerit, & si pater statim vt audierit contradixerit, vota eius & iuramenta irrita erunt, & facilius emendabitur.

De eadem re. Cap. XXVII.

Ex concil. Aurelian. cap. 1.

IVramētum filii aut filiæ nesciente patre, & vota monachi nesciēte abbate, & iuramenta pueri, irrita sunt.

Quod omnibus modis cauendū sit mēdacium. Cap. XXVIII.

Gregor. dicit.

NOli fili negare gratiam Dei ne incurras pro bono in malum, pro humilitate in mēdacium. Cauendum namque est omnibus mo-

modis mendacium, siue pro malo, siue etiam pro bono proferri videatur: quia omne mendacium nō est ex deo, sed sicut Saluator dicit, a malo est.

Item de iuramento. Cap. XXIX.

Ex concil. Toletan.

Etenim dum peierare compellimur, creatorem quidem offendimus, sed nos tātummodo maculamus, cum vero noxia promissa complemus, & Dei iussa superbe contemnimus, vt proximis impia crudelitate noceamus, & nosipsos crudeliore mortis gladio trucidamus. Illic enim duplici culparum telo percutimur, hic tripliciter iugulamur. Restat ergo, vt eo nostra pergat sentētia, quo misericordiæ patuerit via. Quæ ita domino probatur accepta, vt plus eam cupiat, quam sacrificia venerāda, dicente ipso: Misericordiam volo & nō sacrificium. Hac indulgentiæ concessa licentia, miserationis ipsius opus in gloriosi principis potestatē redigimus, vt quia Deus illi miserandi aditum patefecit, remedia pietatis ipse quoq; non deneget. Quę ita principali discretione moderata persistant, vt & illis ita sit misericordia contributa, vt nusquam gēs aut patria, per eosdem aut periculum quodcunq; perferat aut iacturam. Hæc miserationis obtentu temperasse sufficiat, cæterumq; iuramenta pro regiæ potestatis salute, vel constitutione gentis & patriæ, quæ hactenus sunt exacta, vel deinceps exstiterint exigenda, omni custodia, omnique vigilantia indissolubiliter decernimus obseruāda, membrorum truncatione, mortisque sententia, religione penitus absoluta. Sed ne prauarum mentium versuta nequitia, nosmet ad periurij aliquando prouocet culpam, nec a sanctæ fidei regula hanc afferat venire sententiam: tam diuinæ autoritatis oracula, quam præcedētium patrum huic narrationi curauimus innectenda. Sic enim per Hieremiam dixit: Repente loquar aduersus gentem, & aduersus regnum, vt eradicem & disperdam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa a malo suo, quod loquutus sum aduersus eam, agam & ego pœnitentiam super malo quod cogitaui vt facerem ei. Et per Ezechielem: Si dixero, inquit, iusto quod vita viuat, & confisus in iustitia sua, fecerit iniquitatem, omnes iustitiæ eius obliuioni tradētur: & in iniquitate sua quā operatus est, in ipsa morietur. Si autem dixero impio morte morieris, & egerit pœnitētiam: vita viuet & nō morietur. Si ergo nostra conuersio, sic diuinam mutat sentētiam: quur miserorum tantæ lachrymæ, vel pressura, tam crudam non temperēt ex miseratione vindictam? Hinc etiam populo Israelitico sæpe vltio promissa suspēditur, & Niniuitarum pditio diuinæ sentētiæ permutatione sedatur. Nam sanctus Ambrosius in libro tertio de Officijs ita ait: Purum igitur ac syncerum oportet esse affectum, & vnusquisq; simplicem sermonem proferat. Vas suum in sanctitate possideat, ne fratrem circunscriptione verborum inducat. Nihil promittat inhonestum, ac sibi promittere quærat. Tolerabilius est

est promissum non facere, quam facere quod turpe sit. Sæpe plerique constringunt se iurisiurandi sacramento, & quum ipsi cognouerint promittendum non fuisse ius sacramenti, tamen contemplatione faciunt quod spoponderunt, sicut de Herode supra scripsimus, qui saltatrici præmium turpiter promisit, crudeliter soluit. Turpe, quod regnum pro saltatione promittitur: crudele, quod mors prophetę pro iurisiurādi religione donatur: quāto tolerabilius tale fuisset periuriū sacramēto? Et post pauca, de Iepte discernēs. Miserabilis necessitas, q̄ soluitur paricidio. Melius est non vouere id, quod sibi is cui promittitur nolit exolui. Et post paululum: Non semper igitur promissa soluēda omia sunt. Deniq; ipse dominus, sicut scriptura indicat, frequēter suam mutat sententiam. Vir quoq; sanctissimus Augustinus, inuestigationis acumine acutus, inueniendi arte præcipuus, asserendi copia profluus, eloquētiæ flore venustus, sapientiæ fructu fœcundus, hæc in suis narrat affectibus. Duo sunt enī omnino genera mendaciorum, in quibus non magna culpa est, sed tamen non est sine culpa, cum aut iocamur, aut cum promittimus mentimur. Illud primum in iocando ideo non est pernitiosissimum, quia non fallit. Nouit enim ille cui dicitur, ioci causa esse dictum. Secundū autem ideo mentitus est, qui retinet nonnullam beneuolētiam. Idē ipse alibi, non auferat, inquit, veritas misericordiam, non ambulabit in via domini, in qua misericordia & veritas obuiauerunt sibi. Hinc beatus Papa Gregorius in libris Moraliū sic ait: Cum mens inter minora & maxima peccata cōstringitur, si omnino nullus sine peccato euadendi aditus patet, minora semper eligantur: quia & qui murorum ambitu ne fugiat clauditur, ibi se in fugam pręcipitat, vbi breuior murus inuenitur. Hinc & Isidorus ait: Tolerabilius est enim non implere sacramētum, quam permanere in stupri flagitio. Similiter in Synonimis: In malis promissis, rescinde fidem. In turpi voto, vt a decreto q̄d incaute nouisti nō facias. Impia est promissio, quæ scelere adimpletur. Vnde necesse est, vt male iurans dignam pœnitentiam agat, eo quod nomen domini contra pręceptum illius sumpsit in vanū, quia in Exodo scriptum est: Nec enim insontē habebit dominus eum, qui assumpserit nomen domini Dei sui frustra. Et in Leuitico: Non peierabis in nomine meo, nec pollues nomen domini Dei tui, ego dominus. Tamen malum quod facturum se sacramento deuouerat, omnino nō faciat: quia stulta vota frangenda sunt.

FINIS Libri duodecimi.

INDEX CAPITULORUM LIBRI

Decimitertij.

Indicis Capitulorum FINIS.

D. BVR.

D. BVRCHARDI
ECCLESIAE VVORMACIENSIS
Episcopi, de Ieiunio, Decretorum Liber XIII.

ARGVMENTVM LIBRI.

¶ Libro hoc de obseruatione vtilitateq; ieiunij, maxime autem de ieiunio Quadragesimali, Quatuor temporum, aliorumq; ab Ecclesia institutorũ, & eorundem violatoribus, agitur.

De obseruatione Quadragesimæ. Cap. I.

Ex epistol. Gregor. papæ.

QVAdragesima summa obseruatione est obuanda, vt ieiunium in ea prǽter dies dominicos qui de abstinencia subtracti sunt, nisi quem infirmitas impedierit, nullatenus soluatur: quia ipsi dies decimæ sunt anni. A prima igitur dominica Quadragesimæ vsq; in Pascha domini sex hebdomadæ computãtur, quarum videlicet dierum XL. & II. fiunt. Ex quibus dum sex dies dominici abstinẽtię subtrahuntur, nõ plus in abstinẽtia q̃ triginta & sex dies remanẽt. Verbi gratia: Si per CCC. XLV. dies annus ducitur, nos autem per XXX. & VI. dies affligimur, quasi anni decimas Deo damus. Et vt sacer numerus quadraginta dierum adimpleatur, quem Saluator noster suo sacro ieiunio consecrauerat, quatuor dies prioris hebdomadę ad supplementum quadraginta dierum tollantur, id est, quarta feria quæ caput ieiunij subnotatur, & quinta feria sequens, sexta & sabbatum. Nisi istos quatuor dies superioribus triginta & sex adiunxerimus, quadraginta dies in abstinentia non habemus. Iubemur etiam ab omnipotenti Deo, omnium bonorum nostrorum decimas dare. Quapropter vt omnis decima a nobis Deo rite persoluatur, tollamus decimam anni, & in ea peccata nostra confitendo, corrigendo nos, ieiunando, vigilando, orando, eleemosynas largiendo abstergamus, & carnem nostram decimemus, vt ad sanctum Pascha securi peruenire possimus.

De ieiunio quatuor temporum. Cap. II.

Ex concil. Moguntí. cap. 2.

COnstituimus, vt quatuor tempora anni, ab omnibus cum ieiunio obseruentur, id est, in Martio, hebdomada prima. In Iunio, secunda. In Septembri, tertia. In Decembri, quarta: quæ fuerit plena ante vigiliam Natalis domini, id est, feria quarta, & sexta, & Sabbato.

Veniant omnes ad Ecclesiam hora nona cum letanijs ad Missarum solennia.

Quo tempore ad Missam flectamus genua dici debeat. Cap. III.

Ex concil. Aurelian. cap. 14.

VT presbyteri plebibus annũcient, quod in Quadragesima & in ieiunio quatuor tẽporum tantummodo ad Missarum solennia genua flectere debeãt. In dominicis econtra diebus vel cæteris festis, a vespera vsq; in vesperã non flectant genua, sed stantes incuruati orẽt, nec quisquam vno genu solotenus impresso orare præsumat, sicut Iudæi irridentes dominum in passione eius fecisse leguntur, sed vtraq; genua terræ figat. Ait enim Apostolus: Flecto genua mea ad patrem domini nostri Iesu Christi.

De illis qui indictum ieiunium contempserint. Cap. IIII.

Ex concil. Moguntī. cap. 5.

SI quis indictum ieiunium superbiendo contempserit, & obseruare cum cæteris Christianis noluerit, in Gangrensi concilio præcipitur, vt anathematizetur.

De eadem re. Cap. V.

Ex concil. Gangren. cap. 19.

SI quis eorum qui continẽtiæ student, absq; necessitate corporea, tradita in commune ieiunia, & ab Ecclesia custodita superbiendo dissoluit, stimulo suæ cogitationis impulsus, anathema sit.

De letania maiore quomodo obseruãda sit. Cap. VI.

Ex concil. Moguntī. cap. 6.

PLacuit nobis vt letania maior obseruanda sit a cunctis Christianis vno die VII. Calen. Mai. sicut in Romana Ecclesia constitutum reperimus, & sicut sancti patres nostri constituerunt: non equitando, non preciosis vestibus induti, cinere respersi, & cilicio induti, nisi infirmitas impedierit.

De ieiunio rogationum. Cap. VII.

Ex concil. Aurelian. cap. 6.

CVm exigentibus peccatis, Galliarum populi luporum rabie acriter interimerẽtur, nec huius flagelli aliquod remedium inueniri posset, congregati traduntur Galliarum episcopi apud Viennam vrbem, atq; in commune statuerunt, vt triduanum ieiunium facerent. Cumq; dominus pestẽ misericorditer abstulisset, hi dies in consuetudinem annuæ celebritatis venerũt, vt per Galliarum prouincias, ante Ascensionis domini diem celebrarentur. Agamus & nos hos dies cũ summa reuerẽtia & deuotiõe, cum abstinentia carnis, & humilitate cordis, non vt visibilium luporum rabiẽ euadamus, sed vt inuisibilium, id est, spirituum immũdorum tentamenta vincere valeamus. Nullus autem his diebus vestimentis preciosis induatur, quia in sacco & cinere lugere debemus. Prohibeãtur ebrietates & cõmessationes, quæ fiunt in vulgari plebe. Nemo ibi equitare præsumat, sed discalciatis pedibus omnes incedant. Nequaquam mulierculæ choros ducant: sed oẽs in cõmune kyrieleeson decantent, & cum contritione cordis Dei misericordiam exorent, pro peccatis, pro pace, pro peste, pro conseruatione frugum, & pro cæteris necessitatibus. Dies enim sunt abstinẽtiæ, non lætitiæ.

Vt in cœna domini, vt in reliquis Quadragesimæ diebus ieiuniũ non soluatur. Cap. VIII.

Quod

Ex concil. Laodicensi cap. 50.

QVod nō oporteat in quadragesima in vltima septimana V. feriæ ieiuniū soluere, totāq; quadragesimā sine veneratiōe transire, magisq; cōueniat oēm quadragesimā districto venerari ieiunio.

Vt in sabbato sancto ieiunium ante noctis initium non soluatur. Cap. IX.

Ex concil. Arausico, cap. 1.

VT in sabbato sancto, hoc est, in vigilia Paschæ, ieiuniū ante noctis initium, nisi a paruulis aut infirmis, nō soluatur, nec ipsa in Parasceue: quia cœna dñi & Parasceue, & sabbatum ad illos XL. dies respiciūt: Vel diuina mysteria his duobus diebus non celebrentur: canonibus quippe iubētibus biduo isto, id est, Parasceue & sabbato, sacramenta penitus non celebrari.

Quod non oporteat in quadragesima natalitia sanctorum celebrari. Cap. X.

Ex concil. Laodicen. cap. 51.

QVod nō oporteat in quadragesima martyrū natalitia celebrari: sed eorum sancta commemoratio in diebus sabbatorum & dominicorum fieri conueniat.

Quod in diebus ieiunij eleemosyna sit facienda. Cap. XI.

Ex concil. Cabillon. cap. 5.

DIebus vero ieiunij eleemosyna facienda est, & cibum siue potum, quo quisq; vti debuit, si ieiunauerit, pauperibus eroget: quia ieiunare & cibos prandij ad cœnam reseruare, non mercedis, sed ciborū est incrementum.

Vt in quadragesima tempus prandij seruetur. Cap. XII.

Ex decret. Siluerij papæ, ca. 1.

SOlent plures, qui se ieiuniare putant in quadragesima, mox vt signū audierint ad horam nonā māducare. Qui nullatenus ieiunare credendi sunt, si ante manducauerint, quam vespertinum celebretur officium. Concurrendum est enim ad Missas, & auditis Missarū solēnibus & vespertinis officijs, largitis eleemosynis ad cibū accedendū est. Si vero aliquis necessitate cōstrictus fuerit vt ad Missam venire nō valeat, æstimata vespertina hora, completa oratione sua, ieiunium absoluat.

Quod in diebus ieiuniorum nulla iurgia esse debeant. Cap. XIII.

Ex dictis Liber. pa.

IN his ieiuniorum diebus nullæ lites, nullæ contentiones esse debent: sed in Dei laudibus & ope necessario persistēdum. Arguit enim eos qui cōtentiones & lites quadragesimæ tēpore faciunt, & qui debita a debitoribus exigunt, dñs per prophetam dicens: Ecce in die ieiunij vestri inueniūtur volūtates vestræ: & omnes debitores vestros repetitis. Ecce ad lites & ad contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impie.

Vt in illis sacratis diebus ieiuniorum coniugati à coniugibus se abstinere debeant. Cap. XIIII.

Item eiusdem cap. 5

ABstinendum est enim in his sacratissimis quadragesimæ diebus a coniugibus & caste & pie viuendum, vt sanctificato corde & corpore isti dies transigantur, & sic perueniatur ad diem sanctum Paschæ: quia pene nihil valet ieiuniū, quod coniugali opere polluitur, & quod orationes, vigiliæ, & eleemosynæ non commendant.

De his qui in clero sunt, & carnium esum habuerint exosum. Cap. XV.

Ex concil. Anciranoc ap. 13.

HI qui in clero sunt presbyteri aut diaconi, & a carnibus abstinent, placuit eas quidem contingere, & ita si voluerint continere. Quod si in tantum eas abominantur, vt nec holera quæ cum eis co-

quuntur existiment comedenda, tã quam non consentientes regulę, ab ordine cessare debent.

De vigilijs sanctorum. Cap. XVI.

Ex concil. Aurelian. cap. 1.

PResbyteri cum sacras festiuitates populo annunciãt, etiam ieiunium vigiliarum eos omnimodis seruare moneant.

De eadem re. Cap. XVII.

Ex dictis Eusebij papę, c. 10

VT in Ecclesia a sacerdotibus ieiunia constituta, sine necessitate rationabili non soluantur.

De hoc si euenerit fames, pestilentia, vel inæqualitas aeris. Cap. XVIII.

Ex decret. Liberij papæ, cap. 2.

SI euenerit fames, pestilentia, inæqualitas aeris, vel alia qualiscunque tribulatio, statim ieiunijs, eleemosynis & obsecrationibus domini misericordia deprecetur.

Vt nullus in die dominica pro abstinẽtia ieiunet. Cap. XIX.

Ex concil. Gangren. cap. 18.

SI quis propter continentiã, quę putaẽ, aut propter cõtumaciam in die dñico ieiunat, anathema sit.

De eadem re. Cap. XX.

Ex concil. Turonen. cap. 57.

SI quis propter publicã pœnitentiã a sacerdote acceptã, aut ꝓ aliqua necessitate, die dñica, velut pro quadam religione, ieiunauerit, sicut Manichæi: anathema sit.

Vt placita secularia in diebus dominicis, & in præcipuis festis, & in diebus ieiuniorum non fiant. Cap. XXI.

Ex concil. apud Erphesfurt, habito, cui interfuit Hẽricus rex, cap. 2.

PLacita secularia dominicis diebus vel alijs præcipuis festis, seu etiam in his dièbus in quibus legitima ieiunia celebrãtur, secũdum canonicam constitutionẽ minime fieri decreuimus. Insuper etiam sancta synodus decreuit, vt nulla iudiciaria potestas licẽtiam habeat, sua autoritate Christianos ad placitum bannire, in supradictis diebus. i. septem dies ante Natalem dñi vsque in octauas Epiphaniæ, & a Quinquagesima vsq; in octauas Paschę, & VII. dies ante natiuitatem sancti Ioannis Baptistæ, quatenus adeundi Ecclesiam, orationibusq; vacandi liberius habeatur facultas.

Vt ieiunium absq; cibo luxuriæ obseruari debeat. Cap. XXII.

Ex dictis Hierony.

NOn dico hebdomadas, nõ dico duplicata ieiunia, sed saltẽ singulos dies absq; ciborum luxuria transigamus.

Vt quotidianum ieiunium non sit sine refectione aliqua. Cap. XXIII.

Ex dictis Pimenij æremitæ.

SInt tibi quotidiana ieiunia, & refectio facietatem fugiens. Nihil enim prodest tibi biduo triduoque transmisso vacuum portare ventrẽ si pariter obruaẽ. Si cõpensantur saturitate ieiunia, ilico mẽs repleta torpescit: & irrigata terra corporis huius, spinas & carduum germinat.

De eodem. Cap. XXIIII.

Itẽ idem

SInt tibi ieiunia pura, continua, moderataque, id est, quotidie esurire, & quotidie prandere.

Quod ieiunium curat vulnera delinquentis. Cap. XXV.

Apostolus dicit

NOli ad hucaquam bibere, sed modico vtere vino propter infirmitates tuas: curat enim vulnera delinquentis, curatosque sanctificat ieiunium.

De quodam Alcibiade qui sibi graue iugum ieiunij imposuerat. XXVI.

Eusebi. in ecclesiast. historia.

ALcibiades quidã erat ex numero eoꝝ qui ꝓ Christo vincti tenebãtur. Hic vitam satis arduam & austeram gerebat, nihil cibi volens accipere, sed tantum pane & sale cum aqua vtebatur. Cum vitæ hunc rigorem vellet etiam in carcere positus obtinere, Attalo cuidã seruo Dei reuelatum est, quia non

recte

recte faceret Alcibiades creaturis Dei,& vellet alijs formam scandali derelinquere. Quibus cognitis Alcibiades cœpit omnia cum gratiarum actione percipere: quia quę illi reuelabat spiritus vt doceret, huic vt sequeretur idem spiritus persuadebat.

De eo qui sub obtentu religionis sine iussu episcopi sui, vel presbyteri ieiunium sibi imponit. Cap. XXVII.

Ex concil. apud Erphesfurt habito, sub Henrico rege. ca. 5.

VT nemo nisi cōsentiente proprio episcopo, aut eius misso, ieiunium sub obtentu religionis sibi imponat, vnum diem præ alijs excipiendo, omnimodo interdicimus, quod & factum displicet, & in futurū fieri prohibemus: quia plus causa ariolandi esse dinoscitur, quā supplementum catholicæ legis.

Vt nullus Christianus dum sancta loca pro reuerentia petierit, alicuius publicę potestatis banno ibidem constringatur. Cap. XXVIII.

Ex eodem concilio.

PRæcipimus namq; vt nullus Christianus pro reuerentia Ecclesiā petēdo ibiq; manēdo, indeq; reuertēdo alicuius publicę potestatis banno ibidē constringatū: ne forte dū ad Ecclesiam causa orationis properat, per bannum impediatur pro salute animæ deuote insistere.

FINIS. Libri decimitertij.

INDEX CAPITVLORVM LIBRI

Decimiquarti.

Indicis Capitulorum FINIS.

D. BVRCHARDI ECCLESIAE VVORMACIENSIS Epiſcopi, de Crapula & Ebrietate, Decretorum Liber XIIII.

ARGVMENTVM LIBRI.

¶ Libro hoc de deteſtandis vitijs Crapula & Ebrietate tractatio inſtituitur, quæq; ijs qui hiſce vitijs implicantur pœna iniungenda ſit docetur.

Quod crapula multum ſit Chriſtianis contraria. Cap. I.

Ex dictis Benedicti.

NIhil ſic contrarium eſt homini Chriſtiano quo modo crapula et ebrietas, ſicut ait dominus in Euãgelio: Videte ne grauentur corda veſtra in crapula & ebrietate.

Vt malum ebrietatis omnino vitetur. Cap. II.

Ex decret. Eutychia. papæ, c. 9.

MAgnum malum ebrietatis, vnde omnia vitia pullulant, Chriſtianis modis omnibus cauere præcipimus. Qui autem hoc vitare noluerit, excommunicandum eſſe decreuimus, vſq; ad cõgruam emendationem.

Quod epiſcopi & eorum miniſtri, crapula & ebrietate non debeant grauari. Cap. III.

Ex decret. eiuſdẽ. cap. 9.

EPiſcopi & Dei miniſtri non debent commeſſationibus & vinolentijs nimijs incumbere, ſed conſiderent ſententiam domini dicentis: Attendite ne grauentur corda veſtra in crapula & ebrietate. Moderate enim cibum & neceſſarium ſumptũ ſumãt, vt iuxta Apoſtolum ſobrij ſint, & parati ad ſeruitium domini.

De eadem re. Cap. IIII.

Ex conc. Cabillon. cap. 10.

VT ſobrietatem ſacerdotes teneant, & hanc habendam fidelibus prædicẽt: quia non poteſt libere ſobrietatem prędicare, qui ſe mero vſq; ad alienationem mentis ingurgitat. Hoc & de commeſſationibus & cęteris peſtibus ad gaſtrimargiam pertinentibus obſeruandum eſt.

De eadem re. Cap. V.

Ex canone apoſtolor. titul. 42.

EPiſcopus, presbyter, aut diaconus aleæ atq; ebrietati deſeruiens, aut deſinat, aut certe damnetur. Subdiaconus aut lector, aut cantor ſimilia faciens, aut deſinat, aut communione priuetur. Similiter etiam laicus.

De eadem re. Cap. VI.

Ex eodem cap. 43.

SI quis epiſcopus, aut aliqs ordinatus in conſuetudine ebrioſus fuerit, aut deſinat, aut deponatur.

Quales conuiuæ ſacerdotum epulis intereſſe debeant. Cap. VII.

Ex decret. Euſebij papæ, cap. 10

OPortet epiſcopũ moderatis epulis contentum eſſe, ſuoſq; conui-

conuiuas ad comedendum & potandũ non vrgere, quin potius semper sobrietatis prębeat exemplum. Remoueantur ab eius cõuiuio cunćta turpitudinis argumenta, non ludicra spectacula, non acromatum vaniloquia, non fatuorum stultiloquia, non scurrilium admittantur præstigia. Adsint peregrini & pauperes, & debiles, qui de sacerdotali mensa Christum benedicẽtes, benedictionem percipiant. Recitetur sacra lectio, subsequatur viuæ vocis exhortatio, vt non tantũ corporali cibo, imo verbi spiritalis alimento conuiuantes se refectos gratulentur, vt in omnibus honorificetur Deus, per Iesum Christum dominum nostrum.

De eadem re. Cap. VIII.

Ex pœnit. Theodori

SAcerdos quilibet si inebrietur per ignorantiam, septẽ dies pœniteat, in pane & aqua: si per negligentiam, XV. dies: si per contemptum XL. dies. Diaconus vel monachus, secundum ordinem, vt scriptum est, seu & reliqui clerici & ministri iuxta ordinem, iudicio sacerdotis pœniteant. Laici velut vota non habentes si inebriãtur, arguantur a sacerdote, quod ebriosi regnũ Dei non possidebunt, & interitus sit ebrietas, & compellat eos pœnitere. Qui cogit hominem vt inebrietur humanitatis gratia, acerrime corripiatur, & VII. dies pœniteat: si per contẽptum, XXX. dies. Nullus Christianus aliũ Christianum plus bibere cogat, quam naturę sufficiat. Quod si fecerit, iuxta id quod in pœnitentiali habetur pœniteat.

De eadem re. Cap. IX.

Ex dictis Fructuosi episcopi.

SI quis ecclesiastica prædictus ordinatione, aut monachus repertus fuerit ebriosus, in pane & aqua tribus pœniteat mensibus.

De eadem re. Cap. X.

Ex decret. Eutychia. papę. c. 13.

OBseruandum est vobis, vt & vos ab ebrietate abstineatis, & vt plebes subditæ abstineãt prædictis. Et neq; per tabernas eatis bibendo, aut comedẽdo, neq; domos aut vicos curiositate qualibet peragretis, neq; cũ fœminis, aut cũ quibuslibet personis impuris conuiuia exerceatis, nisi forte paterfamilias quilibet vos ad domum suam inuitauerit, & cum coniuge sua, & prole velit vobiscum spiritali gaudio lętari, & verborum vestrorum refectionem accipere, & vobis refectionem carnalem charitatis officio exhibere. Oportet enim vt si quando quilibet fidelium, carnalibus vos reficit epulis, a vobis reficiatur epulis spiritalibus.

Qui ebrius fuerit vt ordo patitur pœniteat. Cap. XI.

Ex concil. Agathen. cap. 10.

ITaque eum quem ebrium fuisse constiterit vt ordo patitur, aut triginta dierum spatio a communione statuimus submouendum, aut corporali dandum supplicio.

Quod vino inebriari non liceat, sed fugiendum sit. Ca. XII.

Ex dictis Augustin.

FVge vinum velut venenum, ne ebrietas superet te, expoliatumque virtutibus te nudum efficiat. Vinum enim, vt sancta scriptura dicit, apostatare facit etiam sapientes. Attẽde Noe virũ sapientẽ & sanctũ, quomodo per ebrietatẽ nuda-

nudatus est dormiens. Attende & Loth patriarcham, qui per ebrietatem impudenter se commiscuit filiabus. Hinc beatus Basilius dicit: Multi per vinum a dæmonibus capti sunt: nec est aliud ebrietas, quã manifestissimus dæmon. Hinc propheta ait. Fornicatio & ebrietas aufert cor. Ebrietas enim perturbationem parit, gignit mẽtis furorem, & flammã suscitat libidinis, Apostolo teste: Nolite inebriari vino, in quo est luxuria. Si quis autem contra hæc fecerit sanctorum statuta, dignam ac longam agat pœnitentiam: quia vnum est ex his peccatis, quæ hominem a regno Dei separant, dicente apostolo Paulo: Neque ebriosi regnum Dei possidebunt.

De illis qui per ebrietatem vomitum faciunt. Cap. XIII.

Ex pnïali Romano.

QVi per ebrietatem vomitum facit, si pſbyter aut diaconus est, XL. dies pœniteat. Si monachus, XXX. dies, si clericus, XX. dies, si laicus, XV. dies.

De eadem re. Cap. XIIII.

Ex pnïali Bedæ presbyteri.

LAicus si per ebrietatem vomitum facit, tres dies a carne, & vino, & ceruisa abstineat.

De illis qui per superbiam alios inebriant. Cap. XV.

Ex eodem

SI quis per nequitiam alium inebriat, quadraginta dies pœniteat. Quod si in cõsuetudine habuerit, communione priuetur, donec digne pœniteat, & emendationem promittat.

Quod fugienda sit ebrietas. Cap. XVI.

Ex decret. Clementis pap. ca. 35

EBrietatẽ oppido prohibebat propheta, & ebriosos corpore & animo mortuos esse prædicabat. De quibus per exemplum aiebat: Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, & potãdum vsq; ad vesperam, vt vino æstuetis. Cithara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum in conuiuijs vestris, & opus domini non respicitis, nec opera manuum eius consideratis. Et iterum: Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem, qui iustificatis impium pro muneribus, & iustitiã iusti aufertis ab eo. Propter hoc sicut deuorat stipulam lingua ignis, & calor flammæ exurit, sic radix eorum quasi fauilla erit, & germen eorum vt puluis ascendet. Abiecerũt enim legem domini exercituum, & eloquium sancti Israël blasphemauerunt. Ideo iratus est furor domini in populo suo, & extendit manum suam super eum, & percussit eum, & conturbati sunt montes, & facta sunt morticina eorum quasi stercus in medio platearum. In omnibus his non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extenta.

Item de ebrietate. Cap. XVII.

S. Isidor. dicit.

ESca crapulam, potus ebrietatem generant. Ebrietas autem perturbationem gignit mentis, furorem cordis, flammam libidinis. Ebrietas ita mentem alienat, vt vbi sit nesciat. Vnde etiam malum non sentitur, quod per ebrietatem committitur. Verum est quod iuxta prophetam dicitur: Fornicatio & ebrietas auferet cor. Fornicatio enim, sicut ait Salomon, infatuat sapientem. Ebrietas, sicut in Loth sensus rationem captiuat.

Vnde

Vnde & in Prouerbijs: Potentes, inquit, qui iracundi sunt, vinum nõ bibant, ne quum biberint obliuiscantur sapientiam. Plerisq; laus est multum bibere, & non inebriari. Audiant hi aduersum se dicentem prophetam: Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscẽdam ebrietatẽ. Vino multo deditos, & luxuriose viuentes, Esaias sic arguit, dicens: Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, & potandum vsq; ad vesperam, vt vino æstuetis. De talibus & alio loco dicitur: Væ tibi ciuitas cuius rex iuuenis est, & cuius principes mane comedent. Multi enim a mane vsque ad solis occubitum, ebrietati & gulæ, voluptatibus seruiunt, nec intelligunt cur nati sunt: sed consuetudine beluina detenti, luxuriæ tantum tota die, epulisque inseruiunt. Clamat Ioel propheta, his qui ebrietati deseruiunt, dicens: Expergiscimini ebrij, & flete, & vlulate, omnes qui bibitis vinum in dulcedinẽ. Quo testimonio non ait tantum flete omnes qui bibitis vinum, vt bibere omnino non liceat, sed adiecit in dulcedinem, quod ad voluptuosam pertinet, & prodigam effusionem. Nam quãtum satis est necessitati edocet Timotheum bibere Apostolus dicẽs. Vino modico vtere. Non solum ex vino inebriantur homines, sed etiam ex cæteris potandi generibus quæ vario modo cõficiuntur. Vnde & Nazaræis qui se sanctificabant domino præceptum est, vinum & siceram non bibere: vtraq; enim statũ mentis euertunt & ebriosos faciũt. Luxuriam quippe carnis vtraque æqualiter gignunt. Quidam continentes sicut panem cum pondere edunt, ita & aquam cum mensura sumunt, asserentes ad castimoniam carnis etiam abstinentiam cõuenire

FINIS Libri decimiquarti.

INDEX CAPITVLORVM LIBRI

Decimiquinti.

Vt

Indicis Capitulorum FINIS.

D. BVR.

D. BVRCHARDI
ECCLESIAE VVORMACIENSIS
Episcopi, de Laicis, Decretorum
Liber XIIII.

ARGVMENTVM LIBRI.

¶ Libro hoc de Laicis omnis conditionis tractatio instituitur, tam de his qui præsunt, vt Imperatoribus, regibus, principibus, quàm his qui horum imperio subiecti sunt.

Episcopi cū impositam a Deo sibi curam in populis habeant, pauperum oppressores non ferant. Cap. I.

Ex concil. Toletan. 5 cap. 32. EPiscopi in protegēdis populis ac defendendis, impositam a Deo sibi curam nō ambigant. Ideoq; dū conspiciunt iudices ac potētes pauperum oppressores existere, prius eos sacerdotali admonitione redarguant, & si contempserint emendare, anathematizentur.

De illis qui in episcopijs prædam fecerint. Cap. II.

Ex concil. Carthagi. cap. 8. VT si quis quemlibet expoliauerit, & admonente episcopo non reddiderit, excommunicetur.

Vt episcopi potestates admoneant, vt pauperes non opprimant. Cap. III.

Ex concil. Aurelian. cap. 4. VT iudices aut potestates qui pauperes opprimunt, si commoniti a pontifice suo non emēdauerint, excommunicentur.

De eadem re. Cap. IIII.

Ex concil. Mogunti. cap. 8. VT episcopi potestatem habeant res ecclesiasticas præuidere, regere, & gubernare, atque dispensare, secundum canonum autoritatem. Volumus vt laici in eorū ministerio obediant episcopis ad regendas Ecclesias Dei, viduas & orphanos defendendos, & vt obedientes sint eis ad eorum Christianitatem seruandam, & episcopi consentientes comitibus & iudicibus ad iustitias faciendas, & vt nullatenus per aliquorum mendacium, vel falsum testimonium, neq; periurium, aut per præmium lex iusta in aliquo deprauetur.

De secularibus Ecclesiam vel clericum iniuste calumniantibus. Cap. V.

SI quis secularium pro calumnia Ecclesiam aut clericum fatigare tentauerit, & euictus fuerit, ab Ecclesiæ liminibus & catholicorum communione, nisi digne pœnituerit, arceatur. Ex concil. Agathensi cap. 32.

Vt contemptores canonum excommunicentur. Cap. VI.

VT laici cōtemptores canonū excommunicētur: clerici honore priuentur. Ex concil. Carthagi. cap. 15.

De præuaricatoribus diuinarum legū.

Cap. VII.

Ex concil. apud Lauriacũ, c. 10

SI quis publicus diuinę legis pręuaricator, vel pro manifestis criminibus sanctorum canonum contemptor repertus fuerit, ac sanctorum patrum constitutionibus contradictor, & si monitionibus episcopalibus obtemperare distulerit, anathematizetur.

Quod non liceat Imperatori, vel cuiquam potentum, aliquid agere contra diuinum mandatum. Cap. VIII.

Ex decret. Adriani papę, c. 16

NOn licet ergo Imperatori, vel cuiquam pietatē custodienti, aliquid contra mandata diuinitatis præsumere, nec quicquam q̄ Euangelicis propheticisq́; seu apostolicis regulis obuietur agere. Iniustũ enim iudicium, & diffinitio iniusta, regio metu, vel iussu a iudicibus ordinata nō valeat: nec quicquam quod contra Euangelicam & propheticam, aut apostolicam doctrinam, constitutionemq́; eorum siue sanctorum patrum actum fuerit, stabit: & quod ab infidelibus aut hęreticis factum fuerit, omnino cassabitur.

Vt nemo cōtra canones esse præsumat. Cap. IX.

Ex concil. Triburiēsi cap. 10.

VT constitutiones contra canones & decreta præsulum Romanorum, vel bonos mores nullius sint momenti.

De imperatoria lege. Cap. X.

Ex decret. Pij papæ, cap. 3.

LEx imperatorum nō est supra legem Dei, sed subtus.

Quando canonica ventilantur, nisi sint religiosi, laici non intersint. Cap. XI.

Ex concil. Cabillon. cap. 6.

QVando ea quę canonica sunt ventilantur, vel quando regularia examinantur, neq; aliquos laicos interesse nisi religiosos oportet: & nisi hos tantummodo qui in propria appellantur persona.

Vt laici in synodo, nisi clericis iubentibus, docere non audeant. Ca. XII.

Ex concil. Carthagi. cap. ult.

LAici in synodo p̄sentibus clericis, nisi ipsis iubentibus, docere non audeant.

Vt populus sit docendus, non sequendus. Cap. XIII.

Ex decret. Celesti. papæ, cap. 11

DOcendus est populus, non sequendus: nosq́; si nesciunt qd liceat, quidve non liceat commonere, non his consensum præbere debemus. Quisquis vero conatus fuerit tentare prohibita, sentiet censuram canonicam minime defuturam.

De illo qui contra decretum episcopi venerit. Cap. XIIII.

Gregor. dicit.

SI quis venerit contra decretum episcopi, ab Ecclesia abijciatur.

Admoneatur imperator, vt constitutis apostolicæ sedis obtemperet. Cap. XV.

Ex decret. Anasta. papæ.

ILlud vero peculiarius pro amore imperij vestri, & beatitudine quā consequi poterit regnum, pro apostolico officio prædicamus, vt sicut decet, & spiritus sanctus dictat, monitis nostris obedientia prębeatur, vt bona om̄ia vestra respublica consequatur, sicut in Exodo promittitur: Si audieris vocem domini Dei tui, & quæ placēt feceris coram eo, & obedieris præceptis eius, & custodieris omnem iustitiam eius, om̄em infirmitatem quam importaui Ægyptijs, nō importabo in te. Ego enim sum dominus, qui saluum facio te. Et illic iterum tuba potentissima canitur: Et nunc Israël, quid dominus Deus tuus postulat a te aliud, quam vt timeas dominum Deum tuum, & ambu-

ambules in omnibus vijs eius, & diligas eũ, & seruias domino Deo tuo ex toto corde, & ex tota mente tua: Custodi pręcepta domini Dei tui & iustitias, quas ego mandabo tibi. Hæc me suggerentem frequentius, non spernat pietas tua, ante oculos habens domini in Euangelio verba: Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit: & qui me spernit, spernit eum qui me misit. Nam & Apostolus concinens saluatori nostro, ita loquitur: Quapropter qui hęc spernit, non hominem spernit, sed Deum, qui dedit spiritum suum sanctum in nobis. Pectus clementiæ vestræ, sacrariũ est publicę felicitatis, vt per instantiam vestram, quã velut vicarium præsidere iussit in terris, Euangelicis, apostolicisq; præceptis non dura superbia resistatur, sed per obedientiam quæ sunt salutifera compleantur.

Generalis admonitio regũ. Cap. XVI.

Ex regist. ad Adilbercũ regẽ Francorũ, cap. 164.

PRopter hoc omnipotens Deus bonos quoq; ad populorum regimina perducit, vt per eos omnibus, qbus prælati fuerint, dona suæ potestatis impẽdat: q̃d in Anglorũ gente factum cognouimus, cui vestra gloria idcirco est pręposita, vt bona quæ vobis concessa sunt, etiam subiectæ vobis genti superno beneficio restaurentur. Et ideo gloriose fili eam, quam accepisti diuinitus, gratiam solicita mente custodi, Christianam fidẽ in populis tibi subditis extendere festina: zelum rectitudinis tuæ, in eorum conuersione multiplica, idolorum cultus insequens, fanorum ædificia euerte: Subditorũ mores in magna vitæ mundicia, exhortando, terrẽdo, corrigendo, & boni operis exẽpla mõstrando ædifica, vt illum retributorem inuenias in cœlo, cuius nomen atq; cognitionem dilataueris in terra. Ipse enim vestræ quoq; gloriæ nomen, etiam posteris gloriosius reddet, cuius vos honorem quæritis, & reseruatis in gentibus. Sic eñ Constantinus quondam pijssimus imperator, Romanam rempub. a peruersis idolorum cultibus reuocans, omnipotenti Deo nostro Iesu Christo secum subdidit, seq; cum subiectis populis tota ad eum mente conuertit. Vnde factũ est, vt antiquorum principũ nomen, suis vir ille laudibus vinceret, & tãto in opinione præcessores suos, quanto & in bono opere superaret. Et nunc itaq; vestra gloria cognitiõem vnius Dei, patris, & filij, & spiritus sancti, regibus ac populis sibimet subiectis festinet infundere, vt antiquos gentis suæ reges, laudibus ac meritis transeat: & quanto in subiectis suis etiam aliena peccata deterserit, tanto etiam de peccatis proprijs ante omnipotentis Dei terribile examen securior fiat. Præterea scire vestram gloriam volumus, q̃a, sicut in scriptura sacra ex verbis domini omnipotẽtis agnoscimus, pręsentis mundi iã terminus iuxta est, & sanctorum regnum venturum est, quod nullo vnquã poterit fine finiri. Appropinquãte aũt eodem mũdi termino, multa imminẽt quę antea non fuerunt, videlicet immutationes aeris, terroresq; de cœlo, & cõtra ordinationem temporũ tem-

pestates, bella, fames, pestilentiæ, terræmotus per loca, quæ tamen non omnia nostris diebus ventura sunt, sed post nostros dies subsequẽtur. Vos itaq; si qua ex his euenire in terra vestra cognoscitis, nullo modo vestrum animum perturbetis: quia idcirco hæc signa de fine seculi præmittũtur, vt de animabus nostris debeamus esse soliciti, de mortis hora suspecti, & venturo iudici in bonis actibus inueniamur esse præpositi.

Alia admonitio principũ. Cap. XVII.

Ex regist. ad Iustinũ imperato. Siciliæ. c. 2

QVod lingua loquitur, attestatur conscientia, quia dudum vos & nullius dignitatis occupationibus implicatos multum dilexi, multumq; veneratus sum. Ipsa nãque incessus vestri modestia quibusdam conatibus exigebat, vt diligi etiam a nolente debuisset. Et cũ vos venisse ad administrandã prę turam Sicilię audirẽ, valde gauisus sum: & quia quandam inter vos atq; ecclesiasticos simultationẽ subrepere cõperi, vehementissime contristatus sum. Nunc vero q̃a & vos administrationis cura, & me studium huius regiminis occupat, in tãtũ nos recte diligere specialiter possumus, in quantũ generalitati minime nocemus. Vnde per omnipotentem dñm rogo, in cuius tremendo iudicio nostrorum actuũ posituri rationem sumus, vt eius respectum semꝑ gloria vestra ante oculos habeat, & nunq̃ quodlibet, ex q̃ inter nos vel parua dissensio proueniat, admittat. Nulla vos lucra ad iniustitiã pertrahant. Quam sit vita breuis aspicite, ad quẽ quandoq; ituri estis iudicẽ, qui iudiciariã potestatẽ geritis, cogitate. Solerter ergo intuendũ est, q̃d cuncta lucra hic relinq̃mus, & solas dispensatiouũ lucrorũ causas, nobiscum ad iudiciũ deportamus. Illa ergo nobis sunt cõmoda quærenda, quæ nequaq̃ mors adimat, sed mansura in perpetuũ præsentis vitæ finis ostendat.

Itẽ adhortatio principum Cap. XVIII.

Ex re. Gre. ad Gennadiũ Patriciũ & Exarchum. cap. 73

SI non ex fidei merito, & Christianæ religionis gratia tantæ excellentiæ vestræ bellicorũ actuum prosperitas eueniret, nõ summopere miranda fuerant, cũ sciamus hæc etiam antiquis bellorũ ducibus fuisse concessa. Sed cũ futuras Deo largiente victorias non carnali prouidentia, sed magis orationibus præuenitis, fit vt hoc in stuporem veniat, q̃d gloria vestra non terreno cõsilio, sed Deo desuꝑ largiẽte discedat. Ibi eñ meritorum vestrorũ loquax non discurrit opinio, quæ & bella vos frequẽter appetere, nõ desiderio fundendi sanguinis, sed dilatãdæ causa reipublicę, in qua Deum coli conspicimus, loqueretur, quatenus Christi nomen per subditas gentes, fidei prædicatione circũquaq; discurreret. Sicut enim exteriora vos virtutũ opera eminentes in hac vita constituunt: ita & interiorũ ornamẽta, ex corde mũdo ꝓcedẽtia, in futura vita cœlestiũ gaudiorum participatione glorificant.

Qualiter studendum sit regibus, sacerdotũ vel populi peccata vlcisci. Cap. XIX.

Ex re. Grego. ad Brunihildam reginam Francorũ, cap. 271.

CVm scriptum sit, iustitia eleuat gentem, miseros autẽ populos facit peccatum, tũc regnum

stabiliri

ſtabiliri creditur, cum culpa quæ cognoſcitur, citius emẽdatur. Multorum igitur ad nos relatione peruenit, quod dicere ſine afflictione cordis nimia nõ valemus, ita quoſdam ſacerdotes in illis partibus impudice ac nequiter conuerſari, vt & audire nobis obprobriũ, & lamentabile ſit referre. Ne ergo poſtquã huius nequitiæ hucuſq; ſe tetendit opinio, aliena prauitas aut noſtram animam, aut veſtrum regnum peccati ſui iaculo feriat, ardẽter ad hęc debemus vlciſcenda conſurgere, ne paucorum fames, multorum eſſe poſſit perditio. Nam cauſa ſunt ruinę populi, ſacerdotes mali. Quis enim pro populi peccatis ſe interceſſor obijciat, ſi ſacerdos qui exorare debuerat grauiora committat? Sed quoniam eos quorum hęc locutio eſt inſequi, nec ſolicitudo ad requiſitionem, nec zelus excitat ad vindictã: ſcripta ad nos veſtra diſcurrant, vt perſonam ſi præcipitis cum veſtræ autoritatis aſſenſu tranſmittamus, quæ vna cum alijs ſacerdotibus hæc & ſubtiliter quęrere, & ſecundum Deum debeat emendare. Nec enim diſſimulanda ſunt quæ dicimus: quia qui emendare poteſt & negligit, participem ſe proculdubio delicti conſtituit. Prouidete ergo animæ veſtrę, prouidete nepotibus quos cupitis regnare feliciter, ꝓuidete prouincijs, & priuſquam creator noſter manum ſuam ad feriendum excutiat, de correctione huius ſceleris ſtudioſiſſime cogitate, ne tanto poſtmodum acrius feriat, quãto modo diutius & clementer expectat. Scitote autem quia magnũ Deo noſtro ſacrificiũ placationis offeretis, ſi tãti labem facinoris, de veſtris citius finibus amputatis. Datum die X. Calend. Iulij. Indict. quarta.

De eadem re. Cap. XX.

Ex re. Gre. ad Tendericũ regẽ Francorũ, cap. 73.

EXcellentiæ veſtræ index cordis epiſtola, quanta in vobis fulgeat cum regia poteſtate prudẽtia, ita luculenti copia ſermonis edocuit, vt dubium eſſe nõ valeat, quicquid laudabile de vobis fama narrauerit. Et quoniam adhortationẽ noſtrã regijs animis, per laudis prędicamenta placuiſſe ſignaſtis, vt quicquid ad Dei noſtri cultũ, quicquid ad Eccleſiarum reuerentiam, quicquid ad honorẽ pertinere cognoſcitis ſacerdotum, ſtudioſe ſtatui, & velitis in omnibus cuſtodire, iterata vos per veſtram mercedem adhortatione pulſamus, vt congregari ſynodum iubeatis, & ſicut dudum ſcripſimus, corporalia ſacerdotibus vitia, & ſymoniacæ hæreſis prauitatem, omnium epiſcoporum definitione damnari, atq; a regni veſtri amputari finibus faciatis, nec plus illis per pecuniam obtinere, quã præcepta dominica præcipiunt permittatis. Nam dum omnis auaritia idolorũ ſit ſeruitus, quiſquis hãc in dandis honoribus & maxime eccleſiaſticis vigilanter non præcauet, infidelitatis perditioni ſubijcitur, etiam ſi tenere fidem quã negligit videatur. Sicut ergo contra exteriores hoſtes, ita quoq; contra interiores animarum aduerſarios ſtudete eſſe ſoliciti, vt ꝑ hoc quod Dei noſtri inimicis fideliter repugnatur, & hic feliciter ipſius pro-

protectione regnetis, & ad æterna postmodum gaudia eius duce gratia veniatis.

Quod multorum ſolamen ſit, ſi prudētes viri regibus adhęreant. Cap. XXI.

Ex re. Grego ad Aſclepiodotū Patricium Anglorū. cap. 71.

PRudentes viros, ſicut eſtis, regibus adhærere, multorum ſolamen eſt. Nā dū pręſtari ſibi locū ad animæ datū vtilitatē intelligūt, certum eſt, qa mercedis cauſas alias vbi inueniunt non præponunt.

Vt regum aduerſarij excommunicentur. Ca. XXII.

Ex concil. apud Lauriacū, c. 13.

SI quis poteſtati regiæ, quæ non eſt iuxta Apoſtolū niſi a Deo, contumaci & inflato ſpiritu contradicere, vel reſiſtere prǽſumpſerit, & eius iuſtis & rationabilibus imperijs ſecundum Deum & autoritatē eccleſiaſticam obtemperare noluerit, anathematizetur.

De illis qui principi non obedierint. Cap. XXIII.

Ex concil. Toletan.

IN libro Regum legitur: Qui nō obedierit principi, morte moriatur. In concilio autem Agathenſi præcipitur, vt anathematizetur.

De illis qui in aduerſitate propriæ gentis aut patriæ culpabiles inueniuntur. Cap. XXIIII.

Ex eodem

NObis igitur ratio perſuaſit ſynodalis decernere, vt qcunq; laicorum aduerſitate propriæ gentis aut patriæ, vel regiæ poteſtatis ad exteras partes ſe conferendo noxius fuerit vltra repertus, perpetua ſit excōmunicatiōe dānatus, & nunquam illi præter in vltimo mortis ſuæ cōmunio tribuatur.

Vt nullus præſumat principe viuente, alium eligere regem. Cap. XXV.

Ex eodem cōcilio. 7. cap. 17.

QVanquam in concilio anteriori quod anno primo glorioſiſſimi principis noſtri habitum eſt, de huiuſmodi re fuerit promulgata ſententia: tamen placet iterata iuxta quod conuenit cuſtodire. Itaque regis vita conſtante, nullus ſibi aliquo opere vel deliberatione, ſeu cuiuſcunque dignitatis laicus, ſeu gradu epiſcopatus, presbyterij, aut diaconij conſecratus, cæteriq; clericatus officijs deditus, futurū regem prouideat, contra viuentis regis vtilitatem, & proculdubio voluntatem, blandimento vel ſuaſione per eandem ſpem aut alios in ſe trahat, aut ipſe in alium acquieſcat. Iniquū enim & valde execrabile a Chriſtianis debet haberi, futuri temporis illicitis proſpicere, & vitæ ſuæ ignaros ventura diſponere. Quod ſi quiſquā iam talia iniqua deliberatione cum quocunq; eſt meditatus, hoc ſibi nouerit eſſe ſacerdotali moderatione conceſſum, vt ſi venialiter poſcit, hoc ſine mora præſentis principis auribus ſtudeat publicare. Si autem obtineat & deliberationis ſuæ machinamenta noluit dicere, peſſimo plectatur anathemate.

Vt nemo intendat in interitum regis. Cap. XXVI.

Ex eodem cap. 18.

IAm quidem in antecedenti vniuerſali ſynodo, ſaluti noſtrorum principum cōſtat eſſe conſultum, ſed libet iterare bene ſancita, & digna autoritate munire ſalubriter ordinata. Ideoq; conteſtamur coram Deo, & omni ordine angelorum, coram prophetarū atq; apoſtolorū, vel om̄ium martyrū choro, coram omni catholica Eccleſia, & Chriſtianorum cœtu, vt nemo intendat

in inte-

in interitum regis, nemo vitã principis nece attrectet, nemo regni eũ gubernaculis priuet, nemo tyrannica prçsumptione apicem regni sibi vsurpet, nemo quolibet machinamento in eius aduersitatem sibi cõiuratorum manum associet. Quod si in quopiam horum quisquã nostrorũ temerario ausu prçsumptor extiterit, anathemate diuino percussus, absq; vllo remedij loco, habeatur condẽnatus çterno iudicio.

De fidelibus regũ. Cap. XXVII.

Ex eodem PRoinde decreuit conciliũ sanctum, omnes qui pro fideli obsequio, & syncero seruitio, voluntatibus vel iussis paruerint principis, totaq; intentione salutis eius custodiam vel vigilantiam habuerint regni, a successoribus nec a dignitate nec a rebus pristinis causa repellantur iniusta: sed & nũc ita pro vnius cuiusq; vtilitate principis moderẽtur discretione, sicut eos prospexerit necessarios esse patriæ, & sic illis impartiatũ benignitas, vt in cæteris maneat gratia & potestas, quatenus ita omnia in rebus iuste conquisita lucrent, vt posteris relinquẽdi, vel quibus voluntas eorum decreuit, conferendi, spontaneo fruantur arbitrio. Cçterũ, si infidelis quisquam in capite regio, aut inutilis in rebus commissis extiterit, in clementiç vestræ manu posteritatis nutu cõstet huiusmodi moderatio. Fas est enĩ indubium deducere ius potestatis, cui omnium gubernatio superno constat delegata iudicio. Quod si post eius discessum quispiam repertus fuerit vitæ fuisse infidelis, quicquid largitate ipsius in rebus habuit conquisitis careat, confiscandum, & fidelibus largiendum.

De regum sobole. Cap. XXVIII.

SIcut insolẽtia malorum regum odiosa semper & execrabilis existit subiectis: ita bonorum prouida vtilitas amabilis efficitur populis. Quocirca qs ferat, aut qs talem errantem Christianum videat, qui regiam sobolem, aut posteritatem conetur expoliare rebus, aut priuare dignitatibus? Quod deinde ne fiat, generalis promatur principis filijs sententia nostra, id est, de præsentis excellẽtissimi Cintilani regis posteritate dentur apta a nobis decreta, vt ea quæ synodus præterito anno in hac Ecclesia habita constituit, circa omnem posteritatem eius vniuersitas regni sui conseruet, hoc est, vt præbeatur filijs eius dilectio benigna & firma, & tribuantur, vbi loci opportunitas exhibuerit, defensiones ad adminicula iusta: ne de rebus iuste profligatis, aut parentum dignitate procuratis, vel largitate principum aut alicuius impensis, aut etiam pro pietate debitis, fraudentur qualibet in sidia calliditatis, neve a quoquam lædendi eos præbeantur argumenta machinationis: quia dignum est, vt cuius regimine habemus securitatem, eius posteritati decreto cõcilij impertiamus quietem. Ex eodem cap. 16.

Quod quicquid commotus animus fecerit, hoc iustum putet. Cap. XXIX.

OMnipotenti Deo reus est, qui serenissimo dño in omĩ q̃d agit & loquitur purus non est. Ego Ex re. Gre. ad Mauriciũ Augustum, c. 13.

 autem

autem indignus pietatis vestræ famulus, in hac suggestione mea, neque vt episcopus, neque vt seruus iure reipublicæ, sed iure priuatæ loquor, quia serenissime domine, & illo iam tempore dominus meus fuisti, quando adhuc dominus omnium non eras. Illa præpositorum solicitudo vtilis, illa est cautela laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor sibi nil vindicat. Restringenda ergo sub ratione potestas est, nec quicquam agendum prius, quam concitata ad tranquillitatem mens redeat. Nam commotionis tempore, iustum putat ira quod fecerit.

Quod laici presbyteros, qui Ecclesias illorum tenent, non aliud quam diuinum officium facere cogant. Cap. XXX.

Ex dictis Augustin.

ADmoneo vos dilectissimi Deum timere, sacerdotes honorare, reddentes eis debitum sanctitatis, vt vobis adiuuantibus ipsi inconturbati valeant atque securi salutaria prædicare, & regulam atque vigorem ecclesiasticum conseruare, ita vt clerici omnes suis subiaceant episcopis, & ab illis doceantur. Pręceptum quippe est a domino: Reddite quę sunt Cęsaris, Cęsari, & quę sunt Dei, Deo. Apostolicum pręceptum vobis mando, vt nullus secularis clericum in suum habeat obsequium, sed illi cuius signaculum in capite habet, mente deseruiat & corde, educatus in his quæ a suo præcipiuntur episcopo. Detestabile est enim & iniquum opus, clericū in ludis inueniri, aut cum accipitribus vel venationibus degere vitam, tantisque scenicis causis sauciatum, ad episcopatum aut presbyterium, vel quibuslibet sacerdotalibus officijs accedere, non bonis, sed malis vitijs plenum. Scriptum namque est: Qui diligitis dominum, odite malum. Nam & hoc hortamur Christianitatem vestram, vt iuxta sanctorum canonum instituta, nec Ecclesijs a vobis fundatis aliunde veniens presbyter suscipiatur, nisi a vestræ Ecclesiæ fuerit episcopo cōsecratus, aut ab eo per commendatitias literas suscipiatur. Multi enī sibimetipsis mendaces, multoties serui cuiusquam fugam arripientes, dominis suis semetipsos quasi consecratos presbyteros annunciant, dum non sint. Sunt autem ministri diaboli & non Dei, & qui eos suscipiunt similiter: quia scriptum est: Videbas furem, & cum eo currebas, &c.

Vt Iudæi super Christianos nō ponantur. Cap. XXXI.

Ex concil. Meldens. cap. 3.

NE Iudæi administratorio vsu sub ordine villicorum atque actorum Christianam familiam regere audeant, nec eis hoc a quoquam fieri pręcipiatur. Si quis vero contra hæc agere præsumpserit, si episcopus, presbyter, aut diaconus fuerit, proprio summoueatur gradu: si vero monachus fuerit, communione priuetur. Similiter & laicus. Et si perseuerauerint inobedientes, anathematizentur.

Quod sancta Ecclesia vnum patrem habeat in cœlis. Cap. XXXII.

Ex concil. Cabillon. cap. 51.

QVia ergo constat in Ecclesia diuersarū conditionū homines esse, vt sunt nobiles, & ignobiles, serui, coloni, inquilini, & cætera huius-

huiuſcemodi nomina oportet, vt q̄cunq; eis p̄lati ſunt, clerici, ſiue laici, clementer erga eos agant, & miſericorditer eos tractēt, ſiue in exigendis ab eis operibus, ſiue in accipiendis tributis, & quibuſdā debitis, ſcientq; eos fratres ſuos eſſe, & vnum patrem habere Deū, cui ſic clamāt: Pater noſter qui es in cœlis, vnam matrem ſanctā Eccleſiā, quæ eos in temerato ſacri fontis vtero gignit. Diſciplina igitur eis miſericordiſſima, & gubernatio opportuna adhibenda eſt. Diſciplinæ indiſciplinate viuendo, autorē ſuum offendūt. Gubernationes in quotidianis vitæ cōmeatibus prælatorū adminiculo deſtitutę fatiſcunt.

De illo qui pro catholica fide tribulationes patitur. Cap. XXXIII.

Ex concil. Carthagi. cap. 43.

CHriſtianum catholicum, qui pro catholica fide, & pro eccleſiaſticis rebus, & Chriſtiana religione tribulationes patitur, omni honore a ſacerdotibus honorandum, etiam & per diaconum victus ei miniſtretur.

De hæredibus ſi iuſſa teſtatoris non impleuerint, vt epiſcopus adimpleat. Cap. XXXIIII.

Ex concil. Moguntí. cap. 1.

SI hæredes iuſſa teſtatoris nō adimpleuerint, ab epiſcopo loci illius omnis res, quę his relicta eſt, canonice interdicatur cum fructibus & cæteris emolumentis, vt vota defuncti impleantur.

Vt laici quamuis religioſi eccleſiaſtica non diſponant. Cap. XXXV.

Ex eodem cap. 5.

LAicis, quamuis religioſis, nullo modo de eccleſiaſticis facultatibus aliquid diſponēdi vnquam attribuatur facultas.

De illis qui res Eccleſiæ a regibus petunt. Cap. XXXVI.

Ex concil. Lugdunē. cap. 11.

QVi res Eccleſiæ petunt a regibus, & horrendæ cupiditatis impulſu egentium ſubſtantiam rapiunt irrita habeātur quę obtinēt, & a communione Eccleſiæ, cuius facultatem auferre cupiunt, excludantur.

De eo ſi epiſcopus eccleſiaſticum, & comes ſeculare placitum vna die condixerint. Cap. XXXVII.

Ex concil. Triburie. cui interfuit rex Arnolphus. cap. 9.

CVm autem epiſcopus Eccleſiam a dn̄o Deo ſibi cōmiſſam regēs, epiſcopatū circūeundo preuxerit, & placitū canonice conſtitutū decreuerit, populūq; ſibi cōmiſſum illo inuitauerit, atq; comes eadē die ſciēs placitū ab epiſcopo condictū, vel neſciens placitū cū populo ſuo cōdixerit, & bāno illuc venire p̄ceperit, placitū comitis oēs poſtponāt, & comes ipſe, idemq; populus poſt epiſcopum feſtine p̄gant, ſcientes ſe non illic ſeditioſa contentione decertare, ſed pro fide catholica inuigilare, nō cumulum pecuniarū, ſed lucrum congregare animarū. Vnde in eadem beati Clemētis epiſtola: Veſtrum, qui legatione domini fungimini, eſt docere populos: eorum vero eſt, vobis obedire in Deo. Et in epiſtola Alexandri papę ſucceſſoris Euariſti: Si qs aūt legationem veſtram impedit, non vnius ſed multorum profectū auertit. Et ſicut multis nocet, ita a multis eſt arguendus: & quia Dei cauſam impedit, & ſtatum Eccleſię conturbat, ideo a liminibus eius arceatur. Quapropter nullus comes, nullusq; iudex, nullus omnino in clericatu, vel ſeculari habitu conſtitutus, legationem epiſcoporum impe-

impediat, vel cõturbare præsumat. Vt autẽ vnanimitas & concordia sit inter episcopos & comites, placuit, vt si qs episcopus domi residens cõuentum populi esse voluerit, & comes nihilo minus in ipsa eadẽq; die placitum condixerit, effectum obtineat qui prior indicauerat. Salua tamen dignitate, & potestate episcopi.

De regibus bene regentibus. Cap. XXXVIII.

Ex dictis S. Isidor.

QVi intra seculum bene temporaliter imperat, sine fine in perpetuum regnat, & de gloria seculi huius, ad æternam transmeat gloriam. Qui vero praue regnũ exercent, post vestem fulgentem & lumina lapillorum, nudi & miseri ad inferna torquendi descendunt. Reges a recte agendo vocati sunt, ideoque recte faciendo regis nomen tenetur, peccando amittitur. Nam & viros sanctos proinde reges vocari in sacris eloquijs eo quod recte agant, sensusque proprios bene regant, & motus his resistentes sibi rationabili discretione componant. Recte igitur illi reges vocãtur, qui tam semetipsos, quam subiectos bene regendo modificare nouerunt. Quidam ipsum nomen regiminis, ad immanitatem transuertunt crudelitatis: dumq; ad culmen potestatis venerint, in apostasiam statim labuntur, tantoque se tumore mentis extollunt, vt cunctos subditos in sui comparatione despiciant, eosque quibus præesse contigit non agnoscant. Quibus cõgrue p Ecclesiasten dicitur: Ducem te constitui, noli extolli. Dum mundi reges se cæteris sublimiores sentiunt, mortales tamen se esse cognoscant: nec regni gloriam qui in seculo sublimantur aspiciant, sed opus quod secum ad inferos deportant intendant. Si ergo carebunt huius temporis gloria, illa agant, quæ post finem sine fine possideant. Dum Apostolus dicat: Non est potestas nisi a Deo. Quomodo per prophetam de quibusdam potestatibus dicitur: Ipsi regnauerunt, sed non ex me? Quasi diceret: Non me propitio, etiam sed me irato. Vnde inferius per eundem Prophetam dicit: Dabo, inquit, tibi regem in furore meo. Quo manifestius elucet bonam malamque potestatem a Deo ordinari: sed bonam propitius, malam iratus. Reges quando boni sunt, muneris esse Dei: quando vero mali, sceleris esse populi. Secũdum meritum enim plebium, disponitur vita rectorum, Testante Iob: Qui regnare facit hypocritam, propter peccata populi. Irascente enim Deo talem rectorem populi suscipiunt, qualem pro peccato merentur. Nonnunquam pro malitia plebis, etiam reges mutantur, & qui ante videbantur esse boni, accepto regno fiunt iniqui.

De eadem re. Cap. XXXIX.

Ex dictis eiusdem.

QVi recte vtitur regni potestate, ita se pręstare omnibus debet, vt quanto magis honoris celsitudine claret, tanto semetipso mentẽ humiliet, pponens sibi exẽplum humilitatis Dauid, qui de suis meritis nõ tumuit, sed humiliter sese deijciens dixit: Vilis incedam, & vilis apparebo ante Deũ, qui elegit me.

Qui

Qui recte vtitur regni potestate, formam iustitiæ, factis magis, quam verbis instituet. Iste nulla prosperitate erigitur, nulla aduersitate turbatur. Non innititur proprijs viribus,nec a domino recedet cor eius. Regni fastigium, humili præsidet animo. Nō eum delectat iniquitas, non inflammat cupiditas:sine defraudatione alicuius ex paupere diuites facit, & quod iuxta potestatem a populis extorquere poterat, sæpe misericordiæ clementia donat. Dedit Deus principibus præsulatum pro regimine populorum:& illis eos præesse voluit,cum quibus vna est eis nascendi moriendique conditio. Prodesse ergo debet populis principatus, non nocere, nec dominando præmere,sed condescendendo consulere:vt vere sit vtile hoc potestatis insigne,& donum Dei pro tuitione vtantur membrorum Christi. Membra enim Christi fideles sunt populi:quos dū ea potestate quam accipiunt optime regunt,bonā vtique vicissitudinem Deo largitori restituunt. Bonus rex facilius ad iustitiam a delicto regreditur, quam de iustitia ad delictum transfertur: Vt noueris hoc esse casum, illud propositum. In proposito eius esse debet,nunquam egredi a veritate: q̄d si casu titubare contigerit, mox resurgere.

De patientia regum. Cap. XL.

Ex dictis eiusdem. PLerūq; princeps iustus, etiam malorum errores dissimulare nouit. Nō quod iniquitati eorum cōsentiat, sed quod aptum tempus correctionis expectet,quando eorum vitia vel emendare valeat, vel punire. Multi aduersus principes coniurationis crimine deteguntur,sed probare volens Deus clementiā principum,illos male cogitare permittit,istos nō deserit. De illorū malo, bene istis facit:dum culpas quas illi agunt, isti mira patiētia indulgēt. Reddere malum pro malo, vicissitudo est iustitiæ. Sed qui clementiam addit iustitiæ, non malum pro malo culpatis reddit,sed bonū pro malo offensis impertit.

De delictis regū seu exemplis. Cap. XLI.

DIfficile est principem regredi ad melius,si vitijs fuerit implicatus. *Ex dictis eiusdē.* Populi enim peccantes, iudicem metuunt. Reges autem,nisi solo Dei timore,metuq; gehennæ coerceantur, liberi in preceps proruunt,& per abruptū licentiæ,in omne facinus vitiorū labuntur. Quanto quisq; in superiori cōstitutus est loco,tanto in maiori conuersatur periculo, & quanto splendoris honore quisq; celsior est,tanto,si delinquat,peccato maior est. Potentes enim,potenter tormenta patiuntur. Cui enim plus cōmittitur, plus ab eo exigitur,etiam cum mēsura pœnarum. Reges vitam subditorum facile exemplis suis, vel ædificant, vel subuertunt. Ideo principē non oportet delinquere,ne formā peccādi faciat peccati eius impunita licētia. Nam rex qui ruit in vitijs, cito viam ostēdit erroris. Sicut legitur de Hieroboam qui peccauit & peccare fecit Israel. Illius autē asscribitur,quicquid exemplo eius a subditis perpetratur. Sicut nonnulli bonorū principū Deo placita facta sequun-

quuntur, ita facile multi praua eorū exempla sectātur: pleriq; aūt apud iniquos principes necessitate magis quam voto mali existunt, dum imperijs eorum obediunt. Nonnulli autem sicut prompti sunt sequi reges in malum, sic pigri sunt imitari illos in bonum. Sæpe vnde mali reges peccant, inde boni iustificātur: dum præcedentium cupiditatem & malitiā corrigunt. Nam re vera peccatis eorū communicant, si q̄d illi diripuerunt, isti retētant. Cuius peccatum quisq; sequitur, necesse est vt eius pœnam sequatur. Neq; enim erit impar supplicio, cuius errore quisq; par est, ac vitio.

Quod reges legibus teneantur. Cap. XLII.

Ex dictis eiusdē.

IVstum est, principē legibus obtemperare suis. Tunc enim iura sua ab omnibus custodiēda existimet, quando & ipse illis reuerentiam præbet. Principes legibus teneri suis, ne in se posse damnare iura, quæ in subditis constituunt. Iusta enim vocis eorū autoritas, si quod populis prohibent, sibi licere non patiantur. Sub religionis disciplina seculi potestates subiectæ sunt. Et quamuis culmine regni sint prædit, vinculo tamen fidei tenentur. adstricti, vt fidem Christi suis legibus prædicent, & ipsam fidei prædicationem moribus bonis conseruent.

De disciplina regum in Ecclesia. Cap. XLIII.

Ex dictis eiusdem.

PRincipes seculi nonnunquam intra Ecclesiam potestatis adeptæ culmina tenent, vt per eandem potestatem, disciplinam ecclesiasticam muniant. Cæterum intra Ecclesiam potestates necessariæ non essent, nisi vt quod non præualet sacerdos efficere per doctrinę sermonem, potestas hoc imperet per disciplinæ terrorem. Sæpe per regnum terrenum, cœleste regnū proficit, vt qui intra Ecclesiam positi cōtra fidem & disciplinam Ecclesiæ agūt, rigore principum conterantur, ipsamq; disciplinam quam Ecclesię vtilitas exercere non præualet, ceruicibus superborū potestas principalis imponat, & vt bene rationem mereātur, virtute potestatis impertiat. Cognoscant principes seculi, Deo debere reddere se rationē, propter Ecclesiam quam a Christo tuendam suscipiunt. Nam siue augeatur pax & disciplina Ecclesiæ per fideles principes, siue soluatur, ille ab eis rationem exigit, qui eorū potestati suam Ecclesiam credidit.

Cur Deus alios ad libertatē, alios autē ad seruitutem discreuisset. Cap. XLIIII.

Item eiusdem

PRopter peccatum primi hominis humano generi pœna diuinitus illata est seruitutis, ita vt quibus aspicit non congruere libertatem, his misericordius irroget seruitutem: & licet per peccatum humanæ originis, tamen æquus Deus ideo discreuit hominibus vitam, alios seruos constituens, alios dominos: vt licentia male agendi seruorum, potestate dominantiū restringatur. Nam si omnes sine metu fuissent, quis esset qui a malis quempiam cohiberet? Inde & in gētibus principes regesq; electi sunt, vt terrore suo populos a malo coercerēt, atq; ad recte viuēdum legibus subderent. Quantum ad pœnæ rationem,

nem, non est personarum acceptio apud Deum, qui mūdi elegit ignobilia & contemptibilia, & quę non sunt, vt ea quae sunt destrueret, ne glorietur omnis caro, hoc est, carnalis potētia coram illo. Vnus enim dominus, ęqualiter & dominis fert consultum & seruis. Melior est subiecta seruitus, quam elata libertas. Multi enim inueniuntur Deo libere seruientes sub dominis constituti flagitiosis, qui & subiecti sunt illis corpore, praelati tamē sunt mente.

FINIS Libri Decimiquinti.

INDEX CAPITVLORVM LIBRI Decimisexti.

Indicis Capitulorum FINIS.

D. BVRCHARDI ECCLESIAE VVORMACIENSIS Episcopi, de Accusatoribus & Testibus, Decretorum Liber XVI.

ARGVMENTVM LIBRI.

¶ Libro hoc qualis iudex, accusatores, & testes esse debeant docetur, quæque pœnitentia sit iudicibus qui ad gratiam iudicant, calumniatoribus, & falsis testibus iniungenda.

De rectoribus Ecclesiarum, ne præcipites sint in dictandis sententijs. Cap. I.

Ex dictis Gregor. papæ.

SVmmopere pręcauere debent rectores Ecclesiarum, & qui publica iudicia exercent, vt in dictandis sentētijs nullatenus, leuitate aut furore ducti, sint præcipites, sed causis prius diligenter ventilatis, cum res quę ignorabatur pleniter ad notitiam venerit, tunc diuina & humana lex resoluatur, & secundū quod ibi constitutum est, remota personarum acceptione, definitiua proferatur sentētia. Hinc est quod Moses querelas populi semper ad dominum, tabernaculum ingressus, referebat, & iuxta quod dominus imperabat, iudicia proponebat: nimirum nos instituens, vt non ex corde nostro, sed ex præcepto diuino, condemnationis vel iustificationis sententiam proferamus.

Vt comites & iudices pro iudicio munera non accipiant. Cap. II.

Ex concil. Cabilon. cap. 21.

COmitibus vero & iudicibus hoc summopere cauendū est, vt iuste iudicent, & nequaquam in iudicio munera seu personas accipiant, dicente domino: Non accipias personam nec munera: quia munera excæcant oculos sapientium, & mutant verba iustorum: sed ministros, q̃s vicarios & centenarios vocant, iustos habere debēt, ne forte eorum auaritia aut rapacitate populus

pulus grauetur, & amissis facultatibus in paupertatem redigatur. Testes vero probatissimi & pauci de pluribus esse debent tales, de quorum fide non dubitetur. Multum autem prauorum testium cupiditate & falsitate respublica læditur.

De illis qui crimē obiecerint, & verum non probauerint. Cap. II.

Ex concil. Arausico, cap. 4

QVi crimē obijcit, sciat se probaturum re vera, vt ibi causa terminetur, vbi crimen admittitur, vt qui non probauerit quod obiecit, pœnam quam intulerit, ipse patiatur.

Quales ad testimonium accedere debeant. Cap. IIII.

Ex concil. apud Theodonis villa habito. ca. 3.

HOmicidæ, malefici, fures, sacrilegi, raptores, venefici, adulteri, & qui raptum fecerint, vel falsum testimonium dixerint, seu qui ad sortilegos magosque cucurrerint, nullatenus ad accusationem vel ad testimonium erunt admittendi.

Ne innocens pernicie accusantium maculetur. Cap. V.

Ex decret. Felicis papæ, ca. 15

DIgnum est vt vita innocentis non maculetur pernicie accusantium, adeo, vt quisquis a quolibet criminatur, non ante accusatus supplicio deputetur, quam accusator præsentetur, atque vt & canonū sententia erit exquiratur: vt si indigna ad accusandum persona inuenitur, ad eius accusationem non iudicetur.

Vt nullus describatur reus, priusquam conuincatur. Cap. VI.

Ex decret. Adriani papæ, c. 2.

IVdex criminosum discutiens, non ante sententiam proferat finitiuam, quam aut reus ipse confiteatur, aut per testes idoneos conuincatur.

Vt presbyteri suos parochianos in synodo accusare debeant. Cap. VII.

Ex concil. Moguntí. cap. 6.

IN sancto concilio decretum est, vt presbyteri suos plebesanos & accusare, & testimoniare possint. Si autē neglexerint, sui gradus periculo subiacebunt.

De illis qui conuicti fuerint aliquos ad falsum testimonium attraxisse. Cap. VIII.

Ex concil. Agigran. cap. 9.

SI quis conuictus fuerit aliquos ad falsum testimonium, vel per iurium attraxisse, aut per quamcunque corruptionem solicitasse, ipse quidem vsque ad exitum non communicet.

Vt res finita refricari non debeat. Cap. IX.

Ex concil. Moguntí. cap. 7.

DE his criminibus de quibus absolutus est accusatus, refricari accusatio non potest.

De illis qui à suis iudicibus pulsati nō fuerint. Cap. X.

Ex decret. Eusebij pap. ca. 10

PVlsatus ante suum iudicē causam dicat, & non ante suum iudicem pulsatus, si voluerit taceat: & vt pulsato, quoties appellauerit, induciæ dentur.

Vt nullus infamis religiosum Christianum accusare possit. Cap. XI.

Ex decret. Felicis papæ, cap. 7

NVlli infami & sacrilego de quocunque negocio liceat quādoque aduersus religiosum Christianum, quamuis humilis, seruilisque persona sit, testimōium dicere: nec de qualibet re, actione, inscriptione, Christianum impetere.

De falso teste quod non debeat impunitus abire. Cap. XII.

Ex dictis Augustin.

FAlsus testis, dicit Salomon, nō erit impunitus. Qui falsum testimonium profert contra proximum suum, extinguetur lucerna eius in die vltimo. Qui metu cuius-

ipse accusator de domo sua produxerit. Ad testimonium autem infra quatuordecim ætatis annos nullus admittatur.

Vt nullus clericus ad iudicem secularẽ alium clericũ accusare p̃sumat. Cap. XXI.

Ex concil. Matiscen. cap. 8.

VT nullus clericus ad iudicem secularem alium clericum accusare, aut ad causam dicẽdum trahere quocunq; modo præsumat: sed omne negocium clericorũ, aut in episcopi sui, aut presbyterorum cũ archidiaconi præsentia finiatur. Quod si quiscunq; clericus hoc implere distulerit, si iunior fuerit, vna minus de XL. ictus accipiat. Si vero honoratior, triginta dierum cõclusione mulctetur.

Vt nullus iudex secularis aliquem ecclesiasticorũ distringere p̃sumat. Cap. XXII.

Ex concil. Parisiensi cap. 10.

VT nullus iudicum, neq; presbyterũ, neq; diaconũ, aut clericum vllum, aut iuniores Ecclesię sine scientia pontificis per se distringat, aut condẽnare p̃sumat. Quod si fecerit, ab Ecclesia cui iniuriam irrogare dinoscitur, tam diu sit sequestratus, quousq; reatũ suum agnoscat & emendet.

Vt omnes causæ per autoritatem veritatis ventilandæ sint Cap. XXIII.

Ex dictis August. in libro de ciuitate Dei.

OMnes causæ primitus per autoritatẽ veritatis ventilandæ sunt. Quibus sint, cuius sint, q̃modo sint, quales sint, doctę aut indoctæ, paruæ, an magnæ, notę sint, aut ignotæ. Lõgi tẽporis an parui, aut antiqui hostis consuetudine repertæ sint. Hæc omnia iudex cũ æqualitate discernere debet.

De clericis in falso testimonio conuictis. Cap. XXIIII.

Ex concil. Epaonensi cap. 76

STatutum est, vt si quis clericus in falso testimonio conuictus fuerit, reus capitali crimine censeatur, & officij ordine degradetur.

De iudicibus. Cap. XXV.

Ex dictis S. Isidor.

AD delictum pertinet principum, qui prauos iudices contra voluntatem Dei populis fidelibus præferunt: Nam sicut populi peccatum delictũ est, quando principes mali sunt, sic principis est peccatum, quando iudices iniqui existunt. Bonus iudex sicut nocere ciuibus nescit, ita prodesse omnibus nouit. Alijs enim præstat censura iustitiæ, alijs bonitate. Qui iudicia sine personarum acceptione suscipit, non infirmat iustitiam auaritię flamma, nec studet auferre alteri, q̃d cupiat sibi. Boni iudices, iustitiam ad solam obtinendam salutem ęternam suscipiũt, nec eam muneribus acceptis distribuunt, vt dum de iusto iudicio tẽporalia iura nõ appetunt, præmio æterno ditẽtur. Omnis qui iuste iudicat, stateram in manu gestat, in vtroq; penso iustitiam & misericordiam portat: sed per iustitiã reddit peccati sententiam, per misericordiã peccati tẽperat pœnã: vt isto libramine quædã per æquitatem corrigat, quædam vero per miseratione indulgeat. Quod Dei iudicia oculis suis præponit, semp timẽs tremẽsq; in omni negocio reformidat, ne de iustitiæ tramite deuians cadat, & vnde nõ iustificatur, inde potius condemnetur.

De prauis iudicibus Cap. XXVI.

Ex dictis eiusdẽ.

NEminem stultorum vel improborum oportere iudicẽ esse. Nam stultus per ignauiã igno-

 ras

rat iustitiam, improbus per cupiditatem corrũpit ipsam quam dicit veritatem. Grauius lacerantur pauperes a prauis iudicibus, quã a crudelissimis hostibus. Nullus em̃ predo tam cupidus in alienis, quam iudex iniquus in suis. Latrones in accessis faucibus ac latebrosis iacẽtes insidias ponũt: isti palã rapacitatis auaritiæ seuiũt. Hostes in aliorũ sanguinẽ tantum intendũt: iudices q̃si crudelissimi carnifices ciuium, oppressione sua subiectorũ vitam extinguunt. Qui enim destruant multi sunt: rari sunt qui populos legũ moderamine regãt. Plerunq; & boni iudices sunt, sed ministros rapaces habent, horum figura, vt ait quidam, tanquam scilla pingitur, atq; describitur. Ipsa quidem humana specie, sed capitibus caninis accincta & circundata. Nõ aliter quibusdã potestatibus accidit, vt ipsorum humanitatem immanitas iniq̃rum sociorũ perturbet. Sæpe iudices praui, cupiditatis causa, aut differunt, aut peruertunt iudicia, nec finiunt cœpta partium negocia, quousque marsupia eorum qui causantur exhauriant. Quando enim iudicant, non causas sed dona desiderant, & sicut negligentes sunt in discussione causantium, sic in eorum damno soliciti sunt. Iudices praui, iuxta Prophetæ vocem, quasi lupi vespere non relinquunt in mane, hoc est, de præsentis vitæ tantum commodis cogitant, non de futuris. Vita enim ista vesperum: futura vero mane accipitur. Et bene ait quasi lupi, quia luporum more cũcta diripiunt, & vix pauca pauperibus derelinquunt.

De verbosis iudicibus & elatis. Cap. XXVII.

VErbosi iudices & elati, vt sapientes videantur, non discutiunt causas sed afferunt, sicque conturbant iudicij ordinem, dum suo non contenti officio, aliena præsumunt, quidam dum iudicare incipiunt irascuntur, ipsamque iudicij sententiam in insaniam vertunt, de quibus recte per prophetam dicitur, qui conuertunt in furorem iudiciũm. Qui iratus iudicat, in furorem iudicium mutat, & ante profert sententiam quam agnoscat. Furor in iudice, inuestigationem veri non valet attingere: quia mens eius turbata furore, ab inscrutatione alienatur iustitiæ. Iracundus iudex iudicij examen plene contueri non valet: quia caligine furoris non videt. Qui autem repulso furore discutit, facilius ad contuendam veritatem mentis serenitate consurgit: & sine vlla perturbatione, ad æquitatis intelligentiam peruenit. Ex libro Officiorũ S. Isidor.

De præmio remunerationis. Cap. XXVIII.

QVi recte iudicat, & præmium remuneratiõis expectat, fraudem in Deo perpetrat: quia iustitiam quam gratis impartiri debet, acceptione pecuniæ vendit. Bona male vtuntur: quia iuste pro temporali lucro iudicant. Tales quippe ad veritatem, non iustitiæ defensio, sed amor præmij prouocat. Quibus si spes nummi subtrahitur, confestim a iustitiæ confessione Ex eodem

one recedunt. Acceptio nūmorum præuaricatio veritatis est. Vnde et pro iusto dicitur: Qui excutit manus ab omni munere, iste in excelsis habitat. Diues muneribus cito corrumpit iudicem: pauper autem dum non habet quod offerat, non solum audiri cōtemnitur, sed etiam & contra veritatem opprimitur. Cito violatur auro iustitia, nullam que reus pertimescit culpā, quam redimere nummis existimat. Plus enim obtinet mentem censoris amor lucri, quam æquitas iudicij. Tres enim sunt munerum acceptiones, quibus contra iusticiam humana vanitas militat, id est, fauor amicitiarum, adulatio laudis, & corporalis acceptio muneris. Facilius autem peruertitur animus rei corporeo munere, quā gratię laudisq; fauore. Quatuor modis iudicium humanum conuertitur: timore, cupiditate, odio, amore. Timore, dum metu potestatis alicuius, veritatem loqui pauescimus. Cupiditate, dū præmio muneris alicuius corrumpimur. Odio, dum contra quemlibet aduersarium molimur, cuius odio corrumpimur. Amore, dum amico vel propinquo pręstare contendimus. His enim quatuor causis sæpe æquitas violatur.

De oppressoribus pauperum. Cap. XXIX.

Ex eodem Pauperum oppressores tunc sentiantur grauiori digni esse sententia, quando pręualuerint his quibus atrocius nocere voluerint. Nam tāto in futuro supplicio condemnandi sunt, quanto hic fortius cōtra miserorum vitā inualuerint. Audiāt iudices & qui præsunt populis, quia pro temporalibus molestijs quas plebibus ingerunt, ęterno incēdio cremabuntur, testante dño p Esaiā prophetā: Iratus sum, inquit, sup populū meū, & dedi eos in manu tua: non posuisti ei misericordiā, aggrauasti iugū tuū valde. Descende, in puluere sede, tace, & intra in tenebras. Veniet super te malum & peries, & irruet super te repēte miseria quā nescis. Magis mala facientibus quā mala patientibus dolere debemus. Illi enim praua faciendo in malum proficiunt: isti patiendo a malo corriguntur. Deus autem per malas voluntates aliorꝝ, in alijs multa operatur bona. Malignantium hominum voluntas, nequaquam potest impleri, nisi Deus dederit potestatē. Nā dū homines Deo permittente malum q̄d cōcupiscunt perficiunt, ipse dicitur facere qui permittit. Inde est q̄d scriptū est per prophetā: Si erit malum q̄d dn̄s non fecit. Veruntamen quod iniqui mala expetunt voluntate, id circo Deus perficiendi dat potestatem per suam bonam voluntatem, quia de nostro malo ipse multa operat̄ bona. Quidā cum Dei volūtati resistunt, nesciētes consiliū Dei faciunt, q̄d nouerint sic Deo subiecta esse omnia, vt & ipsi qui eius dispositioni resistere arbitrantur, eius impleant volūtatem. Propterea in hac vita boni iudicantur a malis, vt iterum in illa vita mali iudicentur a bonis: siue vt etiam sit hic bonis temporalis afflictio, & illic æterna remuneratio. Idcirco sunt necessarij mali, vt quoties boni offendunt,

flagellentur ab illis. Hinc est quod Assur virgā furoris sui testatur dominus. Sed quoties ita fit, de Dei indignatione procedit, vt Deus per illos in eos seuiat, quos flagellando emendare desiderat. Sed ille iustissima voluntate, illi vero sæpe crudeli intētione: sicut per prophetā dicitur de eodē Assur. Ipse aūt non sic, sed ad conterendum paratū est cor eius, atrocē super eos diuinū furorē venturꝛ, qui existunt psecutores, & violēti fidelibus. Cōsolando ēm Deus suos ita iudicare promittit: Aduersus eos, inquit, qui iudicauerunt te ego iudicabo, & cibabo hostes tuos carnibus suis, & quasi mixto sanguine suo inebriabūtur. Habet aliquem vsum & malorum iniquitas, quod dilectos Dei, suis moribus laniat, ac per hoc vita impiorꝛ sibi deperit, iustorꝛ autē non perit sed proficit, dum eos mali per tribulatiōis exercitiū ad psentem odiendā vitā, & futuram desiderandā erudiunt. Interdū enim pdest peruersorꝛ prauitas vtilitati iustorum, dū eos malitia sua erudit, & ad regna cœlorū requirenda molestia tēporalis impellit. Probatur hoc exēplis Israēliticæ plebis, quæ tunc durius agebatur in Ægypto, quando oportebat eam per Mosen ad terrā repromissiōis vocari; & ex malis quæ in Ægypto patiebat̄ descēdere, & ad promissam patriā festinare. Iniq dū cōstantiā iusti in persequutionibus suis aspiciunt, mētis confusione tabescunt, & dum aduersa ostentant, nec vincunt, tandem de se peruersitatis insania confundunt̄. Stulti contra bonos studiū semp assumunt, quibus dum prosperitas elucet, iactanter de suis meritis gloriantur, & bonorum atq; iustorꝛ afflictionibus detrahunt, dumq; eis aduersa contigerint, mox ad blasphemiā pusillanimitate animi conuertuntur. Quidā simpliciū nescientes dispensatione Dei, in malorꝛ prouectibus scādalizant̄, dicentes iuxta Prophetā: Quare via impiorꝛ psperatur? Bene est omnibus qui pūaricantur, & inique agunt. Qui ergo hoc dicūt, non mirentur quod prauorꝛ hominum temporalem & caducā felicitatē aspiciunt, sed magis nouissima eorꝛ intendant, quāta illis post hoc æterna supplicia præparentur, dicēte propheta: Ducēt in bonis dies suos, & subito ad inferna descendūt.

Vt iudex non prius obuiet sua sententia litigantibus, quam diu ipsi habent aliquid quod proponant in quæstione.
Cap. XXX.

NEc litigantibus iudex prius velit sua sentētia obuiare, nisi quando ipsi iam peractis omnibus nihil habeant in quæstione q̄d proponāt. Et tādiu actio ventilet̄, quousq; rei veritas reperiat̄. Frequenter interrogare oportet, ne aliquid prætermissum forte remaneat, q̄d adnecti conueniat. Induciæ enim nō modice ad quærendū dandæ sunt, ne aliquid propere agi a quacūq; parte videatur: quia per subreptiōem multa pueniunt. Nihil tamē absq; legitimo & idoneo accusatore fiat. Nam & dñs noster Iesus Christus Iudā furem esse sciebat: sed qa non est accusatus, ideo nō est eiectus: & quicquid inter apostolos egit, pro dignitate ministerij ratum mansit. Nam

Ex decret. Eleuterij papæ eccle siis p Galliam constitutis. ca. 3.

Nam si leges seculi accusatores requirunt, quanto magis ecclesiasticæ regulæ? Docent enim terrestria & humana: quę sint ecclesiastica atque cœlestia.

Vt non ijdem sint accusatores, & iudices, & testes, & accusati. Cap. XXXI.

Ex dictis Damasi papæ, cap. 16

Accusatores vero & iudices nō ijdem sint: sed per se accusatores, per se iudices p se testes, per se accusati, vnusquisq; in suo ordinabiliter ordine. Nam inscriptio prima semper fiat, vt talionem calūniator accipiat. Quia ante inscriptionem nemo debet iudicari vel damnari, cum & seculi leges hæc eadem retineant. De quibus oībus vera semp fiat æqualitas, quatenus accusationis & iudicij ac testimonij mercedem per veritatē gestorum consequi valeant.

Vt eius accusationem nullus facile accipiat, q facile litigat & accusat. Ca. XXXII.

Ex concil. Vvormaclen. ca. 2.

Eius qui frequenter litigat, & ad accusandum est facilis, accusationem nemo absq; grandi examine accipiat.

Vt episcopus accusatores fratrum excōmunicet. Cap. XXXIII.

Ex concil. Aurelian. cap. 1.

Vt episcopus accusatores fratrum excommunicet: & si emendauerint vitium, recipiat eos ad communionem, nō ad clerum.

De illis qui conuicti fuerint fratribus falsa crimina obiecisse. Cap. XXXIIII.

Ex concil. Agathen. cap. 6.

Eos, qui fratribus suis capitalia crimina obiecisse conuicti fuerint, placuit vsq; ad exitum non cōmunicare, nisi digna satisfactione pœnituerint.

De illis testibus qui aliquem ex sacro ordine accusare pertentant, & vt quiq; optimi, & fideliores in testimonium assumantur. Cap. XXXV.

Ex concil. Matiscen. cap. 5.

Placuit sancto conuentui vt testes ad testimonium dicēdum precio nō conducātur, & vt quiq; optimi & fideliores in testimoniū assumantur, vt is contra quem testimoniare debent, nullam eis infamiam possit inferre, & vt nullus testimonium dicat, nisi ieiunus.

Vt nullus secularis alicui ex clero vim inferre præsumat. Cap. XXXVI.

Ex concil. apud Theodonis villā habito. cap. 10.

Quicunq; iudex aut secularis presbytero, aut diacono, aut cuilibet ex clero, aut de iunioribus absq; audientia episcopi, vel archidiaconi, vel archipresbyteri, iniuriam inferre præsumpserit, anathema habeatur.

Quod mariti vxores suas ex suspicione accusare possint. Cap. XXXVII.

Ex concil. Parisiensi cap. 3.

Maritis sane etiā ex suspicione vxores accusare permissum est, & ipsi plus cæteris de adulterio & accusare possunt & defendere.

FINIS Libri decimisexti.

INDEX

INDEX CAPITULORUM LIBRI

Decimiseptimi.

Si

Indicis Capitulorum FINIS.

D. BVRCHARDI ECCLESIÆ VVORMACIENSIS Episcopi, de Fornicatione, Decretorum Liber XVII.

ARGVMENTVM LIBRI.

¶Liber hic Fornicationem & incestum diuersi generis complectitur, & quæ correctio, pœnitentiaq; ijs, qui his vitijs sunt inuoluti, debeatur, docet.

De muliere quæ cum duobus fratribus fornicata est. Cap. I.

Ex concil. Neocæsa. cap. 1.

Mulier si duobus fratribus nupserit, abijciatur vsque ad mortẽ: veruntamen in exitu ꝓpter misericordiam, si promiserit quod facta incolumis, huius cõiunctionis vincula dissoluat, fructum pœnitẽtiæ consequatur, & communio ei concedatur. Quod si defecerit vir aut mulier in talibus nuptijs, difficilis erit pœnitentia in vita permanenti.

De

De eadem re. Cap. II.

Ex decret. Martini papæ, c. 9.

SI qua mulier duos fratres, aut si quis vir duas sorores duxerit, a communione separentur usque ad mortẽ. In morte, pro misericordia viaticum accipiant.

De illo qui cum duabus sororibus fornicatus est, quarum una uxor fuerat. Cap. III.

Ex concil. Aurelian. cap. 6.

QVi dormierit cum duabus sororibus, & una ex illis antea uxor fuit, neutram ex ipsis habeat: nec ipsi adulteri unquam coniugio copulentur.

De illo qui se ignorãte cum sorore uxoris suæ fornicatus est. Cap. IIII.

Ex concil. Triburiẽ. cap. 8.

IN lectum mariti absente uxore soror iuit uxoris: quam ille uxorem suam putans dormiuit cum ea. Super hoc visum est, si ipse per securitatem veram hoc probauerit, quod inscius fecerit hoc scelus, pœnitentiam quidem quæ sibi indicata fuerit agat, legitimum suum coniugium habere permittatur: illam digna vindicta affligi, & in æternum coniugio priuari.

De eadem re. Cap. V.

Ex eodem cap. 9.

SI quis cũ duabus sororibus fornicatus fuerit, & soror sororem ab eodem antea stupratam nesciẽrit, vel si ipse sororem eius quã antea stuprauit non intellexerit, si digne pœnituerint, & si se continere non valuerint, post annos septem coniugia illis non negentur. Si aũt non ignorauerunt, usque ad mortẽ a coniugio abstineant.

De eadem re. Cap. VI.

Ex eodem cap. 10.

SI quis cum duabus sororibus fornicatus fuerit, vir diebus vitæ suæ pœniteat. Soror autem quę de alia sorore nesciuit, licentiam habeat nubendi.

Item de illo qui cum duabus sororibus neutra uxore fornicatus est. Cap. VII.

Ex eodem cap. 11.

SImiliter & de duabus sororibus qui cum una in adulterio mansit, & aliam publice accepit, non habeat mulierem usque in diem mortis suæ, & illa quæ nesciuit, accipiat maritum.

De illo qui cũ duabus sororibus, cum nouerca, vel cum sorore sua, vel cum amita, vel matertera sua, vel cum filia patrui, vel auunculi sui, vel cum filia amitę, vel matertera suæ, vel cum nepte sua, vel cum cõmatre, vel cum filiola quam de fonte suscepit, vel ante episcopum tenuit fornicatus fuerit. Cap. VIII.

Ex concil. Moguntĩ. cap. 3.

SI quis fornicatus fuerit cũ duabus sororibus, vel cum nouerca sua, vel cũ sorore sua, vel cũ amita sua, vel cũ matertera sua, vel cũ filia patrui sui, & auũculi sui, vel cũ filia amitæ suę, siue materteræ suæ, cum nepte sua, vel cum commatre sua, aut filiola sua, siue quam de fonte suscepit, vel ante episcopum tenuit, & si qua mulier simili modo fornicata fuerit, abstineat se ab ingressu domus Dei annum, & eodem anno nisi dominicis & festis diebus solummodo pane & aqua & sale utatur: arma non ferat, osculũ nulli præbeat, sacrificium nisi pro viatico minime sumat. Sex deinde annis ingrediatur quidem domum Dei: sed carnibus, & vino, ac sycera minime utatur, nisi festis diebus. De armis vero & osculis, siue sacrificio, sicut supra scriptum est. Postea vero duobus annis quãdo carne vescitur, a potu omĩ quo inebriari potest se contineat. Et si biberit potum, minime carne vescatur, absque pręcipuis festis diebus. De armis vero vel osculo & sacrificio, modum

modum teneat iam dictum. Inde vsq; ad obitum suum, nisi prædictis festis diebus a carne abstineat: tres ferias legitimas in omni hebdomada, & tres quadragesimas in anno legitime custodiat. De armis vero vt supradictum est, & nūquam aliquando cōiugio copuletur. Hęc eadem pœnitentia imponenda est patricidis, vel fratricidis, vel consanguineis: nec non & qui sponte per fraudem & auaritiā hominem innoxium occidunt, quod morchi dum vocant.

De illo qui cum matrem habuerit vxorem, cum filiastra fornicatus fuerit. Cap. IX.

Ex eodem cap. 2.

SI quis viduam vxorē duxerit, et postea cum filiastra sua fornicatus fuerit, seu cum duabus sororibus cōcubuerit, aut si qua duobus fratribus nupserit, seu cum patre et filio fornicata fuerit, tales copulationes anathematizari & disiungi præcipimus, nec vnquam amplius coniugio copulari, sed sub magna districtione fieri.

De eadem re. Cap. X.

Ex concil. apud Vermeriam cap. 10.

SI quis cum filiastra sua fornicatus fuerit, nec matrē nec filiam potest habere: nec illa, nec ille alijs se poterūt coniungere vllo vnquam tempore. Attamen vxor eius, si ita voluerit, & si se continere non potest, si posteaquam cognouit quod cum filia sua vir eius fuit in adulterio, carnale commertium cum eo non habuit, si vult alij nubere potest.

De illo qui cum nouerca fornicatus est. Cap. XI.

Ex eodem cap. 11.

SI quis cum nouerca sua dormierit, neuter possunt ad coniugium peruenire: sed vir eius potest si vult aliam accipere, si se continere non potest. Similiter qui cum filiastra sua, vel eum sorore vxoris suæ dormierit, stare potest.

De illo qui cum filiastra, ignorante matre fornicatus est. Cap. XII.

Ex eodem cap. 4

SI quis cum matre & filia fornicatus est, ignorante matre de filia, & filia de matre, ille nunquam accipiat vxorem: illæ vero si voluerint accipiant maritos. Si autem hoc sci erint ipsæ fœminæ, absq; maritis in perpetuum maneant.

De illo qui stuprauerat quādam quam frater eius postea duxerit vxorem. Cap. XIII.

Ex eodem cap. 5.

SI homo fornicatus fuerit cum muliere, & frater eius nesciens eandem duxerit vxorem: frater eo quod fratri crimen cælauerit pœniteat, & post pœnitentiam nubat. Mulier autem vsque ad mortem pœniteat, & sine spe coniugij maneat.

De eadem re. Cap. XIIII.

Ex eodem cap. 6.

SI frater cum muliere fornicatus fuerit, & frater nesciens cum eadem concubuerit, mulier diebus vitæ suę pœniteat, post pœnitentiam autem, frater ignarus sceleris coniugium accipiat si vult.

De eadem re. Cap. XV.

Ex concil. Maguten. cap. 9.

ITem indicatum est quēdam stuprasse quādam fœminam quam postea frater eius accepit vxorem. Statuerunt eum qui stuprauit, & a se stupratam fratri cælauit, quia geminauit peccatum, pœnitentia districtiori castigādum. Coniugium tale dissolui oportere, & mulieri quidem nunquam dari potestatem nubendi. Illis autem pro misericordia

coniugium indulgere, sed cum pœnitentia.

De muliere cum qua & pater, & filius fornicati sunt. Cap. XVI.

Ex concil. Triburiensi cap. 6.

QVidam fornicatus est cũ quadam muliere, postea filius nesciens patris factum stuprauit eandem. Quod cum pater rescisceret, de se filioq; confessus est. Statuerũt melius esse, vt taliter lapsis cum digna pœnitentia legitima permittãtur coniugia, quam forte deterius delinquant. Fornicaria autem, sine spe coniugij maneat.

De illo qui cum vxore fratris sui fornicatus est. Cap. XVII.

Ex eodem cap. 11.

SI quis cum vxore fratris sui dormierit, adulter & mœcha diebus vitæ suæ absq; coniugio maneant. Ille vero cuius vxor fuit, si vult, aliam coniugem accipiat.

De illo qui sponsam filij sui oppresserit. Cap. XVIII.

Ex eodem cap. 13.

SI quis sponsam filij sui oppresserit, & postea filius eius eam duxerit: pater postmodum non habeat vxorem, nec ipsa mulier virum, filius, qui facinus patris ignorauit, aliam accipiat.

De illo qui cum vxore, matre, & filiastra fornicatus est. Cap. XIX.

Ex concil. Moguntí. cap. 6.

SI quis viduam vxorem duxerit, & postea cum filiastra fuerit fornicatus, seu cum duabus sororibus: aut si qua cum duobus fratribus, seu cũ patre & filio: si quis relictã fratris, si q̃s neptẽ, aut nouercã, aut nurũ, aut consobrinã, aut filiam auunculi, aut eius relictã, aut priuignam polluerit, eos disiungi, & vlterius nunquam coniugio copulari præcipimus.

De illo coniugato qui cum filia materteræ suæ, vel auunculi, vel amitæ, vel patrui sui fornicatus est. Cap. XX.

Ex concil. Tribur. cap. 1.

INterrogatum est si quis cum filia materteræ suæ, vel amitæ, vel auunculi, vel patrui concubuerit, si coniugatus fuerit, liceat ne illi vlterius vti coniugio, aut non coniugato vxorem accipere? Iustum esset, sicut aliqua statuta priorum habentur, vt in perpetuum a coniugio talesabstineant. Visum est humanæ fragilitatis intuitu, vt post pœnitentiam non quidem penitus priuentur coniugio, durissime tamen tam immanis fornicatio vindicetur, sicut sanctus papa Nicolaus, & alij Romani pontifices statuerunt, ne forte desperati, multiplicius peccent.

De patre, & filio, de auunculo, & de nepote, si cum vna muliere fornicati fuerint. Cap. XXI.

Ex concil. Moguntí. cap. 8.

INterrogatum est si pater & filius, vel si duo fratres, vel si auunculus, & nepos cum vna muliere fornicati sunt, quid inde faciẽdum sit. Manifestum est quod graui vindicta plectendum est, quod graue facinus esse reperitur: Om̃is enim mœcha interdicitur, vbi scriptum est, non mœchaberis, quanto magis cum cognata, vel cum coniuge, seu concubina cognati? Hinc in Leuitico scriptum est: Si mœchatus fuerit quis cum vxore alterius, morte moriatur, & mœchus & adultera. Qui dormierit cũ nouerca sua, & cum nuru sua, & qui filiam & matrem duxerit, & qui acceperit sororem suam, morte moriantur. Si enim in lege turpitudinem incestus mortis sententia vindicare iussit, quomodo in Euangelio, vbi summa

ma iustitia est, incestuolus peccati pœnitentiam euadet? Vnde Apostolus: Irritam qui fecerit legẽ Mosi, sine vlla miseratiõe sub duobus vel tribus testibus moritur: quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit? Igitur Theodorus iudicauit eũ qui incestũ fecerit XII. annos pœnitere debere: alij XV. alij X. alij septem. Sed nos priscorum patrum vestigia sequẽtes, his solis spatium pœnitentiæ temperemus, qui deuote & cum lachrymis pœnitentiam egerint: cæteri definitum tempus obseruent.

Ex concil. apud Vermeriam cap. 4.

De eadem re. Cap. XXII.

SI quis filiastrum aut filiastram suam ante episcopum ad cõfirmationẽ tenuerit, separetur ab vxore sua, & aliam nunquam accipiat. Similiter & mulier.

Ex concil. Cabillon. cap. 4.

De illis qui infantes suos ideo à baptismo suscipiunt, vt separentur à cõiugibus. Cap. XXIII.

DIctum etiã nobis est, quasdã fœminas desidiose, quasdam vero fraudulenter, vt a viris suis separẽtur, proprios filios corã episcopis ad cõfirmandũ tenuisse. Vnde nos dignũ duximus, vt si qua mulier filium suum desidia aut fraude aliqua coram episcopo tenuerit ad confirmandum propter fallaciam suam, aut propter fraudẽ, quã diu viuat pœnitentiam agat, a viro tamen suo non separetur.

Ex concil. Moguntĩ. in claustro S. Albani habito, præsente Ludouico imperato. cap. 10.

De eadem re. Cap. XXIIII.

DE eo quod interrogastis, si ille qui filiolam suam ducit vxorem, & de eo qui cõcubuit cũ commatre sua spiritali, & de illo qui filium suum baptizauit, & cuius vxor eum de fonte suscepit, ea ratione, vt discidium coniugij fieret, si postea in tali copulatione permanere possent, de talibus sic respondendum est. Si filiolã aut cõmatrem suã spiritalẽ aliquis in cõiugium duxerit, separandos eos esse iudicauimus, et graui pœnitentia plectendos. Si autem cõiuges legitimi vnus aut ambo ex industria fecerint, vt filiũ suũ de fonte suscipiant, vt discidium fiat, tale consilium damus. Si innupti manere voluerint, bonum est. Sin autem, grauis pœnitentia insidiatori iniungatur, & simul maneant, & si superuixerit præuaricator coniugij, acerrima pœnitentia mulcetur, & sine spe couiugij maneat.

Ex concil. Triburiẽ. cap. 8.

De eadem re. Cap. XXV.

NVllus proprium filium aut filiam a fonte baptismatis suscipiat, nec filiolam, nec commatrẽ ducat vxorem, nec illã cuius filiam ad confirmationẽ ante episcopum tenuerit. Vbi autem factum fuerit, separentur.

Ex concil. Moguntĩ. cap. 5.

De eadem re. Cap. XXVI.

QVam detestabile & execrabile scelus sit, vnicuiq; Christiano, filiolã suam cõstuprare, testatur S. Gregorius papa in dialogis suis, vbi refert quendam hominem polluisse filiolam suam, & quia neglexit pœnitentiam agere, subito miserabili morbo correptus expirauit: & sepulto, nõ solum corpus sed etiam omne sepulchrum, ignis inuisibilis consumpsit.

De mulieribus quę aliquo molimine inter se fornicantur. Cap. XXVII.

Ex pniali Theodori

MVlier quocunque molimine, aut in se ipsa, aut cum altera fornicans, tres annos pœniteat.

De sanctimonialibus si inter se fornicātur. Cap. XXVIII.

Ex eodem

SI sanctimonialis cum alia sanctimoniali per aliquod machinamentum fornicatæ fuerint, septem annos pœniteant.

De muliere si cum altera fornicata fuerit Cap. XXIX.

Ex concil. Angren. cap. 8.

MVlier si cum muliere fornicata fuerit, tres annos pœniteat. Sic & illa quæ semen viri sui cibo miscet, vt inde plus eius accipiat amorem, pœniteat.

De illis qui irratiōabiliter versati sunt. Cap. XXX.

Ex concil. Anciran. cap. 15.

DE his qui irrationabiter versati sunt, siue versantur, id est, qui cum pecoribus & masculis se coinquinauerint, quotquot ante viginti annos ætatis tale crimen commiserint, XV. annis exactis in pœnitentia, communionē mereantur orationum: deinde quinquennio in hac communione durantes, tunc demum oblationis sacramēta contingant. Discutiatur autem & vita eorum qualis tēpore pœnitudinis extiterit, & ita misericordiā consequātur. Quod si inexplebiliter his hæsere criminibus, ad agendā pœnitētiam prolixius tempus insumāt. Quotquot aūt post XX. annos ætatis, vxores habentes, in hoc peccato prolapsi sunt, XXV. annos pœnitentiā agentes, ad orationis cōmunionem recipiantur. In qua quinquennio perdurantes, tunc oblationis sacramenta percipiant. Quod si & vxores habentes, & transcendentes quinquagesimum annum ætatis ita deliquerint: ad exitum vitæ communionis gratiam consequantur.

De eadem re. Cap. XXXI.

Ex eodem cap. 16.

EOs qui irrationabiliter vixerunt, & lepra iniusti criminis alios polluerunt, præcepit sancta synodus inter eos orare, qui spiritu periclitantur immundo.

De illis qui cum pecudibus peccant. Cap. XXXII.

Ex pniali Theodori

QVi cum pecude peccat, quidā iudicant annos X. quidam septem, quidam tres, quidam cētum dies, iuxta qualitatem personæ pœnitere.

Item de quadrupedum fornicatoribus. Cap. XXXIII.

Ex pniali Romano.

SI inuenti fuerint qui cum quadrupedibus vel masculis contra naturam peccant, dura & districta pœnitentia coercēdi sunt. Quapropter episcopi vel presbyteri a quibus iudicium pœnitentię iniungitur, conentur omnimodis hoc malum radicitus abscindere.

De illis qui fornicantur sicut Sodomitæ. Cap. XXXIIII.

Ex pœnitentiali Theodori

QVi fornicatus fuerit sicut Sodomitæ, si seruus est, & si scopis castigabitur, duos annos, si liber est & coniugatus, X. annos, si priuatus, septem annos pœniteat: pueri centum dies, si in consuetudine est. Laicus coniugatus, si in consuetudine habet, XV. annos pœniteat. Si ex ordinibus est, & in consuetudine habet, degradatus vt laicus pœ-

pœniteat. Qui autem cum fratre naturali fornicatus fuerit, per tam fordidam cõmixtionem, ab omni carne se abstineat, vel XV. annos pœniteat, si clericus est, amplius pelli debet.

De clericis vel monachis, si fuerint masculorum infectatores. Cap. XXXV.

Ex dictis Basilij

CLericus vel monachus adolescentium vel paruulorum insectator, vel qui osculo, vel aliqua occasione turpi deprehẽsus fuerit, publice verberetur, & coronam amittat, decaluatus usq; turpiter, sputamentis oblinìatur in facie, vinculis que artatus ferreis, carcerali sex mensibus angustia maceretur, & triduo per hebdomadas singulas ex pane hordeaceo ad vesperam reficiatur. Post hæc alijs sex mensibus sub senioris spiritalis custodia segregata in curticula degens, operi manuum & orationi sit intentus, vigilijs & fletibus subiectus, & sub custodiã semper duorum fratrum spiritalium ambulet, nulla priuata loquutione, vel consilio, deinceps iuuenibus coniungendus.

De eadem re. Cap. XXXVI.

Ex dictis B. Isidor.

SI quis ex iuuenibus vel aliqua suspiciosa persona cum paruulis iocatus fuerit, diuturna pœnitentia maceretur.

De eadem re. Cap. XXXVII.

Ex dictis eiusdẽ.

SI deprehensus fuerit aliquis frater ludere cum pueris, & habere amicitias ætatis infirmæ, tertio cõmoneatur, vt memor sit honestatis, atq; timoris Dei. Si non cessauerit, seuerissime corripiatur.

Item de commixtione animalium. Cap. XXXVIII.

Ex pnīali Romano.

SI quis cuiuslibet animalis commixtiõe peccauerit, XV. annis in humilitate subiaceat ad Ecclesię ianuam. Et post hos alijs quinq; annis in orationis communione receptus pœnitentiam agat, & sic gratiam sacramenti percipiat. Interrogentur autem alij de eo qualem vitam in pœnitentia egerit, & sic cõmunionis misericordiam cõsequatur. Si quis autẽ post viginti annos habens vxorem huic peccato succubuerit XXV. annos humilitati subiaceat, & quinq; annis in orationibus, & sic communicet.

De episcopo qui secundum naturã fornicatus fuerit. Cap. XXXIX.

Ex pœnitentiali Theodori

ITem in canone apostolorũ iudicatur vt episcopus, presbyter, diaconus, qui in fornicatione, aut periurio, aut furto captus est, deponatur, non tamẽ cõmunione priuetur: quia nõ iudicat Deus bis in idipsum. Si quis pontifex fornicationem fecerit naturalem, synodus iudicauit vt X. annos pœniteat, & multis lachrymis & eleemosynis veniam a domino petat. Presbyter nõ placato monachi voto cũ puella vel meretrice peccãs, annos tres, & in tribus quadragesimis secundã, & quartã, & sextã feriã, & sabbato semp de sicco cibo pœniteat. Si cũ ancilla Dei, aut masculo, plus addatur ieiuniũ, id est, septem annos, si in consuetudine est. Similiter diaconi si monachi non sunt, duos annos, sicut et monachi qui sine gradu sunt. Si diaconi monachi sunt, septem annos. Monachi cum gradu septẽ annos pœniteãt. Item episcopus si sine voto monachi cũ puella vel meretrice

peccauerit X.annos pœniteat. Clericus cum tali puella sine voto monachi si fornicatus fuerit, vnum annum pœniteat, si frequēter duos annos. Si cum canonica duos annos, si frequēter tres annos. Si genuerit ex ea filiū, quatuor annos, alij dicūt septē. Theodorus dixit: Monachus fornicationem faciens, septem annos pœniteat. Item Beda dixit: Monachus fornicationem quærens & non inueniens, annum dimidium pœniteat. Item Romanus pœnitētionalis dicit: Monachus fornicationem faciēs cum meretrice vel puella, tres, si cum sanctimoniali, septē annos pœniteat. Item laicus priuatus maculās vxorē proximi sui, vt adulteriū pœniteat. Si cum virgine peccauerit, vterq; pœniteat annum vnum. Si cum ancilla Dei, quatuor annos: si genuerit ex ea, septem annos pœniteat. Item si quis peccauerit sicut Sodomitæ, quidam X. annos dicūt pœniteat: qui in cōsuetudine habet, amplius pelli debet. Si aūt in gradu sunt degradentur, & sicut laici pœniteāt. Vir qui inter fœmora fornicatus fuerit, vnū: si iterauerit, duos annos pœniteat. Si autē in terga fornicatus fuerit tres annos: si pueri, duos annos. Qui cū pecude fornicatus fuerit vel iumento, X.annos pœniteat. Oportet enim discretionem esse inter qualitatē pecudum vel hominū, sicut supradiximus. Item episcopus cū quadrupedibus peccans, X.annos pœniteat, & gradū amittat, presbyter V. diaconus tres, clericus duos.

De sacerdote qui per turpiloquium, aut per conspectum libidinosum pollutus fuerit. Cap. XL.

SAcerdos q per turpiloquiū seu conspectu libidinoso coinquinatus fuerit, nō tamē voluerit fornicare, X. dies pœniteat. Presbyter si osculatus est fœminam per desiderium, & semē fuderit, XX. dies pœniteat. Diaconus X. dies, similiter monachus. Clericus septē. Laicus quatuor. Itē si presbyter semen fuderit per cogitationē septē dies pœniteat, si tangit cum manu tres hebdomadas. Episcopus si per cogitationem fuderit, quatuor hebdomadas pœniteat. Si tangit cum manu diaconus & semen fuderit, XIIII. dies, Monachus similiter. Aliter, Si clericus viginti dies, quanto magis alij gradus? Si impugnatione mentis coinquinabitur, septem dies pœniteat, vel quousq; cogitatio vincatur. Si in somnis voluntate pollutus sit, surgat, cāterq; septē Psalmos pœnitentiales, id est, Domine ne in furore. I. Beati quorum. Domine ne in furore. II. Miserere mei Deus. Dn̄e exaudi. De profundis. Domine exaudi. vel vnusquisq; secundū suam virtutem, & in mane XXX. Psalmos cantet. Volens autem in somnis peccare, siue qui pollutus sit sine voluntate, XV. Psalmos cātet. Peccans non pollutus, viginti quatuor Psalmos. *Ex pn̄iali Romano.*

De eadem re. Cap. XLI.

ITem in somno peccans, si ex cogitatiōe pollutus fuerit, XXV. Psalmos cantet. In somno peccans sine cogitatione, XII. Psal. Si semē fuderit in Ecclesia per dormitionē, cātet psalteriū, vel tres dies pœniteat; Si voluntarie semē fuderit in Ecclesia *Ex pn̄iali Theodori*

clesia mala cogitatione. Si clericus, xiiij. dies, diaconus xxv. presbyter xl. episcopus l. monachus xxx.

De illis qui per illecebrosos amplexus fœminarum polluuntur. Cap. XLII.

Ex pœnitentiali Bedæ presbyteri.

QVi per illecebrosos amplexus fœminæ, vel osculo polluit, xx. dies pœniteat. Qui tetigit inuerecunde carnem eiusdem fœminę, tres menses pœniteat. Qui per turpiloquiū polluitur, septem dies pœniteat. Presbyter si osculatus fuerit feminam per immundū desideriū, xx. dies pœniteat. Si inquinatus fuerit xl. dies pœniteat. Qui in Ecclesia per somnum polluitur, tres dies pœniteat. Qui in somnis voluntate pollutus est, surgat & cantet septem Psalmos pœnitentiales, & in die, xxx. Qui peccare voluerit in somnis, & nō fuerit pollutus, xxiiij. Psalmos cantet.

De clericis qui per malas cogitationes semen effuderint. Cap. XLIII.

Ex pœnitentiali Romano.

CLericus si semen fuderit non tangendo per malas delectationes, septem dies pœniteat. Si tangit cum manu, xx. dies pœniteat. Si diaconus xxx. dies. Si presbyter, hebdomad. iiij. Presbyter si semen fuderit per cogitationem, septē dies pœniteat, monachus similiter. Qui voluntariæ semen fundit in Ecclesia, si clericus est, xiiij. dies. Si monachus, aut diaconus, xxx. dies. Si pſbyter xl. Si episcopus, l. dies pœniteat.

Si mulier debeat separari a viro suo quæ filium suum casu per negligentiam à fonte susceperit. Cap. XLIIII.

Ex decret. Deusdedit papæ Gordiano epo missis.

DEusdedit sanctæ Romanæ & apostolicæ Ecclesiæ episcopus, Gordiano Hispanensis Ecclesiæ coepiscopo, & fratri dilectissimo. Peruenit ad nos diaconus vester, vestræ sanctitatis epistolam inferens, quod quidam viri etiam & mulieres præterito sabbato Paschali die, pro magno populorum incursu, nescientes suos filios suscepissent ex lauacro sancto. Cupis etenim scire si pro tali accidenti ratione debeant viri & mulieres ad suū propriū vsum redire, an non. Nos enī ex hac tristitia męsti, inquisiuimus priorꝝ nostrórꝝ dicta. Inuenimus aūt in archiuo huius apostolicæ sedis iā talia cōtigisse in Ecclesia Hisauriæ & Ethesiorꝝ, simulq; Hierolymæ etiam aliarꝝ Ecclesiarꝝ episcopis, & earum ciuitatū ab hac apostolica sede volētibus scire, si viri et mulieres redirent ad propriū thorum. Beatę memorię sanctissimi patres, Iulius, Innocentius, & Celestinus cum episcoporum plurimorꝝ & sacerdotum conuentu, in Ecclesia beati apostolorū principis prohibentes talia, perscripserunt & cōfirmauerunt, vt nullo modo se in coniugio reciperent mulieres aut viri, qui per quamcunque rationem susciperent natos, sed separarent se: ne suadente diabolo tale vitium peccati inolescat per mūdum, & vniuersorum error accrescat. Scitis quia quomodo sunt septem dona sancti spiritus, ita sunt septem dona baptismi. A primo pabulo sacrati salis, & ingressu sanctæ Ecclesiæ vsq; ad confirmationem spiritus sancti p chrisma. Ab hoc primo spiritus sancti dono vsque ad septimū, nullus Christianus suam cōmatrem in cōiugium recipere de

re debet,& qui præsumpserit, anathematis vinculo religetur in perpetuo, nisi pœnitentiam egerit digne. Mulieres vero quum separatæ fuerint hac pro illicita actione a proprijs viris, totam præcipimus recipere dotem, quam in die nuptiali receperint, & post expletum annum recipiant alium virum si voluerint. Similiter & vir vxorem.

De eo qui spiritalem habet compatrem, cuius vxor commater non est,& eo defuncto si eius viduam possit ducere vxorem. Cap. XLV.

Ex concil. Triburie. cui interfuit rex Arnolphus. cap.47.

QVi spiritalẽ compatrẽ habet, cuius filiũ de lauacro sacrę fontis accepit,& eius vxor commater non est, liceat ei defuncto compatre suo eius viduam ducere in vxorem, si nullam habent consanguinitatis propinquitatem. Quid enim? Nunquid nõ possunt coniungi, q̃s nulla proximitas carnalis, vel in id generatio secernit spiritalis?

De eo si aliquis suæ spiritalis commatris filiam vxorem ducere possit. Cap. XLVI.

Ex eodem cap.48.

ILlud etiam nec canonica institutione definimus, nec introductione aliqua refutamus, sed propter eos qui diuerse de eo sentiũt hoc loco al'qd cõmemoramus. Si qs suæ spiritalis cõmatris filiã fortuitu, & ita contingẽte rerꝫ casu in coniugiũ duxerit, consilio maturiori seruato, habeat, atq; honeste legitimo coniugio operam det.

De quodam qui suam filiolam spiritalem constuprauit. Cap. XLVII.

Ex dialog. Gregor.

TErribile etiã quiddam in Valeriæ prouincia contigisse vir vitæ venerabilis Maximianus Syracusanus episcopus, qui diu in hac vrbe meo monasterio præfuit, narrare consueuit, dicens: Quidam curialis, illic sacratissimo Paschali sabbato, iuuenculam cuiusdam filiam in baptismate suscepit. Qui post ieiunium domum reuersus, multo vino inebriatus, eãdem filiolam suam secum manere petijt, eamq; nocte illa, quod dicto nefas est, perdidit. Cumque mane facto surrexisset reus, cogitare cœpit vt ad balneum pergeret, ac si aqua balnei lauaret maculam peccati. Perrexit igitur, lauit, cœpit trepidare, Ecclesiam ingredi: sed si tanto die non iret ad Ecclesiam erubescebat homines: Sin vero iret, pertimescebat iudicium Dei. Vicit itaq; humana verecundia, perrexit ad Ecclesiam, sed tremebundus ac pauens stare cœpit, atque per singula momenta suspectus, qua hora immundo spiritui traderetur, & coram omni populo vexaretur. Cumque vehemẽter timeret, ei in illa Missarum celebritate quasi aduerse nil contigit, qui lætus exijt, & die altero Ecclesiam iam securus intrauit. Factumque est, vt per sex continuos dies lætus ac securus procederet, æstimans quod eius scelus dominus aut non vidisset, aut visum misericorditer dimisisset. Die autem septima subita morte defunctus est. Cumque sepulturæ traditus fuisset, per longum tempus cunctis videntibus de sepulchro ipsius flamma exijt, & tam diu ossa eius concremauit, quousque omne sepulchrum consumpsit: & terra quæ in tumulo collecta fuit, defossa videretur. Quod videlicet omnipotens

Deus faciens, oſtēdit quid eius anima pertulit in occulto, cuius etiam corpus ante humanos oculos flamma conſumpſit. Qua in re quoque nobis hæc audientibus exemplum formidinis dare dignatus eſt, quatenus ex hac conſideratione colligamus, quid anima viuens ac ſentiens pro reatu ſuo patitur, ſi tanto ignis ſupplicio etiā inſenſibilia oſſa concremantur.

De quodam fratre qui impugnabatur à ſpiritu fornicationis. Cap. LXVIII.

Ex dictis Paphnutij eremitæ.

QVidam pater moleſtiam ſuſtinebat a ſpiritu fornicationis. Abijt autem ad quendam probatiſſimum ſeniorem, & precabatur eum dicens: Pone tibi ſolicitudinem beatiſſime pater, & ora pro me: qa grauiter me impugnat paſſio fornicationis. Hęc cum audiſſet ſenior, orabat intente diebus ac noctibus, pro eo deprecās domini miſericordiam. Iterum autem veniebat idē frater, & rogabat ſeniorem, vt magis intētius pro eo oraret. Similiter autem cum omni ſolicitudine beatus ſenior orabat intentius pro eo. Frequenter aūt venientē ad ſe monachum videns ſenior, & deprecantem ſe vt oraret, valde contriſtatus admirabaťquia non exaudiret dominus orationes ſuas. Eadem autem nocte reuelauit ei dominus quæ circa illum monachum erant, negligentiæ & ignauiæ reſolutionem, & delectationes fore corporeas cordis eius. Ita autem oſtēſum eſt ſancto ſeniori. Vidit ſedentem illum monachum, & ſpiritum fornicationis in diuerſis mulierū formis ante illum ludentem, & ipſum condelectari. Videbat & angelum domini aſtantem & indignantem grauiter contra eundem fratrem, quia non ſurgebat neque proſternebat ſe in orationibus ad dominum, ſed magis delectabatur in cogitationibus ſuis. Hæc ergo oſtenſa ſunt per reuelationem ſancto ſeniori. Cognouit autem quia culpa & negligentia illius monachi erat, vt non exaudiretur orationes eius. Et tunc dixit ei ſenior: Quia tua culpa erat frater, quia condelectaris cogitationibus malis. Impoſſibile eſt enim diſcedere a te ſpiritum fornicationis immundum, alijs orantibus & Deum pro te deprecantibus, niſi & tute ipſe laborem aſſumas in ieiunijs, & orationibus, & vigilijs multis, cum gemitu deprecans, vt miſericordiam ſuam & adiutorium det gratię ſuę, prębeatq́; tibi dn̄s Chriſtus, vt poſſis reſiſtere malis cogitationibus. Nam & medici qui corporibus hominum medicamenta conficiunt & adhibent, quamuis omnia cum ſumma diligentia faciant, veruntamen ſi ille qui infirmatur non ſe abſtineat a noxijs cibis, vel de alijs quæ ſolent lædere infirmitates, nihil ei proficit cura & diligentia, & ſolicitudo medicorum. Similiter etiam & in animæ languoribus eueniet: licet cum omni intentione & ex toto corde ſancti patres, qui ſunt medici ſpiritales, exorent miſericordiam Chriſti dn̄i ſaluatoris noſtri pro eis, qui orationibus eorꝫ ſe poſtulāt adiuuari,

uari, nisi & ipsi cum omni intentione mētis tā in orationibus, quam in omni opere spiritali, quæ Deo placita sunt faciant, non eis proficient orationes eorum.

De sponsa fratris, si frater eam violauerit. Cap. XLIX.

Ex concil. Triburiē. cui interfuit rex Arnolphus. cap. 10.

QVidam despōsauit vxorem & dotauit, cum ea coire non potuit. Quam frater eius clanculo corrupit, & grauidam reddidit. Decretum est, vt quamuis nupta esse non potuerit legitimo viro, despōsatā tamen fratri frater habere non possit. Sed mœchus & mœcha fornicationis quidem vindictam sustineant, licita vero eis cōiugia non negentur.

Si quis de vno in alium transmigrat episcopatum, & consanguineam suam polluerit, vel aliquod crimen capitale commiserit. Cap. L.

Ex eodem cap 42.

SI quis de vno in alium omnino transmigrat episcopatum, & si, quod absit, contingat eum filiam sororis suæ, amitæ, aut materteræ, auunculi, vel patrui polluere, aut aliquod crimen capitale committere, episcopus in cuius tunc diœcesi cōmoratur, & tali scelere criminatur, habeat ius & potestatem secundum canonicam autoritatem, & nostram synodalem institutionem, flagitiosum coercere, & ad pœnitendum emollire. Per quem enim melius rei veritas ventilatur, quā per illum sub quo habitat, & habitare desiderat.

De mulieribus quæ absente marito cōceperint & fœtum sustulerint. Cap. LI.

Ex concil. Eliberitan. cap. 3.

SI qua mulier per adulterium absente marito cōceperit, idq; post facinus occiderit, placuit vix in fine dādam esse communionem, eo q̄d geminauerit scelus.

De illis mulieribus quæ male conceptos necare studuerint Cap. LII.

Ex concil. Hilerden. cap. 5.

HI vero qui male conceptos ex adulterio, factos vel ęditos necare studuerint, vel in ventre matrum potionibus aliquibus colliserint, in vtroq; sexu adulteris post septem annorum curricula communio tribuatur, ita tamen, vt omni tēpore vitæ suæ fletibus & humilitati insistant.

De mulieribus quæ partus suos occulte interficiunt. Cap. LIII.

Ex concil. Aralatens. cap. 6.

MVlieres quædam, vt audiuimus, quæ ex fornicatiōe concipientes, metuentes ne scelus quod occulte perpetrauerunt manifestū fieret, infantes quos pepererunt occiderunt, & terræ congerie cooperuerunt, aut in aquas proiecerunt. Quod quantum nefas sit, canones Ancirani, Hiberitani, atq; Hilerdensis concilij testes sunt. His itaq; vix in fine dandam esse communionē decernunt, sed humanius tractātes, post decennem pœnitentiam tales placuit ad communionem recipi.

De eadem re. Cap. LIIII.

DE mulieribus quæ fornicantur & partus suos necant, vel quæ agunt secum vt vtero conceptos excutiant, antiqua quidem definitio vsq; ad exitum vitæ eas ab Ecclesia remouet. Humanius autē nūc definimus, vt eis X. annorum tempus, secundum præfixos gradus pœnitentia largiatur.

De eadem re. Cap. LV.

SI qui infantem oppresserint tres

Ex concil. Aurelian. cap. 10. tres annos pœniteant: vnum ex his in pane & aqua. Si clericus fecerit, quatuor annos, vnum ex his in pane & aqua.

De Sodomitico peccato. Cap. LVI.

EPiscopus fornicationem faciens naturalē XII. annos pœniteat, presbyter X. diaconus IX. subdiaconus octo, clericus septē, laicus sex annis pœniteat. Ex pœnitali Romano. Frater carnalis cū fratre carnali fornicationē faciēs XV. annis ab omni carne se abstineat. Si semē in os miserit, septē annos pœniteat, alij dicūt vsq; in finē vitæ pœnitere debere. Viri inter femora fornicātes, vnū annū pœniteāt, si iterātes II. Si inter crura fornicātes, si pueri sunt, annū vnū pœniteāt. Si viri duos annos. Si aūt in cōsuetudine est, modus pœnitētiæ addatur iudicio sacerdotis. Vir semetipsum coinquinans, primo X. dies pœniteat, & iterans XX. dies. Si cum gradu est, addatur pœnitētia. Puer XV. annorum, XL. dies pœniteat. Qui concupiscit mēte fornicari sed non potuit, X. dies pœniteat. Qui per turpiloquiū vel aspectu coinquinatus est, tamē non voluit peccare corporaliter, XX. dies pœniteat. Si aūt impugnatiōe cogitatiōis violēter coingnatus ē, XX. dies pœniteat. Qui diu illudeť a cogitatiōe, molliter et repugnans, sex dies, vel quantum exegerit diuturnitas cogitationis pœniteat. Pueri qui fornicantur intra semetipsos, iudicatum est vt vapulent. Pueri soli de hoc inter se sermocinantes, & transgredientes statuta seniorū, tres superpositiones accipiant. Osculum non simpliciter facientes, quinq; superpositiones accipiant. Illecebrosum osculum facientes, sine coinquinamento, quinque dies pœniteāt. Cum coinquinamento, siue amplexu, X. superpositiones accipiant. Post annos XX. idem committentes, XL. dies separati a mensa, extorresq; ab Ecclesia, cum pane & aqua viuant. Minimi vero fornicationem imitantes, & irritantes se inuicem, sed coinquinati non sunt, propter ætatis maturitatem flagellentur. Si vero frequenter ad datur pœna. Pueri ante XX. annos se inuicem manibus coinquinātes, & confessi: antequam communicent XX. dies pœniteant. Si iterauerint post pœnitētiam, C. dies. Si vero frequentius separentur, & annum pœniteant. Puer oppressus a maiore infra X. annos, hebdomadam ieiunet: si consentit XX. dies: mollis autem annum pœniteat. Qui in somnis voluntarie pollutus est, surgat & cantet genibus flexis VII. Psal. Volēs in somno peccare, XX. Psal. cantet. Si pollutus est sine volūtate XV. Psal. cātet, & in fine vniuscuiusq; Psalmi dicat ter: Deus in adiutorium meum intende, & reliqua. Qui semen in Ecclesiā dormiens fuderit, tres dies ieiunet. Episcopus fornicationem faciens contra naturam, degradetur, & duodecim annos pœniteat. Presbyter aut diaconus, fornicationem contra naturam faciens, prælato ante monachi voto, degradentur, & V. annos pœniteāt, & veniā omni hora rogent, & superpositionē patiaňt, in vnaquaq; hebdomada, exceptis quinq̃gesimis diebus. Post superpositu-

positionem, pane sine mēsura vtantur, & ferculum aliquatenus butyro impinguato, & die dominico sic viuant. Cæteris vero diebus paximati panis mensura, & paruo impinguata butyro holera, & ouis paucis, & formatico reficiantur, & aquæ tantum quantum sufficiat si operarius est. Lectus enim nō multum fœnum habeat, & per tres quadragesimas anni addat aliquid, pro ut virtus eius admiserit, semper ex intimo corde vt defleat culpam suam. Obedientiam quæ omnia præeminet, libentissime accipiat. Post annum & dimidium Eucharistiã sumat, & ad pacem veniat: Psalmos cum fratribus cantet, ne penitus anima tanto tempore cœlestis medicinæ ieiuna intereat. Si inferiori gradu prius quis monachus fuerat, tres quidē annos pœniteat, sed mēsura non grauetur panis. Si operarius est, sextario de lacte Romano, & alio de tenucla, & aqua quantum sufficit pro sitis ardore sumat. Si vero sine voto monachi p̄sbyter aut diaconus sic peccauerit, sicut monachus sine gradu pœniteat, & postea recipiat gradus suos. Si autem presbyter aut diaconus post tale peccatum voluerit monachus fieri, indiscreto proposito exilij annum & dimidium pœniteat, habeat tamē abbas eum cōsilio episcopi sui huius rei moderandi facultatem, si obedientia pœnitentis placita sit Deo & fratribus quibus commissum est.

De illis qui conceptum excutiunt. Ca. LVII.

Ex concil. Vvorma. cap. 30.

SI aliquis causa explendæ libidinis, vel odij meditatione, vt non ex eo soboles nascatur, homini, aut mulieri aliquid fecerit vel ad potandum dederit, vt non possit generare, aut concipere, vt homicida teneatur.

De illis qui infantes suos oppresserint. Cap. LVIII.

Ex concil. Mogunt. cap. 6.

SI quis infantem suum oppresserit, aut vestimentorum pondere suffocauerit, & hoc post baptismum factum fuerit, XL. dies pœniteat in pane & aqua, & a coniuge se interim abstineat. Postea tres annos pœniteat per legitimas ferias, & tres in anno quadragesimas obseruet. Quod si ante baptismum infans oppressus fuerit, ꝓximos quadraginta dies vt supra pœniteat. Postea vero quinquennium expleat.

De patre & matre q̄ filios suos apud se mortuos inuenerint. Cap. LIX.

Ex concil. Parisiēs. cap. 5.

DE infantibus autem qui mortui inueniuntur cum patre & matre, & non apparet vtrum a patre aut matre occisus sit ipse infans vel suffocatus, an propria morte defunctus: non debēt inde securi esse, nec sine pœnitentia ipsi parentes, sed tamen in eis consideratio debet esse pietatis, vbi non voluntas, sed euētus mortis causa fuit. Si autem eos non latet ipsos eius esse interfectores, scire debent grauiter se deliquisse, quod in Anciranoconcilio comprobatur. Quidam autem trium annorum pœnitētiam horum iudicant esse debere: quorū vnum ex his exigat in pane & aqua, atq; se ab omni luxuria tempore pœnitentiæ suæ custodiat.

De

De illis fœminis quæ abortum fecerint. Cap. LX.

Ex pœnitentiali Romano.

SI qua mulier abortum fecerit voluntarie, tribus annis pœniteat.

FINIS Libri decimiseptimi.

D. BVRCHARDI ECCLESIAE VVORMACIENSIS Episcopi, de Visitatione infirmorum, Decretorum Liber XVIII.

ARGVMENTVM LIBRI.

¶Liber hic infirmos à presbyteris visitandos esse, & quæ ad hanc visitationem requirantur, edocet.

CVM sacerdos audierit aliquē infirmari in sua plebe, cito ad eum pergat, & ingressus cubiculum aquam benedictam super eum, & per omne cubiculum aspergat, cum antiphona: Asperges me domine, & versu: Exurgat Deus & dissipentur inimici, &c. Deinde dicat orationem: Deus qui sacerdotibus tuis tantam gratiam. Deinde cantet septem Psalmos cū precibus pro infirmis. Deinde Lithaniam cantet. Post hæc omnes iubeat extra cubiculum secedere. Et appropinquās lecto quo infirmus decumbit, eum blande leniterq; alloquatur, vt omnē spem suam in Deo ponat, vt flagellum Dei patienter toleret, & vt hæc ad purgationem, & castigationem suam prouenire credat, vt peccata sua confiteatur, vt emendationem promittat, si dominus vitam concesserit, pœnitētiam pro culpis cōmissis spōdeat, vt substātiam suā dum adhuc sensus & ratio viget dispo nat, vt peccata sua eleemosynis redimat, vt his qui in se peccauerunt indulgeat, vt rectam fidem & credulitatem teneat, & si fidem ex integro non sapuerit, presbyter eum docere debet: &, vt de Dei misericordia nunquam desperet, doceat. Cum his & huiuscemodi alloquutionibus fuerit mens infirmi releuata, data benedictione, interroget eum de singulis per ordinem.

Quando presbyter domum intrat in qua infirmus iacet, primum dicat.

Pax huic domui,

Et omnibus habitantibus in ea.

Postea benedicet sal & aqua, & aspergatur in domo cum antiphona.

Benedic domine domum istam & omnes habitantes in ea, quia tu domine dixisti: pax huic domui, benedic domine timentes te pusillos cum maioribus, benedicti vos domino qui fecit cœlum & terrā.

Post hæc canendi sunt septem Psalmi pœnitentię. Deinde Lithania. Qua expleta cantetur: Pater noster. Et ne nos inducas in tentationem, Sed libera nos à malo, Amen.

Saluum fac seruum tuum,

Deus meus sperantem in te.

Mitte ei domine auxiliū de sancto,

Et de Sion tuere eum.

Nihil proficiat inimicus in eo,
Et filius iniquitatis nō apponat nocere ei.
Esto illi dñe turris fortitudinis,
A facie inimici.
Dominus conseruet eum, & viuificet eū, & beatum faciat eū in terra, & nō tradat in animam inimicorum eius.
Dominus opem ferat illi super lectum doloris eius.
Vniuersum stratum eius versasti in infirmitate eius.
Domine exaudi orationem meā.
Psalmus: Miserere mei Deus.
Sequitur Oratio. Oremus.

OMnipotens & misericors Deus, quæsumus immensam pietatem tuam, vt ad introitū in tuo nomine humilitatis nostrę, hunc famulum tuum. N. in hoc habitaculo iacentem fessum, salutifere visitare digneris, sicut visitare dignatus es domine Tobiā, & Saram socerū Petri, puerumq; Centurionis, ita et iste pristina sanitate animæ corporisq; recepta, gratiarū tibi in Ecclesia tua referat actionem. Per do.

Tunc detur ei locus secretior confitendi, &, quod maximum est, interroget eum de fide Catholica. Et sic dicat:

CRedis in Deum patrem, & filium, & spiritū sanctū? Respō. Credo. Credis q̄d iste tres personę vnus Deus sit? Res. Credo. Credis quod in ipsa ista carne qua nunc es, resurgere habes in die iudicij, & recipere siue bonum, siue malum quod gessisti? Responsio Credo. Vis dimittere illis peccata sua qui in te peccauerunt? Respon. Volo. Vis peccata quæ fecisti emendare si reuiuiscis? Resp. Volo.

Postea vngatur. Post confessionem, & fidem redditam, & vnctionem, dicatur Antiphona.

In veritate tua exaudi me domine.
Psalmus.
Domine exaudi orationem meam, auribus percipe.

Deinde Kyrieleeson, & Pater noster eum his precibus.

EXurge domine Deus exaltetur manus tua, Ne obliuiscaris pauperum.
Tibi enim derelictus est pauper,
Orphano tu eris adiutor.
Desiderium pauperum exaudiuit dominus,
Præparationem cordis eorum audiuit auris sua.
Mirifica misericordias tuas,
Qui saluos facis sperantes in te.
Tu autem in sancto habitas,
Laus Israel.
Ad te clamauerūt & salui facti sunt,
In te sperauerunt & nō sunt cōfusi.
Ne tradas domine bestijs animam confitentem tibi,
Animā pauperis tui ne obliuiscaris in finem.

Postea sequuntur istę Orationes.
Oremus.

DEus qui famulo tuo Ezechiæ ter quinos annos ad vitā donasti, ita & famulū tuum. N. a lecto ægritudinis tua potentia erigat ad salutem. Per Christum.

Alia.

REspice domine famulum tuū. N. in infirmitate sui corporis laborātem, & animā refoue quam creasti, vt castigationibus emendatus, continuo se sentiat tua medicina

na esse saluatum. Per Christum.

Alia.

DEus qui facturæ tuæ pio semper dominaris affectu, inclina aurem tuam supplicationibus nostris, & famulum tuum .N. ex aduersa valetudine corporis laborantem placatus respice, & visita in salutari tuo, ac cœlestis gratiæ ei præsta medicinam. Per Christ.

Alia.

DEus, qui humano generi salutis remedia, & vitæ æternæ munera contulisti, conserua famulo tuo .N. tuarum dona virtutum, & concede vt medelam tuam non solum in corpore, sed etiam in anima sentiat. Per.

Alia.

VIrtutum cœlestiũ Deus, qui ab humanis corporibus omnem languorem, & omnem infirmitatem præcepti tui potestate depellis, adesto propitius huic famulo tuo .N. vt fugatis infirmitatibus & viribus receptis, nomen sanctum tuum instaurata protinus sanitate benedicat. Per.

Alia.

DOmine sancte, pater omnipotens, æternæ Deus, qui fragilitatem conditionis nostræ infusa virtutis tuę dignatione confirmas, vt salutaribus remedijs pietatis tuę corpora nostra & membra vegetẽtur, super hunc famulum tuũ .N. propitiatus intende, vt omni necessitate corporeę infirmitatis exclusa, gratia in eo pristinæ sanitatis perfecta reparetur. Per do.

Alia.

ORemus fratres dñm nostrũ ꝓ fratre nostro quẽ dure ad pręsens malum lãguoris affligit, vt eũ domini pietas cœlestibus dignetur curare medicinis: vt qui dedit vitã, det & salutem. Per.

Alia.

DOmine sancte pater omnipotens æternæ Deus, qui es via, & veritas, & vita, exaudi & conserua famulũ tuum .N. quem viuificasti & redemisti precio magno sancti sanguinis filij tui. Per eundem.

Si infirmus in desperatione fuerit, reconcilia eũ ea ratione his sequentibus orationibus, vt quando conualuerit, secundum canonum & sanctorũ patrum statuta, & qualitatem delicti pœniteat.

Reconciliatio infirmi.

PRæsta quæsumus domine huic famulo tuo .N. dignum pœnitentiæ fructum, vt Ecclesiæ tuæ sanctæ, a cuius integritate deuiarat peccando, admissorum veniã consequendo, reddatur innoxius. Per.

Alia.

OMnipotens sempiternæ Deus, confitẽti huic famulo tuo .N. pro tua pietate peccata dimitte, vt non plus ei noceat conscientiæ reatus ad pœnam, quam indulgentiæ tuæ pietas prosit ad veniã. Per.

Alia.

EXaudi domine ꝑces nostras, & confitentium tibi parce peccatis, vt quem conscientiæ reatus accusat, indulgentia tuæ miserationis absoluat. Per dominũ nostrum Iesum Christum.

INDEX CAPITVLORVM LIBRI Decimioctaui.

FINIS Libri Deciminoni.

Quod

Quod vltima conuersio mente potius æstimanda sit quam tempore. Cap. I.

Ex decret. Celesti.papæ,cap.10

Vera ergo ad Deum conuersio in vltimis posito rum,mente potius est æstimāda, quam tempore, Propheta hoc taliter afferente: Cū conuersus ingemueris, tunc saluus eris. Cum ergo dominus sit cordis inspector, quouis tempore non est deneganda pœnitentia postulanti, cum illi se obliget iudici, cui occulta omnia nouerit reuelari.

Quod omnis fidelis in vltimis positus sanctificato oleo inungi debeat. Cap. II.

Ex decret. Calisti papæ.

Beatus enim Iacobus apostolus in epistola sua scripsit: Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Ecclesiæ,& orent super eū, vngentes eum oleo in nomine domini,& oratio fidei saluabit infirmum. Hoc & apostoli in Euangelio fecisse legūtur,& nunc Ecclesiæ consuetudo tenet, vt infirmi oleo consecrato vngātur a presbyteris, & oratione comitante sanentur. Non solum presbyteris vti licet hoc sacro oleo in suis infirmitatibus,sed,vt Innocētius papa describit,etiam omnibus Christianis vti licet eodem oleo,in sua aut suorum necessitate vngendo. Quod tamen oleum non nisi ab episcopis licet confici. Nam quod ait,oleo in nomine domini,significat oleo in nomine domini consecrato: vel certe quia etiam cum vngant infirmum, nomen domini super eū inuocare debent. Et si in peccatis sit dimittetur ei. Multi propter peccata in animam facta,infirmitate,aut etiā morte plectūtur corporis: Vnde Apostolus Corinthijs,quia corpus domini indigne percipere erant soliti,ait: Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles,& dormiunt multi. Si ergo infirmi in peccatis sint,& hæc presbyteris Ecclesiæ confessi fuerint, ac perfecto corde ea derelinquere,atq; emendare sategerint,dimittētur eis. Neq; enim sine confessione emendationis queunt dimitti. Vnde recte subiungitur: Confitemini alterutrum peccata vestra, & orate pro inuicem vt saluemini.

De illis qui propter timorem mortis in ipsa infirmitate confitentur peccata sua. Cap. III.

Ex concil. Hīneten. cap.2.

Infirmus qui necessitate mortis vrgente confitetur peccata sua, sub ea cōditione a sacerdote reconcilietur,vt si ei dominus vitam donauerit,sanitatemq; reddiderit, secundum qualitatem delicti,& secū dum canonum statuta,& pœnitentialium probatorum pœniteat.

De illis qui in necessitatis tempore & pœnitentiam & reconciliationem desiderant. Cap. IIII.

Ex decret. Leonis papæ,cap.9.

His autem qui in tēpore necessitatis & in periculis vrgente instantia,prǽsidium pœnitentiæ,& mox reconciliationis implorant, nec satisfactio interdicenda est,nec reconciliatio deneganda: quia misericordiæ domini, nec mensuras possumus ponere,nec tempora definire: apud quem nullas pa-

 titur

titur venire moras conuerſio, dicẽte domino per prophetam: Cum conuerſus ingemueris, tunc ſaluus eris. Et alibi: Dic iniqtates tuas prior, vt iuſtificeris. Item: Quia apud dominũ miſericordia eſt, & copioſa apud eum redẽptio. In diſpenſãdis itaq; Dei donis non debemus eſſe difficiles, nec ſe accuſantium gemitus, lachrymasq; negligere, cum ipſam pœnitendi afflictionem, ex Dei credamus inſpiratione conceſſam, dicẽte Apoſtolo: Ne forte det illis deus pœnitentiam vt reſipiſcãt a diaboli laqueis, a quo captiui tenẽtur ad ipſius voluntatem.

De eadem re. Cap. V.

Ex decret. Innocentij papæ, c. 27.

ET hoc quæſitum eſt, qd de his obſeruare oporteat, qui poſt baptiſmum omni tempore incontinentiæ voluptatibus dediti, in extremo fine vitæ ſuæ pœnitentiam ſimul & reconciliationẽ cõmunionis expoſcũt. De his obſeruatio prior durior, poſterior interueniente miſericordia inclinatior eſt. Nam conſuetudo prior tenuit, vt concederetur eis pœnitentia, ſed communio negaretur. Nam cum illis temporibus crebræ perſequutiones eſſent, ne communionis conceſſa facilitas, homines de reconciliatione ſecuros, non reuocaret a lapſu, merito negata communio eſt, conceſſa pœnitentia: ne totum penitus negaretur, & duriorem remiſſionem fecit temporis ratio. Sed poſtquam dominus noſter pacem Eccleſijs ſuis reddidit, iam terrore depulſo, cõmunionem dari abeuntibus placuit, & propter miſericordiam, quaſi viaticum profecturis, & ne Nouatiani hæretici, negantis veniam, aſperitatem & duritiam ſubſequi videamur. Tribuetur ergo cũ pœnitentia extrema communio: vt homines huiuſmodi, vel in ſupremis ſuis permittente ſaluatore noſtro, a perpetuo exitio vindicentur.

De illis qui ad exitum veniunt, vt vltimo & neceſſario viatico minime priuentur. Cap. VI.

Ex concil. Nicæno cap. 13.

DE his qui ad exitum veniunt etiam nũc lex antiqua regularisq; ſeruabitur, ita, vt ſi quis egreditur e corpore, vltimo & neceſſario viatico minime priuetur. Quod ſi deſperatus & conſequutus communionem, oblationisque particeps factus, iterum conualuerit: ſit inter eos qui communionem orationis tantummodo conſequuntur. Generaliter autem omni cuilibet in exitu poſito, & poſcenti ſibi communionis gratiam tribui, epiſcopus probabiliter ex oblatione dare debebit.

Quod pœnitentia poſſit abolere peccata etiam ſi in vltimo vitæ ſpiritu pœniteat. Cap. VII.

Ex concil. Moguntí. cap. 2.

POenitẽtiam poſſe abolere peccata indubitanter credimus, etiam ſi in vltimo vitæ ſpiritu admiſſor pœniteat, & vel publica lamentatione peccata prodãtur: qa propoſitum Dei quod decreuit ſaluare quod perierat, ſtat immobile. Et ideo quia voluntas eius non mutatur, ſiue emendatione vitæ, ſi tempus conceditur, ſiue ſupplici cõfeſſione, ſi continuo vita exceditur, venia peccatorum fideliter præſumatur

matur ab illo, qui nō vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur a perditione pœnitendo, & saluetur miseratione domini vt viuat. Si quis aliter de iustissima pietate Dei sentit, non Christianus, sed Nouatianus est.

De lapsis in vltimis positis, vt viatico munere si rogauerint eis debeat subueniri. Cap. VIII.

Ex epist. Syricij papæ.

QVicunq; carnali fragilitate ceciderūt, viatico munere, cum ad Deum cœperint proficisci, si rogauerint, per communionis gratiam volumus subueniri.

De illis infirmis qui dum pœnitentiam petierint, & antequam sacerdos veniat, officium oris amittunt. Cap. IX.

Ex epistol. Leōis pa.

ITa ergo talium necessitati auxiliandum est, vt nec actio illis pœnitentiæ, nec communionis gratia denegetur, si eam etiam amisso vocis officio per indicia integri sensus quærere comprobentur. Quod si ita aliqua ægritudine fuerint aggrauati, vt quod paulo ante poscebant, & sub præsentia significare non valent, testimonia fidelium circunstantium illis prodesse debent: simul tamen & pœnitentiæ, & reconciliationis beneficiū consequantur.

De eadem re. Cap. X.

Ex concil. Carthagi. cap. 81.

IS qui pœnitentiam in infirmitate petit, si casu, dum ad eum sacerdos inuitatus venit, oppressus in infirmitate obmutuerit, dent testimonium qui eum audierunt, & accipiat pœnitentiam, & si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori eius Eucharistia. Si superuixerit, admoneatur a supradictis testibus petitioni suæ satisfactum, & se subditurum statutis pœnitentiæ legibus, quam diu sacerdos qui pœnitētiam dedit probauerit.

De eadem re. Cap. XI.

Ex decret. Eusebij paps. c. 10

SI quis pœnitentiam petēs, dum sacerdos venerit fuerit officio linguæ priuatus, constitutum est, vt si idonea testimonia habuerit, quod ipse pœnitentiam petijsset, & ipse per motus aliquos, suæ voluntatis aliquod signum facere potest, sacerdos impleat omnia sicut supra circa ægrotantem pœnitentem scriptum est, id est, orationes dicat, & vngat eum sancto oleo, & Eucharistiam ei donet, & postquā obierit, vt cæteris fidelibus ei subministret.

De illis qui in vltima ægritudine pœnituerint, & mox reconciliati fuerint. Cap. XII.

Ex dictis Augustin.

SAne quisquis positus in vltima necessitate ægritudinis suæ acceperit pœnitentiam, & mox reconciliatus fuerit, & transierit de corpore, fateor vobis non illi negamus quod petit, sed nec præsumo dicere, quia bene hinc exierit. Si securus hinc exierit, ego nescio: pœnitentiam dare possumus, securitatem autem dare non possumus. Nunquid dico damnabitur? Sed nec dico quia liberabitur. Vis te a dubio liberari? Vis quod incertum est euadere? Age pœnitentiam dum sanus es. Si enim agis veram pœnitentiam dum sanus es, & inuenerit te nouissimus dies: cur

ris,vt reconcilieris. Si sic agis, securus es. Ideo dico tibi quia securus es, quia egisti pœnitentiam eo tempore, quo peccare potuisti. Si autem vis agere pœnitentiam quando iam peccare non potes, peccata te dimiserunt, non tu peccata.

De illis qui in periculo sunt constituti, vt episcopo consulto, presbyter eos reconciliet. Cap. XIII.

Ex concil. Carthagi. cap. 4.

AVrelius episcopus dixit: Si quisquam in periculo fuerit constitutus, & reconciliari diuinis altaribus petierit, si episcopus absens fuerit, debet vtiq; presbyter cõsulere episcopum, & sic periclitantem eius pcepto recõciliare. Quam rem debemus salubri consilio roborare.

De infirmis in periculo mortis constitutis. Cap. XIIII.

Ex pniali Theodori

AB infirmis in periculo mortis positis, per presbyteros pura inquirẽda est confessio peccatorũ, non tamen illis imponenda quantitas pœnitentiæ, sed innotescenda, & cum amicorum orationibus & eleemosynarũ studijs pondus pœnitentiæ subleuandum: & si forte migrauerint, ne obligati ex cõmunione alieni vel ex consortio veniæ fiant. A quo periculo si diuinitus ereptus conualuerit, pœnitẽtiæ modum a suo confessore impositum diligenter obseruet. Et ideo, secundum canonicam autoritatem, ne illis ianua pietatis clausa videatur, orationibus & consolationibus ecclesiasticis sacra cum vnctione olei animati, secundum statuta sanctorum patrum, communione viatici reficiantur.

De quodam qui Christum negauerat, quomodo in extremis viatico liberatus est. Cap. XV.

Dionys. in ecclesiast. historia dicit.

IN historia Ecclesiastica Dionysius rescribens ad Fabianum, inducit quandam historiam, dicens quendam fuisse apud Alexandriam, vnum ex his qui lapsi sunt, eũdem sæpe deprecatum esse vt susciperetur, nec tamen impetrasse. Oppressum deinde hunc ægritudine, ita vt tres dies sine voce prorsus iaceret: paululũ vero quarta die respirantem, vocasse ad se filiolam suam, & dixisse fertur. Quousq; me detinetis? Quæso vos cito aliquis presbyterorum veniat, vt possim dimitti. Et cum hoc dixisset, rursum sine voce pmansit. Abijt cito cursu ad presbyterum puer, noctis tempore. Infirmabatur presbyter, venire non potuit, tamen quia præceptum fuerat vt lapsis in exitu nemo reconciliationis solatia denegaret, & maxime his quos prius id rogasse constat, parum Eucharistiæ puero dedit. Regrediente adhuc puero, antequam ingrederetur domum, rursum Serapion redisti, inquit, fili? Licet presbyter venire non potuit, tamen imple quod tibi imperatum est, vt possim recedere. Cumq; acciperet Eucharistiam, velut cathenis quibusdam vinculisq; disruptis, lætiorem iam spiritũ reddidit. Ex quo constat, huius boni auxilio nullum debere fraudari.

Vt presbyteri de occultis peccatis iussu episcopi pœnitentes reconcilient. Cap. XVI.

Ex decret. Euarist. papæ, cap. 4

VT presbyteri de occultis peccatis iussione episcopi pœnitẽtes recõcilient, & sicut supra pmisimus

ſimus infirmantes abſoluant, & cõmunicent.

De pœnitente ſi in ipſa pœnitentia de corpore exierit, & reconciliari deſiderat. Cap. XVII.

Ex concil. Arauſico, cap. 3.

QVi recedunt de corpore pœnitentes, placuit ſine reconciliatoria manus impoſitione eis cõmunicare, quod in moriente ſufficit, conſolatione ſecundum definitiones patrum, qui huiuſmodi communionem congruẽtem viaticum nominarũt: vt ſi ſuperuixerint, ſtẽt in ordine pœnitentium, vt oſtenſis neceſſarijs pœnitentiæ fructibus legitimã cõmunionem cũ reconciliatoria manus impoſitiõe percipiãt.

Vt quinta feria ante Paſcha pœnitentibus ſit remittendum: ante autem, ſi ad deſperationem infirmitatis deuenerint. Cap. XVIII.

Ex epiſtol. Innocentij papæ, c. 7.

DE pœnitentibus autem qui ſiue ex grauioribus commiſſis, ſiue ex leuioribus pœnitentiam gerũt, ſi nulla interuenit ægritudo, V. feria ante Paſcha eis remittendum, Romanæ Eccleſiæ conſuetudo demonſtrat. Cæterũ, de pondere æſtimãdo delictorum ſacerdotis eſt iudicare, vt attendat ad confeſſionẽ pœnitentis, & ad fletus atq; lachrymas corrigentis, ac tum iubere dimitti, cum viderit congruam ſatisfactiõem. Sane ſi quis in ægritudinem inciderit, atq; vſque ad deſperationem deuenerit, ei eſt ante tempus Paſchæ relaxandum, ne de hoc ſeculo abſq; communione diſcedat.

De illis qui in Eccleſia remitti peccata non crediderint. Cap. XIX.

Ex dictis Auguſtini.

QVi vero in Eccleſia remitti peccata nõ credẽs, contemnit diuini muneris largitatẽ, & in hac obſtinatione mentis diem claudit extremum, reus eſt illo irremiſſibili peccato in ſpiritum ſanctum, in quo Chriſtus peccata dimittit.

Quod infirmis omni hora cibum ſumere liceat. Cap. XX.

INfirmis licet omni hora cibum potumq; ſumere, quotieſcunque deſiderant. Ex concil. Moguntí. cap. 13.

De illis ſacerdotibus qui morientibus pœnitentiam denegauerint. Cap. XXI.

SI quis presbyter pœnitentiã abnegauerit morientibus, reus erit animarum, quia dominus dicit: Quacunq; die conuerſus fuerit peccator, vita viuet, & non morietur. Vera enim cõuerſio in vltimo tempore poteſt eſſe: quia dominus non ſolum temporis, ſed cordis inſpector eſt: ſicut latro vnius momenti meruit eſſe in paradiſo in hora vltima confeſſione. Ex decret. Iulij papæ

Quod nulli vltima pœnitentia ſit deneganda. Cap. XXII.

AGnouimus enim pœnitentiam morientibus denegari, nec illorum deſiderijs annui qui obitus ſui tempore, animæ ſuæ cupiunt remedio ſubueniri. Horremus fateor tantæ impietatis aliquem reperiri, vt de Dei pietate deſperet, quaſi nõ poſſit ad ſe quouis tempore concurrenti ſuccurrere, & periclitantem ſub onere peccatorum hominem põdere quo ſe ille expedire deſiderat liberare. Quid hoc rogo aliud eſt, q̃ morienti mortem addere, eiuſq; animam ſua crudelitate, ne abſoluta eſſe poſſit, occidere. Cum Deus ad ſubueniendum paratiſſimus, Ex decret. Celeſti. papæ, cap. 15.

mus inuitans ad pœnitentiam, sic proclamat peccatori: In quacunq; die cōuersus fuerit, peccata eius nō reputabuntur ei. Et iterum: Nolo mortem peccatoris, sed tantum vt conuertatur & viuat. Salutem ergo homini adimit, quisquis mortis tē pore pœnitentiam denegarit: & desperarit de clementia Dei, qui eum ad subueniendum morienti sufficere vel momento posse nō credidit. Perdidisset latro in cruce præmiū ad Christi dexteram pendens, si illum vnius horæ pœnitentia non iuuisset. Cum esset in pœna pœnituit, & per vnius sermonis professionem, habitaculum paradisi Deo promittente promeruit.

De pœnitentibus qui in infirmitate Eucharistiam acceperint. Cap. XXIII.

Ex concil. Carthagi. cap. 78.

POenitentes qui in infirmitate viaticum Eucharistiæ acceperint, non se credant absolutos sine manus impositione si superuixerint.

De pœnitentibus subito mortuis. Cap. XXIIII.

Ex eodem

EOrum, qui pœnitētia accepta in bono vitæ cursu sine communione moriuntur, oblationem recipiendam, & eorum funera ac deinceps memoriam ecclesiastico effectu prosequendam.

FINIS Libri Decimioctaui.

INDEX CAPITVLORVM LIBRI Deciminoni.

Alio

De

Indicis Capitulorum FINIS.

D. BVRCHARDI ECCLESIÆ VVORMACIENSIS Episcopi, de Pœnitentia, Decretorum Liber XIX.

ARGVMENTVM LIBRI.

¶ Liber hic corrector vocatur, & medicus: quia correctiones corporum, & animarum medicinas plene continet, & docet vnumquemq; sacerdotem, etiam simplicem, quomodo vnicuiq; succurrere valeat, ordinato, vel sine ordine, pauperi, diuiti, pueso, iuueni, seni, decrepito, sano, infirmo, in omni ætate & in vtroq; sexu.

Quo tempore presbyteri plebium, canonica autoritate discordantes ad pacem, & delinquentes ad pœnitentiam, compellere debeant. Cap. I.

Ex pniali Romano.

HEbdomada priori ante initium Quadragesimæ, presbyteri plebium conuocēt ad se populum, & discordantes canonica autoritate reconcilient, & omnia iurgia sedent, & tunc primum confitenubus pœnitentiam dent, ita vt antequam caput ieiunij veniat, omnes confessi pœnitentiam acceptam habeaut, vt liberius dicere possint, dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimitimus debitoribus nostris.

Quomodo sacerdotes plebem sibi cōmissam tempore pœnitudinis admonere & instruere debeant. Cap. II.

Presby-

Ex dictis Augustin.

PResbyteri admonere debent plebem sibi subiectam, vt omnis qui se sentit mortifero peccati vulnere sauciatum, feria quarta ante Quadragesimam cum omni festinatione recurrat ad viuificatricem matrem Ecclesiam: vbi quod male commisit, cum omni humilitate & cõtritione cordis simpliciter confessus, suscipiat remedia pœnitentię secundum modum canonicis autoritatibus præfixum. Non solum autem ille qui mortale aliquid commisit, sed etiam omnis homo quicunque se recognoscit immaculatam Christi tunicam, quam in baptismo accepit, peccati macula polluisse, ad proprium sacerdotem festinet venire, & cum puritate mentis omnes transgressiones, omnia peccata, quibus Dei offensam se incurrisse meminit, humiliter confiteatur: & quicquid ei a sacerdote fuerit iniunctum, ac si ab ipso omnipotentis Dei ore esset prolatum, ita diligenter intendat, et cautissime obseruat.

Episcopi, vel presbyteri quando fidelium recipiunt confessiones humiliare se debent, & cum tristitiæ gemitu lachrymisque orare, non solum pro suis delictis, sed etiam pro fratris casu. Ait enim Apostolus: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Cum ergo venerit aliquis ad sacerdotem confiteri peccata sua, mandet ei sacerdos, vt expectet modicum donec intret Ecclesiam, aut in cubiculum suum ad orationem. Si autem locus non est aptus ad hoc, in corde suo dicat hanc orationem.

Oratio sacerdotis dicenda ad pœnitentiam venientibus. Cap. III.

DOmine Deus omnipotens propitius esto mihi peccatori, vt condigne tibi possim gratias agere, qui me indignum propter tuam misericordiam ministrum fecisti officij sacerdotalis, & me exiguum humilemq; mediatorẽ constituisti ad orãdum & ad intercedẽdum ad dominum nostrum Iesum Christum filium tuum pro peccatis, & ad pœnitentiam reuertentibus. Ideoque dominator domine, qui omnes homines vis saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, qui non vis mortem peccatorum, sed vt conuertantur & viuãt, suscipe orationem meam, quã fundo ante conspectum clemẽtiæ tuæ, pro famulis & famulabus tuis, qui ad pœnitentiam venerunt, vt des illis spiritum compunctionis, vt resipiscant a diaboli laqueis, a quibus astricti tenentur, & ad te per condignam satisfactionem reuertantur, Per eundem dominum nostrum Iesum Christum.

De confessione, & pœnitentia, & recõciliatone, & interrogatione illorum qui peccata sua confiteri desiderant, & ordo ad pœnitentiam eis dandam. Cap. IIII.

Tunc sacerdos blande leniterq; interroget eum primum de fide qualiter credat, & dicat:

CRedis in Deum patrem, & filium, & spiritum sanctũ? Respon. Credo. Credis quod istæ tres personæ vnus Deus sit? Respon. Credo. Credis quod in ipsa ista carne in qua nunc es, resurgere habes in die iudicij, & recipere siue bonũ siue malum quod gessisti? Respo. Credo. Vis dimittere illis peccata qui in te peccauerunt, domino di- Ex pœnali Romano.

Ii ij cente:

cente: Si non remiseritis hominibus peccata eorũ, nec pater vester vobis dimittet pctã vestra? Resp. Volo. Et require ab eo diligenter si est incestuosus, aut suo seniori infidelis, & si nõ vult incestum dimittere, non potes ei dare poenitentiam: si autem vult, potes. His praemissis poenitentem alloqui affectuose debet sacerdos his verbis: Frater noli erubescere peccata tua confiteri, nam & ego peccator sum, & fortassis peiora quam tu feceris habeo facta. Haec idcirco admoneo, quia vsitatum humani generis vitium est, vt beatus Gregorius dicit, & labendo peccatum committere, & commissum non confitendo prodere, sed negando defendere, atque conuictum defendendo multiplicare. Et qui diabolo instigante nefanda crimina perpetrare non metuimus, haec eadem quae opere absque vlla verecundia perfecimus, eodem suadẽte saltem verbis erubescimus cõfiteri, & coram homine q similis nostri est, eisdeꝗ fortasse passionibus subiacet, confundimur dicere, quod corã Deo, qui omnia inspicit, absꝗ vllo mentis rubore committere non formidauimus detestatione detestanda. Sponte ergo fateamur, quod nullo cogente commisimus. Si vero nos nostra scelera celauerimus, ab illo manifestabuntur, qui & accusator est peccati & incentor. Ipse enim hic nos vt peccemus instigat, ipse cum peccauerimus accusat. Si ergo in hac vita praeueniamus eum, & ipsi nostri sceleris accusatores simus, nequitias diaboli inimici nostri & accusatoris effugiemus, Paulo teste, qui ait: Si nosmetipsos iudicaremus: non vtique dijudicaremur.

Videns autem eum sacerdos verecundantem, rursum prosequatur: Fortassis charissime non omnia quae gessisti ad memoriam modo veniũt. Ego te interrogabo, tu caue ne diabolo suadente, aliquid celare praesumas. Et tũc eum ita per ordinem interroget.

Cap. V.

Fecisti homicidium voluntarie sine necessitate non in hoste, sed per tuam cupiditatem vt sua sibi tolleres, & sic eum interfecisti? Si fecisti, XL. dies cõtinuos, quod vulgus carrinam vocat, ita vt cõsuetudo est in pane & aqua debes ieiunare: & septem annos sequentes sic obserues.

Primum annũ post illos XL. dies, totum a vino, medone, sagimine, & a caseo, & ab omni pingui pisce abstinere debes: nisi in illis festis diebus, qui in illo episcopio a cuncto populo celebrantur. Et si sis in magno itinere in regio hoste, vel in regali curte, vel in aliqua infirmitate detentus sis, tunc licet tibi vno denario, vel precio vnius denarij, aut tres pauperes pascendo, tertiam feriam, quintam feriam, sabbatum redimere: ita tamẽ vt vna re de illis tribus supradictis vtaris, id est, aut vinum bibas, aut medonem, aut mellitam ceruisiam. Postquam domum veneris, aut sanitati fueris restitutus, nullam licentiam habeas redimendi. Completo anni circulo Ecclesiam introducaris, & pacis osculum tibi concedatur.

In

IN secundo anno, & tertio, similiter ieiunes, nisi quod tertiam feriam, quintam feriam, & sabbatum, potestatem habeas redimendi, praenominato precio vbicunq; es. Caetera omnia diligenter obserues, vt in primo.

PEr singulos quatuor annos qui remanent, tres quadragesimas, per legitimas ferias debes ieiunare. Primam ante Pascha cum caeteris Christianis, alterā ante festiuitatem sancti Ioannis Baptistae, & si qd remanet, post adimpleas. Tertiam ante Natiuitatem domini, a vino, a medone, mellita ceruisa, a carne, sagimine, & a caseo, & a pinguibus piscibus.

ET in quatuor supradictis annis, tertia feria, quinta feria, & sabbato accipias quicquid velis. Secūdam autem feriam, quartam, redimere poteris precio iam supradicto. Sextam feriam semper obserues in pane & aqua. Et his expletis, sacram communionem accipias ea ratione, vt non sis sine poenitentia quam diu viuas, sed in omni vita tua omnes sextas ferias in pane & aqua pœniteas, & si redimere volueris, potestatem habeas redimendi vno denario, vel precio vnius denarij, vel pascas tres pauperes.

ISta secundum misericordiam concedimus tibi, non secundum canonum censuram: quia canones sic praecipiunt: Si quis per industriam & per cupiditatē homicidium fecerit, seculum relinquat, & ingrediatur monasterium monachorū, & ibi iugiter Deo seruiat.

FEcisti homicidium pro vindicta parentum, XL. dies, quod carrinam vocant, pœniteas, cum septē sequētibus annis, qa dominus dicit: Mihi vindictam, & ego retribuam.

SI fecisti homicidium nolens, ita vt in ira tua aliquem percutere velles & non occidere, tamen occidisti, XL. dies, id est, carrinā in pane & aqua pœniteas, & septem sequentes annos. Sed in primo anno tertiam feriam, quintam feriam, sabbatum redimere poteris, singulas singulis denarijs, vel precio vnius denarij, vel tres pauperes pascendo, Reliquos autem sex annos ita obserua, sicut de homicidijs sponte commissis constitutum est.

FEcisti homicidium in bello iussu legitimi principis, qui pro pace hoc fieri iusserat, & interfecisti tyrannū qui pacē peruertere studuit, tres quadragesimas p legitimas ferias pœniteas. Si autem aliter fuerit, id est, sine iussu legitimi principis, vt homicidium sponte cōmissum pœniteas, id est, carrinā vnam cum septem sequentibus annis.

OCcidisti tu liber seruum senioris tui, qui nihil in te peccauit, sed iussu senioris tui, XL. dies, id est, carrinam in pane & aqua cū septem sequētibus annis pœniteas, & senior tuus similiter, nisi seruus sit fur aut latro, & pro pace aliorū fieri praecipiat.

SI autem tu seruus, conseruum tuum iussu domini tui occidisti, dominus tuus quadraginta dies, id est, carrinam in pane & aqua cum septem sequentibus an-

nis pœnitere debet, & tu tres quadragesimas, per legitimas ferias, excepto, nisi pro pace communi fieret.

COnsiliatus es homicidium & nō fecisti, & occisus est homo propter illud consilium, XL. dies, id est, carrinam in pane & aqua, cū septem sequentibus annis pœniteas.

EXplorasti, vel speculatus es aliquem hominem, & sic tradidisti illum in manus inimicorum suorum & occisus est, XL. dies, id est, carrinam in pane & aqua pœniteas, & septem sequētes annos ita obserues, vt consuetudo est.

FVisti cum aliis qui pugnauerunt contra aliquem, aut in domo propria, aut in alterius domo, aut in aliquo loco vbi se defendere sperauerat, & lapidem in eum proiecisti, aut sagittam, aut spiculum aliquod aduersus eum misisti, & occidere voluisti, & non est a te percussus nec vulneratus, tamen ab aliis cum quibus eum impugnabas occisus est, XL. dies, id est, carrinā in pane & aqua pœniteas, & septem sequētes annos ita obserues, vt consuetudo est.

FEcisti paricidium, id est, interfecisti patrem, matrē, fratrem, sororem, patruum, auunculum, materteram, amitam, vel aliquod tale fecisti, si casu nō sponte, neq; in ira tua percutere voluisti, sed casu euenit, vt homicidiū sponte cōmissum pœnitere debes. Si autem ex industria, & in ira tua fecisti, istud obseruare debes, vt per vnius anni circulum ante fores basilicæ orās domini clementiam perseueres. Completo anni circulo, introducaris in Ecclesiam. Tamen in angulo Ecclesiæ, vsq; dum vnius anni spacium finiatur, stes. His ita peractis, si pœnitētiæ fructus in te conspicitur, corporis & sanguinis dñi particeps fias, vt nō obdureris desperatione. Carnem non manduces omnibus diebus vitæ tuæ. Ieiunes autem vsq; ad nonam quotidie, exceptis festis diebus atq; dominicis. Abstineas autē te a vino, medone, mellita ceruisa tres dies per hebdomadam. Arma portare non audeas, nisi contra paganos. Et vbicūq; ire volueris, nullo vehiculo deducaris, sed pedibus propriis pergas. Ab vxore si habeas non separeris, si autem non habueris, aliam non ducas. Tempus autem huius pœnitentiæ, in episcopi tui sit arbitrio, vt secūdum conuersationem tuam, aut extendere, vel minuere valeat.

FEcisti homicidium casu, ita vt nullum occidere velles, vel ferire voluisses in ira tua, siue virga, seu ferro, siue aliquo genere flagelli, sed tu simpliciter ibas, aut in syluam venatum, & feram sagittare voluisti, & sic improuise, te nolente & nesciente, hominem pro fera occidisti.

AVt si iocatus fuisti cum aliquibus aliquem ludum, & aliquam rem, siue auiculā, siue quoddam aliud animal, vel in ludo aliquid sagitta, vel baculo, vel lapide percutere voluisti, & sic aut fratrē, aut filium tuum, aut aliquem hominem interfecisti.

Aut

AVt si stabas in loco publico, siue in curticula tua, siue in loco alio, & petram propter iocum proijciebas in illum locũ, vbi nullum vidisti, & nulli insidiatus es, & tamẽ occidisti aliquem.

AVt si aliquis te coegerat vt secum luderes, & tu fortior fuisti, cum subtus te strauisti, aut ipse te, & si a tuo vel a suo cultello vulneratus, mortuus est.

AVt si tu operi necessario dum instabas, securis fugerat de manu tua, aut ferrum lapsum est de manubrio, & socium & amicum tuum percusserat & occisus est: si ista fecisti, aut alia horum similia, & nullam malam voluntatem aduersus supradictas personas, vel istorũ similes habuisti, quadraginta dies, quod vulgus carrinam vocat, ita vt consuetudo est ieiunes: & quinque sequentes annos pœniteas. Abstinẽtia autem ciborum in istis quinque annis misericorditer tribuatur, ita vt in primo anno illas tres ferias, tertiam, quintam, sabbatum redimerẽ possis vno denario, vel precio vnius denarij: vel tres pauperes pascendo. Et in alio anno omnes ferias, excepto, sexta feria, quã semper in pane & aqua ieiunare debes, potestatem habeas redimendi prę taxato precio. Et sic reliquos annos obseruare debes.

SI autem cum fratre tuo, vel cum socio ibas in syluã, ad succidenda ligna, & appropinquante casura vnius arboris tu dicebas fratri, vel socio vt fugeret, & ille fugiens sub arbore oppressus est, innocens eris a morte ipsius.

SI autem ex incuria tua vel negligentia, dum ille iuxta te aliam arborem incideret, tu non præmonuisti eum in tempore vt præuideret casuram arboris, & sic ex tua incuria oppressus est, & mortuus: tunc debes pœnitere vt homicida, sed tamen multo leuius quã illud quod ex industria factum est.

OCcidisti seniorem tuum, vel in consilio fuisti vt occideretur, vel vxorem tuã partem corporis tui: duo consilia proponimus tibi, elige horũ duorũ quod tibi charius sit. Istud vnum est: Relinque istud fragile seculum, & ingredere monasterium, & humiliare sub manu abbatis: & cuncta quæ tibi ab eo fuerint imperata, simplici animo obserua.

SEcundum autem consilium tale est. Arma depone, & cuncta secularia negocia dimitte, carnem & sagimen omnibus diebus vitæ tuæ non comedas, excepto vno die Resurrectionis domini, & vno die Pentecostes, & vno die Natalis domini. Cæteris temporibus in pane & aqua, & interdum legumibus & holeribus pœniteas. In ieiunijs, in vigilijs, & orationibus, & eleemosynis perseuera omni tempore. Vinum, & medonem, & mellitam ceruisiam, nunquam bibas, nisi in illis prædictis tribus diebus. Vxorem ne ducas, Concubinam non habeas, Adulterium non facias, Absque spe cõiugij in perpetuo maneas. Nunquam te laues in balneo, Equum non ascẽdas, Causam

tuam & alterius in conuentu fideli um non agas. In conuiuijs lætantium nunquam sedeas. In Ecclesia segregatus ab alijs Christianis post ostium humiliter stes. Ingredientium & egredientium orationibus suppliciter te cõmendes. Communione sacri corporis & sanguinis dñi cunctis diebus vitæ tuæ indignum te existimes. In vltimo autẽ termino vitæ tuæ, pro viatico si obseruaueris consilium vt accipias, tibi concedimus.

OCcidisti, aut in consilio fuisti vt occideretur pœnitens qui publice pęniteret, & in ipso vestitu, vel habitu esset, quo solent illi esse qui carrinam ieiunant, si fecisti, id ipsum debes ieiunare quod ipse inceperat, & hoc totum obseruare quod retro præceptum est de his qui homicidia sponte & per cupiditatem commiserunt.

FEcisti truncationem manuum, aut pedum, aut oculos fratris tui eruisti, aut vulnerasti aliquem: pro truncatione, quia proximum & fratrem tuum debilem & sibi inutilẽ fecisti, nisi pro furto, aut ꝓ latrocinio, siue pro pace communi fecisses, vnum annum grauiter pęnitere debes. Pro vulnere autẽ, si graue est, & cicatrices deformes habuerit, eo quod proximum tuum, & fratrem deformem reddideris, quadraginta dies in pane & aqua pęnitere debes.

INterfecisti furem, aut latronem, vbi comprehendi poterat absq; occisione & tamẽ interfecisti, quia ad imaginem Dei creatus, & in nomine eius baptizatus, & sanguine eius redemptus est, XL. dies non intres in Ecclesiam, lanea veste indutus, ab escis & potibus qui interdicti sunt, & a thoro, a gladio, & ab equitatu illos supradictos dies te abstineas. In tertia autem feria, & in quinta, & in sabbato aliquo genere leguminum, vel holeribus & pomis, vel paruis pisciculis cum mediocri ceruisia vtere, & temperate. Si autem sine odij meditatione, te tuaq; liberãdo, diaboli membrum interfecisti, secundum indulgentiam dico, propter imaginem Dei, si aliquid ieiunare volueris, bonum est tibi, & eleemosynas largiter fac. Si presbyter eadem fecerit, non deponatur: tamen quam diu viuat, pęnitentiam agat.

ACcusasti aliquẽ, & per tuam accusationem occisus est, nisi pro pace, quadraginta dies in pane & aqua, quod carrinam vocant, cum septem sequentibus annis pœnitere debes. Si autem per tuam delaturam debilitatus est, tres quadragesimas per legitimas ferias pęnitere debes.

CEpisti aliquem, & tradidisti eum in talem locum, vbi aut occisus est, aut membra eius truncata, similiter ieiunare debes, quãuis dicas quod non ea ratione eum illuc traderes, vt vel debilitaretur, vel occideretur.

OCcidisti tu ipse, aut aliquis per tuum consilium aliquem ex ecclesiasticis viris Deo dicatis, aut Psalmistam, aut ostiarium, aut lectorem, aut exorcistam, aut acolytum, aut subdiaconum, aut diaco

diaconū, aut presbyterū. Si fecisti, singulos ordines, singulos gradus, singulariter pœnitere debes. Ita faciendum est tibi, vt pro Psalmista, XL. dies in pane & aqua, q̄d Teuthonice carrina vocatur, cum septē sequētibus annis pęniteas. Pro ostiario similiter, Pro lectore similiter, Pro exorcista similiter, Pro acolyto similiter, Pro subdiacono similiter, Pro diacono similiter, Pro presbytero similiter, quia omnis presbyter octo ordines habet. Quapropter omnis qui interfecerit voluntarie presbyterum, ita debet pœnitere, vt octo homicidia sponte commissa, & nunquam debet esse sine pœnitentia. Tamen secundum Vvormaciense concilium ita debes pœnitere. Si sacerdotem voluntarie occideris, carnem non manduces, & vinum non bibas cunctis diebus vitæ tuæ. Ieiunes quotidie vsque ad vesperam exceptis diebus festis, atque dominicis, arma non feras, equum non ascēdas, Ecclesiam per quinquennium non ingrediaris, sed ante fores Ecclesiæ stes. Post quinquennium Ecclesiam ingredere, nondum vero communices, sed in angulo Ecclesiæ stes, vel sedeas. Quum autem fuerit duodecimi anni circulus finitus, communicandi tibi licentia concedatur, & equitandi tribuatur remissio. Maneas autē in reliquis obseruationibus tres dies per hebdomadam, vt perfectius purificari merearis.

De periurio.

Fecisti periurium pro cupiditate, XL. dies in pane & aqua, quod vulgus carrinam vocat, & septem sequentes annos ita obserues, vt consuetudo est: Et quam diu viuas omnes sextas ferias in pane & aqua ieiunes. Et si redimere volueris, vno denario, vel precio vnius denarij, vel tres pauperes pascendo, potestatem habeas redimendi. Tamen pœnitentialis Romanus præcipit: Si quis per cupiditatem se peierauerit, omnes res suas vendat, & pauperibus distribuat, & monasterium ingressus, iugi pęnitentia se subdat.

Fecisti periurium sciens, & alios in periurium adduxisti, XL. dies in pane & aqua, quod vulgus carrinam vocat, pœnitere debes, & septem sequentes annos, ita vt consuetudo est obseruare debes. Et tot periuria debes ieiunare, quod homines sciens ad periurium adduxisti, & ipsi sua periuria emendent, vt supra notatum est, si sciētes fecerunt. Sin autem, leuius.

Fecisti periuriū coactus & pro necessitate, aut pro vita tua, quia dilexisti corpus plus, quam animam, quadraginta dies, id est, carrinam, in pane & aqua pœnitere debes, & omnes sextas ferias, quæ sunt in vnius anni circulo, in pane & aqua pœniteas, & non redimas.

De ocioso iuramento.

Promisisti meretrici, vel adulteræ iuramento fidem, aut aliquid tale cum iuramento promisisti quod contra ius canonū esset, pœniteas iuramentum, & frange iusiurandum, & illud melius & iusti-

iuſtius eſt, quam permanere in ſtupri flagitio, aut in alio aliquo malo, quia ſcriptum eſt: Iniuſta vota frãgenda ſunt.

SI iuraſti per capillum Dei, aut per caput eius, vel alio modo blaſphemia contra Deum vſus fueras, ſi ſemel neſciens feciſti, ſeptem dies in pane & aqua pœniteas. Si ſecundo vel tertio increpatus feciſti, XV. dies in pane & aqua pœniteas. Si per cœlum, aut per terram, ſiue per ſolem, vel per lunam, aut per aliam aliquam creaturam, XV. dies in pane & aqua pœniteas.

SI ſacramento te obligaſti, vt ad pacem alicuius inimici tui nullo modo redires, pro periurio annum vnum a corpore & ſanguine domini ſis ſegregatus, & XL. dies in pane & aqua pœniteas, ad charitatem vero, quæ operit multitudinem peccatorum, celeriter redi.

SI definiſti, vel iuramento te obfirmaſti aliquid agere, q̃d Deo non placeret, iuxta modum peccati pœnitentiam age, & hoc quod temere & iniuſte definiſti, in irritum reuocetur. Si aliquid te incaute iuraſſe contigerat, quod obſeruatum peiorem verteretur in exitum, iuxta ſynodalia decreta mutandum decernimus, quam te permanente in iuramento, in aliud crimen maius deuertaris.

De furto.

FVratus es aliquid de eccleſiaſtico theſauro infra Eccleſiam, ſiue aurum, ſiue argentum, ſiue gemmas, ſiue libros, ſiue pallia altaris, ſiue ſacerdotalia veſtimenta, ſiue vela, ſiue tapetia, ſiue aliquid quod ad Eccleſię vſum, vel datum eſt, vel factum eſt: ſi feciſti, redde quod tuliſti, & tres carrinas, cum ſeptem ſequẽtibus annis pœniteas. Si ipſas ſacras reliquias furatus es, reportatis ſacris, ſeptem carrinas ieiunare debes.

SI infregiſti alicuius Chriſtiani domum per noctem, & ibi tuliſti eius quadrupedia, id eſt, aut equum, aut bouem, aut alia eius animalia, aut fortiorem cauſam valentem quadraginta ſolidos, precium redde, & annum vnum per legitimas ferias pœnitere debes. Si autẽ non reddis: duos annos per legitimas ferias pœnitere debes. Si maius furtum feciſti, magis debes pœnitere. Et ſi ſæpe feciſti, tanto magis debes augere pœnitentiam. Si paruum furtum feciſti, decem dies in pane & aqua debes pœnitere: pueri quinque dies in pane & aqua pœniteant.

De rapina.

SI rapinam feciſti, grauius debes pœnitere, quia miſerabilius eſt quod per vim ſe vidente rapuiſti, quam quod ſibi dormiente vel abſente furatus es. Si feciſti furtum neceſſitatis cauſa, ſic dico, vt non haberes vnde viueres, & propter famis penuriam, & tantum furatus es victualia extra Eccleſiam, & non propter conſuetudinem feciſti, redde quod tuliſti, & tres ſextas ferias in pane & aqua pœniteas. Si autem reddere non poteris decem dies in pane & aqua pœniteas.

De adulterio.

Mœ-

MOechatus es cum vxore alterius tu non habens vxorem, XL. dies in pane & aqua, quod in cõmuni sermone carrina vocatur, cum septem sequentibus annis pœniteas.

SI mœchatus es tu vxoratus cũ alterius vxore, quia habuisti q̃modo impleres tuam libidinẽ, duas carrinas, cum quatuordecim sequẽtibus annis pœnitere debes, vnam quia super vxorem tuam alteram habuisti, ecce vnum adulterium: habuisti etiam alterius vxorẽ, ecce aliud adulterium, & nunquam debes esse sine pœnitentia.

De fornicatione.

SI tu solutus ab vxore cum fœmina vacante stuprum perpetrasti, decẽ dies in pane & aqua pœniteas, si cum propria ancilla, similiter pœniteas.

SI dimisisti vxorem tuam, & aliam duxisti, accipe priorem vxorem, & carrinam vnam in pane & aqua cum septẽ sequentibus annis pœniteas, quia scriptum est: Quod Deus coniunxit, homo nõ separet. Nulli licet vxorem suam dimittere, nisi causa fornicationis, id est, si ipsa adulterium cum alio perpetrauerit, tunc licet illam dimittere propter fornicationem, sed illa viuente aliam non ducere. Sed si sic priuati voluerint permanere, vt neuter illorum se super alterũ de discidio proclamauerit, maneãt sic. Si autem se de discidio proclamauerint, tũc primum episcopus peracta inter eos pœnitentia, id est, post septennem pœnitentiam, si petierint, debet eos reconciliare. Eadem lex erit marito aduersus vxorem, si ipse adulterium perpetrauerit, & si ipsa voluerit, propter fornicationem potest maritum dimittere, eadem ratione qua supra de vxore adulteriũ perpetrante dictum est.

ACcepisti vxorem, & non fecisti nuptias publice, & non venisti ad Ecclesiam tu & vxor tua, & non accepistis benedictionem a sacerdote, sicut in canonibus scriptum est, & non dotasti eam dote qualicunque potuisti, siue terra, siue mobilibus rebus, auro, argento, vel mancipijs, vel animalibus, vel iuxta possibilitatem tuam: postremo, vel denario, vel precio vnius denarij, vel precio vnius oboli, tantum vt dotata fieret, si non fecisti, tres Quadragesimas per legitimas ferias pœnitere debes.

FEcisti fornicationem cum sanctimoniali, id est, cum sponsa Christi? Si fecisti, XL. dies in pane & aqua, quod carrinã vocant, cum septem sequẽtibus annis pœniteas, & quam diu viuas, omnes sextas ferias in pane & aqua obserues.

SI corrupisti virginem, & postea eandem suscepisti vxorem, eo quod solas nuptias, quod maximũ est, violasti, annum vnum per legitimas ferias pœniteas. Si autem nõ duxisti eam post corruptiõem vxorem, duos annos per legitimas ferias pœniteas.

ACcepisti illam tibi vxorẽ, q̃ alter sibi desponsatã habuerat, dimitte illã, quia nunq̃ potest tibi fieri

fieri legitima,& XL.dies in pane & aqua, quod carrinam vocant, cum VII. sequentibus annis pœniteas.

RApuisti vxorē tuam, & vi sine voluntate mulieris, vel parentum in quorum mundiburdio tenebatur illam adduxisti? Si fecisti nec illam habere debes secundum canonum auctoritatem, nec aliam vnquā canones te habere concedunt. Si autem illa consentiens nō fuerat, in domino licentiam habeat nubēdi. Tu aūt XL. dies .i. carrinā, in pane & aqua pœniteas, & VII. sequētes annos: & quia legitima cōiugia dei precepto sunt ordinata, & quia ex duobus corporibus, vnū ex dei iussu conficitur, & quia non debet fieri legitimum coniugium nisi ex consensu amborum & parentum, tu qui sanctum illud constitutum turbasti, & violasti, sine spe coniugij permaneas.

COntigit tibi vt vxor tua te conscio, & hortante cum alio viro, illa autem nolente adulterium perpetraret? Si fecisti XL. dies, idest, carrinam, in pane & aqua pœniteas & septem annos, vnum ex his in pane & aqua pœniteas, & nunquam sis sine pœnitentia. Si autem vxor tua hoc ꝓbare potuerit, quod tua culpa, & tuo iussu se renuente & reluctante adulterata sit, si se continere non potest, nubat cui voluerit tantum in domino. Tu autem sine vxoria spe in perpetuo permaneas. Illa autem si consentiens fuerat, eadem ieiunet quæ tibi ꝓposita sunt, & sine spe coniugij permaneat.

ACcepisti vxorem cognatam tuam, vel quam cognatus habuit, separari debes ab ea, & pœnitere iuxta modū cognationis: Quia sancti patres, & sancta illorum statuta, incestis coniunctionibus nil prorsus veniæ reseruant, neq; numerum generationum definiunt. Sed id statuerunt, vt nulli Christiano liceat de propria consanguinitate seu cognatiōe vxorem accipere, vsq; dum generatio recordaretur, cognosceretur, aut memoria retineretur. Quia sanctus Gregorius dicit: Si quis de propria cognatione, vel quam cognatus habuit in cōiugium duxerit, anathema sit. Quapropter scire debes, qa nō est ita vt multi sacerdotes multos seducunt, dicentes q̄d in ipso pctō pœnitētia esse possit. Verbi gratia, si tu modo haberes cognatam tuam, vel vxorem alterius, vel aliquid tale quod licitum nō esset, & velles in eo peccato permanere, & tamen in pœnitētia esse: verbi gratia, si hodie quadraginta dies in pane & aqua pro vnoquolibet peccato peractos haberes in pœnitentia, & iterares prius peccatum, nihil valeret pœnitētia quam fecisti, iuxta id quod dicitur: Sicut canis qui redit ad vomitum suum, & sues ad volutabra sua, ita erit & peccatori, qui redit ad peccatum prius confessum: Quapropter scias vere, dum in ipso peccato fueris, pœnitentia eiusdem peccati nihil valet.

De abusione coniugij.

COncubuisti cū vxore tua, vel cum alia aliqua retro canino more, si fecisti decem dies in pane & aqua pœniteas.

IVnxisti te vxori tuæ menstruo tempore, si fecisti decem dies in pane & aqua pœniteas. Mulier tua si intrauerit Ecclesiā ante mundum sanguinem post partū, tot dies pœniteat, quot Ecclesia carere debuerat. Si autem cōcubuisti cum ea his diebus, viginti dies in pane & aqua pœniteas.

COncubuisti cum vxore tua postquam infans motum in vtero fecerat, vel saltē XL. dies ante partum? Si fecisti, XX. dies in pane & aqua pœniteas.

COncubuisti cū vxore tua post manifestatam conceptionem, decem dies in pane & aqua pœniteas.

COncubuisti cū vxore tua die dominica, quatuor dies in pane & aqua pœnitere debes.

COinquinatus es cū vxore tua in Quadragesima, XL. dies in pane & aqua pœnitere debes, aut XXVI. solidos in eleemosynam dare. Si per ebrietatem euenit, XX. dies in pane & aqua pœniteas. Viginti dies ante Natalem domini, & omnes dies dominicos, & in omnibus legitimis ieiunijs, & in natalicijs apostolorum, & in prçcipuis festis & in publicis, castitatem debes custodire. Si aūt non custodisti, XL. dies in pane & aqua pœniteas.

De falso testimonio.

FVisti in falso testimonio, ita dico, vt testimoniares & affirmares hoc verum esse quod falsum erat, & hoc fecisti propter amorem alicuius, siue per præmiū, siue propter timorem, si fecisti, ita debes pœnitere sicut adulterium, & homicidia sponte commissa, domino dicēte: De corde enim exeunt homicidia, adulteria, furta, falsa testimonia. Et ideo debet similiter pœnitere, & excommunicari falsus testis, sicut adulter, & fur, & homicida. Si propter timorē fecisti illius, a quo timere potuisti & membra perdere, aut vitam, & ad vltimum bona tua, tunc diuide pœnitētiam, & postea præuide ne tibi vlterius contingat.

De arte magica.

VIolasti sepulchrum, ita dico, dum aliquem videres sepelire, & in nocte infringeres sepulchrum & tolleres vestimenta eius? Si fecisti II. annos per legitimas ferias pœniteas.

COnsuluisti magos, & in domum tuam induxisti exquirēdi aliquid arte malefica aut expiandi causa, vel paganorum consuetudinem sequens, diuinos qui tibi diuinarēt, vt futura ab eis requireres quasi a propheta, & illos qui sortes exercent, vel qui per sortes sperant se futura præscire, vel illos qui vel augurijs, vel incantationibus inseruiunt ad te inuitasti? Si fecisti duos annos per legitimas ferias pœniteas.

SI obseruasti traditiones paganorum, quas quasi hæreditario iure diabolo subministrante, vsque in hos dies semper patres filijs reliquerunt, id est, vt elementa coleres, id est, lunam aut solem, aut stellarū cursum, nouam lunam, aut defectum lunæ, vt tuis clamoribus aut auxilio splendorem eius restaura-

re valeres, aut illa elementa tibi succurrere aut tu illis posses, aut nouā lunam obseruasti pro domo facienda, aut coniugijs sociandis? Si fecisti, duos annos per legitimas ferias pœniteas, quia scriptum est: Omne quodcunque facitis in verbo, & in opere, omnia in nomine domini nostri Iesu Christi facite.

OBseruasti Calēdas Ianuarias ritu paganorum, vt vel aliquid plus faceres propter nouum annum quam antea, vel post soleres facere, ita dico, vt aut mensam tuam, cum lapidibus, vel epulis in domo tua praepar ares eo tempore, aut per vicos, & per plateas cantores & choros duceres, aut supra tectum domus tuæ sederes, ense tuo circunsignatus, vt ibi videres & intelligeres, quid tibi in sequēti anno futurum esset, vel in biuio sedisti supra taurinā cutem, vt & ibi futura tibi intelligeres, vel si panes prædicta nocte coquere fecisti tuo nomine, vt si bene eleuarentur, & spissi & alti fierent, inde prosperitatem tuæ vitæ eo anno præuideres: ideo quia Deum creatorem tuum dereliquisti & ad idola, & ad illa vana te conuertisti, & apostata effectus es, duos annos per legitimas ferias pœniteas.

FEcisti ligaturas, & incātationes, & illas varias fascinationes, quas nefarij homines subulci, vel bubulci, & interdum venatores faciunt, dum dicunt diabolica carmina super panem, aut super herbas, & super quædam nefaria ligamenta, & hæc aut in arbore abscondunt, aut in biuio, aut in triuio projiciunt, vt aut sua animalia vel canes liberent a peste & a clade, & alterius perdant? Si fecisti, duos annos per legitimas ferias pœniteas.

INterfuisti, aut consensisti vanitatibus quas mulieres exercent in suis lanificijs, in suis telis, quæ cum ordiuntur telas suas, sperant se vtrumque posse facere, cum incantationibus & cum aggressu illarum, vt & fila staminis, & subteminis in inuicem ita commisceantur, nisi his iterum alijs diaboli incantationibus econtra subueniant, totum pereat? Si interfuisti, aut cōsensisti, triginta dies pœniteas in pane & aqua.

COllegisti herbas medicinales, cum alijs incantationibus quā symbolo, & dominica oratione, id est, cum Credo in Deum, & Pater noster cantando. Si aliter fecisti, decem dies in pane & aqua pœniteas.

VEnisti ad aliquem locum ad orādum nisi ad Ecclesiam, vel ad alium locum religiosum, quam episcopus tuus, vel tuus sacerdos tibi ostenderet, id est, vel ad fontes, vel ad lapides, vel ad arbores, vel ad biuia, & ibi aut candelam, aut faculam pro veneratione loci incēdisti, aut panem aut aliquam oblatiōem illuc detulisti, aut ibi comedisti, aut aliquam salutē corporis aut animę ibi requisisti? Si fecisti, aut consensisti, tres annos per legitimas ferias pœniteas.

REquisisti sortes in codicibus, vel in tabulis, vt plures solēt, qui in Psalterijs, & in Euangelijs, vel

vel in alijs huiuscemodi rebus sortiri præsumant? Si fecisti decem dies pœniteas in pane & aqua.

CRedidisti vnquam vel particeps fuisti illius perfidiæ, vt incantatores & qui se dicunt tempestatum immissores esse, possent per incantationem dæmonum, aut tēpestates commouere, aut mentes hominum mutare? Si credidisti, aut particeps fuisti, annum vnum per legitimas ferias pœniteas.

CRedidisti aut particeps fuisti illius incredulitatis, vt aliqua fœmina sit, quæ per quædam maleficia & incantationes mentes hominum permutare possit, id est, aut de odio in amorem, aut de amore in odium, aut bona hominum fascinationibus suis, aut damnare, aut surripere possit? Si credidisti, aut particeps fuisti, vnum annum per legitimas ferias pœniteas.

CRedidisti vt aliqua fœmina sit, quę hoc facere possit, quod quædam a diabolo deceptę, se affirmant necessario & ex præcepto facere debere, id est, cum dæmonum turba in similitudinem mulierum trāsformatam, quam vulgaris stultitia holdam vocat, certis noctibus equitare debere super quasdam bestias, & in eorum se consortio annumeratam esse? Si particeps fuisti illius incredulitatis, annū vnum per legitimas ferias pœnitere debes.

De sacrilegio.

MAledixisti patri, vel matri tuæ, vel flagellasti eos, vel in aliquo dehonestasti? Si fecisti quadraginta dies, vnam carrinam in pane & aqua, cum septem sequentibus annis pœniteas, quia dn̄s dixit: Qui maledixerit patri suo, vel matri, morte moriatur.

TVlisti aliquid de ecclesiastico thesauro? Si fecisti in quadruplum restitue, aut tres aunos per legitimas ferias pœniteas.

DVxisti, aut transmisisti, vel vendidisti aliquē hominem in captiuitatem nisi pro pace communi? Si fecisti, reduc eum si poteris: sin autem, duos annos per legitimas ferias pœniteas.

COncremasti domum, vel aream alterius odij meditatione? Si fecisti, redde damnum, & vnum annum per legitimas ferias pœniteas.

De contemptu ieiunij.

SOluisti ieiunium in Quadragesima, antequam vespertinum celebraretur officium, nisi propter infirmitatē. Si fecisti, pro vnoquoq; die tres dies in pane & aqua pœnitere debes: quia canones pręcipiūt, quod in Quadragesima currendū sit ad Missam, & auditis Missarum solennitatibus & vespertinis officijs, largitis eleemosynis, ad cibum accedendum esse. Si autem aliquis necessitate constrictus fuerit vt ad Ecclesiam venire non possit, & Missam audire non possit, æstimata vespertina hora, completa oratione, ieiunium soluat.

COntempsisti indictum ieiunium a sancta Ecclesia, & noluisti illud obseruare cū cæteris Christianis? XX. dies in pane & aqua pœniteas.

SOluisti ieiunium quatuor temporum, & non custodisti illud cum cæteris Christianis? XL. dies in pane & aqua pœniteas.

IEiunasti diem dominicum propter abstinẽtiam & religionem? XX. dies in pane & aqua pęniteas.

SI non obseruasti ieiunium lithaniæ maioris, & dierum Rogationum, & vigiliarũ sanctorum, XX. dies in pane & aqua pœniteas.

COegisti publice pœnitentem manducare & bibere vltra id quod sibi imperatum fuerat, nisi ad præsens pro eo eleemosynam dedisses? Si fecisti, decem dies in pane & aqua pœniteas.

COntempsisti aliquem cum tu ieiunares, qui ieiunare non poterat & manducabat? Si fecisti, qnq; dies in pane & aqua pęniteas.

SOluisti ieiunium in cœna domini, & in sabbato sancto, vt in illis duobus diebus frequentius comederes, quam in reliquis Quadragesimæ diebus, excepto in cœna, vel infirmitatis causa? Si fecisti, decem dies in pane & aqua pœniteas.

De gula & ebrietate.

HAbuisti in consuetudine vt plus comederes & biberes quam tibi necesse esset? Si fecisti, decem dies in pane & aqua pœniteas, quia dominus dicit in Euangelio: Videte ne grauẽtur corda vestra in crapula & ebrietate.

BIbisti vnquam tantum, vt per ebrietatem vomitum faceres? Si fecisti, XV. dies pœniteas in pane & aqua.

INebriasti te vnquam per iactantiã, ita dico, vt gloriareris in hoc quod alios in potu vincere posses, & sic per tuam vanitatem, & per tuam exhortationem te & alios ad ebrietatem perduxisti? Si fecisti triginta dies pęniteas in pane & aqua.

FEcisti vomitum corporis & sanguinis domini propter ebrietatem? Si fecisti, XL. dies in pane & aqua pœniteas.

SI per nequitiam alium inebriasti, XX. dies in pane & aqua pęniteas. Si per bonam voluntatem, X. dies in pane & aqua pœniteas.

De irreligiositate.

NEglexisti vt nõ acciperes corpus & sanguinem domini, istis quatuor temporibus, id est, in cœna dñi, & in Pascha, & in Pentecoste, & in Natali domini, & totam Quadragesimam non te fuisti a coitu, & postea in alijs prædictis temporibus aut septem dies, aut quinq; dies ante acceptionem sacri corporis domini? Si ista neglexisti, XX. dies in pane & aqua debes pœnitere.

SpreuistI Missam vel orationem vel oblationem coniugati presbyteri, ita dico, vt nolles tua peccata sibi confiteri, vel ab eo accipere corpus & sanguinem domini, ob hoc quia peccator tibi esse videretur? Si fecisti, vnum annum per legitimas ferias pœniteas.

Item de arte magica.

CRedidisti aut particeps fuisti illius incredulitatis, quod quędam sceleratæ mulieres retro post Satanam cõuersæ, dæmonum illusionibus & phantasmatibus seductæ, credunt & profitẽtur se nocturnis horis cũ Diana paganorum dea,

& cum innumera multitudine mulierum equitare super quasdam bestias, & multa terrarum spacia intempestæ noctis silentio pertransire eiusq; iussionibus velut dñę obedire & certis noctibus ad eius seruitiū euocari? Sed vtinā hę solę in pfidia sua perijssent, & non multos secum in infirmitatis interitum pertraxissent. Nam innumera multitudo hac falsa opinione decepta, hęc vera esse credit, & credēdo a recta fide deuiat, & in errore paganorū voluitur, cū aliquid diuinitatis aut numinis extra vnum Deum esse arbitratur. Sed diabolus trāsformat se in diuersarum personarum species atq; similitudines, & mētem quam captiuam tenet in somnis deludēs, modo læta, modo tristia, modo cognitas, modo incognitas personas ostēdens, per deuia quæq; deducit, & cum solus spiritus hoc patitur, infidelis mens hæc non in animo, sed in corpore euenire opinatur. Quis enim nō in somnis & nocturnis visionibus extra seipsum educitur, & multa videt dormiendo, quę nunquam viderat vigilādo? Quis vero tā stultus & hebes sit, qui hæc omnia, quæ in solo spiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitretur? Quum Ezechiel propheta visiones domini in spiritu non in corpore vidit, & audiuit, sicut ipse dicit: Statim, inquit, fui in spiritu. Et Paulus non audet se dicere raptum in corpore. Omnibus itaque publice annunciandum est, quod qui talia et his similia credit fidem perdit, et qui fidem rectam in Deo non habet, hic non est eius, sed illius in quem credit, id est, diaboli. Nam de domino nostro scriptum est: Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil. Si credidisti has vanitates, duos annos per legitimas ferias pęniteas.

OBseruasti excubias funeris, id est, interfuisti vigilijs cadauerum mortuorum vbi Christianorum corpora ritu paganorum custodiebantur, et cantasti ibi diabolica carmina, et fecisti ibi saltatiões quas pagani diabolo docente adinuenerunt, et ibi bibisti, et cachinnis ora dissoluisti, et omi pietate et affectu charitatis postposito, quasi de fraterna morte exultare visus es? Si fecisti, XXX. dies in pane et aqua pęniteas.

De superstitione.

FEcisti phylacteria diabolica, vel caracteres diabolicos quos quidam diabolo suadente facere solēt, vel herbas, vel sucinos, vel quintam feriam in honorem Iouis honorasti? Si fecisti vel consensisti, XL. dies in pane et aqua pęniteas.

COnspirasti cū alijs insidiatoribus cōtra episcopū tuū, aut aduersus cooperatores suos, ita dico, vt doctrinam vel præcepta tui episcopi vel presbyteri irrideres vel subsannares? Si fecisti, XL. dies in pane & aqua pœniteas.

COmedisti aliquid de idolothito. i. de oblationibus, q̄ in quibusdā locis ad sepulchra mortuorū fiunt, vel ad fontes, aut ad arbores, aut ad lapides, aut ad biuia, aut cōportasti in aggerē lapides, aut capitis ligaturas ad cruces, q̄ in biuijs ponuntur? Si fecisti, aut consentiens in ali-

aliquibus fuisti, XXX. dies in pane & aqua pœniteas.

Item de arte magica.

Misisti filium tuum, vel filiam super tectū, aut super fornacem pro aliqua sanitate, vel incēdisti grana vbi mortuus homo erat, vel cingulum mortui pro dāno alicuius in nodos colligasti, vel pectines quibus mulierculæ lanam discerpere solent supra funus cōplosisti, vel quando efferebatur funus a domo, plaustrū in duo diuidisti, & funus per mediam diuisionem plaustri asportare fecisti? Si fecisti, aut consensiens fuisti, XX. dies in pane & aqua pœniteas.

Fecisti illas vanitates aut consensisti quas stultæ mulieres facere solent, dum cadauer mortui hominis adhuc in domo iacet, currūt ad aquam, & adducunt tacite vas cum aqua, & cum subleuatur corpus mortui, eandem aquā fundūt subtus feretrum, & hoc obseruant dum extra domum asportatur funus, non altius quam ad genua eleuetur, & hoc faciunt pro quadam sanitate. Si fecisti, aut consensisti, X. dies in pane & aq̄ debes pœnitere.

Fecisti aut cōsensisti, quod quidam faciunt homini occiso cū sepelitur? Dāt ei in manum vnguē tum quoddam, quasi illo vnguēto post mortem vulnus sanari possit, & sic cū vnguēto sepeliūt. Si fecisti, XX. dies in pane & aq̄ pœniteas.

Fecisti aliqd vel dixisti in quocunque opere quod inchoasti per sortilegā, vel magicā artē, nisi dei nomē inuocasti? Si fecisti X. dies in pane & aqua debes pœnitere.

Fecisti aliquid tale quale pagani fecerunt, & adhuc faciūt in Calend. Ianuarij, in ceruulo, vel in vegula? Si fecisti triginta dies in pane & aqua pœniteas.

Detraxisti vel maledixisti alicui causa inuidiæ? Si fecisti, septem dies in pane & aqua debes pœnitere.

Fecisti quod plures faciūt? Scopant locum vbi facere solent ignem in domo sua, & mittunt grana hordei adhuc loco calido, & si exsilierint grana, periculosum erit, si autem ibi permanserint, bonum erit. Si fecisti, decem dies in pane & aqua pœniteas.

Fecisti q̄d quidam faciunt, dum visitant aliquem infirmū, cum appropinquauerint domui vbi infirmus decumbit, si inuenerint aliquem lapidem iuxta iacentem, reuoluunt lapidem, & requirunt in loco vbi iacebat lapis, si ibi sit aliquid subtus quod viuat, & si inuenerint ibi lumbricum, aut muscam, aut formicam, aut aliquid quod se moueat, tunc affirmant ægrotum conualescere. Si autem nihil ibi inuenerint quod se moueat, dicunt esse moriturum. Si fecisti aut credidisti, viginti dies in pane & aqua pœniteas.

Fecisti pueriles arcus paruulos, & puerorum sutularia, & proiecisti siue in cellariū, siue in horreū tuū, vt satyri, vel pilosi cū eis ibi iocarent, vt tibi aliorū bona cōportarent, & inde ditior fieres? Si fecisti, X. dies in pane & aqua pœniteas.

Fecisti quod quidam faciunt in Calendis Ianuarij, id est, in octa

ua Natalis domini? Qui ea sancta nocte filant, nent, consuunt, omne opus quodcunq; incipere possunt, diabolo instigăte propter nouum annum incipiunt? Si fecisti, quadraginta dies in pane & aqua pœniteas.

Item de adulterio.

Concubuisti cum sorore vxoris tuæ? Si fecisti neutram habeas. Et si illa quę vxor tua fuit cōscia sceleris non fuit, si se continere non vult, nubat in domino cui velit. Tu autem & adultera sine spe coniugij permaneatis, et quam diu viuatis iuxta præcepta sacerdotis pœnitentiam agite.

SI absente vxore tua in lectum tuum te nesciēte, et vxore tua ignorante, intrauit soror vxoris tuæ, et tu putasti eam vxorem tuam esse et concubuisti cum ea, si fecisti, pœnitentia peracta, legitimum tuum coniugium habere poteris. Illa autem adultera, digna vindicta debet affligi, & in æternum coniugio priuari.

Item de fornicatione.

Fecisti fornicationem cum duabus sororibus, & soror sororem a te stupratam nō intellexerat, & tu posteriorē, sororē prioris esse ignorasti? Si fecisti, septem annos per legitimas ferias debes pœnitere, & post potes vti legitimo coniugio. Et illæ sorores, si digne pœnituerint, & si se continere non valuerint, nubant in domino. Si autem non ignorauerūt, vsq; ad mortem pœniteant, & se a coniugio abstineant.

Fecisti fornicationem cum aliqua fœmina, & frater tuus te sciente eandem duxit vxorem? Si fecisti, eo quod fratrem tuum crimen cælasti, septem annos per legitimas ferias pœniteas, & post pœnitentiam, tu & frater vxores accipere potestis, tantū in domino. Mulier autem vsq; ad mortem pœniteat, & sine spe coniugij permaneat.

Fecisti fornicationem cum filiastra tua? Si fecisti, nec matrē, nec filiam poteris habere, nec tu poteris vxorem accipere, nec illa maritum, sed vsq; ad mortem pœnitere debetis. Vxor autē tua, si postquā cognouit quod cum filia sua adulterium perpetratum habuisti, tecum non cōcubuit, nubat in domino si voluerit.

Fecisti fornicationem cum nouerca tua? Si fecisti, neq; tu, neque ipsa vlterius ad cōiugium peruenire potestis. Pater autem tuus, si voluerit, aliam accipere potest.

Fecisti fornicationem cum vxore fratris tui? Si fecisti, pœnitere debetis tu & ipsa vsque ad mortem, & sine spe coniugij permanere. Frater autem tuus, si vult, aliam accipiat.

Fecisti fornicationem cum spōsa filij tui, & postea filius tuus duxit eam vxorem? Si fecisti, eo quod crimen cælasti filium tuum, vsq; ad mortem pœniteas, & sine spe coniugij permaneas. Filius autem tuus, eo quod ignorabat peccatum tuum, si vult aliam accipiat. Illa autem pœnitentia peracta, sine spe coniugij permaneat.

FEcisti fornicationem cum matre tua? Si fecisti, XV. annos p legitimas ferias pœniteas, vnum ex his in pane & aqua, & absq; spe cōiugij permaneas, & nunquam sis sine pœnitentia. Mater aūt tua si consentiens non fuit, iuxta arbitrium sacerdotis pœniteat, & si se continere non vult nubat in domino.

FEcisti fornicationem cum cōmatre tua? Si fecisti, separari debes ab ea, & quadraginta dies, id est, carrinam in pane & aqua, cum septem sequentibus annis pœnitere.

FEcisti fornicationem cum filiola tua spiritali quam de fonte suscepisti, aut ad manus episcopi tenuisti? Si fecisti, separari debes ab ea, & XL. dies quod carrinam vocant cum septem sequentibus annis pœnitere.

De discidio coniugij.

TEnuisti filium tuum, vel filiam vel filiastrū tuū, vel filiastram tuam, ad cōfirmationem, vel a fonte suscepisti, & ideo hoc fecisti, vt discidiū faceres inter te & vxorem tuam? Si episcopus aliud cōsilium inde facere noluerit, tunc separari debes ab vxore tua, & XL. dies, q̄d carrinam vocant, in pane & aqua cum septem sequentibus annis pœnitere debes, & nunquam debes esse sine pœnitentia, & sine spe coniugij debes permanere. Vxor autem tua si se continere non potest, nubat in domino.

ACcepisti mulierem & habuisti eam aliquod tempus, mensem, aut tres, aut postremo annum, & tunc primum dixisti te esse frigidæ naturæ, ita vt non potuisses coire cum ea, nec cum alia aliqua, & si illa quæ vxor tua esse debuit, eadem affirmat quæ tu dicis, & si probari potest per rectum iudiciū, ita esse, vt dicitis, separari potestis, tamē ea ratione, vt si tu post aliam acceperis, reus periurij dijudiceris, & iterū post peractam pœnitentiam, priora connubia renouare debetis. Illa autem si prior post annum, aut dimidium ad episcopum, aut ad eius missum se proclamauerit, & dicit, quod non cognouisses eam, & negat aliquam commixtionem inter vos esse, tu autem affirmas quod vxor tua sit, tibi credēdum est, eo q̄d caput mulieris es: quia si se proclamare voluerat, cur tam diu tacuit? Cito & in paruo tempore scire mulier potuit, si secum coire potuisses. Si autem se statim in ipsa nouitate post mensem, aut postremum post duos, se ad episcopū, vel ad eius missum proclamauerit, dicēs: Volo mater esse, volo filios ꝓcreare, & ideo maritum accepi: sed quia vir quem accepi frigidæ naturæ est, non potest ea facere propter quę eum accepi: si probari potest per rectum iudicium, separari potestis, & illa nubat in domino si vult.

Item de fornicatione.

FEcisti forncationem cum sorore tua? Si fecisti, X. annos per legitimas ferias, vnum ex his in pane et aqua pęniteas, et quam diu viuas pœnitentiam agas, et sis sine spe coniugij. Soror autem tua si cōsentiens non fuit, pęnitentia peracta, si se continere nō potest, nubat in domino.

Feci-

FEcisti fornicationem cum amita, vel matertera tua, vel cum vxore patrui, vel auunculi tui? Si fecisti, decem annos per legitimas ferias poenitere debes, vnum ex his in pane & aqua, & quam diu viuas sine poenitentia non sis, & sine spe vxoria permanere debes, nisi episcopus aliquam misericordiam tibi concedere voluerit.

FEcisti fornicationem sicut Sodomitæ fecerunt, ita, vt in masculi terga, & in posteriora virgam tuam immitteres, & sic secum coires more Sodomitico: si vxorē habuisti, & semel vel bis fecisti, X. annos p legitimas ferias poenitere debes, vnum ex his in pane & aqua. Si in consuetudine habuisti, XII. annos per legitimas ferias poenitere debes. Si cum fratre tuo carnali idem scelus ppetrasti, XV. annos per legitimas ferias pœnitere debes.

SI cū masculo intra coxas vt quidā solent fornicationem fecisti, ita dico, vt tuū virile mēbrum intra coxas alterius mitteres, & sic agitādo semē effunderes. Si fecisti, XL. dies in pane & aqua poeniteas.

FEcisti fornicationem, vt quidā facere solēt, ita dico, vt tu in manum tuam veretrum alterius acciperes, & alter tuum in suam, & sic alternatim veretra manibus vestris commoueretis, vt sic per illam delectationem semen a te proijceres? Si fecisti, triginta dies in pane & aqua poeniteas.

FEcisti solus tecum fornicationem, vt quidam facere solent, ita dico, vt ipse tuum virile membrum in manum tuam acciperes, & sic duceres præputium tuum, & manu propria commoueres, vt sic per delectationem semen a te proijceres? Si fecisti, X. dies in pane & aqua poeniteas.

FEcisti fornicationem vt quidā facere solent, vt tu tuum virile membrum in lignum perforatum, aut in aliqd huiusmodi mitteres, vt sic per illam commotionem & delectationem a te semen proijceres? Si fecisti, XX. dies in pane & aqua poeniteas.

DEdisti osculū alicui foeminæ per immundum desiderium, & sic te polluisti? Si fecisti tres dies in pane & aqua poenitere debes. Si intra Ecclesiā hoc contigerat, XX. dies in pane & aqua poeniteas.

FEcisti fornicationem cōtra naturam, id est, vt cum masculis, vel cum animalibus coires, id est, cum equa, cum vacca, vel cum asina, vel cum alio aliquo animali, si semel vel bis fecisti, & si vxorem nō habuisti, quod adimplere tuam libinem potuisses, quadraginta dies, in pane & aqua, quod carrinam vocant, cum septem sequētibus annis poenitere debes, & nunquam sis sine poenitentia. Si autem vxorem habuisti, decē annos per legitimas ferias poenitere debes. Si autem in consuetudine habuisti illud scelus, XV. annos per legitimas ferias poenitere debes. Si in pueritia tibi contigerat, C. dies in pane & aqua debes poenitere.

SI autem seruus est qui hæc fecerit & vxoratus, & cum animalibus peccat, si cum scopis bene castigatur, tres annos per legitimas

mas ferias pœniteat. Si autem seruus sine vxore hęc fecerit, item verberibus castigatus, duos annos per legitimas ferias pœniteat. Si autem talis est seruus, vt gratis verbera pati non velit, & est tam digna persona, ita pœniteat vt ille qui ingenuus est.

De illicitis cibis.

COmedisti scabiem corporalem pro aliqua sanitate, aut bibisti propter solutionem vermiculos, qui pediculi vocantur, vel bibisti vrinam humanam, siue stercora aliqua comedisti pro sanitate aliqua? Si fecisti, XX. dies in pane & aqua pœniteas.

COmedisti morticina, id est, animalia quæ a lupis seu a canibus dilacerabantur, & sic mortua inuēta sunt? Si fecisti, X. dies in pane & aqua pœnitere debes.

COmedisti aues quas oppresserat accepiter, & non prius occidisti eas ferro aliq̄? Si fecisti, V. dies in pane & aqua pœniteas.

COmedisti aues & animalia q̄ in retibus strangulantur, & sic mortua inueniunt? Nisi in necessitate famis feceris, X. dies in pane & aqua debes pœnitere.

COmedisti piscem qui mortuus est in flumine inuētus? Nisi eo die a piscatoribus tactus est, & sic mortuus, & eodē die inuētus? Si fecisti, tres dies in pane & aqua pœniteas.

De fraude.

FEcisti falsitatem vel fraudē aliquam in mensuris, aut in ponderibus, ita dico, vt falso modio, aut cum ponderibus iniustis tua bona venderes alijs Christianis? Si fecisti, aut consensisti, viginti dies in pane & aqua pœnitere debes.

De incestu.

SI obtrectasti turpitudinem tu coniugatus alicuius fœminę, ita dico, si mamillas, & eius verenda obtrectasti. Si fecisti, quinq; dies in pane & aqua pœniteas. Si autē non fuisti coniugatus, duos dies in pane & aqua pœniteas.

LAuisti te in balneo cum vxore tua, & alijs mulierculis, & vidisti eas nudas & ipsæ te? Si fecisti, tres dies in pane & aqua debes pœnitere.

De hospitalitate.

VEnerunt ad te hospites tempore necessitatis, & non recepisti eos in domum tuam, & non fecisti cum eis misericordiam sicut dominus præcepit? Si non fecisti, quinque dies in pane & aqua pœniteas.

Item de sacrilegio.

INcendisti Ecclesiam, aut consensisti? Si fecisti, Ecclesiam restitue, & preciū tuum. i. vviregeldum tuum pauperibus distribue, & XV. annos per legitimas ferias pœniteas.

REtinuisti oblationes mortuorum, ita vt Ecclesijs tradere noluisses? Si fecisti, vnum annū per legitimas ferias pœniteas.

CElebrasti Pascha, Pentecostē, Natalē domini in alio loco, nisi in illa ciuitate cui tu subiectus es, nisi infirmitate te impediente? Si fecisti, X. dies in pane & aqua pœniteas.

De excommunicatis.

Habu-

HAbuisti aliquam communionem cum excommunicato te sciente, ita dico, vt simul cum eo orares in Ecclesia, aut in aliquo loco, aut salutasti eum, ita vt ei aue diceres, aut eum in domũ reciperes, aut ei aliquã humanitatẽ præbuisti, clam, vel aperte, nisi eodem tempore, vel eodem itinere tecum ad satisfactionem ire vellet, & tũc vnam noctem, vel duas, vel quantũ iter possit perfici, seorsum ab alijs posito ei dedisti victui necessaria? Si aliter fecisti, tunc & tu similiter excõmunicatus es, sicut & ille, & debes quadraginta dies in pane & aqua, quod carrinam vocant, cum septem sequentibus annis pœnitere.

De oblatione.

DEtraxisti vel retinuisti aliqđ de oblationibus quę Deo oblatæ sunt in mancipijs, in terris, syluis, vineis, vtensilibus, vestimentis, & in reliquis possessiõibus, & quæ Ecclesijs sine dubio Christo qui earum sponsus est oblata sunt, vel testamento Ecclesijs ab aliquo fideli relicta? Si fecisti, vel cõsensisti, quadraginta dies in pane & aqua debes pœnitere.

De decimis.

NEglexisti decimã tuam Deo dare, quam Deus ipse sibi dari constituit, id est, non dedisti ei decimam de cunctis fructibus tuis, quos tu ad tuos vsus colligere desiderasti, vel collegisti, & de cunctis tuis animalibus, & decimũ animal quod Deo debueras dare, & quod suum erat, illud peiori commutasti? Si fecisti vel consensisti, Deo quod suum erat in quadruplũ prius restitue, & viginti dies in pane & aqua debes pœnitere.

Item de rapina.

OPpressisti pauperes qui tibi vicini erant, qui se defendere non poterant, vel eorum bona, illis nolentibus tulisti? Si fecisti, redde illis sua, & triginta dies in pane & aqua pœniteas.

Item de irreligiositate.

FEcisti quod quidam facere solent? Post prandium vadunt ad Missam, & ipsi saturi, & vinolẽti, a sacerdote pro populo offerente, signũ pacis accipere præsumũt. Si fecisti, tres dies in pane & aqua pœniteas.

ACcepisti corpus & sanguinẽ domini post aliquam paruissimam degustationem? Si fecisti, & semel & illud in pueritia, nisi ꝓ viatico fecisti, decem dies in pane & aqua pœnitere debes.

FEcisti quod quidam facere solent, dum ad Ecclesiam venerint, in primis parum labia cõmouent quasi orent, propter alios circunstantes, vel sedentes, & statim ad fabulas & ad vaniloquia festinant, & cum presbyter eos salutat, & hortatur ad orationem, illi autem ad fabulas suas reuertuntur, nõ ad responsionem, nec ad orationem. Si fecisti, X. dies in pane & aqua pœnitere debes.

De consensu in malo.

REticuisti peccatum fratris qđ erat vsq; ad mortem, neq; corripuisti eum, nec exhortatus es eũ, vt resipisceret, nec succurristi fratri sub onere iacenti? Si fecisti, tam diu pœniteas, quam diu reticuisti.

Defen-

DEfendisti reos propter misericordiam, vel propter amicitiam, & in hoc immisericors fuisti innocentibus? Si fecisti, triginta dies in pane & aqua pœniteas.

FEcisti tibi Missam cantare, & illa sancta offerre dum domi fueras, siue in domo tua, siue in alio aliquo loco nisi in Ecclesia? Si fecisti, decem dies in pane & aqua pœnitere debes.

De incredulis.

CRedidisti quod quidam credere solēt? Dum iter aliquod faciunt, si cornicula ex sinistra eorū in dexteram illis cantauerit, inde se sperant habere prosperum iter. Et dum anxij fuerint hospitij, si tunc auis illa, quæ muriceps vocatur, eo quod mures capiat, & inde pascatur nominata, viam per quam vadunt ante se trāsuolauerit, se illi augurio & omini magis committunt quam Deo. Si fecisti, aut ista credidisti, quinq; dies in pane & aqua debes pœnitere.

CRedidisti quod quidam credere solent? Dum necesse habent ante lucem aliorsum exire nō audent, dicētes quod posterum sit, & ante gallicantum egredi non liceat, & periculosum sit, eo quod immundi spiritus ante gallicinīū plus ad nocendum potestatis habeant, quam post, & gallus suo cantu plus valeat eos repellere & sedare, quam illa diuina mens quæ est in homine sua fide & crucis signaculo? Si fecisti aut credidisti, decem dies in pane & aqua debes pœnitere.

CRedidisti quod quidam credere solent, vt illę quæ a vulgo parcę vocātur, ipsæ, vel sint, vel possint hoc facere quod creduntur, id est, dum aliquis homo nascitur, & tunc valeāt illum designare adhoc quod velint vt quandocunque ille homo voluerit, in lupum transformari possit, quod vulgaris stultitia vveruuolff vocat, aut in aliam aliquā figuram? Si credidisti, q̄d vnq; fieret, aut esse possit, vt diuina imago in aliā formā aut in speciē trans mutari possit ab aliquo, nisi ab omnipotente Deo, decem dies in pane & aqua debes pœnitere.

CRedidisti quod quidam credere solent, quod sint agrestes fœminæ quas syluaticas vocant, quas dicunt esse corporeas, & quādo voluerint ostendant se suis amatoribus, & cum eis dicunt se oblectasse, & item quando voluerint, abscondant se & euanescant? Si credidisti, decem dies in pane & aqua pœniteas.

In istis omnibus supradictis debent sacerdotes magnam discretionem habere, vt discernant inter illum qui publice peccauit, & publice pœnituit, & inter illum qui absconse peccauit, & sua sponte confessus est.

Quamuis hæ prædictæ interrogationes fœminis & viris sint communes, tamen hæ sequentes specialiter ad fœminas pertinent.

FEcisti vt quædam mulieres in quibusdam temporibus anni facere solent, vt in domo tua mensam præparares, & tuos cibos & potum cum tribus cultellis supra mēsam poneres, vt si venissent tres illæ sorores, quas antiqua posteritas, & antiqua stultitia parcas nominauit, ibi reficerentur, & tulisti diuinæ pie-

næ pietati poteſtatem ſuam,& nomen ſuum,& diabolo tradidiſti,ita dico,vt crederes illas quas tu dicis eſſe ſorores,tibi poſſe,aut hic, aut in futuro prodeſſe? Si feciſti,aut cõ ſenſiſti, vnum annũ per legitimas ferias pœniteas.

FEciſti quod quædam mulieres facere ſolent,vt faceres quoddã molimẽ aut machinamentũ in modum virilis membri,ad menſuram tuæ voluntatis,& illud loco verendorum tuorum,aut alterius,cum aliquibus ligaturis colligares,& fornicationem faceres cum alijs mulierculis,vel aliæ eodam inſtrumento,ſiue alio tecum? Si feciſti,quinque annos per legitimas ferias pœniteas.

FEciſti quod quędam mulieres facere ſolent,vt iam ſupradicto molimine,vel alio aliquo machinamento,tu ipſa in te ſolã faceres fornicationem? Si feciſti, vnũ annum per legitimas ferias pœniteas.

FEciſti quod quædam mulieres facere ſolent,quãdo libidinem ſe vexantẽ extinguere volunt,quæ ſe coniungunt quaſi coire debeant & poſſint,& coniungunt in inuicẽ puerperia ſua,& ſic confricãdo pruritum illarũ extinguere deſiderant? Si feciſti tres quadrageſimas per legitimas ferias debes pœnitere.

FEciſti quod quædam mulieres facere ſolent,vt cũ filio tuo paruulo fornicationem faceres,ita dico,vt filium tuum ſupra turpitudinem tuam poneres, vt ſic imitareris fornicationem? Si feciſti, duos annos per legitimas ferias debes pœnitere.

FEciſti quod quædam mulieres facere ſolent, vt ſuccũberes alíquo iumento,& illud iumentum prouocares ad coitum, qualicunque poſſes ingenio,vt ſic coiret tecum? Si feciſti, carrinam vnam in pane & aqua,cum ſeptem ſequẽtibus annis pœniteas, & nunquam ſis ſine pœnitentia.

FEciſti quod quędam mulieres facere ſolent,quæ dũ fornicantur, & partus ſuos necare volunt, agunt vt vtero conceptus excutiant ſuis maleficijs,& ſuis herbis,ita, vt aut conceptum interficiant,aut excutiant,vel ſi nondum conceperunt,faciunt vt non concipiant? Si feciſti,aut conſenſiſti,aut docuiſti, X,annos per legitimas ferias pœnitere debes. Sed antiqua definitio, vſque ad exitum vitæ tales ab Eccleſia remouet.Nã quoties cõceptum impedierat,tot homicidiorum rea erit.Sed diſtat multum,vtrum paupercula ſit,& pro difficultate nutriendi,vel fornicaria cauſa,& pro ſui ſceleris cælandi faciat.

In concilio autem Hilerdenſi de ſupradictis qui infantes ſuos ex adulterio ſuſceptos excutiunt ita præcipitur.

HI vero qui male conceptos ex adulterio factos,vel editos necare ſtuduerint, vel in ventribus matrum potiõibus aliquibus colliſerint,in vtroque ſexu adulteris,id eſt, patri vel matri, poſt ſeptem annorum curricula cõmunio tribuatur:ita tamẽ vt omni tẽpore vitæ ſuæ,fletibus & humilitati inſiſtant.

DOnaſti vel oſtendiſti alicui, vt conceptum ſuũ vel excuteret,aut

ret, aut occideret? Si fecisti, septem annos per legitimas ferias pœnitere debes.

EXcussisti conceptũ tuum antequam viuificaretur? Si fecisti, vnũ annũ p legitimas ferias pœnitere debes: fecisti post cõceptum spiritum, tres annos per legitimas ferias pœnitere debes.

INterfecisti filium, vel filiam voluntarie post partum? Si fecisti, XII. annos per legitimas ferias pœnitere debes, & nunquam debes esse sine pœnitentia.

NEglexisti infantem tuum, vt per culpam tuam sine baptismo moreretur? Si fecisti, vnum annum per legitimas ferias pœnitere debes, & nunq̃ sis sine pœnitentia.

COnfecisti aliquam mortiferã potionem, & cum ea aliquem occidisti? Si fecisti, carrinam vnam cum septem sequentibus annis ieiunare debes, & nunquam sis sine pœnitentia. Si voluisti autem & non perfecisti homicidiũ, annum vnũ p legitimas ferias pœnitere debes.

GVstasti de semine viri tui, vt ꝑpter tua diabolica facta plus in amorem tuum exardesceret? Si fecisti, septem annos per legitimas ferias pœnitere debes.

BIbisti chrisma ad subuertendũ Dei iudiciũ, vel aliquid in herbis, vel in verbis, vel in ligno, vel in lapide, aut in aliqua stulta fide, vel ipsa fecisti, vel alijs consiliata es, aut in ore tuo tenuisti, aut in vestimentis tuis insutum, vel circa te ligatum habuisti, vel qualicunque ingenio faceres, vt crederes diuinũ iudiciũ subuertere posse? Si fecisti, septem annos per legitimas ferias pœnitere debes.

FEcisti quod quædam mulieres facere solẽt, & firmiter credũt, ita dico, vt si vicinus eius lacte vel apibus abundaret, omnẽ abundantiam lactis & mellis quã suus vicinus ante se habere visus est, ad se et ad sua animalia, vel ad quos voluerint a diabolo adiutæ, suis fascinationibus & incantationibus se posse conuertere credant? Si fecisti, tres annos p legitimas ferias pœniteas.

CRedidisti quod quædã credere solent, vt quamcũq; domũ intrauerint, pullos aucarum, pauonum, pullos gallinarum, etiam porcellos, & aliorum animalium fœtus, verbo, vel visu, vel auditu, obfascinare & perdere posse affirment? Si fecisti, vel credidisti, vnum annum per legitimas ferias debes pœnitere.

CRedidisti quod multæ mulieres retro Satanã conuersæ credũt & affirmant verũ esse, vt credas inquietæ noctis silẽtio cũ te collocaueris in lecto tuo, & marito tuo in sinu tuo iacẽte, te dum corporea sis ianuis clausis exire posse, & terrarũ spacia cũ alijs simili errore deceptis pertransire valere, & homines baptizatos, & Christi sanguine redẽptos, sine armis visibilibus & interficere, & de coctis carnibus eorum vos comedere, & in loco cordis eorum, stramen aut lignum, aut aliq̃d huiusmodi ponere, & cõmestis, iterum viuos facere, & inducias viuendi dare? Si credidisti, quadraginta dies, id est, carrinã in pane & aqua cum septem sequentibus annis pœniteas.

Cre-

CRedidisti quod quædā mulieres credere solent, vt tu cū alijs diaboli membris item inquietæ noctis silentio clausis ianuis in aerem vsque ad nubes subleueris, & ibi cum alijs pugnes, & vt vulneres alias, & tu vulnera ab eis accipias? Si credidisti, duos annos p legitimas ferias pœniteas.

FEcisti quod quędam mulieres facere solent? Tollunt piscem viuum, & mittunt eum in puerperium suum, & tam diu eum ibi tenent, donec mortuus fuerit, & de cocto pisce vel assato, maritis suis ad comedendum tradunt, ideo faciunt hoc, vt plus in amorem earum exardescant? Si fecisti, duos annos per legitimas ferias pœniteas.

FEcisti quod quædam mulieres facere solent? Prosternūt se in faciem, & discoopertis natibus, iubent, vt supra nudas nates conficiatur panis, & eo decocto tradunt maritis suis ad comedendū. Hoc ideo faciunt, vt plus exardescant in amorem illarum? Si fecisti, duos annos per legitimas ferias pœniteas.

POsuisti infantem tuum iuxta ignem, & alius caldariā supra ignem cum aqua misit, & ebullita aqua superfusus est infans & mortuus est. Tu aūt qui infantem septē annos in tua cūstodia debuisti habere, tres annos per legitimas ferias pœnitere debes. Ille autem qui aquam in caldariam misit, innocens erit.

FEcisti quod quædam mulieres facere solent, diabolicis adimpletę disciplinis? Quæ obseruāt vestigia, & indagines Christianorū & tollūt de eorū vestigio cespitē, & illum obseruant, & inde sperant sanitatem, aut vitam eorum auferre? Si fecisti aut consensisti, quinq; annos per legitimas ferias pęnitere debes.

FEcisti quod quędam mulieres facere solent? Tollūt menstruum suum sanguinem, & immiscēt cibo vel potui, & dant viris suis ad manducandum, vel ad bibendum, vt plus diligantur ab eis? Si fecisti, V. annos per legitimas ferias pœniteas.

FEcisti quod quædam mulieres facere solent? Tollunt testā hominis, & igni comburunt, & cinerem dant viris suis ad bibendū pro sanitate? Si fecisti, vnum annū per legitimas ferias pœniteas.

COmedisti vel bibisti alicuius animalis sanguinē? Si fecisti, V. dies in pane & aqua pœniteas.

FEcisti quod quędam mulieres facere solent? Illæ dico quæ habent vagientes infantes, effodiunt terram, & ex parte pertusant eam, & per illud foramen pertrahunt infantem, & sic dicunt vagiētis infantis cessare vagitum. Si fecisti, aut cōsensisti, quinq; dies in pane & aqua pœniteas.

FEcisti q̄d quędā mulieres instinctu diaboli facere solent? Cum aliquis infans sine baptismo mortuus fuerit, tollūt cadauer paruuli, & ponunt in aliquo secreto loco, & palo corpusculum eius transfigunt, dicētes si sic non fecissent, q̄d infantulus surgeret, & multos lædere posset? Si fecisti, aut consensisti, aut credidisti, duos annos per legitimas ferias debes pœnitere.

FEcisti quod quædam facere solent, diaboli audacia repletæ? Cum aliqua fœmina parere debet, & non potest, dum parere non potest, in ipso dolore si morte obierit, in ipso sepulchro matrem cum infante palo in terram transfigunt. Si fecisti, vel consensisti, duos annos p legitimas ferias debes pœnitere.

OPpressisti infantem tuum sine voluntate tua, aut pondere vestimentorum tuorum suffocasti, & hoc post baptismū factum fuerat? Si fecisti, XL. dies, id est, carrinā, in pane & aqua & holeribus, atque leguminibus pœniteas, & a cōiuge te abstineas, donec illi XL. dies pertrā seant: post, tres annos per legitimas ferias, & tres quadragesimas in anno obserues. Quod si ante baptismum infans oppressus fuerit, proximos XL. dies vt supra præceptū est pœniteas. Postea vero quinquēnium expleas.

INuenisti infantē tuū iuxta te oppressum, vbi tu & vir tuus simul in lecto iacuistis, & non apparuit vtrum a patre, seu a te suffocatus esset, an propria morte defunctus esset. Nō debetis inde securi esse, nec esse sine pœnitentia. Sed tamen in his magna consideratio debet esse pietatis, vbi nulla mala voluntas fuit, sed propria mors. Tamen propter negligentiam, XL. dies in pane & aqua debetis pœnitere. Si aūt vos nō latet interfectores esse infantis, nō voluntate, sed negligētia, tres annos p legitimas ferias pœnitere debetis, vnum ex his in pane & aqua, & tēpore pœnitudinis ab omni luxuria vos custodire debetis.

EXercuisti lænociniū aut in te ipsa, aut in alijs, ita dico, vt tu meretricio more tuis amatoribus corpus tuū ad tractandū & ad fordidādum, pro pretio tradidisses, seu quod crudelius est, & periculosius est, alienum corpus, filiæ dico, vel neptis, & alicuius Christianæ, amatoribus vendidisti, vel concessisti, vel internuncia fuisti, vel consiliata es vt stuprum aliquod tali modo perpetraretur? Si fecisti, sex annos per legitimas ferias pœniteas. Tamen in concilio Elibertano præcipitur, vt ille qui hæc pperrauerit, nisi in fine nō accipiat communionem.

FEcisti quod quedā mulieres facere solēt? cū infans nouiter natus est, & statim baptizatus, & sic mortuus fuerit, dum sepeliūt eum, in dexteram manum ponunt ei patenam cereā cū oblata, & in sinistrā manum calicē cū vino similiter cereū ponunt ei, & sic eum sepeliunt. Si fecisti, X. dies in pane & aqua pœnitere debes.

FEcisti quod quædam mulieres adulteræ facere solēt? Cum primum intellexerint quod amatores earum, legitimas vxores voluerint accipere, tunc quadam arte malefica libidinē virorum extinguunt, vt legitimis prodesse non possint, neque cū eis coire. Si fecisti, aut alios docuisti, XL. dies in pane & aqua pœnitere debes.

OBtulisti infantē tuū ad baptizandū, nisi legitimo tēpore. i. in sabbato Paschæ, & in sabbato Pentecostes, nisi infirmitatis necessitate? Si fecisti, X. dies in pane & aqua debes pœnitere.

Negle-

NEglexisti visitare infirmos, & non venisti ad eos qui in carcere erant, & nō subministrasti eis? Si non fecisti, decem dies in pane & aqua poeniteas.

COmedisti carnem in quadragesima? Si fecisti, in ipsius anni circulo ab omni esu carnium te abstineas.

COmedisti de cibo Iudæorum, vel aliorum paganorū, quę ipsi sibi præparauerunt? Si fecisti, X. dies in pane & aqua poeniteas.

FEcisti quod quidam facere solēt? Dum ad Ecclesiam vadūt, in ipsa via proferūt suas vanitates, & loquuntur ociosa, nec in eadem via cogitāt aliquid quod ad animę vtilitatem pertineat, & cum venerint in atrium Ecclesiæ vbi sepulta sunt corpora fidelium, & dum calcauerint sepulchra proximorū nō recordantur quid eis futurum sit, nec vllam mentionē, nec vllas preces pro eis ad dominum fundunt, quod facere debuerunt. Si neglexisti, X. dies in pane & aqua pęniteas, & vide vlterius ne tibi cōtingat. Sed quandocunque in atriū Ecclesię intraueris, ora pro eis, & roga illas sanctas animas quarū corpora ibi requiescunt, vt quantū possint pro tuis peccatis ad dominum intercedant.

OPeratus es aliquid in dominica die? Si fecisti, tres dies in pane & aqua pęnitere debes.

FEcisti quod quædam mulieres facere solent? Deponunt vestimēta sua, & totum corpus nudum melle inungūt, & sic mellito suo corpore supra triticum in quodam linteo in terra deposito, sese hac atque illac sępius reuoluunt, & cuncta tritici grana, quæ humido corpori adhærēt, cautissime colligūt, & in molā mittunt, & retrorsum contra solem molam circuire faciunt & sic in farinā redigunt, & de illa farina panē cōficiunt, & sic maritis suis ad comedendū tradūt, vt comesto pane marcescāt, & deficiāt? Si fecisti, quadraginta dies in panē & aqua poeniteas.

FEcisti quod quędam mulieres facere solēt? Dum pluuiā non habent & ea indigent, tūc plures puellas congregant, & vnam paruulam virginem quasi ducē sibi pręponunt, & eandem denudant, & extra villam vbi herbā iusquiamum inueniūt, quæ Teutonice belisa vocatur, sic nudatā deducūt, & eandē herbā eandem virginē sic nudā minimo digito dextræ manus eruere faciunt, & radicitus erutam cum ligamine aliquo, ad minimum digitum dextri pedis ligare faciunt. Et singulæ puellæ singulas virgas in manibus habentes, supradictā virginem herbam post se trahentem in flumen proximum introducūt, & cum eisdem virgis, virginem flumine aspergunt, & sic suis incantationibus pluuiā se habere sperant. Et post eandem virginem sic nudā transpositis & mutatis in modum cācri vestigijs, a flumine ad villam, inter manus reducūt? Si fecisti, aut consentiens fuisti, viginti dies in pane & aqua debes poenitere.

De admonitione octo principalium vitiorum, & eorum speciebus. Cap. VI.

 Nunc

Expnlali Theodori

NVnc tibi octo principalia vitia explicabo. Si in illis te percussum, tactum, & vulneratum sentis, vide ne me celes, id est, superbiã, vanam gloriam, inuidiam, iram, tristitiam, auaritiam, ventris ingluuiem, luxuriam. Ex quibus si te culpabilem recognoscis, pœnitentiam suscipe, nam ex his omnia vitia oriuntur.

DE superbia, quæ initium omnis peccati est, & regina omnium malorum, nascitur omnis inobedientia, omnis pręsumptio, & omnis pertinacia, contentiones, hęreses, arrogantia.

De vana gloria, iactantia, arrogantia, indignatio, discordia, inanis gloriæ cupido, & hypocrisis.

De inuidia, nascitur odium, susurratio, detractio, exultatio in aduersis proximi, afflictio in ꝓsperis.

De ira, oriuntur rixę, tumor mẽtis, contumeliæ, clamor, indignatio, præsumptio, blasphemiæ, sanguinis effusio, homicidia, vlciscẽdi cupiditas, iniuriarum memoria.

De tristitia, nascitur malitia, rancor animi, pusillanimitas, amaritudo, desperatio, torpor, vagatio mentis, sæpe etiam & pręsentis vitæ nulla delectatio.

De auaritia, oriũtur inuidiæ, furta, latrocinia, homicidia, mendacia, periuria, rapinæ, violentię, inquietudo, iniusta iudicia, cõtemptus veritatis, futuræ beatitudinis obliuio, obduratio cordis.

De ventris ingluuie, propagatur inepta lætitia, scurrilitas, leuitas, vaniloquium, immundicia corporis, instabilitas mentis, ebrietas, libido, hebetudo sensus.

De luxuria, generatur cæcitas mentis, inconsideratio, inconstantia oculorum, vel totius corporis, præcipitatio, amor immoderatus sui, odium mandatorum Dei, affectus præsentis seculi, horror & desperatio futuri.

Item de virtutibus quibus eadem vitia superari possint, & de conclusione pœnitentiæ. Cap. VII.

ERgo si supbus vsq; modo fuisti, humilia teipsum in conspectu Dei. Si vanã gloriã dilexisti, cogita ne propter transitoriam laudẽ, æternam perdas mercedem. Si inuidiæ rubigo te hucusq; consumpsit, q̃d est peccatum maximũ, & super omnia detestabile, quia diabolo comparatur inuidus, qui primo homini inuidit datum; quod ipse ꝑ suam culpam perdiderat, age pœnitẽtiam, & profectum aliorum tu um deputa. Si tristitia te supat, patientiam & longanimitatem meditare. Si auaritiæ morbus te grauat, cogita quia radix est omnium malorum, & idololatriæ comparatur, & ideo largum te esse oportet. Si ira te vexat, quæ in stultorum sinu requiescit, dñari debes animo tuo, & hanc a te mẽtis tranquillitate fuga. Si ventris ingluuies te ad deuorandum pertrahit, sobrietatem sectare. Si luxuriæ, castitatem voue.

TVnc prosternat se pœnitẽs in terram, & cum lachrymis dicat: Et in his, & in alijs vitijs, quibus cunq; humana fragilitas cõtra Deum & creatorẽ suum aut cogitãdo, aut loquendo, aut operando, aut delectando, aut concupiscendo peccare

re potest, in omnibus me peccasse, & reum in conspectu Dei super omnes homines esse cognosco & cōfiteor. Humiliter etiam te sacerdos Dei exposco, vt intercedas pro me & pro peccatis meis ad dominum, & creatorem nostrum, quatenus de his, & omnibus sceleribus meis veniam & indulgentiam consequi merear.

Deinde sacerdos cum pœnitente prosternat se in terram, & decantet hos sequentes Psalmos.

IN primis dicat Psalmum trigesimumseptimū totum, Dñe ne in furore tuo, & postea dicat Oremus, & cantet Psalmum, CII. Bñdic anima mea dño, & iterū dicat oremus, & cātet Psalmum L. Miserere mei Deus. Post hæc cantet Psalmum LIII. Deus in nomine tuo, & dicat oremus, & cantet Palmū LI. Quid gloriaris in malitia.

Tunc dicat has subsequentes orationes.

DEus cuius indulgentia nemo non indiget, memento famuli tui. N. qui lubrica terreni corporis fragilitate nudatus est, q̄sumus, da veniam confitenti, parce supplici, vt qui suis meritis accusatur, tua miseratione saluetur, Per dom.

DOmine sancte pater omnipotēs æterne Deus, q per Iesum Christū filium tuū dñm nostrum vulnera nostra curare dignatus es, te supplices rogamus & petimus, vt p̄cibus nostris aurē tuæ pietatis inclinare digneris, q etiā remittis omnia crimina, & pc̄tā vniuersa condonas, desq; huic famulo tuo dñe pro supplicijs veniā, pro mœrore lætitiam, pro morte vitā, vt de tua misericordia confidens, peruenire mereatur ad vitam æternam, Per eundem do.

OMnipotens & misericors Deus, qui peccatorū indulgentiam, in cōfessione celeri posuisti, succurre lapsis, miserere cōfessis, vt q̄s delictorum cathena cōstringit, magnitudo tuæ pietatis absoluat, Per.

PRecor domine clemētiæ & misericordiæ tuæ maiestatem, vt famulo tuo. N. peccata & facinora sua confitenti, debita relaxare, & veniam præstare digneris, & præteritorum criminum culpas indulgeas, qui humeris tuis ouem perditā reduxisti, qui publicani precibus & confessione placatus es, tu etiam domine huic famulo tuo placatus esse digneris, tu huius precibus benignus aspira, vt in confessione placabilis permaneat, fletus eius & petitio, perpetuam clementiam tuam celeriter exoret, sanctisq; altaribus restitutus, spei rursum æternæ ac cœlesti gloriæ mancipetur. Qui viuis & regnas.

Deinde adiunge.

DEus omnipotens sit adiutor & protector tuus, & præstet indulgentiam de peccatis tuis præteritis, præsentibus, & futuris, Amen.

Salubre antidotum animabus. Cap. VIII. *Ex scriptis prophetæ, & Grego. Hierony. Augustini & de tribus pœnitentialibus collectum.*

INstitutio illa quæ fiebat in diebus patrum nostrorū rectas vias nunquā deseruit, qui instituerūt pœnitentibus atq; lugentibus suas passiones, ac vitia, medicamēto salutis æternæ superare. Quia diuersitas culparum, diuersitatem facit pœnitētibus medicamentorū. Velut medici corporū diuersa medicamēta,

vel potiones solent facere, contra diuersitatem infirmitatum. Vel iudices secularium causarum diuersa agunt iudicia, qui boni sunt &recta pensant, atque tractant quomodo iudicēt recte inter miseros & diuites, inter causam & causam: Quanto magis igitur sacerdotes Dei diuersa medicamenta animarum inuisibilium hominibus pensare, & tractare oportet, ne per stultū medicum vulnera animarum putrescant, & peiora fiant, propheta dicente: Computruerunt cicatrices meæ, a facie insipiētiæ meæ. O stulte medice noli decipere animam tuam & illius, ne duplicē pœnā accipias, vel septuplam vel millenā. Audi Christum dicentē: Si cæcus cęcum duxerit, ambo in foueā cadunt. Et si tu cogitas iudiciū meum alter homo non audit, neqꝫ videt q me iudicet, o non intelligis q̃d Deus iudex iustus & fortis videt & audit, & in palam abscondita deducet, & reddet vnicuiqꝫ secundum opera sua. Et item: Vere sunt nonnulli, cæcorum canum similitudinem habentium, currentium ad cadauera mortuorum, vel similitudinem coruorum volātium, qui ad sacerdotium euehuntur non propter Deum, sed plus propter honorem terrenum inhiantes, cæci diuina sapientia. De talibus dixit Gregorius Nazanzenus: Timeo hoc quod canes affectantur officium pastorale: maxime cum semetipsis nihil præparauerint disciplinæ. Ezechiel namque ait: Væ pastoribus Israël qui pascebant semetipsos, & non gregem. Lac bibebant, & lanis eorum operiebantur, & quod crassum fuit manducabant, quod fractum fuit non alligabant, & reliqua. Item Ezechiel ait: Vę sacerdotibus q comedunt pctā populi mei, hoc est, sibi eorꝫ sumentes victimas, & non orantes pro eis, comedētes hostias & non corripientes, qui vbi morituros homines audiunt, inde gaudēt, & præparant se ad prædam quasi corui ad cadauera mortuorum. Nunc ergo o fratres qui voluerit sacerdotis nomē habere, in primis propter Deum cogitet vt discat ea quæ ei necessaria sint, antequā manus episcopi caput eius tangat: Id est, Psalterium, Lectionarium, cum Euangelijs, Sacramentorum librū, Baptisterium, Et computum cum cyclo, cum commēdationibus animarum, martyrologium, homelias per circulum anni plebibus prædicandas. Istud est simplicium: qz si vnum supradictorum defuerit, sacerdotis nomen in eo non constabit. Ad hæc autem suum pœnitentialem, qui & secundum canonum autoritatem, & iuxta sententias trium pœnitentialium, Theodori episcopi, & Romanorum pontificum, & Bedæ ordinetur. Sed in pęnitentiali Bedæ plura inueniuntur vtilia, plura autem inueniuntur ab alijs inserta, quę nec canonibus nec alijs pœnitētialibus conueniunt. Sapiens autem medicus excipiat quęque meliora, vt discretiones omnium causarum inuestigare possit, sine quibus rectum iudicium non potest stare. Quia scriptum est: In nulla re appareas indiscretus, sed distingue quid, vbi, quā diu, quando,

quali-

qualiter debeas facere. Non omnibus ergo in vna eademq; libra pensandū est, licet in vno constringantū vitio, sed discretio sit inter vnumquodq; eorum, hoc est inter diuitē & pauperē, inter liberū & seruum, infantē, puerum, iuuenem, adolescentem, ętate senem, hebetem, gnarum, laicum, clericū, monachum, episcopum, presbyterū, diaconū, subdiaconū, lectorem, in gradu, vel sine gradu, coniugatum, vel sine coniugio, peregrinū, indigenam, virginem, viduam, canonicam, monacham, debilem, infirmum, sanum, fornicantem cum animalibus, vel cū hominibus contra naturam, continentē, vel incontinentem: voluntate, necessitate, vel casu, seu in publico peccantē, vel in abscondito, & quali compunctione hæc omnia emendet, vt & loca, & tempora pœnitendi discernat.

HÆc omīa de canonibus & de sanctorū patrum sententijs, & de Hieronymo, de Augustino, Gregorio, Theodoro, Beda, & ex pœnitentiali Romano, vera collegimus: & vt nulli necesse sit perire, scientibus & intelligentibus animarū medicis, hæc temperāda cōmittimus. In Iesu filio Sirach dicitur: In iudicando esto misericors, pupillis vt pater. Item sanctus Iacobus ait: Iudiciū sine misericordia erit illi, qui non facit misericordiam: superexaltet autem misericordia iudicium. Et sanctus Augustinus dicit de illis qui veram pœnitentiam faciunt, in ieiunio, & fletu, in eleemosynis, in orationibus, & vt perpetrata iterū non faciant, & si fecerint, tamē non perseuerent in eis. Quia Deus dixit: Malum cogitasti: ignoui. Malum dixisti: ignoui. Malum fecisti: ignoui. Perseuerare in malo non ignosco. Ergo qui perseuerāt in malo, nō ignosce, sed iudica districtū iudicium secundum canones, & iuxta instituta maiorum, vt cæteri timorem habeant.

Pœnitentia illius anni qui in pane & aqua ieiunandus est, isto ordine obseruari debet. Cap. IX.

POenitentia vnius anni qui in pane & aqua ieiunandus est, talis esse debet. In vnaquaq; hebdomada tres dies, id est, secundam feriam, quartam feriam, sextam feriā in pane & aqua ieiunet. Et tres dies .i. tertiam feriam, quintam, & sabbatum, a vino, medone, mellita ceruisa, a carne, & sagimine, & a caseo, & ouis, & ab omni pingui pisce se abstineat. Manducet autem minutos pisciculos si habere potest. Si habere non potest, tantum vnius generis piscem, & legumina, & holera, & poma si vult comedat, & ceruisam bibat. Et in diebus dn̄icis, & in Natali domini, illos quatuor dies. Et in Epiphania dn̄i, vnum diem. Et in Pascha vsq; in octauum diē. Et in Ascensione dn̄i, Et in Pentecoste q̄tuor dies. Et in Missa sancti Ioannis Baptistæ, Et sanctę Marię, Et XII. apostolorū, Et sancti Michaelis, Et sancti Remigij, Et omnium sanctorū, Et sancti Martini, Et in illius sancti festiuitate qui in illo episcopatu celebris habetur. In his supradictis diebus faciat charitatē cū cæteris Christianis, id est, vtatur eodem

Ex pn̄ali Romano.

eodem cibo & potu quo illi. Sed tamen ebrietatē & ventris distensionem semper in omnibus caueat.

Iste annus secundus est ab illo anno q in pane & aqua obseruandus est, & post illum ieiunandus. Qui etiam dandus est illis qui viros ecclesiasticos sponte occidunt, & in consuetudine habent Sodomiticum scelus, & qui in consuetudine habent contra naturam peccare, & in Ecclesiis homicidia sponte committunt, & Ecclesias incendunt, & in Ecclesiis adulteria committūt, & qui alia huiusmodi perpetrauerint. Cap. X.

Ex eodem

POenitentia illius anni, talis esse debet, vt duos dies, id est, secundam & quartam feriam, in vna quaq; hebdomada ieiunet ad vesperam, & tunc reficiatur de sicco cibo, id est, pane & leguminibus siccis, sed coctis: aut pomis, aut holeribus crudis, vnum eligat ex his tribus, & vtatur: & ceruisam bibat, sed sobrie. Et tertium diem, id est, sextam feriam in pane & aqua obseruet, & tres quadragesimas ieiunet, vnam ante Natale dn̄i: secundā ante Pascha, tertiam ante Missam sancti Ioānis, & si totam quadragesimā, ante missam sancti Ioannis implere nō possit, post Missam impleat. Et in his tribus quadragesimis ieiunet duos dies in hebdomada ad nonā, & de sicco cibo comedat, vt supra notatum est, & VI. feriam ieiunet in pane & aqua. Et in diebus dominicis, & in Natali domini, illos quatuor dies. Et in Epiphania dn̄i, vnum diem. Et in Pascha vsq; in octauum diem. Et in Ascensione dn̄i, Et Pentecoste q̄tuor dies. Et in Missa sancti Ioannis Baptistæ, Et sanctę Marię, Et XII. apostolorū, Et sancti Michaelis, Et sancti Remigij, Et omnium sanctorū, Et sancti Martini, Et in illius sancti festiuitate qui in illo episcopatu celebris habetur. In his supradictis diebus faciat charitatē cū cęteris Christianis. Sed tamen ebrietatem, & ventris distēsionem, semper in omnibus caueat.

De illis qui ieiunare & adimplere non possunt, quod in pœnitentiali scriptū est. Cap. XI.

Ex eodem

QVi ieiunare potest, & implere quod in pœnitentiali scriptū est, bonum est, & Deo gratias referat. Qui autem non potest, per misericordiam Dei consilium damus tale, vt nec sibi, nec alicui necesse sit, nec desperare, nec perire.

De redemptione illius anni quē in pane & aqua ieiunare debet. Cap. XII.

Ex eodem

PRo vno die quem in pane & aq̄ ieiunare debet, L. Psalmos genibus flexis in Ecclesia si fieri potest decantet: sin aūt, in loco conuenienti eadem faciat, & vnū pauperē pascat, & eo die excepto vino, carne & sagimine, sumat quicquid velit.

Alio modo. Cap. XIII.

Ex eodem

SI autem talis est, quod tam diu in genibus iacere non possit, faciat aūt sic: infra Ecclesiā si fieri potest, sin aūt, in vno loco stādo intente, LXX. psalmos per ordinem decantet, & pauperem pascat, & eo die excepto vino, carne, & sagimine, sumat quicquid velit.

Item alio modo. Cap. XIIII.

Ex eodem

QVi in Ecclesia genua centies flexerit, id est, si centies veniam petierit, si fieri potest vt in Ecclesia fiat, hoc iustissimum est. Si autem hoc fieri non

non potest, secrete in loco conueniẽti eadem faciat, si sic fecerit, eo die excepto vino, carne & sagimine, sumat quod placeat.

Item alio modo. Cap. XV.

Ex eodem QVi Psalmos non nouit, vnũ diem quẽ in pane & aqua pęnitere debet, diues tribus denarijs, et pauper vno denario redimat, & eo die excepto vino, carne, & sagimine sumat quicquid velit.

Item alio modo. Cap. XVI.

Ex eodem PRo vno die quem in pane & aqua pœnitere debet, tres pauperes pascat: Et eo die excepto vino, carne, & sagimine, sumat quod placeat.

Item alio modo. Cap. XVII.

Ex eodem QVidam dicũt XX. palmatas valere pro vno die.

De redẽptione vnius hebdomadæ quã in pane & aqua ieiunare debet. Ca. XVIII.

Ex eodem PRo vna hebdomada quam in pane & aqua ieiunare debet, CCC. Psalmos genibus flexis in ecclesia decantet. Si autem hoc facere non potest, tria Psalteria in Ecclesia, vel in loco conuenienti intente decantet. Et postquam psallerit, excepto vino, carne, & sagimine, sumat quicquid velit.

De redemptione vnius mensis, quem in pane & aqua ieiunare debet. Cap. XIX.

Ex eodem PRo vno mense quem in pane & aqua ieiunare debet, Psalmos mille ducentos genibus flexis decantet.

Ex eodem SI autem hoc facere non potest, sine genuflexione sedendo, aut stando in Ecclesia si fieri potest: Sin autem, in vno loco, mille DC. octoginta Psalmos decantet. Et omni die si velit & se abstinere non vult, reficiat se ad sextam: nisi quartam feriam, & sextam ieiunet ad nonam. Et a carne, & a sagimine, & a vino, totum mensem se abstineat. Alium autem cibum postquam Psalmos supradictos decantauerit sumat. Isto ordine, totus ille annus redimendus est.

De illis qui ieiunare non possunt, & Psalmos nesciunt, quomodo pœnitentiã vnius anni quẽ in pane & aqua ieiunare debent redimere possint. Cap. XX.

QVi vero Psalmos non nouit, & ieiunare non potest, pro vno anno quem in pane & aqua pęnitere debet, det pauperibus in eleemosynam vigintiduos solidos, & omnes sextas ferias ieiunet, in pane & aqua. Et tres quadragesimas, id est, quadraginta dies añ Pascha, & quadraginta dies ante festiuitatem sancti Ioannis Baptistæ, & si ante festiuitatem aliquid remanserit, post adimpleat, & quadraginta dies ante Natalẽ domini, in istis tribus quadragesimis, qcquid suo ori præparatur in cibo, vel in potu, vel cuiuscunq; generis sit, istud æstimet quanti p̃cij sit vel esse possit, & medietatẽ illius precij distribuat in eleemosynã pauperibus & assidue oret, & roget Deum vt oratio eius, & eius eleemosynæ apud Deum acceptabiles sint. Ex eodem

Item redemptio illius anni quem in pane & aqua pœnitere debet. Cap. XXI.

ITem qui ieiunare non potest, & obseruare quod in pœnitentiali scriptum est, hoc faciat quod sanctus Bonifacius papa constituit. Ex pñiali Theodori

Pro

Pro vno die quem in pane & aqua ieiunare debet, roget presbyterum vt Missam cantet pro eo, nisi sint crimina capitalia quæ confessa prius lauari cum lachrymis debẽt, & tũc ipse adsit & audiat Missam, & deuote ipse offerat proprijs manibus panem & vinum manibus sacerdotis & intente respondeat quantum sapit ad salutationes, & ad exhortationes sacerdotis, & humiliter Deum deprecetur, vt oblatio quam ipse et presbyter pro se & pro peccatis suis Deo obtulerunt, Deus omnipotens misericorditer per angelum suum suscipere dignetur. Et eo die excepto vino, & carne, & sagimine, comedat quicqd vult. Et sic redimat reliquos anni dies.

De illis qui ieiunare non possunt, & habent vnde redimere possint. Cap. XXII.

Ex eodem SI quis forte non potuerit ieiunare, & habuerit vnde possit redimere, si diues fuerit pro septẽ hebdomadibus det solidos XX. Si nõ habuerit vnde tantum dare possit, det solidos X. Si autem multũ pauper fuerit, det solidos tres. Neminẽ vero conturbet quia iussimus dare solidos XX. aut minus: quia si diues fuerit, facilius est illi dare solidos XX. quam pauperi tres. Sed attendat vnusquisque cui dare debeat, siue pro redemptione captiuorum, siue super sanctum altare, siue Dei seruis, seu pauperibus in eleemosynam.

De illis qui non possunt adimplere, q̃d in pœnitentiali scriptum est. Cap. XXIII.

Ex eodem QVi non potest sic agere pęnitẽtiam vt superius diximus, faciat sic: Si tres annos continuos ieiunare debet, & ieiunare nõ potest, sic redimere potest. In primo anno eroget in eleemosynam solidos viginti sex. In secundo anno eroget in eleemosynam solidos XX. In tertio anno solidos XVIII. Hoc sunt solidi LXIIII. Potentes autẽ homines plus dare debẽt: quia cui plus committitur, plus ab eo exigetur. Et qui illicita committunt, etiam a licitis se abstinere debent, & corpus debent affligere ieiunijs, vigilijs, & crebris orationibus. Caro enim læta trahit ad culpam: afflicta autẽ reducit ad veniam.

De illis qui ieiunare non possunt, & non habent vnde redimere possint. Cap. XXIIII.

QVi ieiunare non potest & nõ habet vnde redimat & Psalmos nouit, pro vno die quem in pane & aqua ieiunare debet tribus vicibus: Beati immaculati, vsque, Ad dominum cum tribularer decãtet. Et sexies: Miserere mei Deus. Et septuagies prosternat se in terram, & per singulas genuflexiones, Pater noster decantet. Qui autẽ Psalmos nescit, pro vno die quem in pane et aqua ieiunare debet, centies prosternat se in terram, & per singulas genuflexiones, Pater noster dicat. Ex pœnitẽ Bedæ presbyteri.

De redemptione septem annorum. Cap. XXV.

ITem alio modo, XII. triduanæ singulæ cum psalterijs III. impletis, & cum palmatis CCC. per singula psalteria excusant vnius anni pęnitentiam. Et vigintiquatuor biduanæ similiter, cum tres psalterijs impletis, & CCC. palmatis per singula psalteria, excusant duos annos Ex pœnitẽ Romano.

LXXV. psalmi cum totidem venijs per noctem, & cum palmatis CCC. excusant biduanam. Centũ psalmi cum venijs per noctem, & cum palmatis CCC. excusant triduanam: CXX. missæ speciales, singulæ cum III. psalterijs, & CCC. palmatis excusant annum: centum solidi dati in eleemosynam annum excusant.

Vt in capite quadragesimæ omnes publicæ pœnitentes in ciuitatem veniant, & ante fores Ecclesiæ nudis pedibus, & cilicio induti, episcopo suo se repræsentent. Cap. XXVI.

Ex concil. Agathen. cap. 9. IN capite quadragesimæ omnes pœnitẽtes qui publicam suscipiunt aut susceperunt pœnitentiam, ante fores Ecclesiæ se repræsentent episcopo ciuitatis sacco induti, nudis pedibus, vultibus in terrã prostratis, reos se esse ipso habitu & vultu proclamantes. Ibi adesse debent decani. i. archipresbyteri parochiarũ .i. presbyteri pœnitentũ, qui eorum conuersationem diligẽter inspicere debent, & secundum modum culpę, pœnitentiã per pręfixos gradus iniungãt. Post hæc in Ecclesiam eos introducat, & cũ omni clero septem pœnitentiæ Psalmos in terram prostratus cum lachrymis pro eorũ absolutiõe decãtet. Tunc resurgens ab oratione, iuxta q̃d canones iubẽt, manus eis imponat, aquam benedictã super eos spargat, cinerem prius mittat, deinde cilicio capita eorũ cooperiat, & cum gemitu & crebris suspirijs eis denunciet, quod sicut Adam proiectus est de paradiso, ita & ipsi ab Ecclesia pro peccatis abijciũtur. Post hęc iubeat ministris vt eos extra ianuas Ecclesiæ expellant. Clerus vero prosequatur eos cum Responsorio: In sudore vultus tui vesceris pane, &c. vt videntes sanctam Ecclesiam pro facinoribus suis tremefactam atq; commotam, non parui pendant pœnitentiam. In sacra autem domini cœna rursus ab eorũ decanis, & eorum presbyteris, Ecclesiæ liminibus repræsententur.

Vt pœnitentes quando pœnitentiam petunt, impositionem manuum consequantur. Cap. XXVII.

POenitentes tempore quo pœnitentiam petunt, impositionẽ manuum, & cilicium super capita a sacerdote, sicut vbiq; cõstitutum est, consequantur. Si autem comas non deposuerint, aut vestimẽta nõ mutauerint, abijciantur. Ex eodem cap. 7.

Qua autoritate modus pœnitentiæ peccata confitentibus imponi debeat. Cap. XXVIII.

MOdus tempusq; pœnitentię peccata sua confitẽtibus, aut per antiq̃rum canonum institutionem, aut per sanctarũ scripturarum autoritatem, aut per ecclesiasticam cõsuetudinem probatã imponi debet a sacerdotibus. Nam qui peccatis grauibus leues quosdam & inusitatos imponunt pęnitentiæ modos, consuunt puluillos secundum propheticum sermonem, sub omni cubito manus, & faciunt ceruicalia sub capite vniuersæ ætatis ad capiendas animas: sed discretio seruanda est inter pœnitentes publice & absconse. Nam qui publice peccat, oportet vt publice mulctetur pœnitentia, & secundum ordinem canonum, pro merito suo excommunicetur, & reconcilietur. Ex concil. Moguntí. cap. 10.

Quod diuersitas culparum, diuersitatē faciat pœnitentiarum. Cap. XXIX.

Ex dictis Augustin. Diuersitas culparum, diuersitatem facit pęnitētiarum. Nam & corporum medici, diuersa medicamenta componunt, vt aliter vulnera, aliter morbum, aliter tumores, aliter putredines, aliter caligines, aliter confractiones, aliter combustiones curēt. Ita & spiritales medici, diuersis curationū generibus animarum vulnera sanare debent: sed quia hæc paucorum est, ad purum scilicet cuncta cognoscere & curare, & mederi, atq; vt in integrū salutis statum valeāt reuocare, ideo solerter admonemus doctū quęq; sacerdotem Christi, vt non ex suo sensu, sed secundum canonum statuta, & traditiones patrum vniuersa disponat, & conditionem vtriusq; sexus, ætatē, paupertatem, causam, statum, personam cuiusq;, pœnitentiā agere volētis, ipsum quoq; cor pœnitētis inspiciat: & secundū hæc, vt sibi visum fuerit, vt sapiēs medicus, singula quæq; dijudicet.

Quod multi sint fructus pœnitentiæ. Cap. XXX.

Ex dictis eiusdē. Multi sunt pœnitētię fructus, per quos ad expiationem criminum peruenitur. Non enim tantum simplici illo pœnitentiæ nomine, salus æterna repromittitur, vt illud apostolicum: Pœnitemini, inquit, & conuertimini, vt deleantur peccata vestra. Et illud propheticum: Cum conuersus ingemueris, tūc saluus eris, propter illū nudum gemitum, & propter illud nudum nomen pœnitentiæ, nullus saluabitur, sed per veram confessionem, & sacerdotis intelligentis cōsilium, & per charitatis affectum, & per elemosynarum fructū, peccatorum moles subruitur.

Cur canones præfigant non perfecte pro vnoquoq; crimine tempus & mensuram pœnitentiæ. Cap. XXXI.

Ex dictis Hierony. Mensuram autem tēporis in agenda pœnitentia, idcirco non satis aperte præfigunt canones pro vnoquoq; crimine, vt de singulis dicant, qualiter vnumquodq; emendādum sit, sed magis in arbitrio antistitis intelligentis relinquendū statuunt: quia apud Deum non tam valet mēsura tēporis quam doloris, nec abstinentia tantum ciborum quam mortificatio vitiorum. Propter quod tempora pęnitentiæ, fide & cōuersatione pęnitentum, abbreuianda præcipiūt, & negligentia protelāda existimāt: tamen pro quibusdam culpis, modi pęnitentiæ sunt impositi, iuxta quos cæteræ perpendēdæ sunt culpæ, cū sit facile per eosdem modos vindictam & censuram canonum æstimare.

De illis qui pœnitentiam sibi iniunctā adimplere festinant. Cap. XXXII.

Ex pœnali Romano. Vnumquemq; hominem accedentem ad pęnitētiam si videris acriter & assidue stare in pœnitentia, statim remissius age aduersus eum. Qui vero potest ieiunare quod impositum est ei, noli prohibere, sed permitte: magis enim laudandi sunt hi qui celeriter debitum pondus persoluere festinant: quia ieiunium debitum est pondus, & sic amandum his qui pœnitentiam agunt, quia si ieiunauerit, & cōpleuerit, quod illi mandatum est a sacerdote, purificabit a peccatis. Quod

si ne-

si iterum ad pristinam consuetudinem peccati reuersus fuerit, sic est quō canis qui reuertitur ad vomitū propriū. Omnis itaq; pœnitens non hoc solū debet ieiunare q̄d illi mandatū est a sacerdote, verū etiam postq̄ compleuerit ea quæ illi iussa sunt, debet quantū ipsi visum fuerit ieiunare. Si em̄ egerit ea q̄ illi sacerdos præceperit, illa pc̄tā tantū quæ confessus est remittentur. Si vero postea ex sua volūtate ieiunauerit, mercedem sibi acquiret, & regnū cœlorum. Qui ergo totam septimanam ieiunat pro peccatis, sabbato & dominica die manducet & bibat quicquid ei aptum fuerit: custodiat tamē se a crapula & ebrietate: quia om̄is luxuria de ebrietate nascitur. Ideo beatus Paulus prohibuit dicens: Nolite inebriari vino, in quo est luxuria: non quia in vino est luxuria, sed in ebrietate.

Vt quotiescunq; aliquis ad pœnitentiā accesserit, sacerdotes ieiunijs & orationibus cum eis communicare debeant. Cap. XXXIII.

Ex pnīali Theodori

QVotiescunq; Christiani ad pœnitentiam accedunt, ieiunia iniungimus, & nos communicare cum eis debemus in ieiunio, vnā aut duas septimanas, aut quantum possumus, vt non dicatur nobis quod sacerdotibus Iudæorum dictum est a domino: Væ vobis legisperitis, qui aggrauatis homines, & imponitis sup humeros eorum onera grauia & importabilia, ipsi aūt vno digito vestro non tangitis sarcinas ipsas. Nemo enim potest subleuare cadentē sub pondere, nisi inclinauerit se vt porrigat ei manum. Neq; vllus medicorum vulnera infirmantiū potest curare, nisi fœtoribus particeps fuerit. Ita quoque nullus sacerdotum, vel pontifex peccatorum vulnera curare potest, aut animabus peccata auferre, nisi præstante solicitudine & oratione lachrymarum. Necesse est ergo fratres charissimi vos solicitos esse pro peccantibus, quia sumus alterutrum membra. Ideoq; & nos si viderimus aliquem in peccatis iacentem, festinemus eum ad pœnitentiam per nostram doctrinā vocare. Et quotiescunq; dederis consilium peccanti, simul quoq; da illi pœnitentiam statim, quantum debeat ieiunare, aut eleemosynis redimere pc̄tā sua: ne forte obliuiscaris quæ tibi iam dixit, & iterum necesse sit tibi interrogare, & forsitan erubescet iterū peccata sua confiteri, & inuenietur iam amplius iudicari.

Quod contingat hominem interdum animi motu, interdum carnis fragilitate peccare. Cap. XXXIIII.

SEd & hoc emendatione indigere perspeximus, quod quidam dum confitentur peccata sua sacerdotibus non plene id faciunt. Quia ergo constat hominem ex duabus esse substantijs, anima videlicet & corpore, & interdum animi motu, interdum carnis fragilitate peccatur, solerti indagatione debent inquiri ipsa peccata, vt ex vtrisq; plena sit confessio, scilicet vt & ea confiteātur quę per corpus gesta sunt, & ea qbus in sola cogitatione delinquitur. Instruendus est itaq; peccatorum suorū confessor, vt de octo principalibus vitijs, sine quibus in hac vita difficile viuit, confessionē — Ex concil. Cabillon. cap. 32.

faciat: quia aut cogitatione, aut, q̄d grauius est, opere, eorum instinctu peccauit: odium etenim, inuidia, superbia, vel cæteræ huiuscemodi animæ pestes tanto periculosius lædunt, quanto subtilius serpunt.

Vt pœnitentia absq; personæ acceptione imponatur. Cap. XXXV.

Ex concil. Carthagi. cap. 74. VT sacerdos pœnitentiam implorantí, absq; personæ acceptione, pœnitentiæ leges iniungat.

De incestis occulte commissis. Cap. XXXVI.

Ex dictis Augustin. SI quis incestum occulte commiserit, & sacerdoti occulte confessionem egerit, indicetur ei remedium canonicum quod subire debuisset, si eius facinus publicatum fuisset. Verum quia latet commissum, detur ei a sacerdote consilium, vt saluti animæ suæ pro occulta pœnitentia proficiat, hoc est, vt veraciter ex corde se grauiter deliquisse confiteatur, & per ieiunia & eleemosynas, vigiliasq; ac sacras orationes cū lachrymis se purgare contendat, & sic se ad spem veniæ pro misericordia Dei peruenire confidat.

Vt inter pœnitentes publice & absconse, discretio seruanda sit. Cap. XXXVII.

Ex concil. Mogunti. cap. 21. VT discretio seruanda sit inter pœnitentes, qui publice, & qui absconse pœnitere debeant.

De illis qui negligunt pœnitentiam. Cap. XXXVIII.

Ex concil. Carthagi. cap. 75. VT negligentiores pęnitentes, tardius recipiantur.

Vt pœnitentem ex corde magna exhilaratione sacerdotes suscipere debeant. Cap. XXXIX.

Ex dictis Basilij epi. POenitentem ex corde ita oportet suscipi, sicut dominus ostēdit, cum dicit: Quia conuocauit amicos suos, & vicinos, dicens, Cōgratulamini mihi, quia inueni ouē meam quam perdideram.

Vt secūdum differentiam peccatorum, episcopi arbitrio pœnitentiæ tempora decernantur. Cap. XL.

Ex concil. Africano, cap. 10. VT pęnitentibus secundū differentiam peccatorum, episcopi arbitrio pęnitentiæ tempora decernantur, & vt presbyter inconsulto episcopo non reconciliet pęnitentem, nisi absentia episcopi necessitate cogente. Cuiuscunq; autem pœnitentis publicum & vulgatissimum crimen est, quod vniuersam Ecclesiam commouerit, ante absidam manus ei imponatur.

De his qui iam peccare cessauerunt, & perfecte pœnituerunt, vt communio eis in ipsa pœnitentia concedatur. Cap. XLI.

Ex concil. Laodicēsi cap. 2. DE his qui diuersis facinoribus peccauerunt, & perseuerantes in oratione conuersionem a malis habuere perfectam, pro qualitate delicti, talibus post pœnitentię tempus impensum, propter clementiam & bonitatem Dei communio concedatur.

De lapsis quomodo eos fraterno affectu corripere & consolari debeant, vt non incidant in insidias diaboli, & desperent. Cap. XLII.

Ex epistol. Calist. pa. SEd si aliquis lapsus quoquo modo fuerit, portemus eum, & fraterno corripiamus affectu, sicut ait beatus Apostolus: Si pręoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spiritales estis huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum ne & tu tenteris: Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legē Christi. Porro sanctus Dauid de criminibus mortiferis egit pœnitentiam, & tamen in

honore

honore permansit. Beatus quoque Petrus amarissimas lachrymas fudit, quando dominum negasse pœnituit, sed tamē apostolus permansit, & dominus per prophetam peccantibus pollicetur dicens: Peccator in quacunque die conuersus ingemuerit, omnium iniquitatum illius amplius non recordabor. Errant enim qui putant sacerdotes post lapsum, si condignam egerint pœnitentiam, domino ministrare non posse & suis honoribus frui, si bonam deinceps vitam duxerint, & suum sacerdotium condigne custodierint. Et ipsi qui hoc putant, non solum errant, sed etiam traditas Ecclesiæ claues dissipare, & abigere videntur. De quibus dictum est: Quæcunque solueris in terra, erunt soluta & in cœlo. Alioqui, hęc sententia aut dn̄i non est, aut non vera. Nos vero indubitanter tam domini sacerdotes, quam reliquos fideles, post dignam satisfactionem posse reuocari ad honores credimus, testante domino per prophetam. Nunquid qui dormit, non adijciet vt resurgat? Et qui auersus est, non reuertetur? Et alibi: Nolo, inquit dominus, mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat. Et propheta Dauid pœnitentiam agens, dixit: Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me. Ipse nanque post pœnitentiam & alios docuit, & sacrificium Deo obtulit, dans exemplum doctoribus sanctæ Ecclesiæ si lapsi fuerint, & si condignam pœnitentiam gesserint, vtrunque facere posse, & offerre, & alios docere.

De lapsis in ordinibus sacris si restaurari possint. Cap. XLIII.

Ex re. Gregor. papæ Secundino seruo Dei recluso.

Nam tua sanctitas inde a nobis requisiuit, vt tibi rescriberem de sacerdotali officio post lapsum resurgēdi, dum dicis de hoc canones diuersos te legisse diuersasque sententias, alias resurgendi, alias nequaq̄ posse. Nam nos gn̄aliter a Nicæna synodo incipientes, hanc cum reliquis quatuor veneramur: quia ipsam sequentes, cæteræ in cunctis sententijs vnanimes concordant. Nos ergo præcedentes patres sequimur: quia autore Deo a sacra doctrina illorum non discordamus. A capite itaque incipientes, vsque in quartum altaris ministrum hanc formam seruandam cognoscimus: vt quia minorem maior præcedit, sicut honore est maior, ita sit in crimine, & quem maior sequitur culpa, maior ei implicetur vindicta: & sic postea pœnitentia credatur esse fructuosa. Quid enim prodest triticum seminare, & fructum illius non colligere? Aut domum construere, & non illic habitare. Post dignam enim satisfactionem, credimus posse redire ad honorem: Propheta dicente: Nunquid qui cadit non adijciet vt resurgat? Et qui auersus est, non reuertetur? Idem & peccatori ait: In quacunque die conuersus ingemueris, tūc saluus eris. Vnde & Psalmista ait: Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis. Ne proijcias me a facie tua, et spiritum sanctum tuū ne auferas a me. Dum enim petijt ne a Deo proijceretur,

retur, pro lapsi culpa, alienam quippe rex simul & propheta rapuisse se vxorem tremefactus expauit, propheta indicāte flagitium suum, poenitentiam agēs addidit: Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me. Si enim ipse dignam Deo pœnitētiam non fecisset, nequaquam alijs prædicaret. Ait enim: Docebo iniquos vias tuas, & impij ad te conuertētur. Dum enim peccata sua prospexit propheta mundata per pœnitentiam, non dubitauit prædicando castigare aliena: & sic sacrificium de semetipso offerre Deo studuit cū dicebat: Sacrificium Deo spiritus contribulatus. Ad hæc ista sufficerent: sed omnis sententia quo plus sacræ scripturæ testimonijs confirmatur, facilius creditur. De hoc enī propheta dicit: Nolo mortem peccatoris: sed vt cōuertatur & viuat. De hoc peccātibus dicitur: Peccator in quacunque die conuersus ingemuerit, omnes iniquitates eius in obliuionem traduntur. Si enim redemptor noster, qui peccatores non perdere, sed iustificare venit, in obliuione peccantium delicta relinquit, quis hominum condemnanda referuet, quum Apostolus dicat: Si Deus iustificat, quis est qui condemnet? Ad fontem misericordiæ recurrentes, Euangelicam proferamus sententiam: Gaudebo, inquit, super vno peccatore pœnitentiam agente, quam super nonagintanouem iustis qui non indigent pœnitentia. Et ouem perditam, nonagintanouem, non errantibus relictis, humero ad ouile reportauit. Si ouis errans post inuentionem, ad ouile humero reportatur, cur iste post pœnitentiam ad Ecclesiæ ministerium non reuocetur? Quid est ergo grauius carnale delictum admittere sine quo nō multi sed pauci inueniuntur, aut Dei filium timendo negare? In quo peccato ipsum beatum principem apostolorum Petrum, ad cuius nūc corpus indigni sedemus, lapsum esse cognoscimus. Sed post negationē pœnitentia sequuta est, & post pęnitentiā misericordia data: quia illum ab apostolatu non deiecit, quem ante seipsum negare prædixit. Tibi hæc fili charissime dicta sufficiant, vt illum quem conspicis delicta fletu delere, in conspectu diuinitatis non dubites misericordiam consequi: quia nullum peccantem reuersum despicit, qui peccatores sanguine suo redimere venit. Hinc etiam & beatus Augustinus ad Petrum diaconum de fide scribens, ait: Omni homini in hac vita esse potest vtilis pœnitentia, quam quocunq; tempore homo egerit, quamlibet iniquus, quamlibet annosus, si toto corde renunciauerit peccatis præteritis, & pro eis in conspectu Dei nō solum corporis, sed etiam cordis lachrymas fuderit, & malorum operum maculas bonis operibus diluere curauerit omniū peccatorū indulgentiam mox habebit. Hoc enī nobis dn̄s prophetico promittit elogo dicēs: Si cōuersus fueris & ingemueris, saluus eris. Et alio loco dicit: Fili peccasti, ne adijcias iterū, sed & de præteritis deprecare, vt tibi dimittātur. Nunquam pec-

peccanti esset indicta pro peccatis deprecatio, si deprecanti non esset remissio concedēda. Sed etiam poenitentia peccatori tunc prodest, si eam in Ecclesia catholica gerat, cui Deus in persona beati Petri ligandi soluēdiq; tribuit potestatem, dicens: Quę alligaueris super terram, erunt ligata & in coelis. Et quęcūq; solueris super terram, erunt soluta & in coelis. In quacunq; igitur homo ætate verā peccatorū suorū poenitentiam egerit, & vitā suā Deo illuminante correxerit, non priuabitur indulgentiæ munere: quia Deus, sicut per prophetam dicit, non vult mortem morientis, quantū vt reuertatᵣ a via sua mala, & viuat anima eius. Veruntamē nullus hominum debet sub spe misericordię Dei, in suis diutius remanere peccatis, cum etiā in ipso corpore nemo velit sub spe futuræ salutis diutius ęgrotare. Tales ēm qui ab iniquitatibus suis recedere negligūt, & sibi de Deo indulgentiā repromittunt, nonnunquam ita præueniuntur repentino Dei furore, vt nec conuersionis tempus, nec beneficiū remissionis inueniant. Ideo vnumquēq; nostrum sancta scriptura benigne præmonet, dicens: Ne tardaueris conuerti ad dominum, & ne differas de die in diem: subito enim veniet ira eius, & in tempore vindictę disperdet te. Dicit etiā beatus Dauid: Hodie si vocem eius audieritis nolite obdurare corda vestra. Cui B. q; Paulus cōcordat his verbis: Videte fratres, ne forte sit in aliq̄ vestrū cor malū incredulitatis discedēdi a Deo viuo, sed adhortamini vosmetipsos p singulos dies donec hodie cognominatᵣ, vt nō obduretᵣ q̄s ex vobis fallacia peccati. Obdurato igitᵣ viuit corde, q se nō cōuertit, desperās de indulgētia peccatorū, siue qui sic misericordiā Dei sperat, vt vsq; in finē vitę p̄lentis, in suorū criminū peruersitate remaneat. Proinde diligētes misericordiā dei, metuētes que iustitiā, nec de remissiōe pctōrū desperemus, nec remaneamus in peccatis: scientes, quia illa oīm hominū debita, sit exactura æquitas iustissimi iudicis, quę non dimiserit misericordia clementissimi redemptoris. Sicut ēm misericordia suscipit absoluitq; conuersos, ita iustitia repellet & puniet obduratos. Hi sunt qui peccātes in spiritum sanctum, neq; in hoc seculo, neq; in futuro, remissionē accipiēt peccatorū. Nā & de hoc Isidorus Ispalensis episcopus ad inquisitionem Massonis episcopi, ita rescripsit dicens: Vērum quod sequenter in epistolis venerabilis fraternitas tua innotuit, nulla est in huiusmodi sententijs decretorum diuersitas intelligenda, quod alibi legitur in lapsu corporali restaurādum honoris gradum post poenitentiam, alibi post huiusmodi delictum nequaquam reparandum antiqui ordinis gradum post poenitentiam: alibi post huiusmodi delictum nequaquam reparandum antiqui ordinis meritum. Hęc ēm diuersitas hoc modo distinguitur. Illos ēm ad pristinos officij gradus redire cānō præcepit, quos poenitentiæ præcessit satisfactio, vel digna peccatorū confessio. At contra hi qui neq; a vitio corruptiōis emēdan-

dantur, atque hoc ipsum carnale delictum quod admittunt etiam vindicare quadam superstitiosa temeritate nituntur, nec gradū vtique honoris, nec gratiam cōmunionis recipiunt. Ergo ita est vtraque dirimenda sentētia, vt necesse sit illos restaurari in loco honoris, qui p pœnitentiam reconciliationem meruerunt diuinæ pietatis. Hi nec immerito consequuntur adeptæ dignitatis statum, qui per emendationem pœnitentiæ, recepisse noscuntur vitæ remedium. Id enim ne forte magis ambiguum sit diuinæ autoritatis sententia confirmetur. Ezechiel enim propheta, sub typo præuaricatricis Hierusalem ostēdit, post pœnitentiæ satisfactionem, pristinum restaurari posse honorem: Confundere, inquit, o Iuda, & porta ignominiam tuam. Et post paululum: Et tu, inquit, & filiæ tuæ, reuertimini ab iniquitate vestra. Quod dixit confundere, ostendit post confusionis, id est, peccati opus, debere quēquam erubescere, & pro admissis sceleribus verecundam frontē humi prostratam demergere, pro eo quod dignum confusionis perpetrauerat opus. Deinde pręcepit vt portet ignominiā depositiōis suæ, lugens cum humilitate quod peccauerat. Sicque reuocari secundum prophetā, ad priorē statū poterit.

Quod anima multis gētibus nobilior, sit deflenda, & multis vrbibus preciosior, quodque non sit desperandum de venia. Cap. XLIIII.

Excerptū de libro Ioannis Constantinop. ad Theodorū ca. 59

QVis dabit capiti meo aquā, & oculis meis fontem lachrymarum? Opportunius multo nūc a me, quam tunc a propheta Dei dicitur. Licet enim non vrbes multę, nec gens integra lamentanda sit, anima tamen flenda est multis gentibus nobilior, multisque vrbibus preciosior. Nam si vnus qui fecerit voluntatem Dei, melior est, quam multitudo iniquorum: melior ergo & tu eras quondam, quam multitudines Iudæorum. Propter quod nemo miretur, si forte prolixioribus ego nunc vtar lamētationibus & amariores profundam fletus, quā tunc propheta profudit. Non enim vrbis vt dixi captę excidia defleo, nec vilis vulgi captiuitatem lamētor, sed insignis animæ lapsum, & templi in quo Christus habitat excidium. Hęc enim lamentatio insignis animæ quam ego defleo, tanto illa est durior & amarior, quanto & verior. Inde vtique est quod ego irremediabiliter plāgo, quia noui: & incessabiliter lugeo dum recordor. Vsquequo iterum te tripudiare videam, ad prioris glorię statum? Quod etsi apud homines impossibile videtur: apud Deum tamen omnia possibilia sunt. Ipse est enim qui alleuat de terra inopem & de stercore erigit pauperem, vt collocet eum cum principibus populi sui. Ipse est qui sterilem facit matrem super filios lætantem. Non ergo dubites neque desperes, mutari te posse in melius. Si enim tantum potuit diabolus, vt a celsis virtutum fastigijs, in profundum te duceret malorum: quāto magis poterit Deus ad bonorum verticem reuocare, & non solū in id te restituere quod fuisti, sed beati-

beatiorem multo quam prius videbaris efficere? Tantum est ne cōcidas animo, necꝫ spem abscindas bonorum. Ne quęso, tu accidat tibi quod impijs solet. Nō enim peccatorum multitudo in desperationem adducit animā, sed impietas. Impiorum ergo est desperare salutem, non peccatorum. Vnde diuina misericordia pollicetur dicens: Gaudium erit in cœlo corā angelis Dei super vno peccatore. Et post pauca: Stantibus, si ceciderint, minatur pœnam: lapsis, vt surgere appetant, promittit misericordiam. Illos terret ne præsumant in bonis: illos refouet ne desperēt in malis. Iustus es, iram pertimesce, ne corruas. Peccator es, præsume de misericordia vt surgas. Et sicut lapsus grauissimus ceruicibus animæ incumbens, semper eam deorsum in terram cogit aspicere, ad Deum vero sursum nō sinit oculos leuare: sic virilis animæ suum pondus, vt ait Propheta: Sicut oculi ancillę in manibus dominæ suæ, ita oculi nostri ad dominum Deum nostrū donec misereatur nostri. Etenim mulier illa, quæ in Euangelijs dragmā quā perdiderat inuenit, cōuocat amicas, & vicinas, vt congratulentur ei. Et ego cōuocabo amicos tuos meosq; & vicinos nostros deprecabor eos cōuenire, vt non gaudeāt, sed vt lugeant mecū, nec vt gratulent̄, sed vt lamententur, & ingentē planctum subleuatis ad cœlum vna mecū vocibus reddant, dicendo ad eos: Vlulate mecum amici, plangite & profundite fontes fletuum, nō quia auri pondus immensum, nec talenta auri perdiderim, sed quia homo omnium charior, & omni auro gemmarum omniq; nobilitate preciosior amicus, nescio q̄modo lapsus, vsq; in ipsum fertur perditiōis profundum. Noli desperare de lapsu, ne cadas. Qui em̄ alium desperat, habet veniā. Qui ꝟo desperauerit semet ipsum, nullam: quia ille non est domi nus mentis alterius. Sicut ergo & anima si semel salutem suam cœperit desperare, iam nec intelligit quomodo, vel in quę mala præcipitetur: ita & qui desperatione capti sunt intolerabiles fiunt, & per omnes malitię vias discurrunt. Exurge, exurge quæso, expergiscere aliquando: & diabolicam hanc depone temulentiam. Parce cunctis qui pro tua desperatione desperant, ne putent se viam virtutis incedere, si te ad eam redisse non videant. Respice quæso te quantus nunc mœror omnium sanctorum fratrum habeat chorum, & quanta lætitia atq; exultatio incredulis fiat, quantaq; eis ad præcipitia luxuriæ decrescat autoritas. Nec erit post hęc aliquis, qui quolibet lapsu deiectus, non statim resurgere cupiat, & statim se reparare festinet.

Quod nullus à consolatione vulnerati fratris se subtrahere debeat. Cap. XLV.

VBi est misericordia Christianæ religiōis, quā magister noster sacrificio docuit esse meliorem? Ecce iacet frater ab hoste percussus, adhuc forsitan palpitans, & vos quasi sine vulnere reuertimini, nec consolationem plagæ illius

Item Ioannes Constantinop. ad eundem Theodorū de lapsu Bacharij. cap. 60.

illius deferre tentatis?Nolite esse si ne formidine fratres, fortiorem ꝑcussit inimicus, vt facilior ei aditus esset ad reliquos. Vt qd ergo spernitis vulneratum, aut sicut putatis & mortuum? Melior concubina Saul filia Ressa, quę corpora defunctorum, quos Dauid pro Gabaonitarum vltione percusserat, eo vsq; accincta sacco, hoc est, cilicio custodiuit, donec eis roraret aqua de cœlo, id est, donec pro venia eorũ misericordiæ cœlestis scintilla defluxerat. Melior fuit ille Iudas Machabęus, qui etiã pro mortuis fratribus orationem credidit esse faciẽdam: quos damnata de Iamnia ciuitate idolorũ dona prostrauerant. Vt qd rogo medicus noster inter librorũ suorũ loculos tot cõstituit gn̄a pigmẽtorũ? Si nihil est ex emplastris eius, quo sanari possit vulnus q̃d ꝑcussit inimicus, & si placet aperiamus scholã medicinæ nostræ, & a principio canonis vulnerũ ac medicaminũ species ꝑquiramus. Ecce in ipsius introitu scholæ occurrunt illi seminis carnalis autores, qui venenato serpentis dente ꝑcussi, non statim pœnę mortis addicti sunt, sed eiecti de paradysi delicijs, id est, de Ecclesiæ libertate & sacri communione ministerij.

De eadem re. Cap. XLVI.

Item eiusdem

VNde vides quia sic peccati cõtagiõe maculamur? Ne quęso beatissime mihi, fratrẽ nostrum in profundũ putei sub iniqui principis potestate demersum, despera tionis lapidibus obruamus. Imitemur illum Æthiopẽ, qui sanctum Hieremiam in lacu ab iniquo rege demersum, assumptis xxx. hoim auxilijs, & missis ad eũ pannis & funibus veteribus liberauit. Facilis esto ad lapsum ruinãq; miserorum. Porrige manum iacenti fratri, qui confusus pudore peccati, nec erigere se, aut oculos audet attollere. Cõple legem Mosi. Cecidit asinus fratris sub pondere, hoc est, caro euicta peccato, acclina te & humilia, & subleua de ruina. Quid erubescis coniungi homini peccatori? Respice illum qui dicit: Noli nimium esse iustus. Magister noster a latronibus vulneratum, nõ solum cura dignum iudicat, verum etiam ad stabulum suum & ouile perduxit. Et tu ergo collige fratrem, quem diabolus latro percussit, Consigna stabulario, id est, beato episcopo, qui si quid in eo impẽderit, amplius a domino consequetur.

De eadem re. Cap. XLVII.

EVãgelicus sermo dixit: Si peccauerit in te frater tuus, corripe eũ solus. Si te audierit, lucratus es eum, & cętera quę cõtinet sermo præcepti. Vide quid dicit. Ne exhilarentur filij incircuncisorum. Filij enim incircuncisorum, sunt homines seculi, in præputij sui errore & gẽtilitate viuẽtes. Hi ergo exhilarãtur, cũ audiunt ruinam militis Christi. Peccatũ igitur cęletur, & adhibeatur emendatio. Nos enim consolationis linteamina, & cœlestis spei pigmenta tribuamus. Ipse autem infra sepulchrum secreti sui cõfessus peccati pudore contineatur, vbi conscientiæ verme laceretur: qui totas in eo oblingat putredines pecca-
Itẽ idem

peccatorum, donec nullum ex se fę torem famæ turpis emittat.

De eadem re. Cap. XLVIII.

Ex episto. Ioānis Cō stantinop. ad Theodorum.

QValiter rogo de misericordia dñi possumus desperare, qui etiam Pharaonem arguit, quare ne quaquam pœnitere dignatus sit, dicēs: Brachia Pharaonis regis Ægypti contriui, & nō est deprecatus vt daretur in eo sanitas, & redderetur ei virtus ad comprehendendū gladiū. Salomon ille mirabilis, qui meruit astitrici Dei, hoc est sapientiæ Dei copulari, in alienigenarum incurrit amplexus, & vinculis libidinis laqueatus, etiam sacrilegij horrore se polluit: quia simulachrum Cathmos Moabitico idolo fabricauit. Sed quia per propheticam vocē culpā erroris agnouit, nūquam misericordiæ cœlestis extorris est. At forsitā dicas: In neutro testamēto lego neq; eum pœnituisse, neque misericordiam consequutum.

Post pœnitentiam neminem ad clericatum admittendum. Cap. XLIX.

Ex decret. Syricij papæ, cap. 14

ILlud quoq; nos par fuit prçuidere, vt sicut pęnitentiam agere cuiquam non conceditur clericorum: ita & post pęnitudinem ac reconciliationem, nulli vnquam laico liceat honorem clericatus adipisci: quia quãuis sint omniū peccatorū contagione mundati, nulla tamen debent gerendorū sacramentorū instrumenta suscipere, qui dudum fuerint vasa vitiorum.

Grauibus criminibus implicitos ad clerum admissos, magnis quoq; vitijs inuolutos clericos officio non motos, comperit Gelasius. Cap. L.

Ex decret. Gelasij papæ, cap. 18

COmperimus etiam, horrēdis quibusdam criminibus implicatos, tota discretione summota, nō solum de factis atrocibus necessariam pęnitudinem nō habere, sed nec aliqua correptione penitus succedēte, ad diuinum ministerium honoremq; contendere. Nonnullos autē in ipsis ordinibus constitutos, grauibus delinquentes facinoribus nō repelli, cum & Apostolus clamet: Nemini cito manus imponendas, neq; communicandum peccatis alienis: & maiorum veneranda constituta pronūcient, huiusmodi etiā si forte subrepserint, tā qui ante peccauerunt, deiectos oportere depelli, quam sacræ professionis oblitos, præuaricatoresq; sancti præpositi, proculdubio submouendos.

De illis qui loca sanctorum sub prætextu religionis inconsulte peragrant. Cap. LI.

Ex concil. Cabillon. cui interfuit Carolus imperator cap. 45.

NAm & quibusdam qui Romam, Turonū ve, & alia quædam loca sub prætextu orationis inconsulte peragrãt plurimum erratur: sunt presbyteri & diacones, & cæteri in clero constituti, qui negligenter viuentes in eo purgari se a peccatis putant, & ministerio suo fungi debere si præfata loca attingant. Sunt nihilo minus laici qui putant impune se aut peccare, aut peccasse: quia hæc loca oraturi, frequentant. Sunt quidam potentum qui acquirendi census gratia sub pretextu Romani, siue Turonici itineris multa acquirūt, multos pauperū opprimunt, & quod sola cupiditate faciunt, orationum siue sanctorū locorum visitationis causa se facere videri affectant. Sunt pauperes qui

qui vel ideo id faciunt, vt maiorem habeant materiam mendicandi, de quorum numero sunt illi qui circũ quacꝫ vagantes illo sepergere mentiuntur: vel quia tãtum sunt vecordes, vt putent se sanctorum locorũ sola visione a peccatis purgari, non attendentes quod ait beatus Hieronymus: Non Hierosolymam vidisse, sed Hierosolymis bñ vixisse laudandum est. De quibus omnibus imperatoris, qualiter sint emendanda, sententia expectetur: qui vero peccata sua sacerdotibus in quorũ sunt parochijs confessi sunt, & ab his agendæ pœnitentiæ consilium acceperunt, si orationibus insistendo, eleemosynas largiendo, mores componẽdo, vitam emẽdando, apostoloꝝ limina, vel q̃rumlibet sanctoꝝ inuisere desiderãt: hoꝝ est deuotio modis omnibus collaudãda.

De omni peccatore, quoties ceciderit, quod toties resurgere debeat. Cap. LII.

Ex dictis Sosij cuiusdã eremit.

DVm quidam frater abbatem Sosium tali sermone frequenter requireret dicens: Quid faciam pater quoniã cecidi? Illo respondit: Surge inqt. Illo vero se exurrexisse, & iterum cecidisse professo, respõdit: Iterum adhuc surge. Cum autẽ frater frequenter surrexisse & frequenter cecidisse narraret, eodem vero senex vtebatur sermone, exclamans, ne desistas surgendo. Cui frater ait: Vsquequo possum surgere pater explana? Senex dixit: Vsque quo aut in bono opere, aut in malo depressus, occumbas. In quo enim opere fuerit homo depressus, in eo iudicabitur.

Vt iustum sit omni homini quod se reprehendat. Cap. LIII.

Ex dictis Pimeni cuiusdam eremitæ.

QVidam frater requisiuit abbatem Pimenẽ, dicens: Quid est pater q̊d dicit Apostolus: Omnia munda mundis? At ille dixit ei: Si quis ad hunc sermonem peruenire potuerit, vt eum intelligat, videbit se minorem esse totius creaturæ. Cui frater: Et quomodo possum minorem me videre ab eo qui homicida est? Respondit senex: Si potuerit homo ad hunc sermonem Apostoli peruenire, & viderit hominem qui forte occidit alium, dicit in semetipso: Iste quidem hoc solum peccatum fecit: ego autem omĩ hora homicidium committo, meipsum interficiens, & cum frater requireret quomodo hoc possit fieri. Respondit: Hæc sola est hominis iustitia, vt semetipsum reprehẽdat. Tunc enim iustus est, cum sua peccata condemnat.

Vt nullus fratrem cõdemnet, antequã Deus illum dijudicet. Cap. LIIII.

Ex dictis cuiusdam eremitæ.

VEnit aliquando abbas Isaac in cœnobio, & vidit illic fratrem negligentem: & iratus iussit eum expelli de cœnobio. Quum ergo regrederetur ad habitaculum suum, venit angelus domini & stetit ante ostium cellulæ eius, dicens: Nõ te permitto ingredi. At ille rogabat vt eius culpa manifestaret. Et respondẽs angelus, dixit: Deus transmisit me, dicens: Vade, dic Isaac: Vbi iubes vt mittamus illum fratrem qui peccauit? At ille mox egit pœnitentiam, dicens: Peccaui domine, indulge mihi. Et dicit ei angelus: Exurge, indulgeat tibi dominus: sed ne iteꝝ hoc facias vt quemquã condemnes, anteq̃ Deus illum dijudi-

diiudicet. Tulerũt homines sibi iudicium, & non mihi illud dimittũt dicit dominus. Hoc autem dictum est, quia si cõtigerit de illis perfectis aliquem vel in paruo peccare, non mox prodatur.

Quod iusta obedientia iustis muneribus remuneretur. Cap. LV.

Ex dictis cuiusdam eremitæ.

QVidam ex patribus in extasi positus, vidit quatuor ordines ante Deũ: & primus quidẽ ordo erat hoĩm infirmantiũ, & gratias agentiũ Deo. Secũdus vero erat eorũ qui hospitalitatẽ sectantur, & in hoc ministrãt. Tertius vero illorũ qui solitudinem sectãtur. Quartus vero illorum qui propter Deũ in obedientia subiecti sunt patribus. Erat ergo illis tribus ordinibus hic ordo superior qui obedientiam exhibebat, & habebat torquem aureum, & maiorẽ gloriã p̃ cæteris possidebat. Dicit autẽ senex ei qui sibi hoc in extasi demõstrabat, quia isti alij oẽs habent aliquam requiẽ ad implẽdas proprias voluntates. Hic ergo q̃ui obedientiam exercet, oẽs voluntates relinquit, totus pẽdet in voluntate patris iubentis, & ideo maiorem gloriam præ cæteris est sortitus.

De illis qui ex industria peccant, & promittunt sibi quandam impunitatem peccandi propter largitionem eleemosynarum. Cap. LVI.

Ex concil. Cabillon. cap. 36.

SEd nec hoc prætereundum putauimus quod quidam ex industria peccãtes, propter eleemosynarum largitionem quãdam sibi promittũt impunitatem. Eleemosyna ẽm extinguit peccatum, iuxta illud: Ignem ardentẽ extinguit aqua, & eleemosyna extinguit pctm̃. Sed ea quę aut necessitate, aut casu, aut qualibet fiunt fragilitate. Ea vero quæ ex industria ad cuiuslibet libidinẽ explẽdam idcirco fiunt vt eleemosynis redimantur, nequaquam eis redimi possunt: quia qui hoc perpetrant videntur Deum mercede conducere, vt eis impune peccare liceat. Non ergo idcirco quis peccare debet, vt eleemosynam faciat: sed ideo eleemosynã facere debet quia peccauit. Mentẽ eñ & corpus quæ libido traxit ad culpã, afflictio & cõtritio debet reducere ad veniam.

De his qui peracta pœnitentia ad pristina redeunt volutabra. Cap. LVII.

Ex decret. Syricij papæ, cap. 10.

DE his vero non incongrue dilectio tua apostolicam sedem credidit consulendam, qui peracta pœnitentia, tanquam canes ac sues, ad vomitus pristinos, & ad volutabra redeuntes, & militiæ cingulũ, et ludicras voluptates, & noua coniugia, & inhibitos denuo appetiere concubitus, quorum professam incontinentiam generati post absolutionem filij prodiderũt: de quibus, quia iam suffugium nõ habent pœnitendi, id duximus decernendum, vt sola intra Ecclesiam fidelibus orationi iungantur, sacræ mysteriorum celebritati, quamuis non mereantur, intersint. A dominicæ aũt mensæ conuiuio segregentũ, vt hac saltem districtione correcti, & ipsi sua errata castigẽt, & alijs exemplũ tribuant, quatenus ab obscœnis cupiditatibus retrahantur: quibus tamen q̃niam carnali fragilitate ceciderunt, viatico munere, cũ ad dominum cęperint proficisci, p̃ cõmunionis gratiam volumus subuenire.

Quā formā & circa mulieres,quę se post pœnitentiam talibus pollutionibus deuinxerunt,seruandam esse censemus.

De pœnitente fœmina quæ defuncto viro alijs nubere præsumpserit. Ca.LVIII.

Ex concil. Aralatens. cap.2.

POenitētes fœminę q̄ defunctis viris alijs nubere p̄sumpserint, vel suspecta vel interdicta familiaritate cū extraneo vixerint,cum eodem ab Ecclesiæ liminibus arceantur. Hęc etiam de viris in pœnitentia positis placuit obseruari.

Quod in danda pœnitētia nulla sit personarum acceptio. Cap.LIX.

Ex concil. Cabillon. cui interfuit Carolus imperator cap.34.

QVia igitur Apostolo teste nō est personarū acceptio apud Deum,& in omnibus iudicijs seruanda non est,multo magis in hoc pœnitentiæ iudicio precaueri debet,vt nullus sacerdotum vnquam aut gratia,aut odio alicuius personæ secus iudicet, quam quod in canonibus sacris inuenerit:aut quod illi secundum sanctarum scripturarum autoritatē,& ecclesiasticā consuetudinē rectius visum fuerit. Si ergo medici q corporibus medicinā inferre conant,nequaq̄ propter personæ cuiuslibet acceptionē his, q̄s sanare cupiūt,cauterio,aut ferro, aut duris alijs q̄buslibet rebus parcūt:multo magis his obseruādum est,q non corporꝫ sed animarꝫ medici existunt,neq; eīm pensanda est pnia quantitate temporis,sed ardore mentis,& mortificatione corporis. Cor autem contritū & humiliatum Deus non despicit.

De illis qui peccata sua sine condigna pœnitentia sibi relaxari falluntur. Cap. LX.

Ex dictis Augustin.

QVisquis ergo malorum operum sine condigna pœnitentia quenquam veniam a Deo percipere posse dixerit, penitus errat, & cum deceptus alios decipere festinat, duplici noxa constringitur: hoc est,proprij erroris,& alienę deceptionis.

Quod tam diu laborare quisque debeat donec possideat Christum. Cap.LXI.

Ex dictis Gregor.

VSque tunc laborare debet homo, vsq; quo possideat Christum. Qui autem illum semel adeptus fuerit,iam nō laborat. Permittit tamē dominus laborare electos suos,vt rememorentur tribulationum laboris, vnde semetipsos custodiant,timentes, ne tantos labores amittant. Nam & filios Israël ideo Deus per desertū quadraginta annis circunduxit, vt rememoratis tribulationibus,non redirent retrorsum.

Vt nullus episcopus seu presbyter alterius pœnitentem sine literis sui episcopi suscipiat. Cap. XLII.

Ex epistola Felicis papæ, ca. 4.

CVrandū vero maxime & omni cautela præuidendūm, ne quis fratrum coepiscoporumq; nostrorum,aut etiam presbyterorum in alterius ciuitate vel diœcesi pęnitētem,vel sub manu positum sacerdotis,aut eum qui recōciliatum se esse dixerit, sine episcopi vel presbyteri testimōio,& literis,ad cuius pertinet parochiam,suscipiat.

Vt pœnitentes secundum canones nisi peracta pœnitentia communicare non debeant. Cap. LXIII.

Ex decret. Pij papæ, cap.10.

POenitentes non debent communicare ante consummationem pœnitentiæ.

Quod pro ethnico & publicano sit habendus,qui pro peccato commisso pœnitere noluerit. Cap.XLIIII.

Ex dictis Augustin.

Erga eum qui pro peccato commisso non pœnitet, tales esse debemus, sicut dñs præcepit dicēs: Sit tibi sicut ethnicus & publicanus. & sicut Apostol. iubet: Subtrahite, inqt, vos ab oīi fratre inordinate ambulante, secundum traditionem quam tradidi vobis.

Quod a licitis se abstinere debeat, qui illicita se cōmisisse meminerit. Cap. LXV.

Ex dictis Grego. papæ.

QVi se illicita meminit cōmisisse, a licitis etiam studeat abstinere: quatenus per hoc conditori suo satisfaciat, vt qui cōmisit prohibita, sibimetipsi abscindere debeat etiam concessa.

Vt nullus post pœnitentiæ actionem ad militiam secularem redire debeat. Cap. LXVI.

Ex epistol. Leōis pa. cap. 25.

COntrarium est omnino ecclesiasticis regulis, post pœnitentiæ actionem redire ad militiam secularem. Cum Apostol. dicat: Nemo militans Deo, implicat se secularibus negocijs. Vnde nō est liber a laqueis diaboli, qui se militiæ mūdanæ voluerit implicare.

De illis qui relicto religionis proposito ad seculum redeunt. Cap. LXVII.

Ex concil. Arelaten. cap. 3.

HI qui post sanctę religionis ꝓpositum apostatāt, & ad seculum redeunt, & postmodum pœnitentiæ remedia nō requirunt, communionem non accipiant sine pœnitentia, quos etiam iubemus ad clericatus officium non admitti, & quicunq; ille est post pœnitentiam habitum secularem non præsumat. Quod si præsumpserit: ab Ecclesia alienus habeatur.

Quod nullus religiosus & sanctus careat peccato. Cap. LXVIII.

Ex dictis Augustin.

NVllus sanctus & verus caret peccato: nec tamē ex hoc desinit esse iustus vel sanctus, cum affectu teneat sanctitatem. Non enim naturæ viribus sed propositi adiumēto p Dei gratiā acquirimus sanctitatem: & ideo veraciter se omnes sancti pronunciāt peccatores, qa in veritate habent quod plangāt, & si non reprehensione conscientię, certe mobilitate & mutabilitate pręuaricatricis naturæ.

Vt pœnitentes à conuiuijs & ornamentis abstinere debeant. Cap. LXIX.

Ex decret. Lucij papæ, cap. 5.

QVod pœnitentes a conuiuijs & ornamentis, atq; alba veste abstinere debeant, & discordes pellantur ab Ecclesia, donec ad pacem redeant.

Vt presbyter pœnitentem non reconciliet, nisi episcopus suus iubeat. Cap. LXX.

Ex concil. Africano, cap. 30.

VT presbyter nō interrogato episcopo non reconciliet pœnitentem, nisi absentia episcopi, necessitate compellente.

Vt nullus ex Ecclesiastico ordine per manus impositionem remedium accipiat pœnitendi. Cap. LXXI.

Ex decret. Leonis papæ ad Rusticū, ca. 16.

ALienum est autem a consuetudine ecclesiastica, vt qui in presbyterali honore, aut in diaconij gradu fuerint consecrati: hi pro crimine aliquo suo p manus impositionem remediū accipiant pœnitēdi. Quod sine dubio ex apostolica traditione descendit, secundū q̄d scriptum est. Sacerdos si peccauerit quis orabit ꝓ illo? Vnde huiusmodi lapsis ad promerendā misericordiam Dei priuata est expetenda secessio. Vbi illis satisfactio si fuerit digna, sit etiam fructuosa.

Vt ordinati in grauioribus peccatis deprehensi, non manus impositionem vt laici accipere debeant. Cap. LXXII.

Ex concil. Carthagi. cap. 27. Item confirmatum est, vt si quãdo presbyteri vel diaconi in aliq̃ grauiore culpa cõuicti fuerint, qua eos a ministerio necesse sit remoueri, non eis manus tanquam pœnitẽtibus vel tanq̃ fidelibus laicis imponatur, neq; permittendũ vt rebaptizati, ad clericatus gradum promoueantur.

De clericis qui corporali delicto delinquunt si restaurari possint. Cap. LXXIII.

Ex episto. S. Isidor. ad Massonem. Nulla est in huiuscemodi sententijs decretorum diuersitas intelligẽda, q̃d alibi legitur in lapsu corporali restaurandũ honoris gradum post pœnitentiam. Alibi post huiusmodi delictum, nequaquam reparandum prioris ordinis meritum, hæc enim diuersitas hoc modo distinguit̃. Illos em̃ ad pristinos officij gradus redire præcepit canõ, q̃s pœnitentiæ præcesserit satisfactio, vel digna peccatorũ confessio. At cõtra hi qui neq; a vitio corporis emendantur, ad hoc ipsum carnale delictum quod admittunt, etiam vindicare quadam superstitiosa temeritate nituntur, nec gradum vtiq; honoris, nec gratiã communionis recipiant.

De his qui altario Dei deseruiunt, si subito flenda carnis fragilitate corruerint. Cap. LXXIIII.

Ex concil. Euerdensi cap. 5. Hi qui altario Dei deseruiunt, si subito flenda carnis fragilitate corruerint, & dño respiciente digne pœnituerint, ita vt mortificato corpore, cordis cõtriti sacrificium Deo offerant: maneat in potestate pontificis, vel veraciter afflictos nõ diu suspendere, vel desidiosos prolixiore tempore, ab Ecclesiæ corpore segregare: ita tamen, vt sic officiorum suorum loca recipiãt, ne possint ad altiora officia vlterius promoueri: quod si iterato velut canes ad vomitum reuersi fuerint, & velut sues in volutabris immersi iacuerint, non solum dignitate officij careant, sed etiam sanctam communionem non, nisi in exitu, percipiant.

Quod cõiugati in quadragesima abstinere debeant ab vxoribus. Cap. LXXV.

Ex concil. Elibertan. cap. 5. Qui in quadrasima añ Pascha cognouerit vxorẽ suã & noluerit abstinere ab ea, vnũ annũ pœniteat, aut preciũ videlicet XXV. solidorum ad Ecclesiam tribuat, aut pauperibus diuidat. Si per ebrietatem & sine consuetudine acciderit, XL. dies pœniteat.

De illis qui in quadragesimæ diebus carnẽ manducare præsumũt. Ca. LXXVI.

Ex concil. Toletano Quicunq; in quadragesimę diebus esum carniũ pręsumpserit attentare, non solũ reus erit resurrectionis dñicæ, verumetiã alienus ab eiusdẽ diei sancta communione. Et hoc illi cumuletur ad pœnam, vt in ipsius anni circulo ab omi esu carnium abstineat: quia sacris diebus abstinentiæ oblitus est disciplinam.

De fratre non peccante ad mortem, & ad mortem. Cap. LXXVII.

Ex episto. Ioannis Euangel. Qui scit fratrem suum peccare non ad mortem, postulet pro eo, & dabit ei vitam Deus. Si quis vsque ad mortem peccat, quia est peccatum vsque ad mortem, non pro illo dico vt roget quis.

Quod difficile sit grauiter peccanti sub gradu, manere in gradu. Cap. LXXVIII.

Ex dictis Hieronyi. Quicunq; dignitatem gradus diuini non custodiũt, contenti

fiant

fiant animam saluare: reuerti enim in eum gradum in quo antea fuerant difficile est.

De eadem re. Cap. LXXIX

Ex dictis Basilij epi. QVi sub gradu peccat, debet excommunicari, quia magna est dignitas huius nominis: tamen potest redimere animam suã post poenitentiam, ad priorem enim gradũ venire difficile est.

De eadem re. Cap. LXXX.

Ex dictis Augustini. QVi sub gradu cecidit, post poenitentiam contentus fiat baptizare, communionem infirmis dare, & altario tantummodo ministrare.

De eadem re. Cap. LXXXI.

Ex dictis Isidori. ISidorus in Euãgelio Ephesi prę positum, id est, sacerdotem ostẽdit iuxta Malachiam qui dicit: Labia sacerdotis custodiunt sciẽtiam, & legẽ exquirent ex ore eius, quia angelus domini exercituũ est. Candelabrum enim angeli doctrina sacerdotis, vel honor potestatis, quã gestat intelligitur. Candelabrum eñ sacerdotis, quia charismata intelliguntur honoris, tunc penitus iuxta Ioannem mouetur, quando post delicta, neglecta poenitentia, admissa scelera non deflẽtur. Non enim dicit, quia cecidisti mouebo candelabrum tuum, sed nisi poenitentiam egeris, mouebo candelabrum tuum.

Quod post septem annos poenitentem sacerdotem censura canonum in pristinum statum remeare precipiat. Cap LXXXII.

Ex idem. CAnonum cẽsura post septem annos remeare poenitentem sacerdotem in statum pristinum praecepit, non expletione proprij arbitrij, sed potius ex sententia diuini iudicij. Nam legitur, quia Maria soror Aaron prophetissa, dum obtrectationis aduersus Mosen incurrisset delictum, ilico stigmate lepræ percussa est. Quumque petisset Mosen vt emundaretur, præcepit eam extra castra egredi septem diebus, & post emũdationem, rursus eam castris reuerti. Maria ergo soror Aaron caro intelligitur sacerdotis. Quæ dum superbiæ dedita sordidissimis corruptionum maculatur erroribus moretur extra castra septem diebus, id est, a collegio Ecclesiæ sanctæ septem annis projiciatur, quibus post emendationẽ vitiorum, loci siue pristinæ dignitatis recipiat meritum.

De populi necessario quod inultũ solet præterire. Cap. LXXXIII.

PRæuideat ergo dilectio vestra hactenus talia transisse, & aduertite quod vtique vt dicitis necessitas imperauit, in pace etiam Ecclesias constitutas non posse præsumere, sed vt sæpe accidit, quoties a populis aut a turba peccatur, quia in omnes propter multitudinem non potest vindicari inultum solere trãsire. Priora ergo dimittenda dico Dei iudicio, de reliquo maxima solicitudine p̃cauendum, nõ eñ hic, vt mihi videtur, iste doctor apostolicus dicit non necessariam esse populo pro male commissis agere poenitentiam, sed quia in omnes propter multitudinem non potest vindicari, priora dimittenda Dei iudicio, de reliquo maxima solicitudine præcauendum ne fiant. Ex decret. Innocentij papæ episcopis de Macedonia missis.

De illis qui scabiem aut vermiculos comedunt, vel vrinā bibūt. Cap. LXXXIIII.

Ex pnīali Bedæ.

QVi comedit scabiem, aut vermiculos qui pediculi dicuntur, vel vrinam bibit, siue stercora comedit: si infantes sint vel pueri vapulent, si in virili ætate, viginti dies pœniteant: & vtrique cum impositione manus episcopi sanentur.

De illis qui animalia a bestijs dilacerata vel laqueis strangulata comedunt. Cap. LXXXV.

Ex pnīali Theodori

ANimalia quæ a lupis seu canibus lacerantur nō sunt comedenda, nec ceruus nec capreus si mortui inuenti fuerint, nisi forte ab homine adhuc viua occidātur prius, sed porcis & canibus dentur. Aues vero & cætera animalia si in retibus strangulantur, non sunt comedēda: nec si accipiter oppsserit, & si sic mortua inueniuntur: quia in Actibus apostolorum præcipitur abstinere a fornicatione, a sanguine, & suffocato, & idololatria.

De apibus si occiderint hominem. Cap. LXXXVI.

Ex eodem

APes si occidunt hominē, ipsæ quoq; occidi festinentur, mel tamen manducetur.

De porcis & gallinis si sanguinem hominis comederint. Cap. LXXXVII.

Ex eodem

SI porci vel gallinæ sanguinem hominis comedunt, mox occidantur, & intralia proijciantur, & cætera caro manducetur. Si autem tardatur occisio, non manducetur. Si autē cadauera lacerauerint mortuorum, macerentur, & post anni circulum comedantur. Si autē porci occiderint hominē, statim interficiantur & sepeliantur.

De illis qui carnem immundā vel morticinam comedunt. Cap. LXXXVIII.

Ex eodem

QVi māducat carnem immundam, aut morticinam, aut dilaceratam a bestijs, XL. dies pœniteat: si enim necessitate famis contingit, multo leuius est.

De illis qui cibum immunda manu tactum comederint, vel si canis, aut aliquod animal immundum cibum tetigerit. Cap. LXXXIX.

Ex eodem

QVod si casu quis immunda manu cibum tangit, vel si canis, vel pilax, aut cattus, musve, aut animal immundum, sanguinē hominis edit, non nocet, & qui pro necessitate famis manducat animal quod immundum videtur, vel auem, vel bestiam, misericorditer pœniteat.

De illis qui sanguine vel aliquo immūdo polluuntur. Cap. XC.

Ex eodem

QVi sanguine, vel quocunque immundo polluitur, si nescit qui māducat, leue est, si autem scit, pœniteat iuxta modum pollutionis.

De illis qui sanguinem aut semen biberint. Cap. XCI.

Ex eodem

QVi sanguinem aut semen biberit sciēs pro aliqua re, tres annos pœniteat.

De piscibus mortuis in flumine inuentis. Cap. XCII.

Ex eodem

PIscis mortuus in flumine inuētus non est edendus, quia non est venatio hominis: si ꝓ piscādo tactus fuerit, & ipso die inuentus fuerit, qui non hæsitat manducet, qui autem dubitat non manducet.

De clericis qui a dæmonio vexantur. Cap. XCIII.

Ex concil. Aurelian. cap. 6.

SIquis clericus vexatus fuerit a dæmonio, decem annos pœniteat, & inter audientes stet, & ad sacros ordines non adducatur. Si bene egerit, & per Dei gratiam liberatus fuerit, sit in reliquis officijs ecclesiasticis.

De illis qui parentum honorem nō seruant. Cap. XCIIII.

Ex pœnit. Romano.

SIquis inhonorauerit patrē aut matrē, tres annos pœniteat. Qđ si manum leuauerit, aut ei percussionem intulerit, septem annos pœniteat.

Quod pœnitenti nulla negocia exercere conueniat. Cap. XCV.

Ex decret. Leōis pa. cap. 13.

QUalitas lucri negociantē aut excusat, aut arguit: quia est honestus questus, & turpis. Veruntamen pœnitenti vtilius est dispēdia pati, quam periculis negociationis obstringi: qa difficile est inter emētes vendentesq́; commertium, non interuenire peccatum.

Vt sacerdotes nulli pœnitentiā iniungāt ex corde, sed ex autoritate. Ca. XCVI.

Ex concil. Mogunti. cap. 24.

OMnibus his actis vētilata est ratio pœnitentiæ, vt sacerdotes certius intelligerent, q̄modo confessiones recipere, & pœnitentiam secundum canonicam institutionem pœnitentibus deberent indicare.

Vt vnusquisq; presbyter octo principalia vitia per ordinem sciat. Cap. XCVII.

Ex eodem cap. 5.

VEntilata est ratio octo principalium vitiorū, vt vnusquisque diuersitatem illorum sciat, & ab illis domino auxiliante se intelligat custodire, & alijs prædicare.

Vt sacerdotes diligenter examinent cō fitentium peccata. Cap. XCVIII.

Ex eodem cap. 6.

VT episcopi & presbyteri examinent qualiter confitentibus peccata dijudicent, & tempus pœnitentiæ constituant.

Vt singuli presbyteri capitula autoritatiua habeant ad succurrendum pœnitentibus. Cap. XCIX.

Ex eodem cap. 26.

VT vnusquisq; presbyter capitula habeat de maioribus, vel minoribus vitijs, per quæ cognoscere valeat vel prædicare subditis, vt caueant ab insidijs diaboli.

De presbyteris qui culpas peccantium reticent, vel minus digne pœnitentes ad reconciliationem adducunt. Cap. C.

Ex decret. Alexandri papæ.

VT nemo presbyterorum xenium vel quodcunq; emolumentum temporale, imo detrimentum spiritale a quocunq; publice peccante, vel incestuoso accipiat, vt episcopo vel ministris eius pctm̄ illius reticeat: nec ꝓ respectu cuiusq; personæ, aut consanguinitatis, vel familiaritatis, alienis communicās peccatis, hoc episcopo innotescere detrectet, nec a quoquam pœnitente aut gratia, aut fauore, aut munus suscipere præsumat, aut minus digne pœnitentem ad reconciliationē adducat, & ei testimonium reconciliationis ferat vel quocunq; liuore alium quemlibet dignius pœnitentē a reconciliatione remoueat: quia hoc symoniacum, & Deo & hominibus contrarium est.

De illis qui truncationes membrorum fecerint. Cap. CI.

Ex pœnit. Romano.

QUi per rixā ictu debilem, vel deformem hominem fecerit, reddat impensas medici, & medium annum pœniteat. Si non habuerit vnde reddat, annum vnum pœniteat. Si laicus per dolum sanguinem effuderit, reddat illi tātum

quantum nocuit:& si nō habet vnde reddat, soluat in opera proximi sui, quamdiu ille infirmus est, & postea XL. dies in pane & aqua pœniteat.

De eadem re. Cap. CII.

Ex pniali Bedæ presbyteri. QVi ictum proximo dederit & non nocuerit, tres dies pœniteat in pane & aqua. Si clericus, annum vel dimidium. Si quis alicui quodlibet membrum voluntate sua truncauerit, tres annos pœniteat, vnum ex his in pane & aqua. Paruuli inuicē se percutientes, tres dies. Si vero adolescentes, XX. dies pœniteant.

De illis qui ducatum præstant, & deprędatores super Christianos ducunt. Cap. CIII.

Ex pniali Romano. SI quis præbet ducatum super Christianos vt deprædetur, & non acciderit strages Christianorum, tres annos pęniteat. Sin vero, eiectis armis, vsq; ad mortem mundo mortuus viuat.

De illis qui per amorem venefici fiunt. Cap. CIIII.

Ex pniali Theodori SI quis per amorem veneficus fit, & neminem perdiderit. Si clericus est, annum pœniteat, in pane & aqua. Si subdiaconus, duo. Si diaconus, tres, vnum ex his in pane & aqua, & laicus dimidium annū pœniteat, maxime si per hoc mulieris partū quisq; deceperit, tres annos vnusquisq; superaugeat in pane & aqua, ne homicidij reus fit.

De illis qui hæreticis nescientes, vel scientes se in aliquibus commiscuerint. Cap. CV.

Ex decret. Eutychia. papę. SI quis dederit aut exceperit cōmunionem de manu hæretici, & nescit quod catholica Ecclesia contradicit, postea intelligens: annum integrum pęniteat. Si autem scit & neglexerit, & postea pœnitentiam egerit, decem annos pęniteat, alij iudicant, septem: & humanius V. annos pęniteat. Si qs permiserit hæreticū Missam suā celebrare in Ecclesia catholica, & nescit, XL. dies pęniteat. Si pro reuerētia eius annū integrū pęniteat. Si pro damnatione Ecclesię catholicæ, & consuetudine Romanorū proijciaē ab Ecclesia sicut hęreticus, nisi habeat pniam, si habuerit, X. annos pœniteat. Si recesserit ab Ecclesia catholica in congregationem hæreticorum & alios persuaserit, postea pœnitentiā egerit, XII. annos pęniteat: quatuor annos extra Ecclesiā, & sex inter auditores, & duo adhuc extra communionem. De his in canone dicitur, vt X. anno communionem sine oblatione recipiant. Si episcopus aut abbas iubet monacho suo pro hęreticis mortuis Missas cantare, non licet, & non expedit obedire eis. Si presbytero contigerit vbi Missam cantauerit, & alius recitauerit nomina mortuorum & simul nominauerit hęreticos cū catholicis, si post Missam intellexerit, hebdomadam pœniteat. Si frequenter fecerit, annum integrū pœniteat. Si quis autē pro morte hæretici Missam ordinauerit, & pro religione sua eius reliquias ibi tenuerit, & nescit differentiam catholicæ fidei, & postea intellexerit, pœnitentiamque egerit, reliquias ibi debet igne concremare, & annum pœniteat. Si autem scit & neglexerit, pęnitētia commotus, decem annos

peni-

pęniteat. S quis a fide catholica discesserit sine vlla necessitate, & postea ex toto animo pęnitentiam acceperit, tres annos extra Ecclesiam, id est inter audientes iuxta Nicænum concilium, septẽ annos in Ecclesijs inter pœnitentes, & duos annos adhuc extra communionem pęniteat.

De illis qui comedunt aut bibunt ab immundis animalibus tactum vel intinctum. Cap. CVI.

Ex pnīali Romano.

QVi comedit vel bibit intinctũ à familiari bestia, id est, cane, vel catto, & scit, C. Psalmos cantet, si nescit duos dies ieiunet, vel si redimere voluerit, L. Psalmos cantet. Qui dederit alicui liquorem in quo mus, vel mustela mortua inuenta sunt, si laicus est, septem dies pęniteat. Si in cęnobijs contigerit, CCC. Psalmos cantet. Qui postea nouerit quod talem potum biberit, CL. Psalmos cantet. Si quis semicoctũ comederit inscius, tres dies pęniteat, vel Psalterium cantet. Sciens aũt septem dies pęniteat. Pro modico furto, XX. dies pęniteat, q est XX. annorum, puer qui est X. annorum aliquid furti faciẽs, septem dies pęniteat. Si quis tinxerit manum in aliquo cibo liquido, & non idonea manu, C. palmatis emendetur. Si in farina aut in aliquo cibo sicco aut in pulte, aut in lacte coagulato mus, vel mustela mortua inueniuntur, quod incircuitu eius est totum projcietur foras, quod reliquum est manducetur.

Quod diabolus internas cogitationes animæ non videat, sed ex motu corporis intelligat. Cap. CVII.

Ex dictis Augustin.

INternas animæ cogitationes diabolum nõ videre certissimum est, motiuas corporis ab illo & affectationũ indicijs colligi experimẽto didicimus: secreta autem cordis solus ille nouit ad quẽ dicitur: Tu solus nosti corda filiorum hominum.

De eadem re. Cap. CVIII.

Ex dictis eiusdem.

NOn omnes malæ cogitationes nostrę semper diaboli instinctu excitantur: sed aliquoties ex nostri arbitrij motu emergunt. Bonæ autem cogitationes semper a Deo sunt.

De illis qui alios in culpa sua defendere nituntur. Cap. CIX.

Ex dictis eiusdem.

REos sanguinis non defendat Ecclesia: ne effusiõe sanguinis particeps fiat

De eadem re. Cap. CX.

Ex decret. Eusebij papæ, c. 4.

VT qui alium in culpa sua defendere, vel excusare nititur, excommunicetur.

Vt pœnitentia coniugatis ex consensu detur. Cap. CXI.

Ex concil. Arelaten. cap. 6.

VT pœnitentia coniugatis ex cõsensu amborum detur. Pęnitentiam coniugatis, non nisi ex consensu dandam.

Quot modis animæ defunctorum solui debeant. Cap. CXII.

Ex dictis Origenis.

ANimæ defunctorũ quatuor modis soluuntur, aut oblationibus sacerdotum, aut precibus sanctorum, aut charorũ eleemosynis, aut ieiunio cognatorum.

De nutriendis infirmis. Cap. CXIII.

Ex dictis Hierony.

NVtrire infirmos, & fouere Christũ nihil interest, nutriendus enim est infirmus, quia Christus infirmum se esse profitebitur.

Quod non noceant pręterita, si nõ placeant præsentia. Cap. CXIIII.

Ex dictis Augustin. NOn nocent mala præterita, si non placeant præsentia, præcipue si multis eleemosynis sint expiata.

De illis qui hospites recipere neglexerint. Cap. CXV.

Ex pœnit. Romano. QVicunque hospites non recipit in domo sua, sicut dominus præcepit, & propter hoc regna cœlorum promisit, quanto tempore hospitibus humanitatem denegauerat, & mandata euangelica iuxta possibilitatem suam non adimpleuerat, nec pedes lauabat, nec eleemosynam fecerat, tãto tempore pleniter in pane & aqua si non emendet pœniteat.

Vt clerici superflua pauperibus erogẽt. Cap. CXVI.

Ex eodem CLericus habens superflua, donet ea pauperibus. Sin autem, post pęniteat tempore quo viuat, in contritione, in pœnitentia remotus viuat.

De illo qui alicui fratri suum imputat peccatum, nisi prius seorsum eum arguerit. Cap. CXVII.

Ex eodem QVi peccatum imputando fratri imponit, priusquam seorsum arguat eum, satisfaciens ei, tres dies pęniteat.

De illis qui diu reticent peccata sua. Cap. CXVIII.

Ex pœnit. Bedæ presbyteri. SCiendum vero est, quanto quis tempore moratur in peccatis, tanto ei augenda est pęnitentia.

De illis qui aliquem in ira percusserint. Cap. CXIX.

Ex concil. Rotoma. cap. 9. SI quis alium per iram percusserit, & sanguinem effuderit: si laicus est, XX. dies pęniteat: clericus XXX. Illi aũt qui gradum habẽt, amplius pelli debẽt. Diaconus sex menses. Presbyter vnum annum. Episcopus duos annos & sex menses.

De illis qui ad feriendum hominem surrexerint, volentes eum occidere, sed non potuerunt. Cap. CXX.

Ex pœnit. Romano. QVi ad feriendum hominem surrexerit, volens eum occidere tres hebdomadas pęniteat. Si clericus fuerit, sex menses: quod et si vulnerauerit XL. dies. Si clericus clericum, annum totum, sed & pecuniam pro modo vulneris cui inflixit tribuat.

De illis qui reticuerint peccatum fratris quod est ad mortem. Cap. CXXI.

Ex pœnit. Theodori QVi reticuerit delictum fratris quod est vsque ad mortẽ, neque eum corripuerit, iuxta regulã euangelicã, primo inter se, & ipsum solum, deinde inter alios, deinde ad Ecclesiam culpam referens, si necesse fuerit, & quanto tempore fuit, tãto pęniteat.

Quod non liceat diacono, alicui dare pœnitentiam. Cap. CXXII.

Ex pœnit. Romano. NOn licet diacono alicui dare pęnitentiã: sed episcopus, aut presbyter dare debet.

Vt pœnitentia quæ dilata est cum petita fuerit non negetur. Cap. CXXIII.

Ex decret. Leonis papæ, cap. 11. DIssimulatio hæc potest non de cõtemptu esse remedij, sed de metu grauius delinquẽdi, vnde pęnitentia quæ dilata est, cũ studio sius petita fuerit non negetur, vt quoquo modo ad indulgentię medicinam anima vulnerata perueniat.

De illis qui despiciunt eos qui fideliter agapas fecerint Cap. CXXIIII.

Ex concil. Gangren. cap. 11. SI quis despicit eos qui fideliter agapas, id est, conuiuia pauperibus exhibent, & propter honorem

Dei

Dei conuocant fratres, & noluerit communicare huiuscemodi vocationibus paruipendens quod geritur, anathema sit.

De illis qui dicunt se non habere peccata. Cap. CXXV.

Ex concil. Africano, cap. 70. ITem placuit, vt quod ait sanctus apostolus Ioãnes: Si dixerimus quia pctm̃ non habemus, nosipsos decipimus, & veritas in nobis nõ est. Quisq̃s sic accipiendũ putauerit, vt dicat propter humilitatẽ nõ oportere dici nos nõ habere peccatũ, nõ quia vere ita est, anathema sit. Seqtur enim, & adiungit apostolus: Si autem cõfessi fuerimus peccata nostra, fidelis est & iustus, qui remittat nobis peccata, & mundet nos ab omni iniquitate. Vbi satis apparet, hoc non tantum humiliter, sed etiam veraciter dici: poterat enim apost. dicere: Si dixerimus, non habemus peccatum, nosipsos extollimus, & humilitas in nobis non est. Sed cum ait: Nosipsos decipimus, & veritas in nobis non est: satis ostendit eũ qui dixerit se non habere peccatum, non verum loqui sed falsum.

De illis qui dicunt sanctos in oratione dominica, dimitte nobis debita nostra, nõ pro se sed pro alijs dicere. Ca. CXXVI.

Ex eodem cap. 71. ITem placuit vt quicunq; dixerit in oratione dominica, ideo dicere sanctos: Dimitte nobis debita nostra, vt pro seipsis hoc nõ dicãt, quia non est eis necessaria ista petitio, sed pro alijs qui sunt in suo populo peccatores, & ideo non dicere vnumquemq; sanctorum, dimitte peccata mea, sed dimitte nobis debita nostra, vt hoc pro alijs potius, quam pro se iustus petere intelligatur, anathema sit. Sanctus enim & iustus erat apostolus Iacobus, cum dicebat: In multis eñ offendimus omnes. Nam quare additũ est omnes: nisi vt ista sententia conueniret? Et in Psalmo vbi legitur: Ne intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Et in oratiõe sapientissimi Salomonis: Non est homo, qui non peccauit. Et in libro sancti Iob: In manu omnis hominis signum, vt sciat omnis homo infirmitatem suam. Vnde etiã Daniel sanctus & iustus, cum in oratione pluraliter diceret: Peccauimus, iniquitatẽ fecimus, &c̃. quæ ibi veraciter & humiliter confitetur, ne putaretur, quemadmodum quidã sentiunt, hoc non de suis, sed de populi sui potius dixisse peccatis, postea dixit: Cum orarem & confiterer peccata mea, & peccata populi mei domino Deo meo. Noluit dicere peccata nostra, sed populi sui dixit & sua, quoniam futuros istos qui tam male intelligerent, tãquam propheta præuidit.

De illis q episcopis suis clã sua cõfitentur peccata, & postea negare voluerint. Cap. CXXVII.

ITẽ placuit, vt si qñ episcopus dicit aliquẽ sibi soli, ꝓpriũ crimẽ fuisse cõfessum, atq; ille postea negat, & pœnitere noluerit, nõ putet ad iniuriã suã episcopus ptinere, q̃d illi soli non crediẽ, & si scrupulo ꝓpriæ conscientiæ se dicit negãti nolle cõmunicare, secrete tamen interdicat ei communionẽ, donec obtẽperet. Ex eodem cap. 77.

De illis pœnitẽtibus qui attente leges pœnitentiæ exequuntur. Cap. CXXVIII.

Ex concil. Carthagi. cap. 79. POenitentes qui attente leges poenitentiæ exequuntur, si casu in itinere, vel in mari mortui fuerint, vbi eis subueniri nō potuit, memoria eorum & orationibus & oblationibus commendetur.

De illis qui se affligunt de obitu charorum. Cap. CXXIX.

Ex epistol. Anastas. 1. papę. Neriano nobiliss. viro directa. cap. 11. NOs autem qui nouimus, qui hoc credimus, & docemus, contristari nimium de obeuntibus non debemus, ne quod apud alios pietatis tenet speciē, hoc magis nobis in culpa sit. Nam diffidentię q̄dammodo genus est cōtra hoc, q̄d quisq; prædicator quęrit iustitiam amās, dicente Apostolo: Nolumus autem vos ignorare fratres de dormientibus vt non contristemini, sicut & cęteri qui spem non habent. Hac itaq; frater charissime ratione prospecta studendū nobis est, vt, sicut diximus, non de mortuis affligamur, sed affectum viuētibus impendamus, quibus & pietas ad vtilitatē, & sit ad fructū dilectio. Desine igit̄ charissime mœrorē, & assume spiritalē fructū lætitiæ, ad vtilitatē sanctæ Dei Ecclesiæ, seruorūq; eius profectum, & vitę huius quęcunq; sunt spacia, ęternis diuinisq; officijs illustrare cōtende, vt qui insignem te præstitit, reddat sibi per secula clariorem.

De illis qui sibijpsis voluntarie mortem inferunt. Cap. CXXX.

Ex concil. Braggar. cap. 16. PLacuit vt hi qui sibijpsis voluntarie, aut per ferrum, aut per venenum, aut p præcipitium, aut per suspendium, vel quolibet modo inferūt mortem: nulla pro illis in oblatione commemoratio fiat, neq; cū Psalmis ad sepulturam eorum cadauera deducantur. Multi eīn sibi hoc p ignorantiā vsurparūt. Similiter & hę his placuit fieri, qui pro suis sceleribus puniuntur.

De eadem re. Cap. CXXXI.

QVicunq; se propria voluntate, aut in aquā iactauerit, aut collū ligauerit, aut de arbore p̄cipitauerit, aut ferro percusserit, aut cuilibet voluntarie se morti tradiderit, istius oblatio non recipiatur. Ex concil. Cabillon. cap. 5.

De illis qui cum infidelibus cibū sumere præsumpserint. Cap. CXXXII.

SI vero quis clericus vel fidelis cū Iudæis cibum sumpserit, placuit eum a communione abstineri, vt debeat emendari. Ex concil. Elibertan.

De illis qui apostatant, & ad idololatriam se conuertunt. Cap. CXXXIII.

ADiectum est etiam quosdam Christianos ad apostasiā, q̄d dici nefas est, transeuntes, & idolorum cultu, ac sacrificiorū contaminatione profanatos, q̄s a Christi corpore & sanguine, q̄ dudum redēpti fuerant renascēdo, iubemus abscindi: & si resipiscentes forte aliquādo fuerint ad lamēta conuersi, his quā diu viuunt agenda pęnitētia est: & in vltimo fine suo reconciliationis gratia tribuenda, dicente domino: Nolo mortem peccatoris, sed vt cōuertatur & viuat. Ex eodem

De eadem re. Cap. CXXXIIII.

DE his qui apostatant, & raro se ad Ecclesiam repręsentant, nec quidem pęnitentiā agere quærūt, & postea in infirmitate arrepti petunt communionem, placuit nō dandā eis cōmunionem, nisi reuelauerint eorum rectā fidem, & egerint Ex eodem

rint

rint fructus dignos pœnitentiæ.

De illis qui Christiana mancipia captiuauerint. Cap. CXXXV.

Ex pnīali Theodori

SI quiscūq; hominem quolibet ingenio captiuauerit aut trāsmiserit tres annis pœniteat.

De illis qui aream proximi sui incenderint. Cap. CXXXVI.

Ex pnīali Romano.

SI quis domum vel aream cuiuscunq; voluntarie igne cremauerit, sublata vel incensa omnia restituat, & tribus annis pœnitentiam agat.

De illis qui libidinose obtrectauerint puellam aut mulierem. Cap. CXXXVII.

Ex eodem

SI quis obtrectauerit puellæ aut mulieris pectus, vel turpitudinem earum: Si clericus est, quinq; dies: si laicus, tres dies pœniteat. Monachus vel sacerdos, a ministerio diuino suspensi, si aliquid tale fecerint, viginti dies pœniteant. Scriptum est enim: Neq; tetigeritis neq; obtrectaueritis turpitudinem fœminarum.

De illis qui in balneo cum mulieribus se lauerint Cap. CXXXVIII.

Ex pnīali Theodori

SI quis in balneo cum mulieribus se lauare præsumpserit, tres dies pœniteat, & vlterius non præsumat.

De administratione xenodochiæ, & decimæ. Cap. CXXXIX.

Ex eodem

SI quis xenodochias pauperum administrat, vel decimas populi susceperit, & si quis exinde vel suis secularibus lucris sectandum aliquid subtraxerit, quasi rerum alienarum inuasor: reus damnum restituat, & sub canonico iudicio reformetur, & agat pœnitentiam tribus annis. Scriptum est enim: Talem dispensatorem dominus quærit, qui sibi de suis nihil vsurpet.

Vt fœminæ menstruatæ non offerant. Cap. CXL.

Ex concil. Mogunti. cap. 6.

MVlieres menstruo tempore non offerāt, nec sanctimoniales, nec laicę. Si præsumpserint, tres hebdomadas pœniteant.

De illis fœminis quæ ante mundū sanguinem Ecclesiam intrant, & quæ nupserint his diebus. Cap. CXLI.

Ex pnīali Theodori.

MVlier quæ intrat Ecclesiam ante mundum sanguinem post partum, si masculum generat, xxxiij. dies, si fęminā lvi. Si qua aūt præsumpserit ante tempus præfinitum Ecclesiam intrare: tot dies in pane & aqua pęniteat, quot Ecclesia carere debuerat. Qui autem concubuerit cum ea his diebus, decem dies pœniteat in pane & aqua.

Quod monachi secularibus pœnitentiam dare non debeant Cap. CXLII.

Ex concil. Mogunti. cap. 22.

LIberi sint monachi ad dandam pęnitentiam secularibus.

Vt pœnitentes ante peractam pœnitentiam non reconcilientur. Cap. CXLIII.

Ex eodem cap. 23.

NOn reconcilietur pęnitentes si necessitas non coegerit, nisi post peractam pęnitentiam.

De illis qui ad confessionem veniunt, necesse est vt primū de liuore inuidiæ, & auaritia interrogentur. Cap. CXLIIII.

Ex pnīali Theodori

SAne quia de liuore inuidiæ, & de ira, necnon & de auaritia, vt superius digestum est, oriuntur homicidia, recte, vt arbitror, cēsuimus de ipso vitio primum qualiter sacerdotali iudicio canonice penitus sit corrigendum ostendere: ac deinde secundum ordinem vitiorum ita remedium subsequatur, quo facilius vndecunque pęnitens purgari voluerit, sine dilatiōe in singulis capitulis inueniatur.

De

De illis qui soli Deo peccata sua confitenda esse affirmant. Cap. CXLV.

Ex eodem

QVidam Deo solūmodo cōfiteri debere dicūt pctā, vt Grȩci: quidam vero sacerdotibus confitenda esse percensent, vt tota sancta Ecclesia. Quod vtrunque nō sine magno fructu intra sanctam fit Ecclesiam, ita duntaxat, vt & Deo qui remissor est peccatorum cōfiteamur peccata nostra, & hoc perfectorum est, & cum Dauid dicamus: Delictū meum cognitum tibi feci, & in iustitiam meā non abscondi. Dixi, confitebor aduersum me iniustitias meas dño, & tu remisisti impietatem peccati mei. Sed tamē apostoli institutio nobis sequenda est, vt cōfiteamur alterutrū peccata nostra, & oremus pro inuicē vt saluemur. Confessio itaque quæ Deo soli fit, q̄d iustorum est, peccata purgat: ea vero quæ sacerdoti fit docet qualiter ipsa purgentur peccata. Deus nanque salutis & sanitatis autor, & largitor, plerunque hanc præbet suȩ potētiȩ inuisibili administratione, plerunque medicorum operatione.

De illis qui accipiunt pœnitentiam & plus desiderant temporis constituti expletionem, quam peccati remissionem. Cap. CXLVI.

Ex pœnit. Bedæ presbyteri.

MVlti, q̄d nō sine dolore dicēdū est, in pȩnitentia, nō tam peccati remissionem, quam temporis constituti expectant expletionē, & si carnium & vini vsus eis interdictus est, mutata non voluntate, sed eiusdem cibi aut potus perceptione, intantum delicijs suis indulgent, vt deliciosius, his interdictis, aliorum ciborum vel potionum appetitu viuere cognoscantur. Spiritalis autem abstinentia, quæ in pȩnitentibus potissimum vigere debet, quorundam ciborum ac potionum perceptiones & desiderium fugere debet. Ille inquā, ille magis parsimoniæ seruire censendus est, qui sibi non solum quarundam rerum perceptiōes, sed delectationes corporis penitus interdicit.

Quod secundum canonum & pœnitē tialium statuta pœnitentiæ dandæ sint. Cap. CXLVII.

Ex concil. Mogunti. cap. 10.

CVm igitur omnia consilia canonum quæ recipiuntur sint a sacerdotibus legēda & intelligenda, & per ea sit eis viuendum & p̄dicandum, necessarium duximus, vt ea quæ ad fidē pertinent, & vbi de extirpandis vitijs, & plantandis virtutibus scribitur, hoc ab eis crebro legatur, & bene intelligatur & in populo prædicetur.

Vt nullus iniustas mensuras, & pondera iniusta, & à ciuibus non collaudata, lucri causa dare præsumat. Cap. CXLVIII.

Ex eodem cap. 31.

VT mensuræ & pondera iusta fiant, sicut in diuinis legibus censitū est, & in capitulari dñico cōtinetur, & iste sacer conuentus statuit. Sic omnibus nobis obseruare placet: Vt si quis iustas mēsuras, & iusta pondera lucri causa mutare prȩsumpserit, in pane & aqua vīginti dies pȩniteat.

De matre quæ infantem suum iuxta ignem posuerat, & sua negligentia mortuus est. Cap. CXLIX.

Ex concil. Triburiē. cui interfuit rex Arnolphus. cap. 14.

MAter si iuxta focū infantem posuerit, & alius homo aquā in caldariam miserit, & ebullita aqua infans superfusus mortuus fuerit, pro negligentia mater pœniteat, & ille homo securus sit.

De ordinatis si ante vel post ordinationem

De ordinatis si ante vel post ordinationem in criminalibus peccatis deprehensi fuerint. Cap. CL.

Ex concil. Hilerden: cap. 10.

DE his ergo visum ẽ nobis cõscribi qui sacros ordines habent, & ante vel post ordinatiõem contaminatos in capitalibus criminibus se esse profitent, in quibus vt mihi videtur hæc distantia esse debet, vt hi qui deprehensi vel capti fuerint publice in periurio, furto, atque fornicatiõe, & cęteris huiusmodi criminibus, secundũ sacrorꝝ canonũ instituta a gradu ꝓprio deponant: qa scandalũ est populo Dei, tales personas sup se positas habere, quas vltra modum vitiosas cõstat esse. Nempe inde detrahuntur homines a sacrificio Dei, sicut quondam filijs Heli peccantibus fecisse leguntur, & rebelles hinc atq; cõtrarij existentes, eorum prauis exemplis quotidie peiores fiunt: qui autem de prædictis viris ꝑ occultam confessiõnẽ mala a se abscõse commissa corã oculis Dei, præsente etiam sacerdote, qui eis indicturus est pœnitentiam, confitentur, & semetipsos grauiter deliquisse accusant, si veraciter pœnituerint, & se per ieiunia, & eleemosynas, vigiliasq; atq; sacras oratiões cum lachrymis purgare certauerint, his etiã gradu seruato spes veniæ de misericordia Dei promittenda est, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis peruenire: neq; vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat.

De viris ordinatis, quorum occulta peccata sunt. Cap. CLI.

Ex concil. Toletan.

DE viris ordinatis quorum occulta peccata sunt, nec manifeste ab aliquo argui possunt, si salubriter compuncti pro peccatis suis cõfessionem episcopo siue presbytero occulte faciũt, bonũ mihi videtur, vt secundũ id q̃d sibi decretũ fuerit ab episcopo siue p̃sbytero pœnitentiã agãt, non trepide, nec tarde, sed feruẽter & solicite, ac sic se veniam peccatorꝝ a dño percepturos, & gradum se retenturos confidant.

De illa fœmina quæ menstruosum suum sanguinem, & semen viri sui, & testã hominis cõbusserit, & hęc omnia viro suo ad potandum dederit. Cap. CLII.

Ex eodem cap. 17.

DE his etiam super quibus interrogasti, hoc est, de illa fœmina, quæ menstruũ suum sanguinẽ immiscuit cibo vel potui, & dedit viro suo vt comederet, & de illa quæ semen viri sui in potu bibit, & de ea quę testam hominis combussit igni & viro suo dedit ꝓ infirmitate vitanda, quali pœnitentia sint plectendę, vt nobis videtur tali sententia sunt feriendæ sicut magi & arioli: quia magicã artem exercuisse noscunẽ. Nam de his qui magicã artẽ exercuisse noscunẽ, & qui auguria attendunt, & diuinationes obseruãt, Theodori archiepiscopi gẽtis Anglorum constitutiones habemus, in quibus scriptũ est: Qui immolat dæmonijs in minimis, vno anno pœniteat, qui vero in magnis, decem annos pœniteat.

Vt nullus alius pręsumat pœnitentiam dare vel confessionem audire, nisi episcopus aut presbyter. Cap. CLIII.

Ex pœnit. Romano.

SIcut enim sacrificiũ offerre non debẽt nisi episcopi & p̃sbyteri, quibus claues regni cœlestis traditæ sunt: sic nec pęnitentium iudicia alij

alij vsurpare debent.

De eadem re Cap. CLIIII.

Ex eodem. SI aũt necessitas euenerit,& presbyter non fuerit præsens, diaconus suscipiat pœnitentẽ ad sanctam communionem.

De temporibus quibus se continere debeant coniugati ab vxoribus. Cap. CLV.

Ex concil. Elibertan. IN tribus quadragesimis anni,& in die dominico,& in quarta feria,& in sexta feria, coniugales cõtinere se debent, nec illis diebus copulari quam diu grauata fuerit vxor, id est, a quo die filius in vtero motum fecerit, vsq; ad partum, a partu post XXXIII. dies si filius est, si autem filia, post LVI.

De fœmina quę sponte filium suum occiderit. Cap. CLVI.

SI mater filium suum sponte occiderit, XV. annos pœniteat,& nunquam mutet nisi die dominica. Mulier autem paupercula si fecerit pro difficultate nutriendi, septem annos pœniteat.

De illis qui in dominico die nupserint. Cap. CLVII.

Ex concil. Triburiẽsi cap. 31. SI quis nupserit die dñico, petat a Deo indulgentiam,& quatuor dies pœniteat.

De illis q confessa iterant. Ca. CLVIII.

Ex concil. Toletan. EA quæ frequenti præuaricatione iterantur, frequenti & sententia condemnantur.

De pœnitentia fidelium, vt confessio eorum non publice fiat, sed priuatim. Cap. CLIX.

Ex epistol. Leonis papæ, cap. 2. ILlam etiam contra apostolicam regulam præsumptiõem quam nuper agnoui a quibusdam illicita vsurpatione committi, modis omnibus constituo submoueri, de pœnitentia scilicet, quæ a fidelibus postulatur: ne de singulorum peccatorum genere, libellis scripta professio publice recitetur. Conscientiarũ sufficiat solis sacerdotibus indicari confessiõe secreta. Quamuis enim plenitudo fidei videatur esse laudabilis, quæ propter Dei timorem apud homines erubescere non veretur: tamen quia non omnium huiusmodi sunt peccata, vt ea qui pœnitentiam poscunt, nõ timeant publicare, amoueatur improbabilis consuetudo, ne multi a pœnitentię remedijs arceantur, dum aut erubescunt, aut metuunt inimicis suis facta referuari, quibus possint legum constitutione percelli. Sufficit enim illa confessio quæ primũ domino fertur, tunc etiam sacerdoti qui pro delictis pœnitẽtium precator accedit: tunc enim plures ad pœnitentiam poterunt prouocari, si populi auribus non publicetur conscientia confitentis.

FINIS Libri Deciminoni.

INDEX

INDEX CAPITULORUM LIBRI VIgesimi.

De

Indicis Capitulorum FINIS.

D. BVRCHARDI ECCLESIAE VVORMACIENSIS Episcopi, de Contemplatione, Decretorum Liber XX.

ARGVMENTVM LIBRI.

¶ Liber hic Speculator vocatur. Seculatur enim de prouidentia & prædestinatione diuina. & de aduentu Antichristi, de eius operibus, de resurrectione, de die iudicij, de infernalibus pœnis, de felicitate ppetuæ vitæ.

Quod animæ humanæ inter cæteras creaturas ab initio nō sint creatæ. Cap. I.

Augustin. dicit.

ANimas hominū nō esse dicimus ab initio inter cęteras intellectuales naturas, nec semel creatas vt Origenes fingit: neq; cum corporibus per coitum seminari, sicut Luciferiani & Cyrillus, & aliqui Latinorum præsumentes affirmant, quasi naturæ consequentia seruiente: Sed dicimus corpus tātum per coniugij copulam seminari, Dei vero iudicio coagulari in vulua, & fingi, atq; formari. Formato iam corpore, animam creari & infundi, vt viuat in vtero homo ex anima constās & corpore, egrediaturq; viuus ex vtero, plenus substantia. Creationem vero animæ, solum creato-

rem omnium nosse.

Quod duæ animæ non sint in vno homine vt quidam dicunt, sed vna tantum. Cap. II.

Augustin. NOn duas animas esse dicimus in vno homine, sicut quidam Iacob, & alij Syrorum disputatores scribunt, vt vna anima sit de qua animetur corpus, & immixta sit sanguini, & altera spiritalis quæ rationem ministret: sed dicimus vnam esse eandemq́; animã in homine, quæ & corpus sua societate viuificet, & semetipsam sua ratione disponat, habens in se libertatem arbitrij, vt in sua substantia eligat cogitationem quam vult.

Quod solus homo habeat animã substantiuam. Cap. III.

Idem. SOlum hominem credimus habere animam substantiuam, ex qua corpus viuit, & rationem suam, & ingenia viuaciter tenet. Neq; cum corpore moritur, sicut Arabs asserit, neq; post modicũ interuallum, sicut Zenon, quia substantialiter viuit.

Vt pecudum animæ cum carnis morte finiantur. Cap. IIII.

Idem. PEcudum animæ non sunt substantiuæ, sed cum ipsa carnis viuacitate nascuntur, & cum carnis morte finiuntur. Et ideo nec ratione reguntur, sicut Plato & Alexander putant: sed ad omnia naturę incitamenta ducuntur.

Quod anima humana non cum carne moriatur. Cap. V.

Idem. ANima humana non cum carne moritur: quia non carnis, vt superius diximus, semen est, sed formato inuentoris Dei iudicio corpore, dicimus eam creari & infundi, vt viuat homo intus in vtero, & sic natiuitate procedat in mũdo.

Quod homo constet duabus substantijs. Cap. VI.

DVabus substantijs cõstat homo, anima tantum & carne. Idem. Anima cum ratione sua, & carne cum sensibus suis, id est, visu, auditu, gustu, odoratu, & tactu. Quos tamen sensus absq; animæ societate non mouet caro: anima vero & sine carne rationem suã integram tenet.

Quod spiritus non tertius sit in substãtia hominis, vt quidã affirmãt. Cap. VII.

NOn est tertius in substantia hominis spiritus vt dydimus contendit, sed spiritus ipse est anima. Idem. Anima vero pro spiritali natura, vel pro eo quod spiret in corpore, spiritus est appellata. Animam vero ex eo vocari quod ad viuificandum animatur & corpus. Tertium vero, qui ab Apostolo cum corpore & anima inducitur spiritus, gratiam sancti spiritus intelligendum, quam orat Apostolus vt integra perseueret in nobis, nec nostro vitio, aut minuatur aut fugetur a nobis: qa spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum.

Quod Deus sicut ex nihilo bona facere potuit, ita cum voluit per incarnationis suæ mysterium, etiam perdita bona reparauit. Cap. VIII.

OMnipotens Deus sicut ex nihilo bona facere potuit: ita, Grego. in suis moralibus. cum voluit, per incarnationis suæ mysterium etiam perdita bona reparauit. Duas vero ad intelligendum se creaturas fecerat, angelicam videlicet, & humanam. Vtramq; vero superbia perculit, atque ab statu

ſtatu ingenitæ rectitudinis fregit: ſed vna tegmen carnis habuit, alia vero nil infirmum de carne geſtauit. Angelus nãq; ſolummodo ſpiritus: homo vero & ſpiritus & caro. Miſertus ergo creator vt redimeret, illam ad ſe debuit reducere, quam in perpetratione culpę ex infirmitate aliquid cõſtat habuiſſe: & eo altius debuit apoſtatã angelum repellere, q̃ cum a perſiſtendi fortitudine corruit, nil infirmũ ex carne geſtauit. Vnde & recte Pſalmiſta cũ miſertum redemptorem hominibus diceret, ipſam quoq; cauſam miſericordię expreſſit, dicẽs: Et memoratus eſt quia caro ſunt. Ac ſi diceret. Quo eorũ infirma vidit, eo diſtricte culpas punire noluit.

Quod Deus tres vitales ſpiritus crearet, vnum qui carne non tegeretur, alium qui carne tegeretur, ſed nõ cum carne moreretur. Tertium qui carne tegeret, & cũ carne moreretur. Cap. IX.

Ex dialogo Grego.

HAbent etiam infideles fidem, ſed vtinã in Deũ. Quã ſi vtique haberent, infideles non eſſent. Sed hinc in ſua perfidia redarguẽdi ſunt, hinc ad fidei gratiã prouocãdi: quia ſi de ipſo ſuo viſibili corpore credunt quod minime viderunt, cur inuiſibilia non credunt q̃ corporaliter videri non poſſunt? Nam quia poſt mortem carnis viuat anima, patet ratio, ſed fidei admixta. Tres q̃ppe vitales ſpũs creauit oĩpotens Deus. Vnũ qui carne non tegitur, aliũ qui carne tegitur ſed nõ cũ carne morit̃. Tertiũ qui carne tegit̃, & cum carne moritur. Spiritus nanq; eſt qui carne non tegitur angelorum: ſpiritus qui carne tegitur, ſed cum carne non moritur, hominum: ſpiritus qui carne tegitur, & cum carne moritur, iumentorũ omniumq; brutorũ animalium. Homo itaq; ſic in medio creatus eſt, vt eſſet inferior angelo, ſuperior iumẽto. Itaq; aliq̃d habet commune cũ ſummo, aliquid commune cum infimo. Immortalitatẽ ſcilicet ſpũs cum angelo, mortalitatem vero carnis cum iumento: q̃uſq; & ipſam mortalitatẽ carnis, gloria reſurrectionis abſorbeat, & inhærendo ſpiritui, caro ſeruetur in perpetuũ, quia ipſe ſpũs inhærendo carni ſeruat̃ in Deum. Quæ tamen caro non in reprobis inter ſupplicia perfecte deficit, quia ſemp deficiendo ſubſiſtit: vt qui ſpiritu & carne peccauerunt, ſemp eſſentialiter viuentes, & carne & ſpiritu, ſine fine moriantur.

Quod homo in prima conditione ſua libero arbitrio donatus ſit. Cap. X.

Auguſtin. dicit in libro de Ciuitate Dei

LIbertati arbitrij ſui commiſſus eſt homo ſtatim prima conditione, vt ſola vigilãtia mentis adnitente, etiam percepta cuſtodia, pſeueraret, ſi vellet, in id quod creatus fuerat. Poſtquam vero ſeductione ſerpentis per Euam cecidit a naturæ bono, perdidit pariter vigorẽ arbitrij, non tamen electionem: ne non eſſet ſuum quod emendaret peccatum, nec merito indulgeretur quod arbitrio diluiſſet. Manet ergo ad ſalutem arbitrij libertas, id eſt, rationalis voluntas, ſed admonente prius Deo, & inuitante ad ſalutem, vt vel eligat vel ſequatur, vel agat occaſionem ſalutis, hoc eſt, inſpirationem Dei. Vt autem cõſequatur quod eligit, vel

quod sequit, vel quod occasione agit, Dei esse libere confitemur. Initium ergo salutis nostræ Deo miserante habemus: vt acquiescamus salutiferæ inspirationi, nostræ potestatis est: vt adipiscamur quod acquiescendo admonitioni cupimus, diuini est muneris. Vt non labamur indempto salutis munere solicitudinis nostrę est, & cœlestis pariter adiutorij. Vt labamur, potestatis nostræ est & ignauiæ.

Quod omnes homines, in præuaricatione Adæ naturalem possibilitatem perdidissent, Cap. XI.

Ex decretis Celestini papæ, Cap. v.

IN præuaricatione Adæ, omnes homines naturalem possibilitatem & innocentiam perdidisse, & neminē de profundo illius ruinæ per liberum arbitrium posse consurgere, nisi eum gratia Dei miserantis erexerit, pronunciante beatæ memoriæ Papa innocentio, atque dicente in epistola sua ad Carthaginense conciliū. Liberū eñi arbitrium ille perpessus, dum suis in cōsultius vtitur bonis cadēs in prę uaricationis ꝓfunda demersus est, & nihil quemadmodū exinde surgere posset inuenit, suaq; in ęternū libertate deceptus, huius ruinæ latuisset oppressu, nisi eū post Christi, pro sua gratia, reuelasset aduentus, qui ꝑ nouæ regenerationis purificationem, omne pręteriti vitiū, sui baptismatis lauacro purgauit.

De eadem re. Cap. XII.

Ex decret. eiusdem.

QVod nemo, nisi ꝑ Christum libero bene vtatur arbitrio idem magister in epistola ad Mileuitanum concilium data, prædicat, dicēs. Aduerte tandē o prauissimæ mētiū peruersa doctrina, quod primum hoīem ita libertas ipsa decepit, vt dū indulgētius frenis eius vtit, in ꝑuaricationem pręsumptionis cōcideret, nec ex hac potuit erui, nisi ei ꝓuidentia regeneratōis, statim pristinæ libertatis Christi domini reformasset aduentum.

Quod homo sit sic positus in paradiso, si obediens permaneret, quandoq; ad cœlestem patriā sine carnis morte transiret, Cap. XIII.

Greg. in sit moralibus dicit.

AD hoc in paradiso homo positus fuerat, vt si se ad conditoris sui obedientiā vinculis charitatis astringeret, ad cœlestem angelorum patriam, quandoq; sine carnis morte trāsiret. Sic nanq; immortalis est conditus, vt tamen si peccaret & mori posset: & sic mortalis est conditus, vt si nō peccaret, etiam non mori posset: atq; ex merito liberi arbitrij beatitudinem illius regionis attingeret, in qua vel peccare, vel mori non posset. Vbi igitur post redemptionis tempus, carnis morte interposita electi transeunt, illuc proculdubio parentes primi si in conditionis suæ statu perstitissent, etiam sine morte corporꝝ trāsferri potuissent.

Quod nos carnales in huius exilij cæcitate nati, puero in carcere nato & nutrito comparemur. Cap. XIIII.

Ex dialogo Greg.

POstquam de paradisi gaudijs culpa exigente pulsus est primus humani generis parens, in huius exilij atq; cęcitatis, quā patimur erumnam venit: quia peccando extra semetipsum fusus, iam illa cœlestis patriæ gaudia, quæ prius contemplabatur, videre non potuit. Homo quippe in paradiso affluerat

uerat verbis Dei perfrui,& beatorꝶ angelorꝶ spiritibus cordis mundicia,& celsitudine visionis interesse, sed postquam huc cecidit, ab illo, quo implebatur,mentis lumine recessit. Ex cuius videlicet carne nos in huius exilij cæcitate nati, audimus quidem esse cœlestem patriam,audimus eius ciues angelos dei, audimus eorundē angelorꝶ socios spūs iustorum pfectorum, sed carnales quiq; quia illa inuisibilia scire non valent per experimentum,dubitāt, vtrum ne sit q̃d corporalibus oculis nō vidēt. Quæ nimirum dubietas primo parēti nostro esse nō potuit: quia exclusus a paradisi gaudijs,hoc quod amisit, quoniam vidit, recolebat. Hi autem sentire vel recolere audita non possunt: quia eorum nullum sicut ille saltem de præterito experimentum tenent. Ac si enim prægnans mulier mittatur in carcerem,ibiq; puerum pariat,qui natus puer in carcere nutriatur & crescat, cui si fortasse mater quæ eum genuit, solem,lunam,stellas,montes & cāpos, volantes aues, currentes equos nominet, ille vero qui est in carcere natus & nutritus, nihil aliud quam tenebras carceris sciat,& hæc quidem esse audiat,sed quia ea per experimentum non nouit,veraciter esse diffidat, ita in hac exilij sui cæcitate nati homines, dū esse summa & inuisibilia audiunt, diffidunt an vera sint:quia sola hæc, in quibus nati sunt,infima & visibilia nouerunt. Vnde factum est,vt ipse inuisibilium & visibilium creator,ad humani generis redemptionem vnigenitus patris veniret, & spiritum sanctum ad corda nostra mitteret,quatenus per eum viuificati crederemus,quæ hic scire per experimētum non possumus. Quotquot ergo hunc spiritum sanctum hæreditatis nostræ pignus accepimus:de vita inuisibilium non dubitemus. Quisquis autem in hac credulitate adhuc solidus non est,debet proculdubio maiorum dictis præbere fidem, eisq; iam per spiritum sanctum inuisibilium experimentum habentibus credere: quia stultus puer est si matrem ideo æstimet de luce mentiri, quia ipse nihil aliud quam tenebras carceris agnouit.

Quod nullus per semetipsum bonus fieri possit. Cap. XV.

Ex decret. Celest. pa.

NEminem esse p semetipsum bonum,nisi participationem sui ille donet, qui solus est bonus. Nunquid nos de eorꝶ post hæc rectum mentibus ęstimemus,qui sibi se putant deberi q̃d boni sunt,nec illum considerant,cuius quotidie gratiam consequunt̄,qui sine illo tantū se assequi posse confidunt?

De eadem re. Cap. XVI.

Ex decret. eiusdem.

NEminem etiam baptismatis gratia renouatum, idoneum esse ad superandas diaboli insidias, & ad euincēdas carnis concupiscentias, nisi per q̃tidianum adiutoriū Dei, perseuerantiam bonæ conuersationis acceperit. Nam quāuis hominem redimeret a præteritis ille peccatis, tamen sciens iterum posse peccare,ad reparationem sibi quēadmodum posset illum & post ista corrigere,multa seruauit. Quotidiana p̄stat ille remedia. Quibus nisi

freti cõsiliõ nitamur, nullatenus humanos vincere poterimus errores. Necesse est em̃ vt q̊ auxiliante vincimus, eo iterũ nõ adiuuãte vĩcamur.

De eadem re. Cap. XVII.

Ex decret. eiusdem.

QVod ita Deus in cordibus hoĩm, atq; in ipso libero operetũ arbitrio, vt sancta cogitatio, piũ consilium, omnisq; motus bonę voluntatis ex Deo sit: quia per illũ aliquid boni possumus, sine quo nihil possumus; Ad hãc nos professionem idẽ doctor instituit. Qui cum ad totius orbis episcopos de diuinę gratiæ opitulatiõe loqueretũ, Quod ergo, ait, tempus interuenit, quo nõ eius egeamus auxilio? In omnibus igitur actibus causisq;, cogitationibus, motibus, adiutor & protector orandus est. Superbum est enim, vt quicquã sibi humana natura pręsumat, clamãte Apostolo: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed contra principes & potestates aeris huius, cõtra spiritalia nequitię in cœlestibus. Et sicut ipse iterum dicit: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christum dominum nostrum. Et iterum: Gratia Dei sum id quod sum, & gratia eius in me vacua non fuit, sed plus illis omnibus laboraui: Non ego autem, sed gratia Dei mecum.

Quod gratia diuina non solum peccata dimittat, sed etiam adiuuet ne committantur. Cap. XVIII.

Greg. in suis morali. dicit.

QVod gratia Dei non solum peccata dimittat, sed etiam adiuuet ne cõmittantur, & lex impleatur, non sicut ait Pelagius facile, qua si sine gratia Dei difficilius possit impleri. Illud etiã q̃d intra Carthaginensis synodi decreta cõstitutum est, quasi propriũ apostolicæ sedis amplectimur, q̃d scilicet tertio capitulo definitum est: vt quicunq; dixerit gratiã Dei qua iustificamur p̱ Iesum Christum dñm nostrum, ad remissionẽ solam peccatorũ valere quæ iam commissa sunt, non etiam ad adiutorium vt non admittãtur: anathema sit. Et iterum quarto capitulo: Quisquis dixerit, gratiã Dei p̱ Iesum Christum propter hoc tantum nos adiuuare nõ ad peccandũ, quia per ipsum nobis reuelatur & aperitũ intelligẽtia mandatorũ Dei, vt sciamus q̃d appetere, & quid vitare debeamus, nõ autem per illam nobis præstari, vt quod faciendum cognouimus, etiã facere diligamus atq; valeamus, anathema sit. Cum em̃ dicat Apost. Scientia inflat, charitas vero ædificat: valde impium est vt credamus, ad eam quæ inflat, nos habere gratiam Christi, & ad eã quæ ędificat non habere, cum sit vtrunq; donum Dei, & scire quid facere debeamus, & diligere vt faciamus, vt ædificante charitate, sciẽtia non possit inflare. Sicut autem de Deo scriptum est: Qui docet hominem scientiam: ita etiam scriptum est: Charitas ex Deo est. Item quinto capite, vt quisquis dixerit, ideo nobis gratiam iustificationis dari, vt quod facere per liberum iubemur arbitrium, facilius possimus implere per gratiam, licet & si gratia non daretũ, nõ quidem facile, sed tamen possemus etiam sine illa implere diuina mãdata, anathema sit.

De

De fructibus eni mandatorũ dñs loquebať, vbi non ait, sine me difficilius potestis facere: sed ait, sine me nihil potestis facere.

Quod prædestinatio Dei ita sit ordinata, vt ea nociua quæ prædestinata sunt, electorum precibus solui queant. Cap. XIX.

Gregor. in suo dialogo dicit. OBtineri nequaquam possunt quæ prædestinata non fuerint: sed ea quæ sancti viri orando efficiunt, ita prædestinata sunt, vt precibus obtineantur. Nam ipsa quoq; perennis regni prædestinatio, ita est ab omnipotenti Deo disposita, vt ad hoc electi ex labore perueniant: quatenus postulando mereantur accipere, quod eis omnipotẽs Deus ante secula disposuit donare. Petrus: Probari mihi apertius velim, si potest prędestinatio prę cibus adiuuari.

Item de prædestinatione. Cap. XX.

Ex eodem HOc quod ego Petre intuli, cõcite valet probari. Certe etenĩ nosti, quia ad Abrahã dñs dixit: In Isaac vocabitur tibi semen. Cui etiam dixerat: Patrem multarũ gentium cõstitui te. Cui rursum promisit, dicens: Benedicam tibi & multiplicabo semẽ tuũ sicut stellas cœli, & velut arenã quę est in littore maris. Ex qua re aperte cõstat intelligi, quia oĩpotens Deus semen Abrahæ prædestinauerat p Isaac multiplicare: & tñ scriptũ est, deprecatus est Isaac dñm pro vxore sua, eo q̃d esset sterilis, qui exaudiuit eũ, & dedit conceptũ Rebeccę. Si ergo multiplicatio gñis Abrahæ p Isaac prę destinata fuit, cur coniugem sterilem accepit? Sed nimirum constat, q̃a prædestinatio precibus impleť, q̃n is in quo Deus multiplicare semen Abrahæ prædestinauerat oratione obtinuit, vt filium habere potuisset.

De Dei præuidentia simul & prouidentia. Cap. XXI.

OMne iudiciũ secundũ sui naturã, q̃ sibi subiecta sunt cõprehendit. Est aũt Deo sẽp æternus, ac pręsentarius status. Scientia q̃q; eius omnem temporis supgressa motionem, in suæ manet simplicitate præsentiæ: infinitaq; præteriti ac futuri spacia complectens, oĩa quasi iam gerantur in sua simplici cognitione cõsiderat. Itaq; si prę sentiam pensare quis velit, qua cuncta dinoscit: non esse præscientiam quasi futuri, sed scientiam nunquam deficientis instantiæ rectius æstimabit. Vnde non prędidentia, sed prouidentia potius dicitur: q̃d porro a rebus infimis constituta, quasi ab excelso rerum cacumine cuncta prospiciat. Quid igitur dicendum est? Vt necessaria fiant, quæ diuino lumine lustrentur, cum ne homines quidem necessaria faciant esse quæ videant? Num enim quæ præsentia cernuntur, aliquam eis necessitatem videntis addit intuitus? Minime. Atqui, si est diuini humanique præsentis digna collatio, vti homines hoc temporario præsenti quędam vident: ita ille omnia suo cernit æterno. Quare hæc diuina prænotio, naturã rerũ proprietatemq; nõ mutat, taliaq; apud se præsentia spectat, q̃lia in tempore olim futura puenient, nec rerũ iudicia confundit: vnoq; suo mẽtis intuitu tã necessarie q̃ nõ necessarie ventura dinoscit. Sicuti

Augustin. dicit in libro de prædestinatiõe

aliquis

aliquis cũ pariter ambulare in terra hominẽ, & oriri in cœlo solẽ videt, quanquã simul vtrunq; sit con spectũ, tamen discernit, & hoc voluntariũ, illud esse necessariũ iudicat. Ita igitᵣ cuncta dispiciẽs diuinus intuitus, qualitatẽ rerũ minime pturbat: apud se quidẽ p̃sentium, ad cõditiõem vero tẽporis futurarum. Quo fit vt hoc nõ sit opinio, sed veritate potius nixa cognitio: cum exiturum quid esse cognoscit, quid idẽ existendi necessitate carere non nesciat. Hic si quis dicat quod euẽturũ Deus videt, id nõ euenire non posse, quod autem non potest non euenire, id ex necessitate cõtingere. Respondebit illi res quidẽ solidissimæ veritatis, sed cui vix aliquis nisi diuini speculator accesserit. Firmatur nanq; idẽ venturũ, cũ ad diuinam notionem refertur necessariũ: cum vero in sua natura perpenditur, liberum prorsus atq; absolutũ videri. Duæ sunt etẽm necessitates, simplex vna, veluti qua necesse est oẽs hoĩes esse mortales: altera cõditionis, vt si aliquem ambulare qs scit, eũ ambulare necesse est. Quod enim quisq; nouit, id esse aliter ac notum est nequit. Sed hęc minime secum illam simplicem trahit. Hãc enim necessitatem non propria facit natura, sed cõditionis adiectio. Nulla enim necessitas cogit incedere volũtate gradientẽ: quamuis eũ tum cum graditur, incedere necessarium sit. Eodẽ igitur modo si qd prouidẽtia præsens videt, id esse necesse est, tametsi nullam naturæ habeat necessitatẽ. Atqui Deus ea futura, quę ex arbitrij libertate, prouenimunt, præsentia contuetᵣ. Hæc igitur ad intuitũ relata diuinũ, necessaria fiunt per dispositionem diuinæ notionis: per se v̾o considerata, ab absoluta naturæ suæ libertate non desinunt. Fient igitur proculdubio cũcta q̃ futura Deus esse prænoscit, sed eorũ quædã de libero proficiscuntᵣ arbitrio: q̃ quãuis eueniant existendo, tamen naturam propriam non amittunt qua prius quam fierent, etiam non euenire potuissent.

Quod diuina æternitas, nec fuisse nec futurum esse habeat. Cap. XXII.

Grego. in suis moralibus.

SEd quia beatus Iob sancto æternitatis spiritu impletur, & fuisse vel futurũ esse æternitas non habet, cui nimirũ nec præterita trãseunt, nec quæ futura sunt veniunt, quia cuncta per præsens videt.

Quod cuncta quæ hominibus fiũt, absque omnipotentis occulto consilio non veniant. Cap. XXIII.

Ex eodem

NVlla quæ in hoc mundo hominibus fiunt, absq; omnipotentis Dei occulto consilio veniũt. Nam cuncta Deus secutura pręsciens, ante secula decreuit, qualiter p secula disponantur.

De eadem re. Cap. XXIIII.

Ex eodem

NEc propheta igitur fallax qa tempus mortis innotuit, quo vir ille mori merebatur: nec dominica statuta conuulsa sunt: quia vt ex largitate Dei anni vitę crescerẽt, hoc quoq; quod ante secula præfixum fuit, atq; spaciũ vitę quod inopinate foris est additum, sine augmento præscientiæ fuit intus statutum.

Quod Deus singulis dies suos præfigat, vt nec minui, nec augeri possint. Cap. XXV.

Præfixi

Ex eodem PRęfixi dies singulis ab interna Dei præsciētia, nec augeri pos sunt nec minui, nisi contingat vt ita præsciantur, vt aut eũ optimis ope ribus longiores sint, aut cum pessi mis breuiores, sicut Ezechias au gmentum dierꝝ meruit impẽsione lachrymarum, & sicut de peruersis scriptum est, indisciplinatis obuiat mors. Sed sæpe iniquus quamuis in occulta Dei pręscientia longa vi tæ eius tempora non sint prædesti nata, ipsæ tamen quia carnaliter vi uere appetit, lõgos animo dies pro ponit: & quia ad illud tempus per uenire non valet q̃d expectat, quasi antequam dies illius impleãtur pe rit. Quod tamen intelligere & ali ter possumus. Plerunq; enim quos dam cernimus & peruerse agere, & vsq; ad senectutem vltimã per uenire. Quõ enim dicitur, antequã dies eius impleantur peribit, cum in quibusdam sæpe videamus, qa ætate longa iam mẽbra deficiũt, & tamen prauitatem suã eorum desi deria exequi non desistunt.

Quod Deus nostra peccata dissimulet. Cap. XXVI.

Ex eodem OMnipotẽs Deus quid nobis profuturum esse valeat sciẽs, dissimulat & audire dolentium vo cem, vt augeat vtilitatem, vt purge tur vita per pœnam, & quietis tran quillitas quæ hic inueniri non va let, alibi quæratur.

Quod Deus cuncta disponat, & consi deret vniuersorum finem. Cap. XXVII.

Ex eodem TEmpus ergo posuit tenebris, & vniuersorum finẽ ipse con siderat. Vniuersorum nomine, & electos voluit & reprobos compre hendi. Nam bona faciens & ordi nans Deus, mala non faciẽs, sed ab iniquis facta, ne inordinate veniãt ipse disponens, considerat vniuer sorum finem, & patienter tolerat o mnia, atq; intuetur malorũ termi num, quo ex malo mutentur ad bo num. Intuetur etiam reproborꝝ fi nem, quo de malo opere, digni tra hãtur ad supplicium. Vidit finem persequẽtis Sauli, vidit finem qua si obsequentis discipuli, quod pro cõmisso scelere guttur laqueo strin geret, seq; & peccantem puniret, & deterius puniẽdo deciperet. Vidit Niniuitas delinquẽtes: sed conside rauit finem delinquentium, pœni tẽtiam correctorum. Vidit quoq; Sodomam delinquentem: sed con siderauit finem ardoris luxuriæ, i gnem gehennæ. Vidit Gentilitatis finem, quod possessa iniquitatum tenebris, quandoq; fidei luce clare sceret. Vidit etiam Iudęæ terminũ, quod ab ea luce fidei quam tene bat, obduratæ perfidiæ tenebris cę caretur.

Item de pręedestinatione. Cap. XXVIII.

Ex dictis Fulgentij. FVlgentinus in libro de præde stinatiõe ita ait: Neq; enim est alia Dei prædestinatio, nisi futuro rum operum eius æterna præpara tio. Et hic p̃parationem p̃destinati onẽ nominauit. Proinde siue p̃pa rationẽ seu prædestinationẽ, in san ctorꝝ dictis positum inuenerimus, vnum idemque significari doce mur.

Itẽ de prædestinatione. Cap. XXIX.

Ex dictis Ambrosij HIs omibus testimonijs pręde stinati ostenduntur mali ad pœ nam, sed nõ pędestinati ad p̃ctm̃. Q̃m eorũ q̃ facturus est Deus præ destina-

destinator est. Quæ vero nec fecit, nec facturus est, ea non prædestinauit. Quia aut̃ iudicaturus est mundum, & impios iusto supplicio pro iniquitatibus suis dãnaturus, propterea & eos prædestinauit ad pœnam, & pœnam prædestinauit illis. Ad peccatum autem non eos prædestinauit, quoniã non est Deus autor iniquitatis. Quoniam sicut iustitia ex Deo est, & omne opus bonum: ita iniquitas & omne opus prauum ex diabolo.

Item de prædestinatione. Cap. XXX.

Ex dictis Augustin.

PRædestinationis enim nomine non aliqua voluntatis humanæ coactitia necessitas exprimitur, Sed misericors & iusta diuini operis sempiterna dispositio prædicatur.

Item de prædestinatione. Cap. XXXI.

Ex dictis Isidori

QVia ergo Deus nulla necessitate compellitur, vt aliquid nolens promittat, Nullius vtiq; aduersitatis impeditur obstaculo, quo id quod promisit aut minus quam vult, aut tardius faciat. Proinde potuit sicut voluit prædestinare quosdam ad gloriam, quosdã ad pœnam. Sed quos prædestinauit ad gloriam, prædestinauit ad iustitiam. Quos autem prædestinauit ad pœnam, non prædestinauit ad culpam. Item paulo inferius. In sanctis igitur coronat Deus iustitiam, quam eis gratis ipse tribuit, gratis seruauit, gratisq; perfecit. Iniq̃s autem condemnauit pro impietate vel iniustitia, quam in eis ipse nõ fecit. In illis enim opera sua glorificat, in istis autem opera nõ sua condemnat.

Item de prædestinatione. Cap. XXXII.

Ex dictis Augustin.

FIdelibus congruit credere & fateri Deum bonũ & iustum, præscisse quidem peccatores homines, quia nihil eum latere potuit futurorum. Neq; enim vel futura essent, si in eius præsentia non fuissent, non tamen prædestinasse quẽlibet ad peccatum. Quod si ad peccatum aliquod Deus hominẽ prædestinaret, pro peccatis hominem non puniret. Dei enim prædestinatione, aut peccatorum præparata est pia remissio, aut peccatorum iusta punitio.

Item de prędestinatione. Cap. XXXIII.

Ex dictis Ambrosij

INiquos itaq;, quos pręsciuit Deus hanc vitam in peccato terminaturos, prędestinauit supplicio interminabili puniẽdos. In quo sicut culpanda non est præscientia humanæ iniquitatis, ita prędestinatio iustissimę laudanda est vltionis, vt agnosceretur non ab eo prædestinatum hominem ad qualecunque peccatum, quẽ prædestinauit peccati merito puniẽdum. Deus itaq; omnia hominum opera siue bona, seu mala præsciuit, quia eum latere nihil potuit: sed sola bona prædestinauit, quæ se in filijs gratiæ facturum esse præsciuit. Mala vero futura opera illorum, quos non prædestinauit ad regnum sed ad interitũ, præsciuit potentissima deitate, & ordinauit prouida bonitate.

Itẽ de prædestinatione. Cap. XXXIIII.

Ex dictis Augustini

DOminus ipse suo sermone nos perdocuit, in eo quod a se ostendit paratum non solum regnum vbi lætentur boni, sed & ignem æternum vbi crucientur mali. Bo-

li. Bonis etem̃ dicturus eſt: Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum eſt a cõſtitutione mundi. Malis autem dicturus eſt: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Ecce ad quod dominus iniq̃s & impios prędeſtinauit, id eſt, ad ſupplicium̃ iuſtum, non ad aliquod opus iniuſtũ: Ad pœnam non ad culpam, ad punitionẽ non ad tranſgreſſionẽ: ad interitũ quem ira iuſti iudicis peccantibus reddidit, nõ ad interitum, quo in ſe iram Dei peccantium iniquitas prouocauit. Quod beati Apoſtoli pdicatio manifeſtat, q malos quos in æternũ dãnaturus eſt Deus, vaſa vocat iræ, non culpę. Ait em̃: Quod ſi volẽs Deus oſtendere iram, & notam facere potentiam ſuã, ſuſtinuit in multa patientia vaſa iræ aptata in interitum, vt oſtenderet diuitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ quæ parauit in gloriam. In hac extrema ſententia notandũ, quod de euangelio ſumẽs teſtimonium, ait prædeſtinatos malos in ignẽ æternum, eo ꝙ dicturus eſt dominus in iudicio nõ ſolũ bonis vt percipiãt regnũ ſibi paratũ a conſtitutione mundi, verũ quod malis dicturus eſt: Ite maledicti in ignẽ æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Ex hoc enim approbat, ꝙ iniquos, & impios dominus prædeſtinauerit ad ſupplicium, ex eo ꝙ illis dicturus eſt: Ite in ignem æternum. Vnde qui volunt dicere ꝙ pœna prędeſtinata ſit iniuſtis, non iniuſti prædeſtinati ſunt ad pœnam, viderint qualiter huius autoris dicta intelligãt. Cui enim paratur pœna, is nimirum prędparatur ad pœnam.

Itẽ de prædeſtinatione. Cap. XXXV.

Itẽ Aug. Vaſis vero ire nũq̃ Deus redderet interitum, ſi non ſpontaneum inueniretur homo habere peccatum. Quia nec Deus peccanti homini iuſte inferret iram, ſi homo ex prędeſtinatione Dei cecidiſſet in culpam.

Itẽ de prædeſtinatione. Cap. XXXVI.

Ex dictis Fulgentij. Sicut enim pręſcientia neminem cõpellit ad peccatum, cum vtiq; pręſcierit ſingulorum ante ſecula æterna peccata, ita quoq; & prędeſtinatio eius neminem compellit ad pœnam. Licet & ante quam naſcatur aliqs prędeſtinatus ſit, ſi per mãſurus eſt in iniqtate, ad pœnã.

Itẽ de prędeſtinatione. Ca. XXXVII.

Ex dictis Ambro. Sicut enim nemo poteſt imputare Deo ꝙ peccat, ita quoque quod peccatis puniendus ſit. Peccat enim propria voluntate delinquens, puniendus eſt autem iuſto iudicio iudicantis, & ſicut peccati cauſa nõ ex Dei pręſcientia deſcendit, quia nullus idcirco peccat, quia Deus eum peccaturum præſcierit, ſed idcirco quia magis proprię cõcupiſcentiæ obedierit, q̃ præcepto prohibentis Dei a peccato, ita quoque nullus idcirco ad pœnam vadit, qa hoc in prædeſtinatione Dei ante fuerat. Ex eo enim quod præſcitus eſt in peccatis permanſurus & ſine pœnitentiæ fructu vitam præſentẽ terminaturus, ex eo deputatus eſt ad pœnam. Et ſicut cauſa peccati concupiſcentia eſt, qua magis obeditur voluntati carnis quã

 præce-

præcepto diuino, ita pœnę deputatio, causa est peccati perpetratio, & postea pro peccato nulla digna satisfactio.

Ex dictis Ambrosij.

Itē de prædestinatione. Ca. XXVIII.

ET scriptura dicit: Considera opera domini, quia nemo potest corrigere, quē ille despexerit.

Ex dictis Augustin.

Itē de prædestinatione. Ca. XXXIX.

NEmo qui bene credit in Deū, dubitat pſcientia illus cœlum terrāq; contineri, mundumq; prouidentia diuina regi. Et sicut nihil latet sapientiā eius, ita dispositio illius vniuersa moderatur & regit. Sic enim nulla est creatura occulta, in conspectu illius.

Idem.

De creatione angelorum. Cap. XL.

IN principio creauit Deus cœlum & terram, & aquā ex nihilo, & cum aquam ipsam adhuc tenebræ occultarent, & aquā terra abscōderet, facti sunt angeli & oēs cœlestes virtutes vt non esset ociosa Dei bonitas, sed haberet in quibus p multa ante spacia bonitatem suā ostenderet: & ita hic visibilis mundus ex his quæ creata fuerant, factus est & ornatus.

Idem.

Quod nihil sit incorporeum & inuisibile præter solum Deum. Cap. XLI.

NIhil incorporeum & inuisibile in natura credendum, nisi solum Deum. Qui ideo incorporeus credit, quia vbiq; est, & omia implet, atq; cōstringit. Ideo inuisibilis omnibus creaturis est, quia incorporeus est.

Idem.

Quod omnis creatura sit corporea. Cap. XLII.

CReatura omnis corporea, Angeli & oēs cœlestes virtutes corporeę, licet non carne subsistāt. Ideo autem corporeas esse credimus intellectuales naturas, quoniā localiter circunscribuntur, sicut & anima humana quæ carne clauditur, & dæmones qui substantia angelicæ naturæ sunt.

Idem.

Quod omnes intellectuales naturę immortales sint. Cap. XLIII.

IMmortales esse credimus intellectuales naturas, quæ carne carent, nec habent quod cadat vt resurrectione egeat post ruinam.

Grego. in suis moralibus.

Quod apostatæ angeli ante ruinam liberum arbitriū haberent. Cap. XLIIII.

VNaquęq; eñ res quasi tot passibus ad aliud tēdit, quot mutabilitatis suæ motibus subiacet. Sola autem natura incomprehensibilis ab statu suo nescit moueri: q ab eo quod semper idem est nescit immutari. Nam si angelorum substantia immutabilitatis motu fuisset ab autore condita, nequaquam a beatitudinis suæ arce cecidisset. Mire autē omnipotens Deus naturā summorum spirituum bonam, sed mutabilem condidit: vt & qui permanere nollent ruerent, & qui in conditione persisterēt, tanto in ea iam dignius, quanto & ex arbitrio starent: & eo maioris apud Deum meriti fierēt, quo mutabilitatis suæ motū, voluntatis statione fixissent.

Ex ijsdem.

Cur angelorum spiritus irremissibiliter peccauerint. Cap. XLV.

ANgelorum spiritus idcirco irremissibiliter peccauerunt, quia tanto robustius stare poterant quanto eos carnis amixtio non tenebat. Homo vero idcirco post culpam veniam meruit, quia per carnale corpus aliquid quo semetipso minor esset accepit. Vnde apud respectum

ſpectũ iudicẽ argumẽtum pietatis eſt, hæc eadem infirmitas carnis.

Quod angeli cuſtodes hominibus præponantur. Cap. XLVI.

Grego. in ſuis moralibus.

QVia vero angeli hominibus præſint, per prophetã teſtatẽ angelus dicẽs: Princeps regni Perſarum reſtitit mihi. Quod vero angeli a ſuperiorum angelorum poteſtatibus diſpenſentur, Zacharias perhibet propheta qui ait: Ecce angelus qui loquebatur in me, egrediebatur, & angelus alius egrediebatur in occurſum eius, & dixit ad eũ: Curre loquere ad puerum iſtum, dicens: Abſque muro habitabitur Hieruſalem.

Quod ſingulis hominibus, ſinguli angeli dentur cuſtodes. Cap. XLVII.

Ex dictis cuiuſdam in vita patrum.

ABbas Paulus ſimplex habebat gratiã, vt ingredientes in Eccleſiã ſenes aſpiceret: & ex ipſa facie eorũ vniuſcuiuſq; cogitationes ſiue malæ eſſent, ſeu bonæ ſentiret. Cum ergo veniſſet ad Eccleſiã, & & ingrederẽtur ſenes, vidit eos clara facie & læto animo ingredi, & angelos eorũ cum gaudio pariter cum ipſis. Vnum autem nigrum & nebuloſum habentem corpus, & dæmones hinc atq; inde trahentes eũ, cũ admiſſo freno in naribus, & angelũ ſanctum eius delõge ſequentẽ triſtem. Beatus ergo Paulus cœpit flere amariſſime, & pectus ſuũ tundere, ſedẽs ante Eccleſiam propter eum quem talem viderat. Omnes autem alij ſenes videntes eũ ſic flentem, cœperunt eum rogare, vt ſi qd in illis vidiſſet, cum eis ingrederetũ in congregationem. Ille autem noluit ingredi, ſed ſemper flebat propter eum quẽ ſic viderat. Poſt paululum autem, cum abſoluta congregatio diſcederet, iterum omniũ vultus circunſpiciebat, ſi tales egrederẽtur, quales ingreſſi ſunt. Et vidit illum quem antea viderat nigrum & nebuloſum egreſſum de Eccleſia clara facie & cãdido corpore, & dæmones de longe ſequentes eum, ſanctum autem angelum eius prope eum hilarem, & gaudentem ſuper eum nimis.

Quod dextera Dei, ſit pars angelorum electa: ſiniſtra autem eius, pars angelorum reprobra. Cap. XLVIII.

Gregor. in ſuis moralib. dicit.

QVid eſt ergo quod exercitus cœli a dextris & ſiniſtris eius ſtare perhibetur? Deus enim qui ita eſt intra omnia, vt etiam ſit extra omnia, nec dextra, nec ſiniſtra concluditur, ſed dextra Dei angelorum pars electa, ſiniſtra autem Dei, pars angelorum reproba deſignatur. Non enim miniſtrant ſolummodo boni qui adiuuent, ſed etiam alij qui reprobent, id eſt, non ſolum qui a culpa redeuntes ſubleuent, ſed etiam qui redire nolentes grauent. Nec quod cœli exercitus dicitur angelorum pars reproba in eo intelligi poſſe perhibetur. Quas enim ſuſpendi in aere nouimus, aues cœli nominamus. Et de iiſdem ſpiritibus Paulus dicit: Cõtra ſpiritalia nequitiæ in cœleſtibus: Quorũ caput enuncians ait: Secundum principem aeris huius. A dextra ergo Dei & ſiniſtra angelorũ exercitus ſtat: quia & voluntas electorũ ſpirituũ, diuinæ pietati cõcordat, & reproborum ſenſus ſuę malitiæ feruens, iudicio diſtrictionis eius obtemperat. Vnde & mox

fallax spiritus in mediū prosiluisse describit̃,per quem Ahab rex exigētibus suis meritis decipiatur. Neque enī fas est credere,bonū spiritū fallaciç deseruire voluisse, vt diceret: Egrediar, & ero mendax spiritus in ore omniū prophetarum eius. Sed quia Ahab rex peccatis p̄cedentibus dignus erat, vt tali debuisset deceptione dāmnari, quatenus qui sæpe volens ceciderat culpa, quandoq; nolens caperetur ad pœnā: occulta iustitia, licentia malignis spiritibus datur, vt quos volentes in peccati laqueo strangulāt,in peccati pœnam etiam nolentes trahant. Quod ergo illic a dextris atq; sinistris Dei,exercitus cœli astitisse describitur, hoc hic inter filios Dei satā adfuisse perhibetur. Ecce a dextris Dei steterunt angeli, qui nominantur filij Dei, ecce a sinistris stant angeli,quia adfuit inter eos etiam satan.

Quod immundi spiritus in hoc cœli terræq; medio vagentur. Cap. XLIX.

Greg. in suis morali. dicit.

PAulo ante iam diximus, vnde & aues cœli nominamus. Et scimus q immundi spiritus, qui e cœlo æthereo lapsi sunt, in hoc cœli terræq; medio vagantur. Qui tāto magis corda hominum ascendere ad cœlestia inuidēt,quanto se a cœlestibus per elationis suæ immundiciam proiectos vident.

De hoc si pax in sublimibus retineatur. Cap. L.

Ex ijsdem

SEd inter hæc libet inquirere, si pax in sublimibus summa retinetur, quid est quod per angelum Danieli dicitur? Ego veni propter sermones tuos,princeps autē regni Persarū restitit mihi xx. & vno diebus,& ecce Michael vnus de principibus primus venit in adiutoriū mihi. Et paulo post: Nunc reuertar vt prçlier aduersus principem Persarū. Cū enī egrederer,apparuit princeps Grçcorū aduenīēs. Quos itaq; alios principes gentiū nisi angelos appellat, qui sibi resistere exeunti potuissent? Quç ergo esse pax in sublimibus potest, si inter ipsos quoq; angelicos spiritus præliādi certamen agitur, qui semper conspectui veritatis assistunt? Sed qā certa angelorum ministeria dispēsandis singulis quibusq; gentibus sint prçlata,cum subiectorū mores aduersum se vicissim præpositorū spirituū opē merent̃, ipsi qui præsunt spiritus contra se venire referunt̃. Is nanq; angelus q Danieli loquebatur,captiuis Israelitici populi in Perside cōstitutis prælatus agnoscitur. Michael aūt eorum,qui ex eadem plebe in Iudæa terra remanserant, præpositus inuenitur. Vnde ab eodē angelo paulo post Danieli dicitur. Nemo est adiutor meus in omnibus his, nisi Michael princeps vester. De quo & hoc q̄d prçmisimus,dicit: Et ecce Michael vnus de principibus primus venit in adiutorium mihi. Qui dum nequaquam simul esse , sed venire in adiutoriū dicitur, aperte ei populo prælatus agnoscitur,qui captus in alia parte tenebatur.

Quod diaboli voluntas semper sit iniqua,potestas autem eius nunquam iniusta. Cap. LI.

Ex ijsdem

SCiendum vero est, quia satanæ voluntas semper iniqua est, sed

ſed nunq̃ poteſtas iniuſta, quia a ſe metipſo volũtatẽ habet, ſed a dño poteſtatẽ. Quod enim ipſe facere inique appetit, hoc Deus fieri non niſi iuſte permittit. Vnde bene in libris Regum dicitur: Spiritus dñi malus irruebat in Saul. Ecce vnus idẽq; ſpiritus & dñi appellatur, & malus: domini videlicet per licentiam poteſtatis iuſtæ, malus autem per deſiderium voluntatis iniuſtę. Formidari igitur non debet, qui nihil niſi permiſſus valet. Sola ergo vis illa timenda eſt, quæ cum hoſtem ſæuire permiſerit, ei ad vſum iuſti iudicij & iniuſta illius voluntas ſeruit. Paululum vero manum poſtulat extẽdi, quia exteriora ſunt quæ expetit conteri. Necq; enim ſatã facere ſe aliquid multum putat, niſi cum in anima ſauciat, vt ab illa patria feriens reuocet.

Quod quatuor modis loquatur Deus ad diabolum, & tribus modis diabolus ad Deum. Cap. LII.

SCiendum vero eſt, quia ſicut hoc loco diſtimus, IIII. modis loquitur Deus ad diabol: tribus modis diabolus ad Deũ. Quatuor modis loquitẽ Deus ad diabolum, & iniuſtas vias eius arguit, & electorꝝ ſuorꝝ cõtra illum iuſtitiã ꝓponit, & tẽtandam eorꝝ innocentiã ei concedendo ꝑmittit, & aliquando eum ne tẽtare audeat prohibet. Iniuſtas enim vias eius redarguit, ſicut iam dictum eſt: Vnde venis? Electorꝝ ſuorum cõtra illum iuſtitiam proponit, ſicut ait: Conſideraſti ſeruum meum Iob, q̃d non ſit ei ſimilis ſuper terrã? Tentandã eorꝝ innocentiã ei concedendo permittit, ſicut dicit: Ecce vniuerſa quę habet, in manu tua ſunt. Rurſumq; cum a tentatione prohibet, cum dicit: Tantum in eum ne extẽdas manum tuam. Tribus autem modis loquitur diabolus ad Deum, cum vel vias ſuas inſinuat, vel electorũ innocentiã fictis criminibus accuſat, vel tẽtandã eandẽ innocentiã poſtulat. Vias quippe ſuas inſinuat, qui ait: Circuiui terrã, & perambulaui eam. Electorum innocentiam accuſat, quia dicit: Nunquid fruſtra Iob timet Deum? Nonne tu vallaſti eum ac domum eius, vniuerſamq; ſubſtantiam per circuitum? Tentandam eandem innocentiam poſtulat, cum dicit: Extende manum tuam, & tange cuncta quæ poſſidet, niſi in faciem benedixerit tibi.

Quod non ſit palma victoriæ ſine labore certaminis. Cap. LIII.

SIne labore certaminis, non eſt palma victorię. Vnde ergo victores, niſi quia cõtra antiqui hoſtis inſidias decertauerunt? Malignus quippe ſpiritus cogitationi, locutioni, atq; operi noſtro ſemp aſſiſtit: ſi fortaſſe quid inueniat, vnde apud examẽ æterni iudicis accuſator exiſtat. Vis etiã noſſe quõ ad decipiendũ ſemp aſſiſtat? Quidã q̃ nunc nobiſcũ ſunt, rẽquã narro teſtãtur. Quod vir vitæ venerabilis Stephanus nomine, Valerię ꝓuincię presbyter fuit, huius noſtri Bonifacij diaconi atq; diſpenſatoris eccleſię, cognatione proximus. Qui quadã die de itinere domũ regreſſus, mãcipio ſuo negligẽter loquens præcepit dicens: Veni diabole,

bole,discalcia me. Ad cuius vocem mox cœperunt se caligarum corrigiæ in summa velocitate dissoluere,vt aperte constaret,quod ei ipse qui nominatus fuit,ad extrahendas caligas diabolus obedisset. Quod mox vt presbyter vidit, vehementer expauit, magnisque vocibus clamare cœpit dicens: Recede miser recede:non enim tibi, sed mācipio meo locutus sum: Ad cuius vocē protinus recessit, ita vt inuentæ sint magna iam ex parte dissolutæ corrigiæ, ex parte remanserint. Qua in re colligi potest antiquus hostis, qui tam præsto est corporalibus factis,quam nimijs insidijs,nostris cogitationibus insistit.

De creatura & natura & ministerio angelorum,& de casu apostatarū. Ca. LIIII.

S. Isidor. in libro officiorū sic loquitur.

ANgelorum nomen officij est, non naturæ. Nam secūdum naturam,spiritus nuncupantur. Quādo enim de cœlis ad annunciandum hominibus mittuntur: ex ipsa annunciatione angeli nominantur. Natura enim spiritus sunt. Tunc autē angeli vocātur, quando mittuntur. Natura angelorum mutabilis est, sed facit eos incorruptos charitas sempiterna. Gratia non natura esse incōmutabiles angelos. Nā si natura incōmutabiles essent, diabolus vtique nō cecidisset. Mutabilitatem itaque naturæ suffragat in illis cōtemplatio creatoris. Inde & priuatus est apostata angelus, dū fortitudinē suā nō a Deo, sed a se voluit custodire. Ante oēm creaturā angeli facti sunt, dū dictū est: fiat lux. De ipsis enim dicit scriptura: Prior oīm creata est sapiētia. Lux enim dicuntur,participando lucis æternæ sapientiæ, quo dicuntur ignitæ inhærendo sapientiæ. Et cum sint mutabiles natura, non tamen sinit eos contemplatio mutari diuina. Ante omnem creationem mundi, creati sunt angeli, & ante omnem creationem angelorum,diabolus conditus est,sicut scriptū est. Ipse est principiū viarum Dei. Vnde & ad cōparationē angelorum, archangelus appellatus est. Prius enim creatus extitit ordinis prælatione,non temporis quantitate. Primatū habuisse angelorū diabolū scimus,ex qua fiducia cecidit, ita vt sine reparatiōe laberet, cuius plationis excellētiam propheta his verbis annunciat: Cedri nō fuerunt altiores illo in paradiso Dei,abietes nō adæquauerunt summitatem illius. Omne lignum paradisi non est assimilatū illi: quoniam speciosiorem fecit eū Deus. Distat conditio angeli, a cōditione hominis. Homo enim ad Dei similitudinem conditus est. Archangelus vero quod lapsus est, signaculum Dei similitudinis appellatus est. Testante dño per Ezechie. Tu signaculū similitudinis Dei plenus sapientia, perfectus decore, in delicijs paradisi Dei fuisti. Quanto enim subtilior est eius natura,tanto plenius extitit ad similitudinem diuinæ veritatis expressa. Prius de cœlo cecidisse diabolū cōstat, quā hō cōderetur. Nā mox vt factus est, in superbiam erupit,& præcipitatus de cœlo est. Nam iuxta veritatis testimoniū,ab initio mēdax fuit,& in veritate non stetit,quia statim vt factus est,cecidit Fuit quidem in veritate conditus,

sed

sed non stando confestim a veritate est lapsus. Vno superbiæ lapsu, dũ Deo per tumorẽ se conferunt, & hõ cecidit & diabolus. Sed homo reuersus est ad pœnitentiã, dũ se inferiorẽ esse cognoscit. Diabolus verò nõ solum in hoc cõtentus, q̃d se Deo æqualem existimans cecidit, insuper etiã superiorem Deo se dicit, secundũ apostoli dicta, qui ait de Antichristo: Qui aduersatur & extollitur supra omne q̃d dicitur Deus, aut q̃d colitur. Diabolus ideo iã non petet veniã: quia nõ cõpungitur ad pœnitentiam. Mẽbra vero eius sæpe per hypocrisin deprecantur, q̃d tamen pro mala conscientia adipisci non merentur. Discat humana miseria, quod ea causa citius prouocetur Deus præstare veniam, dũ infirmo compatitur homini: q͂a ipse homo traxit ex parte inferiori infirmitatem peccandi, hoc est, ex carne, qua inclusa anima detinetur. Apostatæ angeli ideo veniam non habent, quia carnalis fragilitatis nulla infirmitate grauati sunt vt peccarent. Homines autem post peccatũ idcirco reuertũtur ad veniam, propter quod ex lutea materia pondus traxerunt infirmitatis, ideoq; pro infirma carnis conditione, reditus patet homini ad salutem. Sicut & Psalmus dicit: Ipse scit figmentum nostrum. Memento domine quod terra sumus. Et iterum: Memorare, inquit, quæ sit mea substantia. Postquam apostatæ angeli ceciderunt, reliqui perseuerantia æternæ beatitudinis solidati sunt. Vnde & post cęli creationem in principio repetitur, fiat firmamentum, & vocatum est firmamẽtum cœlum. Nimirũ ostendens, q̃d post angelorum ruinã, hi qui permanserunt, firmitatem meruerunt æternæ p̄seuerantiæ & beatitudinis, q̃ antea minus acceperãt. Post diaboli deiectionẽ, angelorũ sanctorum collatam sanctitatis perseuerantiã & beatitudinem quã minus acceperãt, vnde oportet cognosci quod malorum iniquitas, sanctorum seruiat humilitati, quia vnde mali corruunt, inde boni proficiunt. Bonorum angelorum numerus, qui post ruinã angelorum malorũ est diminutus, ex numero electorũ omium supplebit: qui numerus soli Deo est cognitus. Inter angelos distantia potestatum est, & p̄ graduũ dignitate, ministeria eisdẽ sunt distributa. Alijq; alijs p̄ferunt tam culmine potestatis, q̃ sciẽtia virtutis. Subministrant igitur alij aliorum preceptis, atq; obediũt iussis. Vnde ad prophetam Zachar. angelus angelum mittit, & quęcunq; annunciare debeat pręcipit. Nouẽ esse distinctiones vel ordines angelorum sacræ scripturę testant̃. i. angeli, archangeli, throni, dominationes, virtutes, principatus, potestates, cherubin, & seraphin. Horum ordinum numerum etiam Ezechiel propheta describit sub totidẽ nominibus lapidũ, cũ de primatu apostatæ angeli loqueretur: Omnis, inquit, lapis operimentum tuum, sardius, & topazius, & iaspis, chrysolithus, & onyx, & berillus, saphyrus, carbunculus, & smaragdus. Quo numero lapidum, ipsi ordines designati sunt angelorum.

Quos apostata angelus añ lapsum quasi in vestimento ornamenti sui affixos habuit: ad quorum comparationem dum se clariorem cunctis aspexit, confestim intumuit, & cor suum ad sup̃biam eleuauit. Angeli semper in Deo gaudent, non in se. Malus vero inde est diabolus, q̃a non q̃ Dei, sed quæ sua sunt requisiuit. Nulla aũt maior iniquitas, q̃ nõ in Deo, sed in se velle quępiam gloriari. Angeli vero Dei cognoscunt omnia antequam in re fiant: & quę apud homines adhuc futura sunt, angeli iam reuelante Deo nouerunt. Præuaricatores angeli etiam sanctitate amissa, non tamen amiserunt viuacem creaturæ angelicæ sensum. Triplici enim modo præscientię acumine vigent. i. subtilitate naturæ, experientia tẽporum, reuelatione superiorum potestatum. Quoties Deus quocunq; flagello huic mundo irascitur, ad ministerium vindictæ apostatæ angeli mittuntur: qui tamen diuina potestate coercentũ, ne tantum noceant, quantum cupiunt. Boni autem angeli ad ministerium salutis humanę deputati sunt: vt curas administrẽt mundi, & regant oĩa iussu Dei, testante Apostolo: Nonne oẽs, inquit, sunt administratorij spiritus, in ministerium missi, propter eos qui hęreditatem capiunt salutis? Angeli corpora in quibus hominibus apparent in superno aere sumunt, solidamq; speciem ex cœlesti elemento inducunt, p quam humanis obtutibus manifestius demonstrenẽ. Singulę gentes prępositos angelos habere creduntũ, q̃d ostenditur testimõio angeli Danieli loquẽtis: Ego, inquit, veni, vt nunciarem tibi, sed princeps regni Persaꝝ restitit mihi. Et post alia: Non est qui me adiuuet, nisi Michael princeps vester. Item oẽs hoĩes angelos habere ꝓbanẽ, Loquente dño in Euangelio: Amen dico vobis, quia angeli eoꝝ semp vident faciem patris mei, q in cœlis est. Vñ & Petrus in Actibus apost. cum pulsaret ianuam, dixerunt intus apostoli: Nõ est Petrus, sed angelus eius est. Si Deũ angeli cõtuentur & vident, cur Petrus apostolus dicit: In quem desiderant angeli Dei cõspicere? Item si eum non cõtuentur nec vident, quõ iuxta sententiã dñi, angeli eoꝝ semp vident faciem patris mei qui in cœlis est? Sed bñ vtrunq; est. Nam veraciter credimus q̃d Deũ angeli & vident & videre desiderãt: & habẽt, & habere festinãt, & amãt, & amare nituntũ. Si eñ sic videre desiderant vt effectu desiderij nõ pfruantur, desiderium hoc necessitatẽ habet, & necessitas ista pœnalis est. Sed beatis angelis oĩs pœna lõge est: quia nunquam simul pœna & beatitudo cõ ueniunt. Rursum, si eos dicimus Dei visione satiari, satietas fastidiũ habere solet, & scimus illos Dei visionẽ quam & desiderant fastidire nõ posse. Quid ergo est, nisi vt miro modo simul vtrunq; credamus, q̃a & desiderant & satiantur? Sed desiderant sine labore, & satiantur sine fastidio. Ne enim sit in desiderio necessitas, desiderantes satiantũ. Et iterum: Ne sit in satietate fastidium, satiari desiderant. Vident eñ angeli faciem patris per satietatem,

tem, sed quia satietas ista fastidium nescit, angeli desiderant in eo, pspicere semp. Vbicunq; in scripturis sanctis pro Deo angelus ponit, nō pater, non spūs sctūs, sed p incarnatiōis dispensatione solus filius intelligitur. Ante dñicę incarnatiōis aduentū, discordia inter angelos & homines fuit. Veniens aūt Christus, pacem in se angelis & hominibus fecit. Eo quippe nato, clamauerunt angeli in terra: Pax hominibus bonæ voluntatis. Per incarnationem igitur Christi, non solū Deo recōciliatus est homo: verū etiā pax inter angelos & hoies reformata est. Discordia igitur ante aduentū Christi angelorū & hoim fuisse p id maxime agnoscitur, q̄d salutati in veteri testamento ab hominibus angeli, despiciūt resalutari ab eis. Quod in nouo testamento a Ioanne factum, non solum reuerenter angelus suscipit, verum etiam ne faciat interdicit. Ab hoc homo in veteri testamēto despicitur, nec resalutatur ab angelo, eo q̄d homo adhuc nondū transisset in Deo. Suscipitur autem homo a Deo, & reuerēter salutatur ab angelo. Nā & Mariā angelus legitur salutasse, & Ioanni angelum salutāti, ab eodē angelo dicitur: Vide ne feceris, conseruus enim tuus sum & fratrum tuorum. Per q̄d agnoscitur, p incarnationem dominicam, pacem hominibus fuisse, & angelis, redditam.

Quod supernorum ciuium numerus & finitus sit & infinitus. Cap. LV.

Greg. in fu is moralibus dicit.

SVpernorum ciuium numerus & infinitus & definitus exprimitur, vt qui Deo est numerabilis, esse nobis innumerabilis demōstretur, quāuis aliud est assistere, aliud ministrare. Assistūt enim illæ procul dubio potestates, quæ ad quędā hominibus nuncianda nō exeunt. Ministrant vero hi qui ad explenda officia nunciorum veniunt, sed tamē ipsi quoq; a contemplatione ab intimis non recedunt. Et quia plures sunt qui ministrant, quam hi qui principaliter assistunt, assistētium numerus quasi definitus, ministrantiū vero infinitus ostēditur. Angelicos vero spūs recte Dei milites dicimus, qa decertare eos cōtra potestates aerias non ignoramus. Quæ tamen certamina non labore, sed imperio peragunt, quia quicquid agēdo contra immundos spiritus appetunt, ex adiutorio cūcta regentis possunt.

Quod omnis culpa ante discessum oblationis munere soluatur. Cap. LVI.

SEd neq; hoc silēdum existimo, quod actum in meo monasterio ante hoc triēnium reminiscor. Ex dialog. Gregorij Quidā nāq; monachus Iustus nomine, medicinæ arte imbutus fuit, qui mihi in eodē monasterio constituto, sedulo obsequio, atq; in assiduis ægritudinibus meis excubare consueuit. Hic itaq; lāguore corporis pūentus, ad extrema deductus est. Cui in ipsa molestia sua, frater germanus, noie Copiosus, seruiebat. Qui ipse q̄q; nunc in hac vrbe per eandem medicinæ artem, tēporalis vitę stipendia sectatur. Sed p̄dictus Iustus, cū iam se ad extrema puenisse cognouisset eidē fratri suo Copioso, quia occultos tres aureos haberet, innotuit. Quod nimirum fratri-

fratribus non potuit cælari, sed subtiliter indagantes, atq; illius omnia medicamenta perscrutãtes, eosdem tres aureos in medicamine absconsos inuenerunt. Quod mox vt mihi nunciatum est, tantum malum de fratre qui nobiscum communiter vixit, æquanimiter ferre non valui: quippe quia eiusdem monasterij semper regula fuit, vt cuncti fratres ita cõmuniter viuerent, quatenus eis singulis nulla habere propria liceret. Tunc nimio mœrore percussus, cogitare cœpi, vel q̄d ad purgationẽ morientis facerẽ, vel q̄d in exẽplo viuentibus fratribus prouiderem. Precioso igitur eiusdem monasterij præposito ad me accito, dixi. Vade, & nullus ex fratribus se ad eum morientem iungat, nec sermonem consolationis ex cuiuslibet eorum ore percipiat, sed cum in morte constitutus fratres quæsierit, ei suus frater carnalis dicat, quia pro solidis quos occulte habuit, a cunctis fratribus abominatus sit, vt saltem in morte de culpa mentem amaritudo transuerberet, atq; a peccato quod p̄petrauit purget. Cum vero mortuus fuerit, corpus illius cum fratrum corporibus nõ ponatur, sed quolibet fossam in sterquilinio facite, in eo corpus eius proijcite, ibique super eum tres aureos quos reliquit iactate, simul omnes clamantes, pecunia tua tecũ sit in p̄ditione, & sic eum terra operite. In quibus vtrisq; rebus vnam morienti, alterã vero volui viuentibus fratribus prodesse: vt & illũ amaritudo mortis a culpa solubilem faceret, & istos auaritiæ tanta damnatio misceri in culpa prohiberet. Quod ita factum est. Nam cum idem peruenisset ad mortem, & anxie quæreret se fratribus cõmendare, nullusque ei ex fratribus applicare & loqui dignaretur, ei carnalis frater, quur ab omnibus esset abominatus, innotuit. Qui protinus de reatu vehementer gemuit, atque in ipsa tristitia e corpore exiuit. Qui ita sepultus est, vt dixi. Sed fratres omnes eadem sententia perturbati, cœperunt singuli extrema quæque & vilia, & quæ eis semper habere regulariter licuerat, ad medium proferre, vehementerq; formidabant, ne quid apud se esset, vnde reprehendi potuissent. Cum vero post mortẽ eius, triginta iam essent dies euoluti, cœpit animus meus defuncto fratri compati, eiusque cũ dolore graui supplicia pensare, & si quid esset ereptionis eius in remedium quærere. Tunc euocato ad me Precioso eodem monasterij nostri præposito, dixi tristis, Diu est, quod frater ille qui defunctus est in igne cruciatur, debemus ei aliquid charitatis impendere, & cum in quantum possumus vt eripiatur adiuuare. Vade itaque & ab hodierna die diebus triginta continuis offerre pro eo sacrificium stude, & nullus omnino prætermittatur dies, quo pro absolutione illius salutaris hostia non immoletur. Qui protinus abscessit, & paruit. Nobis autem alia curantibus atque euolutos dies non numerantibus, idem frater qui defunctus fuit, nocte quadam fratri suo germano Copioso per visionem apparuit

ruit. Quem ille cum vidisset, inquisiuit dicens: Quid est frater? Quomodo es? Cui ille respondit: Nunc vsque male fui, modo iam bene sum: quia hodie communionem recepi. Quod idem Copiosus pergens, protinus fratribus in monasterio indicauit. Fratres vero solicite computabant dies, & repererant quod ipse dies extitit, quo pro eo trigesima oblatio fuit impleta. Cūque & Copiosus nesciret, quid pro eo fratres agerent, & fratres ignorassent quod de illo Copiosus vidisset, vno eodemque tempore dum cognouit ille quod isti ignorant, atq; isti cognoscebant quod ille vidit, concordantes simul visionem & sacrificium, res aperte claruit, quia frater qui defunctus fuit, per salutarem hostiam supplicium euasit.

Quod sacra oblatio post mortem animabus prodesse possit, si non sunt culpæ indissolubiles. Cap. LVII.

Ex dialog. Gregorij. SI culpæ post mortem insolubiles non sunt, multorum solet animas etiā post mortem sacra oblatio hostiæ salutaris adiuuare, ita vt hoc nonnunq̄ ipsæ defunctorū animæ expetere videanť. Nā p̄dictus Felix episcopus, a q̄dam venerabilis vitę presbytero qui vsq; ante biennium vixit, & in diœcesi Centūcellensis vrbis habitauit, atq; Ecclesiæ beati Ioannis, quæ in loco, qui Tauriana dicitur, sita est, pręerat, cognouisse se asserit: quod idem presbyter in eo loco in q̄ aquæ calidæ vapores nimios faciunt, quoties necessitas corporis exegit, lauari consueuit. Vbi dum die quadam fuisset ingressus, inuenit quendam incognitum virum, ad suum obsequium paratū, qui sibi de pedibus calciamenta abstraheret, vestimenta susciperet, & exeunti a calore sabana præberet, atq; omne ministerium cū magno famulatu pageret. Cūq; hoc sæpius fecisset, idem presbyter die quadam ad balnea iturus, intra semetipsum cogitans dixit: Viro illi qui mihi solet tam deuotissime ad lauandum obsequi, ingratus apparere non debeo, sed aliquid me necesse est ei pro munere portare. Tunc duas secum oblationū coronas detulit. Qui mox vt peruenit ad locū, hoīem inuenit: atq; ex more eius obsequio in oībus vsus est. Lauit itaq;, & cum iam vestitus voluisset egredi, hoc q̄d secum detulit obsequenti sibi viro pro benedictione obtulit, petens vt benigne susciperet, quod ei charitatis gratia offerret. Cui ille mœrens, afflictusque respondit: Mihi ista quare das pater? Iste panis sanctus est, & ego hunc manducare non possum. Me etenim quem vides, aliquando loci huius dominus fui, sed pro culpis meis hic post mortem deputatus sum. Si autem mihi præstare vis, omnipotenti Deo pro me offer hunc panem, vt pro peccatis meis interuenias: & tunc exauditum te esse cognosce, quum huc ad lauandum veneris, & me minime inueneris. In quibus verbis disparuit, & is qui esse homo videbatur euanescendo innotuit, quia spiritus fuit. Idem vero presbyter, hebdomada continua sese pro eo in lachrymis afflixit, salutarem

tarem quotidie hostiam obtulit,& reuersus postea ad balneum, eum minime inuenit. Qua ex re, quantum prosit animabus immolatio sacræ oblationis ostenditur: quando hanc & ipsi mortuorum spiritus a viuentibus petunt,& signa indicāt,qbus p eam absoluti videant.

Quod beatius sit quemq; liberum hinc exire,quam post mortem libertatem quærere. Cap. LVIII.

Ex dialog. Gregorij

CVnctis ostenditur, quia si insolubiles culpæ fuerint,ad absolutiōem prodesse minime etiam mortuis victima sacræ oblationis possit.Sed sciendum est, quia illis sacra victima mortuis prosit,q hic viuendo obtinuerint, vt eos etiam post mortem bona adiuuent, quæ hic pro ipsis ab alijs fiunt.Inter hęc autem pensandum est,vt tutior via sit,vt bonū quod quisq; post mortem sperat agi per alios,agat dū viuit ipse per se. Beatius quippe est liberum exire,quam post vincula libertatem quærere.

Quod nullus debeat rogare pro peccato quod est ad mortem. Cap. LIX.

Greg. in suis morali. dicit.

PEccatum quippe vsq; ad inferos ducitur,quod ante finem vitæ præsentis per correctionem ac pœnitentiam non emendatur. De quo videlicet peccato per Ioānem dicitur:Est peccatum ad mortē,nō pro illo dico vt roget quis.Peccatū nāq; ad mortē est, quia scilicet peccatum q̄d hic nō corrigitur, eius venia frustra postulatur. De hoc adhuc subditur:Obliuiscatur eius misericordia.Omnipotentis Dei misericordia obliuisci eius dicitur,qui omnipotentis Dei iustitiam fuerit oblitus. Quisquis eū nunc iustum non timet, post inuenire non valet misericordem.

Vt omnes animæ electorum credendę sint esse in cœlo,& iniquorum animæ in inferno. Cap. LX.

Ex dialogo Grego. Petrus interrogat.

INquisitioni meę iam video sufficienter satisfactum, sed hoc est adhuc quod quæstione animū pulsat. Quia cum superius dictum sit esse iam sanctorū animas in cœlo, restat proculdubio, vt iniquorum quoq; animæ esse non nisi in inferno credantur,& quid de hac re habeat veritas ignoro.Nam humana æstimatio non habet, peccatorum animas posse ante iudicium cruciari.

Responsio Gregorij

Si esse sanctorum animas in cœlo sacri eloquij satisfactione credidisti,oportet vt per omnia esse credas iniquorum animas in inferno, quia ex retributione æternæ iustitiæ ex qua iam iusti gloriantur, necesse est per omnia,vt & iniusti cruciėtur.Nam sicut electos beatitudo lætificat,ita credi necesse est, q̄d a die exitus sui,ignis reprobos exurat.

Quod sicut finis non est gaudio bonorum,sic finis non est tormentis malorum Cap. LXI.

Ex eodem Inter. Pet.

NVnquid nam quæso te dicimus eos qui semel illic mersi fuerint, semper arsuros?

Resp. Gre.

Constat nimis,& incunctanter verum esse, quia sicut finis non est gaudio bonorum, ita finis non est tormentis malorum. Nā cum Veritas dicat: Ibunt hi in supplicium ęternum, iusti autem in vitam æternam, quia verum est quod promisit, falsum proculdubio non erit, quod minatus est Deus.

Quod

Quod ita non sit vt quidam affirmant, quod Deus ob hoc minatus sit æternam pœnam peccantibus vt corrigeret à malis. Cap. LXII.

Ex dialogo Gre. Petrus interro. QVid si quis dicat, idcirco Deus peccantibus æternam pœnã minatus est, vt eos à peccatorũ perpetratione cõpesceret? Gre. resp. Si falsum est quod minatus est vt ab iniustitia corrigeret, etiam falsa est pollicitus, vt ad iustitiã prouocaret. Sed qs hoc dicere vel insanus præsumat? Et si minatus est quod non erat impleturus, dum asserere eum misericordem volumus, fallacẽ, quod nefas est dicere, prædicare compellimur.

Cur peccata quæ cum fine perpetrata sunt, fine fine puniantur. Cap. LXIII.

Ex cod. Pet. int. SCire velim, quomodo iustum sit, vt culpa quæ cum fine perpetrata est, fine fine puniatur. Gre. resp. Hoc rectè diceretur, si districtus iudex non corda hominum, sed facta pensaret. Iniqui enim ideo cum fine deliquerunt, quia cum fine vixerunt. Nam voluissent vtiq; si potuissent, sine fine viuere, vt potuissent sine fine peccare. Ostendunt enim quia in peccato viuere semper cupiunt, qui nunquã desinunt peccare dum viuunt. Ad magnam ergo iustitiam iudicantis pertinet, vt nunquam careãt supplicio, qui in hac vita nunquam voluerunt carere peccato.

Quod Deus pius sit, & nõ pascatur cruciatu miserorum, iustus autem, & ideo nõ sedetur in perpetuum ab iniquorum vltione. Cap. LXIIII.

Ex cod. Pet. int. SEd nullus iustus crudelitate pascitur, & delinquẽs seruus à iusto domino idcirco cædi præcipitur, vt à nequitia corrigatur. Ad hoc enim vapulat, vt emẽdare debeat. Iniqui autem gehennæ igni traditi, si ad correctionem nũquam veniunt, quo fine semper ardebunt? Gre. re. Omnipotens Deus quia pius est; miserorum cruciatu nõ pascitur: Quia autem iustus est, ab iniquorum vltione in perpetuum non sedatur. Sed iniq oẽs æterno supplicio deputati, sua q̃dẽ iniquitate puniunt, & tñ ad aliquid ardebunt, scilicet, vt iusti omnes & in Deo videant gaudia quæ percipiunt, & in illis respiciant supplicia quæ euaserunt, quatenus in æternum tanto magis diuinæ gratiæ debitores se esse cognoscant, quanto in æternum mala puniri conspiciunt, quæ eius adiutorio vicerunt.

De hoc si ante restitutionem corporũ, animæ iustorum in cœlum recipiantur. Caput LXV.

Ex cod. Pet. int. PLacet q̃d dicis: Sed velim nosse, si nunc ante restitutionem corporũ in cœlum recipi valeant animæ iusto- Gre. resp. rum. Hoc nanq; de omnibus iustis fateri non possumus, neq; de omnibus negare. Nam sunt quorundam iustorum animæ, quæ à cœlesti regno quibusdã adhuc mansionibus differũtur. In quo dilationis damno, quid aliud innuitur, nisi quod perfectæ iustitiæ aliquid minus habuerunt? Et tamen luce clarius cõstat, quia perfectorum iustorum animæ, mox vt huius carnis claustra exeunt, in cœlestibus sedibus recipiuntur. Quod & ipsa per se veritas testatur dicens: Vbicunq; fuerit corpus, illuc congregabuntur aquilæ, quia vbi ipse redemptor noster est corpore, illuc proculdubio colliguntur & animæ iustorum. Et Paulus dissolui desiderat, & cũ Chrõ esse. Qui ergo Christũ esse in cęlis non dubitat, nec Pauli animã esse in cœlo negat. Qui etiã de dissolutiõe sui corporis, atq; habitatione patriæ cœlestis dicit: Scimus q̃a si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quod ędificationem habemus ex Deo, domum non manu factam sed æternam in cœlis.

Quod iusti in die iudicij animarum simul & corporum gloria lætabuntur. Caput LXVI.

Ex cod. Pet. int. SI igitur nunc in cœlo sunt animę iustorum, quid est hoc q̃d in die iudicij pro iustitiæ suæ retributione recipiunt? Gre. resp. Hoc in eis nimirum crescit in iudicio, quod nunc animarũ sola, postmodum vero corporum beatitudine perfruantur, vt in ipsa quoq; carne gaudeant, in qua dolores pro domino cruciatusq; pertulerũt. Pro hac quippe geminata eorum gloria scriptum est: In terrã sua duplicia possidebunt. Hinc etiã

am ante resurrectionis diẽ de sanctorũ animabus scriptũ est: Datæ sunt illis singulæ stolæ albę, & dictum est illis vt requiescerent tempus adhuc modicum, donec impleatur numerus conseruorum & fratrum eorum. Qui itaq; nunc singulas acceperũt, in iudicio binas stolas habituri sunt: qa modo animarum res tantummõ agitur, tunc aũt animarum simul & corporũ gloria lætabunt.

De hoc si boni bonos in regno, vel si mali malos in supplicio agnoscant.

Cap. LXVII.

Ex eod. Pet. int. Gre. ref. NOsse vellem si boni bonos in regno, vel mali malos in suppliciis agnoscant. Huius rei sententia in verbis est dominicis quã iam superius protulimus, luce clarius demonstrata. In quibus cum dictum esset. Homo quidam erat diues & induebat purpura & bysso, & epulabat q̃tidie splẽdide. Et erat quidã mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuã eius vlceribus plenus, cupiens saturari de micis quæ cadebãt de mensa diuitis, & nemo illi dabat: sed & canes veniebant & lingebant vlcera eius: subiunctum est, quod Lazarus mortuus portaretur ab angelis in sinũ Abrahæ, & mortuus diues sepultus est in inferno. Qui eleuans oculos suos cũ esset in tormentis, vidit Abrahã à lõge, & Lazarum in sinu eius, & ipse clamãs dixit: Pr̃ Abrahã miserere mei, & mitte Lazarũ, vt intingat extremũ digiti sui in aquã, vt refrigeret linguã meam. Cui Abrahã dicit: Fili, recordare qa recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala. Diues aũt de seipso iã spẽ salutis nõ habens, ad promerẽdam suorũ salutẽ cõuertit dicẽs: Rogo te pater, vt mittas eum in domum patris mei: habeo eñi quinq; fratres, vt testet illis ne & ipsi veniant in locũ hũc tormentorũ. Quibus verbis aperte declarat, quia & boni bonos, & mali agnoscant malos. Si igit Abrahã Lazarum minime recognosceret, neq̃q̃ ad diuitẽ positũ in tormentis de trãsacta eius cõtritione lc q̃retur dicẽs: Quod mala receperit in vita sua. Et si mali malos nõ recognoscerẽt: nequaq̃ diues in tormentis positus, fratrum suorũ etiã absentiã meminisset. Quõ eñi præsentes non posset agnoscere, qui etiã pro absentium memoria curauit exorare? Qua in re illud q̃q; oñditur, q nequaq̃ ipse requisisti, quia & boni malos, & mali cognoscũt bonos. Nã & diues ab Abrahã cognoscit, cum dictum est: Recordare quia recepisti bona in vita tua: & electus Lazarus à reprobo est diuite cognitus, quẽ mitti p̃catur ex nomine dicẽs: Mitte Lazarũ vt intingat extremũ digiti sui in aquã, vt refrigeret linguã meã. In q̃ videlicet cognitione, vtriusq; partis cumulus retributiõis excrescit, & vt boni amplius gaudeãt, qa secum eos lętari cõspiciunt q̃s amauerũt: & mali dũ cũ eis torquent quos in hoc mundo despecto Deo dilexerunt, eos nõ solum sua, sed etiã eorũ pęna cõsumat. Fit aũt in electis quiddã mirabilius, qa nõ solũ eos cognoscunt quos in hoc mundo nouerũt, sed velut visos ac cognitos recognoscunt bonos quos nunq̃ viderunt. Nã cum antiquos patres in illa æterna hæreditate viderint, eis incogniti per visionẽ nõ erunt, quos in opere semper nouerunt. Quia enim illic omnes communi claritate Deum conspiciunt, quid est quod ibi nesciant, vbi scientem omnia sciunt? Nam quidã noster & vitæ venerabilis vir, religiosusq; valde & laudabilis, cum ante triẽnium moreretur, sicut religiosi alij qui præsentes fuerunt testati sunt, in hora sui exitus, Ionam prophetã, Ezechielem quoq; & Danielẽ, cœpit aspicere. Quos dũ venisse ad se diceret, & depressis luminibus eis reuerentiæ obsequium præberet, ex carne eductus est. Qua in re aperte dat intelligi, q̃ erit in illa incorruptibili vita notitia, si vir iste adhuc in carne corruptibili positus, prophetas sanctos quos nimirum nunquam vidit agnouit. Solet autem plerunque contingere, vt egressura anima eos etiam recognoscat, cũ quibus pro æqualitate culparum, vel etiam præmiorum, in vna est mansione deputanda: quod multi in eo exitu vident, qui aut in regno aut in supplicio pares habebuntur.

De

De hoc si ignis purgatorius credendus sit, qui post mortem animas à peccatis expurget. Cap. LXVIII.

Ex cod. Pet. int. Discere vellem, si post mortẽ ignis purgatorius esse credendus est. In euangelio dominus dicit: Ambulate dum lucem habetis: Per prophetam

Gre. ref. quoq; ait: Tempore accepto exaudiui te, & in die salutis adiuui te. Quod Paulus Apostolus exponẽs dixit: Ecce nũc tempus acceptabile, &c. Salomon quoq; ait. Quodcunq; potest manus tua facere instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapientia erit apud inferos quo tu properas. Dauid quoq; ait: quoniam in seculum misericordia eius. Ex quibus nimirum sententijs constat, quia qualis hinc quisq; egreditur, talis in iudicio præsentatur. Sed tamen de quibusdam leuibus culpis, esse ante iudiciũ purgatorius ignis credendus est, eo quod veritas dicit, qa si quis in spiritum sanctum blasphemiam dixerit, nec in hoc seculo remittetur ei, neq; in futuro. In qua sententia datur intelligi, quasdam culpas in hoc seculo, quasdã vero in futuro posse relaxari. Quod enim de vno negatur, consequenter intellectus patet, qa de quibusdam conceditur. Sed tamen vt p̃dixi, hoc de paruis minimisq; peccatis fieri posse credendum est: sicut est assiduus ociosus sermo, immoderatus risus, vel pctm̃ curæ rei familiaris: quæ vix sine culpa ab ipsis agit̃, q culpas q̃liter declinari debeant sciunt, aut nõ in grauibus rebus error ignorantiæ, q̃ cũcta etiam post mortem grauant, si ad huc in hac vita positis minime fuerint relaxata. Nã & cũ Paulus dicat, Chr̃m esse fundamẽtũ, atq; subiũgat, si qs sup ędificauerit sup hoc fundamẽtũ, aurũ & argentũ, lapides preciosos, ligna, fœnum, stipulam, vniuscuiusq; opus quale sit ignis probabit, si cuius opus arserit, detrimentum patietur, ipse autẽ saluus erit, sic tamen quasi per ignem: quamuis hoc de igne tribulationis in hac nobis vita adhibito possit intelligi, attamen si quis hęc de igne futurę purgationis accipiat, pensandum solicite est, quia illum dixit posse per ignem saluari, non qui super hoc fundamentum ferrum, ęs, vel plumbum ędificat, id est, peccata maiora, & idcirco duriora, atq; iam tunc insolubilia, sed ligna, fœnum, stipulam, id est, peccata minima atq; leuissima, quæ ignis facile consumit. Hoc tamen sciendum est, quia illic saltem de minimis nil quisq; purgationis obtinebit, nisi bonis hoc actibus in hac adhuc vita positus, vt illic obtineat, promereatur.

Quod vnus sit gehennæ ignis, sed nõ vno modo omnes cruciet. Ca. LXIX.

Ex cod. Pet. int. Quæso te, vnus esse gehẽnę ignis credendus est, an quanta peccatorum diuersitas fuerit, tanta quoq; & ipsa æstimanda sunt incendia esse pręparata? Vnus quidẽ est gehẽnæ ignis, sed non vno modo omnes cruciat peccatores. Vniuscuiusq; etenim quãtum exigit culpa, tantum illic sentietur pœna. Nam sicut in hoc mũdo sub vno sole multi consistunt, nec tamen eiusdem solis ardorem æqualiter sentiunt, quia alius plus æstuat, atq; alius minus: ita illic in vno igne non vnus est modus incendij: quia quod hic diuersitas corporum, hoc illic agit diuersitas peccatorum: vt & ignem nõ dissimilem habeant, & tamen eosdem singulos dissimiliter exuret. Gre. ref.

Quot genera sint oblationis pro defunctis facienda. Ca. LXX.

Ex dictis Auguſt. Quatuor genera sunt oblationis. Pro valde bonis, gratiarum actiones sunt: hoc est, Deo gratias agunt, quia bene vixerunt. Pro non valde bonis, vt plena remissio fiat. Pro non valde malis propitiationes sunt, vt tolerabilior fiat damnatio. Pro valde malis, non adiumenta mortuorum, sed tantum consolationes viuorum sunt.

Cur sanctorũ animæ pro inimicis suis non orent, quando eos in igne æterno ardere prospexerint. Ca. LXXI.

Ex cod. Pet. int. Gre. ref. Et vbi est quod sancti sunt, si pro inimicis suis quos tunc ardere viderint, non orabunt? Quibus vtiq; dictũ est: pro inimicis vestris orate. Orãt pro inimicis suis eo tempore quo possunt

sunt ad fructuosam pœnitentiam eorum corda conuertere, atque ipsa conuersione saluare. Quid enim aliud pro inimicis suis orandum est, nisi hoc quod ait Apostolus: vt det illis Deus pœnitentiam ad cognoscendam veritatem, & resipiscant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ad ipsius volūtatem? Et quomodo pro illis tunc orabitur, q iam nullatenus possunt ad iustitię opera ab ingratate cōmutari? Eadē itaque causa est cur nō oret̃ tūc p hoībus æterno igne dānatis, q̄ nūc etiā causa est vt non oret̃ pro diabolo angelisq; eius æterno supplicio deputatis. Quę nūc etiā causa est vt nō oret̃ sancti hoīes, pro hoībus in fidelibus impijsq; defunctis: nisi qa de eis q̄s vtiq; deputatos æterno supplicio iā nouerint, an̄ illū iudicis iusti conspectū oratiōis suæ meritū cassari refugiūt? Quod si nūc q̄q; viuētes iusti, mortuis & dānatis iniustis minime cōpatiūtur, qn̄ adhuc aliquid iudicabile de sua carne sese ppeti etiā ipsi nouerint: quāto districtius tunc iniquorum tormenta respiciunt, quando ab omni vitę corruptione exuti, ipsi iam iustitiæ vicinius atque arctius inhærebunt? Sic quippe eorum mentes, per hoc quod iustissimo iudici inhærent, ius districtionis absorbet, vt omnino eis non libeat, quicquid ab illius æternæ regulæ subtilitate discordat.

Quod duobus modis vita dicatur, duobus etiam mors intelligatur.

Cap. LXXII.

Ex eod. Pet. int. Non est iam quod responderi debeat apertæ rationi: sed hęc nūc quæstio mentem mouet, quomodo anima immortalis dicitur, dum constat quod in perpetuo igne moriat̃. Quia Gre. res. duobus modis vita dicitur: duobus etiam modis mors debet intelligi. Aliud est nanque quod in Deo viuimus, aliud vero quod in hoc quod conditi vel creati sumus: Id est, aliud beate viuere, & aliud essentialiter. Anima itaque & mortalis esse intelligitur, & immortalis. Mortalis quippe: quia beatæ viuere amittit. Immortalis autem, quia essentialiter viuere nunquam desinit: & naturæ suæ vitam perdere non valet, nec cum in perpetua fuerit morte damnata. Illic enim posita beate esse perdet: & esse non perdet. Ex qua re semper cogitur, vt & mortem sine morte, & defunctum sine defuncto, & finem sine fine patiatur.

Quod electi seu reprobi ad loca communia deducantur in tormentis.

Cap. LXXIII.

Quod vero siue electi seu reprobi, quorum communis causa in opere fuerit, ad loca etiam communia deducantur, veritatis nobis verba satisfacerent, etiam si exempla deessent. Ipsa quippe veritas, propter electos in euāgelio dixit: In domo pr̃is mei multæ mansiones sunt. Si enim dispar in illa beatitudine æterna retributio non esset, vna potius mansio quā multæ essent. Multæ ergo māsiones sunt, in quibus & distincti bonorū ordines, propter meritorū cōsortium cōmuniter lætent̃, & tn̄ vnū denarium oēs laborātes accipiunt, q multis māsionibus distinguit̃, qa & vna est beatitudo quā illic percipiunt, & dispar retributiōis qualitas, quā per opera diuersa cōsequunt̃. Quę nimirum veritas, iudicij sui diē denuncians ait: Tunc dicam messoribus colligite zizania, & ligate ea fasciculis ad comburendum: Messores qppe angeli sunt, zizania in fasciculis ad comburendū ligant, cū pares cōparibus in tormentis similibus sociant, vt superbi cū superbis, luxuriosi cū luxuriosis, auari cū auaris, fallaces cum fallacibus, inuidi cū inuidis, infideles cum infidelibus ardeāt. Cū ergo similes in culpa, ad tormēta similia adducant̃, q eos locis pœnalibus angeli deputāt, q̄si zizaniorū fasciculos ad comburendum ligant.

Ex eod. Pet. Int. / Gre. res.

De hoc quod in domo Dei multæ mansiones sint.

Cap. LXXIIII.

In euangelio veritas dicit: In domo patris mei mansiones multæ sunt. Sed in eisdem multis mansionibus erit aliq̄ modo ipsa retributionū diuersitas concors: qa tāta vis in illa pace nos sociat, vt quod in se q̄sq; non acceperit, hoc se accepisse in alio exultet. Vnde Greg. in suis moral. dicit

&

& non æque laborantes in vinea, ęque cuncti denarium sortiuntur. Et qdem apud patrem mansiones multę sunt, & tamen eundem denarium dispares laboratores accipiunt: quia vna cunctis erit beatitudo lætitiæ, quamuis nō vna sit omnibus sublimitas vitæ.

Quod illum quem semel culpa ad pœnam pertrahit, misericordia vlterius ad veniam non reducat. Cap. LXXV.

Greg. in suis moral. dicit

Sicut consumitur nubes & pertransit, sic qui descendit ad inferos non ascendit. Nubes quippe ad altiora suspenditur, sed densata vento impellitur vt currat, calore solis dissipatur vt euanescat. Sic nimirum corda sunt hominum, quæ per acceptæ rationis ingenium ad alta emigrant: impulsa autem maligni spiritus flatu, prauis desideriorum suorum motibus huc illucq; pertrahuntur. Sed districta respectu superni iudicis quasi solis calore liquefiunt, & semel locis pœnalibus tradita, ad operationis vsum vltra non redeunt. Vir igitur sanctus elationis cursum defectumq; humani generis exprimens dicit: Sicut consumitur nubes & pertransit, sic qui descendit ad inferos non ascendit. Ac si aperte loqueretur dicēs: In altum currendo deficit, qui superbiendo ad interitum tendit. Quem si semel culpa ad pœnam pertrahit, misericordia vlterius ad veniam nō reducit.

Quod Deus dicatur zelans, dicatur iratus, dicatur pœnitens, dicatur misericors, dicatur præscius. LXXVI.

Greg. in suis moral. dicit

Deus ergo quomodo zelans est, qui in custodienda castitate nostra nullo mentis cruciatu tangitur? Quomodo irascitur, qui in vlciscendis vitijs nostris nulla perturbatione animi commouetur? Quomodo est pœnitens, qui id quod semel fecerit, se fecisse nequaquam dolet? Quomodo habet misericordiam, qui cor miserum non habet? Quomodo est præscius, dum nulla nisi quæ futura sint præsciantur? Et scimus quia Deo nihil futurum est, ante cuius oculos præterita nulla sunt, præsentia non transeunt, futura non veniunt. Quippe quia quod nobis fuit & erit, in eius ꝓspectu præsto est: & omne quod præsens est sciri potest, potius quam præsciri. Et tamen dicitur zelās, dicitur iratus, dicitur pœnitens, dicitur misericors, dicitur præscius: vt quia castitatem animæ vniuscuiusq; custodit, humano modo zelans vocetur, quamuis mentis cruciatu non tangitur, & quia culpas percutit, dicitur irasci, quamuis nulla animi turbatione moueatur, & quia ipse immutabilis, id quod voluerit mutat, pœnitere dicitur, quamuis rem mutet, consilium nō mutet. Et cū miseriæ nostræ subuenit, misericors vocatur, q̄uis miseris subuenit, & cor miserū nunq̄ facit. Et quia ea quæ nobis futura sunt videt, quæ tamen ipsi semper præsto sunt, præscius dicitur: quamuis nequaquam futurum præuideat, quod præsens videt.

Cur Deus suos electos sic permittat mori, vt non in vita illorū ostendat cuius sanctitatis sint. Cap. LXXXII.

Ex eod. Pet. int.

Quid est hoc quæso te, quod omnipotens Deus sic permittit mori, quos tamen post mortem cuius sanctitatis fuerint non compatitur celari.

Gre. res.

Cum scriptum sit: Iustus quacūq; morte præuentus fuerit, iustitia eius nō auferetur ab eo: Electi qui proculdubio ad perpetuā vitā tendūt, qd eis obest si ad modicū dure moriantur? Et est fortasse nonnunq̄ eorū culpa licet minima, q̄ in eadē debeat morte resecari. Vnde fit vt reprobi qdem potestatē contra viuentes accipiant, sed illis morientibus hoc in eis grauius vindicetur, quod cōtra bonos potestatem suæ crudelitatis acceperūt: sicut idem carnifex qui eum dem venerabilem diaconē viuentē ferire permissus est, gaudere super mortuū permissus non est. Quod sacra q̄q; testantur eloquia. Nam vir Dei contra Samariam missus, quia per inobedientiam in itinere comedit, hūc in eodem itinere leo occidit. Sed statim illic scriptum est: Quia stetit leo iuxta asinum; & nō comedit de cadauere. Ex qua re ostenditur, quod peccatum inobedientiæ in ipsa morte fuit laxatum: quia idē leo qui viuentem pręsumpsit occidere,

contingere nō pſumpſit occiſum. Qui enim occidendi auſum habuit, de occiſi cadauere comedendi licentiam non accepit: quia is qui culpabilis in vita fuit, punita inobedientia, erat iam iuſtus ex morte. Leo ergo qui prius peccatoris vitam necauit, cuſtodiuit poſtmodum cadauer iuſti.

Quod miſeris mors fiat fine morte.
Caput LXXVIII.

Greg. in ſuis moral. dicit

Fit ergo miſeris mors ſine morte, finis ſine defectu, quia & mors viuit, & finis ſemper incipit, & deficere defectus neſcit. Quia igit̄ & mors perimit & nō extinguit, dolor cruciat, ſed nullatenus pauorē fugat, flamma comburit, ſed nequaquā tenebras decutit.

Quod in inferno peccatoribus ad conſolationem ignis non luceat, ſed vt magis torqueat. Caput LXXIX.

Greg. in ſuis moral. dicit

Quamuis illic ignis & ad conſolationem non lucet, attamē vt magis torqueat, ad aliquid lucet. Nā ſeqces quosq; ſuos ſecum in tormento reprobi flamma illuſtrante viſuri ſunt, q̄rum amore deliquerunt: quatenus qui eorum vitam carnaliter contra præcepta cōditoris amauerunt, ipſorum quoq; eos interitus in augmento ſuæ damnationis affligat.

De eadem re. Caput LXXX.

Greg. in ſuis moral. dicit

Sicut ergo electis ignis ardere nouit ad ſolatiū, & tñ ardere ad ſuppliciū neſcit, ita ē diuerſo gehēnæ flamma reprobis, & nequaq̄ lucet ad cōſolationis grām, & tñ lucet ad pœnā: vt dānatorū oculis ſuppliciū, & nulla claritate candeat, & ad doloris cumulū qualiter crucie tur oñdat. Quid hic mirum, ſi gehēnæ ignē credimus habere ſuppliciū, ſimul obſcuritatis & luminis: q̄d experimento nouimus: q2 & nūc dura flāma, lucet obſcura. Tūc edax flāma cōburit, quos nūc carnalis delectatio polluit. Tūc infinite patens inferni baratrū deuorat, q̄s nūc inanis elatio exaltat. Atq; q̄ q̄libet ex vitio hic voluntatē callidi perſuaſoris expleuerūt, tunc cū ſuo duce reprobi ad tormenta perueniunt: & q̄uis angelorum atq; hominum longe ſit natura diſſimilis, vna tamē pœna implicat, quos vnus in crimine reatus ligat.

Quod humana anima ita immortalis ſit, vt & mori poſſit & non poſſit.
Caput LXXXI.

Greg. in ſuis moral. dicit

Quia ergo noſtræ immortalitatis hoc tempus non ita vt male ſit, ſed ita perit vt non ſit, quærendum eſt q̄d ſit, q̄d nō vt ita non ſit, ſed ita perire optatur vt male ſit. Humana enim anima ſeu angelicus ſpiritus ita immortalis eſt, vt mori poſſit, ita mortalis, vt mori non poſſit. Nam beate viuere, ſiue per vitium, ſeu per ſupplicium perdit: eſſentialiter autem viuere, neq; per vitium, neq; per ſupplicium amittit. A qualitate enim viuendi deficit, ſed omī modum ſubſiſtendi interitum nec moriens ſentit. Vt ergo breuiter dixerim, & immortaliter mortalis eſt, & mortaliter immortalis.

Quod corporeus ſit ignis gehennæ, & non indigeat alia materia, niſi reproborū cruciatu. Caput LXXXII.

Greg. in ſuis moral. dicit

Miro valde modo, paucis verbis expreſſus eſt ignis gehennæ. Ignis nanque corporeus, vt eſſe valeat ignis, corporeis indiget fomentis. Qui cum neceſſe eſt vt ſeruetur, per congeſta ligna proculdubio nutritur, nec valer niſi ſuccēſus eſſe, & niſi refotus ſubſiſtere. At contrà gehennæ ignis cum ſit corporeus, & in ſe miſſos reprobos corporaliter exurat, nec ſtudio humano ſuccenditur, nec lignis nutritur: ſed creatus ſemel durat inextinguibilis, & ſuccenſione non indiget, & ardore non caret. Bene ergo de hoc iniquo dicitur: Deuorabit eum ignis qui non ſuccenditur: Quia omnipotentis iuſtitiæ futurorū præſcia, ab ipſa mundi origine gehennæ ignem creauit: qui in pœna reproborum eſſe ſemel incipiet, ſed ardorem ſuum etiam ſine lignis nunquam finiet. Sciendum vero eſt, quod omnes reprobi, quia & in anima ſimul & carne peccauerunt, illic in anima & carne pariter cruciantur.

Cur anima in corpore manens, & egrediens videri non poſſit.
Caput LXXXIII.

Quid

QVid mirum Petre, si egredientẽ animam nõ vidisti, quam & manentem in corpore nõ vides? Nunquid nã modo cũ mecum loqueris, quia vide re in me nõ vales animã meam, idcirco me esse exanimem credis? Natura quippe animæ inuisibilis est, atq; ita ex corpore inuisibiliter egreditur, sicut in corpore inuisibiliter manet. Petrus: Sed vitã aiæ in corpore manẽtis, pẽsare possũ ex ipsis motibus corporis: qa nisi corpori anima adesset, eiusdem membra corporis moueri nõ possent. Vitã verò animæ post carnem, in quibus motibus quibusve operibus sit, non video vt ex rebus visibilibus esse colligam, quod videre non possum.

Vt nullus dubitare debeat, ea esse inuisibilia, quæ Deo inuisibili subministrant. Cap. LXXXIIII.

Ex dialo go Gre. SIcut vis animæ viuificat & mouet corpus, sic vis diuina implet q̃ creauit omnia. Et alia inspirando viuificat, alijs verò tribuit vt viuant, alijs hoc solummodo præstat vt sint. Quia verum esse nõ dubitas, creantẽ, & regentẽ, implentem, & circũplectentem, transcendentẽ, & sustinentem, incircunscriptũ, atq; inuisibilẽ Deũ: ita dubitare nõ debes, hunc inuisibilia obsequia habere. Debent quippe ea quæ ministrant ad eius similitudinẽ tendere cui ministrãt, vt quæ inuisibili seruiunt, esse inuisibilia nõ dubitentur. Hæc aũt quæ esse credimus, nisi sanctos angelos, & spiritus iustorum? Sicut ergo motũ consideras corporis, vitam animæ in corpore manentis perpendis animo: ita vitam animæ exeuntis à corpore ppẽdere debes à summo: quia potest inuisibiliter viuere, quam oportet in obsequio inuisibilis manere. Petrus. Recte totum dicitur: sed mens refugit credere, quod corporeis oculis non valet videre.

Quod nulla visibilia videri vel cognosci possunt nisi per inuisibilia. Cap. LXXXV.

Ex dialo go Gre. CVm Paulus dicat: est enim fides sperandarũ substantia rerũ, argumentum nõ apparentium: hoc veraciter dicitur credi, quod non valet videri. Nam credi iam non potest, quod videri potest. Vt tamen te breuiter reducam ad te: nulla visibilia nisi per inuisibilia videntur. Ecce ẽm cuncta corporea oculus tui corporis aspicit, nec tamen ipse corporeus oculus aliquid videret corporeum, nisi hunc res incorporea ad videndum acueret. Nam tolle mentem quæ nõ videtur, & in cassum patet oculus qui videbat. Subtrahe animam corpori, remanent proculdubio oculi in corpore aperti. Si igitur p se videbant, cur discedente anima nil vidẽt? Hinc ergo intellige: quia ipsa quoq; visibilia, nõ nisi per inuisibilia videntur. Ponamus quoq; ante oculos mẽtis, domum ædificare, immensas moles leuare, pendere magnas in machinis columnas: quis quæso te hoc opus operatur? Corpus visibile quod illas moles manibus trahit: an inuisibilis anima quæ viuificat corpus? Tolle ẽm quod nõ videtur in corpore: & mox immobilia remanent cuncta q̃ moueri videbãtur visibilia corpora metallorum. Qua in re pensandum est, quia in hoc quoq; mundo visibili, nihil nisi per creaturã inuisibilem disponi potest. Nam sicut omnipotens Deus aspirando vel implendo ea quæ rationẽ subsistunt, & viuificat, & mouet inuisibilia: ita ipsa quoq; inuisibilia, implendo mouent atq; sensim viuificant carnalia corpora q̃ vidẽtur. Petrus. Istis fateor allegationibus libẽter victus, prope nulla iam esse hæc visibilia cõpellor existimare, qui prius in me infirmantium personas suscipiẽs, de inuisibilibus dubitabam. Itaq; placẽt cuncta quę dicis: sed tamen sicut vitam animæ in corpore manentis ex motu corporis agnosco: ita vitam animę post corpus, apertis quibusdam rebus attestantibus, agnoscere cupio.

Quod incorporeus spiritus, in inferno à corporeo igne affligatur. Cap. LXXXVI.

SI viuẽtis hominis incorporeus spiritus tenet̃ in corpore, cur non post mortẽ cũ incorporeus sit spũs, etiã corporeo igne teneatur? Petrus. In viuente Ex dialo go Gre.

essentia mentis eius oculis adesset, quatenus ei ad æternitatis visionem nulla imago creata tēporaliter interesset. Et viderunt ergo patres testamēti veteris dn̄m, & tamen iuxta Ioannis vocē: Deum nemo vidit vnq̄, & iuxta beati Iob sententiam, sapientia quæ Deus est, abscondita est ab oculis omniū viuentiū: quia in hac mortali carne cōsistentibus & videri potuit per quasdam circunscriptas imagines, & videri non potest per incircunscriptū lumen æternitatis. Sin verò à qnibusdam nō potest in hac adhuc mortali carne consistētibus, sed tamē inæstimabili virtute crescētibus q̄dam contemplationis acumine æterna Dei claritas videri potest.

De duplici pœna damnatorum. Ca. XCI.

Ex dictis Isidori. Duplex dānatorū pœna est in gehenna. Quorum & mentem vrit tristitia & corpus flāma, iuxta vicissitudinem, vt quod mente tractauerunt q̄d perficerent corpore, simul & animo puniantur & corpore. Ignem gehennę ad aliquid lumen habere, ad aliquid non habere: Hoc est, habere lumen ad damnationē vt videāt impij vnde doleāt, & nō habere ad consolationē ne videāt vnde gaudeāt. Apta sit cōparatio camino trium puerorum ad exemplū ignis gehēnæ. Nam sicut ille ignis non arsit ad trium puerorum suppliciū, & arsit ad cōburenda ligamina vinculorū, ita ignis gehennæ & lucebit miseris ad augmentum pœnarū, vt videant vnde doleāt, & & non lucebit ad consolationem ne videant vnde gaudeant. Inter huius vitæ & futuræ infelicitatis miseriā, multa discretio est. Illic enim & miseria est propter cruciationē dolorum, & tenebræ propter lucis auersiōem. Quorū vnum in hac vita, id est, miseria est, aliud non est. In inferno autem vtrunque.

De pœnis impiorum. Cap. XCII.

Ex dict. eiusdem. Sicut fasciculi lignorū ad cōbustionē similibus colligantur, ita in iudicij die similis culpę reos suis similibus iūgere, vt ex æquo pœna cōstringat quasi in fasciculum q̄s actio similes fecit in malū. Sicut vnusquisq; sanctus in futuro iudicio pro quātitate virtutū glorificabit, ita & vnusq̄sq; impius pro quātitate facinorū condēnabit: Nec deerit in supplicio futurus dānationis ordo: Sed iuxta q̄litatem criminū, discretio erit pœnarū propheta firmāte: De charorū q̄q; suorū supplicijs, addit etiā pęna defunctis: Sicut apud inferos diuiti sermo p̄dicat Euāgelicus: sic pro augēdo Iudæ supplicio, dicit etiā Psal. Cōmoti moueanč filij eius & mendicent. Impij ex hoc durius in iudicio puniēdi sunt mētis dolore, ex q̄ visuri sunt iustos gloriæ beatitudinē meruisse. Cunctis videntibus est p̄cipitādus diabolus q̄n sub aspectu omium bonorū angelorū, hoim, cū eis q de patre eius crār, igne æterno mittēdus est, dū sublatus fuerit diabolus vt damnet: multi electi q in corpore sunt inueniendi, dño ad iudicium veniēte, metu cōcutiendi sunt, videntes tali sententia impium esse punitū, q̄ terrore purgādi sunt: qa si qd eis ex corpore adhuc peccati remanserit, metu ipso q̄d diabolum damnari cōspiciunt purgabunt. Hinc est q̄d ait Iob: Cum sublatus fuerit, timebunt angeli & exterriti purgabunt. Multos posse perire ex eis in die iudicij, q nunc electi esse videntur & sancti. Docente propheta: Vocauit dn̄s iudiciū ad ignē, & deuorabit abyssum multā, & comedet partem domus. Pars q̄ppe domus deuorabit, quia illos etiā infernus absorbebit, qui nunc se in p̄ceptis cœlestibus gloriantur. De q̄bus & dn̄s dicit: Multi dicent mihi in illa die: Dn̄e dn̄e, nonne in nomine tuo prophetauimus? In nomine tuo dæmonia eiecimus? virtutes multas fecimus? Tunc confitebor illis, quia nunq̄ noui vos: Discedite à me qui operamini iniquitatē, nescio q estis.

De Antichristo. Cap. XCIII.

Omnis q secundū professionis suę normā aut nō viuit, aut aliter docet, Antichristus est. Ex dictis eiusdem. Plerique autem sunt qui Antichristi tempora non visuri sunt, & tamen in membris Antichristi inueniendi sunt. Antequam veniat Antichristus, multa eius membra præcesse runt, & prauæ actiōis merito caput proprium præuenerunt, secundum Apostoli sententiam, qui iā iniquitatis mysterium

ſterium operari illum affirmat, etiã ante͂q̃ reueletur. Magnitudo ſignorũ faciet ſub Antichriſto vt electi ſi fieri poteſt in errorem mittanť. Sed ſi electi: quomodo ſunt in errorem mittẽdi? Ergo ibunt in errorem titubationis ad modicum pro multitudine prodigiorũ: non tamen deijciendi ſunt, ab ſtabilitate ſua terrorum impulſu atq; ſignorũ. Vnde & ideo ponitur ſi fieri poteſt, quia electi perire non poſſunt, ſed cito reſipiſcẽtes cordis errorẽ religione coercebunt: ſcientes prædictum à domino eſſe, vt dum hoc fecerint aduerſarij, non cõturbẽtur ſancti. Iam mira facturus eſt prodigia & ſigna dum venerit Antichriſtus: vt etiam electis quoddam cordis gignatur ſcrupulum, quod tam cito exuperet in illis ratio, pro qua ſcient in deceptione reproborum & electorũ probatiõe eadẽ fieri ſigna in quo tempore per patientiã glorioſi erunt ſancti, non per miracula, ſicut ſancti martyres fuerunt priores: illi enim & perſecutores ſuſtinuerunt, & faciẽtes prodigia. Proinde & durius bellum ſuſtinebunt, quia non ſolum contra perſequentes ſed etiam contra miraculis coruſcantes dimicaturi ſunt. Grauius ſub Antichriſti tẽporibus contra Eccleſiam deſeuiet ſynagoga, quã in ipſo aduentu ſaluatoris Chriſtianos eſſet perſecuta. Dũ in martyres diabolus ſã exercuerit magnã crudelitatẽ etiam ligatus: crudelior tamen erit ſub Antichriſti temporibus quãdo etiam erit ſoluendus. Nam ſi tanta ligatus facere potuit, quanta ſolutus faciet? Quanto propinquius finem mundi diabolus videt, tanto crudelius perſequutiones exercet: Vt quia ſe continuo dãnandum conſpicit, ſocios ſibi multiplicet cum quibus gehennę ignibus addicatur. Quanto breue tempus videt diabolus ſibi reſtare vt damnetur, tanto in magna perſecutionis ira mouetur diuina iuſtitia permittente, vt glorificẽtur iuſti, ſordidentur iniqui: & vt diabolo durior creſcat damnationis ſententia.

Quod ante diem iudicij etiam electi caſuri ſint in aduentu Antichriſti. Cap. XCIIII.

In diebus eius ſtupebunt nouiſſimi, & primos inuadet horror. Tãta enim tunc cõtra iuſtos iniquitate effrenabit, vt etiam electorum corda nõ paruo pauore feriantur. Vnde ſcriptum eſt: Ita vt in errorẽ inducãtur ſi fieri poteſt etiam electi. Quod videlicet dicitur, non quia electi caſuri ſint, ſed magnis terroribus trepidaturi. Tunc verò contra eum certamen iuſticiæ & nouiſſimi electi habere narrantur & primi: quia ſcilicet & hi qui in fine mundi electi repe riuntur, in morte proſternendi ſunt, vt illi etiam quiã prioribus mundi partibus proceſſerunt, Enoch ſcilicet & Helias ad medium reuocantur, & crudelitatis eius ſeuitiam in ſua adhuc mortali carne paſſuri ſunt. Huius vires in tanta poteſtate laxatas nouiſſimi obſtupeſcunt, & primi metuũt: quia licet iuxta hoc quod ſpiritu ſuperbiæ ſubleuatur, omnem temporalem eius poteſtatem deſpiciant, iuxta hoc tamen quod ipſi adhuc in carne mortali ſunt, in qua cruciari temporaliter poſſunt, ipſa quæ fortiter tolerant ſupplicia exhorreſcunt, ita vt in eis vno eodemq; tẽpore & conſtantia ex virtute ſit, & pauor ex carne. Quia & ſi electi ſunt vt tormentis vinci nequeant, per hoc tamen quod homines ſunt, & ipſa metuunt tormenta qui vincunt. Greg. in ſuis moralibus.

De Antichriſto. Cap. XCV.

Videt enim quod in fine mũdi Satan hominem ingrediens quem ſacra ſcriptura Antichriſtum appellat, tanta elatione extollitur, tanta virtute principatus, tãtis ſignis & prodigijs in ſanctitatis oſtẽſione ſe eleuat, vt argui ab hominibus eius facta non valeant: quia cum poteſtate terroris, adiungunt etiam ſigna oſtenſæ ſanctitatis. Et ait: Quis arguit coram eo viam eius? Quis videlicet hominum illum increpare audeat, cuius viſum ferre pertimeſcit? Sed tamen eius viam non ſolum Helias & Enoch qui in eius exprobratione ad medium perducuntur, ſed etiam omnes electi arguunt, dum cõtemnunt, dum virtute mentis, eius malitiæ reſiſtunt. Ibidem.

Item

Item de Antichristo. Cap. XCVI.

Greg. in suis moral. dicit

HOcioco homo humana sapiens dicitur, sed cum plus sint omnes quam innumerabiles, quærendũ nobis est, cur ante se innumerabiles, & post se omnes trahere dicatur: nisi quod antiquus hostis reprobũ tunc hominẽ ingressus, cunctos quos carnales inuenerit, sub suæ iugum ditionis rapit, qui & nunc priusq̃ appareat, innumerabiles quidem, nõ tamen oẽs carnales trahit: Quia quotidie carnali opere ad vitam multi reuocantur, atq; ad statũ iustitiæ, alij p̃ breuẽ, alij verò per longã pœnitẽtiam redeunt: & nunc innumerabiles rapit, cũ falsitatis suæ stupẽda hominibus signa nõ exhibet: cum verò coram carnaliũ oculis mirãda eis prodigia fecerit post se tũc non innumerabiles sed oẽs trahit: qa qui bonis p̃sentibus delectãtur, potestati illius se absq; retractio ne subijciunt. Sed, sicut p̃fati sumus, qa plus est oẽm hominẽ quã innumerabiles trahere, cur prius dicitur qa oẽm trahit: & post in augmẽto innumerabiles subijciuntur? Ratio nãq; expetit, vt prius q̃d minus est, & post in augmẽto q̃d maius est diceretur. Sed sciendũ, qa in hoc loco plus fuit innumerabiles dixisse quam omnes. Post se em̃ oẽm hominem trahit: quia in tribus annis & dimidio, omnes quos in studijs vitæ carnalis inuenerit, iugo suæ damnationis astringit. Ante se verò innumerabiles traxit: quia p̃ v. milia & adhuc amplius annorũ curricula quamuis carnales omnes trahere minime potuit, multo tamen plures sunt in tam longo tempore hi, quos ante se innumerabiles rapit, quam oẽs quos in tam breui tẽpore rapiendos inuenerit. Bene ergo dicitur, post se oẽm hominem trahit, & ante se innumerabiles: quia & tũc minus tollet cum omnes tulerit: & nunc amplius diripit, cum corda omniũ nõ inuadit.

Quod in nouissimis omnes israelitæ p̃ prædicationem Heliæ conuerti debeant.

Cap. XCVII.

Greg. in suis moral. dicit

SEd extremo Israelitæ omnes ad fidem cognita Heliæ prædicatione concurrunt, atq; ad eius protectionem quem fugerant redeunt: & tunc illud eximium multiplici aggregatione populorum conuiuium celebratur.

De hoc cur in hac vita sępius bonis male sit, & malis bene. Cap. XCVIII.

Greg. in suis moral. dicit

CVm valde occulta sint diuina iudicia, cur in hac vita nõnunq̃ bonis male sit, malis bene: tunc occultiora sunt, cũ & bonis hic bene est, & malis male. Nam cum bonis male est, malis bene, hoc fortasse deprehenditur, quia & boni si qua deliquerunt, hic recipiunt: vt ab æterna plenius damnatione liberentur. Et mali bona quæ pro hac vita faciunt, hic inueniunt, vt ad sola in posterum tormenta pertrahãtur. Vnde & ardenti in inferno diuiti dicitur: Memento fili, quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala. At cum bonis hic bene est, & malis male: incertum valde sit, vtrum boni idcirco bona accipiãt, vt prouocati ad aliqd melius crescant, an iusto latentiq; iudicio hic suorum operum remunerationem percipiant, vt à præmijs vitæ sequentis inanescant: & vtrum malos idcirco aduersa feriant, vt ab æternis supplicijs corrigendo defendant, an hic eorum pœna incipiat, vt quandoq; complenda, eos ad vltima gehennæ tormenta perducat.

Quod etiam omnes infideles resurgere debeant ad tormenta non ad iudiciũ. Cap. XCIX.

Greg. in suis moral. dicit

REsurgũt vero etiam omnes infideles, sed ad tormentũ, non ad iudicium. Non enim eorum tũc causa discutitur, qui ad conspectum districti iudicis, iam cum damnatione suæ infidelitatis accedunt. Professionẽ verò fidei retinentes, sed professiõis opera nõ habẽtes, redarguũtur vt pereãt. Qui verò nec fidei sacramẽta tenuerũt, increpationẽ iudicis in extrema examinatiõe nõ audiũt: qa p̃iudicant infidelitatis suę tenebris, eius quẽ despexerãt inuectione redargui nõ merẽtur. Illi saltẽ verba iudicis audiant, q eius fidei verba tenuerũt: isti in damnatiõe sua æterni iudicis nec verba pcipiũt, qa eius reuerentiam nec verbo tenus seruare maluerũt. Illi legali-

legaliter pereunt, quia sub lege positi peccauerũt: istis inperditione sua de lege nihil dicitur, quia nihil legis habere conati sunt.

Quod omnes homines resurgere debeant. Cap. C.

August. dicit. OMnis hominũ erit resurrectio. Si omnis ergo omnes moriuntur, vt mors in Adã data, omnibus eius filijs dominetur: & maneat illud priuilegium in dño, quod de eo specialiter dicitur, non dabis sanctum tuũ videre corruptionem. Hanc rationẽ maxima patrũ turba tradẽte suscepimus. Verum quia sunt & alij æque catholici & eruditi viri, qui credũt anima in corpore manente, immutandos ad corruptionem & immortalitatem eos qui in aduentu dñi viui inueniẽdi sunt, & hoc eis reputari pro resurrectione ex mortuis, quod mortalitatem immutatione deponant nõ morte, quolibet quis acquiescat modo nõ hæreticus, nisi incõuentione hæreticus fiat. Sufficit ẽm in ecclesiæ lege, carnis resurrectionẽ credere fieri de morte.

De eadem re. Cap. CI.

Ite Aug. QVod autem dicimus in symbolo, in aduentu dñi viuos & mortuos iudicandos, nõ iustos tantum ac peccatores iudicari sicut Diodorus significari putat: sed viuos eos qui in carne inueniendi sunt dicit. Quia ad hoc morituri credũtur, vel immutandi, sicut alij volunt: vt suscitati continuo vel reformati à mortuis iudicentur.

Quod angeli apostatæ & impij homines post tormenta quasi supplicijs expurgati, non iustorum societati donentur. Cap. CII.

Ite Aug. POst resurrectionem & iudicium, non credamus resurrectionẽ futuram, quam origenes delirat, vt dæmones vel impij homines, post tormenta quasi supplicijs expurgati, vel illi in angelicam qua creati sunt redeant dignitatem, vel iniusti iustorũ societate donentur, eo quod hoc diuinæ conueniat pietati, ne quid ex rationabilibus pereat creaturis, sed quolibet modo saluentur. Sed nos credamus ipsi iudici omniũ, & retributori iusto qui dixit: Ibũt impij in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternã: vt percipiant fructum operum suorum. Et iterum: Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius.

Quod resurrectio fieri debeat in ætate perfectæ iuuentutis quæ profectu non indigeat. Cap. CIII.

INchoatio pacis sanctorũ est in hac vita non perfectio. Tunc autem erit plenitudo pacis, dum ad Dei contemplationem absorta carnis infirmitate cõualuerint. Resurrectio mortuorum, vt apostolus ait, in virũ perfectũ in mensuram ætatis plenitudinis Christi futura est: In ætate scilicet iuuentutis q̃ profectu non indiget, & absq; inclinatiõe defectus in perfectione ex utraq; parte & plena est & robusta. Quamuis nũc filiorum Dei nomine homines fideles vocentur: tamen ex eo quod hanc seruitutem corruptionis patiũtur, adhuc iugo seruitutis addicti sunt: accepturi plenam filiorum Dei libertatem, dum corruptibile hoc induerit incorruptionem. Nunc Deus per speculum agnoscitur: in futuro autem quisq; electus facie ad faciem præsentabitur, vt ipsam speciem contempletur, quam nũc p̄ speculum videre conatur. In hac vita electorum numerũ ad dexterã pertinentium, & reproborũ qui ad sinistrã ituri sunt, ecclesiam Dei complectitur: in fine autem seculi zizaniam à frumento disiungi. Ex dictis Isidori.

Quod districtus iudex ad iudicium veniens peccatorem videat vt feriat non vt saluet. Cap. CIIII.

Greg. in suis moral. dicit. IN iudicium quidẽ dominus veniẽs peccatorem videt vt feriat: sed non videt vt ad largiendam salutis gratiam recognoscat. Culpas examinat: & vitã pereuntium ignorat.

Quod Deus ad iudicium veniat ad feriendum videns, & ad saluandum non videns. Cap. CV.

Greg. in suis moral. dicit. DIstrictus iudex ad iudicium veniet, & ad saluandum nõ vidẽs, ad feriendum videns: quia quem in p̄senti vita dispensationis suæ miseratione non respicit, respiciendo postmodũ per iusticiam extinguit. Nunc ẽm peccator

cator qsq; dū nō metuit & viuit, & blasphemat & proficit: qa s. misericors creator quē expectādo vult corrigere, aspiciēdo nō vult punire: Sicut scriptū est: Dissimulās pctā hoim propter pœnitētiā. Sed tūc peccator cū respicit nō subsistit: qa cū districtus iudex merita subtiliter ingrit, res ad tormenta nō sufficit. Quāuis hoc etiā iustorū voci cōgruit: qrū mēs semp solicita vēturo examini intēdit. Omē em̄ q̄d agunt metuūt, dū caute cōsiderant, añ quantū iudicē stabunt. Intuenē potentiā illius magnitudinis, & pēsant q̄to reatu cōstricti sunt propriæ infirmitatis. Enumerāt mala proprij opis, & cōtra hæc exaggerāt bona grāe cōditoris. Cōsiderāt praua quā districte iudicet, bona opa quā subtiliter pēset: & pituros se absq; ambiguitate pēsciunt, si remota pietate iudicētur. Quia hoc ipm̄ q̄q; q̄d iuste videmur viuere, culpa est, si vitā nostrā cū iudicat, hanc apud se diuina mia non excusat.

Quod in die iudicij, duo ordines in quatuor diuidantur. Caput CVI.

Ex dictis Isidori.

QVæ sunt differentiæ vel ordines hoīm in iudicio, hoc est, electorū & reproborū. Qui tñ diuidunē in q̄tuor. Perfectorū ordo vnus est q cū Deo iudicat, & alius q iudicaē. Vtriq; tñ cū Chr̄o regnabūt. Similiter ordo reproborū pariter in duo: dū hi q intra ecclesiā sunt mali, iudicādi sunt & dānandi. Qui vero extra ecclesiā inueniēdi sunt, nō sunt iudicādi, sed tm̄ damnandi. Primus igiē eorū ordo q iudicātur & pereunt, opponiē illi ordini bonorū de quo sunt q iudicātur & regnāt. Secundus ordo eorū q nō iudicātur & pereūt, opponitur illi ordini pfectorū q sunt hi qui nō iudicanē & regnāt. Tertius ordo eorū q iudicātur & regnāt illi ordini contrarius est de q̄ sunt q iudicātur & pereunt. Quartus ordo eorū q nō iudicanē & regnāt: opponitur illi contrario ordini q illi sunt q nō iudicātur & pereunt. Gemina punitur sententia impius: dū aut hic pro suis meritis mentis cæcitate pcutiē ne veritatē videat, aut dū in fine dānabiē vt debitas pœnas exoluat.

Quod liber vitæ sit ipsa visio aduenientis iudicis, quia quicquid quis fecerat, ipso viso statim intelliget. Cap. CVII.

Greg. in suis moral. dicit

LIbri apti sunt. & alius liber aptus est q est vitæ: & iudicati sunt mortui ex his q̄ scripta erāt in libris. Liber nāq; vitæ est ipsa visio aduenientis iudicis. In q̄ q̄si scriptū est omē mandatū: qa qsqs eū viderit, mox teste cōsciētia qcqd nō fecit intelligit. Libri etiā apti referūtur: qa iustorū tunc vita cōspicitur, in qbus mādata cœlestia ope impressa cernūtur. Et iudicati sunt mortui ex his q̄ scripta erāt in libris: qa in oñsa vita iustorū, q̄si in expansione librorū, legunt bonū q̄d agere ipsi noluerunt: atq; eorū q fecerāt cōparatione dānantur. Ne ergo vnusquisq; tunc vidēs eos, q̄d nō fecit defleat, nunc in eis quod imitetur attendat, quod quidā facere non cessant.

De gloria sanctorum post iudicium. Cap. CVIII.

Ex dictis Isidori.

NOn faciet in futurū cor miserum iustorū cōpassione dānatorū condolēdi affectio, vbi tm̄ erit sanctorum de Dei contēplatiōe gaudiū, vt tristitiæ nullus tribuaē introitus. Sicut cōparatus color candidus nigro colori fit pulchrior: ita & sanctorū reges comparata dānationi malorū gloriosior erit. Sicut iustitia iniustitiæ, sic virtus vitio. Crescit ergo sanctorū gloria: dū debita damnātur impij pœna. Post resurrectiōem sanctis in carne promissa est cęlorū ascēsio, dicente ad patrē Chr̄o: Volo vt vbi sum ego, & ipsi sint mecū. Si em̄ mēbra capitis sumus, & vnus in se & in nobis est Christus, Vtiq; vbi ipse ascendit, & nos ascensuri sumus.

Quod finito iudicio incipiat esse seculū nouū, & terra noua. Cap. CIX.

Ex dictis eiusdem.

VT ait B. Augustinus, pacto finitoq; iudicio, tūc esse desinet hoc cœlū & terra: qn̄ incipiet esse cœlū nouum, & terra noua. Mutatiōe nanq; rerū, nō omnimō interitu trāsibit hic mūdus. Vnde & Apostolus dicit: Preterit enim figura huius mundi. Figura ergo præterit, non natura.

Cōtra eos q dicūt si post factū iudicium erit cōflagratio mūdi, vbi tunc esse potuerint sancti, qui non contingantur flamma incendij. Caput X.

Rr Hanc

Ex dict. eiusdē. HAnc quæstionem beatus Augustinus dissoluit, Quærat, ait, forsitan aliquis, si post factum iudicium iste mundus ardebit, antequā pro illo cœlum nouum & terra noua reponatur, eo ipso tempore conflagrationis eius, vbi erunt sancti, cum eos habentes corpora in aliquo corporali loco esse necesse sit. Possumus respondere futuros esse eos in superioribus partibus, quo ita non ascendat flamma illius incēdij, quemadmodum nec vnda diluuij. Talia quippe illis erūt corpora, vt illic sint vbi esse voluerint. Sed nec ignem conflagrationis illius pertimescent immortales, atq; incorruptibiles facti, sicut virorum triū corruptibilia corpora atq; mortalia in camino ardenti illæsa viuere potuerunt.

FINIS LIBRI XX.

IN Dei nomine, ego Aribo Moguntinæ sedis Archiepiscopus, quamuis indignus, cum cæteris confratribus nostris, & coepiscopis, Burchardo VVormaciēsi, VVerenhario Argentino, Brunone Augustensi, Eberhardo Babenbergensi, Megingardo VVirceburgēsi, synodū in salegunstat condiximus. Anno dñicæ incarnat. M. XXIII. Indict. V. II. Idus August. Anno autem domini Henrici secundi, regnātis XXI. Imperij vero VI. quatenus cū communi confratrū pdictorum consilio, atq; consultu, multimoda diuinorum officiorum atq; synodalium legum componeretur dissensio, & disparilitas nostrarum singularium consuetudinum, honesta cōsensiōe redigeretur in vnum. Ideoq; propter illas lamentabiles dissensiones, communi decreto cōcilij, hæc capitula sancita sunt.

De abstinentia carnis & sanguinis in subscriptis temporibus. Cap. I.

In concilio in salegūstat habito. VT xiiij. dies oēs Christiani ante festiuitatē S. Ioannis Baptistę in abstinētia sint carnis & sanguinis, nisi infirmitate ipediente, aut alicuius festi sollennitate q̄ in illo episcopio celebris habeť intercedēte. Et ante Nati. dñi similiter. Et in vigilia Epiphaniæ. Et in oīm vigilijs apostolorū. Et in vigilia assumptiōis sanctæ Mariæ, Et in vigilia sancti Laurentij, necnon etiā in vigilia oīm sanctorū, adijciētes pdictis vigilijs vnā horam refectionis, excepta infirmitate, & nisi aliquis sit, qui proprio voto maiori abstinentia vti velit.

De custodiendo ieiunio IIII. temporum. Cap. II.

DE incerto aūt ieiunio IIII. temporum hāc certitudinē statuimus, vt si Cal. Mar. in iiij. feria, siue antea cuenerint, eadē hebdomada ieiunium celebretur. Si aūt Kalen. Mar. in v. feriam aut vi. aut Sabbatū distenduntur, in sequētē hebdomadā ieiuniū differatur. Simili q̧q; modo si Kal. Iunij in iiij. feriam, aut antea euenerint, in subsequētē hebdomada ieiunium celebretur. Et si in v. feriā aut vi. aut sabbatū contigerit, ieiuniū in iij. hebdomadā reseruet, & hoc sciendū est, q̄d si qn̄ ieiuniū mensis Iunij in vigilia pentecostes secundū pdictā regulā euenerit, nō ibi celebrandū erit, sed in ipsa hebdomada sollenni pētecostes, & tunc propter sollennitatem spūs sancti, diacones dalmaticis induātur, & Alle. cantetur, & flectamus genua nō dicatur. Eodem modo de septēbris ieiunio cōstitutū est, vt si Kal. Sep. in iiij. feria cuenerit, aut antea, ieiunium in iij. hebdomada celebretur, & si in v. aut vi. aut sabbato cōtigerit, in iiij. hebdomada ieiunādū erit. In decemb. illud obseruandū erit, vt proximo sabbato ante vigiliā natalis dñi celebreť ieiuniū, qa si vigilia in sabbato eucnerit simul vigilia & ieiunium celebrare nō conuenit. Ex eod. concilio

Quibus tēporibus legitima conubia prohibenda sint. Cap. III.

DE legitimis aūt coniugijs ita visum est, q̄d nullus Christianus vxorē ducere debeat ab aduētu dñi, vsq; in octauas Epiphaniæ, & à lxx. vsq; in octauas Paschę, nec in supra notatis 14. diebus añ festiuitatē S. Ioan. Baptistæ, neq; in prædictis ieiuniorum diebus sed ue in omnium sollennium dierum pręcedentibus noctibus. Ex eodē concilio

Vt presbyter qui post gallicantū bibat, nisi necessitas cogat, sequenti die Missam celebrare non audeat. Cap. IIII.

Ex eodē DEcretum est etiā in eodē concilio, vt presbyteraliqs q̄ post gallicātū æstiuis noctibus bibēs, pximo die Missam

missam non celebret, hyemantibus similiter, nisi necessitas cogat.

Vt Presbyter non amplius quam tres Missas in die celebret. Cap. V.

Ide exto. ITem decretū est, vt vnusquisq; Presbyter in die non amplius quam III. Missas celebrare præsumat.

Vt nemo corporale ad extinguendum incendium in ignem proijciat. Ca. VI.

Ex codē CONquestum est etiam in sancto concilio de quibusdā stultissimis presbyteris, vt qñ incendiū videāt, corporale dominico corpore cōsecratum, ad extinguendū incendium temeraria p̃sumptione in ignem proijciār. Ideoq; decretum est sub anathematis interdictione, ne vlterius fiat.

De hoc si duo inculpati fuerint in adulterio, & vnus negat, alter profitetur, quid inde faciendum fit. Cap. VII.

Ex cod. INterrogatū est, si duo in adulterio inculpati fierēt, & vnus p̃fiteretur, & alter negaret, qd inde agendū esset. Decretum est etiā à sancto concilio, vt ille qui negauerit, probabili iudicio se expurget, & qui professus fuerit, digne poenitentiam agat.

Vt nemo gladium in ecclesiam portet. Cap. VIII.

Ex cod. DEcretum est etiā in codē cōcilio, vt nemo gladiū in ecclesiam portet, regali tantum excepto.

Ne mala colloquia in ecclesia, aut in atrio ecclesiæ fiant. Cap. IX.

Ex codē STatuit etiam sancta synodus, vt mala consuetudo quæ apud omnes pene iam inoleuit, omnino prohibeatur, hoc est, quod colloquia sua in atrio alicuius ecclesiæ constituunt habenda, & tunc ea in ipsa maxima exercēt ecclesia, vbi orationes & diuina tantum fieri æquum est officia.

De Euangelio, In principio erat verbū, & missis peculiaribus ne fiant non suis temporibus. Cap. X.

Ex codē QVidam etiam laicorum, & maxime matronæ habent in cōsuetudine, vt per singulos dies audiāt euāgelium: In principio erat verbum, & missas peculiares, hoc est, de sancta trinitate aut de sancto Michaele, & ideo sancitum est in eodem cōcilio, vt hoc vlterius non fiat, nisi suo tempore, & nisi aliquis fidelium audire velit pro reuerentia sanctæ trinitatis, non pro aliqua diuinationei & si voluerint vt sibi missæ cantentur, de eodem die audiant missas, vel pro salute viuorum, aut pro defunctis.

De computatione consanguinitatis. Cap. XI.

QVidam etiā generationem consanguinitatis ita volunt numerare, vt frater & Soror sint primi. Hoc autem stauit sancta synodus sicut etiam ab antiquis patribus decretum est, vt ita nō eēt, sed vt nepos & neptis, id est, filius fratris, ac filia Sororis primi habeantur. Ex codē concilio

Aedificia laicorum in atrio ecclesiæ nō ponantur. Cap. XII.

STatutum est etiam vt ędificia laicorum, quę ecclesijs adiuncta sunt, auferantur, & nulla in atrio ecclesiæ ponantur nisi tantum presbyterorum. Ex cod.

Vt nullus laicus presbytero ecclesiā suā cōmendet sine licentia episcopi sui. Cap. XIII.

ITem decretum est, vt nullus laicorū alicui presbytero suam cōmēdet ecclesiam, præter cōsensum episcopi, sed eum prius mittat suo episcopo vel eius vicario, vt probetur si scientia, ætate, & moribus talis sit, vt sibi populus Deo cōmendetur. Ex cod.

Si duo de adulterio accusati fuerint, qd inde faciendum fit. Cap. XIIII.

STatuit q̃que sancta synodus, si duo de adulterio accusati fuerint, & ambo negauerint, & orant sibi concedi, vt alterum illorum vtroq; diuino purget iudicio, si vnum in hoc deciderit, vt ambo rei habeantur. Ex codē

Vt bannitum ieiunium ab omnibus diligentissime obseruetur. Cap. XV.

DEcretum est etiā, vt oēs bannitū ieiunium, in quocunq; episcopio celebratur, diligētissime obseruent, & si quis illarum viij. interdictarum rerū aliquam redimere voluerit, vnum pauperem prout sua facultas erit, eadē die reficiat. Ex cod.

De illis q Romā ituri sunt. Ca. XVI.

Miserere mei Deus secundū magnam.
Deus in nomine tuo saluū me fac.
Miserere mei Deus, miserere mei.
Deus misereatur nostri. Et pater noster, cum precibus
Sacerdotes tui induantur iustitia.
Memento congregationis tuæ.
Saluos fac nos dñe Deus noster.
Vt confiteamur nomini sancto tuo.
Adiutorium nostrū in nomine dñi.
Dñe exaudi orationem meam. Dominus vobiscum. Oremus.

OMnipotens semp̃ne Deus, cuius spiritu totum corpus ecclesię sanctificat̃ & regit̃, exaudi nos pro vniuersis ordinibus supplicātes, vt gratiæ tuæ numere, ab om̄ibus tibi gradibus fideliter seruiatur. Per dominum.

Deinde dicat.

DEus om̄ium fidelium pastor & rector famulum tuum, quem pastorem ecclesiæ tuæ præesse voluisti, propicius respice, da ei quæsumus verbo & exemplo quibus pręsit proficere, vt ad vitam vna cum grege sibi credito perueniat sempiternam. Per dñm.

His expletis septem Psalmos pœnitentiæ decantent. Cum Kyrieleeson. Et pater noster cum precibus istis.
Ego dixi dñe miserere mei.
Conuertere domine vsq; quo.
Fiat misericordia tua dñe super nos.
Domine exaudi orationem meam.
Dñs vobiscum. Oremus.

DIes nostros quæsumus domine placatus intēde, pariterq; nos & à peccatis absolue propitius, & à cunctis eripe benignus aduersis. Per do.

Post hæc vero egrediantur omnes exceptis presbyteris, & cæteris idoneis clericis, factoq; silentio, pontifex vel eius vicarius dicat hanc orationem.
Dominus vobiscum. Oremus.

ADesto nobis quęsumus domine sancte spiritus, peccati quidē immanitate detentis, sed in nomine tuo specialiter aggregatis, veni ad nos, & dignare illabi cordibus nostris, doce nos quid agamus, quo gradiamur ostende, quid efficiamus operare, esto salus & suggestor, & effector iudiciorum nostrorum, qui solus cum Deo patre & eius filio nomē possides gloriosum: nō nos patiaris perturbatores iustitię esse, q̃ summæ veritatis diligis æquitatē, vt in sinistrū nos non ignorātia trahat, nō fauor inflectat, non acceptio muneris vel personæ corrumpat, sed iunge nos tibi efficaciter solius tuæ gratiæ dono, vt simus in te vnum, & in nullo deuiemus à vero: q̃tenus in nomine tuo collecti, sic in cunctis teneamus cū moderamine pietatis iustitiam, vt & hic à te in nullo dissentiat sententia nostra, & in futuro pro bene gestis, consequamur præmia sempiterna. Per.

Tunc Diaconus codicem canonum in medium proferens capitula de Concilijs agendis pronunciet, id est, ex Cōcilio Toletano, Finitisq; titulis, & cunctis in ordine sedentibus hæc admonitio ab Episcopo, vel si voluerit à Diacono legatur.

ECce sanctissimi fratres præmissis Deo precibus fraternitatē vestrā cum pia exhortatione conuenio, & per diuinum nomen obtestor, vt ea quæ à nobis de Deo, & sacris ordinibus vel nostris moribus vobis fuerint dicta, cū summa reuerentia perficere intēdatis. Quod si forsitā aliquis nostrum aliter quam dicta fuerint senserit, sine aliquo scrupulo contentiōis, in nostrum omnium copulatione ea ipse de quibus dubitauerit conferenda reducat: qualiter Deo mediāte aut doceri possit, aut doceat. Deinde vos simili obtestatiōe cōsulo, vt nullus vestrum in iudicando, aut personam accipiat, aut quolibet fauore aut munere pulsatus à veritate discedat. Sed cū tanta pietate quicqd cœtui se iudicandum intulerit retractate, vt nec discordiis contētio ad subuersionē iustitiæ inter nos locū inueniat, nec iterum in perquirēda æquitate vigor nostri ordinis vel solicitando tepescat.

Post hanc exhortationem quisquis clericorum velit cōferat querelam. Et admonendi sunt vt nullus ad synodum veniat non ieiunus, vel à cœtu communi secedat, antequam generalis secessio adueniat. Et sic quoq; synodus primi diei soluatur.

Fiat pax in virtute tua.
Ostēde nobis domine misericordiam tuam.
Deus tu conuersus viuificabis nos.
Domine exaudi orationem meam.
Dominus vobiscum. Oremus.

Deus qui infideles deseris, & iuste indeuotis irasceris, populum tuū q̄sumus ad te cōuerte propitius, vt qui te per duritiam irreligiosæ mentis semper offenduntad sancta officia promerenda, tuæ miserationis gratia inspirante conuertas. Per dn̄m.

Si quæ sint quæstiones vel querelæ conferantur. Et sic synodus tertiæ diei soluatur.

Quarta vero die Episcopus synodum ingrediēs sic procedat vt primum portentur ante eum duo candelabra cum cereis incensis, quæ sequatur Subdiaconus portans Euangelium, duæ cruces hinc & inde. Deinde Diaconus. Postremum Episcopus Episcopalibus indutus vestimētis, & cappa ingrediatur. Et ingressus in sede sua stans dicat.

Dominus vobiscum. Oremus.

Nostrorum tibi domine curuantes genua cordiū, q̄sumus vt bonum quod in nobis à te requiretur exequamur, scilicet, vt prompta tecum sollicitudine gradientes, discretionis arduæ subtile iudicium faciamus, ac misericordiam diligentes, clarea mus studijs tibi placitæ actionis. Per dn̄m.

Postea solito more legatur Euangelium.

Respiciens Iesus discipulos suos dixit Simoni Petro. Si peccauerit,

ERRATA.

Ne inter legendum animus tuus remoraretur, Candide Lector, errores q̄sdam. q̄s partim vacillantibus oculis præteriuimus, partim ex vetustissimo quodam exemplari restituimus, annotare visum est. Hanc autem rationem obseruabimus & aut columnæ aut capitis versum indicemus. Pag. 8. fa. 1. colūna 2. vers. 16. lege dńationis. fa. 2. cap. 68. vers. 20. leg. in cuius prou. Pa. 9. ca. 77. vers. 29. lege vtilitate. Pa. 10. cap. 79. ver. 7. re abundat. Pa. 13. interrogat. 41. ver. 4. leg. blandiēdo, & cōtinua lectionem. Pa. 16. fac. 1. colū. 1. ver. 16. leg. puerse. Pag. 17. fa. 2. col. 1. ver. 5. leg. captiuatæ. Pag. 19. cap. 136. ver. 5. leg. distringēdus. Pag. 23. ca. 14. ver. 3. le. vocato. Pa. 30. ca. 218. ver. 13. leg. adimplenda. Pa. 35. ca. 2. ver. 5. leg. distincte, Canon, pœnit. Pa. 40. fa. 1. ver. 5. le. consecrationis. Pa. 157. fa. 1. col. 2. ver. 20. ita leg. In turpi voto caue, vt decretum quod incaute vouisti non facias. Pag. 138. passim le. Pythonissa p y & pythonica. Pa. 15. cap. 103. ver. 17. leg. prædicatores. Pa. 152. ca. 72. ver. 8. sic leg. errando, sequantur nos modo. Nos autem nosmet. Pa. 127. fa. 1. col. 2. ver. 29. le. Itē. Pa. 158. ca. 1. ver. 2. & 3. lege obseruanda. Pag. 163. in 1. ver. argu. lege tractatio.